T.C.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

YENİ TÜRK DİLİ BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KAVSİ DİVANI'NIN DİL İNCELEMESİ

(GİRİŞ-DİL İNCELEMESİ-METİN-SÖZLÜK)

FARHAD RAHİMİ

2501080983

TEZ DANIŞMANI

DOÇ. DR. HATİCE TÖREN

İSTANBUL 2011

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüz **TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM** Dalında ders dönemindeki Eğitim - Öğretim Programını başarı ile tamamlayan **2501080983** numaralı **FARHAD RAHİMİ'nin** hazırladığı **"KAVSİ DİVANI'NIN DİL İNCELEMESİ (GİRİŞ-DİL İNCELEMESİ, METİN, SÖZLÜK)"** konulu **YÜKSEK LİSANS / ~~DOKTORA~~ TEZİ** ile ilgili **TEZ SAVUNMA SINAVI**, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 15.Maddesi uyarınca **15.07.2011 CUMA** günü **saat:15.00**'te yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin ....kabulü........'ne (1) **OYBİRLİĞİ /~~OYÇOKLUĞUYLA~~** karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	**KANAATİ(*)**	**İMZA**
PROF.DR.MUSTAFA ÖZKAN	Kabul	[signature]
PROF.DR.MUHAMMET YELTEN	Kabul	[signature]
DOÇ.DR.HATİCE TÖREN	Kabul	[signature]
YRD.DOÇ.DR.ÖZCAN TABAKLAR	Kabulü	Ö. Tabaklar
YRD.DOÇ.DR.ENFEL DOĞAN	Kabulü	[signature]

Adres: Besim Ömerpaşa Caddesi Kaptan-ı Derya Sokağı 34452 Beyazıt/İstanbul
Tel: 0212 440 00 00 / 14219-14220-14221-14222-14226-14227-14243
Fax: 0212 440 03 40 e-mail: sbe@istanbul.edu.tr

ÖZ

Kavsi Divanının Dil İncelemesi (Giriş-Dil incelemesi-Metin-Sözlük), Farhad Rahimi

Bu çalışmanın kapsamı 17.yy. Türk divan edebiyatının büyük şairi olan Kavsi Tebrizi'nin hayatı, Kavsi Divanının dil incelemesi, metin ve sözlükten ibarettir. Giriş bölümünde önce İran'da Türk edebiyatı 17. yy.'a gelinceye kadar başlığı altında 17.yy.'a kadar olan Azerbaycan Türk edebiyatını kısaca ele alıp sonra da Kavsi'nin Hayatı başlığı altında birçok tezkire ve eseri tarayarak araştırmalarda yapılan yanlışlıkları düzeltmeye ve onun hayatına ışık tutmaya çalıştık. Kavsi'nin Edebi Kişiliği başlığı altındaki bölümde ise onun edebi kişiliğini ve dünya görüşünü Divanından örnekler sunarak aydınlatmaya çalıştık. Kavsi Divanının nüshaları ve metnin kurulmasında izlenilen yol başlığı altındaki bölümde de Kavsi Divanının elimizde bulunan nüshaları ve onların özellikleri, elimizde bulunmayan başka nüshaların özellikleri ve zikredildiği kaynaklar verildikten sonra bu Divanın çeviriyazısında izlenilen yol anlatılmıştır.

Divanın Dil Özellikleri bölümünde Eski Türkçe, Eski Anadolu Türkçesi, Türkiye Türkçesi ve Azerbaycan Türkçesi temelinde artzamanlı çalışma yöntemiyle ses ve biçim özelliklerini vererek bu eserin dilbilgisini ve değerlendirme kısmında da Divanın Dilbilgisi başlığı altında onun belli başlı özelliklerini sıralayarak adı geçen dillerden hangisine daha yakın olduğunu ortaya koymaya çalıştık. İran nüshalarının ve metin çalışmasının değerlendirilmesi başlığı altında ise İran nüshaları metinlerinin özelliklerini, soy kütüğü çizelgesi ve ortaya koyduğumuz metnin özelliklerini vermeğe çalıştık.

ABSTRACT

Rahimi Farhad, Linguistic Research on the Divan of Kavsi (Introduction-Language Analysis-Text-Vocabulary), Master Work, İstanbul 2011

This work is the analysis of The Divan of Kavsi and includes four parts: the life of the great poet of the 17th century's Turkish Divan Literature, Kavsi Tebrizi, the language analysis of The Divan, the text and its vocabulary. In the introduction part under such the headline as 'The Turkish Literature in Iran Until the 17th Century' we firstly made a short review of Azerbaijan Turkish Literature; secondly, by reviewing many works and biographies written on the author's life, we tried to clarify many aspects of his life and to revise mistakes made in recent works by over viewing them. In the part under the headline 'Literary Personality of Kavsi' we tried to clarify author's literary personality and his world view by giving examples from his Divan. In the chapter 'Copies of the Divan of Kavsi and the Way Followed in Text Construction' we gave information about the Divan copies we have and their characteristics, and the characteristics of other copies we do not have with the sources where copies are mentioned; finally we discussed the way followed in translation of the Divan. In the chapter 'The Linguistic Characteristics of the Divan' on the basis of Old Turkish and Old Anatolian Turkish, Turkish Language of Turkey and Azerbaijan Turkish, using the diachronic method we examined the grammar of this piece by giving its phonetic and morphologic characteristics; further, in the valuation part under the headline 'Grammar of the Divan' by specifying its main characteristics we told to which of listed languages it stands closer. In the chapter named as 'Valuation of Iran Copies and Text Studies' we tried to give information about text characteristics of Iran copies, the family tree and the characteristics of given text.

ÖNSÖZ

İran coğrafyası Türk tarihi ve kültürü ve Türk dili ve edebiyatı açısından oldukça önemlidir. Çünkü İslam öncesi ve sonrası bu coğrafyada hep Türkler bulunmuşlar ve İran onlar tarafından yönetilmiştir. İran'da en fazla Türk uygarlığı ve kültürünün izleri görülmektedir. Tarihi kayıtlar İslam öncesinde Elamlar, Gilzanlar, Kassiler, Gutiler, Lullubiler, Hurriler, Urartular, Mannalar, Medler, Partlar vs gibi boyların ve ulusların varlığından bahsederler. Bütün bilginler bu kavimlerin eklemeli dilli oldukları düşüncesindedirler.[1] İslam'dan sonra da aynı şekilde Türk egemenliği bu topraklarda görülür: Gazneliler, Selçuklular, Harezmşahlar, İlhanlılar, Timurlular, karakoyunlular, Akkoyunlular, Safeviler, Kaçarlar vs. Bu egemenlik 1. Dünya savaşına kadar yani Osmanlının dağılışına kadar sürer.

Bu coğrafyadan olan Kavsi Tebrizi Türkiye'de yeterince tanınmamaktadır. Onun çoğu gazellerden oluşan elimizdeki Türkçe hacimli divanında, gazel, terkib-i bend, terci-i bend, müseddes, muhammes, murabba ve rubai türünden şiirler yer almaktadır. Kavsi'nin 5000 beyit civarında olan bu hacimli eseri üzerinde daha önceden hiçbir dil incelemesi çalışması yapılmamakla birlikte onun hayatıyla ilgili de bazı yanlış bilgiler verilmiştir. Biz bu çalışmamızda 4 yeni nüshaya ulaştığımıza göre divanın metnini yeniden kurmayı ve onun dil incelemesini yapmayı amaçlıyoruz. Ancak onun hayatıyla ilgili vereceğimiz bilgiler ve divanının sözlüğü onun tanınmasında ve şiirlerinin çözümlenmesinde önemli yer alacağı kanısındayız.

Bu çalışmanın kapsamı 17.yy. Türk divan edebiyatının büyük şairi olan Kavsi Tebrizi'nin hayatı, Kavsi Divanının dil incelemesi ve sözlükten ibarettir. Giriş bölümünde önce *İran'da Türk Edebiyatı 17. yy.'a Gelinceye Kadar* başlığı altında

---

[1] Muhammet Taki Zehtabi, **İran Türklerinin Eski Tarihi**, 2 c., Tebriz, Ahter yay., C. I, 1377, s.2

17.yy. kadar olan Azerbaycan Türk edebiyatını kısaca ele alıp sonra da *Kavsi'nin Hayatı* başlığı altında birçok tezkire ve eseri tarayarak araştırmalarda, yapılan yanlışlıkları düzeltmeye ve onun hayatına ışık tutmaya çalıştık. *Kavsi'nin Edebi Kişiliği* başlığı altındaki bölümde ise onun edebi kişiliğini ve dünya görüşünü Divanından örnekler sunarak aydınlatmaya çalıştık. *Kavsi Divanının Nüshaları ve Metnin Kurulmasında İzlenilen Yol* başlığı altındaki bölümde de Kavsi Divanının elimizde bulunan nüshaları ve onların özellikleri, elimizde bulunmayan başka nüshaların özellikleri ve zikredildiği kaynaklar verildikten sonra çeviriyazısında izlenilen yol anlatılmıştır.

Divanın Dil İncelemesi bölümünde ET, EAT, TT ve AzT temelinde artzamanlı çalışma yöntemiyle ses ve biçim özelliklerini vererek bu eserin dilbilgisini ve Değerlendirme kısmında da Divanın belli başlı özelliklerini sıralayarak adı geçen dillerden hangisine daha yakın olduğunu ortaya koymaya çalıştık. İran Nüshalarının ve Metin Çalışmasının Değerlendirilmesi başlığı altında ise İran nüshaları metinlerinin özelliklerini, soy kütüğü çizelgesi ve ortaya koyduğumuz metnin özelliklerini vermeğe çalıştık.

Sonraki bölümler ise metnin çeviriyazısı, sözlük, kaynakça ve metnin tıpkıbasımından örnekler oluşmaktadır.

Burada ders döneminde hiçbir zaman teşviklerini benden esirgemeyen çok değer verdiğim danışman hocam Doç. Dr. Hatice Tören'e en içten teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim. Yüksek Lisans döneminde üzerimde çok değerli emekleri olan saygıdeğer Prof. Dr. Mustafa Özkan, Prof. Dr. Musa Duman ve Yrd. Doç. Dr. Enfel Doğan hocalarıma da çok sağ olsunlar diyorum. Ayrıca bazı bilgilerini bizimle paylaştığından dolayı Prof. Dr. Gülşen Seyhan Alışık'a, katkılarından dolayı Yrd. Doç. Dr. Babek Cevanşir'e ve Divanın 9 nüshasını tam bir içtenlikle bizimle paylaştığı için Yrd. Doç. Dr. Mümine Çakır'a sonsuz şükranlarımı sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR

A.e.: Aynı eser

A.g.e.: Adı geçen eser

A: a, e

AzT: Azerbaycan Türkçesi

C.: Cilt

Ç.:çokluk

D: d, t

DLT: Divanü Lügati't-Türk

EAT: Eski Anadolu Türkçesi

ET: Eski Türkçe

f.f.y.e: fiilden fiil yapma eki

f.i.y.e: fiilden isim yapma eki

Fak.: Fakültesi

G: ġ, g

G: gazel

ggz.: görülen geçmiş zaman

hük.: hüküm sürdüğü tarih

Hz.: Hazret

I: ı, i

i.f.y.e: isimden fiil yapma eki

i.i.y.e: isimden isim yapma eki

K: k, ḳ

Ktp.: Kütüphanesi

M.Ö.: Milattan Önce

MH: muhammes

MR: murabba

MS: müseddes

nr.: numara

ögz.: öğrenilen geçmiş zaman

öl.: ölümü

R: rubai

s.: sayfa

Ş: şahıs

T.: teklik

TB: terkib-i Bend

TC: terci-i Bend

TDK: Türk Dil Kurumu

TDV: Türkiye Diyanet Vakfı

TT: Türkiye Türkçesi

U: u, ü

Ün.: Üniversitesi

vs: ve saire

X: ı, i, u, ü

yay.: yayınları

yay.haz.: yayına hazırlayan

yaz.: yazılma tarihi

yy.: yüz yıl

.: inci

(?): metinde geçen anlamca şüpheli sözler

[?]: metinde silinmiş ve ya okunmayan sözler

METİNDE ÇEVİRİYAZI ALFABESİ

آ : a, ā	د : d	ظ : ẓ	و : v, o, ö, u, ü, ū
ا : a, e, ā	ذ : ẕ, ḏ	ع : ʻ	ه , ـه : h, a, e
ب : b, p	ر : r	غ : ġ	ى , يـ : y, ı, i, ī, ė
پ : p	ز : z	ف : f	ء : ʼ
ت , ة , ـة : t	ژ : j	ق : ḳ	ئ , أ , ا : ʼ, e
ث : s̱	س : s	ک : k (ince k), g (ince g)	yazılan ancak okunmayan و : ˇ
ج : c, ç	ش : ş	نک : ñg	ايـ : ı, i, ī, ė
چ : ç	ص : ṣ	ل : l	او , و : ū, u, ü, o, ö
ح : ḥ	ض : ż, ḍ	م : m	
خ : ḫ	ط : ṭ	ن : n	

GİRİŞ

1. İran'da Türk Edebiyatı 17. yy.'a Gelinceye Kadar

Tarih bilimine göre, bugünkü Irak ve İran'ın bütün batısı, merkezi ve Hazar'ın güneyi, Kuzey ve Güney Azerbaycan'da insanlığın ilk ileri ve parlak uygarlığı yaratılmıştır. Bu uygarlığı yaratanlar Irak'ta Sümerler, İran'ın batısı, merkezi, bütün Azerbaycan ve Hazar'ın güneyinde Arattalar, Elamlar, Kassiler, Hurriler, Gutiler, Lullubiler, Gilzanlar, Emredler, Kaspiler, Mannalar, Urartular olmuşlardır. Eski tarih uzmanları eski tarih ve bilimsel kazılardan elde edilmiş belgelere dayanarak şunu gösteriyorlar ki, bütün bu eller ve halklar eklemeli dilli olmuş, kendileri de Orta Asya'dan, Hazar'ın kuzeyi, Derbend ve Daryal geçidi ile Azerbaycan, Zagros dağları ve çağdaş Türkiye'nin doğu topraklarından geçip, bazı el ve obaları bu yerlerde yerli eklemeli dilli topluluğa karışmış ve ana kütleleri Irak, Huzistan, Loristan yerlerinde yurt tutup, insanlığın ilk uygarlığını yaratmışlardır.[1]

Elamların egemenliği 2850 yıl sürmüştür. Rafael Blaga'nın da söylediği gibi, Elamca eklemeli bir dildir ve bu dil Hint-Avrupa ve Sami dilleriyle bağlantılı değildir. Rafael Blaga da Gutiler, Lullubiler, Kassiler, Kaspiler, Hurriler, Urartular ve Mannaların Elamlarla soyca akraba olduklarını aktarmaktadır.[2]

M.Ö.550. yıla kadar, yani Akamenitlerin iş başına gelmesine kadar, Manna devleti Asurilerin karşısında direnmiştir. M.Ö.673. yılda Med ayaklanması ile Med imparatorluğu kurulmuş ve Manna devleti ona katılmıştır. Bu devlet Azerbaycan'a ilk kez gelen Oğuzların-Sakaların (İskitler veya İşguzlar) yardımıyla Asuri

---

[1] Muhammet Taki Zehtabi, İran Türklerinin Eski Tarihi, 2 c., Tebriz, Ahter yay., C. I, 1377, s.1-2
[2] Rafael Blaga, İran Halkları El Kitabı, y.y., 1997, s.72

militarizmine son vererek Yakındoğu halklarını Asuri zulmünden kurtarıp, onların ilerleme ve gelişme yollarını açmıştır.[3]

Sümer halkının yarattığı sözlü edebiyat o zaman ve ondan sonraki bölge halkları edebiyatlarına ciddi biçimde etki bırakmıştır. Bilgamış Destanı bütün Yakındoğu halklarının diline çevrilmiştir. Hamid bir makalesinde şöyle diyor: Hammurabi zamanının Babil dilindeki Bilgamış manzumesi Hitit, Sümer ve Hurrilerin dillerindeki nüshaların düzenlenmesiyle oluşturulmuştur.[4]

Milattan bir kaç bin yıl önceki eklemeli dilli halklar ve eller oldukça zengin bir sözlü edebiyata iye olmuşlardır. M.Ö.8-7. yy.'larda Manna-Medlerden önce yaşayan Alp Er Tonga'nın ölümüyle ilgili halk tarafından söylenen ağıtların vezni, bugünkü bütün Türkler, özellikle de Azerbaycan Türkleri bayatılarının (mani) veznidir. Yani 4 dizeli, her dizesi 7 heceli ve 3+4 ve ya 4+3 duraklıdır. Uyak biçimi de (mani gibi) aaxa biçimindedir. Kuşkusuz, en eski dönemlerden sözlü edebiyatımızın manzum bayatı (mani) çeşidinin yanı sıra çeşitli başka manzum biçimleri de olmuştur. Örneğin DLT yapıtından manzum masalları ve atasözlerini gösterebiliriz.[5]

İskender M.Ö.330. yılda Akamenitlerin egemenliğine son verdi. Bu dönemlerde Atropat'ın Atropatgan'da (Azerbaycan) bağımsız devlet kurması dil, folklor ve edebiyatın gelişmesini sağladı. İskender'in yerini tutan Sulukilerin (Yunanlıların) 80 yıllık egemenliğinden sonra Part eli, Erşek'in önderliği altında Eşkani sülalesini kurdu. Onların egemenlikleri 477 yıl sürdü. Eşkani kralı Balaş'ın emriyle Avesta'nın sözlü ve yazılı kalıntılarından, ilk kez olarak, yazıldığı asıl dilinde yani Hz. Zerdüşt'ün zamanındaki Med-Manna halklarının dilinde, yeniden

---

[3] Zehtabi, **a.g.e**, s.3
[4] **A.e**, s.374-5
[5] **A.e**, s.364-366

bir araya toplanmıştır. İşte bu ilk kez toplanan Avesta, Sasaniler dönemi Erdeşir Babekan'ın emriyle Pehleviceye çevrilmiştir. Mani gibi büyük düşünür ve ressam (215-276) da böyle bir ortamda yetişmiştir. Tarihçi bilginlerin Eşkaniler döneminden verdikleri bilgilere göre Kelile ve Dimne, Eşkaniler döneminde bir Part yazar tarafından yazılmıştır. Bu eser de Sasaniler döneminde Pehleviceye çevrilmiştir. Sasaniler zamanında çevrilen Camasbname, Yadigar-i Zeriran ve Diraht-i Asuri gibi eserler de Eşkani dönemi eserleri kabul edilmektedir. Eşkanilerden sonra egemen olan Hint-Avrupa dilli Sasanilerin egemenliği İslam'a kadar sürmüştür.[6]

Azerbaycan Türk araştırmacısı Yavuz Akpınar'a göre, bu eski dönemlerden çeşitli sebeplerle kalmış isimler (kişi ve yer adları), arkeolojik buluntular ve bazı mimari kalıntılar, bölgedeki zengin Proto-Türk kültürünün izlerini taşımaktadır. Yine kökleri bu dönemlere kadar inen sözlü edebiyat örnekleri, masallar, efsaneler, anonim şiir parçaları tespit edilmiştir.[7]

4-5.yy.'larda Güney Kafkasya ve Azerbaycan'da Hazarlar ve Hun adlı kabileler de görülmektedir.[8]

Kuşkusuz, 5-8.yy.'larda meydana gelen Orhun-Yenisey ve Uygur abideleri ve 8.yy.'lardan itibaren de Uygur edebiyatı, yalnız bir halkın değil; bütün, Türk dilinde konuşan halkların genel edebi mirası olarak alınmalıdır.[9]

Karahanlılar, 10.yy.'dan itibaren Doğu Türkistan'da İslami bir Türk edebiyatı yaratmışlardı. Yusuf Has Hacib'in yazdığı Kutadgu Bilig (1069), Kaşgarlı

---

[6] Muhammet Taki Zehtabi, **İslam'a Kadarki İran Türklerinin Dili ve Edebiyatı**, Tebriz, Ahter yay. 1380, s.126-138

[7] Yavuz Akpınar, **Azeri Edebiyatı Araştırmaları**, İstanbul, Dergah yay., 1994, s.18

[8] Mahmut Sarıkaya, "Güney Azerbaycan Türkçesi", Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kayseri, 1998, s.12

[9] Vilayet Muhtaroğlu**, Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi,** C.I, Ankara, Kültür Bakanlığı yay., 1992, s.151

Mahmud'un Divanü Lügati't-Türk'ü (1072), Edib Ahmed Yükneki'nin Atabetü'l-hakayık'ı (12.yy.) ve Hoca Ahmed Yesevi'nin Divan-i Hikmet'i bu eserlerden bazılarıdır.

11.yy.'da kısa bir süre içinde bütün Yakın ve Ortadoğu'yu kendi siyasi egemenliği altına alan Selçuklular, Azerbaycan'daki devletleri de kendi egemenlikleri altına almayı başardılar. Fakat büyük Selçuklu imparatorluğu Melik Şah'ın ölümünden sonra (1092) parçalandı ve Suriye, Rum, Kirman, Irak Selçukluları ortaya çıktı. Azerbaycan, Irak Selçuklularının egemenliği altındaydı. Ülkenin kuzey kısmında ise Şirvanşahlar sülalesi, egemenlik sürdürmekteydi.

Azerbaycan sözlü edebiyatı çok zengin olmuştur. 12.yy. ve ya daha öncelere ait olan Dede Korkut kitabı sözlü edebiyatın örneklerinden ve dünya edebiyat ve folklor örneklerinin şaheserlerinden sayılır.

13.yy.'ın başlarında Azerbaycan, Harezmşahların egemenliği altına girdi. 1260 yılında Azerbaycan İlhanlılar devletine bağlandı. İlhanlılar başkent olarak Azerbaycan Şehirlerini seçiyorlardı. 13.yy. AzT'nde yazılan eserlerden Kıssa-i Yusuf (Şair Ali), Dastan-i Ahmed Harami mesnevisi, Hinduşah Nahçıvani'nin Sihahu'l-'acem'i; halk aşığı Molla Kasım, Nasīr Baküi ve İzzeddin Hasanoğlu'nun şiirlerini sayabiliriz. Ünlü musikici Safiyeddin Urmevi de bu çağda yetişmiştir.[10] İlhanlılar zamanında Uygur Türkçesi de resmi şekilde kullanılmıştır. Oğuz Kağan Destanı'nın en erken 13, en geç 15.yy.'da yazıya geçtiği tahmin edilen varyantı

[10] Azade Rüstemova, **Türk Dünyası Edebiyat Tarihi,** Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı yay., C.VI, 2004; İsmail Hikmet Ertaylan, **Azerbaycan Edebiyatı Tarihi**, Bakü, Azer Neşr, C.I, 1928; Cevad Hey'et, **Azerbaycan Edebiyatı Tarihine Bir Bakış**, Tahran, 1376; M. Fuad Köprülü, "Azeri", **İslam Ansiklopedisi** (MEB), C.II, 1979, s.118-151; Muhammet Rıza Kerimi, **Azerbaycan Edebiyat Tarihi**, Zencan, Yekta Resed yay., C.II, 1384; Vilayet Muhtaroğlu**, Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi,** Ankara, Kültür Bakanlığı yay., **C.I**, 1992, s.144

Uygur harflidir. Araştırıcılara göre en eski varyant budur ve Türklerin Müslümanlığından önceki biçimi yansıtır.[11]

1357. yılda Azerbaycan Celayirlilerin hakimiyeti altına girdi. 14.yy.'ın sonlarına doğru ülkenin bir bölümü Timurlulara bağlandı. 14.yy.'da AzT'nde eser verenler arasından Mustafa Darir (Yusuf ve Züleyha, Siretü'n-nebi), Kasım Envar, Şeyh Safī (Kara Mecmua), Kadı Burhaneddin, Sultan Ahmed bin Veys, Abdülkadir Marağai, Arif Erdebili ve İmadeddin Nesimi'yi gösterebiliriz.[12]

Azerbaycan divan Edebiyatı'nın en büyük zirvesi şüphesiz Nesimi'dir. Habibi, Hatai ve hatta Fuzuli de dahil olmak üzere, bütün Azerbaycan şairleri 2 asra yakın onun etkisi altında kalmışlardır.

15.yy.'ın başlarından itibaren Timur imparatorluğu zayıflamaya başladı. Kısa bir süre içinde Karakoyunlular Azerbaycan da dahil büyük bir bölgeyi kendi nüfuzları altına aldılar. 1467 yılında Azerbaycan'da Karakoyunlu sülalesinin yerini Akkoyunlular aldı. Bağdat'a kadar bütün bölge Akkoyunluların eline geçti. Bu dönemin şairlerinden Hidayet, Hāşimī, Halīlī, Hāmidī, Şeyh Elvan Şirazi, Kuşçu Oğlu, Şeyh Ömer Ruşeni, Hatai Tebrizi (Yusuf ve Züleyha), Hakiki ve Habibi'yi zikredebiliriz.[13]

Bu dönemin en büyük şairi Habibi'dir. Onun ünü Fuzuli devrine değin sürmüştür.

15.yy.'da parlak bir güneş gibi Türk diline ve edebiyatına ışık saçan büyük Türk dilbilimcisi ve şairi Ali Şir Nevai'yi de burada anımsamak yerinde olur. Kimileri uzaktan uzağa, kimileri de yüz yüze, yakınında bulunarak bu büyük Türk

---

[11] Ahmet B. Ercilasun, **Türk Dili Tarihi**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2004, s.58

[12] Azade Rüstemova, **a.g.e.**; Cevad Hey'et, **a.g.e.**; M. Fuad Köprülü, **a.g.e.**; Muhammet Rıza Kerimi, **a.g.e.**; Vilayet Muhtaroğlu, **a.g.e.**

[13] **A.e.**

dehasından ilham almışlardır. Birçok şair Nevai'nin Özbek Türkçesi ile, başka bir deyişle Çağatay lehçesinin etkisinde, şiirler yazmışlardır. Bu durum düz yazılarda da görülmektedir.[14]

Çağatayca yazmak, özellikle büyük Ali Şir Nevai'den sonra, bütün Türk ülkelerinde büyük bir önem kazandığı gibi, Hint, Osmanlı sarayları ve İran Türkleri arasında da yaygınlaştı.[15]

1501 yılında Safeviler sülalesinin büyük hükümdarı I. Şah İsmail, Safeviler devletinin temelini attı. Bu devlet 1736 yılına kadar sürmüştür. Şah İsmail Türkçeyi teşvik etmekle birlikte Kızılbaşlık akımının (Türk Aleviliği) önderi ve halk içinde yaygınlaşıp genişlemesini sağlayanı olmuştur.

Safevi döneminde İtalyan gezgini Pietro Della Vale'nin 1617 yılında İsfahan'dan yazdığı bir mektup o dönem Türk egemenliği ve Türk dili konusunda önemli bilgiler vermektedir. O, İran'da bulunduğu süre içerisinde, hatta Türkçe bir şiir de yazmıştır. 1620'de Türkçenin grameri ile ilgili bir kitap yazarak, eserinin girişinde Türk dilinin önemi üzerinde durmuş ve Türkçenin geniş bir coğrafi yaygınlığı yüzünden öğrenilmesini gerekli saymıştır. Türk dilinin coğrafyasını Kızılbaşlar devletinin arazisi (İran, Irak, Afganistan, Kafkaslar), Osmanlı imparatorluğu (Avrupa, Afrika, Küçük Asya, Balkanlar), Merkezi Asya (Türkistan) ve Türklerin yaşadığı diğer yerler olarak anlatmıştır.[16]

1644'te bir kurulun başkanlığını yaparak İran'ın başkenti İsfahan'a gelen ve İsfahan'da da yaşamını yitiren Raphael du Mans, Türkçenin yalnız İran'da değil, Gürcistan ve Rusya'da da ticari alış veriş için önemli bir araç olduğunu söylemektedir. Raphael du Mans *1660'larda Safeviye'nin Durumu* adlı kitabında

---

[14] Ali Kafkasyalı, **İran Türk Edebiyatı Antolojisi**, Erzurum, Atatürk Üniversitesi yay., C.II, 2002, s.27
[15] Köprülü, **a.g.e.**
[16] Turhan Genceli, "Safeviler devleti ve Türk dili", **Tribün dergisi**, Sayı 4, İsveç 1999, s.73-79

şöyle diyor: Türk dili hem sarayın dışında, hem de içinde konuşuluyor. Türk dilinin Latince ve Yunanca ile karşılaştırdığımızda hiçbir eksik yanı ve yönü yoktur. Diğer taraftan Türkçenin Latin dillerinde olduğu gibi kuralsız fiilleri yoktur. Türk dilindeki fiillerin ve isimlerin türemesi belli kurallarla gerçekleşir. O, 1684'te Türk dilinin grameri ve özelliği konusunda Latince bir risale yazıyor. Bu risale özet şekilde yazılmış bir değerlendirme olmasına karşın, Türk dilinin o dönemdeki durumu ve niteliği ile ilgili önemli bilgiler vermektedir.[17]

Bu dönemlerdeki diğer devletlerle resmi yazışmalara baktığımızda, Doğu'daki hükümdarlara, Kırım hanlarına ve Rus çarlarına daha çok Çağatayca, Avusturya ve Lehistan krallarına ve Osmanlı sarayına ise Osmanlıca yazılıyordu. Kalmuk valilerine de bazen Çağatayca, bazen Osmanlıca yazılmakta idi.

Türkçe şiirler yazan Şah İsmail, AzT'nin gelişmesinde önemli payı olmuştur. Şah İsmail, Hatai mahlasıyla yazdığı edebi eserlerinde de tasavvufi olan Alevi Kızılbaşlığını terennüm etmiştir. Onun birçok eseri (özellikle hece vezninde), halkın ruhunu okşayan koşmaları ve Nasihatname mesnevisi bu amaçla yazılmıştır. Bu dönemde yazılı edebiyatta artık koşma, varsağı, bayatı (7 hece), geraylı (8 hece) vs de çok yaygınlık kazanmıştır. Şah İsmail'in 4 eseri bilinmektedir: Divan, Dehname, Menakıbu'l-esrar Behcetü'l-ahrar ve Nasihatname. Onun dilinde Çağatay lehçesinin etkisi görünür.[18]

Eline, diline ve uygarlığına bağlılığı ve sonsuz sevgisi olan ve hece veznini ilk kez divan edebiyatına getiren Şah İsmail Hatai, *bir söz* redifli şiirinde şöyle diyor:

---

[17] A.e.

[18] Azade Rüstemova, a.g.e.; Cevad Hey'et, a.g.e.; M. Fuad Köprülü, a.g.e.; Muhammet Rıza Kerimi, a.g.e.; Vilayet Muhtaroğlu, a.g.e.; İsmail Hikmet Ertaylan, a.g.e.; Ali Kafkasyalı, **İran Türk Edebiyatı Antolojisi**, Erzurum, Atatürk Üniversitesi yay., C.I, 2002, s.30

Söz vardır kesdirir başı
Söz vardır keser savaşı
Söz vardır ağulu aşı
Bal ile eder yağ bir söz

Şah İsmail, Safevi-Türk devletini kurarak, ta eskilerden Azerbaycan'ın uygarlık odağı olan Tebriz'i başkent ilan etti. Şah İsmail'den sonra, Şah Tahmasp zamanında başkent Tebriz, Osmanlı imparatorluğu sınırlarından uzak tutulması için Kazvin'e taşındı. I. Şah Abbas ise başkenti İsfahan'a taşıdı. Başkentin taşınmasıyla birlikte sanatçılar, tacirler ve bilim adamlarının İsfahan'a göçmesi Tebriz'i olumsuz yönde etkiledi.[19]

16.yy.'ın başka şairlerinden Muhammed Fuzuli, Mevlana Nergisī Ebheri, Emani (Bayburtlu Muhammed Beg), Garībī, Şeyh İbrahim Gülşeni, Sürūrī, Mukaddes Erdebili, Mevlana Himmeti Engūrāni, Aşık Kurbānī, Rahmeti, Şah Tahmasp, Kişverī Tebrizi, Aykut Sultan, Yusuf Beg, Hayali, Tüfeyli, Cedidi, Emni, Kelimi Tebrizi, Suseni Beg, Sādık (Alihan Mirza), Muhammed Sālih Mirza, Şahkulu Beg Rumlu, Fakīrī, Pirkulu Beg, Piri Beg, Kirāmī, Hoylu Mirza Muhammed, Bağdatlı Kılıç Beg, Şemsi (Muhammed Beg), Tebrizli Hekim Bedii, Tebrizli Şerif, Şirazlı Mevlana Sahīfī, Hūşī, Marağalı Kadı A'reci, Erdebilli Bekāī, Sādıkī Efşar (Sādık Bey Avşar Tebrizi), Ahdi Bağdadi, Bīdārī, Sehabi, Penāhī, Meşrebi, 'Anka, Şāhī, İbrahim Mirza (Cāhī), Melik Beg, Kadı Abdullah Hoyi, Tebrizli Kelb'ali (Rāgıp), Ya'kub Erdebili, Basīrī, Mātemī, Siyānī, Peri, Rüstem Beg, Tenhai Beg, Fikari, Hafız, Niyazi, Halife, Şah Kāsım, Kālāyi, Hazānī, Hasīrī, Mir Kadrī, Atīkī Şirvani, Zayīī, Zamīrī, Fazli, Şemsi Bağdadi, Hüsni Bağdadi, Rindi Bağdadi, Zihni Bağdadi, Bağdalı İlmi, Hakīrī, Muhammed Emin Sultan

[19] A.e.

Türkman, Muhammed Mümin Beg, Muhammed Bin Hüseyin Katib Neşati, Ruhi Enarcani, Ferdi Erdebili ve Nami'yi söyleyebiliriz.[20]

Yazılı edebiyatın dışında Safevi döneminde başta aşık edebiyatı olmak üzere çok büyük bir sözlü edebiyat yaratılmıştır. Azerbaycan aşıkları eski Türklerdeki ozanların (daha sonra ise Uygur-Moğol etkisiyle adlandırılan bahşı) devamıdır. Azerbaycan aşık Edebiyatı'nın temelini oluşturan destanların en önemlileri, Köroğlu, Asli ile Kerem, Kamber ile Arzu, Şah İsmail, Aşık Garip ile Senem ve Aşık Abbas Tufarganlı ile Gülgez destanlarıdır. Aslında Azerbaycan edebiyatının, Osmanlı edebiyatına göre, en zengin ve güçlü yanı da bu halk edebiyatıdır. Dede Korkut Destanı da, dil bakımından AzT Özelliklerini gösterdiği gibi, bu hikayelerdeki etnik ve coğrafi adlar büsbütün Azerbaycan sahasına aittir.

Türk halk edebiyatı, her yönüyle Türk halkının ulusal özelliklerinin aynasıdır. Dil milletin benliğini belirlemede en önemli öğe olduğundan, halkın dilinden uzaklaşmış eserler halktan uzaklaştığı ölçüde başkalarının olmuşlardır. Ancak Türk halk edebiyatı, Türk halkının düşünce, yaşayış, dil ve kültür unsurlarını içerdiği için onun kimliğidir. Türk milletinin en belirleyici kültürel kimliği olan Türk halk edebiyatı, Türk dünyasının her yerinde ortak ve benzerdir. Bakıyorsunuz bir atasözü, bir mani (bayatı/hoyrat), bir bilmece veya bir masal Türk dünyasının hemen hemen her yerinde ya olduğu gibi ya da küçük ağız farklılık ile kullanılmaktadır.[21]

Kuşkusuz 16. yüzyılda Azerbaycan edebiyatının en büyük Türk divan şairi Fuzuli olmuştur. Türk divan edebiyatı Fuzuli ile doruğa ulaşmıştır. Fuzuli'den önce Azerbaycan Türkçesi edebiyatında Mesnevi ve Gazel kalıpları denenmiştir, yalnız Fuzuli en büyük gazel üstadı olmuştur. O Türk dilinde ciddi temsili eserler

---

[20] A.e.

[21] Ali Kafkasyalı, a.g.e., s.22-23

yaratmıştır. Fuzuli, Nesimi gibi Türk şiirini aruz kalıbına sığdırmaya çalışmıştır. Fakat her ne kadar Fuzuli bu hususta büyük ölçüde başarı elde etse de gerçek budur ki Türk şiiri esasen hece kalıbına uymaktadır. Onun Türkçe Divanından başka Beng ü Bade, Leyla ve Mecnun, Hadikatü's-suada, Şikayetname gibi eserleri de vardır.[22]

16.yy.'ın sonlarına doğru Safevi devleti zayıflamaya başladı ve 1587 yılında I. Şah Abbas hakimiyeti ele aldı.

17. yüzyılda Türk dilinin gelişim süreci devam etmiştir. 17.yy.'dan itibaren sözlü edebiyat yaratıcılığında bir artış görünmektedir. Başka deyişle folklor bu dönemlerde yazılı edebiyatı fethetmiştir. 17.yy. şairlerinden Kavsi Tebrizi, Saib Tebrizi, Fedai Tebrizi (Bahtiyarname), Mesihi, Şah Abbas Sani, Mevci (Şeyhülislam Tebrizi), Tarzi Efşar, Deruni, Te'sir, Melik Beg Avcı, II. Şah Abbas'ın tarihçisi olan ve II. Şah Safī'nin de vezirliğini yapan Mirza Tāhir Vahīd Kazvini, Derviş Meseli, Muhammed Taki Dehhargani Tebrizi, Vali Kirmani, Murtaza Kulu Han (Zafer) ve Muhammed Hüseyin Revani'yi sayabiliriz.[23]

Önderi Azerbaycan şairi Saib Tebrizi sayılan Hint üslubu adıyla ünlü edebi akım taklitçi şiire tepki olarak ortaya çıkmıştır. Bu dönemde şairlerin çoğu Fuzuli'nin etkisi altındadırlar. Bu dönemde kaside ön planda değildir ve gazele daha çok önem verilmiştir. Bu devirde Azerbaycan şairleri klasik üslupta eser vermekle birlikte halk şiirinin biçimleri yani koşma, geraylı, tecnis ve bayatıda da kendi yeteneklerini gösterip yüksek sanat örneklerini yaratmışlardır. Bu devirde AzT'nde şiir dilinin halk diline yakınlaşmasına büyük hizmetleri olan Sarı Aşık ve Aşık Abbas Tufarganlı gibi üstat sanatçılar yetişmişlerdir.

---

[22] Köprülü, a.g.e.

[23] Azade Rüstemova, a.g.e.; İsmail Hikmet Ertaylan, Azerbaycan Edebiyatı Tarihi, Bakü, Azer Neşr, C.II, 1928; Hey'et Cevad, a.g.e.

Köroğlu kahramanlık destanı da, 16-17.yy. Azerbaycan'da cereyan eden tarihi-siyasi olaylarla ilgili olarak meydana çıkmıştır.[24]

[24] Muhtaroğlu**, a.g.e.,** s.140

2. Kavsi'nin Hayatı

Kavsi Tebrizi 17.yy. Türk divan edebiyatının büyük şairlerindendir. Onun hayatıyla ilgili fazla bilgi yoktur. Hacimli ve çoğu gazellerden oluşan Türkçe Divanda terkib-i bend, terci-i bend, müseddes, muhammes, murabba ve rubai türünden şiirler de yer almaktadır. Kavsi, kimseyi övmekten yana olmadığı için kaside yazmamıştır.

Osmanlı tezkirelerinin malumu olmayan bu şairin şiirlerinden Tebrizli ve Şii olduğu anlaşılır.

4. N'ola **Tebriz**i ger Ḳovsī bėhişte iẖtiyār ėtse
Kim anuñ ẖāk-ı pākı sürmė-yi çėşm-i Sifāhāndur (TC.3.5)

6. Topraġdan götür men-i bī-ḳedri yā **'Elī**
Ėy münḥeṣir mürüvvet ü lüṭf ü 'eṭā sañga (G.4)

Onun Mirza Tāhir Vahīd Kazvini'nin bağını öven terci-i bendi vardır[25]:

1. Ol bāġda kim ėyledi **Mirzā** onı ẓāhir
Mirzā ki anuñ Ḥeḳ leḳebin ėyledi **Ṭāhir** TC2.5

Mirza Tāhir Vahīd Kazvini 1645 yılında II.Şah Abbas'ın (hük.1642-1666) tarihçisi olmuş, daha sonra Şah Süleyman (hük.1666-1694) ve Şah Sultan

[25] Charles Rieu, "Biritiş Müzesindeki Azeri Eserleri", çeviren: Mebrure Rahmi, **Azerbaycan Yurt Bilgisi (Tıpkı Basım)**, Ankara, TDK yay., C.III, 2008, s.68-69; Charles Rieu, **Catalogue Of The Turkish Manuscripts İn The British Museum**, Osnabrück, Otto Zeller Verlag, 1978, s.209

Hüseyin'in (hük.1694-1722) baş vezirliğini yapmıştır. Kendisi de şair olan Mirza Tāhir Vahīd Kazvini'nin ölüm tarihi 1695 olarak kaydedilmiştir.[26]

Kavsi, Divanında Sultan Süleyman'dan bahsetmekte ve kendisini Uğurlu Han'ın kulu, Uğurlu Han'ın da Şah Süleyman'ın kulu olduğunu söylemektedir:

5. Havā-yı **Gence** ol firdövs-i s̱ānī var başumda
Feġān kim nā-tevānlıġ mānė' ü cem'üm perīşāndur

6. **Uġurlu Ḫan Ziyād oġlı Müṣāhib** rūzgārında
Ki biz anuñ ḳulı ol bendė-yi **Sulṭān Süleymān**dur (TC.3.5)

Göründüğü gibi yukarıdaki şiir, Şah Süleyman Safevi zamanında kaleme alınmıştır. Şah Süleyman adıyla tahta çıkmış olan II.Safī, 1666-1694 yılları arasında hakimiyet kurmuştur.[27] Kendisi de şair ve çok yiğit olan Uğurlu Han Ziyad oğlu Musahib ise 1663 yılında II.Şah Abbas'ın hakimiyeti zamanında Karabağ'ın beylerbeyi olmuştur.[28] O, 1666-1667 tarihlerinde yani Şah Süleyman zamanında da Gence'de hakimiyet sürmüştür.[29] Kavsinin bu şiirde Gence şehrini övmesi bir süre orada bulunmasını da göstermektedir.

Yalnız İran/Meclis nüshasında bulunan bir gazelde ise Şah Safī (II. Şah Safī yani Şah Süleyman olmalıdır) adı geçmekte ve ona övgü için yazıldığı anlaşılmaktadır:

10. 'Erş-celāl **Şāh Ṣefī** kim ḥimāyetüñ
Dīn çevresine ḥifẓ ile çekmiş ḥiṣārlar (G.559)

---

[26] Şemseddin Sami, **Kamusü'l-'alam**, İstanbul, Mehran Matbaası, C.IV, 1893, s.2992
[27] **A.e.**, s.2621
[28] Aziz Devletabadi, **Serayendigan-i Şiir-i Farsi Der Kafkas**, Tahran, Bünyad-i Mevkufat-i Dr. Mahmud Efşar, 1370, s.255-263
[29] Yavuz Akpınar, **Azeri Edebiyatı Araştırmaları**, İstanbul, Dergah yay., 1994, s.29

Bütün bu bilgilerden anlaşılacağı üzere Kavsi 17. yy.'ın ikinci yarısında yaşamıştır. O, Saib Tebrizi'nin (1601-1676) de çağdaşı olmuştur.

Şimdi de Kavsi hakkında kaynaklardan elde edilen bilgilere göz atalım ve onun elimizde Türkçe Divanı bulunan Kavsi ile ilgisinin olup olmadığını inceleyelim:

1. **Ali Şir Nevai'nin Mecalisü'n-nefais** adlı eserinde geçen İsferayenli Kavsi, elimizde Türkçe Divanı bulunan Kavsi ile hiçbir ilgisi yoktur, çünkü Ali Şir Nevai eserini 1490 yılında tamamlamış ve bu eserde 15.'yy.'ın şairlerini kaydetmiştir. 3. Meclis'te yer alan bu şair, Nevai ile görüşmüştür.[30]
2. Fahri Herati'nin Mecalisü'n-nefais'i tercüme ederken eklediği tezkire bölümü (yaz.1522): **Fahri Tezkiresi** adını verdiğimiz bu eserde Heratlı olan Molla Kavsi'den bahsedilmiş ve bir beyit Farsça şiiri verilmiştir. Fahri Tezkiresinin yazılış tarihinin, üzerinde çalıştığımız Kavsi'den önceki döneme ait olduğu ve bahsedilen Kavsi'nin Heratlı olduğu göz önüne alınınca, Molla Kavsi'nin farklı bir Kavsi olduğu anlaşılmaktadır.[31]
3. Sam Mirza'nın yazdığı **Tuhfe-i Sami**'de geçen ve Tebrizli olan Mevlana Kavsi, elimizde Türkçe Divanı bulunan Kavsi ile hiçbir ilgisi yoktur, çünkü Sam Mirza 16. yy.'da yaşayıp eserini 1550 yılında yazmıştır. Muhammed Ali Terbiyet gibi bazı bilginler bu Mevlana Kavsi'yi Divanını çalıştığımız Kavsi ile karıştırmışlardır. Dolayısıyla da bu bilginlerin eserini kaynak alan araştırmacılar aynı yanlışı yapmışlardır.[32] Hatta bazı araştırmacılar bu Mevlana Kavsi'nin elimizde Türkçe Divanı bulunan Kavsi'nin babası olabileceğini hiçbir gerekçe

---

[30] Ali Şir Nevayi, **Mecalisü'n-nefayis:** giriş ve metin, yay.haz.: Kemal Eraslan, Ankara, TDK yay., 2001, s.98; Ali Şir Nevai, **Tezkire-i Mecalisü'n-nefais**, yay.haz.: Ali Asgar Hikmet, Tahran, Kitabfuruşi-i Menuçehri yay., 1363, s.73, s.248, s.460-461

[31] Ali Şir Nevayi, **Mecalisü'n-nefayis:** giriş ve metin, yay.haz.: Kemal Eraslan, Ankara, TDK yay., 2001, s.xxxvı; Ali Şir Nevai, **Tezkire-i Mecalisü'n-nefais**, yay.haz.: Ali Asgar Hikmet, Tahran, Kitabfuruşi-i Menuçehri yay., 1363, s.167

[32] Sam Mirza Safevi, **Tuhfe-i Sami**, yay.haz.: Rüknü'd-din Humayunfer, Tahran, Esatir yay., 1384, s.254; Muhammet Ali Terbiyet, **Danişmendan-ı Azerbaycan**, Tebriz, y.y., 1314, s.310-311

göstermeden ileri sürmüşlerdir. Bu Kavsi, Fahri Tezkiresi'nde geçen Molla Kavsi olabilir.[33]

4. **Hafiz Hüseyin Kerbelai'nin** (öl.1588) **Revzātü'l-cinan ve Cennatü'l-cinan** adlı eseri: 1567 yılında yazılan Bu eserde Pir İmadeddin'in anlatıldığı kısımda, 2 Kavsi'den bahsedilmektedir. Ancak bu iki kişiden bahsedildiğinde her ikisinin de vefat ettiğini ve yazar tarafından onlara Allah'tan rahmet dilendiğini öğreniyoruz.[34] Yani bunların hiçbirisi 17.yy.'da yaşamış olan ve elimizde Türkçe Divanı bulunan Kavsi olamaz. Muhammed Ali Terbiyet, Danişmendan-i Azerbaycan adlı eserinde tarihlere dikkat etmeden bu iki Kavsi'ye de Kavsi maddesi altında değinir (s.310-311). Yani bu iki Kavsi'yi elimizde Türkçe Divanı bulunan Kavsi ile karıştırır. Bu yanlıştan dolayıdır ki Hamit Araslı da, eserin aslına başvurmadan aynı yanılgıya düşer. Terbiyet'in cümlesi şöyledir: *Derviş Hüseyin, Revzātü'l-cinan'da iki kişi baba ve oğul, İsmail Kavsi veled-i Alican Kavsi, Pir İmadeddin'i anlattığı kısımda zikretmiştir.*[35] "İsmail Kavsi veled-i Alican Kavsi", "İsmail Kavsi, Alican Kavsi'nin oğlu" demektir. Terbiyet bunun farkındadır, ancak sırasına dikkat edip "baba ve oğul" demek yerine "oğul ve baba" deseydi belki de bir büyük yanlışın önüne geçmiş olacaktı. Bu büyük yanlışı yine de Hamit Araslı yapmıştır. O, dikkatsizlikle Alican'ı oğul ve İsmail'i baba sanmıştır ve her yerde Alican Kavsi yazmaya başlamıştır.[36] Halbuki Hafiz Hüseyin Kerbelai'nin eserine baktığımızda, bunun böyle olmadığı

[33] Sam Mirza Safevi, **a.g.e.**, s.254

[34] Hafiz Hüseyin Kerbelai, **Revzātü'l-cinan ve Cennatü'l-cinan**, yay.haz.: Cafer Sultanu'l-kurai, Tebriz, Sütude yay., C.I, 1383, s.163

[35] Muhammet Ali Terbiyet, **a.g.e.**

[36] Hamit Araslı, M. Guluzade, M. C. Caferov, **Azerbaycan Edebiyatı Tarihi,** Bakı, Azerbaycan SSR İlimler Akademiyası, C.I, 1960, s.506-516; Hamit Araslı, **Azerbaycan Edebiyatı Tarihi ve Problemleri**, Bakı 1998, s.569-586

açıktır. Bu yanlış bilgiden hareketle Yavuz Akpınar[37], Mirali Seyidov, Paşa Kerimov, Ali Kafkasyalı, Cevad He'yet, Mümine Çakır gibi araştırmacılar da Kavsi'nin adını, Alican sanmışlardır. Birisi Baba olan Alican Kavsi, diğeri ise oğul olan İsmail Kavsi, elimizde Türkçe Divanı bulunan Kavsi değildirler.

5. Takiye'd-din Muhammed bin Şerefe'd-din Ali **Hüseyni Kaşani'nin** 1577-1607 yıllar arasında yazdığı **Hulasatu'l-eşar ve zübdetü'l-efkar** adlı eserinde geçen Mevlana Kavsi de elimizde Türkçe Divanı bulunan Kavsi değildir. Kavsi ile ilgili bu eserde bulunan bilgiler, Tuhfe-i Sami'den aynen aktarılmıştır.[38]
6. **Saib Tebrizi**, Terbiyet'in verdiği bilgilere göre, **Beyaz** adlı eserinde Kavsi'den Farsça 4 beyit örnek vermiştir.[39] Bu 4 beyitten üçü Tahran/Melik 5604 numaralı el yazmanın Farsça kısmında bulunmaktadır.[40]
7. Muammed Tahir Nasrabadi'nin **Tezkire-i Nasrabadi** (tezkiretü'ş-şuara) adlı eseri: Bu eser 1672-1698 tarihlerinde yazılmış ve Nasrabadi ile çağdaş olan şairleri kapsamaktadır. Bu eserde iki Kavsi'den söz edilmektedir: Kavsi Şuşteri ve Kavsi Tebrizi. Nasrabadi'ye göre Kavsi Tebrizi İsfahan'a gelip Ağa Hüseyin Hansari ile mübahaseye girişmiştir. Zü'l-cemaleyn lakabı ile ünlü olan Ağa Hüseyin Hansari (öl.1686), 1666'da Şah Süleyman Safevi'yi tahtına oturttuğu söylenen bilgin kişidir. Ayrıca bu eserde Kavsi Tebrizi'nin boyunun bükülmüş olduğu belirtilmiştir, ancak onun Türkçe şiir yazan bir şair olduğu belirtilmemiştir. Şairin belinin bükülmüş olduğu elimizde bulunan Türkçe Divanda yer yer ifade edilmişse de Ağa Hüseyin Hansari ile ilgili hiçbir şey söylenmemiştir. Bu eserde

---

[37] Yavuz Akpınar, "Kavsi Tebrizi", **İslam Ansiklopedisi**, Ankara, TDV yay., C.XXV, 2002, s.69-70; Akpınar Yavuz, "Kavsi Tebrizi, Alican", **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, İstanbul, Dergah yay., C.V, 1982, s. 229

[38] Takiye'd-din Muhammed bin Şerefe'd-din Ali Hüseyni Kaşani, **Hulasatu'l-eşar ve zübdetü'l-efkar** (yazma eser), İran Meclis Kütüphanesi, nr.334

[39] Muhammet Ali Terbiyet, **a.g.e.**

[40] Kavsi, **Divan**, İran-Tahran Melik Milli Kütüphanesi, nr. 5604, s.253, s.271 ve s.329 sayfa kenarında

verilen 5 beyit Farsça örnekten üçü Tahran/Melik 5604 numaralı el yazmanın Farsça kısmında bulunmaktadır (s.219, s.329 ve s.367). Dolayısıyla Bu Kavsi, elimizde Türkçe Divanı bulunan Kavsi olabilir. [41]

8. **AliKulı Vale Dağıstani'nin** 1746-1747 yıllarında yazdığı **Tezkire-i Riyazu'ş-şuarası**: Bu tezkirede iki Kavsi vardır:

   a)- Mevlana Kavsi: Yaycılık yapan kimse olduğu söyleniyor. Bu Kavsi, verildiği aynı şiir örneğinden dolayı, Fahri Tezkiresi'nde geçen Molla Kavsi'dir.

   b)- Kavsi Tebrizi: Bu kişi için verilen Farsça örnek şiirlerin 4 beyti Tezkire-i Nasrabadi'de bulunuyor ve bir beyti de Tuhfe-i Sami'de zikrolunan beyittir. Burada sanki Tuhfe-i Sami'de olan Mevlana Kavsi, Tezkire-i Nasrabadi'de bulunan Kavsi Tebrizi ile karıştırılmıştır. Bunların dışında verilen 4 beyit Farsça örnekten biri Tahran/Melik 5604 numaralı el yazmanın Farsça kısmında bulunmaktadır (s.245 sayfa kenarında).[42]

9. Mir Hüseyin Dost Sünbühli'nin 1749 yılında yazdığı **Tezkire-i Hüseyni** adlı eseri: Bu eserde Kavsi Tebrizi adlı bir şairden söz edilir, onun belinin bükük ve iyi bir şair olduğu belirtilir, ancak Türkçe şiir yazmasıyla ilgili hiçbir bilgi bulunmamaktadır. Tezkire-i Nasrabadi'deki Kavsi Tebrizi'ye ait bir beyit şiir burada da söyleniyor. Bunun dışında verilen 1 beyit Farsça örnek (Saib'in Beyaz'ında da Kavsi'ye ait bu örnek verilmiştir) Tahran/Melik 5604 numaralı el yazmanın Farsça kısmında bulunmaktadır (s.253 sayfa kenarında).[43]

10. Begdili Lutfali Beg Azer'in 1777 yılında kaleme aldığı **Ateşkede-i Azer** Tezkiresi: Buradaki Kavsi, Fahri Tezkiresi'ndeki Molla Kavsi'den aynen aktarılmıştır.

---

[41] Mirza Muhammet Tahir Nasrabadi, **Tezkire-i Nasrabadi**, yay.haz.: Vahid-i Destgirdi,Tahran, kitabfuruşi-i furugi, 1361, s.281-281

[42] AliKulı Vale Dağıstani, **Tezkire-i Riyazu'ş-şuara**, yay.haz.: Muhsin Naci Nasrabadi, C.III, Revza-i Kaf, Tahran, Esatir yay., 1384, s.1788, 1811

[43] Mir Hüseyin Dost Sünbühli, **Tezkire-i Hüseyni**, Lekehnü 1292, s.269

11. Nevvab Sadik Hasan Han **Bahadır'ın** 1874 yılında yazdığı **Tezkire-i Şem'-i Encümen** adlı eseri: Buradaki Kavsi Tebrizi ile ilgili bilgiler Fahri Tezkiresi'ndeki Molla Kavsi'den yazılmıştır.[44]
12. **Nuru'l-hasan'ın** 1874 yılında yazdığı **Nigaristan-i Sühan** adlı eseri: Burada iki Kavsi'den bahsedilmektedir:

    a)- Kavsi Tusi: Fahri Tezkiresi'nde geçen Molla Kavsi olmalıdır, örnek verilen şiir bunu gösteriyor.

    b)- Kavsi: burada onun tarak gibi eşya yaptığı ve Ekber şah'ın (hük.1555-1605) devlet adamlarından Han-i Kelan'ın (Han-ı A'zam) hizmetinde bulunduğu söyleniyor. Bu eserde ilk kez Kavsi adlı kişinin Hindistan'a gittiğini öğreniyoruz.[45]
13. Muhammet Muzaffer Hüseyin **Saba'nın** 1877-1878 yıllarında yazdığı **Tezkire-i Ruz-i Ruşen** adlı eseri: Burada da iki Kavsi'den bahsedilmektedir:

    a)- Kavsi Tusi: Bu kişi Fahri Tezkiresi'nde geçen Molla Kavsi olmalıdır, örnek verilen şiir bunu gösteriyor.

    b)- Kavsi Tebrizi: Bu bilgi şöyledir: "İsfahan'da Ağa Hüseyin Hansari'den ders almıştır. Ekber Şah (öl.1605) zamanında Hindistan'a geldi ve Han-ı A'zam'ın sohbetiyle onurlandı." Han-ı A'zam, Ekber şah (hük.1555-1605) ve Cihangir Şah'ın (hük.1605-1627) devlet adamlarından ve şairlerinden idi ve 1624 yılında vefat etmiştir.[46] Bu Kavsi, Ekber Şah'ın 1605 yılında öldüğüne göre, elimizde Türkçe Divanı bulunan Kavsi değildir. Ayrıca Hindistan'la ilgili, Divanda da

---

[44] Nevvab Sadik Hasan Han Bahadır, **Tezkire-i Şem'-i Encümen**, yay.haz.: Dr. Muhammed Kazim Kehdui, Danişgah-i Yezd yay., 1386

[45] Nuru'l-hasan, **Nigaristan-i Sühan**, Danişgah-i Tahran Merkez Kütüphanesi (yazma eserin fotokopisi), nr.7218, s.84

[46] Şemseddin Sami, **a.g.e.**, C.II, s.1012-1013; **A.e**, C.III, s.1857, s.2019

hiçbir şey söylenmiyor. Burada sanki Tezkire-i Nasrabadi'deki Kavsi Tebrizi ve Nigaristan-i Sühan'daki Kavsi ile ilgili bilgiler birleştirilerek aktarılmıştır.[47]

14. Aftab Ray **Lekehnevi'nin Riyazu'l-'arifin** adlı eseri: Bu bilgilerin AliKulı Vale Dağıstani'nin Tezkire-i Riyazu'ş-şuarası'ndan aktarıldığı anlaşılmaktadır.[48]
15. Mahmud Hidayet'in **Gülzar-i Cavidan** adlı eseri: bu eserde 3 Kavsi belirtilmiştir. Bunlardan birincisi Kavsi Tusi, Fahri Tezkiresi'nde olan Molla Kavsi'dir. İkincisi Kavsi Tebrizi, Tezkire-i Nasrabadi'de olan Kavsi Tebrizi'dir. Üçüncü Kavsi ise Nigaristan-i Sühan'da olan Kavsi'dir.[49]
16. 1875-1885 yıllar arasında kaleme alınan **Seyyid Azim Şirvani'nin Tezkiresi** (Tezkiretü'ş-şu'ara): İlk kez olarak bu tezkirede elimizde Türkçe Divanı bulunan Kavsi'nin bir hayli Türkçe şiirlerinden örnek verilmiş, ancak hayatıyla ilgili yalnız Tebrizli olduğu söylenmiştir. Şirvani, eserinin başka yerinde Kavsi'ye ait verdiği bir örnek Farsça beyit ise Fahri Tezkiresi'ndeki Molla Kavsi'ye aittidir.[50]
17. **Charles Rieu**, Londra-British Museum'da Kavsi'nin Divanını tespit etti. O, 1888 yılında kaleme aldığı **Catalogue Of The Turkish Manuscripts İn The British Museum** adlı eserde ilk kez olarak Kavsi ve Divanı ile ilgili onun Tebrizli ve Şii olduğu, Mirza Tāhir Vahīd Kazvini'nin bağını bir terci-i bend ile övdüğü, Tezkire-i Nasrabadi'de bulunan Kavsi Tebrizi olabileceği ve bu Divanın baştan ve sondan eksik olduğu gibi bilgiler vermiştir.[51]

---

[47] Muhammet Muzaffer Hüseyin Saba, **Tezkire-i Ruz-i Ruşen**, yay.haz.: Muhammet Hüseyin Rüknzade Ademiyyet, Tahran, Kitabhane-i Razi yay., 1343, s.666-667;

[48] Aftab Ray Lekehnevi, **Riyazu'l-'arifin**, yay.haz.: Seyyid Hisame'd-din Raşidi, Lahur, Merkez-i Tahkikat-i Farsi İran ve Pakistan, C.II, 1361

[49] Mahmud Hidayet, **Gülzar-i Cavidan**, C.II, s.1146

[50] Ömer Bayram, "Azerbaycan Sahası Tezkireleri ve Seyyid Azim Şirvani'nin Tezkiresi", Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara 2005

[51] Charles Rieu, **Catalogue Of The Turkish Manuscripts İn The British Museum**, Osnabrück, Otto Zeller Verlag, 1978, s.209; Charles Rieu, "Biritiş Müzesindeki Azeri Eserleri", çeviren: Mebrure Rahmi, **Azerbaycan Yurt Bilgisi (Tıpkı Basım)**, Ankara, TDK yay., C.III, 2008, s.68-69

18. **Şemseddin Sami'nin** 1888-1898 yılları arasında yazdığı **Kamusü'l-'alam** adlı eserinde Fahri Tezkiresi'nde geçen Molla Kavsi'den (aynı şiiri vermiştir) başka (Kavsi adıyla verdiğine göre, Ateşkede-i Azer'den yazmış olabilir), bir de Bağdatlı ünlü bir hattat olup, 1590'da vefat eden Kavsi'den bahseder. Bunların hiçbirisinin elimizde Türkçe Divanı bulunan Kavsi olmadığını söyleyebiliriz.[52]
19. 1925 yılında **Feridun Bey Köçerli**'nin eline Kavsi'nin Türkçe Divanı geçer. O, **Azerbaycan Edebiyatı Tarihi Materyalleri** adlı eserinde Kavsi'nin Bazı gazellerini ve hayatıyla ilgili bazı bilgileri verir. O, Kavsi'nin bazı şiirlerini çözümlemeye çalışır. Feridun Bey Köçerli'ye göre Kavsi'nin ona terci-i bendi bulunduğu Uğurlu Han Ziyad oğlu, 1766-1776. yıllarda hanlık yapmıştır, dolayısıyla da Kavsi, Molla Penah Vakıf'ın çağdaşı olmuştur. Daha önceden de gördüğümüz gibi, bu bilgiler doğru değildir. Kavsi Tebrizi 17.yy.'ın ikinci yarısında yaşamıştır. Köçerli'nin elinde bulunan Divanın bugün nerede olduğu belli değildir. [53]
20. Feridun Bey Köçerli'den sonra ise **Selman Mümtaz**, 1925 yılında Kavsi'nin Türkçe şiirlerinin bir kısmını bir önsözle birlikte yayımlar.[54]
21. **İsmail Hikmet Ertaylan**, **Azerbaycan Edebiyatı Tarihi** adlı eserinde Kavsi'ye yer verir ve onun bazı Türkçe şiirlerini tahlil etmeğe çalışır.[55]
22. **Muhammet Ali Terbiyet**'in 1935'de yazdığı **Danişmendan-ı Azerbaycan** adlı eseri: Kavsi maddesinde önce Tuhfe-i Sami'deki, sonra Tezkire-i Nasrabadi'deki bilgiler aktarılmış, yani bu iki Kavsi karıştırılmıştır. Hafiz Hüseyin Kerbelai'nin Revzātü'l-cinan ve Cennatü'l-cinan'ındaki iki Kavsi de elimizde Türkçe Divanı bulunan Kavsi'ye karıştırılmıştır. Terbiyet, elinde

---

[52] Şemseddin Sami, **a.g.e.**, C.V, s.3740

[53] Feridun Bey Köçerli, **Azerbaycan Edebiyatı Tarihi Materyalleri**, Bakü, Azer Neşr, C.I, 1925, s.175-187

[54] Selman Mümtaz, **Azerbaycan Edebiyatı: Kavsi**, Bakü, Komünist yay., Sayı 5, 1925

[55] İsmail Hikmet Ertaylan, **Azerbaycan Edebiyatı Tarihi**, Bakü, Azer Neşr, C.II, 1928, s.196-209

Kavsi'nin Farsça ve Türkçeden oluşan 6000 beyitlik bir Divanının bulunduğunu söylese de bugün bu Divanın nerede olduğu belli değildir. Ancak elindeki Divandan verdiği Saib'in de adının bulunduğu bir Farsça örnek beyit, İran-Tahran Melik Milli Ktp.'nde bulunan 5604 numaralı el yazmanın Farsça kısmında da bulunmaktadır (s.272 sayfa kenarında). Terbiyet, Saib'in Beyaz adlı eserinde Kavsi'den birkaç beyit seçip aktardığını söyleyerek, o beyitlerden bir kaçını (Farsça) zikreder ki bunların içinde Tezkire-i Nasrabadi'deki Kavsi Tebrizi'ye ait bir beyit ve Tezkire-i Hüseyni'deki Kavsi Tebrizi'ye ait bir beyit bulunmaktadır.[56]

23. Muhammed Ali Musahibi **Naini'nin** 1940'da yazdığı **Tezkire-i Medinetü'l-edeb** adlı eseri: Buradaki Kavsi ile ilgili bilgiler Tezkire-i Nasrabadi'deki Kavsi Tebrizi'den yazılmıştır.[57]

24. Tuman Mehmet Nail'in 1949'da yazdığı **Tuhfe-i Naili** adlı eseri: Bu eserde Kavsi maddesi altında elimizde Türkçe Divanı bulunan Kavsi'den doğru olarak bir beyit örnek verilmiştir. Ancak onunla ilgili bilgilerdeki *Kavsi Çelebi, Bağdatlı, Hattat, vefatı 1590* sözleri, Şemseddin Sami'nin Kamusü'l-'alam'ındakı Bağdatlı Kavsi'ye işaret etmektedir.[58]

25. **Hamit Araslı**'nın çalışmaları: Onun Kavsi ile ilgili çalışmalarından 1956 yılında kaleme aldığı **XVII-XVIII. Asr Azerbaycan Edebiyatı Tarihi** ve **Qövsi Tebrizi, Azerbaycan Edebiyatı Tarihi ve Problemleri** adlı eserleri sayabiliriz. Araslı, 1958 yılında **Gövsi Tebrizi, Seçilmiş Eserleri** adıyla Londra ve Gürcistan nüshalarına dayanarak onun Türkçe Divanının büyük bir kısmını yayımladı. **Azerbaycan Edebiyatı Tarihi** adlı eserde de Kavsi ile ilgili bilgiler verilmekle birlikte bazı

---

[56] Muhammet Ali Terbiyet, **a.g.e.**; Kavsi, **Divan**, İran-Tahran Melik Milli Kütüphanesi, nr. 5604

[57] Muhammed Ali Musahibi Naini, **Tezkire-i Medinetü'l-edeb**, Kitaphane ve Müze ve Merkez-i Esnad-i Meclis-i Şura-yı İslami, 1376, s.968

[58] Mehmet Nail Tuman, **Tuhfe-i Naili**, yay.haz.: Cemal Kurnaz, Mustafa Tatçı, Ankara, Bizim Büro yay., C.II, 2001, s.832

şiirleri açıklanıyor. Araslı, Kavsi'nin adıyla ilgili yanlış bilgiler vermiştir. Terbiyet'in yanlışı yüzünden o da Hafiz Hüseyin Kerbelai'nin Revzātü'l-cinan ve Cennatü'l-cinan'ındaki iki Kavsi'yi elimizde Türkçe Divanı bulunan Kavsi ile karıştırmıştır. Üstelik dikkatsizlikle Revzātü'l-cinan ve Cennatü'l-cinan'ındaki iki Kavsi'yi yani oğul ve babayı da birbirine karıştırarak elimizde Türkçe Divanı bulunan Kavsi'ye Alican adını takmıştır.[59]

26. Abdürresul **Hayyampur**'un 1961'de yazdığı **Ferheng-i sühanveran** adlı eseri: Bu eserde 5 Kavsi'den bahsedilir:

a)- Kavsi İsferayeni: Mecalisü'n-nefais'teki İsferayenli Kavsi.

b)- Kavsi Tebrizi: Kendisinin de dediğine göre, Tuhfe-i Sami'de olan Mevlana Kavsi ve Tezkire-i Nasrabadi'de bulunan Kavsi Tebrizi'dir; yani bu iki kavsi'nin aynı kişiler olduğu sanılmıştır.

c)- Kavsi Şuşteri: Tezkire-i Nasrabadi'de bulunan Kavsi Şuşteri.

ç)- Kavsi Herevi (Heratlı): Fahri Tezkiresi'nde geçen Molla Kavsi (tezkirelerde Kavsi Tusi de denilmiştir).

d)- Kavsi: Nigaristan-i Sühan'da geçen Kavsi.[60]

27. **Mirali Seyidov**'un 1963'te yazdığı **Qövsi Tebrizi** adlı eseri: Şairin hayatıyla ilgili verilen bilgiler daha çok Araslı'ya dayanıyor. O da yanlışlıkla Kavsi'yi Alican adlandırmaktadır. Bu eserde Kavsi'nin sosyal düşünceleri, insan ve onun sevgisine vurgunluğu ve şiirinin sanatsal özellikleri Divanından incelenerek açıklanıyor.[61]

28. Aga Büzürg **Tahrani** 1970'de yazdığı ez-**Zeria** ila Tasanifi'ş-Şia adlı eserinde Divanı ya da şiiri bulunan 6 Kavsi'yi gösteriyor:

---

[59] Hamit Araslı, M. Guluzade, M. C. Caferov, **Azerbaycan Edebiyatı Tarihi,** Bakı, Azerbaycan SSR İlimler Akademiyası, C.I, 1960, s.506-516; Hamit Araslı, **Azerbaycan Edebiyatı Tarihi ve Problemleri**, Bakı 1998, s.569-586

[60] Abdürresul Hayyampur, **Ferheng-i sühanveran**, Tebriz, 1340, s.477

[61] Mirali Seyidov, **Qövsi Tebrizi**, Bakı, Azerbaycan SSR İlimler Akademiyası yay., 1963

a)- Kavsi İsferayeni: Mecalisü'n-nefais'teki İsferayenli Kavsi.

b)- Kavsi Tebrizi: Tuhfe-i Sami'de olan Mevlana Kavsi.

c)- Kavsi Tebrizi: Tezkire-i Nasrabadi'de bulunan Kavsi Tebrizi.

ç)- Kavsi Tebrizi: Revzātü'l-cinan ve Cennatü'l-cinan'daki Alican Kavsi'nin oğlu İsmail Kavsi. Burada Alican yerine yanlışlıkla Alihan yazılmıştır.

d)- Kavsi Şuşteri: Tezkire-i Nasrabadi'de bulunan Kavsi Şuşteri.

e)- Kavsi Herevi (Heratlı): Fahri Tezkiresi'nde geçen Molla Kavsi (tezkirelerde Kavsi Tusi de denilmiştir).[62]

29. Ahmet **Münzevi** 1971'de yazdığı **Fihrist-i nüshaha-yı hattı-yı Farsi**'de Kavsi Tebrizi Divanı kısmında iki nüsha yani İran-Tahran Melik Milli Ktp.'nde bulunan 5604 numaralı nüsha ve Pakistan Danişgah-i Pencab'da 699 pi VI 165 (572 f) numara ile kayıtlı nüshayı kaydetmiştir.[63]

30. Aziz **Devletabadi** 1976'da yazdığı **Sühanveran-i Azerbaycan** adlı eserinde Tuhfe-i Sami'de olan Mevlana Kavsi'yi Tezkire-i Nasrabadi'de bulunan Kavsi Tebrizi'den doğru olarak ayırmıştır. O, Tezkire-i Nasrabadi'deki Kavsi Tebrizi'nin elimizde Türkçe Divanı bulunan Kavsi Tebrizi olduğunu söylemiştir. Daha sonra Münzevi'nin söylediği Kavsi Tebrizi Divanının iki nüshasını ve ayrıca daha önceden Hacı Hüseyin Nahçıvani'ye ait olmuş ve şimdilik Tebriz Milli Kütüphanesi'nde korunan yaklaşık 4700 beyitlik Türkçe şiirden oluşan ve 1675 yılında yani Kavsi'nin hayatta olduğu bir zamanda Asker bin Hacı Ali Tebrizi tarafından istinsah edilen nüshayı da zikretmiştir.[64]

---

[62] Aga Büzürg Tahrani, **ez-Zeria ila Tasanifi'ş-Şia**, Beyrut, C.IX (3. Kısım), 1970, s.892-893

[63] Ahmet Münzevi, **Fihrist-i nüshaha-yı hattı-yı Farsi**, Tahran, Müessese-i Ferheng-i Mıntıkai, C.III, 1350, S 2488

[64] Aziz Devletabadi, **Sühanveran-i Azerbaycan: Ez Katran Ta Şehriyar**, Tebriz, Sütude yay., 1377, s.601-602

31. 1979'da yazılan **Azerbaycan Sovet Ansiklopediyasi,** Qövsi Tebrizi maddesinde Kavsi ile ilgili kısaca bilgi verilir. Bu bilgiler daha çok Araslı'nın verdiği bilgilere dayanmaktadır. Burada da Alican adı yanlışlıkla kullanılmıştır.[65]

32. **Yavuz Akpınar**'ın çalışmalar: 1982'de **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**'nde *Kavsi Tebrizi, Alican* maddesini yazmıştır. Burada, Kavsi Tebrizi Divanının İstanbul Ün. Ktp. 5478'de kayıtlı nüshasından bahsedilmiştir. Bu nüshanın başı eksiktir. Onun başka bir çalışması da 1994'te kaleme aldığı **Azeri Edebiyatı Araştırmaları** olmuştur. 2002'de yazdığı **İslam Ansiklopedisi,** *Kavsi Tebrizi* maddesinde ise Kavsi Divanının 4 nüshasından (British Museum, Tiflis'te Gürcistan Devlet Ktp., Terbiyet ve Köçerli'nin elinde bulunan Divan) bahsedilir. Burada, Kavsi ile ilgili verilen bazı yanlış bilgiler Araslı'dan aktarılmıştır (Alican adı ve dede-baba-torun konusu gibi).[66]

33. **Hamide Reiszade** 1997 yılında Kavsi'nin Türkçe divanını, 4 nüsha yani Londra, Milli Tebriz, Melik (nr.5604) ve hiçbir bilgi vermediği Almanya nüshalarından yararlanarak bir önsözle İran'da (Arap alfabesiyle) yayımlamıştır.[67]

34. **Paşa Kerimov** 2005 yılında **Qövsi Tebrizi Divan** adlı eserle onun Divanının tenkitli metnini, 4 nüsha yani Tiflis, Londra, İstanbul Ün. ve Bakü nüshalarını temel alıp Milli Tebriz ve Melik (nr.5604) nüshalarından da yararlanarak (toplam 6 nüsha) bir önsözle birlikte yayımlar. Bundan başka **Qövsi Tebrizi Seçilmiş eserleri** ve **XVII Asr Azerbaycan Lirikası (Antologiya)** gibi eserlerin de yazarıdır. O da Araslı'nın bazı yanlış tespitlerini yinelemiştir.[68]

---

[65] "Qövsi", **Azerbaycan Sovet Ansiklopediyasi**, Bakü, C.III, 1979, s.223

[66] Yavuz Akpınar, "Kavsi Tebrizi", **İslam Ansiklopedisi**, Ankara, TDV yay., C.XXV, 2002, s.69-70; Akpınar Yavuz, "Kavsi Tebrizi, Alican", **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, İstanbul, Dergah yay., C.V, 1982, s. 229; Yavuz Akpınar, **Azeri Edebiyatı Araştırmaları**, İstanbul, Dergah yay., 1994, s.29

[67] Seyyide Hamide Reiszade, **Divan-ı Kavsi**, Tahran, 1376

[68] Paşa Kerimov, **Qövsi Tebrizi Divan**, Bakü, Nurlan, 2005; Paşa Kerimov, Muhammed Ali Hüseyni, **XVII Asr Azerbaycan Lirikası (Antologiya)**, Bakü, Nurlan, 2008

35. **Mümine Çakır** 2008 yılında tamamladığı doktora tezinde önce Kavsi'nin hayatı ve edebi kişiliği ile ilgili bilgi verir. Bu bölümlerde Araslı kaynaklı yanlışlıklar yinelenmiştir. Daha sonra onun Divanının tenkitli metnini, 4 nüsha yani Londra, Tiflis, Tebriz ve İstanbul Ün. nüshalarını esas alıp Ankara Milli Ktp., Medine, Bakü, Süleymaniye Ktp. ve Malatya İl Halk Ktp. (daha sonra Konya Müzesi Ktp.'ne taşındı) nüshalarından da yararlanarak ortaya koymuştur. Bunlardan başka ulaşamadığı Melik (nr.5604) ve Pakistan nüshalarından da söz etmiştir. Bu çalışmanın en önemli tarafı Kavsi Divanında kullanılan edebi sanatlar ve Divanın içerik yünüyle incelenmesidir. Burada Divanın birçok şiirine tahlil ve açıklama getirilmiştir.[69]

Kavsi'den bahseden başka araştırmacılardan Mir Celal, Firidun Hüseynov 1969'da[70], Cevad Hey'et 1979'da[71], M. Fuad Köprülü 1979'da[72], Aliyar Saferli, Halil Yusuflu 1982'de[73], Muhammed Deyhim 1988'de[74], Ali Kafkasyalı 2002'de[75], Ahmet Pirverdioğlu 2002'de[76], Azade Rüstemova 2002'de[77], Muhammed Rıza

---

[69] Mümine Çakır, "Kavsi, Hayatı, Edebi Kişiliği ve Divanı (inceleme-tenkitli metin-dizin)", Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara, 2008

[70] Mir Celal, Firidun Hüseynov, **Örnekleriyle XX. Asır Azerbaycan Edebiyatı,** yay.haz.: kemal Yavuz, Erol Ülgen), İstanbul, Birleşik Yayıncılık, 2000, s.xxxvııı

[71] Cevad Hey'et, **a.g.e.**

[72] M. Fuad Köprülü, **a.g.e.**, s.138

[73] Aliyar Saferli, Halil Yusuflu, **Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi**, Ankara, Kültür Bakanlığı yay., C.II, 1992, s. 254-257; Aliyar Saferli, Halil Yusuflu, **Azerbaycan Edebiyatı Tarihi**, çeviren: Hüseyin Şarki (Soy Türk), Tahran, Rastan yay., C.I, 1376, s. 313

[74] Deyhim Muhammet, **Tezkire-i şuara-yı Azerbaycan**, Tebriz, y.y., C.II, 1367, s.537-540

[75] Ali Kafkasyalı, **İran Türk Edebiyatı Antolojisi**, Erzurum, Atatürk Üniversitesi yay., C.II, 2002

[76] Ahmet Pirverdioğlu, **Türkler**, editör: Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca, Ankara, Yeni Türkiye yay., C.XIX, 2002, s.258

[77] Azade Rüstemova, **a.g.e.**, s.477-478

Kerimi 2005'de[78], Muhammed Ali Hüseyni[79], Rıza Hemraz[80] ve Muhammed Emin Sultanu'l-kurrai[81] gibilerini sayabiliriz.

Tezkirelerden de görüldüğü gibi Kavsi adıyla bir hayli şair bulunmaktadır. Mecalisü'n-nefais'deki İsferayenli Kavsi, Fahri Tezkiresi'ndeki Molla Kavsi (Kavsi Tusi ve ya Kavsi Herati), Tuhfe-i Sami'de geçen ve Tebrizli olan Mevlana Kavsi, Revzātü'l-cinan ve Cennatü'l-cinan'daki Alican Kavsi ve onun oğlu İsmail Kavsi, Tezkire-i Nasrabadi'daki Kavsi Şuşteri ve Kavsi Tebrizi, Nigaristan-i Sühan'daki Kavsi, Kamusü'l-'alam'daki Bağdatlı olan Kavsi ve elimizde Türkçe Divanı bulunan Kavsi. Tezimizde Türkçe Divanı'nı ele aldığımız Kavsi, Tebrizli olduğuna göre İsferayenli Kavsi, Kavsi Şuşteri ve Bağdatlı Kavsi olamayacağı gibi; kendisinden farklı tarihlerde yaşamış Fahri Tezkiresi'ndeki Molla Kavsi, Tuhfe-i Sami'de geçen Mevlana Kavsi, Revzātü'l-cinan ve Cennatü'l-cinan'daki Alican Kavsi ve onun oğlu İsmail Kavsi ve Nigaristan-i Sühan'daki Kavsi de değildir. Tuhfe-i Sami'de geçen Mevlana Kavsi ile Fahri Tezkiresi'ndeki Molla Kavsi'nin aynı kişiler olması ihtimali vardır, ancak onların kesin aynı kişiler olduğunu söyleyebilmemiz için bu iki kişinin şiirlerini bulup karşılaştırmamız gerekiyor. Elimizde Türkçe Divanı bulunan Kavsi, her ne kadar onun bir Türk şairi olduğu ve Türkçe şiirlerinin bulunduğu söylememekteyse de Nasrabadi'deki, Kavsi Tebrizi olmalıdır.

---

[78] Muhammet Rıza Kerimi, **a.g.e.**, s.483-494 (O, 1184 yılında istinsah edilen ve Tebriz'de bulunan başka bir nüshadan da söz ediyorsa da tam nerde olduğunu söylemiyor.)

[79] Paşa Kerimov, Muhammed Ali Hüseyni, **XVII Asr Azerbaycan Lirikası (Antologiya)**, Bakü, Nurlan, 2008

[80] Rıza Hemraz, "İncelikler Şairi Tebrizli Kavsi", (Çevrimiçi) http://www.rezahamraz.com/fa/index.php?option=com_content&task=view&id=258&Itemid=2, 1389

[81] Muhammed Emin Sultanu'l-kurrai, "Kavsi Tebrizi İn ya An", (Çevrimiçi) http://www.rezahamraz.com/fa/index.php?option=com_content&task=view&id=328&Itemid=2,1389

3. Kavsi'nin Edebi Kişiliği

Şimdi de kaynaklarda Kavsi ile ilgili söylenen bilgilerden[82] ve Türkçe divanından yararlanarak onun edebi kişiliği ve dünya görüşünü aydınlatmaya çalışalım. Daha önce de söylediğimiz gibi, Şah İsmail zamanında başkent Tebriz iken, Şah Tahmasp zamanında Kazvin'e ve I. Şah Abbas zamanında ise İsfahan'a taşınmış ve böylelikle saraya mensup olan divan edebiyatı temsilcileri başkente gitmek gereğini duymuşlardır. Kavsi İsfahan'da olduğu zamanlarda Tebriz'in özleminden yanmıştır:

7. **Tebriz** cez̠besi yaḫamı dutmış aparur
Ḳovsī egerçi dāmenümi İṣfahān dutar (G.45)

Çünkü onun gönlünü yalnız Tebriz açabilir:

11. **Tebriz** açar göñglümi Ḳovsī ger açılsa
Her çend ki firdövs-i Ṣifāhāna yėtişmez (G.220)

Tebriz, İsfahan şehrinin Ka'besidir:

7. Ḳovsī gerek ki Ke'be diyüb iḳtidā ḳıla
Tebriz ḳüllesine Ṣifāhān dėdükleri (G.532)

Kavsi, uçmağa gitmek yerine İsfahan'ın gözünün sürmesi olan Tebriz'e gitmeği yeğliyor:

---

[82] Mirali Seyidov, **a.g.e.**; Hamit Araslı, **a.g.e.**; Hamit Araslı, M. Guluzade- M. C. Caferov, **a.g.e.**; Kerimov Paşa, "Ali Şir Nevayi ve XVII. Yüzyıl Azerbaycan Lirik Şiiri", **Hacettepe Ün. Türkiyat Araştırmaları**, Ankara, Sayı 10, 2009, s.57-67; Feridun Bey Köçerli, **a.g.e.**; Mümine Çakır, a.g.e.; Ahmet Pirverdioğlu, a.g.e.; Ahmet Caferoğlu, **Azerbaycan Dili ve Edebiyatının Dönüm Noktaları**, Azerbaycan Kültür Derneği yay. II, Ankara, 1953, s.19

4. N'ola **Tebriz**i ger Ḳovsī bėhişte iḫtiyār ėtse

Kim anuñ ḫāk-ı pākı sürmė-yi çėşm-i Sifāhāndur (TC.3.5)

Kavsi, Azerbaycan Türk edebiyatının gelişmesinde önemli rol oynayan ve 17. yy.'da Fuzuli edebi mektebini sürdüren şairler içinde en görkemlisidir. Çünkü bu yüzyılda yazılan gazellerin çoğunda Fuzuli biçemi ve dilinin korunması büyük bir üstatlık sayılmıştır. Azerbaycan halk edebiyatının çiçeklenmesi 17-18.yy Azerbaycan yazı dili ve edebiyatı üzerinde oldukça büyük bir etki yapmış ve bu dönemde yetişen Mesihi, Saib ve Kavsi hep dilce bu edebiyatımızdan esinlenmişlerdir. Fuzuli geleneğine bağlı kalmak suretiyle, kavsi çağdaş şairlerin üstünde gelmektedir. Zengin halk edebiyatı servet ve motiflerinden yararlanmasını bildiği gibi, şiir tekniğinde de üstattır.

Kavsi, Türkçe karşısındaki sorumluluğunu anlıyor ve Türkçe şiirleri ile bütün dünyayı fethedeceğini söylüyor:

10. Ėtmek içün **Türk** neẓmi-yle müseḫḫer 'ālemi

Tapdılar erbāb-ı me'nī bilmenem handan beni (G.474)

Kavsi'nin görgec redifli gazeli, Fuzuli'nin aynı redifli gazeline nazire olsa da, bilindiği gibi, Fuzuli de şiirini yazarken Nevai'nin aynı redifli gazelini örnek almıştır:

1. Elden gėderem serv-i ḫūrāmānuñı **görgec**

Dilden düşerem ġunça-yı ḫendānuñı **görgec** (G.36)

O, Nevai, Fuzuli, Vahīd Kazvini ve başka şairlerin gazellerine yazdığı nazirelerin çoğunda bu şairlerin eserlerinden birer mısra örnek vererek onların adlarını anmıştır:

9. Beni mest ėtdi **Füżūlī** kimi bu söz Ḳovsī

Kim olım mest dutım dāmen-i dilber güstāẖ (G.38)

11. Ne yaẖşı söylemiş Ḳovsī **Veḥīd**-i pāk-gövher kim

Beni yandurdı bir āteş ki düşmenden ıraġ olsuñ (G.272)

8. Ḳovsī bu ol ġezel-i neġz-i **Füżūlī**dür kim

Nece āh ėylemeyim āh yanubdur cigerüm (G.329)

Kavsi'nin göz redifli gazeli, Nevai'nin aynı redifli gazeline naziredir. Bu naziresinde Nevai'nin adını anıp onun bir beytini zikreder:

10. Bu hemān re'nā ġezeldür kim **Nevāyī** söylemiş

Sürme-gūn tünlerde hicrān şāmı tut bīdār göz (G.221)

8. Ol kelāmıdur **Nevāyī**nüñ bu Ḳovsī kim dėmiş

Bes ki tofraġ oldı 'ėşḳüñ deştide āvāreler (G.158)

Onun gel redifi gazeli Nesimi'nin aynı redifli gazelini anımsatıyor:

1. Sāḳīyā bağrum mėy-i gülgūn içün ḳan oldı gel

Ṣebr ėvi sensiz tezelzül buldı vīrān oldı gel (G.293)

O, Nesimi, Nevai, Fuzuli, Vahīd Kazvini ve Saib Tebrizi gibi şairlerden etkilendiği gibi Vākıf gibi şairleri de etkilemiştir. Kavsi, Vākıf'la birlikte Türk Azerbaycan şairlerinin babası sayılır.

Afyon Mevlevi-hanesi şeyhlerinden Semai mahlaslı Mehmed Çelebi’nin (öl.1550) ünlü mısraı olan ‘Gönüldendir şikayet kimseden feryadımız yoktur’ sözüne nazire olarak şöyle demiştir:

9. Bu ol şīrīn ġezeldür kim dėmiş bir sāḥir-i māhir

Gön̂güldendür şikāyet kimseden feryādumuz yoḳdur (G.137)

Ve bu da onun Osmanlı şairlerin eserleriyle yabancı olmadığını gösterir.

Kavsi’nin bir gazelinde Ağa Razi’nin adı geçer:

12. Bu ol ġezel cevābı ki **Aḳa Reżī** dėdi

Bu yolı başa aparuram bir ayaġ ilen (G.393)

Onun bir güzel mısraını Çelebi-zade ‘Āsım’ın tazmin etmesine bakılırsa, 18.yy. Osmanlı şairlerince de tanındığı anlaşılıyor.

Onun Şii olduğu, şiirlerinden anlaşılmaktadır:

7. Sipėhr-i nā-cavān-merdün̂g sitīzinden ne ġem Ḳovsī

Ki lüṭf-i **şāh-ı merdān Ḥėyder-i Ṣefder** ḥiṣārumdur (G.140)

6. Topraġdan götür men-i bī-ḳedri yā **‘Elī**

Ėy münḥeṣir mürüvvet ü lüṭf ü ‘eṭā san̂ga (G.4)

9. Āstānun̂g daşına Ḳovsī kimi yüz ṣürmege

Baġrumı āb ėtdi yā **şāh-ı Ḫorāsān** intiẓār (G.170)

7. Bir āşnā ki Ke‘bė-yi meḳṣūda Ḫıżr ola

Ḳovsī **ġerīb-i ḫāk-ı Ḫorāsān**dan isterem (G.357)

Horasan şahı, Horasan'ın garibanı, Şiilerin inandıkları 12 İmamdan sekizincisi yani Meşhed şehrinde yatan İmam Rıza'dır.

Onun çocuk sahibi olmadığı, bu şiirlerinden anlaşılmaktadır:

9. Ḳovsī yaḫardı nesl ġemi cāvdān beni
Yandurmasaydı miṣre'-i rengīn çırāġumı (G.490)

Kavsi, sade bir yaşam sürdürmüştür:

6. Būryā ferşüm ü ėvüm mescid
Ne gözel kedḫudālıġum vardur (G.169)

Tasavvuf anlayışına göre (vahdet-i vücut), bütün varlıklar, hakikatin tecellisidir. İnsan da mutlak ruhun bir parçasıdır ve bir gün ona kavuşacaktır:

6. Her ne var 'ālemde bir birden beter ser-geştedür
Ḳeṭre 'ümmān aḫtarur 'ümmān ne ister bilmenem (G.365)

14. Ėy dem-ā-dem ėyleyen teklīf-i mescid Ḳovsīye
'Āşıḳ-ı bī-tābda īmān ne ister bilmenem (G.365)

O, sevgilinin zulüm, insafsızlık ve acımasızlığından yakınır:

3. Düşmenini kimse sevmez bilmenem yā Reb n'içün
Ben seni 'ālemce ėy bī-reḥm-i ḫūn-ḫ̌ār isterem (G.367)

O, sevgili için ateşlere düşer; ancak bu ateş onu besleyip yaşatıyor. Semender de yüreğinden çıkan ateşle yanıp kül olduktan sonra o küllerin korlarından çıkan alevlerden yineden dirilir:

10. Her çend yanduŋ odlara Ḳovsī usanmaduŋ

Āḫir sen ėy ot ėvlü semender misen nesen (G.385)

Onun şiirleri, güzellik ve etkinliğini sevgilinin güzelliğinden alır:

9. Ola ger Ḳovsīye menẓūr gül-i rüḫsāruŋ

Neẓm-i rengīn ile dünyānı gülistān ėyler (G.65)

10. Müjgān gibi deler cigerin seng-i ḫārenüŋ

Her miṣre'üm ki ḳaşuŋ ucından işāredür (G.80)

Ancak insan güzelliği yalnız onun görünüşüyle değil, onun zengin iç dünyası ve manevi halleriyle ölçülür. Görünüşe aldanıp manayı anlamayanlar için kavuşma, bir körün çıra istemesine benzer:

8. Gözi ṣūret gören me'nīden āgāh olmayan ġāfil

Eger veṣl istese bir kūra benzer kim çırāġ ister (G.89)

4. Bu ṣūret-ḫānede her ṣūret-i bī-cāna aldanma

Ki çoḳdur bü'l-hevesler 'āşıḳ-ı ḥėyrān libāsında (G.449-4)

Dolayısıyla da aşıkın giyimine değil, iç dünyasına bakmayı ve değer vermeyi istiyor:

7. Zinhār kem libāsına kem baẖma ‘āşıḳuñg

Kim dāġuñg altı ḳırmızıdur üsti ḳaradur (G.80)

Kavsi, dünyanın mal mülk ve mevkiine gönül bağlamıyor. Görünüşteki güzellik ile onun işi yoktur:

1. ‘Āşıḳam ben dövlet ü māl u menālı n'ėylerem

Berg ü berden yummışam göz şāẖ u bālı n'ėylerem

2. Yėg gelür bir ġunça-yı mestūr yüz gülden bañga

Yār-ı ṣāḥib-dil gerek ṣāḥib-cemālı n'ėylerem (G.339)

Gerçek aşık, yani doğru sözlü aşık ise azdır:

2. Çoḳdur heves erbābı velī ‘āşıḳ-ı ṣādıḳ

Azdur nėce kim neġmė-yi ter çoḳ es̱er azdur (G.181)

O, gerçek sevgi ve dostluğun bulunmayışından yakınır:

3. Hemīn iksīr tek bir ad ėşitdüm āşnālıġdan

Ḥeḳīḳet menzilinde kāfirem ger āşnā gördüm

4. Meḥebbet ṣāf u bī-ġeş kīmyādur düşse bil ḳedrin

Ki çoḳ bī-müdde‘ālar çėhresinde müdde‘ā gördüm (G.338)

O, Fuzuli’nin aynı redifli gazeline yazdığı nazirede, doğru sözün ne olduğunu açıklıyor:

6. Dīdė-yi bī-nūrdur te’s̱īrsiz güftār kim

Gövher-i ġelṭān es̱erdür ebr-i gövher-bār söz (G.222)

O, halk yaratıcılığının kaynar pınarından ve sözlü edebiyatından beslenen bir sanatçıdır. Başka sözle desek, divan edebiyatı anlayışının yanında, halk söyleyişini temel almış bir şairdir. Halk ifadelerine, atasözlerine, destan ve efsanelerin kahramanlarına sık sık başvurur. Azerbaycan halk destanlarında Hızır, insanlara özellikle de aşıklara yardım elini uzatır:

4. Ėy **Ḫıżr** ‘ėşḳ kūyına yāruñ̂ apar beni
Kim bes ki serḫoşam reh-i mėy-ḫāne bilmenem (G.304)

O, atasözlerinden de yararlanmıştır:

4. **Cahānda her kişi öz ekdügin biçer āḫir**
Nedāmetini yaman sözlerin çeker düşmen (G.40)

6. Tesḫīr-i zülf-i yārı ṣebādan diler göñ̂gül
Oḳşar añ̂ga ki **özge eliyle ilan dutar** (G.45)

2. Şerāb ḫūn-ı ciger def‘ine ne fāyide sensiz
Boyuñ̂ belāsın alım **ḳanı ḳan ile yumaġ olmaz** (G.206)

2. **Bir ḳapu baġlayan birini bī-gümān açar**
Sāḳī şerāb esirger ise ḳan esirgemez (G.223)

1. Sīnede göñ̂glüm sarāyın rövşen ėyler şem‘-i dāġ
Öz ayaġı altına her çend **ışıġ vėrmez çırāġ** (G.245)

8. Erinmeyince göñ̂gül bī-fürūġdur me‘nī
Söz ile vėrmez ışıġ şem‘-i bezme yaġ gerek (G.285)

6. **Öz bābını her kimse her yėrde tapar** Ḳovsī

Ben her yana kim gėtdüm dīvāneye tuş geldüm (G.313)

9. Tapduġda şem'-i veṣlin anuñ göz götürme kim

Kimse gėçen güni tapabilmez sorāġ ilen (G.393)

2. Egerçi **doġrıya** meşhūrdur **zavāl olmaz**

Feġān ki dūstları doġrı söz ėder düşmen (G.401)

5. Ḫeṭā diyer ol ki diyer **bir gül ile yaz olmaz**

Ki oldı bir nefes ol nov-bahār kāmumca (G.431)

6. **Bir arḫa kim gele su var ümīd bir de gele**

Olursa 'ömr, olur bir de yār kāmumca (G.431)

8. Yėtmeyen söz sūzına şūrın ne bilsüñ me'nīnüñ

Aġzı şīrīn ėylemez ḥelvā dėmek ḥelvā gibi (G.482)

Şiirinde sade ve akıcı bir dil kullanan kavsi, edebi sanatları da başarıyla uygulamıştır. Onun hayal dünyası geniş ve renklidir, Onun dili sade, ahenkli ve canlıdır; samimi ve doğal benzetmelerden, halkın dilindeki güzelliklerden ve deyimlerden yararlanır:

7. Kimsenüñ **degmemişem göñline** hergiz yā Reb

Yėne her kim ki yėter göñlümi vīrān ėyler (G.65)

5. **Diller tökerem** bülbül ü pervāneye Ḳovsī

Tā bir gün olar ḥālumı cānāna dėsüñgler (G.103)

1. Nėy kimi kirdārumuz bendindedür güftārumuz

Ḳullıġa **bėl baġlamaġ**dur ḳövlümüz iḳrārumuz (G.212)

1. Gėtme başuñg ṣedḳesi ėy serv-i ḫoş-reftār gel

Gėtdüm elden ėy dolanım başuñga dildār gel (G.296)

6. Öz bābını her kimse her yėrde tapar Ḳovsī

Ben her yana kim gėtdüm dīvāneye **tuş gel**düm (G.313)

Şiirin ahengini sağlayan, ses ve söz tekrarlarına aşağıdaki örneği verebiliriz:

1. Ne ser-kėş şö'ledür bu veh bu ne ḳedd ü ne ḳāmetdür

Ḳiyāmetler ḳiyāmından ḳiyām ėtmiş ḳiyāmetdür (G.47)

O, sözlerin çok anlamlılığından da yararlanır:

1. Lüṭf ile ėy āteşīn-rüḫsār āb ėtdüñg beni

Bes ki **yüz** vėrdüñg bu **yüz**den hem kebāb ėtdüñg beni (G.497)

O, eş anlamlı ve yakın anlamlı sözlerden de yararlanmıştır:

5. Göñgül bir ḳeṭre ḳandur 'ėşḳ bī-dādın **yaşur**suñg mı

Gözüm bir ḳeṭrede bir beḥr **pinhān ėyle**mek olmaz (G.215)

4. İżṭırābum ḳėyd **bīm**inden degül **ḳorḫu**m budur

Kim çıḫa cān olmaya āgāh ṣeyyādum benüm (G.314)

3. Müjgān dėmeng anga ki men-i sāde oġradum

Bir çalıcı **ḥerāmī**ye bir egri **oġrı**ya (G.427)

4. Diyerler kim nişān bulmaġ dehānungdan müyesserdür

Ġeleṭdür **iftirā**dur **meḥż söz**dür bu **yalan**dur bu (G.457)

O, karşıt anlamlı sözleri de bolca kullanmıştır:

8. Sipėhr anung gözini **aġ** ėder günini **ḳara**

Biri ki bildi bu mektebde **aġ** u **ḳara** nedür (G.176)

1. Ṣebr ü ḳerārum aldı bir ārām-ı cān bu gün

Bir **yaḫşı** yāra gönglümi vėrdüm **yaman** bu gün (G.420)

Bugün kullanılmayan pek çok eski sözcük onun divanında bulunmaktadır:

5. Menden **yaşur**ma söyle ne meẕhebdesen banga

Ėy küfr ü dīn, fireng ü müselmān fedā sanga (G.19-5)

5. Bilmenem ḳanlu **dögün**ler mi **güy**ür sīnemde

Ya senüng berḳ-ʻinānung ayaġınung izidür (G.52-5)

7. Eger düşmenlere yalvarsa idüm reḥm ėderlerdi

Bu reng ile ki ben **yavuncı**dum eḥbāba yalvardum (G.319-7)

Divan şiirinde yaygın olduğu gibi, Kavsi’nin Divanında da erkek sevgili tipi hissedilmektedir. Bu tür ilişkide genellikle şahid-bazi, nazar-bazi, cemal-peresti, bi-riş, tıfl, tıfl-ı naz, yalın yüzlü mahbub, taze nihal, civan, sade, sade-ruh, muhannes, peser, uşak, oğlan, abdullah, nov-hat, hat, hatt-i riş, hatt-i izar, hatt-i sebz (yeşil çizgi, sevgilinin yanaklarında yeni terleyen tüyleri, sakal), sebze-i riş, saki, saki-geri, zülf (bayan için genelde gisu kullanılır) gibi deyimler kullanılır.[83]

1. Dövrinde ʻāriżüñ **ḫeṭ**-i müşkīn ġerībdür
N'içün ki āteş üzre reyāḥīn ġerībdür (G.55)

7. Ḳavuşandan ṣoñra **ḫeṭṭ** āḫir benümle ḳavuşur
Kāş tėz düşsėydi Ḳovsī başa ol re‘nā **igit** (G.29)

3. Lebüñ ḥökmiyle **ḫeṭṭ-i sebz** tesḫīr ėtdi dünyānı
Feġān kim mūrı ol ḫātem Süleymān-ı zamān ėtmiş (G.237)

5. Gėçerken rūzgārum **sāde-ṣūretler** ḫeyālıyla
Beni Ḳovsī bu me‘nīden peşīmān ėtdi ol **nov-ḫeṭ** (G.244)

2. Bir **uşaġ**uñ ‘ėşḳi ile bilmenem öz adumı
Men ki Eflāṭūnı ṭifl ü ṭifli ustād ėylerem (G.375)

7. Bilmenem bilmiş ḳara günlülerüñ ḥālın meger
Gėce tek ṣübḥ-i **bināgūşın siyeh**-pūş ėyleyen (G.394)

[83] Şemisa Sirus, **Şahid-bazi Der Edebiyat-i Farsi**, Tahran, Firdevs yay., 1381

4. Kavsi Divanının Nüshaları ve Metnin Kurulmasında İzlenilen Yol

➢ **Kavsi Divanının Elimizde Bulunan Nüshaları**

1. Aşağıdaki 9 nüsha Mümine Çakır[84]'ın ilk 4 nüshasını temel alarak yararlandığı nüshalardır.

1.1. Tebriz Milli Ktp. Nüshası: nr. 356, 235 yaprak, nestalik, 13x22, rahmetli Hacı Hüseyin Nahçıvani'ye aitliğini gösteren mührü bulunmaktadır, 1086 (1675) yılında Asker bin Hacı Ali Tebrizi tarafından istinsah edilmiştir (s.235).

Başı:

Ėy ėtmiş medd-i bismi'llāhdan ṭuġrā-yı dīn pėydā
Anuñ bir nöḳṭesi żimninde Ḳur'ān-ı mübīn pėydā (G.1-1)

Sonu:

Bi-ḥemdi'llāh ki dūd-ı āhumuz ebr-i bahār oldı
Ḳaradan çıḫdı daġ u bāġ u ṣeḥrā lālezār oldı (TC.3.5-7)

1.2. Tiflis Gürcistan Devlet Ktp. (Elmler Akademisi Kekelidze adına Elyazmaları Enstitüsü) **Nüshası**: nr. L 51, 195 yaprak, nesih, birinci sayfada 1255 (1838) tarihi var.

Başı:

Ėy olub Ḳur'ān-ı ė'cāz-āferīn bürhān sañga
Medd-i bismi'llāh, mīzān-ı 'ülüvv-i şān sañga (G.2-1)

Sonu:

Bi-ḥemdi'llāh ki dūd-ı āhumuz ebr-i bahār oldı
Ḳaradan çıḫdı daġ u bāġ u ṣeḥrā lālezār oldı (TC.3.5-7)

---

[84] Mümine Çakır, **a.g.e.**

1.3. İstanbul Ün. Ktp. Nüshası: nr.T.5478, 138 yaprak, talik, sonunda 1095 (1683) tarihi var.

Başı:

Dögünlerüñ yėter ėy sebz-reng-i teh gül-gūn

Ne gül ne sebze gerekdür ne lālezār baña (G.6-4)

Sonu:

Ḫelḳ içre bu bī-beżāʿetüñ şöhreti yoḫ

Bu şehrde eşʿārı anuñ oldı ʿelem (R.11-2)

1.4. Londra-British Museum Nüshası (ADD 7927): Süleymaniye Ktp.'nde bulunan Mikrofilm nr.3513, 118 yaprak, talik, birinci sayfada 1185 (1771) tarihi var. ikinci sayfada da 1213 (1798) yılında Bağdat şehrinde yazılmış bir temellük kaydı vardır.

Başı:

Yoḫdur ḫeberüm kim göñgül olmış kime ḥėyrān

Āyīne ne bilsüñ ser-i bāzār kimüñdür (G.68-8)

Sonu:

Hėy hėy dolanım başuña ėy sāḳī-yi yaġı

Öz başuñ içün ḳoymaya gör elden ayaġı (TC.2.5-7)

1.5. Ankara Milli Ktp. Nüshası: nr.06 MK YZ.A 3767, 95 yaprak, talik.

Başı:

Ėy ėtmiş medd-i bismi'llāhdan ṭuġrā-yı dīn pėydā

Anuñ bir nöḳṭesi żimninde Ḳur'ān-ı mübīn pėydā (G.1-1)

Sonu:

Ḫeberdār olmayan mėʻrāc-ı meʻnīden ne bilsüñ kim

Senüñ yėrden göge var imtiyāzuñ dil-rübālardan (G.396-3)

1.6. Suudi Arabistan Medine Melik Abdülaziz Ktp. (Arif Hikmet Ktp. Mecmuası) **Nüshası**: nr. 811/186, 110 yaprak, nesih.

Başı:

Ėy ėtmiş medd-i bismi'llāhdan ṭuġrā-yı dīn pėydā

Anuñ bir nöḳṭesi żimninde Ḳur'ān-ı mübīn pėydā (G.1-1)

Sonu:

Ne ḫuceste mekān ola ol mekān ki yėtince şövḳ-i tamām ile

Ura dāmenin bėle ḳātilüm, çeke tīġini töke ḳanumı (G.548-2)

1.7. Bakü Fuzuli Adına El Yazmaları Ktp. Nüshası: nr.B-4366(II), 37 yaprak, nestalik.

Başı:

Ėy ėtmiş medd-i bismi'llāhdan ṭuġrā-yı dīn pėydā

Anuñ bir nöḳṭesi żimninde Ḳur'ān-ı mübīn pėydā (G.1-1)

Sonu:

Ben ėylemenem ʻerż-i temennā sözüm anla

Dindürme beni dilsizem ammā sözüm anla (TB.1.5-9)

1.8. Süleymaniye Ktp. Yazma Bağışlar Nüshası: nr.3140, 104 yaprak, talik.

Başı:

Ėdübdür çerḫ-i müsteʻcel meni topraġ ilen yėksān

Sen ol sėyl-āb-ı bī-zinhārı meʻmār ėtginen yā Reb (G.25-3)

Sonu:

Benüm tek āyīne baġlardı bin zünnār cövherden

Yüzinde ḥelḳe ḥelḳe ol ḫeṭ-i tersāyı görsėydi (G.495-6)

1.9. Malatya İl Halk Ktp. Nüshası: nr.252 (daha sonra Konya Bölge Yazma Eserler Ktp. nr.3-252'ye taşındı), 126 yaprak, talik.

Başı:

Ne növ' Ḳovsī-yi mehcūr yanmasuñ̂ gėceler

Ki her sitāre añ̂ga bir şerāredür sensiz (G.202-5)

Sonu:

Günāhum ne dolanım başuñ̂ga cānān günāhum ne (MH.5.4-5)

2. İran Nüshaları

2.1. İslam Şura Meclisi I.Ktp. Nüshası: nr.7082, 176 yaprak, nestalik, 19x14, 1141 (1728) yılında Nizameddin Muhammed Bin Hacı Muhammed Salih Dehharkani tarafından Dehharkan kasabasında istinsah edilmiştir (s.352). Ortalardan birkaç sayfası eksiktir.

Başı:

Ėy ėtmiş medd-i bismi'llāhdan ṭuġrā-yı dīn pėydā

Anuñ̂ bir nöḳṭesi żimninde Ḳur'ān-ı mübīn pėydā (G.1-1)

Sonu:

Olsuñ̂ binā-yı dövlet-i cāvīdüñ̂ üstüvār

Āsūde ẓill-i me'deletüñ̂de diyārlar (G.559-17)

2.2. Melik Milli Ktp. Nüshası: nr. 4621, 156 yaprak, nestalik, 21x12.8, 1083 (1672) yılında Asker tarafından istinsah edilmiştir (s.312). Ortalardan birkaç sayfası eksiktir.

Başı:

…Süleymān-ı ẖiredden olmadın nām u nigīn pėydā (G.1-7)

Sonu:

Günāhum ne dolanım başuñga cānān günāhum ne (MH.5.5-5)

2.3. Melik Milli Ktp. Nüshası: nr. 5604, nestalik, Türkçe Divan kısmı 96 yaprak (s.1-191).

Başı:

Ėy ėtmiş medd-i bismi'llāhdan ṭuġrā-yı dīn pėydā

Anuñ bir nöḳṭesi żimninde Ḳur'ān-ı mübīn pėydā (G.1-1)

Sonu:

Günāhum ne dolanım başuñga cānān günāhum ne (MH.5.5-5)

Başka şairlerin şiirleri de bulunmaktadır. Farsça kısmı 81 yaprak (s.211-372), sonunda 1117 (1705) tarihi var.

Başı:

Īn nemāz çe ḥāṣil ke nīst kerd ānrā

Ru'ūnetī ke tu rā der ẖemīden īncā

Sonu:

Her ke ẖᵛaned du'ā ṭeme' dārem

Zīnke men bende-yi günehkārem

2.4. Tahran Milli Ktp. Nüshası: nr.5-10833 (f.833), nestalik, 135 yaprak, 1284 (1867) tarihi var. Başından 1 sayfa ve sonundan birkaç sayfa eksiktir.

Başı:

Gözeller lövḥ-i rüḫsārında kilk-i ṣūret-ārāyun̂g

Ḳılur geh ḫāl-ı müşkīn gāh ḫeṭṭ-i ‘enberīn pėydā (G.1-10)

Sonu:

Peh peh bu ne bülbül bu ne efġān ne nevādur (TB.2.5-8)

➢ **Kavsi Divanının Bilinen Başka Nüshaları**

1. İran-Tahran Hüseyin Miftah Koleksiyonu Nüshası: nr.1150. Miftah'ın ölümünden sonra bu koleksiyonun birçok el yazma nüshası İslam Şura Meclisi I.Ktp. ve Tahran Milli Ktp.'ne taşındı.[85]

2. İran-Kum Ayetullah Gülpaygani Ktp. Nüshası: nr.15/88, 16 yaprak, istinsah tarihi 1249 (1833).[86]

3. Pakistan Danişgah-i Pencab Nüshası: nr. 699 pi VI 165 (572 f), nestalik, 1882.

Başı: Ey Katre-i ze Feyż-i to cān-i mā[87]

4. İngiltere Oxford-Bodleian Ktp. Türkçe yazmaları Nüshası: nr.MS Turk.d.10, 162 yaprak, talik.[88]

5. İstanbul-Murad Molla Ktp. Arif Hikmet Bey arşivi nr.3665 ile kayıtlı ve 190 yaprak olduğu söylenen nüsha.[89]

6. Almanya Nüshası: Hamide Reiszade'nin yalnız ilk ve son sayfasını verdiği ve başka hiçbir bilgi vermediği! Almanya nüshası[90]

---

[85] Şadi Aydın, **İran Kütüphanelerinde Türkçe Yazmalar Kataloğu**, İstanbul, Timaş yay., 2008, s.48; Hüseyin Müttaki, **Kitabşinasi-yi Feharis**, Kum, C.I, 1386, s.426; Muhammed Taki Danişpejuh, İrec Efşar, **Nüsha-ha-yi Hatti: Defter-i Heftom**, Tahran, Danişgah-i Tahran yay., 1353, s.163

[86] Aydın Şadi, **a.g.e.**, s.110

[87] Münzevi Ahmet, **a.g.e.**

[88] "yazar adı: Kavsi", (Çevrimiçi) https://www.yazmalar.gov.tr, 2011

[89] Alirıza Karabulut, Ahmet Turan Karabulut, **Mucemu't-tarihu't-turasü'l-islami fi mektebati'l-alem**, Kayseri, Mektebe yay., 2001, s.2394, 4055

[90] Reiszade Seyyide Hamide, **a.g.e.**

7. Rahmetli Muhammet Ali Terbiyet, elinde Kavsi'nin Farsça ve Türkçeden oluşan 6000 beyitlik bir Divanının bulunduğunu söylese de bugün bu Divanın nerede olduğu belli değildir.[91]

8. Rahmetli Feridun Bey Köçerli'nin elinde bulunan Divanın bugün nerede olduğu belli değildir.[92]

Söylediğimiz nüshalardan başka, Mümine Çakır'dan, fazla bilgisi olmamakla birlikte, Irak'ta da Kavsi Divanının olduğunu ve hatta bu konuda tez çalışmalarının yapıldığını öğrendim. Geniş bir coğrafyada yayılan Kavsi Divanının nüshaları, onun ne denli ünlü bir şair olduğunu göstermek açısından önemlidir.

Biz bu çalışmamızda sağlam bir dil incelemesi yapabilmek için yineden metni kurmaya karar verdik, ancak amacımız Kavsi Divanının Dil İncelemesi'ni yapmak olduğu için bu Divanın çeviri yazısını yaparken nüsha farklılıklarını göstermedik. Bu çalışmada önceki çalışmalardan özellikle de Mümine Çakır'ın 4 nüsha yani Londra, Tiflis, Tebriz ve İstanbul Ün. nüshalarını temel alıp Ankara Milli Ktp., Medine, Bakü, Süleymaniye Ktp. ve Malatya İl Halk Ktp. (daha sonra Konya Müzesi Ktp.'ne taşındı) nüshalarından da yararlanarak ortaya koyduğu tenkitli metinden ve Paşa Kerimov'un 4 nüsha yani Tiflis, Londra, İstanbul Ün. ve Bakü nüshalarını temel alıp Milli Tebriz ve Melik (nr.5604) nüshalarından da yararlanarak yaptığı çalışmadan ve elimizde bulunan nüshalardan (toplam 13 nüsha) yararlanarak Kavsi'nin bu Türkçe Divanının çeviriyazısını gerçekleştirdik.

Divanın çeviriyazısını yaparken Azerbaycan Türkçesi özelliklerini temel aldık. Ancak Kavsi'nin kimi yerlerde Osmanlı Türkçesi ve Çağatay Türkçesi ve hatta Tebriz ağzı söyleyişlerine yer verdiğine göre bu özellikleri de korumaya çalıştık.

---

[91] Muhammet Ali Terbiyet, a.g.e.

[92] Feridun Bey Köçerli, **a.g.e.**

BİRİNCİ BÖLÜM

DİL İNCELEMESİ

1. Yazılış Özellikleri

1.1. İkili yazılışlar

Eserde bazı sözcükler çeşitli yerlerde iki farklı yazılışla görülür: Ḳara (قره G.67-3) ~ (قرا G.68-6) ~ (قاره G.66-9).

1.2. Ünlülerin Yazılışı

Divan nüshalarının hepsi harekesiz yazılmıştır. Birçok yerde ünlüler gösterilmemiştir.

1.2.1. "a" Ünlüsünün Yazılışı

1.2.1.1. Önseste

Elif veya medli elif (آ،ا) ile gösterilir: Ayaġdan(اياغدن G.29-4), aḫan (آخن G.29-5).

1.2.1.2. İçseste

Elif (ا) veya harfsiz-harekesiz yazılır, bazen hece sonunda he (ه) ile gösterilir: Aḫan (آخن G.29-5).

1.2.1.3. Sonseste

Elif (ا) veya he (ه) ile gösterilir: Saŋa (سنكا G.211-6), ṣormaġa (صورمغه G.259-5).

1.2.2. "e" Ünlüsünün Yazılışı

1.2.2.1. Önseste

Elif (ا) ile gösterilir: Elinde (G.30-3 النده).

1.2.2.2. İçseste

Harfsiz-harekesiz yazılır, bazen hece sonundaki, he (ه) ile gösterilir. Bazen “e” sesini karşılayan harfin yerine “ا” kullanılmıştır: Öpkelene (اوپکالنه G.559-12).

1.2.2.3. Sonseste

He (ه) ile gösteriliyor: Ėyle (ایله G.69-9)

Bazen sözcük sonunda olan he (ه) harfi, o sözcük eklerle genişlediği zaman, yazılmıyor: Pillede (پلده<پله ده G.68-6), sīnemde (سینمده G.97-6), nālemden (نالمدن G.423-5).

1.2.3. “ė” Ünlüsünün Yazılışı

1.2.3.1. Önseste

“e”den ayırt edilmek için, elif-ya (ای) ile gösterilir, y ünsüzü ile yan yana geldiği zaman ise bir tek ya yazılır: Ėyle (ایله G.69-9), ėtdüñg (ایتدنک G.243-12).

1.2.3.2. İçseste ve Sonseste

Genellikle ilk hecede bulunan bu ses Türkçe sözcüklerde e’den ayırt edilmek için ya (ی) ile gösterilir, y ünsüzü ile yan yana geldiği zaman ise gösterilmez: Bėyle (بیله G.54-6), yėri (یری G.70-7), bėş (بیش G.127-5).

Alıntı sözcüklerde bulunan bu ses harfsiz olarak gösterilir: Mānė‘(مانع G.71-4), istė‘dād (استعداد G.142-5), çėşm (چشم G.217-2).

1.2.4. “ı, i” Ünlülerinin Yazılışı

1.2.4.1. Önseste

Elif-ya (ای) ile gösterilir: Iraġ (ایراغ G.12-3), ilan (ایلان G.45-6).

1.2.4.2. İçseste

Ya (ی) ile ya da harfsiz-harekesiz yazılır: Bir (بر G.41-9), biz (بز G.44-7), bıçaġ (بیچاغ G.245-8).

1.2.4.3. Sonseste

Ya (ی) ile gösterilir: Yaġı (یاغی G.107-3).

1.2.5. “u, ü, o, ö” Ünlülerinin Yazılışı

1.2.5.1. Önseste

Elif-vav (او) ile gösterilir: Öpkelene (اوپکالنه G.559-12).

1.2.5.2. İçseste

Vav (و) veya harfsiz-harekesiz yazılır: Toprağ (تپراغ G.25-3), , ḳulağ (قولاغ G.31-6).

1.2.5.3. Sonseste

Vav (و) ile yazılır: Gerü (كرو G.35-5).

1.3. Ünsüzlerin Yazılışı

1.3.1. “ç” Ünsüzü

Bu sesi gösteren asıl harf (چ) harfidir. Ancak bazen (ج) ile gösterilmiştir: İç>ic (G.37-1).

1.3.2. “p” Ünsüzü

Bu sesi gösteren asıl harf (پ)’dir. Ancak bazen (ب) ile gösterilmiştir: Yapmağa (یاپمغه G.10-9).

1.3.3. “k, g” Ünsüzleri

İnce sıradan olan g, k sesi için (ک) harfi kullanılmıştır. Bunların okunmasında büyük ölçüde AzT temel alınmıştır: Gerü (كرو G.35-5).

1.3.4. “ḳ” Ünsüzü

Kalın sıradana olan k’lar, (ق) harfiyle gösterilir: Ḳıluñ̂g (قلنک G.40-3).

1.3.5. “ñ̂g” Ünsüzü

Düzenli olarak ve Doğu Türkçesi yazılışına uyarak ñ̂g (نک) harfiyle gösterilmiştir. Sözcüklerde asli ses olarak bulunan ñ̂g, ilgi hali eki, 2.Ş.iyelik eki, 2.Ş

ggz. eki, Ç.2.Ş emir eki ve 3.Ş emir ekinde olan n sesi, ñ̂g (نک) ile gösterilmiştir: Özinüñ̂g (G.65-1), göñ̂gül (G.137-4), ėyledüñ̂g (G.3-5), olsuñ̂g (اولسنک G.19-3), olmasuñ̂g (G.26-1), almaduñ̂g (آلمادنک G.31-3), ḳıluñ̂g (قلنک G.40-3), sanmañ̂g (G.40-6), görüñ̂g (کورنک G.43-1).

1.3.6. "t" Ünsüzü

Türkçe sözcüklerde kalın veya ince sıradan olan t'ler hep (ت) ile yazılmıştır: Topraġ (تپراغ G.25-3).

1.3.7. "s" Ünsüzü

Türkçe sözcüklerde kalın veya ince sıradan olan s'ler, birkaç sözcük hariç, hep (س) ile yazılmıştır.

Kalın sıradan olan aşağıdaki sözcüklerin s'leri, "ص" ile yazılmıştır: Ṣor- (صور G.37-3), ṣona (<suna G.129-8), ṣoñ̂gra (G.244-3).

1.4. Bazı Ek ve Sesbirimlerinin Yazılışı

1.4.1. +dA, +dAn, +A, -A, -An, -Ar, +cA, -mA, -mAK, -sAn, +sAn, +lA gibi eklerin ünlüsü kalın sırada iken de genellikle kalıp olarak harfsiz-harekesiz veya he (ه) ile yazılmıştır: Ṣoran (صورن G.37-3), sanma (سانمه G.169-4), odlara (اودلاره G.170-1), ḳıla (قله G.177-5), yanında (يانده G.179-3), bulmasan (بولمسن G.183-1), açmazsan (آچمزسن G.217-2), dutardum (دوتردم G.217-3), yāduñ̂gla (يادنكله G.217-9), ṣormaġa (صورمغه G.259-5), ayaġı-yla (اياغيله G.544-6).

-lAr, +lAr, +lArI, -mAz gibi eklerin ünlüsü de çoğu zaman harfsiz-harekesiz veya he (ه) ile yazılmıştır: Daġlar (داغلار G.8-4), yulduzlar (يولدوزلر G.47-3), aġlar (آغلار G.50-2), ḳanlara (قانلره G.35-3), olmaz (اولمز G.217-1).

ñ̂g'den sonra gelen +A, elifle yazılabilir: Dīdāruñ̂ga (ديدارنكا G.211-2), sañ̂ga (سنكا G.211-6).

1.4.2. Bazen sözcük sonundaki olan A (ه) harfi, sözcük eklerle genişlediğinde kaldırılır: Pillede (پلده< پله ده G.68-6), sīnemde (سینمده G.97-6), nālemden (نالمدن G.423-5).

1.4.3. Şedde gerektiği durumlarda kullanılmıştır: Medd (مدّ G.1-1).

1.4.4. T.1.Ş bildirme eki bazen elif-me (ام) ile yazılır, arada türeme yardımcı y sesi varsa da gösterilmez: Gündeyem (كونده ام G.9-9), dīdārunĝam (دیدارنک ام G.69-2), ėyleyem (ایله ام G.541-2).

1.4.5. Tamlamalarda türeyen y bazen ya ile, bazen hemze ile gösterilir bazen de gösterilmiyor: Ṣeḥrā-yı meḥşerdür (صحرای محشر G.9-3), şīve-yi reftār (شیوه رفتار G.10-6), şu'le-yi rüḫsār (شعلهٔ رخسار G.10-10).

Tamlamanın i'si ise gösterilmiyor: Ṣeḥrā-yı meḥşerdür (صحرای محشر G.9-3), çėşm-i siyeh (چشم سیه G.217-2).

1.4.6. Birçok yerde noktalar eksik, Bazen de süsleme olarak fazladan noktalar konulmuştur. Son ses olan ya (ی) harfinin altına bazen iki nokta konulmuştur.

1.4.7. Bazen ç, p sesi c, b harfiyle gösterilir. Bu olay daha çok y harfi yanında bulunan ç, p sesinde görülür. Bunların okunmasında büyük ölçüde AzT temel alındı: Hīç (هیج G.26-5), n'içün (نیجون G27-3), pėykān (بیکان G.36-8).

1.4.8. "ė" sesi y ünsüzü ile yan yana geldiği zaman iki 'ya' yerine bir tek 'ya' yazılıyor: Bėyle (بیله G.54-6), ėyle (ایله G.69-9), yėri (یری G.70-7).

1.4.9. "Degül" gibi bazı sözcük tabanları, +dUr eki, ilgi durumu eki, 1.Ş ve 2.Ş iyelik eki, Ç.2.Ş ve 3.Ş emir eki, 1.Ş ve 2.Ş ggz. gibi eklerin ünlüsü genellikle harfsiz-harekesiz ve bazen de vav ile yazılmıştır, dolayısıyla da bunları, EAT'nin devamı olarak, yuvarlak biçimde okumayı tercih ettik. mI soru eki, -IncA eki, +lıġ ve +lik i.i.y.e, -mIş ögz. gibi eklerin ünlüsü de genellikle harfsiz-harekesiz ve bazen de ya ile yazılmıştır, bunları da düz biçimde okumayı tercih ettik. Bunların dışında

vav (و) ile gösterilen ünlüler yuvarlak, ya (ي) ile gösterilen ünlüler düz okunmuştur. Örneğin -Ub ögz. eki, -Ur şimdiki zaman eki, -dUK sıfat-fiil eki, -dUr ve -Ur ettirgenlik eki, +lU i.i.y.e, -UK ve -U f.i.y.e genellikle vav (و) ile; T.1.Ş emir eki, +sIz i.i.y.e, +(n)I yükleme eki, +(s)I iyelik eki genellikle ya (ي) ile yazılır: Gözüm (كوزم G.211-2), dīdāruñga (ديدارنكا G.211-2), bağlamağdur (باغلامغ در G.212-1), derdümüz (دردمز G.212-3), dutardum (دوتردم G.217-3), dildārumuñ (دلدارمنک G.217-4), beklerüz (بكلرز G.225-10), yığıluñ (يغلنک G.235-8), sanmışdum (سانمشدم G.241-3), ėtdüñ (ايتدنک G.243-12).

1.4.10. "ک" harfi bugünkü söylenişi esas alınarak g, k biçiminde; yabancı sözcüklerde geçen bu harf ise o dildeki söylenişine göre g, k biçiminde çevrilmiştir.

1.5. Yazılış Yanlışlıkları

Metinde zaman zaman yazım yanlışları görülmektedir. Fonetik değeri olmadığını, müstensih hatası olduğunu düşündüğümüz aşağıda belirtilen bu yanlışlar tarafımızca düzeltilmiştir.

1.5.1. Bazen ñ'ler n ve bazen de n'ler ñ olarak yazılmıştır: Ḳılsañ > ḳılsan (G.1-11), oñı > onı (G.3-4), ḳeṣdiñdedür > ḳeṣdindedür (G.7-5), servdeñ > servden (G.12-6), yėtdünse > yėtdüñse (G.54-2), uzuñ > uzun (G.124-6), boyıñ > boyın (G.440-4).

1.5.2. Bazen ī harfi yazılmıyor, Bazen de noktaları konulmuyor: Āyīne (آينه G.37-5).

İki y harfi (يي) yan yana geldiği zaman genellikle sadece biri yazılır.

Bazen tamlamanın i'si fazladan ya ile gösteriliyor: Kūy-ı havāsından (كويى هواسندن G.386-5).

1.5.3. Metinde aşağıdaki kelimelerin uyuma bağlı olarak gayın (ġ) ile yazılışları yaygın olup, yanlış olarak kefli (k) yazılışlar verilen örneklerden ibarettir. Bu kelimeleri metinde düzelterek okuduk: Ṣormaġ (صورمک G.11-9), olmaġ (اولمک G.21-4, G.198-7), ucalduġca (G.58-6), ḳoymaġ (G.150.4, G.168-6), yumaġ (يومک G.206-6), dutmaġa (دوتمکه G.378-2) , dutmaġ (دوتمک G.408-7, G.459-7), çulḳaşmaġ (G.479-5).

1.5.4. Bazen ḫˇā ve ḫā sesleri birbirinin yerine kullanılmıştır: Ḫˇāmūş > ḫāmūş (G.351-3), ḫār > ḫˇār (خار G.400-7).

1.5.5. Bazen ġ sesi yanlışlıkla ḳ olarak yazılmıştır: Yaġmasa ḥesret yaġışı (ياقمسه حسرت ياقشى G.415-11), yaġar (ياقار TB.2.1-3).

1.5.6. Bazen dA bağlacı kendisinden önceki sözcüğe bitişik olarak yazılır: Ol ḳülle de kim var (قلده TC.2.7-1).

2. Ses Bilgisi

2.1. Ses Özellikleri

2.1.1. “ė” Ünlüsü

Kapalı e olarak tanımlanan ve ET’de genellikle i biçiminde olan bu ses AzT’nde genellikle yalnız ilk hecede bulunur: Gėce (G.7-6), mė‘mār (G.10-9), ė‘timād (G.11-5), gėtmişem (G.15-2), tėz (G.15-3), gėden (G.23-7), ėvinde (G.26-5).

Bu ses nadiren ilk hece dışında da bulunur: Ėtmesėydi (G.4-3).

2.1.2. “e” Ünlüsü

Bugün TT alfabesiyle kıyasladığımız zaman açık e ünlüsüdür. Yani alfabedeki e’den daha açık bir biçimde söylenmektedir. Boğumlanma noktası ė-a arasında olan bu ses, ön damak, geniş ve düz bir ünlüdür. Aslında İstanbul ağzında *yer, ver, gel, erkėk, ėfendi* gibi sözcüklerde de bu ses görülmektedir. *Bėş, yė* gibi sözcüklerdeki e harfi ise bugün TT alfabesindeki normal e sesidir: Nehān (G.1-9), fedā (G.3-1), çemende (G.7-3), dünen (G.319-6).

2.1.3. “ḳ” Ünsüzü (ق)

AzT’nde bu harfin ses değeri g’dır (kalın g). Bu sesin boğumlanma noktası arka damaktır. Genelde ḳ ile gösterilen ق harfi TT’de k biçiminde okunmaktadır. Bu harf Anadolu ve Azerbaycan’da g biçiminde söylenmektedir. Bu ḳ > ġ gelişiminin kesin tarihi belli olmamakla birlikte 17 yy.’ın sonlarına ait olan Kavsi Divanında bu gelişimin gerçekleştiğini düşünüyoruz. Yani sözcük içi ve sonundaki ḳ’ların birçok yerde ḫ’ya döndüğü gibi (خ biçiminde yazılışından dolayı bunu anlıyoruz), ön sesteki ḳ’ların da g olması olasılığı çoktur. Zeynep Korkmaz bu konuya şöyle değiniyor: “ḳ- > ġ- değişimi, Anadolu Türkçesinin ancak XIV. ve XV. yüzyıllardan sonraki konuşma dilinde yer almağa başlamış bir tonlulaşma

olayıdır"[93]. Safeviler döneminde Della Vale, Raphael Du Mans ve Baltazar gibi yabancıların İran'da yazdıkları Türkçe eserlerde bu harfi k biçiminde yazmaları da geçerli neden olmayabilir, çünkü bunların hepsi daha önceden ve genellikle de İstanbul çevresinde yazılmış olan eserlerin alfabesini temel alarak eserlerini kaleme alıyorlardı. Batılılar ilk Batı Türkçesi eserlerini kendilerine yakın olan Balkan ve İstanbul Türkçesini temel alarak yazmışlar ve bu daha sonralar ölçün hale gelmiştir. Dolayısıyla da İran'da yazdıkları Türkçe eserlerde bu ölçünlü alfabeye aşağı yukarı uymuşlardır. Biz de bu ölçünlü alfabeye uyarak bu harfi ḳ biçiminde çevirdik: Ḳulaġ (G.31-6).

2.1.4. "h" Ünsüzü

Ötümsüz, sızıcı ve gırtlak ünsüzü olan bu ses ḳ > ḫ > h değişmesiyle ortaya çıkmıştır: Handan (G.124-2), hansı (G.126-7).

2.1.5. "ḫ" Ünsüzü

Sızıcı ve ötümsüz olan bu ses Anadolu ağızlarında olduğu gibi AzT'nde de gırtlaktan (arka damak) ve hırıltılı bir biçimde söylenmektedir. ḳ > ḫ değişmesiyle ortaya çıkmıştır: Ḫaçan (G.45-4), ḫansı (G.49-1).

2.1.6. "ġ" Ünsüzü (غ)

"غ" harfi AzT'nde iki tane sese işaret etmektedir: Sızıcı olan ġ sesi (TT'ndeki ğ ünsüzünün daha da belirgin ve baskılı biçimi) ve patlayıcı olan ġ sesi. Bu sızıcılaşma olayının Kavsi Divanında gerçekleştiğini düşünüyoruz. Ancak ölçünlü alfabeye uyarak bu iki sesi ġ biçiminde gösterdik ve bu sızıcılaşmayı da ötümlüleşme başlığı altında ele aldık.

Sözcük veya hece başında veya sonunda bulunan ġ sesi genellikle patlayıcı olan sestir: Ġem (G.5-7), ıraġ (G.12-3), açılmaġ (G.17-6), olacaġdur (G.23-3)

---

[93] Korkmaz Zeynep, **Ṣadru'd-dīn Şeyhoğlu:** Marzubān-**nāme Tercümesi: İnceleme, Metin, Sözlük**, Tıpkıbasım, Ankara, Ankara Ün. Dil ve Tarih Coğrafya Fak. yay., s.123, 1973

olmaġ (G.24-3), topraġ (G.25-3), ḳulaġ (G.31-6), dutduġca (G.31-6), ġunça (G.36-1), ġovġādur (G.41-4), oġul (G.48-7), ġıya ġıya (G.49-5), ġāfil (G.59-4).

İlk hecenin sonunda veya iki ünlü arasında bulunan ġ sesi sızıcı olan sestir: Daġlar (G.8-4), baġruma (G.10-8), yıẖmaġa (G.10-9), ayaġuñ̂g (G.11-3), savuġa (G.13-6), çırāġ-ı (G.15-1), doġrar (G.20-2), aġ (G.23-7), aġla- (G.38-4), bāġ (G.61-2)

2.1.7.İnce "g" Ünsüzü

Ötümlü, patlamalı bir öndamak ünsüzüdür. Bu ses Azerbaycan'ın bazı ağızlarında (Tebriz ağzı gibi) İstanbul Türkçesindeki c sesine yakın bir biçimde söylenir. Bu bir g > c değişiminin ara aşaması olabilir: Gelsem (G.82-5).

2.1.8.İnce "k" Ünsüzü

Ötümsüz, patlamalı bir öndamak ünsüzüdür. Bu ses Azerbaycan'ın bazı ağızlarında (Tebriz ağzı gibi) İstanbul Türkçesindeki ç sesine yakın bir biçimde söylenir. Bu ses, AzT'nde kor (kör) sözcüğünde olduğu gibi, ḱ harfiyle gösterilebilir. Bu ses bazı araştırıcıların sandığı gibi ince k sesi değil ve yukarıda da söylediğimiz gibi ç sesine yaklaşan başka bir sestir.

2.1.9. "ç" Ünsüzü

Bu ses Azerbaycan'ın bazı ağızlarında (Tebriz ağzı gibi) s sesine yakın bir biçimde söylenir: Çırāġ (G.15-1).

2.1.10. "c" Ünsüzü: Bu ses Azerbaycan'ın bazı ağızlarında (Tebriz ağzı gibi) z sesine yakın bir biçimde söylenir: Gėce (G.46-9).

2.2. Ünlü Değişmeleri

2.2.1. İncelme

ı > i: ı ünlüsünün zayıflığından dolayı veya y, r, s, ş, c, ç, z gibi inceltici ünsüzlerin etkisiyle görülen bir olaydır: İl (G.6-3), inan- (<ınan- G.31-5), ilan (<yılan G.45-6), biç- (<DLT.bıç- G.69-5), yėri (<yorı G.70-7), dinle- (<DLT.tın̂gla- G.210-7).

Alıntı sözcüklerde de ünlülerde incelme görülür: Żimninde (G.1-1), ḫiredden (G.1-7), mütteṣil (G.71-6).

a > e, ė: Alıntı sözcükleri uyuma sokmak için veya inceltici ünsüzlerin etkisiyle ya da sözcüklerin birleşmesinden dolayı görülen bir olaydır. AzT alıntı sözcükleri inceltme eğilimindedir (daha çok a > e): Ḥerfle (G.1-2), yeḳīninden (G.1-3), ḫelḳ (G.1-5), ḳeṭreden (G.1-5), müḫteṣer (G.2-6), düşmen (G.5-7), şeh (G.35-6), yėne (<yan̂ga G.40-1), meḥebbeti (<muḥabbet G.59-5), ‘ėyn (G.66-4).

a > i: Şimdi (<uş amtı G.53-6), imdi (<amtı G.78-9), müżāyiḳe (<mużāyaḳa G.147-7), müṣāḥibet (G.251-17).

u > i: Ya benzeştirme yoluyla (ünlü uyumu), ya eski biçimlerin devamı olarak ortaya çıkar: İçün (<uçun G.49-4), ümīd (<umut G.3-1).

u > ü: Ünlü uyumu sağlamak için veya inceltici ünsüzlerin etkisiyle olabilir: Müḫteṣer (G.2-6), ‘ülüvv (G.2-1), ṣün‘ün̂g (G.1-5), ṣübḥden (G.1-4), ümīd (<umut G.3-1), müṣevvir (G.47-7), içün (<uçun G.49-4), müseḫḫer (G.66-6), mütteṣil (G.71-6).

o > ö: Ünlü uyumu sağlamak için veya inceltici ünsüzlerin etkisiyle olabilir: Nöḳṭesi (G.1-1).

u > ö: Mö‘cüzine (G.23-8), şö‘le (G.43-3), möḥkem (G.197-2), ‘öhdesinden (G.268-3).

u > e, ė: Ünlü uyumu sağlamak için ve genellikle h sesinin yanında görülen bir olaydır. Bėyle (<bu ile G.37-7), meḥebbeti (G.59-5), meʻellim (G.142-5).

o > e, ė: Ėyle (<o ile G.37-7), yėri (<yorı G.70-7).

ı > e: ʻĖşḳ (G.1-6), ḳeṭʻe (ḳıṭʻa G.87-1), bī-ġeşş (G.276-8).

ı > ü: Ḫürāmān (G.275-1), fürṣetun͡g (G.276-1)

2.2.2. Kalınlaşma

e, ė > a: Ünlü uyumu sağlamak için veya eski biçimleri korumak için yada kalınlaştırıcı ünsüzlerin etkisinden dolayı ortaya çıkan bir olaydır: Tikan (<tiken G.6-6), havā (<hevā G.116-6).

i > a: Ünlü uyumu sağlamak için ve genellikle h sesinin yanında görülen bir olaydır. İmtaḥān (G.7-3), cahān (<TT.cihān G.42-5).

e > o: Nov (G.50-3), Keʻbe-rov (G.84-5), ovc (G.237-6).

ü > u: Ya benzeştirme yoluyla (ünlü uyumu), ya eski biçimlerin devamı olarak, yada bir uyum bozukluğu sonucunda ortaya çıkar: Tutuş- (<tütüş- G.402-4).

2.2.3. Kısalma

ET sözcüklerdeki asli uzunluklar kısalmıştır: Ad (<at<āt G.18-4), od (<ot<ōt G.16-3), süt (<sǖt G.48-7).

Bazen vezin gereği kısa ünlü uzun ve ya uzun ünlü kısa olur. Ancak bu söyleyişte kalan bir şeydir ve yazıda asıl biçimi yazılır.

2.2.4. Darlaşma

Y, g gibi ön damak ünsüzlerin yanında darlaşma olur: Diyem (<dėyem G.14-3), diyüb (<dėyüb G.14-5), diyen (<dėyen G.28-6), bādė-yi (<bāde-yi G.37-8),

bilsėydüm (<bilseydüm G.262-11), yuḫaru (<DLT.yoḳaru G.363-6), doġrıya (doġraya G.427-1).

2.2.5. Yuvarlaklaşma

ı > u, i > ü, e > ö, ė > ö, a > o, a > u

Yulduz (<yal-du-z G.47-3), düz- (<diz- G.94-6), oyaġ (<ayıġ G.272-3).

ET'deki yuvarlaklaşmanın devamı olarak: Artuḳdur (G.6-2), içün (G.7-3), degül (G.10-2), eksük (G.15-5), gerü (G.35-5), ḳarşu (G.38-1).

ET'deki çok heceli sözcüklerin son seslerinde bulunan -g/-ġ ünsüzlerinin düşmesiyle geride kalan ünlülerin yuvarlaklaşması söz konusudur: Ḳapun͡gda (G.4-5), ayru (G.48-1)

/b/, /p/, /m/, /v/, /f/ dudak ünsüzleri etkisiyle sözcükte yuvarlaklaşma olur: Ḳovsīde (G.1-11), lövḥ (G.1-10), firdövs (G.2-6), böyük (<beyük<bedük G.4-5), dövlet (G.13-8), ovrāḳ (G.27-1), yavuz (<yabız G.114-6), buraḳdun͡g (G.277-4), yavuncı- (yavıncı- G.319-7), savul (G.442-3), mövsüm (G.519-4).

2.2.6. Diğer Ünlü Değişmeleri

ė / i: ET'de ilk hecedeki i'ler korunur. Bu ilk hecede olan i, bugün genellikle ė sesine dönmüştür.

ET'deki bazı ilk hece i'ler olduğu gibi devam ettirilmiştir: İki (G.3-1), isterem (G.3-9), ile (G.5-2), il (<yıl G.6-3), içen (G.16-8), incidüm (G.25-6), işi (G.26-6), igit (G.29-3).

i > ė, e: ET'deki bazı ilk hece i'ler genellikle ė olmuştur. Ėder (G.1-5), vėrür (G.5-1), yėrindedür (G.5-3), dėme (G.6-6), çemende (G.7-3), gėce (G.7-6), gėtmişem (G.15-2), tėz (G.15-3), gėden (G.23-7), ėvinde (G.26-5), ėt (G.33-1),

nėce (G.36-7), yėg (G.45-5), ėy (G.38-7), en- (<in- G.154-1) ~ ėn- (G.200-4), dünen (G.319-6), lebüñg bėle (<bile G.493-1), iye (iḏi MH.2.3-1).

Alıntı sözcüklerde **i> ė, e**: Nehān (G.1-9), ė'cāz-āferīn (G.2-1), ėḥsān (G.2-5), fedā (G.3-1), mė'mār (G.10-9), ė'timād (G.11-5), mė'rāc (G.12-3), ėḥtirāz (G.46-3), ė'tibār (G.62-2), mānė'(G.71-4), feġan (G.97-4), istė'dād (G.142-5).

Bazen ET'deki ilk hece ė'ler devam etmiştir: Gėy- (<keḏ- G.7-1), ėşit (G.32-1).

Bazı sözcüklerin ilk hecesinde ise ET'de a olan ses i'dir (a > e > i, e > i): İmdi (<amtı G.78-9).

e, ė > i: İdi (<er-di G.2-2), ise (<er-se G.13-4), imiş (<er-miş G.24-9), vidā' (vėdā' G.57-2), müvācihe (G.397-9).

ė > e: AzT'nde ė sesi yalnız ilk hecede bulunabildiği için başka hecelerde bulunan bu ses genellikle e olur: Gėtmekde (G.27-6), gelsem (G.82-5), diyerler (G.146-1).

u > o: Bir kısmı eski biçimlerin devamıdır: Ṣona (<suna G.129-8), dodaġ (G.393-5), oġrı (<TT.uğru G.427-2).

o > u: Ġunça (G.275-2), uğur (<DLT.oğur "zaman, fırsat, uğur" TC.3.1-6).

ü > ö: Eski biçimlerin devamı olarak veya h ünsüzünün etkisiyle ortaya çıkar: Gözeller (G.1-10), böyük (G.4-5), möhri (G.45-2), möhlet (G.94-2), ḥörmeti (TC.2.2-6).

ö > ü: 'üẕr (G.358-4), güzgü (<gözgü<DLT.közüñgü TB.1.2-3).

ü > e: Müselmān (G.19-5).

u > ı: Ya benzeştirme yoluyla ünlü uyumuna göre, ya eski biçimlerin devamı olarak ortaya çıkar: Hamı (<ḳamu<ET.ḳamaġ G.199-5).

ü > i: Ya benzeştirme yoluyla ünlü uyumuna göre, ya y sesinin etkisiyle veya eski biçimlerin devamı olarak ortaya çıkar: Bit- (<DLT.büt- “yaranın iyileşmesi veya kapanması” G.203-4), inci- (<yünçü-<DLT.yünçüt- G.477-5).

ı > a: Oyaġ (<ayıġ G.272-3).

2.3. Ünlü Uyumu

2.3.1. Dil Uyumu (Kalınlık-İncelik Bakımından Ünlü Uyumu)

Türkçede bir sözcüğün ünlüleri ya hepsi kalın ve ya hepsi ince olur.
Bu kural AzT ve EAT’nde de olduğu gibi çok sağlamdır.

Kalınlık-İncelik uyumu dışında kalan şekiller şunlardır:

- AzT’nde olduğu gibi bazen sözcük başında ı > i değişiminden dolayı: İnan- (<ınan- G.31-5), ilan (G.45-6).
- Bazı Türkçe sözcüklerde: İçün (G.27-3), tikan (<tiken G.6-6).
- Alıntı sözcüklerin birçoğu incelme sonucunda dil uyumuna girer: ‘Elī (G.40-7), fürṣet (G.50-4), ḥesret (G.50-5), teḳlīd (G.90-3), meḥfil (G.91-2).

  Birçoğu ise kalınlaşma sonucunda dil uyumuna girer: Cahān (G.42-5), havā (<hevā G.116-6).

  Ancak yazı dilinde uyum dışı kullanılan kelimeler de görülmektedir: Meşşāṭası (G.37-9), çāre (G.39-1).
- Birleşik sözcükler: külḫān (G.272-5).

  Yeterlik eyleminde de ünlü uyumsuzluğu söz konusudur: Boylaşabilmez (G.23-1), alabilmezsen (G.110-10), bağlayabilmez (G.490-8)
- Zarf-fiil eki -ken: Bilmezken (G.38-7), olurken (G.66-5), ḳalurken (G.239-6).
- Zarf-fiil eki -gec: Olgec (G.337-5), açgec (G.432-2).

- -(y)Acaġ gelecek zaman eki: Bu kalın ünlülü biçim, Tebriz ağzının etkisiyle ortaya çıkmıştır. Öldürecaġdur (G.443-7), düşecaġdur (G.448-3), ėdecaġdur (TB.1.1-6).
- -gil, -ginen T.2.Ş emir eki, uyum dışında ve ince ünlü iledir: Durginen (G.27-4), dutginen (G.84-12), yandurmagil (G.311-5).
- -(y)ek Ç.1.Ş emir-istek kipi ince ünlü iledir: Döşenek (TC.2.9-5), olek (MR.2-1).
- -(y)ük Ç.1.Ş zaman ve ya bildirme eki, ince sıradadır: Degülük (G.154-5), bī-miḳdārük (G.212-7), ėylerük (MS.5-1), dutarük (MS.5-1).
- Ad-eylem yapan -maġ eki, uyuma bağlı olmakla birlikte, bazen Tebriz ağzı etkisiyle olsa gerek, ince ünlü taşıyan eylemlere de getirilmektedir: Güldürmaġ (G.38-4), üzmaġ (G.46-8), düşmaġ (دوشمغ G.53-8, G.397-6), ėtmaġ (G.115-2, G.429-4), görmaġ (G.166-6), gülmaġ (G.167-5, G.213-7, G.343-5), ötmaġ (G.170-6, G.285-7, G.457-8), çekmaġ (G.213-5, G.231-1), yėtmaġ (G.263-4), istemaġa (G.264-3), gėtmaġda (G.298-4), köçmaġ (G.419-6, G.457-7), öpmaġ (G.515-13, G.559-2, MH.4.3-2), içmaġlarda (G.525-4).
- -lıġ isimden isim yapma eki Tebriz ağzının etkisiyle ince ünlü taşıyan adlara da kalın ünlü ile kullanılır: Fütādelıġ (G.24-9), dil-serdlıġ (G.17-9), birlıġ (G.247-1).

  İnce ünlü taşıyan adlarda nadiren uyuma bağlı olarak -lik biçimi de görülmektedir: Bed-mėhrlik (G.268-6), gėcelik (TC.2.9-6), delülikde (R.1-1).
- -ki aitlik eki ince ünlülüdür: Başumdaki (G.23-6), kūyun̂gdaki (G.36-9), bėldeki (G.122-5)
- -maç isimden isim yapma eki: Dilmaç (G.177-6)

- -ile, -çün edatında: Ḫāṭırı-çün (G.9-5), şān-ile (G.2-3), çırāġ-ile (G.53-4), yıḫduġı-çün (G.445-2)

  İle bağlacının ekleşmiş -lA halini uyumlu biçimde okumayı yeğledik: Yādıyla (G.11-6), yāduñgla (G.14-5), lebüñgle (G.23-1)
- -din edatında: Aḫşamadin (G.27-4), başa-din (G.358-4)

2.3.2. Dudak Uyumu (Düzlük-Yuvarlaklık Bakımından Ünlü Uyumu)

Türkçe bir sözcüğün ilk hecesinin ünlüsü düz ise onu izleyen hecelerin ünlüsü düz; yuvarlak ise onu izleyen hecelerin ünlüsü dar-yuvarlak (u,ü) ya da düz-geniş (a,e) olur. AzT de TT gibi genellikle bu uyuma bağlıdır. Hatta TT'nde uyuma girmeyen bazı sözcükler de burada uyuma girer. Yabancı sözcükler bu kuralı bozabilirler ancak bazı alıntı sözcükler bu uyuma girerler. Alıntı kelimeler bu uyuma girmese de ekler, mutlaka son hecedeki ünlüye uyarlar

2.3.2.1. Sözcük Tabanlarında Uyumsuzluk

- ET'de olduğu gibi Genelde son hecelerde bulunan ünlüler düzlük-yuvarlaklık uyumunu bozarlar: İçün (G.7-3), degül (G.10-2), eksük (G.15-5), artuḳ (G.25-1), gerü (G.35-5), ḳarşu (G.38-1), yalḳuz (G.86-1), ḳonşı (G.107-11), yavuz (G.114-6), açuḳ (G.285-9), doġrı (G.401-2), körpi (G.432-1), boyın (G.442-7), ḳuzı (G.488-7), oḫı- (<oḳı- TC.2.3-2).

  Ancak bunların bir kısmının yazılış geleneği olarak bu biçimde yazıldığını da unutmamak gerekir. Örneğin doġrı sözcüğü eklerle genişletildiği zaman dudak uyumuna bağlandığı da görülmektedir: Doġrusı (G.46-2).
- Alıntı sözcüklerde de bu uyum aranmaz: Menẓūr (G.7-7), müşkīn (G.92-3)

- ET’de iki ve daha çok heceli kelimelerin sonundaki -G düşmesi sonucunda ortaya çıkan yuvarlaklaşmalarda uyum dışı kullanımlar söz konusudur: Ḳapun̂gda (G.4-5), ayru (G.48-1), ḳamu (<ET.ḳamaġ G.87-1)

  Ancak yuvarlaklaşmayan örnekler de vardır: Acı (<ET.acıġ G.32-8), ḳatı (<DLT.ḳatıġ<DLT.ḳat- “kat-, katılaş-”G.93-8), diri (<DLT.tirig G.320-1)
- b, p, m, v gibi dudak ünsüzlerin etkisiyle yuvarlaklaşma sonucu uyum dışı kullanışlar görülebilir: Ḳavuş- (G.29-7)

2.3.2.2. Eklerde Dudak Uyumu

2.3.2.2.1. Uyuma Giren Ekler

- -(X)l edilgenlik eki (<EAT -(I)l<ET -(X)l) dudak uyumuna bağlanmıştır: Yazılsa (G.13-2), yıḫıldı (G.42-14), dutulmış (G.62-7), kesilsün̂g (G.76-2), ḳurtulmaz (G.83-2), diyilmez (G.270-4), büküldi (G.387-9).

  Nadiren düz ünlülü gövdelere yuvarlak biçim de gelmektedir: Savulmayınca (G.34-2), çevrülmemişken (G.549-6).
- -(X)n dönüşlülük eki (<EAT -(I)n<ET -(X)n): Çekinme (G.16-9), görünmez (G.12-2), bulunmaz (G.236-1).

  Nadiren düz ünlülü gövdelere yuvarlak biçim de görülmektedir: Gėçünür (G.236-4).
- -(X)ş işteşlik eki (<EAT -(I)ş<ET -(X)ş): Yėtişse (G.12-3), çekişürler (G.91-3), tapşuraram (<tapış- G.336-4), tutuşdum (<tüt- G.402-4), ḳarışur (G.481-1).

  Nadiren düz ünlülü gövdelere yuvarlak biçimi de görülmektedir: Yapuşur (G.13-2), ḳavuşandan (G.29-7).
- -(X)t ettirgenlik eki (<EAT -(I)D<ET -(X)t): Eridür (G.24-10), ögredür (G.37-7), ḳaraltmasun̂g (G.49-4), ḳorḫutma (G.355-2).

- -(X)m f.i.y.e (<EAT -(X)m<ET -(X)m): Ölüm (G.88-4), yarım (G.475-1).

2.3.2.2.2. Yuvarlak Ünlü Taşıyan Ekler

Aşağıdaki eklerden -(y)Ub, -(y)UbAn, -dUr (ettirgenlik ve bildirme eki), -GUr ve -Ur (ettirgenlik eki), -sUn͡g, sUn͡glAr (3.Ş emir eki) aslında yuvarlak ünlülü eklerdir ötekiler ise sonradan yuvarlaklaşmışlardır:

- -(n)Un͡g ilgi durumu eki (<EAT -(n)Un͡g <ET -(n)In͡g): Ḳovsīnün͡g (G.3-9), āzādelerün͡g (G.10-6), anun͡g (G.10-7).
- -(U)m T.1.Ş iyelik eki (<EAT -(U)m <ET -(X)m): Dilüm (G.3-6), ḥayātumı (G.5-1), benümle (G.5-7).
- -(U)mUz Ç.1.Ş iyelik eki (<EAT -(U)mUz <ET -(X)mXz): Adumuz (G.13-2), pėyġāmumuz (G.44-7), mektūbumuz (G.44-7).
- -(U)n͡g T.2.Ş iyelik eki (<EAT -(U)n͡g <ET -(X)n͡g): Senün͡g (G.1-2), ḳapun͡gda (G.4-5), kūyun͡g (G.5-2).
- -(U)n͡gUz Ç.2.Ş iyelik eki (<EAT -(U)n͡gUz <ET -(X)n͡gXz): Ḫālun͡guz (G.62-2), başun͡guza (G.62-2), sāzun͡guzı (G.273-1).
- -(y)Uz Ç.1.Ş zaman ve ya bildirme eki: Biz>vUz>Uz gelişmesiyle ortaya çıkmıştır. Ḳılmışuz (G.109-3), kimüz (G.158-1), bulmanuz (G.203-3), isterüz (G.210-5).
- -(y)ük Ç.1.Ş zaman ve ya bildirme eki: Degülük (G.154-5), bī-miḳdārük (G.212-7), ėylerük (MS.5-1), dutarük (MS.5-1), bendesiyük (MS.5-2).
- -(U)n͡g Ç.2.Ş emir eki (<EAT -(U)n͡g <ET -(X)n͡g): (U)n͡g eki artdamaksı n͡g sesin etkisiyle yuvarlak ünlüsünü korumuştur: Anun͡g (G.139-4), diyün͡g (G.146-1), söyleyün͡g (G.191-3).

- -sUn͡g, sUn͡glAr 3.Ş emir eki (<EAT -sUn, sUnlAr<ET - zU(n)): Olsun͡g (G.7-2), yaşasun͡g (G.29-5), açsun͡g (G.36-7), n'ėylesün͡g (G.121-4), dutsun͡glar (G.467-5).
- -(y)Ur şimdiki zaman ve ya sıfat-fiil eki: Ḳılur (G.1-5), yaraşur (G.7-1), yumşadur (G.7-4), bilür bilmez (G.16-6).
- -dUm T.1.Ş ggz. ve hikaye eki (<EAT -DUm<ET -DXm): Ėtdüm (G.5-2), ėyledüm (G.16-1), tapşurdum (G.16-1), dėrdüm (G.59-3), yalvarsa idüm (G.319-7).
- -dUn͡g T.2.Ş ggz. ve hikaye eki (<EAT -dUn͡g < ET -DXn͡g, -DXG): Ėtdün͡g (G.1-6), gördün͡g (G.11-8), gėtdün͡g (G.15-3), ėtmez idün͡g (G.16-5), bileydün͡g (G.68-1).
- -dUK Ç.1.Ş ggz. eki (<EAT -dUK<ET -DXmXz): Söyledük (G.210-6), içdük (MS.2-1).
- -dUK sıfat-fiil eki (<EAT -dUK<ET -DUK): Yanduġum kėyfiyyetin (G.37-3), yalvarduġum vechi (G.48-4), geldügi yoldan (G.117-4), durduġı yėrde (G.468-2).
- -duġca, -dükce, -dUGUmcA, -dUGIncA, -duġda, -dükde, -dUGI-çün, -duġından zarf-fiil eki: Dutduġca (G.31-6), me'nīde çekdügümce nefes (G.59-7), çekdükce (G.90-5), gėçdükde (G.332-15), yandurduġındandur (G.342-4), gėçdügi-çün (G.343-2), tapduġda (G.393-9), olduġı-çün (G.395-4), istedügince (TB.2.5-5).
- -UrcA zarf-fiil eki: Resālanurca (G.58-6).
- -U zarf-fiil eki: Daha çok kalıplaşmış edat veya zarflarda ekin yuvarlak ünlülü kullanılışı görülür. Ḳarşu (G.38-1), asılu ḳalsa (G.97-9), ayru (G.426-9), ötrü (G.461-1).

  Ancak düz ünlülü biçimi de görülmektedir: Daḫı (G.528-6).

- -(y)Ub, -(y)Uban zarf-fiil eki (<EAT -(y)Up <ET -(X)p): Dönüb yalvarmaġum (G.7-4), Ḳovsī diyüb dolana (G.14-5), mėy içüb çıḫmış (G.30-1), içüben (G.35-1), oḫuyub ve‘ẓ vėren (G.52-3), gėçüb (G.56-4), ḳaçuban (G.166-5).
- -(y)Ub ögz. eki (<ET.(y)(U)p): Ḳılub (G.1-8), ėdübsen (G.1-8), olubdur (G.7-7), salubsan (G.32-8), susayubdur (G.60-1), vėrübdürler (G.407-10).
- -dUr, -durur bildirme eki (<EAT -dUr, -durur<ET -turur): Ḥeḳīrdür (G.3-4), yoḫdur (G.3-9), ümīdvārdur (G.4-7), ḳulaġdurur (G.473-4), çaġıdurur (R.3-2).
- -DUr ettirgenlik eki (<EAT -dUr<ET -DUr): Yandurur (G.27-2), öldürürsen (G.32-7), getür (G.33-1), sındurdı (G.59-3).
- -GUr, -(U)r ettirgenlik eki: Savurur (G.20-6), itürme (G.33-6), artur- (G.64-5), yėtürür (G.235-7), içürür (G.243-6) ötürdüm (G.245-9), yügür- (DLT.yügür- “koş-”<DLT.yüg- “topla-” G.273-4), yaşur- (<DLT.yaş- G.273-5), ötürüñ (G.273-7), bitürmek (G.281-4), tapşuraram (G.336-4)
- -ArU, -rU yön eki: Gerü (G.35-5), yuḫaru (G.363-6).
- -lU i.i.y.e (<EAT -lU<ET - lXG): ET’de -lXG biçiminde olan bu sıfat ekinin son sesinin düşmesiyle yuvarlaklaşma ortaya çıkar: Ḳarlu (G.12-4), adlu (G.18-4), baḫışlu (G.36-3).
- -(U)K, (u)ḫ, (U)G f.i.y.e (<EAT -(U)K<ET -(X)G): Sınuḳ (G.9-6), artuḳ (G.25-1) ~ artuḫ (G.7-1), bölük (G.158-1), yavuḳ (<yaġuḳ G.189-5), açuḳ (G.285-9), yazuġam (<DLT. yaz- “yanıl-” G.318-3), delük (G.473-3).

  Nadiren (I)K, (I)G eki de görülmektedir: Ḳanıḳ (G.523-5).
- -U f.i.y.e (<EAT -U<ET -(X)G): ET’deki çok heceli sözcüklerin son seslerinde bulunan -G ünsüzlerinin düşmesiyle geride kalan ünlülerin yuvarlaklaşması söz konusudur. Ḳarşu (<ḳarışu G.38-1), dolu (G.42-8), ayru

(G.48-1), ḳapu (G.53-5), ḳorḫu (<ḳorḫ- G.56-2), doġrı (G.106-4), yazılu (G.263-7), ölü (G.305-9).

-G düşdükten sonra yuvarlaklaşmayan örnekler de vardır: Acı (<ET.acıġ G.32-8), ḳatı (G.93-8), arı (<arıġ G.123-7).

- -KU, -KUn -mUr f.i.y.e: Daşḳun (G.37-6), yuḫu (<uyuḳu G.53-2), yaġmur (G.83-1).
- Ekleşme sürecinde olan -çün edatı: Ḳılmaġ-çün (G.1-4), ḫāṭırı-çün (G.9-5), dāġun̂g-çün (G.25-6), anun̂g-çün (G.62-4).
- -mAlU gereklilik ve sıfat-fiil eki: Görmelü yüz (G.70-8), vīrān olmalu ġem-ḫˇāne (G.354-6), olmalusan (G.464-1).
- -UltU i.i.y.e: Ḳıjultu (G.473-6).

2.3.2.2.3. Düz Ünlü Taşıyan Ekler

- -(y)I, -n, -nI yükleme durumu eki (<EAT -(y)I, -nI, -(I)n <ET -(X)g, nI, (I)n): Ḳılub meḥşer günin ẓāhir (G.1-8), onı (G.3-4), özini (G.3-6), meni (G.3-7), yuḫunı (G.222-4), ʿehdün̂gi (G.262-11), özin (G.248-5).
- -(s)I T.3.Ş iyelik eki (<EAT -(s)I <ET -(s)I): Rütbesi (G.3-9), özine (G.9-4), gön̂glini (G.10-1), gözinden (G.57-2).
- -sIz eylem çekimlerinde Ç.2.Ş eki: Seversiz (G.134-3), ḳalursız (G.407-4).
- -sIz Ç.2.Ş bildirme eki: Pāmālsız (G.102-2).
- -dI, -dIlAr 3.Ş ggz. ve hikaye eki (<EAT -dI, -dIlAr <ET -DI): Yazdılar (G.5-2), oldı (G.6-6), yandurdı (G.16-3), sındurdı (G.59-3).
- -mIş ögz. ve sıfat-fiil eki (<EAT -mIş<ET -mIş): Olmış (G.1-2), ėtmişem (G.3-6), yumış (G.18-5), bulmış (G.56-1).
- -gil, -ginen T.2.Ş emir pekiştirme eki: Ḳoyginen (G.11-1), dutginen (G.11-4), vėrginen (G.24-1), yandurmagil (G.311-5).

- -(y)AlIm Ç.1.Ş emir eki (<EAT -AlUm<ET -(A)lım): Ėdelim (G.351-1), içelim (MS.1-3), olalım (MS.1-3).
- -(y)Im, -AyIm T.1.Ş emir eki: Alım (G.5-5), ėdim (G.10-1), olım (G.11-2), öpim (G.11-3), ėyleyim (G.43-3), ėtmeyim (G.73-2), n'ėylim (G.73-2), n'ėyleyim (G.84-11), düzim (G.94-6), diyim (G.260-4), olayım (G.373-1).
- -IncA zarf-fiil eki (<ET -GInCA): Olmayınca (G.8-4), açınca (G.29-6), doyınca (G.30-6), ölince (G.288-7).
- -mAdIn zarf-fiil eki: Olmadın (G.1-7), düşmedin (G.67-7), çekmedin (G.485-4).
- -AlI zarf-fiil eki: Yüz vėreli (G.481-1), īcād olalı (G.510-2).
- -sIz i.i.y.e (<EAT -sUz<ET - sXz): Sensiz (G.28-5), odsız (G.43-1), gülsiz (G.224-3).
- -lıġ, -lik i.i.y.e (<EAT -lIK<ET - lXg): Yārlıġ (G.5-7), dūstlıġ (G.89-4), ḳullıġ (G.190-7), delülik (R.1-1).
- -çI i.i.y.e (<EAT -CI<ET -çI): Du'āçılara (G.12-1), avçı (G.64-9), mėy-ḫāneçi (G.186-4), ėlçi (G.261-6).
- -(y)IcI f.i.y.e (<EAT -IcI<ET -GUçI): Alıcı (G.36-3), olıcı (G.379-1), çalıcı (G.427-3), ḳılıcı (G.488-1).

  Ancak -(y)UcI biçimi de görülmektedir: Büküci (G.97-4).

- mI soru eki: Gördüñ̂ mi (G.11-8), eksük miyem (G.15-5), alur mıyam (G.35-5), mestdür mi (G.56-3).
- -ki aitlik eki: Mendeki (G.16-5), başumdaki (G.23-6), evvelki (G.159-3).

2.4. Ünlü Düşmesi

2.4.1. Sözcük Başında Ünlü Düşmesi: Yuḫu (<uyuḫu<udıḳu G.53-2), şimdi (<uş imdi G.53-6).

2.4.2. Sözcük Ortasında Ünlü Düşmesi

Vurgusuz olduğu için orta hece düşer:

- Kelime tabanlarında: Ḳarşu (G.38-1), yaḫşı (G.42-11), daldalanur (<dalıda G.58-2), sızla- (<sızıla- G.274-1), ayrıl-(<ayırıl- G.335-3), ötrü (<ötürü G.461-1).
- Eklerle genişletildiğinde: Bağruma (G.10-8), bağrı (G.17-1), yuḫardan (G.55-2), gön̂gli (G.66-5), köksümde (<köküzümde G.93-4), oğlı (TC.3.1-6).
- İçün ve ile edatlarında (içün>çün, ile>le) ünlü düşmesi görülür: Birbiri-yle (G.1-6), dāğun̂g-çün (G.25-6), Tan̂grı-çün (G.33-6).
- i- ek-eyleminin ekleşme sürecinde (idi-di, imiş-miş, ise-se, iken-ken) ünlü düşer: İsterdüm (G.8-2), düşersem (G.16-4), bilmezken (G.38-7), olurmış (G.450-9).

2.4.3. Sözcük Sonunda Ünlü Düşmesi: Uy- (uyu- G.26-8), bir bire (<biri birine G.29-6), bir birinden (biri birinden G.44-8).

2.4.4. Ünlü Birleşmesi (Kaynaşma)

Birleşme tarihi gelişme ve bazen de vezin gereği olarak ortaya çıkar:

- -sun̂guz>-suvuz>-suuz>-suz: Seversiz (G.134-3), ḳalursız (G.407-4).
- N'ola (G.1-11), n'ėylesün̂g (G.27-2), n'içün (<ne-içün G.307-5), gėçemez (<gėçe umaz G.313-2), dönmedise (G.553-3).

2.5. Ünlü Türemesi

Türkçe sözcüklerde yardımcı ses olarak iki ünsüzün yan yana gelmesinden dolayı ve genellikle de ekleme sırasında türer: Dilüm (G.3-6), ḳapun͡gda (G.4-5), dilün͡ge (G.17-8).

Alıntı sözcüklerde iki ünsüz arasında genellikle ünlü türemez ve sözcüğün aslı korunur: ‘Ėyb (G.24-9), ‘eḳl (G.43-7), neḳş (G.47-7), ṭifl (G.65-8).
Ancak bazen vezin gereği iki ünsüz arasında ünlü türer: Cāvidān (G.82-2), ḥėyif (G.95-3), ḳeder (G.128-8), lövün (G.226-8).

Tek heceli sözlerde son seste de ünlü türemesi görülebilir: Ve‘de (<va‘d G.64-4).

2.6. Ünsüz Değişmesi

Ünsüz değişmesi patlayıcının (b, p, c, ç, d, t, G, K, m, n, n͡g), sızıcıya (f, v, w, h, ẖ, j, ş, l, r, s, z, y); ötümsüzün (p, ç, t, K, f, s, ş, h, ẖ), ötümlüye (b, c, d, G, j, v, z, l, m, n, n͡g, r, y); katının (b, p, c, ç, d, t, G, K, v, f, h, ẖ, j, s, ş, z), akıcıya (l, m, n, n͡g, r, y) dönüşmesi şeklinde ortaya çıkar.

2.6.1. Ünsüz Ötümlüleşmesi

Ötümsüz ünsüzlerin kendi karşılıkları olan ötümlüler haline gelmesi demektir (t>d, ḳ>ġ, k>g, ç>c, s>z, f>v, p>b). TT ve AzT (Batı Türkçe) sözcük ve hece başlarında ötümlü ünsüzleri bulundurmaktan hoşlanır. Dolayısıyla ET ve Doğu Türkçenin birçok ötümsüz ünsüzleri ötümlü biçimleriyle görülürler.

Eserde AzT’nde olduğu gibi ünsüz uyumunda ötümlüleşme giderek artıyor, buna karşılık ötümsüzleşme ise azalıyor ve çok sınırlı olarak kullanılıyor. TT’nden farklı olarak sözcük sonunda b, c, d, g, ġ sesi bulunabilir. Başka sözle desek sonda

ötümsüz isteme eğilimi yoktur. Ümīd (G.3-1), od (G.16-3), avuc (G.19-3), ḳulaġ (G.31-6), aparub (G.35-5).

Yani Azt'nde de olduğu gibi genelde sözcük ve hece sonu ünsüzü ötümlüleşir yani p, ç, t, k, ḳ, s gibi ünsüzler b, c, d, g, ġ, z sesine dönüşür ve son seste ötümsüzleştirme eğilimi yoktur.

Asli uzun ünlülerden sonra p, ç, t, k ünsüzlerinin ötümlüleşmesi AzT'nde olduğu gibi sık görülen bir ses olayıdır: Ad (<ET.āt G.10-6), od (<ōt G.16-3), aġ (<ET.āḳ G.23-7).

- **t > d**

ET'de sözcük başı t'ler korunur. EAT'nde ise genelde sözcük başı kalın sıradan t'lar korunurken (ṭ biçiminde yazılır) ince sıradan olanlar d'ye dönüşür.

ET sözcük başı t'lerin birçoğu, AzT'nde d olmuştur ve TT yazı dilinin tersine, yaygın bir t > d değişmesi yaşanmıştır.

Sözcük başı ince sıradan t'lerin d olmasına örnekler: Düş (G.14-2), dėsen (<ET.ti- G.15-7) dört (G.44-8), dün (<tün G.309-4), dözmez (<DLT.töz- G.409-5), döşenek (<DLT.töşen- TC.2.9-5).

Sözcük başı kalın sıradan t'ların d olmasına örnekler: Dutmazdı (G.1-6), daş (<ET.tāş G.6-2), dadlu (<ET.tāt G.7-2), duzlu (<ET.tūz G.7-2), dağlar (G.8-4), daḫı (G.17-2), daşub (G.17-5), doydum (G.34-3), dağıdasan (G.38-3), duran (G.46-3), dadmamışam (G.52-2), danla (<tanĝ G.62-3), doḳuz (G.356-3), dırnaġ (<ET.tırnĝaḳ G.384-5), dodaġ (G.393-5), ḳulaġdurur (G.473-4), damar (<ET.tamar G.559-13).

İki ünlü arasında ötümlüleşme olur: Ėden (G.1-11), yumşadur (G.7-4), ėdim (G.10-1), budağı (<DLT.butaḳ G.33-2), dağıdasan (G.38-3), ėdende (G.42-4), aldadan (G.52-4), unudubdur (<unut- G.139-5), ėşiden (G.236-7).

AzT’nde olduğu gibi sözcük sonunda da d sesi bulunabilir ve yaygın bir t>d değişimi de görülür: Ümīd (G.3-1), dadlu (G.7-2) ~ datlu (G.393-5), ė‘timād (G.11-5), od (G.16-3), yud- (G.94-1), dörd ~ dört (G.357-5).

AzT’nde olduğu gibi hece başı t sesi ötümlüleşerek d olur: Ṣedefden (G.1-5), ėtdüñg (G.1-6), yoḫdur (G.8-5), ṣūretde (G.9-8), ‘ėşḳde (G.13-2), gėtdüñg (G.15-3), reşkden (G.19-7), unutdum (G.24-8), dutduġca (G.33-3), düşdüm (G.33-3), satduñg (G.279-3).

- **k > g**

ET’de sözcük başı k’ler korunur. EAT’nde ise Genelde sözcük başı kalın sıradan k’lar korunurken ince sıradan k > g olur.

Bu eserde de genellikle sözcük başı ince sıradan k > g olur: Gibi (G.5-6), gögerden (G.9-6), gerek (G.11-9), gelmekde (G.27-6), göñgül (G.35-5), gözleri (G.36-3).

İki ünlü arasında da ötümlüleşme olur: Ėtmege (G.2-3), gögerden (G.9-6), göge (G.17-2), sümügüm (<sümük G.58-5), ėşigüñgde (G.315-4).

ET’de olduğu gibi ilk hecenin sonunda bulunan g’ler korunur. Yėg (G.7-7), eglenübdür (G.22-2), egri (G.29-2).

AzT’nde olduğu gibi sözcük sonunda da g sesi bulunabilir: Fireng (G.19-5), reng (G.24-10).

EAT ve AzT’nde olduğu gibi hece başı g sesi bulunur ve k sesi ötümlüleşerek g olur: Özgeler (G.6-2), dögünlerüñg (G.6-4), degül (G.10-2), ciger (G.12-8), igit (G.29-3), begenmez (G.442-2), kölgesi (G.473-6).

- **ḳ > ġ**

ET’de olduğu gibi sözcük başı ḳ’lar korunur: Ḳalur (G.24-10), ḳoydum (<ET.ḳōd- G.34-3), ḳaraltmasuñg (G.49-4), ḳan (G.50-2), ḳuşı (G.50-4).

AzT'nde olduğu gibi sözcük ve ya hece sonunda ötümlüleşme olur (ḳ,ḫ>ġ): Iraġ (G.12-3), açılmaġ (G.17-6), dil-serdlıġ (G.17-9), olacaġdur (G.23-3), aġ (G.23-7), olmaġ (G.24-3), topraġ (G.25-3), ḳulaġ (G.31-6), dutduġca (G.31-6), uşaġlar (<ET. uwşaḳ, ufşak, uvşak G.55-4), otaġlar (G.97-5).

Bazen sözcük başında ve genellikle de hece başında ötümlüleşme olur: ġıya ġıya (G.49-5), tamġalar (G.198-3), daġı (G.500-10).

İki ünlü arasında da ötümlüleşme olur (ḳ,ḫ>ġ): Yıḫmaġa (G.10-9), ayaġuñ (G.11-3), savuġa (G.13-6), uşaġuñ (G.65-2), öpmaġa (G.559-2).

Türkçe sözcük içi ve sonunda bu değişimin yanında ḳ > ḫ değişimi de görülür.

ET'de olduğu gibi ilk hecenin sonunda bulunan ġ'lar korunur: Daġ (G.12-4), doġrar(G.20-2), yıġaram (G.41-7), aġlaram (G.164-6).

- **p > b**

P ile başlayan kimi sözcükler, AzT'nde olduğu gibi b'lidir: Bes (G.92-5) ~ pes (G.277-6).

Bunlardan bazısı eski biçimin devamıdır: Bahā (G.49-5), bāzār (G.53-10).

İki ünlü arasında da ötümlüleşme olur. Ancak ötümlüleşmeyen örnekler daha fazladır: Gibi (<kip-i G.5-6).

Sözcük sonunda da b sesi gelebilir ve yaygın olarak p>b değişmesi görülür: Şerāb (G.5-5), neṣīb (G.16-5), 'ėyb (G.24-9), neseb (M.H.4.7-1).

-Up Ögz. veya zarf-fiil eki genellikle -Ub biçimindedir: Çıḫub (G.1-3), ėdübsen (G.1-8), olubdur (G.7-7).

➢ **ç > c**

ET’de ç’ler korunur. Eserde EAT’nde olduğu gibi bazen ç > c olur: Güc (G.56-4), ḳılıc (G.124-1), ince (<DLT.yinçge G.476-2), incimem (<DLT.yünçüt- G.477-5), bucaġ (<DLT.buçġaḳ G.500-2).

İki ünlü arasında da ötümlüleşme olur: Nėce (G.36-7), ucından (G.80-10), dilmacı (G.177-6).

AzT’de olduğu gibi genellikle hece başı ç sesi ötümlüleşerek c olur. Efsānece (G.7-4), dutduġca (G.31-6), munca (G.35-1), sevdücegüm (G.65-8).

Sözcük sonunda da c sesi gelebilir: Möḥtāc (G.2-2), me‘rāc (G.3-5), avuc (G.19-3), görgec (G.36-1), gėc (G.45-1), güc (G.56-4), ḳılıc (G.124-1).

2.6.2. Ünsüz Ötümsüzleşmesi

TT’nde ünsüzlerden ötümlü olanlar yani örneğin b, c, d, g ünsüzleri sözcük ve hece sonunda genellikle bulunmazlar ve ötümsüz karşılıkları olan p, ç, t, k (bazen de yumuşak g (y) veya v) ünsüzleri gelir. Ancak bu eserde bir yazılış geleneği olarak ötümlü biçimler de bulunur.

➢ **d > t**

ET’de sözcük başı t’ler korunur. EAT’nde ise genelde sözcük başı kalın sıradan t’lar korunurken (ṭ biçiminde yazılır) ince sıradan olanlar d’ye dönüşmüştür.

Sözcük başı kalın sıradan t’ların korunmasına örnekler: Toẖ (G.511-7), tamġalar (G.198-3).

ET’de olduğu gibi bazı sözcüklerde önses olan ince sıradan t’ler de korunur: Tikan (G.6-6), tek (G.8-6), tikmiş (G.19-2), terledür (G.38-5), töker (G.56-3), teprenüb (G.198-5).

Sözcük veya hece sonu: Süt (G.48-7), otlandum (G.82-3), datlu (G.393-5) ~ dadlu (G.7-2), dört ~ dörd (G.357-5).

İki ünlü arasında ötümlüleşmeyen örnekler: Ḳanatı (G.237-6).

- **g > k**

ET'de sözcük başı k'ler korunur. EAT'nde ise Genelde sözcük başı kalın sıradan k'lar korunurken ince sıradan k > g olur.

Önses k'yi koruyan örnekler: Kimi (G.2-7), kimse (G.8-7), kişi (G.41-5), kül (G.70-6), köksümde (G.93-4), köz (G.242-2), köçmaġ (G.419-6), kölgesi (G.473-6).

Sözcük veya hece sonunda: Köksümde (G.93-4), Ben tek (G.112-4), tük (G.307-6), bükdiyse (G.311-7).

Genellikle hece başı ötümlü biçimler gelir. Ancak bazen ötümsüz olarak da görülmektedir: Büküldi (G.387-9), yėlken (G.515-5).

- **ġ > ḳ**

Saḳ (<saġ G.47-9), yoḳrulmış (G.331-3), çaḳlamışsan (<çaġla- G.491-5).

Genellikle hece başı ötümlü biçimler gelir. Ancak bazen ötümsüz olarak da görülmektedir: Yalḳuz (<yalġuz <yalıñguz G.28-1), daşḳun (G.37-6), çulḳaşub (G.38-6), çaḳurur (G.399-4), saḳalmaġ (<saġal- G.485-13).

- **b > p**

AzT'nde olduğu gibi sözcük ve hece başında görülür: Pozmış (<ET.boz- G.47-3).

- **c > ç**

ET'de ç'ler korunur.

AzT'nde olduğu gibi -çI ekindeki ç her zaman korunur: Du'āçılara (G.12-1), avçı (G.64-9), mėy-ḫāneçi (G.200-2), ėlçi (G.261-6).

Sözcük ve hece başı korunan ç'ler: Ġunça (G.9-2), nėçe (G.20-5), içi (G.66-8), ḳarınça (G.207-19), çin (G.279-2).

Sözcük sonu korunan ç'ler: Hīç (G.16-8), iç (G.37-1), üç (G.94-5).

➢ **z > s**: Köksümde (<köküz G.93-4).

2.6.3. Ünsüz Sızıcılaşması

Batı Türkçenin genel eğilimi sözcük ve hece sonunda sızıcı ünsüzleri bulundurmaktır. Ancak bir yazılış geleneği olarak patlayıcı biçimler de bulunur: Nöḳṭesi (G.1-1), yoḳsa (G.9-5), çoḳ (G.12-3).

➢ **b > v**

Bazı sözcükler başında ET biçimi olan b > v olmuştur: Var (G.10-3), vara vara (G.13-5), vėrme (G.16-7), varub (bar- G.106-9).

ET'de sözcük içi ve sonundaki b'ler korunurken (Uygurcada ve Karahanlıcada w, yani v ile f arasında bir ses, olur) EAT'nde olduğu gibi genellikle b > v olur: Ḳavuşandan (<ḳawuş- G.29-7), ėvinde (G.26-5), avçı (G.64-9), yavuz (<yabız G.114-6), savururam (<DLT.sawur- G.384-6).

Bazen de bu iç veya son ses b > p seslerine dönmüştür: Öpkelene (<öbke G.559-12).

➢ **ḳ > ḫ**

ET döneminden sonra, ḳ > ḫ değişikliği ortaya çıkmış ve Batı Türkçesinin ilk dönemi olan EAT'nde sözcük içi ve sonundaki birçok ḳ sesi sızıcılaşarak ḫ'ya dönüşmüştür. Bugün AzT'nde sözcük içi ve sonundaki bütün ḳ'lar ḫ 'ya (bazen de ġ'ya) dönmüştür.

İçseste ve sonseste ḳ'ların ḫ olmasına örnekler: Oḫşar (G.6-3), yıḫmaġa (G.10-9), aḫtarur (G.12-9), daḫı (G.17-2), yoḫ (G.17-7), aḫşamadin (G.27-4), çoḫ (G.27-5), çıḫmış (G.30-1), baḫışlu (G.36-3), baḫ (G.37-1), yaḫşı (G.42-11), çıḫuban (G.52-3), oḫıyub (G.52-3), yuḫu (G.53-2), oḫ (G.87-4), yaḫdun̂g (G.309-1), arḫ (<DLT.arıḳ "ırmak" G.431-6), toḫ (G.511-7).

Türkçe sözcük içi ve sonunda bu değişimin yanında ḳ>ġ değişimi de görülür.

Türkçe sözcük başındaki bazı ḳ'ların ẖ olduğu da görülür: H̱açan (G.45-4), ẖansı (G.49-1), ẖan (<ḳaġan TB.2.5-1).

ẖ ünsüzü yabancı sözcüklerde de görülür: Tāc-beẖş (G.1-7), beẖtüm (G.25-5), ẖendānuñgı (G.36-1).

- **ḳ > h (ḳ>ẖ>h)**

Türkçe sözcük başındaki bazı ḳ'ların h olduğu görülür: Hanı (G.11-3), handa (nerede G.11-8), haçan (<ḳaçan G.66-10), handan (G.124-2), hansı (G.126-7), hamı (<ḳamu<ET.ḳamaġ G.199-5).

- **g > v, ġ > v** (K>G>v)

ET'de olduğu gibi genelde yuvarlak ünlü yanında bulunan g, bazen de yuvarlak ünlü yanında bulunan ġ > v olur: Savuġa (G.13-6), yavuḳ (<yaġuḳ G.189-5), ḳavur- (<DLT.ḳaġur-, ḳawur- G.453-5)

"g" sesini koruyan örnekler: Dögünlerüñg (G.6-4), gögerden (G.9-6), degül (G.10-2), göge (G.17-2), ögredür (G.37-7).

- **ḳ > v**: AzT'nde olduğu gibi son seste ve ya iki ünlü arasındaki ḳ, ẖ sesi ġ'ya bazen de v'ye dönüşür. Ḳaravul (<ḳaraġul G.387-3).
- **d (>ḏ) > y:** Gėy- (<ked- G.7-1), böyük (<bedük G.4-5), ayaġ (G.11-6), ḳoymanam (<ḳod- G.12-6), boylaşabilmez (<bod G.23-1), doydum (<tod- G.34-3), ayru (G.48-1), yuẖu (<uyuẖu<udıḳu G.53-2), ayıl- (<DLT.aḏıl- G.297-4), boya- (<DLT.boḏu- G.361-5), uy- (<DLT.uḏu "art" G.361-7), uy- (ET.uḏı- G.418-2), iye (iḏi MH.2.3-1).

  -mAdIn zarf-fiil ekinde olan d ise y'ye dönüşmemiştir: Olmadın (G.1-7).
- **'(Hemze) > y:** Dāyir (G.1-2), Ḳāyim (G.4-2), māyilsen (G.48-4), fāyide (G.206-2).
- **p > f**: Nevai'den aktarılan bir mısra şiirde örneğini görüyoruz. Tofraġ (G.158-8).

➢ **n̂g > v**

AzT’nde n̂g ünsüzü tarihi gelişiminde n, g, ġ, y, v gibi seslere dönmüştür. (-sun̂guz>-suvuz>-sūz>-suz gibi): Seversiz (G.134-3), ḳalursız (G.407-4).

2.6.4. Ünsüz Akıcılaşması

➢ **b > m**

n, n̂g seslerinin genizsi etkisiyle sözcük başında görülen b, m değişikliği ET’de de görülen bir ses olayıdır. EAT döneminde bu değişiklik tutarlı bir ses olayı olarak ağırlık kazanmamıştır. AzT, bu değişiklikte m tarafındadır. Eserde ise her iki biçim koşut olarak kullanılmıştır. Örneğin men-ben ikilisinden ‘ben’, kimi-gibi ikilisinden ise ‘kimi’ daha çok kullanılmıştır: Men (<ET.men~ben G.2-7) ~ Ben (G.5-2), kimi (G.2-7) ~ gibi (G.34-5), min (G.228-2) ~ bin (G.213-4).

“bu” gösterme zamiri, durum ekleri aldığı zaman bu değişime uğrayabilir: Mundan (G.25-1), munca (G.35-1).

b’yi koruyan örnekler: Ben (G.5-2), bunı (G.32-4), gibi (G.34-5).

➢ **z > y**: Söyle (<DLT.sözle- G.17-8).

2.6.5. Diğer Ünsüz Değişmeleri

➢ **r > l**: Ḳara**l**tmasun̂g (<ḳarar- G.49-4), sara**l**dı (<sarar- G.536-6).

➢ **r > n**: Ḳoyma**n**am (G.12-6), dėme**n**em (G.39-5), bilme**n**em (G.41-4).

➢ **n̂g > m**: Yuvarlak ünlülerden sonra gelen n̂g bazı sözcüklerde, m olmuştur: Sümügüm (<DLT.sün̂gük G.58-5).

➢ **n̂g > n**: Bazen n̂g sesi, diş ünsüzü olan n’ye dönmüştür: Yėne (G.40-1), bin (G.49-2), danla (<tan̂g G.62-3), benzemez (G.84-7), Ḳonşı (G.107-11),

anlamanam (<an̂gla- G.176-1), ḳaranlıġ (G.220-10), danmanam (<tan̂g- G.356-7), dırnaġ (<ET.tırn̂gaḳ G.384-5), andurdun̂g (<ET.an̂gdur- G.494-6).

-sAn T.2.Ş eki, T.2.Ş bildirme eki, şart kipinde T.2.Ş eki n'li yazılır: Ėdübsen (G.1-8), sensen (G.3-8), nesen (G.15-1), bilürsen (G.16-6), öldürürsen (G.32-7), özün̂gsen (G.40-3), bassan (G.45-2).

İlgi hali eki ve 2.Ş.iyelik eki, ggz. çekiminde 2.Ş. eki, Ç.2.Ş emir eki ve 3.Ş emir çekim eki ise n̂g'li yazılır.

- **l > n**: İlen vasıta edatında (ile-n>ilen>(i)nen) ve T.2.Ş emir ekinde uzak benzeşme ile görülür: Ḳoyginen (G.11-1), sanmaginen (G.42-10), kāmı inen (G.260-6).
- **n̂g > g, ġ**: ögin (<ön̂g G.84-2), güzgüsi (<DLT.közün̂gü TB.1.2-3).
- **n̂g> ḳ, k**: Yalḳuz (G.28-1).
- **r~z**: Türk dillerinde üstünlük bu denkliğin z'sinde olmakla birlikte r'li örnekler de vardır. -mAr ~ -mAz gibi: Iraġ (G.12-3) ~ uzaġa (G.43-5), bilmezken (G.38-7).
- **l~ş**: Türk dillerinde üstünlük bu denkliğin ş'sinde olmakla birlikte l'li örnekler de vardır. Yaşurma (G.19-5) ~ daldalanur (<dalı G.58-2).
- **s > ç**: Çaġ (<saġ G.230-1).
- **ş > ç**: Çaş- (<TT.şaş- G.29-1).
- **m > b**: B'yi koruyan örnekler: Ben (G.5-2), bunı (G.32-4), gibi (G.34-5).
- **n > t**: Neste (<nesne G.84-7).
- **t > c, ç**: Avuc (<DLT.avut, ad̲ut G.295-2).

2.7. Ünsüz düşmesi

- **l akıcı ünsüzünün düşmesi**: Onı (G.32-4), getür (G.33-1), an͡ga (G.35-1), öyle (ol ile G.37-7), oturmayan (<oltur- G.166-5).
- **r akıcı ünsüzünün düşmesi**: İmiş (<ermiş G.24-9), ise (<erse G.26-9), ejdehā (G.172-6), idüm (<erdüm G.249-3), lebün͡g bėle (<bile<birle G.493-1).

ET -sAr şart ekinin sonundaki -r sesi de düşer: Gelse (G.16-4), bilürsen (G.16-6).

- **y akıcı ünsüzünün düşmesi**

Türkçede genellikle dar ünlülerin (I, U) önünde görülen y düşmesi Türkçenin türlü lehçelerinde tespit edilmiş bir eğilimdir. Çünkü y, ünlüye (i) yakın bir ünsüzdür ve ünlü çatışması meydana getirir. AzT'nde bu eğilim, yaygınlaşmış ve benzer sözcükleri de etkileyerek bugün bir dil kuralı durumuna gelmiştir. "ı" ünlüsünün önündeki y sesinin düşmesi sonucunda ı ünlüsü i'ye dönüşür. Çünkü "ı" ünlüsü normalden kısa bir ünlüdür ve ilk hecenin yükünü taşıyamamaktadır.

Önseste: AzT'nde olduğu gibi Sözcük başı bazı y'ler düşer ve y'den sonra ı sesi ise bazen i olur: İl (<yıl G.6-3), itmişem (ET.yit- G.11-8), igit (<yigit<yėgit G.29-3), üz (<yüz G.64-9) ~ yüz (G.87-3), itgen (<DLT.yitik "keskin" G.93-8), ulduz (<yulduz G.150-2) ~ yulduz (G.112-4), ışıġ (<yaşu- G.232-2), ince (<DLT.yinçge G.476-2), incimem (<DLT.yünçüt- G.477-5), üregüm (<DLT.yürek G.488-2).

İç ve son seste: Hanı (<ḳanyu G.12-4), ėleyen (ėyle- G.65-6), bėle (<bėyle G.323-5), sifāriş ėle (<ėyle- G.487-4), ėle āheng ile (<ėyle "öyle" TC.2.3-4).

- **n akıcı ünsüzünün düşmesi**: ḳardaş (G.432-5).

Gösterme zamirleri bu, o, ol'un çoklukları hem n'li hem de n'siz biçimde kullanılmıştır: Onlar (G.124-1), onlara (G.158-3), olar (G.172-3), bularun͡g (G.324-

2), olardan (G.324-2), bulara (G.345-6), bulardan (G.350-1), olarca (G.406-6), bunlarun̂g (G.524-1), bular (TC.2.6-4).

- **n̂g ünsüzünün düşmesi**

  -sun̂guz>-suvuz>-suuz>-suz: Seversiz (G.134-3), ḳalursız (G.407-4).

- **v ünsüzünün düşmesi**: Su (<suv<sub G.50-3), delü (<telve<DLT.telwe G.320-2), nā-ḫudālar (<nāv-ḫudālar G.501-5).

  Vur- eyleminin yerine hep onun eski biçimi olan ur- kullanılmıştır: Od urdı (G.349-4), ursa (G.408-7), yolum urma (G.459-5).

- **d diş ünsüzünün düşmesi**: Beter (<bedter 27-2).

- **t diş ünsüzünün düşmesi**: İşāre (<işāret G.368-6).

- **Hemze (') gırtlak ünsüzünün düşmesi**: Havā(hevā' G.44-8), e'żā (e'żā' G.109-3).

- **b ünsüzünün düşmesi** (bol- > ol-)

  ET'de olan bol- eylemindeki b sesi düşer. Olsun̂g (G.28-2), ḫeberdār ol (G.31-1), olmaz (G.33-2).

  Bol- biçimi de nadiren görülmektedir: Bolmasun̂g (G.282-1).

- **K damak ünsüzünün düşmesi**: Sevdücegüm (<sevdükcek G.65-8), oyunca (<oyuncaḳ G.130-2), ḳarınça (<ḳarınçaḳ G.207-19), nelü (<DLT.nelük G.320-4).

- **G ünsüzünün düşmesi**

  ET'de İkinci ve daha sonraki hecelerin sonunda bulunan g ve ġ'lar korunur. Eserde ise EAT'nde olduğu gibi genelde ikinci ve daha sonraki hecelerin sonunda bulunan K, G damak ünsüzleri düşer. Bunlardan f.i.y.e -IG > -U, i.i.y.e -lIG > -lU, yökleme durumu eki -IG >-I gibi durumları söyleyebiliriz: Ḳapun̂gda (<ḳapıġ G.4-5), ḳarlu (G.12-4), adlu (G.18-4), meni (G.25-3), dolu (G.42-8), ayru (G.48-1), ḳamu (<ET.ḳamaġ G.87-1), ölü (<ölüg G.305-9), elümde (<DLT.elig G.372-2).

ET’de olduğu gibi ilk hecenin sonunda bulunan G’ler korunur.

ET’de ikinci ve daha sonraki hecelerin başında bulunan g ve ġ'lar korunur. Eserde ise EAT’nde olduğu gibi genelde ikinci ve daha sonraki hecelerin ve ya eklerin başında bulunan K, G damak ünsüzleri (bu sesin bulunduğu heceden önceki hecenin kapalı olma koşuluyla) düşer. Bunlardan sözcük tabanlarında ünsüz düşmesi, yönelme durumu eki -GA >-A, yön eki -GArU > -Aru, i.f.y.e -GAr > -Ar, ad-eylem eki -Gan > -An, zarf-fiil eki -GInçA > -IncA, zarf-fiil eki -GAlI > -AlI, f.i.y.e -GUçI > -IcI, f.i.y.e -GU > -U gibi durumları gösterebiliriz: Gören (görgen G.7-2), gerek (<kergek G.11-9), açınca (<açġınça G.29-6), ḳulaġ (<ḳulġaḳ G.31-6), bulaġın (<ET.bulġaḳ G.61-2), ḳurtarur (<DLT.ḳutġar- G.318-3), emegüŋ̂g (<ET.emgek<ET.emge- G.488-5), saraldı (<sarar-<sarıġ-ar- G.536-6), yalan (<DLT.yalġan G.546-3).

n̂g~ng>n: Yėne (<yanga “yan-, dön-” G.40-1), danla (<tan̂g G.62-3), benzemez (G.84-7).

- **Ünsüz tekleşmesi**

Ḳed (G.12-2), Reb (G.24-1), ḳedün̂g (G.44-3), ẖeṭ (G.52-4).

Bu sesler ekleşme ve ya birleşme sırasında yeniden ikizleşirler: H̱eṭṭ-i (G.1-10), ḳedd ü ne (G.47-1).

Tekleşmeyen örnekler de vardır: Ammā (G.4-7), şedd (G.14-4), nerrād (G.40-4).

2.8. Ünsüz Türemesi

- **y, n ünsüzlerinin türemesi**

İki ünlünün çatışmasını gidermek için yaygın olarak kullanılmıştır.

Ünlüyle biten köke ünlüyle başlayan bir ek gelirse ekten önce genellikle y türer: Rövżė-yi (G.2-6), araya (G.5-6), diyüb (G.14-5), diyen (G.28-6), bėyle (G.54-2), susayubdur (G.60-1), ehliyle (G.95-3).

İki ünlünün çatışmasını gidermek için yabancı sözcüklerde: Dāyir (G.1-2), ḳāyim (G.4-2), māyilsen (G.48-4), fāyide (G.206-2).

AzT'nde olduğu gibi ünlü ile biten sözcüklerde yükleme durumu daha çok -nI eki ile yapılır nadiren de -yI eki kullanılır: Bunı (G.32-4), dünyānı (G.54-3), belāyı (G.59-4), Ḳovsīni (G.118-7), dīvāneni (G.158-4), yuḫunı (G.222-4).

Su sözcüğü eklerle genişlediği zaman y sesini kullanır: Suya (G.24-5), suyuñ̂ (G.50-3), suyı (G.68-4), suyını (G.212-4).

Ünlü ile biten sözcüklerden sonra T.3.Ş iyelik eki -sI şeklinde olur ancak tamlamalarda bazen -sI yerine -yI biçimi de görülmektedir: şīşesi (G.30-3), ḳeṭrenüñ̂ deryāyı (G.168-6), yüz suyını (G.212-4), doġrusı (G.546-1).

T.3.Ş zamiri, gösterme zamiri, 3.Ş iyelik ekiyle ad çekim ekleri arasında n sesi (zamir n'si) kullanılır: özine (G.9-4), ondan (G.25-1), mundan (G.25-1), kākülinden (G.25-2), munca (G.35-1), himmetince (G.99-3).

Gösterme zamirleri bu, o, ol'un çoklukları hem n'li hem de n'siz biçimde kullanılmıştır: Onlar (G.124-1), olar (G.172-3), bularuñ̂ (G.324-2), bular (TC.2.6-4), bunlaruñ̂ (G.524-1).

- **v ünsüzünün türemesi**: Mėyli vü (<mėyli ü G.221-6), oldı vu (G.550-3).
- **r ünsüzünün türemesi**: Ḳurtarur (<DLT.ḳutġar- G.318-3).
- **Ünsüz İkizleşmesi**

İssiye (<ısıġ G.13-6), ammā (G.70-4), neẓẓāre (G.85-4).

Şiirde vezin gereği ikizleşme: Şekker (G.110-2), ümmīd (G.113-1), ḫummār (G.221-6).

Benzeşme yoluyla geniş zaman kipinde: Söyleller (bazı nushalarda G.52-2).

-(y)At ekinde: Kėyfiyyet (G.28-4), cem'iyyetini (G.38-3).

AzT'nde bol örneği olan bu ses olayını Talat Tekin gibi araştırıcılar, asli ya da ikincil uzun bir ünlünün varlığı ile açıklamaktadırlar: Yėddi (G.150-2).

2.9. Ünsüz Göçüşmesi

Genellikle pr > rp, br>rb, pl > lp, l-r > r-l, ks > sk, s-t-r > r-s-t, gr > rg, fr > rf, ts > st ünsüzlerinde görülür: Kiprigün̂g (G.39-2), anlın (<alnın G.77-4), dustaġıdur (G.138-1), körpi (<DLT.köprük G.432-1).

Ünsüzle ünlünün göçüşmesi: Müselmān (G.19-5).

2.10. Hece Düşmesi

Kimse (<kim erse G.8-7), bir bire (<bir birine G.29-6), aparub (<alıp bar- G.35-5), bir birden (<bir birinden G.200-5), ḳardaş (<DLT.ḳarındaş G.432-5), biri bire (<biri birine G.481-1), verne (<vegerne G.406-3).

g ünsüzüyle bağlı: Yapraġı (<yapurġak G.46-5), ḫansı (ḫangısı G.49-1), bellü (<belgülük G.89-3), hansı (hangısı G.126-7), saral- (<sarar-<sarıġ-ar- G.536-6).

y ünsüzüyle bağlı: Ėtmeyim (<ėtmeyeyim G.3-4), dėrler (<dėyerler G.22-4), döner (<döne yerir G.24-8), n'ėylim (<n'ėyleyim G.48-3), aşaġa (<aşaġaya G.55-2), nemdür (<neyümdür G.195-8), dutmaydı (<dutmayaydı G.247-5).

n̂g ünsüzüyle bağlı: Yalḳuz (<yalın̂g öz G.28-1), ḳaranlıġ (<ḳaran̂guluġ G.220-10), güzgüsi (<DLT.közün̂gü TB.1.2-3).

-sun̂guz>-suvuz>-sūz>-suz: Seversiz (G.134-3), Ḳalursız (G.407-4),

r ünsüzüyle bağlı: Dėmem (G.27-4).

3.Ş bildirme eki olan durur > dUr: Yoẖdur (<yoẖ durur G.28-6).

s ünsüzüyle bağlı: Kimine (kimisine G.481-5).

2.11. Ünsüz Uyumu (Ünsüz Benzeşmesi)

Ötümlülük-ötümsüzlük bakımından ünsüzlerin benzeşmesi şeklinde ortaya çıkan bir ses uyumudur.

2.11.1. Akıcı Ünsüzlerden Sonra Ötümlülük-Ötümsüzlük Benzeşmesi

TT'nde olduğu gibi hepsi ötümlü olan akıcı dediğimiz l, m, n, n̂g, r, y ünsüzler sınırlayıcı bir kurala bağlı olmaksızın yan yana gelebilirler. Ṣo**n̂gr**a (G.29-7), a**yr**u (G.48-1), bi**lm**ez idüm (G.494-2).

İç seste akıcı ünsüzlerden sonra ötümlü ve ya ötümsüz katı ünsüzleri gelir. Körpiden (G.432-1).

Eklemede akıcı ünsüzden sonra patlayıcı katı ise her zaman ötümlüleşir: Ḳoyginen (G.11-1), onca (G.25-2), dildür (G.26-5), ḳıldılar (G.27-7), görgec (G.36-1), yėtince (G.42-12).

-ken, -ki, gibi ekler bu kuralın dışında kalırlar: Olurken (G.66-5), evvelki (G.159-3).

Akıcı ünsüzden sonra sızıcı katı ise değişmez: Olsa (G.15-6), bilürsen (G.16-6), ẖebersiz (G.407-15).

Akıcı, patlayıcı ünsüzlerin yanyana gelmesi durumu şu şekildedir:

- -lc~-lç, -lg~-lK, -ld ~ -lt: Çulḳaşur (G.12-4), yalḳuz (G.28-1), alginen (G.74-3), ilce (G.182-6), ėlçi (G.261-6), öldüre (G.472-5), ḳıjultusı (G.473-6), yėlken (G.515-5).

- -nc~-nç, -nd, -ng: Günde (G.2-4), yüzdendür (G.5-4), andan (G.6-2), çekende (G.7-3), olmayınca (G.8-4), yādlandılar (G.13-7), onca (G.25-2), incidüm (G.25-6), açınca (G.29-6), munca (G.35-1), yanginen (G.158-5), ḳarınça (G.207-19).
- -rc, -rg~-rk, -rd~-rt, -yg: Yėrde (G.1-11), ümīdvārdur (G.4-7), isterdüm (G.8-2), terdür (G.9-1), ḳoyginen (G.11-1), vėrdiler (G.13-5), vėrginen (G.24-1), görgec (G.36-1), resālanurca (G.58-6), ḳurtardı (G.452-5), birce (G.505-2), güldürürken (G.549-7).

Hece ve ya sözcük sonunda ise iki ünsüzden fazla ünsüz grubu bir tek hecede bulunmaz. İki ünsüzden oluşan bu grubun da ilk ünsüzü akıcı, ikinci ünsüzü ise patlayıcı olmak durumundadır (-lç, -lK, -lp, -lt, -nç, -nK, -nd, -nt, -rç, -rK, -rp, -rs, -rt, -yt). Alıntı sözcükler ise bu kurala uymazlar: Börk (G.29-2), Türk (G.30-4), dört (G.33-1), ḳaraltmasuñ (G.49-4), artdı (G.493-4), berkdür (G.515-11).

2.11.2. Katı Ünsüzlerden Sonra Ötümlülük-Ötümsüzlük Benzeşmesi

TT'nde iç seslerde ve eklemede katı dediğimiz b-p, c-ç, d-t, g-k, ġ-ḳ, v-f, h, ḫ, j-ş, z-s ünsüzlerden her ikisi de ötümlü (b, c, d, G, v, j, z) veya her ikisi de ötümsüz (p, ç, t, K, f, h, ḫ, ş, s) olarak yan yana gelirler: Üsti (G.80-7), daşḳun (G.82-9), göster- (<gözter- G.94-3), isterem (G.147-6), özge (G.153-4) öpkelene (G.559-12).

Ekleme sırasında katı ünsüzlerden sonra akıcı ünsüzler gelirse hiçbir değişim görülmez: Göklerden (G.29-2), başlar (G.148-3), düşmez (G.162-2).

Alıntı sözcükler bu kurala uymazlar: Miḳdār (G.95-7), nisbet (G.134-8).

Eklerde Genellikle bir ötümlüleşme görülür ve ötümsüzleşme söz konusu değildir.

- **d-t** ünsüzüyle başlayan aşağıdaki eklerde bu ses her zaman ötümlü olarak kullanılır:

-dI, -dU ggz. eki: Ėtdüñ̂g (G.1-6), ėtdiler (G.3-2), gėtdüñ̂g (G.15-3), unutdum (G.24-8), düşdüm (G.33-3), doydum (G.34-3), incitdi (G.54-6), satduñ̂g (G.279-3), basdı (G.490-5).

-dUK sıfat-fiil eki ve -duġda, -dükde, -dUGI-çün, -duġından zarf-fiil eki: Dutduġca (G.33-3), gėçdügi-çün (G.343-2), tapduġda (G.393-9).

-dUr ettirgenlik eki: İçdürse (G.420-4).

-dA bulunma durumu eki: Ṣūretde (G.9-8), ‘ėşḳde (G.13-2), gelmekde (G.27-6).

-dAn çıkma durumu eki: Ṣedefden (G.1-5), ayaġdan (G.11-6), reşkden (19-7).

-dUr, -durur bildirme eki: Yoḫdur (G.8-5), mestdür (G.56-3), kiçikdür (G.79-4), ḳulaġdurur (G.473-4).

- **c-ç** ünsüzüyle başlayan aşağıdaki eklerde bu ses genellikle ötümlü olarak kullanılır:

-cA, -duġca, -dükce, -cAK eki genellikle c'lidir: Dutduġca (G.31-6), sevdücegüm (G.65-8), çekdükce (G.90-5), olduġca (G.194-2), meṭlebce (G.467-5), işledükce (G.519-2).

-çI eki de her zaman ç'li biçimi korumaktadır: Avçı (G.64-9), mėy-ḫāneçi (G.186-4), ėlçi (G.261-6).

- **g-k** ünsüzüyle başlayan eklerde; -ki, -ken ekleri hariç genellikle bu ses ötümlü olarak kullanılır: Bilmezken (G.38-7), kesginen (G.148-2), ḳonmışken (G.288-4), açgec (G.432-2), güzgüsi (TB.1.2-3).

2.11.3. Ayrışma (Benzeşmezlik)

- Edilgenlik ekinde: Bulunmaz (<bulul- G.44-5).
- ḳḳ>ḳġ, kk>kg, pp>pb, tt>td, çç>çc durumlarda Ötümsüz ünsüzlerden sonra ötümlü ünsüzlerin gelmesi de bir benzeşmezliktir: İncitdi (G.54-6), satdun̂g (G.279-3).
- -(A)r > -(A)l i.f.y.e: Ḳaral- (<ḳarar- G.49-4), saral- (<sarar- G.536-6).

2.12. Ünlü-Ünsüz Benzeşmesi

2.12.1. Ünlülerin Ünsüzlere Benzeşmesi

- b, p, m, v, f dudak ünsüzleri sebebiyle yuvarlaklaşma: Ḳovsīde (G.1-11), lövḥ (G.1-10), firdövs (G.2-6), böyük (<beyük<bedük G.4-5), dövlet (G.13-8), ḳavuşur (G.29-7), yapuşmadı (G.45-2), savul (G.442-3).
- ç, ş diş eti ve y ön damak ünsüzleri sebebiyle incelme (y, l, m, n, r, t, c, ç, s, ş, z ünsüzleri inceltici etkileri vardır): İçün (<uçun G.10-7), yėne (yan̂ga G.20-3), yėn̂gi (G.29-2), biç- ("bıçak sözcüğünde ise bıç- biçimi görülmektedir" G.69-5).
- t, d, n, l, r diş ünsüzleri sebebiyle düzleşme: Oyanmadı (<odan-<odun- G.80-2).

2.12.2. Ünsüzlerin Ünlülere Benzeşmesi

2.12.2.1. Ötümlüleşme

2.12.2.1.1. İç Seste İki Ünlü Arasında Kalan Ünsüzün Ötümlüleşme

- **t > d**: Budaġ (<DLT.butaḳ G.33-2), şimdi (<uş amtı G.53-6), imdi (<amtı G.78-9), dodaġ (G.393-5).

  Ötümlüleşmeyen örnekler: Getür (G.33-1), ata (G.239-6), otaġumdur (G.370-1).
- **p > b**: gibi (<kipi G.34-5).

  Ötümlüleşmeyen örnekler: Ḳapunĝda (G.3-4), aparubdur (G.17-3), yapuşmadı (G.45-2).
- **ç > c**: Acı (<açıġ G.32-8), nėce (G.36-7), gėce (G.46-9), ocaġ (<DLT.oçaġ G.61-6), ucuz (<DLT.uçuz G.468-4), bucaġ (<DLT.buçġaḳ G.500-2).

  Ötümlüleşmeyen örnekler: Kiçik (G.4-5), açılmaġ (G.17-6), nėçe (G.20-5) içün (G.49-4), içi (G.88-7).
- ḳ > ġ, k>g: Aġar- (G.307-6), degirmen (G.456-4).

2.12.2.1.2. Son Seste İki Ünlü Arasında Kalan Ünsüzün Ötümlüleşme

Ötümsüz ünsüzler (p, ç, t, K, f, s, ş), ekleme sırasında iki ünlü arasında ve ya bir akıcı ünsüz ile ünlü arasında kaldıklarında çoğu zaman ötümlü ünsüzlere (b, c, d, G, v, z, j) dönüşürler.

Eylem kökleri ve tek heceli sözcüklerden sonra ise bu ünsüzler nadir olarak ötümlüleşirler: Ėden (G.1-11), çekende (G.7-3), gėderem (G.36-1), altı (G.80-7), içi (G.88-7), öper (G.210-10), ėşiden (G.236-7), içen (G.410-8).

- **ḳ>ġ, k > g**: Ėtmege (G.2-3), gögerden (G.9-6), yıḫmaġa (G.10-9), ayaġunĝ (G.11-3), savuġa (G.13-6) , göge (G.17-2), etegin (G.405-1).

-ki, -ken ekleri kural dışı kalırlar: Mendeki (G.16-5), tereḥḥüm iken (G.35-2).

Alıntı sözcükler de bu kurala uymazlar: Zövreḳi (G.36-6), ‘āşıḳı (G.156-5).

- **t > d**: ET'den beri bildiğimiz bir ses benzeşmesidir: Ėdim (G.10-1), dağıdasan (G.38-3), ėdende (G.42-4), unut ki çoḳları Ḳovsī bu rūzgār unudubdur (G.139-8), ėşiden (G.236-7).

  Alıntı sözcükler bu kurala uymazlar: Rif'ete G.4-3), nisbet ilen (G.29-2), cem'iyyetini (G.38-3).

- **p > b:** içüben (<içüpen G.35-2).

  Ötümlüleşmeyen örnekler daha fazladır: Yapuşmadı (G.45-2), yapub (G.104-2).

- **ç > c**: Ucından (G.80-10), dilmacı (G.177-6).

  Ötümlüleşmeyen örnekler: Du'āçılara (G.12-1), açılmaġ (G.17-6), içi (G.66-8).

2.12.2.2. Yuvarlak Ünlülerin Etkisiyle Dudaklaşma

- **G > v**: Genelde ET'de yuvarlak ünlü yanında bulunan G>v olur. Savuġa (G.13-6).

  v'ye dönüşmeyen örnekler de vardır: Gögerden (G.9-6), göge (G.17-2).

- **n̂g > m**: Sümügüm (<DLT.sün̂gük G.58-5).

2.12.2.3. Ünlülerin Etkisiyle İncelme veya Kalınlaşma

"k", "ḳ", "g", "ḳ-dan türemiş ġ", "ḳ-dan türemiş ẖ (sızıcılaşma)", "genizsi n̂g" ve "y" Damak ünsüzleridir. Ön damak ünsüzleri (k, g) ince ünlülerle, art damak ünsüzleri (ẖ, ẖ'den türemiş h, ḳ, ġ) ise kalın ünlülerle bir arada bulunabilir: Ḳılmaġ (G-152-3), ḳanıḳ (G.523-5).

Yabancı sözcükler bu kurala uymazlar: Teġāfül (G.16-5), bī̄gāne (G.366-4), ẖezānesine (G.428-4), ẕövḳini (G.501-9), telḳin (MH.4-9).

Kār-ger (G.13-6) gibi sözcüklerde görülen k sesi kalın k sesi (ḳ) sesidir, ancak bir yazılış özelliği olarak k (ک) ile yazılmıştır.

3. Biçim Bilgisi

3.1. Ad

- #### 3.1.1. Çokluk Eki

EAT’nde ve diğer devirlerde de olduğu gibi çokluk eki -lAr ekidir: Olar (G.172-3), yollar (G.174-2), gėceler (G.178-7).

Yabancı kökenli çokluk ekleri -ān (ET’de de -an çokluk eki vardır), -ī̄n, -(y)āt: Kā’ināt (G.5-7), reyāḥīn (G.55-1), muġān (G.263-2).

3.1.2. İyelik Ekleri

- **T.1.Ş iyelik eki : -(U)m**

dilüm (G.3-6), ḥayātumı (G.5-1), ẖumārum (G.5-3), benümle (G.5-7), ṣed-pāremi (G.10-7), ‘inānumı (G.16-7), gėceme (G.308-7), nem (<neyim G.513-1).

Bazen bu ek “ban̂ga” sözcüğünün yerine ada eklenir: Pīç ü tābum vėrdi (<ban̂ga pīç ü tāb vėrdi G.509-5).

- **T.2.Ş iyelik eki : -(U)n̂g**

senün̂g (G.1-2), emrün̂g (G.1-2), ḳapun̂gda (G.4-5), kūyun̂g (G.5-2), dilün̂ge (G.17-8).

- **T.3.Ş iyelik eki : -(s)I**

Ünsüz ile biten sözcüklerden sonra **-I**: Daşı (G.6-2), öz özine (G.9-4), gön̂glini (G.10-1), ayaġına (G.14-2), kākülinden (G.25-2).

Bazen eklerle genişleyen sözcüğün iyelik eki düşebilir: Bir bire (<bir birine G.29-6), bir birden (<bir birinden G.200-5), biri bire (<biri birine G.481-1).

Ünlü ile biten sözcüklerden sonra **-sI**: Rütbesi (G.3-9), belāsın (G.5-5), şīşesi (G.30-3), doġrusı (G.546-1).

Tamlamalarda bazen -sI yerine -yI biçimi de görülmektedir: Kimüñ pervāyı (G.168-2), ḳeṭrenüñ deryāyı (G.168-6), teng-nāyından (G.183-4), öz cüst ü cūyından (G.344-3).

Bazen eklerle genişleyen sözcüğün iyelik eki düşebilir: Her ikinüñ vechin (G.259-2), her ikiden gėçdüm (G.313-1), kimin müjgāne tapşurdum (G.376-3), kimini Mecnūn ėdüb (G.402-8), kimine (G.481-5).

Su sözcüğünde s yerine y gelir: Yüz suyını (G.212-4).

3.Ş iyelik ekiyle ad çekim ekleri arasında n sesi (zamir n'si) kullanılır: Gözinden (G.57-2), fürūġından (G.66-1).

- **Ç.1.Ş iyelik eki : -(U)mUz**

adumuz (G.13-2), pėyġāmumuz (G.44-7), mektūbumuz (G.44-7), ikimüz (MR.2-1).

Bazen bu ek "bize" sözcüğünün yerine ada eklenir: Möhletümüz vėrse (<bize möhlet vėrse MS.5-2).

- **Ç.2.Ş iyelik eki : -(U)ñUz**

ḫāluñuz (G.62-2), başuñuza (G.62-2), sāzuñuzı (G.273-1).

- **Ç.3.Ş iyelik eki : -lArI**

gövherlerini (G.3-3), öz özlerin (G.3-8), ḳaşları (G.14-2), gözleri (G.36-3), 'ālemleri (G.50-2).

3.Ş iyelik ekiyle ad çekim ekleri arasında n sesi (zamir n'si) kullanılır: Ḳullarından (G.133-8), gözlerine (G.317-2), sünbüllerinüñ (TC.2.8-5).

3.1.3. Ad Çekim Ekleri

3.1.3.1. İlgi Durumu Eki: -(n)Uñ̂g

ET'de -(n)Iñ̂g şeklinde olan bu ek, hep yuvarlak biçimde kullanılmıştır.

Ünsüz ile biten sözcüklerden sonra **-Uñ̂g**: Āzādelerüñ̂g adını (G.10-6), göñ̂glümüñ̂g (G.262-13), senüñ̂g (G.262-14).

Ünlü ile biten sözcüklerden sonra **-nUñ̂g**: Rütbesi Ḳovsīnüñ̂g (G.3-9), sāḳīnüñ̂g yādıyla (G.11-6), özinüñ̂g (G.65-1).

Su sözcüğü için -yUñ̂g eki kullanılır: Suyuñ̂g ḳeṭresini (G.50-3).

T.1.Ş. zamirlerinin ilgi durumu benüm, Ç.1.Ş. zamirlerinin ilgi durumu bizüm şeklindedir: Benüm rizḳüm (G.36-4), benüm işlerümi (G.40-7), benüm mėhmānum (G.46-9), bizüm dīnārumuz (G.212-4).

İlgi durumu eki, zamirleri son çekim edatlarına da bağlar: Anuñ̂g içün (G.10-7), senüñ̂g kimi (G.16-6), benüm tek (G.58-3).

İlgi durumu eki bazen eksiz olur: Nöḳṭesi żimninde (G.1-1), lebüñ̂g neẓāresi (G.5-4), çėşmüm sarāyın (G.7-6).

T.3.Ş ve ya gösterme zamirinin ilgi durumu: Anuñ̂g (G.20-4), onuñ̂g (G.102-2).

3.1.3.2. Belirtme (Yükleme) Durumu Eki: -(y)I, -nI, n

ET'de adlardan sonra -(X)g, işaret ve kişi zamirlerine -nI ve iyelik eklerinden sonra da -(I)n gelmektedir.

EAT'de -(y)I , -nI (işaret zamirleri ve 3.Ş iyelik ekinden sonra) ve -n (3.Ş iyelik ekinden sonra) biçimleri görülmektedir.

-I eki Ünsüz ile biten sözcüklerde: Meni (G.3-7), bī-ḳedri (G.4-6), ‘ehdüñgi (G.262-11).

-nI, nadiren -yI eki ünlü ile biten sözcüklerde (su kelimesi hariç) daha çok -nI kullanılır: Onı (G.3-4), kimseni (G.28-1), bunı (G.32-4), dünyānı (G.54-3), belāyı (G.59-4), suyı (G.68-4), Ḳovsīni (G.118-7), dīvāneni (G.158-4), yuḫunı (G.222-4).

-n, -nI eki 3.Ş iyelik ekinden sonra: Kişverin (G.1-7), günin (G.1-8), öz özlerin (G.3-8), belāsın (G.5-5), özini (G.3-6), göñglini (G.10-1), börkini (G.29-2), nūrını (G.51-5), elin (G.55-5), özin bilmez, (G.248-5).

Belirtisiz yükleme durumu eki: EAT’nde olduğu gibi belirtme durumu bazen eksiz de karşılanmaktadır. Bu daha çok iyelik eki almış sözcüklerde görülür: Eḥvālum (G.43-3).

3.1.3.3. Yönelme (Yaklaşma) Durumu Eki: -(y)A, -ñgA, -GA

ET’de adlardan sonra -KA; 3.Ş iyelik ekinden sonra -ñgA; T.1.Ş, T.2.Ş ekinden sonra -A biçiminde kullanılmıştır.

Eserde, EAT’nde olduğu gibi, yönelme durumu eki -A’dır. Bu ek ünlüyle biten sözcüklere geldiğinde y, 3.Ş iyelik ekine geldiğinde ise n sesi alır: Ḫelḳe (G.1-8), araya (G.5-6), ayaġına (G.14-2), dilüñge (G.17-8), suya (G.24-5), teġāfüline (G.263-6).

ET’deki -KA ekinin izi aşağıdaki zamirlerin çekiminde görülmektedir: Sañga (G.2-1), bañga (G.13-7), añga (G.3-7), buñga (G.544-4).

ET biçimi zamirlerin dışında da nadiren kullanılmıştır: Odumġa (G.313-4).

3.1.3.4. Bulunma Durumu Eki: -dA

Ekin ünsüzü hece başı olduğu için her zaman ötümlü olur: Ṣūretde (G.9-8), mende (G.12-9), yėrde (G.12-10), olmaġumda (G.34-3).

T.3.Ş zamiri, gösterme zamiri ve 3.Ş iyelik ekinden sonra zamir n'si kullanılır: Ḳelbinde (G.1-6), başında (G.44-5), solında (G.47-9), bundadur (G.51-2), onda (G.57-4), anda (G.558-3).

Bazen yönelme ve ayrılma durumu eki yerine kullanılmıştır: Yüz yėrde delseler cigerüm (G.12-10), ḳetlümde ger yüz dutsa (G.218-1), baġrumı yüz yėrde artuḳ deldi (G.291-1).

3.1.3.5. Ayrılma (Uzaklaşma, Çıkma) Durumu Eki: -dAn

ET'de -DIn, -DA biçiminde olan ek; EAT'ne geçişte -dIn, -dAn biçiminde varlığını devam ettirmiştir.

Ekin ünsüzü hece başı olduğu için her zaman ötümlü olur: Senden (G.4-2), bizden (G.44-7), ḳandan (G.46-8).

T.3.Ş zamiri, gösterme zamiri ve 3.Ş iyelik ekinden sonra zamir n'siyle kullanılır: Yeḳīninden (G.1-3), mundan (G.25-1), ondan (G.25-1), kākülinden (G.25-2), andan (G.474-8).

Yönelme durumu bazen çıkma durumu eki ile ifade edilir: Menden ṣoruñ (G.170-5), hīç yėrden ḳanlu baġrın bülbülüñ ḳan ėyleyen (G.389-3).

Doğu Türkçesinde 3.Ş iyelik ekinden sonra zamir n'si olmadan da kullanılır. Bunun örneğini Nevai'den aktarılan bir mısra şiirde görebiliriz: Deştide (G.158-8).

3.1.3.6. Eşitlik Eki: -cA, -çA

Ek eşitlik, miktar, mukayese, kadar ve benzerliği ifade etmektedir: Efsānece (G.7-4), nėçe (G.20-5), nėce (G.36-7), murādumca (G.50-6), deryālarca (G.79-4), ilce (G.182-6), ẕerrece (G.210-3), mence (G.270-4), birce (G.397-9).

T.3.Ş zamiri, gösterme zamiri ve 3.Ş iyelik ekinden sonra zamir n'si kullanılır: Munca (G.35-1), himmetince (G.99-3), yanınca (G.126-1), oncadur (G.159-6), ḥālınca (G.294-4).

3.1.3.7. Yön Eki: -rA, -ArU, -rU

ET'de adlardan sonra -GArU; 3.Ş iyelik ekinden sonra -n̂gArU ve -rA şeklinde olan bu ek kalıplaşmış olarak şu kelimelerde kullanılmıştır: ṣon̂gra (G.29-7), gerü (G.35-5), içre (G.53-7), üzre (G.254-7), yuḫaru (<DLT.yoḳ "yokuş" G.363-6).

3.1.3.8. Vasıta Durumu Eki: -(y)lA, -len; n

Vasıta durumu eki, ile ve ilen son çekim edatının ekleşmesiyle -lA, -len biçiminde kullanılır: Ḥerfle (G.1-2), birbiri-yle (G.1-6), benümle (G.5-7), senün̂gle (G.28-5), öziyle (G.85-2), benümlen (G.133-10).

-n vasıta durumu eki ise EAT devresinde de oldukça işlek kullanılmıştır. Bu ek bazen kalıplaşmış olarak görülür: İlen (G.7-6), içün (G.10-7), yėgin (G.78-5), dünen (<dünin G.319-6).

3.1.4. Aitlik eki -ki

-ki eki, içinde bulunma, bağlılık ve aitlik bildirir: Mendeki ẖumār (G.16-5), başumdaki sevdā (G.23-6), kūyuñdaki itler (G.36-9), bėldeki (G.122-5).

Yapım ekleri gibi doğrudan doğruya kök ve gövdeye de getirilebilmektedir: Evvelki āşnālıġlar (G.159-3).

3.1.5. Soru Eki

EAT'nde de olduğu gibi soru eki -mI'dir. daima düz-dar ünlülüdür: Eṡer mi ėylemez (G.16-3), sen mi ötdüñ (G.47-8), yol mı azmış (G.56-3).

3.1.6. Yapılarına Göre Adlar

3.1.6.1. Kök Adlar

Yapım eki almayan ve birleşik olmayan adlardır: Gün (G.1-3), ses (G.8-4), ḳan (G.28-5), od (G.43-1), süt (G.48-7), üç (G.450-10).

3.1.6.2. Türemiş Adlar

Addan ad ve eylemden ad yapan eklerle türetilirler.

3.1.6.2.1. Addan Ad Yapma Ekleri

- -lıġ, -lik: Yer, alet, topluluk, meslek ve soyut adlar yapar. Yārlıġ (G.5-7), dil-serdlıġ (G.17-9), fütādelıġ (G.24-9), ḳullıġ (G.190-7), gėcelik (TC.2.9-6), delülik (R.1-1).
- -çI: Meslek ve uğraşmayla ilgili adlar yapar. Du‘āçı (G.12-1), avçı (G.64-9), mėy-ḫāneçi (G.186-4), ėlçi (G.261-6).
- -lU (<ET -lXG): Sahiplik, bağlılık bildirir. Ḳanlu (G.5-6), dadlu (G.7-2), duzlu (G.7-2), ḳarlu (G.12-4), adlu (G.18-4), baḫışlu (G.36-3).
- -sIz: Yokluk bildirir. Mėhrsiz (G.42-13), odsız (G.43-1), sensiz (G.28-5).
- -dAş: Eşitlik, ortaklık ve aynı özelliklere bağlılık bildiren ektir. Yoldaş (G.84-5), ḳardaş (G.432-5), sirdaş (R.1-1).
- -Al, (I, U)l: Yaşıl (G.233-7), yüñ̂gül (G.303-3), gözel (G.500-5).
- (I, U)ñ̂gu: Ḳaranlıġ (<ḳarañ̂gu-lıġ G.220-10).
- -AK (<-GAK): Çanaġ (G.107-11).
- -(I)n: Yėgin (G.78-5).
- -(I)t: İgit (<yigit<yėgit G.29-3).
- -cAK, -cA (<-cAK): -cA eşitlik durumu ekinin oḳ/ök güçlendirme edatı ile kaynaşmasından oluşan bu ekler küçültme, pekiştirme, acıma ve sevgi bildirir. Sevdücegüm (<sevdükcek G.65-8), oyunca (G.130-2), ancaḳ (G.243-10).
- -dA: Dalda (G.58-2).
- -GA, -KA: Özge (G.8-4), öpke (G.559-12).
- -lA: Danla (<tañ̂gla G.62-3).
- -lAG, -laḫ (-lA-G): Yer bildiren adlar türetir. Avlaġ (G.546-4).
- -maç: Dilmacı (G.177-6).
- -tU, -UltU: Yansıma sözcüklere gelir. Ḳıjultu (G.473-6).

3.1.6.2.2. Eylemden Ad Yapma Ekleri

- -(U)K, (u)ḫ, (U)G, nadiren -(I)K, -(I)G: Soyut ve somut adlar ve alet adları yapar. Böyük (G.4-5), yoḳ (G.9-5), sınuḳ (G.9-6), eksük (G.15-5), artuḳ (G.25-1) ~ artuḫ (G.7-1), budaġ (<DLT.butaḳ G.33-2), uzaġ (G.43-5), yapraġ (<DLT.yapurġaġ<yapur- “gizle”<yap- “ört-, kapat-” G.46-5), bulaġ (<ET.bulġa-ḳ G.61-2), bölük (G.158-1), yavuḳ (<yaġuḳ G.189-5), ışıġ (G.232-2), dayaġ (G.245-9), oyaġ (<ayıġ G.272-3), açuḳ (G.285-9), ėşigüñgde (G.315-4), yazuġ (<DLT. yaz- “yanıl-” G.318-3), yük (DLT.yüḏ- “yükle-” G.398-3), delük (G.473-3), emegüñ (<ET.emgek<ET.emge- G.488-5), toḫ (G.511-7), ḳanıḳ (G.523-5).
- -AK, -AG: Yer ve alet adları yapar: Ḳulaġ (<ḳul-ġaḳ G.31-6), ḳonaġ (G.61-4), yataġ (G.107-5), bıçaġ (G.245-8).
- -I/-U: ET’de -(I)G ve ya -gU ekinin ünsüzlerinin düşmesiyle meydana gelmiş olabileceği ifade edilmektedir. Egri (<eg-ir-i G.29-2), ḳarşu (<Ḳarışu G.38-1), dolu (G.42-8), yaḫşı (G.42-11), ayru (G.48-1), ḳapu (G.53-5), ḳorḫu (G.56-2), doġrı (G.106-4), ḳonşı (G.107-11), arı (<arıġ G.123-7), yazı (<yaz- ~ yay- “ser-” G.253-3), yazılu (G.263-7), ölü (G.305-9), diri (<DLT.tirig G.320-1).
- -(y)IcI: Meslek, uğraşı adları yapar: Alıcı (G.36-3), olıcı (G.379-1), çalıcı (G.427-3), ḳılıcı (G.488-1).

  -(y)UcI biçiminde de görülmektedir: Büküci (G.97-4).
- -(I,U,A)n: Soyut ve somut adlar yapar: Dögün (G.6-4), bütün (<DLT.büt- “sağal-, doğrul-” G.17-1), uzun (G.124-6), dügün (G.207-13), tütün (G.268-7), yalan (<DLT.yala- “suçla-, itham et-”<yalga- G.546-3).
- -(I,U)ç: Soyutluk ve ya aşırılık anlamı verir. Yavuncı- (G.319-7).

- -(y)(I)ş, -Aş: Soyut kavramlar yapar. Baẖış (G.36-3), talaş (tal- “dal-” G.178-9), yaġış (G.415-11).
- -(y)(X)m: Soyut adlar yapar. Ölüm (G.88-4), yarım (G.475-1).
- -A: Yara (G.39-2), yaẖa (G.45-7).
- -Ar, Xr: Ilḳar (G.196-8), aġır (G.334-1).
- -GA (<-GAG): Tamġa (G.198-3).
- -GAn, -KAn, -AGAn: Alışkanlık bildiren adlar yapar. İtgen (<DLT.yitik “keskin” G.93-8).
- -GU, -KU: Alet adı, soyut ve somut adları yapar. Yuẖu (<uyuḳu G.53-2).
- -GUn, -KUn: Aşırılık anlamı verir. Daşḳun (G.37-6).
- -mA: Ad-eylem veya kalıcı adlar yapar. Sürme (G.58-5), yaġma (G.229-2).
- -maġ, -mek: Ad-eylem veya kalıcı adlar yapar. ḳılmaġ (G.1-4), yalvarmaġ (G.7-4), ėtmek (G.11-5) olmaġ (G.24-3), ummaġ (G.25-6), güldürmaġ (G.38-4).
- -mAn: Abartma ve süreklilik işlevi taşır. Degirmen (G.456-4).
- -mXr, -mAr: Yaġmur (G.83-1).
- -sAK, -sXK: Dustaġ (<tutsaḳ G.138-1).

3.1.6.2.3. Yabancı Kökenli Ekler ve Gövdeler

- **Addan ad veya sıfat yapan ekler**: -istān, -sitān (yer ve zaman), -zār (yer), -kede (yer), -sār (yer), -lāẖ (~Türkçe -lIK), -ī (alet; masdar -lık; nispet; renk -li), -şen, -kār/-gār/-ger (meslek), -bān (meslek), -dān (alet), -mend (Türkçe -mAn, -li), -nāk (-li), -ver/-vār (~Türkçe var, -li), -gīn (~Türkçe -gin, -li), -īn (-li), -gūn (~Türkçe -gün, renk adları), -fām (renk adları), -āsā/-sā/-sāy/-sār (~Türkçe -sA(r), gibi), -vār/vāre/-veş (gibi), -sān (~Türkçe -san, gibi), -mānend (gibi), -(y)e, -(y)et (nitelik bildirir), -ter, -terīn, ān/-āne (daha çok

zarf yapar), lā-/bī- (-siz), nā- (-siz), be-/bā- (-li), hem- (-daş), ber- (üzere), ez- (-dan), der- (-da), berāy- (için), tā- (dek), pür- (-li), -gāh/-geh (yer ve zaman), -gūş (~Türkçe -guç), -en (Arapça zarf): Müşkīn (G.1-10), mėykede (G.5-3), gül-gūn (G.6-4), sitem-ger (G.9-4), gülistān (G.18-7), bāġbān (G.19-2), gül-şen (G.35-3), mestāne (G.37-1), re'nā-ter (G.40-2), kūhsār (G.41-2), ḥūrveş (G.47-9), sitemkār (G.51-6), lā-mekān (G.2-3), bī-şibh (G.2-4), pür-nem (G.3-3), nā-mümkin (G.21-1), hem-sefer (G.24-4), nā-dān (G.60-1), nā-ḫoş (G.60-2), şebāne (G.63-4), ḳible-gāh (G.69-3), ḫāksār (G.70-6), çırāġān (G.73-7), leng-lengān (G.74-6), gāhvāre (G.80-2), ẓāhiren (G.82-3), gülsitān (G.93-1), lālezār (G.93-4), ḳurbānī (G.94-7), Çāçī (G.96-6), gül-fām (G.100-4), kemīn-geh (G.108-4), nemekdān (G.118-1), senglāḫ (G.127-5), zemīnī (G.141-6), 'ereḳ-nāk (G.193-6), bāzī-gūş (G.252-2), yėksān (G.344-10), derd-mend (G.346-8), semen-sā (G.359-2), şehvār (G.400-7), hünerver (G.461-6), ḫāṣiyyet (G.465-1), yādgār (G.477-4), ber-dūş (G.555-3), nā-sāzī (G.556-5), semen-sāy (TC.2.9-5).

- **Ad veya sıfat yapan emir gövdeleri**: Türkçede karşılığı -An/-Ar ile yapılır. Dil-nişīn (G.1-6), tāc-beḫş (G.1-7), ḳiyāmet-āferīn (G.1-8), pā-būs (G.2-2), leb-rīz (G.8-1), nāle-fermā (G.8-4), ḳedr-dān (G.8-7), ser-cūş (G.8-7), ḫūn-efşān (G.9-1), dil-güşā (G.9-2), dād-hˇāh (G.9-3), ḫūn-ḫˇār (G.9-4), süḫen-dān (G.20-7), ḫeberdār (G.25-1), şererbār (G.25-7), cefā-cū (G.30-4), dem-sāz (G.33-3), belā-kėş (G.39-5), 'enber-bīz (G.47-2), ḫāne-perdāz (G.50-5), eşk-bār (G.54-1), herze-gerd (G.54-2), dūn-perver (G.61-6), girih-gīr (G.62-7), āb-dār (G.64-9), ġem-güsār (G.70-5), ser-kėş (G.71-5), ṣūret-bīn (G.74-7), mėy-nūş (G.76-1), gül-çīn (G.76-2), reh-güẕār (G.80-3), şerer-fişān (G.80-11), gül-efrūz (G.81-3), cūş (G.92-4), feryād-res (G.96-4), herze-derā (G.97-10), cüst-ü-cū (G.99-11), sūz (G.111-2), kūh-ken (G.111-6),

dūzeḫ-fürūz (G.116-2), dil-rübā (G.122-2), ḫürām (G.127-3), şikār-efken (G.132-8), fermān-revā (G.136-1), āşūb (G.136-3), ebced-ḫˇān (G.137-2), sitīz (G.140-7), nā-pākīze-perver (G.146-2), nemek-çėş (G.165-6), felek-pėymā (G.166-4), nov-ḫīz (G.177-2), iltifāt-āmīz (G.184-7), bād-āver (G.212-7), derd-senc (G.305-19), ʻālem-tāb (G.319-1), ḫūn-çėkān (G.330-10), göher-pāş (G.331-6), ʻüẕr-ḫˇāh (G.358-3), ser-pūş (G.370-8), belā-gerdān (G.377-6), cahān-ārā (G.408-4), pervāz (G.438-1), reh-zen (G.440-6), ġem-fersā (G.442-4), rūz-efzūn (G.449-2), destān-serā (G.473-1), pāy-bend (G.485-8), sebū-kėş (G.487-3), ʻāciz nāl (G.502-7), ḫūn-āşām (G.509-6), ḫürūş (G.544-1).

- **Ad veya sıfat yapan geçmiş zaman gövdeleri**: Türkçede karşılığı -An/-Ar ile yapılır. Ġübār-ālūd (G.43-2), ser-güẕeşt (G.63-7), gül-geşt (G.89-5), Cüst-ü-cū (G.99-11), dest-bürd (G.118-3), dūr-gerd (G.228-1), şikest (G.388-5), ser-āmed (G.425-6), māder-zād (G.501-8), pā-best (MR.2-1), girift ü gīr (R.4-1).
- **Eeylemden ad veya sıfat yapan ekler**: -e (sıfat-fiil, geçmiş zaman gövdelerine gelirse karşılığı -miş ile yapılır, emir gövdelerinden ad-eylem yapar), -ende (sıfat-fiil, karşılığı -An/-Ar/-İcİ ile yapılır), -ān (~Türkçe -an; sıfat-fiil, zarf-fiil), -ā (sıfat-fiil), -gār (~Türkçe -Gar, emir ve geçmiş zaman gövdelerine gelir, karşılığı -An/İcİ ile yapılır), -ār (~Türkçe -ar; geçmiş zaman gövdelerine gelir), -iş(~Türkçe -iş; emir gövdelerine gelir). Dānā (G.9-8), ḫendān (G.17-6), nāle (G.8-4), reftār (G.10-6), ḫerīdār (G.53-10), ḫem-geşte (G.59-9), bīnā (G.60-6), sūzende (G.66-5), perverde (G.67-4), pejmürde (G.70-1), dāniş (G.72-2), ḫeste (G.73-6), firengī-zāde (G.79-2), güẕāre (G.80-3), girye (G.92-4), kird-gār (G.207-25), pirāye (G.442-14).

- **Zarf gurupları yapan ekler**: -ā-, -be-, -tā-. Dem-be-dem (G.2-5), dem-ā-dem (G.3-6), kėş-ā-kėş (G.17-2), gün-be-gün (G.64-7).

3.1.6.3. Birleşik Adlar

Göz yaşı (G.38-1), çal u çap (G.274-6), sözbaşı (G.319-5), ucı bucağı (G.500-7).

Yabancı kökenli birleşik adlar: Ser-çėşme (G.60-4), ẓülmet-serā (G.61-3), ḫān-mān (G.61-6), kėş-mekėş (G.210-8), tār-mār (G.262-13), herc ü merc (G.368-5).

3.2. Sıfat

Adın önüne gelerek onu çeşitli yönlerden belirtir.

3.2.1. Niteleme Sıfatları

Cellād göz (G.20-2), men-i bī-hūşı (G.24-3) yėñgi ay (G.29-2), eşk-i sürḫ (G.395-6).

İsnat gurubu (ters çevrilmiş sıfat tamlaması) niteleme sıfatı olarak kullanılabilir: Gözi āhū (TB.2.3-4), sözi Leylī (TB.2.3-4), gözi ac (TC.1.5-4).

Niteleme sıfatlarında küçültme, -cAK, -cA ekleri ile yapılır: sevdücegüm (G.65-8) oyunca (<oyuncaḳ G.130-2)

Niteleme sıfatlarında berkitme, sıfatların tekrarlanması ile yapılmaktadır: Dāne dāne (G.53-6), göz göz (G.59-2), yaḫşı yaman (G.65-8), dörtlü dört yandan (G.474-9).

Niteleme sıfatlarında karşılaştırma, ḳeder, gibi, kimi, çok, -rAK -cA gibi zarf veya eklerle yapılır: Çoḳ ıraġ (G.12-3), Yüz ol ḳeder (G.41), artuḳ-raḳ (G.76-7), ḥerī̇ṣ kimi (G.202-2), gülgūnca (G.445-7), dī̇vāneler gibi (G.483-1).

Yabancı kökenli eklerle de karşılaştırma yapılır: Sūzende-terdür (G.436-5), deryā-miṡāl (G.506-5).

AzT'nde olduğu gibi karşılaştırma zarf veya ek kullanılmadan da yapılabilir: Yėgdür nāvekün̂g bāl-ı hümā-yı ovc-ı dövletden (G.383-1).

Yabancı kökenli birleşik sıfatlar da niteleme sıfatı olarak kullanılır: Kem-nigāh (G.58-3), cefā-pī̇şe (G.51-6), nī̇m-neẓer (G.54-1), sebük-cövlān (G.60-7), her-cāyī̇ (G.62-1), ḫāne-ḫarāb (G.68-3), seng-dil (G.73-5).

3.2.2. Belirtme Sıfatları

3.2.2.1. Gösterme Sıfatları

bu, o, ol, hemī̇n, hemān kullanılır: Ol ḳurb (G.2-2), bu ḳanlu (G.5-6), hemī̇n terāne (G.14-4), ol gün (G.16-1), ol müṣevvir (G.90-3), bu hemān re'nā ġezel (G.224-13), o rüḫsār (G.468-2).

3.2.2.2. Sayı Sıfatları

Asıl sayı sıfatları: Bin yol (G.2-4), bir müḥeḳḳer (G.2-6), bin̂g serv (G.7-7), yüz me'nī̇ (G.12-2), yüz bin ṣedā (G.49-2), üç güne (G.94-5), iki 'ālemce (G.99-12), doḳuz āsyā (G.117-1), bėş gün (G.127-5), yėddi felekde (G.150-2), dörd ~ dört yandan (G.357-5), sekiz cennete (TC.2.7-6), on dört gėcelik (TC.2.9-6), yėtmiş iki millet (G.558-5).

Kesirli sayı sıfatı: Günde bir (G.297-3), nīm (“yarım” G.387-7), yarım gėce (G.475-1).

Yabancı kökenli sayı sıfatları: Evvel (G.69-3), hėzār (G.77-1), yėk (G.106-1), çār (G.116-4), şėş (G.207-6), dü (G.210-11), s̱ānī (TC.3.5-5).

3.2.2.3. Belirsizlik Sıfatları

bir iki ḥerfle (G.1-2), bir ḳeṭreden (G.1-5), cümle ḫelḳe (G.3-9), her pīşvā (G.4-4), hīç kimse (G.8-5), özge āhūlar (G.7-5), bir nėçe pėymāne (G.20-5), ne yėrde (G.42-7), ḫansı çemen (49-1), varı ḫes u ḫāşāk (G.50-5), hemān yapduġı sā‘at (G.65-3), nėçe bin il (G.71-1), yüz reng küfr ü kin (G.77-5), çoḫ serv (G.87-2), bir pāre āteş-pāreler (G.158-5), hamı yėrde (G.241-7), iki üç ẓālim (G.450-10).

3.2.2.4. Soru Sıfatları

ET’deki ne ve ḳa sözcükleriyle bunlardan türemiş sözcüklerdir: Ne yüz ilen (G.10-2), hansı gün (G.540-4).

3.2.2.5. Aitlik Belirten Sıfatlar

Mendeki ḫumār (G.16-5), başumdaki sevdā (G.23-6), kūyuñdaki itler (G.36-9), bėldeki zünnārumı (G.122-5), evvelki āşnālıġlar (G.159-3).

3.3. Zamir

3.3.1. Kişi Zamirleri

Kişi zamirleri şunlardır:

T.1.Ş ben, men

T.2.Ş sen

T.3.Ş ol, o, bu

Ç.1.Ş biz

Ç.2.Ş siz

Ç.3.Ş anlar, olar, onlar, bunlar

ET ve EAT'nde "ol" olan 3.Ş zamiri Osmanlıcanın başlarında "o" biçimini almıştır. Zamirler, bazı durum çekim eklerini alırken kökte değişiklik meydana gelmektedir. En çok değişiklik gösteren zamir 3.Ş zamiridir. Çekim eki alınca n sesine bağlanır: An̂ga (G.3-7), anun̂g (G.20-4), onı (G.24-10), ondan (G.25-1), onun̂g (G.102-2), onsız (TC.3.5-2).

Kişi zamirlerinin durum çekimi:

Yalın durumu: Men (G.2-7), ol (G.3-6), Ben (G.5-2), oldur (G.10-4), sen (G.64-9), siz (G.102-2), onlar (G.103-4), bizler (G.137-8), olar (G.225-11), bu ağlar ol güler (G.303-6).

İlgi durumu: Benüm (G.5-4), senün̂g (G.6-2), anun̂g (G.20-4), onun̂g (G.102-2), bizüm (G.212-4), bunlarun̂g (G.524-1).

Yükleme durumu: Meni (G.3-7), onı (G.24-10), beni (G.70-6), seni (G.81-2), Bizi (G.109-6).

Yönelme durumu: San͡ga (G.2-1), an͡ga (G.3-7), ban͡ga (G.13-5), on͡ga (G.82-7), onlara (G.158-3), bize (G.210-3), size (G.265-6).

Bulunma durumu: Mende (G.12-9), onda (G.57-4), bende (G.138-2), sende (G.555-10), anda (G.558-3).

Çıkma durumu: Senden (G.4-2), benden (G.15-3), menden (G.19-5) ondan (G.25-1), bizden (G.44-7), andan (G.85-7).

Kişi zamirleri sonra gibi, kimi, tek, içün, -çün, ile, -le, ḳeder gibi son çekim edatları veya eklere yalın veya ilgi durumunda bağlanırlar. Sen tek (G.8-6), anun͡g içün (G.10-7), benümle (G.23-3), ben kimi (G.24-7), ben gibi (G.32-8), benüm tek (G.58-3), anun͡g-çün (G.62-4), senün͡g tek (G.102-5), anun͡g kimi (G.139-7), anun͡gla (G.206-5).

3.3.2. Gösterme Zamirleri

İşaret zamirleri bu, o, ol; bular, bunlar, olar'dır. hemīn, hemān da nadiren kullanılmıştır.

Gösterme zamirlerinin durum çekimi:

Yalın durumu: Ol (G.52-3), meḳṣūdum oldur (G.69-7), hemīn (G.92-2), budur (G.99-9), onlar (G.124-1), olar (G.172-3), bu (G.197-3), bu hemāndur ki (G.416-11), bular (TC.2.6-4).

İlgi durumu: Anun͡g (G.1-1), bunun͡g (G.259-6), bularun͡g (G.324-2).

Yükleme durumu: Onı (G.3-4), bunı (G.32-4), anları (G.112-1).

Yönelme durumu: An͡ga (G.45-6), bulara (G.345-6), bun͡ga (G.459-4).

Bulunma durumu: Teklik biçiminde zamir n'si kullanılır. Bundadur (G.51-2), onda (G.97-1), anda (orada G.123-11), onda (orada G.216-4).

Çıkma durumu: Teklik biçiminde zamir n'si kullanılır. Mundan (G.25-1), andan(G.47-2), ondan (G.121-4), bundan (G.263-8), olardan (G.324-2), bulardan (G.350-1), andan (ondan sonra G.474-8), ondan (ondan sonra G.480-2).

Eşitlik durumu: Teklik biçiminde zamir n'si kullanılır. Munca (G.35-1), oncadur (G.159-6), olarca (G.406-6).

Gösterme zamirleri de gibi, kimi, tek, içün, -çün, ile, -le gibi son çekim edatlarına ilgi durumunda bağlanırlar. Anun͡g içün (G.10-7), anun͡gçün (G.88-4).

3.3.3. Dönüşlülük Zamirleri

AzT'nde olduğu gibi öz kullanılmıştır: Özini (G.3-6), öz özlerin (G.3-8), öz cānumı (G.16-1), öz özümi (G.24-8).

3.3.4. Belirsizlik Zamirleri

Birbiri (G.1-6), hīç kimse (G.8-5), kimse (G.8-7), her kim (G.9-4), bilür bilmez (G.16-6), her biri (G.22-3), kim (G.22-6), hīç kim (G.26-2), kimseni (G.28-1), ne (G.40-3), varı (G.62-1), biri kim (G.67-1), kim ki bilmez (G.67-9), her ne ėtsen (G.69-1), özgeler bilmez (G.78-8), nesteye (G.84-7), çoḫları (G.85-5), 'ālem ḳamu (G.87-1), kiminün͡g rizḳini (G.101-1), her kimse (G.104-8), ne kim var (G.122-8), ġėyrden (G.124-6), hīç ādem (G.138-7), bir kimse (G.161-4) , hamı (G.199-5), cümlenün͡g (G.260-6), bunun͡g anun͡g kimi (G.369-4), her birisi (G.428-4), kimi tesbīḥe oḳşatmış (G.452-3).

3.3.5. Soru Zamirleri

Kim ve ne asıl soru zamirleridir. Kime (G.30-1), kimüñg (G.24-8), nedür (G.20-1), kimdür (G.15-7), nesen (G.15-1), ne ėdim (G.10-1), meḫmūr kim ü (G.68-2), ben kimem (G.79-3), ne aparsuñg (G.85-7), dėmezsen ḥālı ne (G.269-2), kim kime pervā ḳılur (G.314-3), nem var yā kimüm var (G.513-1).

3.3.6. Bağlama Zamirleri

Ki ve kim'dir: Men ki göklerden (G.50-6), ne ki sulṭān buyurursa (G.40-3), oġul kim kūr u mübrim düşmeye (G.48-7), ol kim müdde'ālardan gėçer (G.56-1), anuñg ki (G.66-7).

3.4. Zarf

Eylemleri, sıfatları ve ya zarfları; yer, zaman, çokluk-azlık, nitelik ve soru bakımından tamamlar.

3.4.1. Zaman Zarfları

Eylemlerin ne zaman yapıldığını belirtir: Günde (G.2-4), dem-be-dem (G.2-5), ol dem (G.3-2), her dem (G.3-4), dem-ā-dem (G.3-6), her gün (G.10-7), bir gün (G.10-8), danlaya (G.11-5), ḥālā (G.11-5), bir zamān (G.15-3), hemīn ki (G.24-4), bir nefes (G.32-7), ṣoñgra (G.35-5), zamān zamān (G.42-1), bu gün (G.42-2), gėc (G.45-1), henūz (G.54-3), yėtince bir de (<bir daha G.57-1), her-gāh (G.58-1), bu gün danla (G.62-3), gāhī (G.62-7), haçan (G.66-10), evvel (G.69-3), bin il (G.78-3), bir leḥẓe (G.78-3), her sa'at (G.78-4), imdi (G.78-9), gėtmez daḫı (G.82-9), ol nefes (G.84-6), her zamān (G.86-4), gāh gāhī (G.90-7), bir dem

(G.95-3), öldürür āḫir (G.102-3), bugün (G.104-4), ḳedem evvel (G.121-6), hemān öz neḳdini tārāc ėder (G.140-6), nāgeh (G.149-7), yėn͡giden (G.149-7), bu il (G.151-9), bu günlerde (G.155-1), nėçe gün (G.174-2), yandurdı ‘ömrler (G.178-2), ezel başdan (G.195-1), evvel ü āḫir (G.230-5), hemān gün (G.278-6), ay u il (G.297-5), aḫşamlar (G.307-2), dün gėce (G.309-4), dünen (G.319-6), gāh gāh (G.328-7), gün günden (G.409-6), nāgehān (G.446-3), bu yol (G.448-2), varı ḳulaġdurur (G.473-4), bir daḫı satmaz (G.478-1), geh il ilen gāh ay ilen (TC.1.5-3).

Ada son çekim edatları getirilerek de zaman zarfı yapılır: Aḫşamadin (G.27-4), ḳavuşandan ṣon͡gra (G.29-7), ondan ṣon͡gra (G.424-6).

3.4.2. Yer-Yön Zarfları

Eylemlerin yer-yönünü belirtir: Gerü (G.35-5), ḳarşu (G.38-1), arada (G.54-3), yuḫardan aşaġa (G.55-2), ortada (G.69-6), ne yėrde (G.77-3), yėrlere (G.86-5), her yana (G.90-4), üsti bāde ilen altı ḳan ilen (G.108-7), bir yana (G.121-6), her handa (G.121-7), yüz yandan (G.330-5), aralıġdan (G.348-7), yuḫaru (G.363-6), ardumca (G.407-4), ḳapu ḳapu (G.454-2), dörtlü dört yandan (G.474-9).

3.4.3. Çokluk-Azlık Zarfları

Eylemlerin miktar veya derecesini belirtir: Bin yol (G.2-4), bes ki (G.2-5), bir yol (G.3-7), bir az (G.6-3), ne cilveler (G.6-3), bir avuc (G.19-3), yüz onca (G.25-2), ez bes (G.32-2), munca (G.35-1), yüz ol ḳeder (G.41-7), cahān cahān (G.42-5), her ḳeder su içer (G.64-2), bes kim (G.73-3), ne ḳeder görmek onı (G.67-6), artuḳ içersen (G.83-2), ol ḳederler saḫlaram (G.84-2), çoḫ vėrmenem (G.86-1), ḳatı oḫ (G.93-8), bir ḳatla (G.95-3), aġır ḳiymetlüdür (G.95-7), ḳiyāmet yaḫşıdur

(G.99-2), bin ölürsen (G.113-7), her ne ḳeder (G.159-2), yüz oncadur (G.159-6), ẕerrece (G.210-3), hī̇ç olmasa (G.224-11), bu hamı ẖāl vardur (G.229-5), cür‘e cür‘e vėrür (G.232-1), leḥẓe leḥẓe (G.232-3), ilde bir (G.488-7), döne döne (defalarca G.489-4), daẖı ne lāzım an̂ga (G.557-5), ‘eceb reġbeti vardur (TC.2.2-2), besī rengīn söz (MH.4.9-1), bir cahān (MR.4-1).

3.4.4. Nitelik Zarfları

Eylemlerin çeşitli durum ve tavırlarını belirtir. Bütün sıfatlar nitelik zarfı olabilirler: Cān u dilden (G.3-8), bu reng-ile (G.7-4), ne gövher-i sīr-āb (G.12-9), cefāca (G.13-6), nėce bir (G.14-5), bir bir (G.15-4), ne belāsan (G.16-8), ne növ‘ (G.23-2), intiẓār ile (G.23-7), der-be-der (G.24-7), ne yaman (G.24-9), ne dildür (G.26-5), aġırla (G.35-6), nėce (G.36-7), şefḳet ile (G.37-1), ne od yandurur (G.43-1), ẖoş uzatdun̂g (G.52-3), dāne dāne (G.53-6), tamām dāġ u belādur (G.66-3), ėyle kim dermān senün̂gdür (G.69-1), leng-lengān (G.74-6), yalḳuz yėter (G.86-1), bu reng benüm baġrum (G.87-1), ne vech ilen ki var (G.100-5), her vechilen kim var (G.102-4), yavuz fürsetdür (G.114-6), pėyveste genc ḳedrini vīrān olan bilür (G.116-1), ister mütteṣil (G.125-4), ne yatubsan (G.138-5), gördüm bu sāmān ile (G.146-3), bu növ‘ kim (G.161-7), aġlaram bir reng kim (G.164-6), yüz reng imtaḥān ėyler (G.184-4), bir dutan (G.213-2), nefes nefes (G.232-1), bī-vech gülen (G.265-4), yaman düşdüm (G.296-3), ėle durdum bėle düşdüm (G.323-5), bir yėrde ferāmūş ėdelim (G.351-1), her bābet ki istersen (G.367-4), bėle (G.450-1), delük delük (G.473-3), birce birce (G.505-2), ne günde (nasıl G.507-4), tedrīc birle (G.508-7), bī-sebeb (G.556-4), bir növ‘ ki (TB.2.1-1), bir reng (birlikte TC.2.6-4), pey-ā-pey (TC.3.5-2), yaẖşı dövrāndur (TC.3.5-1).

3.4.5. Soru Zarfları

Eylemlerdeki hareketin tarzını ve niteliğini soru yoluyla belirten zarflardır. Genelde kim, ne ve ḳa zamir köklerinin türevleri soru sözü olarak kullanılır: Hanı (G.11-3), handayam (G.11-8), n'içün (G.22-2), ne yüzden (G.38-5), ḫaçan (<ET.ḳa-çaġ G.45-4), ne bilür (G.67-1), nėce gön̂gül götürem (G.77-2), handadur (G.94-3), handan (G.124-2), neden ötrü (G.134-9), ne növ‘(G.157-1), ne vechden (G.161-4), ne reng ilen (G.188-4), ne sebebden (G.199-7), ne bābet var (G.229-7), ne me‘nīden (G.238-1), nelü (neden G.320-4), neden (G.347-8), ne sızlarsan (G.423-3), ol günler hanı (G.525-9).

3.5. Edat

Kendi başlarına anlamları olmayan edatlar, birlikte kullanıldıkları sözcüklerin, sözcük gruplarının ve cümlelerin kullanılış ve ifadelerine yardım ederler.

3.5.1. Bağlama Edatları (Bağlaçlar)

- **Şart edatları**: Ger (G.4-3), eger (G.62-7), dutdum ki (G.203-4), çinān-çi (G.397-9), her-gāh kim (G.445-7), hergāh bilse (G.504-6).
- **Karşıtlık ve sınırlama edatları**: Her çend (G.3-4), egerçi (G.3-9), ammā (G.4-7), gerçi (G.7-1), velī (G.16-2), bārī (G.32-4), ve-ger-ne (G.48-4), meger (G.49-2), ne ki (G.65-1), bārī bir kenāra yėtür (G.75-6), eger sėydünĝ deler bağrın velī (G.118-5), yoḳsa kim (G.151-7), eger ne çerḫ ėvi (G.176-9), ancaḳ (G.243-10), velīk (G.285-4), ne ki tedrīc ile vīrān ola (G.378-2), verne (<vegerne G.406-3), yalḳuz ol iki (G.450-10), līk (G.547-5), ger (G.558-7), meger kim (TB.1.3-5).

- **Neden edatları**: Bu vechden ki (G.6-3), bu sebebden ki (G.10-3), çün (G.11-5), çünki (G.32-7), ki ḥüsnüñ gün-be-gün (G.119-5).
- **Zaman edatları**: Tā olmayınca (G.34-5), tā olmaya dervīş (G.48-6), çün yandurmaġa başlar (G.95-1).
- **Sıralama edatları**: Ü (G.1-6), hem añga vü hem (G.3-7), ay ilen günüñ (G.7-6), nov-bahār ilen ḫezān (G.9-5), ne issiye… ne (G.13-6), göz ile ḳaşa (G.29-6), ḫāl u ḫeṭünle (G.51-5), lüṭf ü ʿeṭā vu reḥm ü mürüvvet, vefā vu mėhr (G.54-5), ne Mecnūn ve ne meḥmil (G.71-2), nī nėʿmet-i elvān ne cennet (G.243-1), ister olsuñ bādė-yi gül-reng ister ḫūn-ı dil (G.389-8), göz bėle ḳaşa (G432-3), bir daḫı (TB.1.4-3).
- **Denkleştirme-karşılaştırma-seçme edatları**: Gāh ḳurbān geh (G.11-2), yā öpim…yā (G.11-3), ha dönim…ha (G.11-4), eger var eger yoḫ (G.52-1), yā (G.52-5), ḫˇāh aġlat ḫˇāh güldür (G.69-7), ger az ger çoḫ (G.98-2), kimi şāhid kimi meżmūn kimi ṭūmār (G.199-4), ha onı gör ha beni (G.539-1).
- **Pekiştirme (üsteleme) edatları**: Hergiz (G.4-3), āḫir (G.7-5), meger (G.7-5), hem (G.16-4), bes (G.24-8), ḳiyāmetde daḫı (G.26-8), çoḫ-daḫı (G.53-7), bir de (G.57-1), yeḳīn ki (G.70-1), ʿāşıḳ hem (G.73-5), belī hezyān diyer (G.73-6), nükhet-i gül hem demāġ ister (G.89-5), yandurur bir gün beni āḫir üzinden bellüdür (G.111-1), belī her handa var (G.141-1), elbette bülbül hem yanar (G.164-7), bes daḫı istiġnā nedür (G.191-1), bi-ʿėynih (G.194-1), ḥeḳīḳeti (G.223-1), ḥeḳḳā (G.223-4), bī-gümān (G.224-7), ḳoy çekim men (G.231-7), bir yuḫaru baḫginen (G.363-6), ben ḫū tapşurdum (G.365-12), yandurma hemīn daḫı sen (G.407-3), gel gör gele (G.446-1), doġrusı (G.546-1), ayaġdan bėle salduñ (<bile, dahi, da TC.2.4-2).
- **Açıklama ve sonuç edatları**: Kim (G.1-6), bu yüzdendür ki (G.5-4), bes (G.31-1), meger (G.62-2), ben kimem tā medd-i āhum (G.79-3), hicrān

gėcesi geldi ki her ḳeṭrė-yi eşküm (G.87-9), yan ben kimi tā yandurasan ‘ālemi (G.113-4), ol belādur kim (G.126-8), bu sebebdendür ki (G.312-6), vechi budur ki (G.429-7).

- **Benzetme edatları**: Ne növ‘ kim (G.41-6), n'içün ki (G.55-1), gūyā kilīsādan gelür (G.79-2), nėce kim (G.112-3) , ėyle ki (G.112-8), sanur gūyā (G.115-6), anuñ̂ tek kim (G.119-4), ne bābet kim olur (G.119-6), yanar ol növ‘ ki (G.121-3), sanasan kim (G.140-3), bir reviş kim (G.164-2), mėy-nūş ile kim (TC.2.8-1).
- **Bağlayıcı edatlar**: Ki (G.3-2), kim (G.3-9), kim (G.10-10), le‘l ki leb söylerler (G.52-2), ‘ömrlerdür kim (G.53-3).
- **Şüphe edatları**: Ola ki (G.3-3), ola (G.10-8), belke gövherdür (G.92-2).

3.5.2. Son Çekim Edatları

Addan sonra gelerek onunla başka sözcükler arasında anlam ilişkisi kurar. Edatlar birer çekimsiz unsurlardır.

- **Benzetme edatı**: Mesīḥā tek (G.1-4), sen tek (G.8-6), ben kimi (G.24-7), ben gibi (G.32-8), benüm tek (G.58-3).
- **Neden edatı**: Bu yüzden (G.5-4), ḫāṭırı-çün (G.9-5), anuñ̂ içün (G.10-7), dāġuñ̂-çün (G.25-6), Tañ̂grı-çün (G.33-6), bu vechden (G.42-1), yalvarduġum vechi (G.48-4), anuñ̂-çün (G.62-4), varmaġa (varmaġ için G.63-3), ondan bañ̂ga (G.142-3), gülden ötrü (G.161-3), ḳāmet-i re‘nāya göre (TC.2.2-1).
- **Birliktelik edatı**: Yüz ilen (G.10-2), ḫūn-ı ciger birle (G.12-8), topraġ ilen (G.25-3), şefḳet ile (G.37-1), şem‘-ile (G.53-2), fürūġ birle (G.66-7), ayaġ-ilen (G.82-8), müṭrib bėle (TC.2.8-1).

Ayrıca AzT'nde olduğu gibi ile ve ilen edatının başka biçimi olan inen edatının kullanıldığı görülmektedir: Kāmı inen (G.260-6).

- **Yer ve yön edatı**: 'Uşşāḳ ara (G.33-7), ḫarābāt içre (G.53-7), gözinden ıraġ (G.57-2), yollar üste (G.86-3), ḥevādiṡ ḳarşu (G.190-2), āteş üzre (G.254-7).
- **Zaman edatı**: Genelde çıkma durumu eki isteyen edatlardır. Güldürmaġ ara (G.38-4), illeredin (G.101-2), yüz ilden soñra (G.119-7), fikr ara (G.375-1), bu günden (bu günden sonra TC.3.1-1).
- **Nicelik (ölçü) edatı**: Mundan artuḳ (G.25-1), yüz ol ḳeder (G.41-7), Ke'beden artuḳ (G.77-7).
- **Karşılaştırma edatı**: Genelde yönelme durumu eki isteyen edatlardır. Nisbet bañga (<bañga nisbet G.63-2).
- **Karşıtlık edatı**: Leblere ḳarşu (G.379-6).
- **Başkalık edatı**: Senden özgesi (G.26-9), ḥüsnüñgden özge (G.34-1), göñgülden ġėyri (G.84-12), yandurmaġdan artuḳ (G.164-3), göñglümden ayru (G.426-9).
- **Sonlandırma edatları**: Ḳiyāmetedin (G.6-5), aḫşamadin (G.27-4).

3.5.3. Ünlem Edatları

3.5.3.1. Gösterme (İşaret) Edatları: hā bėyle mėḥnet (G.325-12).

3.5.3.2. Çağırma (Seslenme) Edatları: yā Nebī (G.3-7), yā 'Elī (G.4-6), sāḳīyā (G.8-1), ėy çāre ėyleyen (G.13-3), İlāhī (G.25-2), müṭrib (G.33-1), haray (G.80-2), yā Reb (G.80-3), ḫorşīd hėy (G.88-2), hā ėy (G.207-22), gözüm! (G.372-8), hā (G.489-2), hėy hėy (G.544-1).

3.5.3.3. Duygu Belirten Edatlar

Duyguları ifade eden edatlarla tabiat sesleri taklit eden edatlardır. n'ola (G.1-11), ẖoş (G.5-1), şükr li'llāh (G.8-2), āh (G.9-9), ṭürfe (G.22-4), ėy ẖoşā (G.22-5), zinhār (G.28-7), ėy ẖoş (G.38-7), veh (G.43-5), feġān ki (G.57-4), emān ki (G.64-3), ėy kāş (G.68-1), va'llāhi bi'llāhi (G.73-6), hāy hāy (G.93-6), ʻādet vėrme <u>başuñ̂çün</u> (G.102-8), ėy vāy (G.106-7), vāy (G.106-13), el-emān (G.108-3), <u>meḥvem</u> ki ḳan ilen doludur (G.108-5), mebādā (G.109-5), feryād kim (G.185-2), ḥāşā li'llāh (G.185-4), ʻeceb ki (G.202-4), ʻecebdür kim (G.207-14), <u>hān</u> sözin sencīde ḳıl (G.222-13), āh u efsūs (G.235-9), bi-ḥemdi'llāh (G.237-6), dutsuñ̂ gözüm (G.238-7), Allāh Allāh (G.240-2), şükr kim (G.240-7), ḥėyf (G.249-5), Allāh içün (G.256-), āh u vāy (G.301-12), kāş kī (G.327-1), ne ʻeceb kim (G.345-8), başuñ̂ ṣedḳesi (G.367-11), sözüñ̂ teṣeddüḳi (G.372-7), bi'llāh (G.415-2), ḥāşā ki (G.445-4), peh peh (G.469-2), Tañ̂rı içün (G.474-4), harāy hāy (G.486-1), āh āh (G.558-3), ėy hāy (TB.1.2-9), ḥėyret (TC.1.3-5).

3.6. Eylem

3.6.1. Yapı Bakımından Eylemler

3.6.1.1. Kök Eylem

Yapım eki almayan ve birleşik kelime özelliği göstermeyen sözcüktür: Ėt- (G.3-8), eg- (G.13-9), dė- (G.22-4), sev- (G.134-3).

3.6.1.2. Türemiş Eylem

Addan eylem ve eylemden eylem yapan eklerle türetilirler.

3.6.1.2.1. Addan Eylem Yapma Ekleri

- -lA: Olma-yapma ifadesi taşır. Yādlandılar (G.13-7), söyle- (<DLT.sözle- G.17-8), dilleş- (G.23-1), boylaş- (G.23-1), pervānelen- (G.36-5), baġla- (G.40-4), başla- (G.42-2), daldalan- (G.58-2), gözle- (G.94-7), saḫla- (<saġla- G.209-2), işle- (G.231-2), terle- (G.244-2), ḳatlan- (G.274-8), sızla- (<sızıla- G.423-1), oġurla- (G.427-2), yalḳuzla- (“yalnız bırak-” G.474-1), öpkelen- (<DLT.öpke, öfke “ciğer, öfke” G.559-12), çağla- (<çaġ “zaman” MH.3.3-3).
- -A: Olma ifadesi taşır. Dile- (G.26-1), oyna- (<oyuna- G.38-6), benze- (<beñ̂giz-e- G.84-7).
- -dA, -tA: Daha çok doğa sesine öykünen (yansıma) iki heceli sözcüklerden eylem yapar. iste- (<izde- G.3-9), aldadan (<al-da- G.52-4).
- -(A)l (<-A-l-): Ḳaralt- (G.49-4), diril- (G.113-7), azal- (G.248-3), saḳal- (<saġal- “iyileş-” G.485-13), saral- (<sarar-<sarıġ-ar- G.536-6).
- -(A)r: Daha çok renk adlarından geçişsiz eylemler yapar. Gögerden (G.9-6), aġar- (G.307-6).
- -(U)r: Ḳavur- (G.288-6).
- -I, -U: Oḫı- (<oḳ-ı- TC.2.3-2).
- -(I)lda: Sızılda- (<sızı G.381-5).
- -GA: Çulḳaş- (G.12-4).
- -rA (-r-A): titre- (G.58-5).
- -IrGA, -IrGI: Esirge- (<DLT.es “kötülük” G.88-3).
- -sA, -sI, -sU, -XmsA: Genellikle benzerlik ve istek anlamı taşıyan eylemler yapar. Susa- (G.60-1).

3.6.1.2.2. Eylemden Eylem Yapma Ekleri

- -mA: Olumsuz eylemler yapan Bu ek, kişi ve zaman ekinden önce gelir Üzme- (G.25-2), sanma- (G.40-6).

  Olumsuz geniş zaman çekiminde, kip eki ile birleşerek -mA, -mAz, -mAn (<mAr) biçiminde kullanılır: Vėrmenem (G.8-4), görünmez (G.12-2), dėmem (G.27-4), inanmazlar (G.31-5).
- -(X)ş: Eylemlere genellikle işteşlik anlamı katar. Yaraş- (G.7-1), yėtiş- (G.12-3), çulḳaş- (G.12-4), yapuş- (G.13-2), dilleş- (G.23-1), boylaş- (G.23-1), ḳavuş- (G.29-7), çekiş- (G.91-3), araş- (G.119-8), tutuş- (<tüt- G.402-4), ḳarış- (G.481-1).
- -(y)(X)l edilgenlik eki: Yazıl- (G.13-2), açıl- (G.17-6), savul- (G.34-2), yıẖıl- (G.42-14), yıḳıl- (G.55-4), dutul- (G.62-7), kesil- (G.76-2), diyil- (G.270-4), ayrıl- (<ayırıl- G.335-3), bükül- (G.387-9), çevrül- (G.549-6).
- -(y)(X)n dönüşlülük eki: Dolan- (G.14-5), çekin- (G.16-9), san- (G.17-8), ġunçalan- (G.23-2), ḳan- (G.35-1), yaşın- (G.36-3), pervānelen- (G.36-5), daldalan- (G.58-2), ḳon- (G.192-6), din- (G.255-2), erin- (G.285-8), arın- (G.473-5).

  Bu ekle bazen edilgenlik ifade edilir: Sın- (G.9-6), görün- (G.12-2), yādlan- (G.13-7), aldan- (G.52-6), yan- (G.80-4), anlan- (G.332-3).
- -(X)t ettirgenlik eki: Genellikle ünlüyle biten veya tek heceli eylem tabanlarına getirilir. Yumşadur (G.7-4), gögerden (G.9-6), eridür (G.24-10), ögredür (G.37-7), ḳaralt- (G.49-4), aldadan (G.52-4), incit- (G.54-6), ġunçalat- (G.65-5), ağlat- (G.69-7), yort- (G.74-6), çıẖardub (G.276-5), sürt- (G.290-5), yalvardur (G.308-5), ḳorẖut- (G.355-2), içürden (G.410-8), ört- (G.430-5), sat- (G.465-3).
- -Ar ettirgenlik eki: Çıẖar- (G.266-2), ḳızar- (G.272-2).

- -dAr,-tAr ettirgenlik eki: Dönder- (G.102-9), gönder- (<DLT.köndger- <DLT.kön- “doğrul-” G.254-9), aḫtar- (<DLT.aġ- “değiş-” G.393-1).
- -dUr ettirgenlik eki: Yandur- (G.11-7), öldür- (G.32-7), getür- (<geltür- G.33-1), sındur- (G.59-3), dindür- (TB.1.5-9).
- -gUr, -(U)r ettirgenlik eki: Yėtür- (G.17-2), savur- (G.20-6), itür- (G.33-6), artur- (G.64-5), içür- (G.243-6) ötür- (G.245-9), yaşur- (<DLT.yaş- G.273-5), bitür- (G.281-4).
- -y ettirgenlik eki: Ḳoy- (G.26-8), doy- (G.34-3), say- (G.474-8).
- -GXz, -(U)z ettirgenlik eki: Utuz- (<ut- G.453-4).
- -(I,U)K: daha çok vurgu yapmak için kullanılır. Ḳorḫ- (<ḳorḳ- G.308-13), yaḫ- (<ya-<DLT.yan-, yal- “yan” G.453-3).
- -A, -GA, -nA (-n-A), -rA (-r-A-): Ḳayna- (G.77-5), doġra- (G.181-7), ılḳa- (<DLT.ıl- “in-” G.196-8), tepren- (tep- G.198-5).

3.6.1.3. Birleşik eylemler

3.6.1.3.1. Ad + Yardımcı Eylem Şeklinde Yapılan Birleşik Eylemler

Ėt-, ḳıl-, ėyle-, ėle-, ol-, bol- gibi yardımcı eylemlerle yapılır: ʻ Erż ėtmişem (G.3-6), sifāriş ėyle (G.3-7), düşmen ola (G.5-7), nis̱ār ėyler (G.20-3), yār ėtginen (G.25-1), yoḫ ėyle (G.25-4), meḥv ḳılan (G.52-1), sifāriş ėle (G.487-4), ḫem boldı (G.535-7).

Bul-, dut-, gel-, düş-, vėr-, ur-, sal- gibi eylemler ise yardımcı eylem görevini üstlenirler: Ārām dutmazdı (G.1-6), iḫtiṣāṣ bulmazdı (G.4-3), yėg gelür (G.7-7), ses vėrmenem (G.8-4), der-be-der düşer (G.24-7), neẓer sal (G.60-3), mövc urur (G.83-4), ḳarşu geldi (G.485-13).

Ol- eylemi -maġ, -mek, -mAlU, -mIş, -Ar, -mAz, -Ur veya istek-geniş zaman kipiyle olabilirlik yapısını oluşturur: Ne yüzden ola ḳurır (G.24-5), bilür olsa (G.81-8), bulmaġ olmaz (G.84-11), dėmek olmaz (G.109-5), olmaz ‘āşıḳa lüṭf ėtmeye (G.190-3), saḳlar oldı (G.205-2), uymış ola (G.208-2), açmaz oldı (G.293-5), olmaya daşa (G.432-7), bitmelü olsa (G.481-7), çeker olsa (G.548-7).

3.6.1.3.2. Ana Eylem + Yardımcı Eylem Şeklinde Yapılan Birleşik Eylemler

Eylemlerin -A, -I, -U zarf-fiil biçimlerine yardımcı eylemler eklenir.

3.6.1.3.2.1. Yeterlik Eylemi

Eylemin yeterliği bil- yardımcı eylemi ile (-Abil-) yapılır: Yanabilür (G. 160-7).

Yeterlik eyleminin olumsuzu da bil- yardımcı eylemi ile yapılır (-Abil-): Dilleşebilmez (G.23-1), boylaşabilmez (G.23-1), görebilmem (G.38-2), alabilmezsen (G.110-10), bağlayabilmez (G.490-8).

Bunun yanında ET’deki uma- biçimini de devam ettirmiştir. Ancak EAT’nde olduğu gibi çatışan iki ünlüden biri düşmüştür (-A umA> -AmA): Dözemez (G.97-4), gėçemez (G.313-2).

3.6.1.3.2.2. Süreklilik Eylemi

Eylemlerin zarf-fiil biçimine veya geniş zaman kipine gör-, dur-, ḳal- gibi eylemler eklenir: Baẖa baẖa ḳaluram (G.207-21), ḳurtara gör (G.272-7), öldüre gör (G.472-5), olur durur (G.548-5), ḳoymaya gör (TB.2.2-7).

3.6.1.3.3. Deyimleşmiş Birleşik Eylemler

Ayağdan sal- (G.11-6), dilden sal- (G.17-1), başa düş- (G.29-7), nefesden düş- (G.33-3), el ayağın itür- (G.33-6), cāna yėtür- (G.173-1), yola düş- (G.174-1), başa çek- (G.194-6), yüz vėr- (G.210-4).

3.6.2. Eylem Çekimi

3.6.2.1. Kişi Ekleri

3.6.2.1.1. Kişi Zamiri Kökenli Kişi Ekleri (I. Tip Kişi Ekleri)

Şart kipi ve ggz. dışında eylem çekimlerinde kullanılan kişi ekleridir.

T.1.Ş **-(A)m**: İsterem (G.3-9), vėrmenem (G.8-4), gėtmişem (G.15-2), dėmem (G.27-4), alur mıyam (G.35-5), olam (G.42-7), almışam (G.43-5).

T.2.Ş **-sAn**: Bilürsen (G.16-6), ėşitmezsen (G.32-4), salubsan (G.32-8), ölmişsen (G.47-9), alursan (G.69-3).

T.3.Ş genelde **eksiz** bazen -dUr: Ḳılur (G.1-5), oḫşar (G.6-3), ėylemez (G.6-3), yaraşur (G.7-1), olubdur (G.7-7), yėtürübdür (G.17-2), ėde (G.17-5), yumış (G.18-5), olacağdur (G.23-3).

Ç.1.Ş **-(y)Uz, -(y)ük**: Ḳılmışuz (G.109-3), bulmanuz (G.203-3), isterüz (G.210-5), ėylerük (MS.5-1), Dutarük (MS.5-1).

Ç.2.Ş **-sIz**: Seversiz (G.134-3), ḳalursız (G.407-4).

Ç.3.Ş **-lAr** (<olar): Bazen -lAr ekinden önce -dUr gelir. Ėderler (G.3-8), ėyleyeler (G.6-2), dėrler (G.22-4), inanmazlar (G.31-5), vėrübdürler (G.407-10).

3.6.2.1.2. İyelik Kökenli Kişi Ekleri (II. Tip Kişi Ekleri)

Şart kipi ve ggz. çekimlerinde kullanılan kişi ekleridir..

T.1.Ş **-m**: Ėtdüm (G.5-2), ölsem (G.19-7), ėylesem (G.42-6).

T.2.Ş **-ñg** ggz. için ve **-n** şart kipi için: Ḳılsan (G.1-11), gördüñg (G.11-8), dėsen (G.39-5).

T.3.Ş **eksiz**dir: Oldı (G.6-6), sınsa (G.10-5), bilse (G.12-9).

Ç.1.Ş **-k**: Söyledük (G.210-6).

Ç.2.Ş **-ñgUz**: Metinde kullanılmamıştır.

Ç.2.Ş **-lAr**: Delseler (G.12-10), ḳıldılar (G.27-7).

3.6.2.1.3. Emir Çekimi Ekleri (III. Tip kişi ekleri)

Emir kipi bölümünde ele alınacaktır.

3.6.2.2. Kip ve Zaman Ekleri

3.6.2.2.1. Bildirme Kipleri

3.6.2.2.1.1. Görülen Geçmiş Zaman Eki: -dI, -dU

1.Ş ve 2.Ş'ta ünlü daima yuvarlak (-dU); 3.Ş'ta ise her zaman düz (-dI)'dır.

Çekiminde iyelik kökenli kişi ekleri kullanılır: Ėtdüñg (G.1-6), ėtdüm (G.5-2), yazdılar (G.5-2), aldı (G.5-6), oldı (G.6-6), gördüñg (G.11-8), yādlandılar (G.13-7), yandurdı (G.16-3), buldı (G.23-8), ḳıldılar (G.27-7), sındurdı (G.59-3), söyledük (G.210-6), içdük (MS.2-1).

Soru biçimi: Gördüñg mi (G.11-8), ötdi mi (G.42-2).

Olumsuz biçimi olumsuz eylem gövdeleri ile yapılır: Yėtişmedüm (G.12-8), yapuşmadı (G.45-2), dėmedüñ̂g (G.68-1).

3.6.2.2.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman Eki: -mIş, -(y)Ub

Ögrenilen geçmiş zaman, ET'de -mIş (düz ünlü ile) zaman eki ve -p+tur- yapısı ile karşılanır, -p zarf-fiil ekine tur-yardımcı eyleminin geniş zaman biçiminin (turur/durur) getirilip çekilmesiyle kurulan bu biçim (alıp turur men, alıp turur sen, alıp turur) zamanla benzer hecenin düşmesiyle "-p tur" biçimine dönüşmüş, nihayet -p ekinin üzerine bugün AzT'nde olduğu gibi kişi ekleri getirilmiştir. Başlangıçta bütün kişilerde kullanılmış, daha sonralar bugünkü gibi 1. Teklik ve çokluk kişide kullanılmamıştır.

Çekiminde kişi zamiri kökenli ekler kullanılır.

T.1.Ş **-mIş-Am**: Ėtmişem (G.3-6), gėtmişem (G.15-2), almışam (G.43-5), yummışam (G.99-11).

Ç.1.Ş **-mIş-Uz**: Ḳılmışuz (G.109-3), olmışuz (G.137-5), beklemişüz (G.524-5).

T.2.Ş **-mIş-sAn, -(y)Ub-sAn**: Ėdübsen (G.1-8), salubsan (G.32-8), ölmişsen (G.47-9).

Ç.2.Ş: Metinde kullanılmamıştır.

T.3.Ş **-mIş-(dUr), -(y)Ub-(dUr)**: Olmış (G.1-2), ḳılub (G.1-8), susayubdur (G.60-1), olubdur (G.7-7), yėtürübdür (G.17-2), yumış (G.18-5), ḳalmışdur (G.141-9).

Ç.3.Ş **-mIş-(dUr)lAr, -(y)Ub-(dUr)lAr**: Vėrübdürler (G.407-10), satmışlar (G.419-1).

Soru biçimi: Yıẖmış mı (G.43-2).

Olumsuz biçimi olumsuz eylem gövdeleri ile yapılır: Salmamış (G.11-6), ėtmemiş (G.47-4), dadmamışam (G.52-2), düşmeyübdür (G.286-8), ḳalmamışdur (G.317-4), görmemişsen (G.423-4).

Nadiren **-(y)Up** biçimi de bazı nüshalarda görülmektedir: Olupdur (Maclis Nüshası G.60-2).

3.6.2.2.1.3. Geniş Zaman Eki: -(y)(A)r

ET'de ve EAT'nde -(y)Ur, -(A)r, nadiren -(y)Ir biçiminde kullanılmıştır. Eserde AzT'nde olduğu gibi -(y)(A)r eki kullanılır. Çekiminde kişi zamiri kökenli şahıs ekleri kullanılır: Ėderler (G.3-8), isterem (G.3-9), oẖşar (G.6-3), eger (G.13-9), dėrler (G.22-4), döner (G.24-8), söylerler (G.52-2), titrer (G.58-5), yanaram (G.61-2), ister (G.61-4), diyer (G.73-5), başlarsan (G.110-9), seversiz (G.134-3), diyerler (G.146-1), istersen (G.150-3), dėr (G.527-6), isterüz (G.210-5), ėylerük (MS.5-1), dutarük (MS.5-1), bağlarük (MR.2-2).

-(y)Ur eki, Şimdiki zaman ekidir; ancak anlam kayması ile, Osmanlı Türkçesinin etkisiyle geniş zaman için kullanıldığı da görülmektedir: Ḳılur (G.1-5), yaraşur (G.7-1), yumşadur (G.7-4), aẖtarur (G.12-9), bilürsen (G.16-6), ḳurır (G.24-5).

Ç.3.Ş'ta rl>ll benzeşmesi olabilir: Söyleller (bazı nushalarda G.52-2).

Geniş zamanın olumsuz biçimi Tarihi dönemlerde de olduğu gibi sıfat-fiil kökenli -mAn, -mAz biçimleri kullanılmıştır. -mAz biçimini genel Türk dillindeki r~z denkliğinin bir örneği olarak açıklayabiliriz. -mAn biçimi ise, önce Çağatay Türkçesinde görülen, Şah İsmail Hatai'nin de sık kullandığı biçimin devamıdır. Daha sonra bu çekime yeniden 1.Ş eki getirilmiştir: Bilmen-em.

Olumsuz geniş zaman çekimi:

-mAn/-mA + T.1.Ş: Vėrmenem (G.8-4), ḳoymanam (G.12-6), dėmem (G.27-4), görebilmem (G.38-2), dėmenem (G.39-5).

-mAn + Ç.1.Ş: Bulmanuz (G.203-3), tökmenüz (G.212-4).

-mAz + T.2.Ş: Ėşitmezsen (G.32-4).

-mAz + Ç.2.Ş: Ḳoymazsız (G.335-8).

-mAz + T.3.Ş: Ėylemez (G.6-3), görünmez (G.12-2).

-mAz + Ç.3.Ş: İnanmazlar (G.31-5).

Soru biçimi: Olmaz mı (G.24-4), dözer mi (G.24-6), bilmez midür (G.156-7), yanar mı (G.268-7), ėyler miyem (G.335-2).

3.6.2.2.1.4. Gelecek Zaman Eki: -(y)AcAK

ET'de -tAçI, -dAçI, -sIK, -çI, -GAy kullanılmıştır. Sonradan -GA biçimi ortaya çıkan -GAy eki, G'lerin düşmesiyle -A biçiminde geçmiş ve işlev değiştirerek istek kipi olmuştur. EAT'nde ise gelecek zaman eki -(y)IsAr'dır. Bu ek EAT'nde geniş, bunun yanında -(y)AcAK (daha çok 3.Ş'ta kullanılması, sıfat-fiil'den çekimli eylem durumuna yavaş yavaş geçişini göstermektedir) da kullanılır. Bir de gelecek zaman sıfat-fiili olan -(y)AsI de kişi eklerini alarak gelecek zaman eki olarak kullanılmıştır.

Eserde AzT'nde olduğu gibi Gelecek zaman, -Acağ eki ile kurulur. Çekiminde kişi zamiri kökenli ekler kullanılır: Olacağdur (G.23-3), aḫtaracağsan (G.393-11), öldürecağdur (G.443-7).

Olumsuz biçimi, ekin olumsuz fiillere gelmesiyle yapılır: Vėrmeyecağdur (G.345-2).

3.6.2.2.1.5. Şimdiki Zaman Eki: -(y)Ur

AzT'nde olduğu gibi -(y)Ur biçimi kullanılmıştır. Çekiminde kişi zamiri kökenli şahıs ekleri kullanılır.

Şimdiki zamana özgü olan ek -(y)Ur ekidir. Geniş zaman için bu eklerin kullanılması, ekin anlam kayması olarak değerlendirilebilir: Yaraşur (G.4-1), alur (G.5-1), ḳurır (G.24-5), vėrür (G.28-4), gelür (G.57-6), vefālanuram (G.58-4), alursan (G.69-3), savururlar (G.138-6), ḳalursız (G.407-4).

Bundan başka, bir yerde -mağda ile şimdiki zaman kipi kurulmuştur: ötmağdadur (G.457-8).

Şimdiki zamanda süreklilik sağlamak için şimdiki zaman kipi+durur biçimi kullanılmaktadır: Olur durur (G.548-5).

Soru biçimi: Ḳalur mı (G.24-10), alur mıyam (G.35-5).

3.6.2.2.2. Tasarlama Kipleri

3.6.2.2.2.1. İstek Kipi: -(y)A

-A eki ile çekime girer. Çekiminde kişi zamiri kökenli şahıs ekleri kullanılır: Ola (G.3-9), vėre (G.5-3), ėyleyeler (G.6-2), olalar (G.13-7), ėde (G.17-5), olam (G.42-7), n'ėyleyem (G.82-1), olasan (G.83-5) yandurasan (G.113-4), sanasan (G.140-3), diyesen (G.336-4), döşenek (TC.2.9-5), olek (MR.2-1).

Soru biçimi: Biçmeyem mi (G.69-5), düşe mi (G.113-3).

Olumsuz biçimi, ekin olumsuz fiillerle gelmesiyle yapılır: Ėylemeye (G.4-4), olmaya (G.48-5), gėçmeyem (G.69-5), olmayasan (G.250-4).

Bu kiple bazen şart kipi ifade edilir: Eger erbāb-ı ḥācet olmaya (G.48-5), ṣūret ki bī-nevālana (G.58-7).

3.6.2.2.2.2. Şart Kipi: -sA

ET'de -sAr olan şart ekinin r ünsüzünün düşmesi ile EAT'nde olduğu gibi -sA olarak kullanılmıştır.

Çekiminde iyelik eki kökenli şahıs ekleri kullanılır: Ḳılsan (G.1-11), Sınsa (G.10-5), bilse (G.12-9), delseler (G.12-10), ölsem (G.19-7), dėsen (G.39-5), ėylesem (G.42-6), olsa (G.61-4).

Olumsuz biçimi, ekin olumsuz fiillerle gelmesiyle yapılır: Baḫmasan (G.37-2), olmasa (G.48-5), gėtmesem (G.84-11).

Bu kip istek ifadesiyle de kullanılabilir: Dilüm lāl olsa idi (G.321-1), elüñ̂den içse idüm (G.362-1), kāş tapşursam (G.422-4).

Bu kip bazen istek, emir kipi, geniş veya şimdiki zamanla ifade edilir: Eger erbāb-ı ḥācet olmaya (G.48-5), her ḳeder su içer (G.64-2), eger cānān gelür (G.82-2), olmaz olmasuñ̂ (<olmasa G.89-3), eger ister (G.198-2), ger cān çıḫmasuñ̂ (G.268-1).

AzT'nde olduğu gibi birleşik şart çekiminin yerine basit şart tercih edilir: Sınsa (G.10-5), ėylesen (G.66-3), ṣūret tapsa (G.72-1), te'ḫīr olsa fürṣet gözlerem (G.541-6).

3.6.2.2.2.3. Gereklilik Kipi: -mAlU

Men olmalu (G.464-1), olmalusan (G.464-1)

EAT'nde olduğu gibi gerek(dür)(ki) gibi sözcüklere istek-emir (nadiren de geniş zaman) kipi veya mastar getirilerek de yapılır: Gerek yaġa (G.6-5), ṣormaġ gerek (G.11-9), baġlamaġ gerek (G.45-4), gerekdür başa aparmaġ (G.74-6), gerek ki dönmeyeler (G.91-9), gerek dolansuñglar (G.146-3), gerekdür secde ėtsüñgler (G.158-7), gerek pėyveste ser-gerdān olım (G.311-1), gerekdür kim ḳefes ḳėydinde ben feryād ėdem (G.423-6), gerek kim ėyler (G.488-3).

3.6.2.2.2.4. Emir Kipi

Çekiminde her kişi için ayrı ekler kullanılmıştır:

EAT'nde T.1.Ş -(y)AyIn, - (y)AyIm, nadiren -(y)AyUm şeklinde kullanılan ek, metinde **-(y)Im, -AyIm** biçimindedir: Alım (G.5-5), ėdim (G.10-1), olım (G.11-2), öpim (G.11-3), ėyleyim (G.43-3), ėtmeyim (G.73-2), n'ėylim (G.73-2), n'ėyleyim (G.84-11), düzim (G.94-6), diyim (G.260-4), olayım (G.373-1).

T.2.Ş **eksiz** ve bazen de AzT'nde olduğu gibi **-gil** ve bunun -en ile genişlemiş biçimi olan **-ginen** (< gilen) pekiştirme ekleri ile kullanılır: Vėr (G.5-6), ḳoyginen (G.11-1), dė (G.14-2), ėylemegil (G.70-7).

T.3.Ş **-sUñg** (<ET -zUn /-sUn) : Olsuñg (G.7-2), yaşasuñg (G.29-5), açsuñg (G.36-7), n'ėylesüñg (G.121-4).

Ç.1.Ş **-(y)AlIm** ve AzT'nde olduğu gibi **-(y)ek**: Ėdelim (G.351-1), olalım (G.351-4), dutalım (TB.2.7-7), döşenek (TC.2.9-5), olek (MR.2-1).

Ç.2.Ş **-(y)(U)ñg**: Sanmañg (G.40-6), görüñg (G.43-1), gelüñg (G.62-6), anuñg (G.139-4), diyüñg (G.146-1), söyleyüñg (G.191-3).

Ç.3.Ş **-sUn̂glAr**: Bilsün̂gler (G.89-5), dėsün̂gler (G.103-3), dutsun̂glar (G.467-5).

Soru biçimi: Yaşursun̂g mı (G.215-5), olmayım mı (G.245-11).

Olumsuz biçimi, ekin olumsuz fiillerle gelmesiyle yapılır: Ėtmeyim (G.3-4), dėme (G.6-6), olmasun̂g (G.16-8), üzme (G.25-2), sanman̂g (G.40-6), ḳaraltmasun̂g (G.49-4), ėylemegil (G.70-7), basman̂g (G.71-2), benzetmen̂g (G.89-6), vėrmeginen (G.329-7).

3.6.2.2.3. Ek-Eylem (i- Fiili)

3.6.2.2.3.1. Ek-Eylemin Adlarla Kullanılışı

3.6.2.2.3.1.1. Ek-Eylemin Geniş Zaman Kipi (Bildirme Ekleri)

-i ek-eylemin (<ir<er cevher eylem veya yardımcı eylem) geniş zaman (şimdiki zaman) çekimi zamir kökenli kişi ekleriyle yapılır. Ancak ek-eylemin, ad öğesi ile kişi eki arasında erimesi söz konusudur. Bu sebeple doğrudan doğruya ada eklenen kişi ekleri birer bildirme eki niteliği taşımaktadır.

3.Ş'ta ise tur- yardımcı eyleminin geniş zaman çekimine dayanılmaktadır (durur ve onun kısalmış ve ekleşmiş biçimi olan -dUr).

T.1.Ş **-(y)Am**: Mėykedeyem (G.5-3), dervīşem (G.9-8), pādşāham (G.21-8), benem (G.68-2), kimem (G.79-3).

T.2.Ş **-sAn**: Sensen (G.3-8), ḳüdsīsen (G.15-1), belāsan (G.16-8).

T.3.Ş **-dUr, -durur** veya **eksiz**: Ḥeḳīrdür (G.3-4), yoḫdur (G.3-9), zünnārdur (G.4-4), ümīdvārdur (G.4-7), yoḫdur (G.28-6), her ne var (G.84-12), ban̂ga ne gerek

(G.104-7), ḳulaġdurur (G.473-4), bu mürġ-i giriftār emāneti (G.507-3), her kim ki ġāfil (TC.3.1-2), çaġıdurur (R.3-2).

Ç.1.Ş **-(y)Uz, -(y)ük**: Vīrāneyüz (G.137-4), ‘ėşḳüz (G.144-2), degülük (G.154-5), kimüz (G.158-1), bī-miḳdārük (G.212-7), bendesiyük (MS.5-2).

Ç.2.Ş **-sIz**: Sun̂guz>suvuz>sūz>suz. Pāmālsız (G.102-2).

Ç.3.Ş: **-dUrlAr**: Ḳonaġdurlar (G.505-8).

Var, yok sözcüğü: Bir nesneye iye olup olmama düşüncesini anlatmak için Türkçede nesneye iyelik eki getirilip ardına var, yok sözcükleri eklenir. H̱umārum var (G.5-3), nisbeti var (G.10-3), āẖiri yoẖ (G.17-7), sözüm yoẖ (G.23-5).

İran AzT’nde olduğu gibi bu iyelik eki var, yok sözcüklerine yüklenebilir: Yoẖumdur (G.10-1), derd varumdur (G.322-6).

3.6.2.2.3.1.2. Ek-Eylemin Görülen Geçmiş Zaman Kipi: Möḥtāc idi (G.2-2), yoẖ idi (G.210-3), ter-zebān idüm (G.249-3), handa idün̂g (G.321-2).

3.6.2.2.3.1.3. Ek-Eylemin Öğrenilen Geçmiş Zaman Kipi: Neng imiş (G.24-9), bu imiş (G.202-3), bīgāne imiş (G.235-10).

3.6.2.2.3.1.4. Ek-Eylemin Şart Kipi: Var ise (G.26-9), yoḳsa (G.28-1), bīnā isen (G.60-6), bülbül isem (G.98-3)

3.6.2.2.3.1.5. Ek-Eylemin -ken Zarf-Fiil Biçimi: Tereḥḥüm iken (G.35-2), Ke‘be iken (G.209-9), ‘ālem iken (G.235-8).

3.6.2.2.3.1.6. Ek-Eylemde Olumsuzluk

ad+degül+i- biçim ve zaman eki+kişi eki kullanılır: Degülem (G.130-3), degülsen (G.209-3).

3.6.2.2.3.1.7. Ek-Eyleminde Soru

Geniş zamanda ek eylemin soru biçimi: Eksük miyem (G.15-5), bī-sebeb midür (G.42-9), mestdür mi (G.56-3), degül mi (G.139-2), degül midür (G.170-6), bes mi degül (G.210-8), göñgül misen (G.385-1), yoḳdur mı (G.525-6).

3.6.2.2.3.2. Ek-Eylemin Fiillerle Kullanılışı

3.6.2.2.3.2.1. Birleşik Fiil Çekimleri

3.6.2.2.3.2.1.1. Hikaye Birleşik Çekimi i-di, i-dü, -(y)dI, -(y)dU

Basit kip üzerine i- eyleminin ggz. kipi olan i-di, i-dü getirilerek yapılır. Çok zaman i- orta hecede kaldığı için düşer (-(y)dI, -(y)dU < i-di, i-dü).

Ögz. kipinin hikayesi: Ėşitmişdüm (G.241-1), dėmişdi (G.265-6), çulḳaşmış idüm (G.440-3), olmamışdı (G.527-2).

Geniş zaman kipinin hikayesi: Dutmazdı (G.1-6), bulmazdı (G.4-3), isterdüm (G.8-2), ėtmez idüñ (G.16-5), dėrdüm (G.59-3), ėyler midüm (G.62-7), diyerdüm (G.133-10), ėyler idüm (G.204-2), dutmaz idüm (G.235-6), ėylemezdüm (G.241-4), yıḫmaz idi (G.262-11), vėrmezdüñ (G.277-6), ėderlerdi (G.319-7), ėtmez midüm (G.343-4), diyerler idi (G.362-5), söylerdi (G.559-7).

Şimdiki zaman kipinin hikayesi: Sanurdum (G.73-4), vėrürdüm (G.100-4), bulurduñ (G.109-6), olurdı (G.310-6).

Şart kipinin hikayesi: Ėtmesėydi (G.4-3), bilsėydüm (G.100-4), olsaydun͡g (G.109-6), olsaydı (G.133-10), olsa idi (G.249-3), yalvarsa idüm (G.319-7), bilmesėydüm (G.343-5), yapuşsa idüm (G.440-3).

İstek kipinin hikayesi: Olaydı (G.16-5), bileydün͡g (G.68-1), dutmaydı (G.247-5), olaydum (G.275-5).

3.6.2.2.3.2.1.2. Rivayet Birleşik Çekimi i-miş, -mIş

Basit kipten sonra i- eyleminin ögz. biçimi i-miş getirilerek yapılır. Çok zaman i- orta hecede kaldığı için düşer (-mIş < i-miş).

Geniş zaman kipinin rivayeti: Bağlar imiş (G.40-4), olmaz imiş (G.121-2).

Şimdiki zaman kipinin rivayeti: Olurmış (G.450-9).

3.6.2.2.3.2.1.3. Şart Birleşik Çekimi i-se, -(y)sA

Basit kipten sonra i- eyleminin şart biçimi i-se getirilerek yapılır. Çok zaman i- orta hecede kaldığı için düşer (-(y)sA < i-se).

AzT'nde olduğu gibi birleşik şart çekiminin yerine basit şart tercih edilir: Sınsa (G.10-5), ėylesen (G.66-3), ṣūret tapsa (G.72-1), te'ḫīr olsa fürṣet gözlerem (G.541-6).

Ggz. kipinin şartı: AzT'nde olduğu gibi -sA eki her zaman kişi ekinden sonra gelir. Yėtdün͡gse (G.54-2), görmedümse (G.227-5), satdun͡g ise (G.279-3), vėrdümse (G.376-4), oldı ise (G.378-3), olmadıysa (G.491-2), dönmedise (G.553-3).

Ögz. kipinin şartı: Yatmış isen (G.297-4).

Geniş zaman kipinin şartı: Ėylerse (G.5-7), ister isen (G.13-8), istersen (G.59-8), bağlarsam (G.76-8), durmazsan (G.76-8), ėderlerse (G.95-4), görmez ise (G.106-6), görmezse (G.141-10), yanarsa (G.189-5), görmez isem (G.196-1), esirger ise (G.223-2), dėrsen (G.247-3), bilmez isen (G.297-6), besler isem (MH.2.4-3).

Şimdiki zaman kipinin şartı: Yandurursan (G.11-7), olursan (G.64-9), vėrürsen (G.78-4), vėrürse (G.94-2), olursa (G.251-15).

3.6.2.2.3.2.2. -ken Zarf-Fiil Birleşik Biçimi i-ken, -ken

Ögz.'ın iken biçimi: Görmemişken (G.271-4), ḳonmışken (G.288-4), itmiş iken (G.527-5).

Geniş zamanın iken biçimi: Bilmezken (G.38-7), gėçerken (G.244-5), almaz iken (G.554-5).

Şimdiki zamanın iken biçimi: Olurken (G.66-5), ḳalurken (G.239-6).

3.6.2.2.3.2.3. Kuvvetlendirme ve İhtimal

Ögz. kipi: Dėmişdür (G.12-11), yėtürübdür (G.17-2), salmamışdur (G.545-2).

Gelecek zaman kipi: Olacaġdur (G.23-3), düşecaġdur (TB.1.1-5).

3.6.3. Soru Eki -mI

EAT'nde olduğu gibi soru eki -mI'dır. Daima düz ünlüdür: Gördün͡g mi (G.11-8), olmaz mı (G.24-4), ḳalur mı (G.24-10), alur mıyam (G.35-5), yıḫmış mı

(G.43-2), ḳalmayım mı (G.44-3).

AzT'nde olduğu gibi soru ekleri kullanılmaksızın da soru vurgu ile belirtilebilir: Meger ol şem'e ḥālum rövşen olmaz kim (G.184-4).

3.6.4. Sıfat-Fiiller

3.6.4.1. Geniş Zaman Sıfat-Fiilleri

Geçmiş ve şimdiki zaman ifadesinin yanında bazen gelecek zamanı da ifade ederler.

- -(y)An (<ET -GAn): Uman (G.2-5), gören (G.7-2), gögerden (G.9-6), ėyleyen (G.13-3), diyen (G.28-6).

  AzT'nde olduğu gibi, TT'ndeki anlamından başka -dik (-diği) anlamında da kullanılır: Ḳamet duran yėrde (G.46-3), ben düşen vādīye (G.71-2), senden ol bī-bāk alan bir neḳd-i cāndur (G.110-10), sen özüñ bilmeyeni (G.122-2), ḳalanca ḥövṣelemi (G.552-8).
- -Ar; -(U)r, -mAz (olumsuz biçimi): Bilür bilmez (G.16-6), bilmezlere (G.26-2), görünmez belāyı (G.59-4), bilmezem (G.104-8), yanar oddan (G.242-2).

3.6.4.2. Geçmiş Zaman Sıfat-Fiilleri

- -dUK (+iyelik eki): Yanduġum kėyfiyyetin (G.37-3), yalvarduġum vechi (G.48-4), geldügi yoldan (G.117-4), durduġı yėrde (G.468-2).
- -mIş: Ḫarāb olmışı (G.85-6), egilmiş ḳaşlaruñ (G.106-8), sınmış yay (G.106-14), saralmış rengümüñ (G.542-4).

AzT’nde olduğu gibi, TT’ndeki anlamından başka -dik (-diği) anlamında da kullanılır: Felek yıḫmışların (<feleğin yıktıklarını G.484-4).

3.6.4.3. Gelecek Zaman Sıfat-Fiilleri

- -mAlU: AzT’nde olduğu gibi -(y)AcAK anlamındadır. Görmelü yüz (G.70-8), ümīd bağlamalu arḫalu ḥiṣār (G.171-3), vīrān olmalu ġem-ḫˇāne (G.354-6).

3.6.5. Zarf-Fiiller

- -(y)A, -(y)A…-(y)A: Vara vara (G.13-5), yana yana (G.14-1), yėne (kalıplaşmış zarf G.40-1), ġıya ġıya (G.49-5), baḫa baḫa (G.57-3), göz göre (G.429-5), ḳoymaya gör (TB.2.2-7).
- -ken: Tereḥḥüm iken (G.35-2), bilmezken (G.38-7).
- -U, -I: asılu ḳalsa (G.97-9), daḫı (G.528-6).
- -duġından, -dUGI-çün,: Yandurduġındandur (G.342-4), gėçdügi-çün (G.343-2), olduġı-çün (G.395-5).
- -(y)AndA, -(y)An zaman: -diği zaman, -ince anlamındadır. Ḳoyanda (G.29-2), olanda (G.105-3), re‘nālanan zamānda (G.59-9), dutanda (G.97-3), çekende (G.331-2), gelen zamānda (G.473-3).
- -(y)AndAn ṣon̂gra: Ḳavuşandan ṣon̂gra (G.29-7), gėdenden ṣon̂gra (G.53-3), bağlayandan ṣon̂gra (G.319-3).
- -(y)IncA (<ET.-GInçA): -dığı zaman (-ince) ve -ıncaya kadar ve -maktansa anlamındadır. Olmayınca (G.8-4), açınca (G.29-6), doyınca (G.30-6), savulmayınca (G.34-2), yėtince (G.42-6), ölince (ölünceye kadar G.463-5), ṣorınca (ṣormaktansa G.490-7), yār gelince (gelinceye kadar TB.1.1-1).

- -AlI (<ET.-GAlI): Yüz vėreli (G.481-1), ī̄cād olalı (G.510-2).
- -duġca, -dükce, -dUGUmcA, -dUGIncA, -UrcA: -dUK sıfat-fiil eki ile -cA eşitlik durumu ekinin birleşmesinden oluşur. Dutduġca (G.31-6), resālanurca (G.58-6), me‘nīde çekdügümce nefes (G.59-7), çekdükce (G.90-5), istedügince (TB.2.5-5).
- -duġda, -dükde: -dığı zaman anlamındadır. Düşdükde (G.239-5), gėçdükde (G.332-15), tapduġda (G.393-9), ėtdükde (G.559-2).
- -gec: -dığı zaman anlamındadır. görgec (G.36-1), ėtgec (G.184-8), açgec (G.432-2).
- -mAdIn: -madan önce, -maksızın anlamındadır. Olmadın (G.1-7), ėylemedin (G.58-7), düşmedin (G.67-7), çekmedin (G.485-4).
- -(y)Ub (<ET.(y)(U)p): Çıḫub (G.1-3), dönüb yalvarmaġum (G.7-4), diyüb dolana (G.14-5), içüb çıḫmış (G.30-1), oḫuyub ve‘ẓ vėren (G.52-3), bilmeyüb (G.145-5).
- -(y)UbAn: İçüben (G.35-1), çıḫuban (G.52-3), ḳaçuban (G.166-5).

4. Söz Varlığı

4.1. AzT Sözcükleri

Kimi sözcükler yalnız AzT'ne özgüdür, bunlardan bir takımı TT ile eş sesli, ancak eş anlamlı değildir: Kiçik (küçük G.4-5), il (yıl G.6-3), tapşur- (emanet et- G.16-1), od (ateş G.16-3), özge (başka G.24-3), yu- (yıka- G.18-5), nėçe (kaç G.20-5), yėtiş- (var- G.24-4), döz- (bekle-, katlan- G.24-6), inci- (ağrı-, gücen-, incin- G.25-6), öt- (geç- G.29-2), börk (G.29-2), apar- (götür- G.35-5), öz (kendi G.35-6), nėce (nasıl G.36-7), yaḫşı (iyi G.42-11), düz (doğru G.45-1), ḫaçan (G.45-4), yėt- (ulaş- G.49-2), aḫtar- (ara- G.53-1), uşaġ (çocuk G.55-4), daldalan- (arkalan- G.58-2), bulaġ (pınar G.61-2), ḳonaġ (konuk G.61-4), yėg (G.62-4), yaman (kötü G.65-8), tap- (bul- G.70-6), oḳşa- (benze- G.71-6) ~ oḫşa- (G.6-3), der- (kopar-, topla- G.74-3), dur- (kalk- G.76-9), yėgin (üstün, hızlı G.78-5), ḳurtul- (bit- G.83-2), saḫla- (alıkoy-, tut-, durdur-, koru- G.84-2), yıġ- (topla- G.87-4), götür- (kaldır-, al- G.95-5), tek (gibi G.112-4), yaraş- (G.119-2), tum- (şaşır- G.129-1), toy (düğün G.130-5), tėz (çabuk G.131-5), din- (konuş- G.148-3), gizlen- (saklan- G.166-1), tay (denk G.168-1), hamı (hep, her, hem, herkes G.199-5), kömek (yardım G.206-4), ötür- (G.245-9), yügür- (koş-, saldır- G.273-4), buḫaġ (çene altı G.288-6), sürt- (sür- G.290-5), pul (para G.306-5), Tük (tüy G.307-6), uy- (uyu- G.308-8), tuş (denk G.313-1), dünen (G.319-6), bir havur (bir hovur, biraz, bir an G.321-3), şeḫ (düz, dik G.332-15), dan- (inkar et- G.356-7), gözle- (bekle- G.377-2), dönder- (döndür- G.386-1), eglen- (<egleş- "otur-" G.409-3), içürt- (içür- G.410-8), oyat- (uyandır- G.419-6), sın- (kırıl- G.423-7), oğrı (hırsız, gizli G.427-2), oğurla- (çal- G.427-2), yaz (bahar G.431-5), arḫ (<DLT.arıḳ "ırmak" G.431-6), ut- (oyunda yen-, kazan- G.453-4), utuz- (oyunda yenil-, kaybetmek G.453-4), ayru (başka, ayrı G.460-1), yazuġ (zavallı G.484-6), döne döne (defalarca G.489-4), çap- (çal-,

yağmala-, yar-, koştur- G.500-4), tik- (tik-, ek- G.513-2), ḳıraġ (kenar, yan G.519-5), çıẖart- (çıẖar- G.549-4), dindür- (konuştur- TB.1.5-9), nenni (beşik TC.1.1-7), işkil (şüphe, hile, güçlük, engel, ayak bağı, sürgü TC.2.4-5).

4.2. İkili Biçimler

Azerbaycan sahasında kullanılan sözcüklerin yanında kullanılan ikinci biçimler, Osmanlı ve Çağatay Türkçesi etkisiyle ortaya çıkmıştır.

4.2.1. Sesbirim Farklılığı Taşıyan İkili Biçimler

- **Ünlülerle ilgili**: Ań̂ga (G.3-7) ~ oń̂ga (G.82-7), kiçik (G.4-5) ~ küçük (G.29-3), anuń̂g (G.20-4) ~ onuń̂g (G.102-2), doġrusı (G.46-2) ~ doġrısı (G.181-4), en- (G.154-1) ~ ėn- (G.200-4).
- **ḳ-ġ ile ilgili**: Uşaġ (G.95-7) ~ uşaḳ (G.131-2), saġ (G.272-10) ~ saḳ (G.89-4), çaḳla- (G.491-5) ~ çaġla- (MH.3.3-3)
- **ḳ-h ile ilgili**: Ḳamu (G.87-1) ~ hamı (G.199-5).
- **ẖ-ḳ ile ilgili**: Artuẖ (G.7-1) ~ artuḳ (G.25-1), yıẖıl- (G.42-14) ~ yıḳıl- (G.55-4), çoẖ (G.57-4) ~ çoḳ (G.57-7), yoḳ (G.57-4) ~ yoẖ (G.68-8), saẖla- (G.209-2) ~ saḳla (G.266-7), oḳşa- (G.291-4) ~ oẖşa- (G.6-3), şeẖ (G.332-15) ~ şeḳ (G.446-4).
- **ẖ-ġ ile ilgili**: daẖı (G.17-2) ~ daġı (G.500-10).
- **ẖ-h ile ilgili**: Ḫaçan (G.45-4) ~ haçan (G.66-10), ẖansı (G.49-1) ~ hansı (G.126-7).
- **t-d ile ilgili**: Od (G.16-3) ~ ot (G.82-3), dörd ~ dört (G.357-5), datlu (G.393-5) ~ dadlu (G.7-2).
- **m-b ile ilgili**: Ben (G.37-4) ~ men (G.50-6), gibi (G.38-4) ~ kimi (G.72-3), min (G.228-2) ~ bin (G.213-4).
- **ń̂g-n ile ilgili**: Biń̂g (G.7-7) ~ bin (G.26-6).

İyelik kökenli kişi eki T.2.Ş ggz. için **-ñg** ~ T.2.Ş şart kipi için **-n: G**ördüñg (G.11-8), dėsen (G.39-5).

- **ġ düşmesiyle ilgili**: Ulu (G.264-3) ~ uluġ (G.559-11).
- **y- düşmesi ile ilgili**: Üz (G.64-9) ~ yüz (G.66-8), ulduz (G.150-2) ~ yulduz (G.112-4).
- **n ile ilgili**: Onlar (G.103-4), ~ olar (G.225-11), bularuñg (G.324-2) ~ bunlaruñg (G.524-1).
- **l ile ilgili:** Ol (G.16-1) ~ o (G.468-2).
- **Hece düşmesiyle ilgili**: -AyIm T.1.Ş emir kipinde. N'ėylim (G.73-2) ~ n'ėyleyim (G.84-11).

4.2.2. Biçimbirim Farklılığı Gösteren İkili Biçimler

- **-nI ~ -yI** ünlü ile biten sözcüklerde belirtme durumu eki: kimseni (G.28-1), dünyānı (G.54-3), belāyı (G.59-4), Ḳovsīni (G.118-7), yuḫunı (G.222-4).
- **-(y)Uz ~ -(y)ük** Ç.1.Ş zaman ve bildirme eki: Ḳılmışuz (G.109-3), degülük (G.154-5), kimüz (G.158-1), bulmanuz (G.203-3), isterüz (G.210-5), bī-miḳdārük (G.212-7), ėylerük (MS.5-1), dutarük (MS.5-1), bendesiyük (MS.5-2).
- **-(y)AlIm ~ -(y)ek** Ç.1.Ş emir kipi: Ėdelim (G.351-1), olalım (G.351-4), dutalım (TB.2.7-7), döşenek (TC.2.9-5), olek (MR.2-1).
- **-mAn ~ -mA** T.1.Ş olumsuz geniş zaman eki: Dėmem (G.27-4), dėmenem (G.39-5).

4.3. Eski Sözcükler

varı (hepsi, hep G.3-2), çulḳaş- (<çulḳa- “kapla-” G.12-4), yaşur- (gizle- G.19-5), gözlerümde eglenübdür (G.22-2), yėn̂gi (G.29-2), ur- (vur- G.29-6), dögün (yara G.52-5), güy- (bekle- G.52-5), egle- (avut-, oyala- G.60-2), yort- (koştur- G.74-6), ḳatla (kez G.87-8), ḳatı (çok, katı G.93-8), yazı (kır G.112-6), handa (nerde G.121-7), nėçük (neden G.131-8), yavuḳ (yakın G.189-5), ılḳar (akın G.196-8), bit- (yaranın kapanması veya iyileşmesi G.203-4), al (hile G.278-1), çin (kez, sıra, doğru G.279-2), yavuncı- (yakınarak yalvar- G.319-7), nelü (neden G.320-4), aġar- (<DLT.aġ- “yüksel-” G.439-1), ḳanlu (katil G.452-2), vara vara (gittikçe, gitgide, yavaş yavaş G.478-2), danla (yarın G.522-1), ḳanıḳ (içeceğe doymış G.523-5), avlaġ (av yeri G.546-4), çaġla- (zamanını bekle-, sağla- MH.3.3-3).

4.4. Deyimler

Söz varlığına yeni bir renk katan, dilin anlam yönünü zenginleştiren deyimlerin bolluğu da güçlü bir anlatım dizgesinin tanığıdır. Bunların birçoğu AzT’ne özgü olan deyimlerdir: Ayaġdan sal- (G.11-6), dilden sal- (G.17-1), başa düş- (G.29-7), nefesden düş- (G.33-3), el ayaġın itür- (G.33-6), yėri vardur (G.48-7), göz aç- (G.53-2), fürṣet vėr- (G.53-2), el ayaġdan düş- (G.53-8), gön̂gline degme- (G.65-7), gözden sal- (G.69-3), elinde öl- (G.70-5), üz vėr- (G.70-8) ~ yüz vėr- (G.87-3), ṣūret tap- (G.72-1), başa apar- (G.74-6), el vėr- (G.75-6), gön̂gül götür- (G.77-2), dili dutma- (G.77-3), yaẖasından el götür- (G.77-6), ḳulaġ ol- (G.82-6), gözine yuẖu girme- (G.83-3), elden ḳoy- (G.84-4), ẖarāb ol- (G.85-6), tövbe vėr- (G.87-8), arẖa vėrme-, bėl baġlama- (G.88-6), eli dutma- (G.89-2), nükte dut- (G.93-7), ḳan yuddur- (G.94-1), ārām dut- (G.95-6), dil dutul-, el ayaġ dutma- (G.97-3), ‘ādet vėr- (G.102-8), dil tök- (G.103-5), Tan̂grı ḳonaġı (G.107-8),

ḳerār dut- (G.108-5), göz tik- (G.111-3), yolı düş- (G.112-6), gön̂glini al- (G.114-2), ḳalanı (geri kalanı G.121-1), özin itür- (G.127-9), nişān vėr- (G.127-9), zinhāra gel- (G.131-5), gön̂glin ele getür- (G.139-5), yamān gözler ıraġ olsun̂g (G.141-8), baş endür- (G.154-1), baş ḳoy- (G.172-9), cāna yėtür- (G.173-1), yola düş- (G.174-1), mesken ėyle- (G.180-5), ḳulaġ vėr- (G.182-3), ḳan ėyle-(G.184-1), başa çek- (G.194-6), dersin revān ėyle- (G.198-5), yüz vėr- (baş ver- G.210-4), yüz dut- (G.218-1), elden ayaġdan gėt- (G.219-2), başdan ėyle- (G.222-10), ġem çek- (G.251-11), ele düş- (G.251-14), yėrin dut- (G.254-5), dilden düş- (G.255-3), lāf ur- (G.261-2), göz ḳulaġ ol- (G.272-1), ayaġdan sal- (G.278-4), zeḥmetin çek- (G.292-5), yėri boşdur (G.296-4), el ayaġ çal- (G.302-7), ṣūret baġla- (G.307-3), tuş gel- (G.313-1), baş çıḫar- (G.315-1), aġız açub gözi yum- (G.321-3), baş çek- (G.338-6), el çek- (G.340-2), göz yumub açınca (G.346-3), od ur- (G.349-4), özin bilmez sözin żebṭ ėylemez (G.354-3), minnet ḳoy- (G.370-2), gözlerini yolda ḳoy- (G.374-5), üz ḳoy- (G.399-2), ṣef baġla- (G.430-2), elden gėt- (G.433-5), yol ur- (G.459-5), ad apar- (G.462-2), yaman gözden ıraġ olsun̂g (G.468-1), ön vėr- (G.473-8), yėle vėr- (G.474-2), minnet ḳoy- (G.474-5), gön̂gülden sal- (G.477-2), ḳanına gir- (G.487-6), toz bas- (G.521-6), ḳanıḳ al- (G.523-5), diye diye ḳal- (G.537-6), daşdan daşa çal- (G.549-5), yėrden yėre ur- (G.549-5), baş eg- (G.551-4), gözine gelmez (G.555-4), yol az- (yol kaybet- TB.1.1-6), ḳarşu dur- (TB.1.2-3), başına dön- (TB.1.4-5), işkile sal- (TC.2.4-5), bāde çek- (TC.2.5-6), fürṣet çaġla- (MH.3.3-3), intiẓārın çek- (MH.3.5-4), gözden ḳoy- (MH.4.6-1).

4.5. Atasözleri

AzT'nin sözvarlığında olduğu gibi atasözleri çok zengindir: Oḳşar an̂ga ki özge eliyle ilan dutar (G.45-6), bulanur su velī ser-çėşmeden (G.60-4), el, el üste çoḳdur (G.66-9), kim ki bilmez özini öz sözini hem bilmez (G.67-9), ḳanı ḳan ile yumaġ olmaz (G.206-2), girih açılmaz imiş bir el ile (G.207-13), öz ayağı altına her çend ışıġ vėrmez çırāġ (G.245-1), bir gül ile yaz olmaz (G.431-5), bir arḫa kim gele su var ümīd bir de gele (G.431-6), refīḳinden olur yaḫşı yamanı her kimün̂ ẓāhir (G.434-6), her kimse ne ekdi onı biçdi (G.475-2), aġzı şīrīn ėylemez ḥelvā dėmek ḥelvā gibi (G.482-8).

DEĞERLENDİRME

Kavsi Divanı üzerine yaptığımız dil incelemesinden hareketle, divanın dil özelliklerini şöyle sıralayabiliriz:

1. Asli ses olarak sözcüklerde bulunan n̂g, ilgi halı eki, 2.Ş.iyelik eki, 2.Ş ggz. eki, Ç.2.Ş emir eki ve 3.Ş emir ekinde olan n sesi, n̂g (نک) ile gösterilmiştir: özinün̂g, son̂gra, ėyledün̂g, olsun̂g, ḳılun̂g.

Ancak **-sAn** T.2.Ş zaman ve bildirme eki, 2.Ş şart ekinde olan n sesi, n (ن) ile yazılmıştır: Ėdübsen, sensen, dėsen.

2. Genellikle ilk hecede bulunan ė sesi ya (اي , ي) ile gösterilir.

3. Şu Türkçe sözcükler ṣ ile yazılmıştır: Ṣor-, ṣona, ṣon̂gra.

4.Türkçe eklerin ünlüsü kalın sırada iken de genellikle kalıp olarak harfsiz-harekesiz veya he (ه) ile yazılmıştır.

5. AzT alıntı sözcükleri inceltme eğilimindedir (a > e, ė). Biz de bu biçimde okumayı yeğledik: Ḥerf, yeḳīn, ẖelḳ, ḳeṭre, müẖteṣer, meḥebbet, ‘ėyn.

6. ET'deki bazı ilk hece i'ler genellikle ė olmuştur (i > ė, e)**:** Vėr-, yėrinde, dė-, çemen, gėce, gėt-, tėz, ėv, ėt-, nėce, yėg, ėy, en- ~ ėn-, bėle.

7. Kalınlık-incelik uyumu sağlamdır. Alıntı sözcükler, bazı Türkçe sözcükler ve birleşik sözler uyum dışı kalırlar: Çāre, tikan, alabilmezsen.

Uyum dışı kalan ekler şunlardır:

Kalın ünlü taşıyan ekler: **-(y)Acaġ** gelecek zaman eki; **-lıġ** i.i.y.e; **-maç** i.i.y.e; bazen de ad-eylem yapan **-maġ** eki: Düşecaġdur, birlıġ, dilmacı, düşmaġ.

İnce ünlü taşıyan ekler: **-ken** ve **-gec** zarf-fiil eki; **-gil**, **-ginen** T.2.Ş emir eki; **-(y)ek** Ç.1.Ş emir-istek kipi; **-(y)ük** Ç.1.Ş zaman ve ya bildirme eki; **-ki** aitlik eki; **-**

ile ve **-çün** ve **-din** edatı: Olurken, olgec, olek, bī-miḳdārük, dutarük, başumdaki, ẖāṭırı-çün, şān-ile, başa-din.

8. Düzlük-yuvarlaklık uyumu *içün, eksük, menẓūr* gibi bazı Türkçe sözcük tabanları ile alıntı sözcüklerde ve birçok ekte yoktur:

Yuvarlak ünlü taşıyan ekler şunlardır: -(n)Un̂g ilgi durumu eki; -(U)m T.1.Ş iyelik eki; -(U)mUz Ç.1.Ş iyelik eki; -(U)n̂g T.2.Ş iyelik eki; -(U)n̂gUz Ç.2.Ş iyelik eki; -(y)Uz ve -(y)ük Ç.1.Ş zaman veya bildirme eki; -(U)n̂g Ç.2.Ş emir eki; -sUn̂g, sUn̂glAr 3.Ş emir eki; -(y)Ur şimdiki zaman ve ya sıfat-fiil eki; -dUm T.1.Ş ggz. ve hikaye eki; -dUn̂g T.2.Ş ggz. ve hikaye eki; -dUK Ç.1.Ş ggz. ve sıfat-fiil eki; -duġca, -dükce, -dUGUmcA, -dUGIncA, -duġda, -dükde, -dUGI-çün, -duġından zarf-fiil eki; -UrcA zarf-fiil eki; -(y)Ub , -(y)Uban zarf-fiil eki; -(y)Ub ögz. eki; -dUr, -durur bildirme eki; -dUr, -(U)r ettirgenlik eki; -ArU, -rU yön eki; -lU i.i.y.e; -(U)K, (u)ẖ, (U)G f.i.y.e; -U f.i.y.e; -KU, -KUn, -mUr f.i.y.e; -çün edatı; -mAlU gereklilik ve sıfat-fiil eki; -UltU i.i.y.e: Anun̂g, dilüm, adumuz, senün̂g, başun̂guz, ḳılmışuz, kimüz, ėylerük, dutarük, diyün̂g, açsun̂g, ḳılur, dėrdüm, bileydün̂g, içdük, geldügi, gėçdükde, içüben, salubsan, yoẖdur, sındurdı, bitür-, gerü, ḳarlu, açuḳ, ḳapu, daşḳun, ẖāṭırı-çün, olmalusan, ḳıjultusı.

Düz ünlü taşıyan ekler şunlardır: -(y)I, -n, -nI yükleme durumu eki; -(s)I T.3.Ş iyelik eki; -sIz Ç.2.Ş zaman veya bildirme eki; -dI, -dIlAr 3.Ş ggz. ve hikaye eki; -mIş ögz. ve sıfat-fiil eki; -gil, -ginen T.2.Ş emir pekiştirme eki; -(y)AlIm Ç.1.Ş emir eki; -(y)Im, -AyIm T.1.Ş emir eki; -IncA, -mAdIn, -AlI zarf-fiil eki; -sIz, -lıġ, -çI i.i.y.e; -(y)IcI f.i.y.e; mI soru eki; -ki aitlik eki: Yuẖunı, özi, ḳalursız, sındurdı, bulmış, dutginen, olalım, öpim, ölince, düşmedin, olalı, odsız, ḳullıġ, avçı, olıcı, eksük miyem, başumdaki.

Dudak uyumuna bağlı olan ekler şunlardır: -(X)l edilgenlik eki; -(X)n dönüşlülük eki; -(X)ş işteşlik eki; -(X)t ettirgenlik eki; -(X)m f.i.y.e: Yıḫıl-, bükül-, çekin-, görün-, çekiş-, tutuş-, ḳorḫut-, ölüm, yarım.

9. ġ>ḳ bu sözcüklerde görülmektedir: Yalḳuz, çulḳaş-, yoḳrul-, çaḳur-, saḳal-, çaḳla-~ çağla-, saḳ ~ saġ.

10. Ünsüz benzeşmesi: Katı ünsüzlerden sonra gelen eklerin başındaki ünsüzlerde bir ötümlüleşme söz konusudur:

t-d: -dI, -dU ggz. eki, -dUK sıfat-fiil ve zarf-fiil eki, -dUr ettirgenlik ve bildirme eki, -dA ve -dAn eklerinde görülür: İncitdi, tapduġda, yoḫdur, içdür-, gelmekde, ayaġdan.

k-g (-ken hariç): Kesginen, ḳonmışken, açgec, güzgüsi.

ç-c: -cA, -duġca, -dükce, -cek ekinde ötümlü olarak kullanılır: Dutduġca, sevdücegüm.

-çI ekinde ise her zaman ötümsüz olarak kullanılır: Avçı, ėlçi.

11. Son seste iki ünlü arasında kalan aşağıdaki ünsüzlerin ötümlüleşmesi söz konusudur:

t-d: Ėden, yumşadur, ėdim, dağıdasan, unudubdur.

ç-c: Ucından, dilmacı.

k-g: Ėtmege, gögerden, yıḫmaġa, ayaġuñ̂, savuġa, göge, etegin.

12. AzT'nde olduğu gibi sözcük başı şu değişimler görülmektedir:

ḳ>ḫ: Ḫaçan ~ haçan, ḫansı ~ hansı, ḫan.

ḳ ~ h: Ḳamu ~ hamı, ḫaçan ~ haçan, handan, hansı.

b~m: Men ~ ben, kimi ~ gibi, min ~ bin, munca, mundan ~ bunı.

Men-ben ikilisinden ‘ben’, kimi-gibi ikilisinden ise ‘kimi’ daha çok kullanılmıştır.

b>v: Var, var-, vėr-. Sözcük içi ve sonunda da görülür: Ėv, avçı, yavuz.

p~b: Poz-.

t~d: Daş, dadlu, dün, döz- ~ tök-, tik-, tek, tamġa, toḫ.

k~g: Kölge, kimi, kül ~ gibi, göz, gerek.

13. AzT’nde olduğu gibi sözcük sonunda tonlu ünsüz bulunabilir: Od, avuc, ‘ėyb, çıḫub, dadlu ~ datlu, od ~ ot, dörd ~ dört.

14. AzT’nde olduğu gibi sözcük başı y düşmesi görülmektedir: İgit, il, it-, ürek. bazen y- sesini düşüren sözcüklerin asli biçimleri de görülür: Ulduz-yulduz, üz-yüz. İç seste de y düşmesi görülür: Bėle, ėle, ėle-.

15. AzT’nde olduğu gibi sözcük içinde ve sonunda yaygın ḳ>ḫ (oḫşa-, yıḫ-, aḫtar-, daḫı, yoḫ, aḫşam, çoḫ, çıḫ-, baḫışlu, yaḫşı) ve ḳ>ġ (olacaġdur, aġ, olmaġ, topraġ, dutduġca, uşaġ ~ uşaḳ) değişimi görülmektedir.

16. Ög sözcüğünde n̂g>g değişimi görülmektedir.

17. İkili yazılışlar ve ikili biçimler görülmektedir. İkili biçimlerin çoğu Osmanlı sahasında yazılan eserlerin etkisiyle ortaya çıkmıştır. Yani AzT biçimlerinin yanında Osmanlı Türkçesinin etkisiyle İkinci biçimler de görülmektedir.

18. Gösterme zamirleri bu, o, ol’un çoklukları hem n’li hem de n’siz biçimde kullanılmıştır: Onlar, onlara, olar, bularun̂g, olardan, bulara, bulardan, olarca, bular, bunlarun̂g.

19. Ç.2.Ş iyelik eki için TT gibi -(U)n͡gUz kullanılır ve AzT biçimi -(U)z görülmemektedir: Ḫālun͡guz, başun͡guz, sāzun͡guz.

20. AzT’nde olduğu gibi ünlü ile biten sözcüklerde (su kelimesi hariç) yükleme durumu daha çok -nI eki ile yapılır (nadiren de -yI eki ile): Bunı, dünyānı, belāyı, Ḳovsīni, dīvāneni, yuḫunı, suyı.

21. Dönüşlülük zamiri için AzT’nde olduğu gibi öz kullanılmıştır.

22. AzT’nde olduğu gibi -daş i.i.y.e ve -raḳ sıfat karşılaştırma eki kullanılır: Yoldaş, artuḳ-raḳ.

23. AzT gibi ögz. için -mIş ve -(y)Ub eki kullanılır, 1.Ş’ta -(y)Ub eki kullanılmaz: Yummışam, olmışuz, salubsan, ölmişsen, yėtürübdür, yumış, vėrübdürler, satmışlar.

24. Geniş zaman için -(y)(A)r eki kullanılır. Olumsuzu ise şu eklerle yapılır:

T.1.Ş’ta **-mAn, -mA**: Dėmem, dėmenem; Ç.1.Ş’ta **-mAn**: Bulmanuz; diğer kişilerde: **-mAz**: Ėylemez, inanmazlar, ėşitmezsen, ḳoymazsız.

25. Gelecek zaman için -caġ eki kullanılır: Öldürecaġdur.

26. Şimdiki zaman için -(y)Ur, bazen -maġda kullanılır: Vėrür, vefālanuram, alursan, savururlar, ḳalursız, ḳurır, yıḫmaġda.

27. Gereklilik kipi -mAlU ile ya da gerek(dür)(ki) gibi sözcüklere istek-emir (nadiren de geniş zaman) kipi veya mastar getirilerek yapılır: Olmalusan, gerek yaġa, ṣormaġ gerek, gerek dolansun͡glar, gerek kim ėyler.

28. Emir kipinin çekiminde şu ekler kullanılır:

T.1.Ş'ta **-(y)Im, -AyIm:** Olım, öpim, n'ėylim, n'ėyleyim; T.2.Ş'ta **eksiz, -gil, -ginen:** Vėr, ḳoyginen, ėylemegil; T.3.Ş'ta **-sUn̂g:** Olsun̂g; Ç.1.Ş **-(y)AlIm, -(y)ek**: Ėdelim, olalım, dutalım, döşenek, olek; Ç.3.Ş'ta **-sUn̂glAr**: Bilsün̂gler.

29. AzT'nde olduğu gibi -(y)AcAK anlamına gelen -mAlU sıfat-fiil eki kullanılmıştır. Ayrıca sıfat-fiil eklerinden olan -(y)An ve -mIş, AzT'nde olduğu gibi TT'ndeki anlamından başka -dik (-diği) anlamında da kullanılır: Ben düşen vādīye, felek yıẖmışların (feleğin yıktıklarını).

30. AzT'nde olduğu gibi zarf-fiil yapımında **-(y)An zaman** ve **-(y)AndA** eki -ince anlamında; **-(y)AndAn ṣon̂gra** eki -dikten sonra anlamında; **-(y)IncA** eki -dığı zaman, -ıncaya kadar ve -maktansa anlamında; **-duġda, -dükde** eki -dığı zaman anlamında ve **-dUGI-çün, -duġından** kullanılmıştır: Çekende, gelen zamānda, bağlayandan ṣon̂gra, yėtince, ölince (ölünceye kadar).

31. Eski zarf-fiil eklerinden olan -gec ve -mAdIn, -(y)UbAn kullanılmıştır. Bunlardan başka -AlI, -duġca, -dükce, -dUGUmcA, -dUGIncA, -(y)Ub, -UrcA ekleri de kullanılır: Açgec, olmadın, ḳaçuban, olalı, çekdükce, çekdügümce, istedügince, bilmeyüb, resālanurca.

32. eylemlerin -A zarf-fiil biçimine gör eyleminin eklenmesiyle süreklilik eylemi yapılmıştır: Ḳurtara gör, öldüre gör, ḳoymaya gör.

33. AzT'nin birçok deyimi ve atasözleri, AzT'ne özgü sözcükler ve bugün kullanılmayan birçok eski sözcük bulunmaktadır.

İran Nüshalarının ve Metin Çalışmasının Değerlendirilmesi

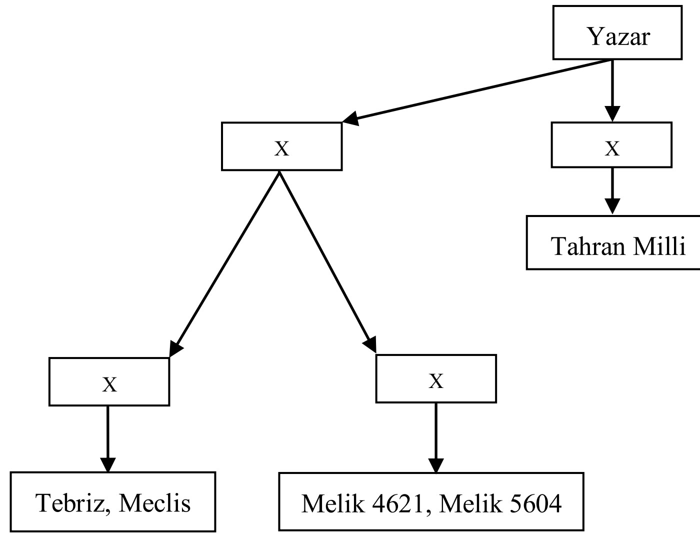
İstanbul nüshası, Divanın aslını değiştirmelerle ve yanlışlar dolu olmak itibariyle, güvenilir bir nüsha olmadığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla da bu nüshanın temel alıntısının doğru olduğu söylenemez. Ancak İstanbul nüshasında başka nüshalarda olmayan birçok gazel bulunmaktadır. Londra nüshasında da kısmen Divanın aslından sapmalar görünmektedir. Daha vahimi bu nüshada birçok Türkçe sözcük yabancı sözcüklerle değiştirilmiştir (örneğin özge > ġėyri G.459-4, ḳıraġa > kenāra G.519-5).

İran nüshalarından, Tahran/Melik 5604 numaralı nüshada Kavsi Divanından seçmeler yapılmıştır. Tahran Milli Ktp. nüshası daha çok önem taşımaktadır. Bu nüsha, Divanın daha da hacimli olabileceğini göstermektedir, çünkü başka nüshalarda bulunmayan birçok beyit ve gazel burada bulunmaktadır. Ancak bu nüshada da gazellerin hepsi bulunmamakta ve seçme biçiminde oluşturulmuştur. Bu nüshanın başından 1 sayfa ve sonundan da birkaç sayfa eksiktir.

Tahran/Melik 4621 numaralı nüsha çok güzel nestalik yazısıyla yazılmıştır. Ortalardan birkaç sayfası eksiktir. Tahran/Meclis nüshasının da ortalarından birkaç sayfası eksiktir. Bu nüshada diğer nüshalarda bulunmayan 2 gazel fazladan bulunmaktadır.

Tahran Milli nüshasının başka İran nüshalarında bulunmayan beyitleri ve 5 tane fazladan gazeli, onun diğer nüshalardan farklı bir yazmadan istinsah edildiğini göstermektedir. Biz elimizde bulunan İran nüshalarının birçok beyitini karşılaştırdıktan sonra aşağıdaki bölümlendirmeyi uygun bulduk. Örneğin G.345-4'te Tebriz, Meclis nüshalarında "Bülbül kimi bir gül ger ėşitsėydi feġānum", ancak Tahran Milli, Melik 4621, Melik 5604 nüshalarında "Bülbül kimi ger bir gül ėşitsėydi feġānum" biçiminde geçmektedir; veya G.507-3'te Tebriz, Meclis

nüshalarında "Gül kimi gön̂gli nāzik olur bī-nevālarun̂g", ancak Tahran Milli, Melik 4621, Melik 5604 nüshalarında "zinhār gön̂gli nāzik olur bī-nevālarun̂g" biçiminde geçmektedir:

Dolayısıyla da Tahran Milli ve Meclis nüshalarına ulaşamayan daha önceki araştırmacıların (P. Kerimov, M. Çakır ve H. Reiszade) verdikleri metinde bulunmayan aşağıdaki beyitler ve nazım biçimleri, verdiğimiz metne eklendi:

1. G.51-5 (Meclis, Tahran Milli, Tebriz nüshalarında vardır. Tebriz nüshasından taratılan sayfada bu beytin, sayfa kenarında olduğundan dolayı, yalnız bir iki sözcüğü görülmektedir), G.64-10, G.65-6, G.67-6, G.67-7, G.70-4, G.77-3 (Tahran Milli ve Londra nüshasında var. Londra nüshasında olmasına rağmen P. Kerimov ve M. Çakır'ın verdiği metinde bulunmuyor. Yalnız H. Reiszade bunu vermiştir), G.77-4, G.78-6, G.82-4, G.89-4, G.91-4, G.104-3, G.104-4, G.104-5, G.120-7, G.123-4, G.123-8 (Tahran Milli ve Meclis nüshasından), G.124-4, G.130-6, G.139-6, G.207-9, G.212-4, G.212-6, G.212-10, G.219-3, G.219-4, G.219-6,

G.219-7, G.243-12, G.262-11, G.262-13, G.270-2, G.272-7, G296-6, G298-5, G304-9, G.304-10, G304-12, G304-15, G305-7, G305-8, G307-5, G308-10, G318-7, G.328-1, G.332-14, G.333-5, G.333-7, G.336-5, G.341-6, G.342-4, G.344-6, G.350-6, G.353-8, G.400-3, G.400-4, G.402-6, G.407-10, G.409-6, G.414-3, G.417-5, G.433-6, G.434-7, G.434-8, G.471-9, G.472-4, G.474-2, G.477-4, G.478-6, G.484-6, G.484-11, G.484-14, G.499-5, G.499-7, G.500-2, G.509-6, G.512-3, G.512-4, G.515-6, G.519-6, G.529-7 numaralı beyitler Tahran Milli nüshasından aktarıldı (82 beyit).

2. M. Çakır'da bulunmayan G.553-G.559 numaralı gazellerin altısı Tahran Milli, ikisi Meclis nüshasından ve R.12 Tiflis nüshasından aktarıldı (P. Kerimov'da G.44, G.233, G.257, G.284, G.379, G.380, G.381, G.519, G.553-G.559, R.2-R.12 ve Reiszade'de G.233, G.257, G.284, G.380, G.381, G.553-G.559, R.2-R.12 bulunmamaktadır).

Bizim verdiğimiz metinde toplam 4891 beyitten oluşan 559 gazel, 2 terkibibent, 3 terciibent, 7 müseddes, 5 muhammes, 14 murabba ve 12 rubai bulunmaktadır. Yani bu metin, son çalışma olan M. Çakır'ın metnine göre önceki gazeller içinde 82 ek beyit, 59 beyitten oluşan 7 ek gazel, bir ek rubai yani toplam 143 beyit fazladan şiir içermektedir.

3. Çalışmaların birçok yanlışı tarafımızca düzeltildi. Bu yanlışlara Paşa Kerimov ve Mümine Çakır'ın çalışmasından birkaç örnek verelim:

(G.1-4) Çakır: Bahār-ı fėyżüñ aṣḥābdan ḳılmaġ-çün Mesīḥā tek >Bahār-ı fėyżüñ eḥyā bez̲l ḳılmaġ-çün Mesīḥā tek.

(G.2-4) Çakır, Kerimov: Z̲āt-ı bī-şübhe-mis̱ālüñ bes ki ʿālī-ḳedrdür > Z̲āt-ı bī-şibh ü mis̱āluñ bes ki ʿālī-ḳedrdür.

(G.2-7) Çakır: Ėy <u>meni yüz bin men ü</u> Ḳovsī kimi ḳurbān saña > Ėy <u>men ü yüz bin men-i</u> Ḳovsī kimi ḳurbān saña.

(G.3-2) Kerimov: Mė'rāca varı yėtdiler ol dem ki <u>itdiler</u> > Mė'rāca varı yėtdiler ol dem ki ėtdiler.

(G.3-8) Çakır: Sensen ki <u>cān oldan eyle</u> öz özlerin > Sensen ki <u>cān u dilden ėderler</u> öz özlerin; Şāh u gedā, ḥeḳīr ü <u>kerem</u> fedā saña > Şāh u gedā, ḥeḳīr ü <u>mükerrem</u> fedā saña.

(G.6-6) Çakır, Kerimov: <u>Küll-i muḥabbet-i düşmen yegān</u> olur Ḳovsī > <u>Gül-i meḥebbet-i düşmen tikan</u> olur Ḳovsī.

(G.8-7) Çakır: Ḳedr-dānam kimse bilmez <u>lüṭf-i ḳedrin</u> ben kimi > Ḳedr-dānam kimse bilmez <u>lüṭf ḳedrin</u> ben kimi.

(G.24-7) Kerimov, Çakır: Nesīm-i <u>herze-feres</u> gerçi daġa daşa düşer > Nesīm-i <u>herze-meres</u> gerçi daġa daşa düşer.

(G.61-2) Çakır, Kerimov: Bülbül-i bī-çārenüñ bāġ u <u>budaġın</u> yandurur > Bülbül-i bī-çārenüñ bāġ u <u>bulaġın</u> yandurur.

(G.66-5) Çakır: <u>Olurken āteş-i sūzānda öyle</u> ḫārā nerm, Kerimov: <u>Ölürken āteş-i sūzende öyle</u> ḫārā nerm > <u>Olurken āteş-i sūzende ile</u> ḫārā nerm.

(G.94-5) Çakır, Kerimov: Kim müḳārin <u>ovc güne</u> iki hilālüñ sėyri var> Kim müḳārin <u>üç güne</u> iki hilālüñ sėyri var.

(G.95-7) Çakır, Kerimov: Ki ne miḳdār <u>cövrümde</u> aġır ḳiymetlidür daşlar> Ki ne miḳdār <u>çevremde</u> aġır ḳiymetlüdür daşlar.

(G.97-11) Çakır, Kerimov: Ḳovsī bu derd birle ki <u>āhuñ</u> şe'r ėder > Ḳovsī bu derd birle ki <u>āheng-i</u> şe'r ėder.

(G.105-5) Kerimov'da yok. Çakır: Ḫān-mān <u>dirliġ</u> degül ol nāḳiṣ bī-derd kim > Ḫān-mān <u>vīrān</u> degül ol nāḳiṣ-i bī-derd kim.

(G.107-8) Kerimov'da yok. Çakır: Görmez özinde ṣün'den özge neẓāremüz > Görmez yüzinde ṣün'den özge neẓāremüz.

(G.108-3) Çakır, Kerimov: Vurubdur aġzuma bin ḳufl-ı āhenīn ġėyret > Urubdur aġzuma bin ḳufl-ı āhenīn ġėyret. Bütün nüshalarda ur- geçmesine rağmen Çakır'ın metninde vur- biçiminde aktarılmıştır!

(G.109-8) Çakır, Kerimov: Bedende bī-ġeş olmaz cān eger yüz bin güẕār ėtsen > Bedende bī-ġeş olmaz cān eger yüz bin güdāz ėtsen.

(G.111-8) Kerimov'da yok. Çakır: Sözleri dadı tebessümler gözinden bellüdür > Sözleri dadı tebessümler duzından bellüdür.

(G.114-5) Çakır, Kerimov: Ṣübḥdür ġāfil ne yatmışsan oyanmaġ çaġıdur > Ṣübḥdür ġāfil ne yatubsan oyanmaġ çaġıdur.

(G.141-8) Çakır, Kerimov: Ne şīrīn sözlerüñ vardur ki çėşm-i şūrdur olsuñ > Ne şīrīn sözlerüñ vardur ki çėşm-i şūr dūr olsuñ. Görüldüğü gibi anlama dikkat edilmemiştir.

(G.166-3) Çakır, Kerimov: Berḳ-i ebr altında pinhān ḳalmaġı mümkün degül > Berḳ ebr altında pinhān ḳalmaġı mümkün degül.

(G.167-4) Çakır, Kerimov: Bülbül-i bī-tābı nėyyir tek gülistān aġladur > Bülbül-i bī-tābı nireng-i gülistān aġladur. Görüldüğü gibi Kerimov'un yanlışı Çakır'da da aynen tekrar olunmuştur.

(G.168-5) Çakır, Kerimov: Dīni vü 'uḳbā murādın bulmış ol kim ben kimi > Dünyā vu 'uḳbā murādın bulmış ol kim ben kimi (دنیی و عقبی).

(G.170-6) Çakır, Kerimov: 'Āşıḳ-ı bī-tābdan dāmen-kėşān olmaġ nė-çün > 'Āşıḳ-ı bī-tābdan dāmen-kėşān ötmaġ nė-çün.

(G.194-7) Çakır: Cān ḳoy ölmek dilersen nā-tevān ėt cismüñi, Kerimov: Cān ḳuşı ölmek dilersen nā-tevān ėt cismüñi > Cān ḳevī olmaġ dilersen nā-tevān ėt cismüñi.

(G.224-7) Çakır, Kerimov: ʿĀşıḳ-ı ser-geşteyiz hercāyīdür meʿşūḳ kim > ʿĀşıḳ-ı ser-geştesiz hercāyīdür meʿşūḳ kim.

(G.224-12) Çakır, Kerimov: Gör budur hicrān odı kim Ḳovsīnüñ cānındadur > Ger budur hicrān odı kim Ḳovsīnüñ cānındadur. Gör sözcüğü her zaman (كور) biçiminde yazılır.

(G.279-7) Çakır, Kerimov: Geh şükr gāh şükūh-ı ʿerż her dil ile var > Geh şükr gāh şekve ġereż her dil ile var.

(G.352-3) Çakır, Kerimov: Āstīn bilse gözüm yaşını hicrān gėcesi > Āstīn silse gözüm yaşını hicrān gėcesi.

(G.367-5) Çakır, Kerimov: Gövher-i sīr-āb var mıdur ẖerīdār isterem > Gövher-i sīr-āb varumdur ẖerīdār isterem.

(G.369-5) Çakır, Kerimov: Bir ʿömrdür ki cān cigerüm derd-i ʿėşḳ ile > Bir ʿömrdür ki cān cigerem derd-i ʿėşḳ ile.

(G.379-5) Kerimov'da yok. Çakır: Müjgān-ı tord āh-ı şererbār ile n'ėylim > Müjgān-ı ter ü āh-ı şererbār ile n'ėylim.

(G.384-1) Çakır, Kerimov: Āteş-i sūzānı ẖes-pūş ėyledüm topraġ ilen > Āteş-i sūzānı ẖes-pūş ėyledüm yapraġ ilen.

(G.407-12) Çakır, Kerimov: ʿeṭā-yı bī-cehet senden günāh-ı bī-girān menden > ʿeṭā-yı bī-cehet senden günāh-ı bī-kerān menden.

(G.431-5) Çakır, Kerimov: Ḫeṭādur ol ki diyer bir gül ile yaz olmaz > Ḫeṭā diyer ol ki diyer bir gül ile yaz olmaz. -dur eki hiçbir zaman ya ile yazılmamaktadır (دير).

(G.473-4) Çakır, Kerimov: Dārı ḳulaġdurur an̂ga yėtmez ṣebā sesi > Varı ḳulaġdurur an̂ga yėtmez ṣebā sesi.

(G.504-1) Çakır, Kerimov: Her gün bir özge mu'īne ḥėyrān ėden beni > Her gün bir özge me'nīye ḥėyrān ėden beni.

(G.530-10) Çakır, Kerimov: Ėy kemān-ebrūsına olsaydı ḳurbān kāş kī > Ėy kemān-ebrū san̂ga olsaydı ḳurbān kāş kī.

(G.543-6) Çakır, Kerimov: Kesün̂g ėy Ke'be-rū yoldaşlar menden refāḳet kim > Kesün̂g ėy Ke'be-rov yoldaşlar menden refāḳet kim.

(G.552-6) Çakır, Kerimov: Dėdüm sipendden öz gön̂glümün̂g neşātın alım > Dėdüm sipendden öz gön̂glümün̂g nişānın alım.

(TB.2.2-2) Çakır, Kerimov: Kim 'erż-i teḥemmül ḳıla bülbüllere ḳarşu > Kim 'erż-i tecemmül ḳıla bülbüllere ḳarşu.

(TC.2.6-6) Kerimov: Ol bāġda kim göller olar beḥr-i göher-ḫīz, Çakır: Ol bāġda kim göller ėder beḥr-i göher-ḫīz > Ol bāġda kim gölleridür beḥr-i göher-ḫīz.

(TC.3.4-3) Çakır, Kerimov: Ban̂ga müşkül gėçer dövrān ḳedeḥ sėyrile āsān kim > Ban̂ga müşkül gėçer dövrān ḳedeḥsiz ėyle āsān kim.

İKİNCİ BÖLÜM

METİN

GAZELLER

G.1

1. Ėy ėtmiş medd-i bismi'llāhdan ṭuġrā-yı dīn pėydā
Anun͡g bir nöḳṭesi żimninde Ḳur’ān-ı mübīn pėydā

2. Bir iki ḥerfle olmış senün͡g emrün͡g niẓāmından
Felek dāyir cahān bāhir zamān ẓāhir zemīn pėydā

3. Bi-‘ėynih gün çıḫub ‘ālem görür tek pertöv-i ẕātun͡g
Olur her ẕerrenün͡g ‘ėynü’l-yeḳīninden yeḳīn pėydā

4. Bahār-ı fėyżün͡g eḥyā beẕl ḳılmaġ-çün Mesīḥā tek
Nesīm-i ṣübḥden ḳılmış dem-i Rūḥu’l-emīn pėydā

5. Senün͡g deryā-yı ṣün‘ün͡g ḫelḳ ėder bir ḳeṭreden insān
Ṣedefden ebr-i ėḥsānun͡g ḳılur dürr-i s̱emīn pėydā

6. Ten ü cān birbiri-yle ülfet ü ārām dutmazdı
Kim ėtdün͡g ādemün͡g ḳelbinde ‘ėşḳ-i dil-nişīn pėydā

7. Gön͡güller kişverin tesḫīr-i ‘ėşḳ-i tāc-beḫş ėtdün͡g
Sülėymān-ı ḫiredden olmadın nām u nigīn pėydā

8. Ḳılub meḥşer günin ẓāhir bi-‘ėynih ḫelḳe dünyāda
Ėdübsen ḫūblardan yüz ḳiyāmet-āferīn pėydā

9. Fürūġın ḥüsn-i pāk-ı bī-mis̱ālun͡g ger nehān dutsa
Kim ėyler ḳara topraġdan ‘iẕār-ı āteşīn pėydā

10. Gözeller lövḥ-i rüḫsārında kilk-i ṣūret-ārāyun͡g
Ḳılur geh ḫāl-ı müşkīn gāh ḫeṭṭ-i ‘enberīn pėydā

11. Nehāl-ı vādī-yi īmende söz īcād ėden yėrde
N'ola Ḳovsīde ḳılsan nuṭḳ-ı me‘nī-āferin pėydā

G.2

1. Ėy olub Ḳur’ān-ı ė‘cāz-āferīn bürhān san͡ga
Medd-i bismi'llāh, mīzān-ı ‘ülüvv-i şān san͡ga

2. Ẕātuñga ol ḳurb-ile ḥācet degül mė‘rāc kim
‘Ömrler möḥtāc idi pā-būs içün kėyvān sañga

3. Bes degül ol şövket ü şān-ile cövlān ėtmege
Tövsen-i gerdūn semend ü lā-mekān mėydān sañga

4. Ẕāt-ı bī-şibh ü miṡāluñ bes ki ‘ālī-ḳedrdür
Günde bin yol tāzeler ‘erş-i berīn īmān sañga

5. Bes ki ėḥsān ėtmege möḥtācdur lüṭfüñ senüñ
Dem-be-dem ėḥsān uman senden, ḳılur ėḥsān sañga

6. Müḫteşer kāşānedür firdövs nisbet cūduñga
Bir müḥekḳer ser-zemīndür rövżė-yi riżvān sañga

7. Kesme menden gūşė-yi çėşm-i tereḥḥüm yā Nebī
Ėy men ü yüz bin men-i Ḳovsī kimi ḳurbān sañga

G.3

1. Ėy rūḥ-ı pāk, ‘ālem ü ādem fedā sañga
Ėy Ke‘bė-yi ümīd iki ‘ālem fedā sañga

2. Mė‘rāca varı yėtdiler ol dem ki ėtdiler
Ervāḥın enbiyā-yı müḳeddem fedā sañga

3. Yā Reb ola ki merḳed-i pākuñgda ėyleye
Gövherlerini dīdė-yi pür-nem fedā sañga

4. Her çend cān ḳapuñgda metā‘-ı ḥeḳīrdür
N'ėylim ger ėtmeyim onı her dem fedā sañga

5. Me‘rāc ‘ezmin ėyledüñg ol ḳurb-ı ẕāt ile
Kim bir dem ola ‘Īsī-yi Meryem fedā sañga

6. ‘ Erż ėtmişem murād-ı dilüm cā-nişīnüñge
Ol kim özini ėtdi dem-ā-dem fedā sañga

7. Bir yol meni sifāriş añga ėyle yā Nebī
Ėy neḳd-i rūḥ hem añga vu hem fedā sañga

8. Sensen ki cān u dilden ėderler öz özlerin
Şāh u gėdā, ḥeḳīr ü mükerrem fedā sañga

9. Yoḫdur egerçi rütbesi Ḳovsīnüñg isterem
Kim ola cümle ḫelḳe müḳeddem fedā sañga

G.4

1. Ėy sebz neẖl-i neṣrü mine'llāh livā san̂ga
Sen pādşāhsan yaraşur kibriyā san̂ga

2. Senden kemāl-ı mertebė-yi övṣiyā tamām
Ḳāyim niẓām-ı silsilė-yi enbiyā san̂ga

3. Hergiz bu şān u rif'ete bulmazdı iẖtiṣāṣ
Ger ėtmesėydi 'erş-i 'eẓīm ilticā san̂ga

4. Zünnārdur ridāsı vu büt-ẖāne ḳiblesi
Her pīşvā ki ėylemeye iḳtidā san̂ga

5. Ḳapun̂gda bir ḥesābdadur her böyük kiçik
Möḥtāc bir meḳāmda şāh u gėdā san̂ga

6. Topraġdan götür men-i bī-ḳedri yā 'Elī
Ėy münḥeṣir mürüvvet ü lüṭf ü 'eṭā san̂ga

7. Ḳovsī egerçi bendė-yi teḳṣīr-pīşedür
Ammā ümīdvārdur ėy pādşāh san̂ga

G.5

1. Ḫoş ol zamān ki gözün̂g ėyler iltifāt ban̂ga
Alur ḥayātumı elden vėrür ḥayāt ban̂ga

2. Ben iẖtiyār-ı ser-i kūyun̂g ėtdüm ol gün kim
bėhişte Ādem ile yazdılar berāt ban̂ga

3. Gėdā-yı mėykedeyem müflisem ẖumārum var
Yėrindedür ki vėre gözlerün̂g zekāt ban̂ga

4. Lebün̂g neẓāresi cān tāzeler bu yüzdendür
Ki çėşmüm oldı benüm çėşmė-yi ḥayāt ban̂ga

5. Boyun̂g belāsın alım sāḳī-yi ẖuceste-liḳā
Şerāb ḥövṣele-sūz ėtdün̂g iltifāt ban̂ga

6. Araya aldı beni şām-ı hicr şem' gibi
Bu ḳanlu beḥrden ėy ṣübḥ vėr necāt ban̂ga

7. Benümle dūst ger ėylerse yārlıġ Ḳovsī
Ne ġem ki düşmen ola küll-i kā'ināt ban̂ga

G.6

1. Te’emmül ėyleme sāḳī yėter ḫumār bañga
Boyuñ belāsın alım besdür intiẓār bañga

2. Senüñ elüñle sitem daşı andan artuḳdur
Ki gövher ėyleyeler özgeler niṡār bañga

3. Bu vechden ki senüñ ḥüsnüñe bir az oḫşar
Ne cilveler ki bu il ėylemez bahār bañga

4. Dögünlerüñ yėter ėy sebz-reng-i teh gül-gūn
Ne gül ne sebze gerekdür ne lālezār bañga

5. Gerek ḳiyāmetedin yaġa bes ki teşne-lebem
Eger mürüvvet ėder ebr-i nov-bahār bañga

6. Gül-i meḥebbet-i düşmen tikan olur Ḳovsī
Dėme ki bir iki gün oldı çerḫ yār bañga

G.7

1. Gerçi artuḫ yaraşur ol cāmė-yi gül-gūn sañga
Her ne gėysen ḳāmet-i mövzūn ėder mövzūn sañga

2. Her gören bu dadlu duzlu leblerüñ bī-iḫtiyār
Söyler ėy sāḳī ḥelāl olsuñ mėy-i gül-gūn sañga

3. İmtaḥān içün eliflerdür çemende servler
Ḫāmė-yi ḳüdret çekende ḳāmet-i mövzūn sañga

4. Yumşadur daşı bu reng-ile dönüb yalvarmaġum
Ėylemez efsānece te’ṡīr ol efsūn sañga

5. Özge āhūlar beni rām ėylemek ḳeṣdindedür
Āḫir ėy Lėylī gerekmez mi meger Mecnūn sañga

6. Bir gėce ol şem‘ ile çėşmüm sarāyın rövşen ėt
Olsuñ ay ilen günüñ erzānī ėy gerdūn sañga

7. Tā ki menẓūruñ olubdur Ḳovsī ol ḳāmet senüñ
Yėg gelür biñ servden bir miṣre‘-i mövzūn sañga

G.8

1. Ṭovḳ-ı ġebġeb sāġer-i leb-rīz-i ṣehbādur bañga
Sāḳīyā bu ẓerf-ile bir ḳeṭre deryādur bañga

2. Şūr-ı bālā-dest ü ṣebr-i pest, çėşm-i nī̄m-mest
Şükr li'llāh her ne isterdüm müheyyādur ban̂ga

3. Sāġer ü sāḳī̄ vü ṣehbā minnetinden fāriġem
Men ki her bir dānė-yi engūr mī̄nādur ban̂ga

4. Olmayınca bir ṣedā ses vėrmenem daġlar kimi
Özgeler efġānı ėy nėy nāle-fermādur ban̂ga

5. Ben ġerī̄bem gerçi yoḫdur hī̄ç kimsem şükr kim
Nāle şem'ümdür benüm derdün̂g Mesī̄hādur ban̂ga

6. Sen tek ėy Mecnūn bu āhūlar beni rām ėylemez
Ḥeḳ bilür kim Ke'bė-yi meḳṣūd Lėylādur ban̂ga

7. Ḳedr-dānam kimse bilmez lüṭf ḳedrin ben kimi
Ol ki ḳandur özgeye ser-cūş-ı ṣehbādur ban̂ga

8. Gerçi men 'erż ėtmenem bilmez mi Ḳovsī̄ yār özi
Kim temennā, rüḫṣet-i 'erż-i temennādur ban̂ga

G.9

1. Zeḫm-i ḫūn-efşānum ėy bülbül gül-i terdür ban̂ga
Gön̂glümün̂g her 'üḳdesi bir 'eḳd-i gövherdür ban̂ga

2. Ėy nesī̄m-i dil-güşā-yı nāle imdād ėyle kim
Ġunça-yı teṣvī̄r tek vež'üm mükerrerdür ban̂ga

3. Ārzūlar küştė-yi gül-gūn kefendür dād-ḫ̌āh
Teng-nāy-ı sī̄ne bir ṣeḥrā-yı meḥşerdür ban̂ga

4. Ḳülzüm-i ḫūn-ḫ̌ār-ı çerḫün̂g lenger-i teslī̄miyem
Öz özine ẓülm ėder her kim sitem-gerdür ban̂ga

5. 'Endelī̄bün̂g ḫāṭırı-çün isterem gül yoḳsa kim
Nov-bahār ilen ḫezān feṣli berāberdür ban̂ga

6. Āb-ı rūyum mūr-ı bī̄-ḳedrün̂g gögerden sözlerin
Her sınuḳ āyī̄ne bir sedd-i Sikenderdür ban̂ga

7. Gūşė-yi 'üzlet bėhişt-i cāvdānumdur benüm
Ḫāk-ı ṣeḥrā-yı ḳenā'et āb-ı kövs̱erdür ban̂ga

8. Gerçi men ṣūretde dervī̄şem velī̄ dānā bilür
Pādşāham kişver-i me'nī̄ müseḫḫerdür ban̂ga

9. Āh kim Ḳovsī tek ėy şem‘-i belā bir gündeyem
Kim nefes hem şām-ı hicrān bād-ı ṣerṣerdür baṅga

G.10

1. Kimi cān ėtdi kimi göṅglini dildāra fedā
Bilmenem men ki yoḫumdur ne ėdim yāra fedā

2. Āb-ı yāḳūt degül eşk-i revānum ben onı
Ne yüz ilen ėdim ol le‘l-i göher-bāra fedā

3. Bu sebebden ki senüṅg çėşmüṅge bir nisbeti var
Ėylerem neḳd-i ḥayātum dil-i bīmāra fedā

4. Her gülüṅg başına dönmek ne hevesdür bülbül
‘Āşıḳ oldur ki özin ėyleye bir yāra fedā

5. Çerḫe sal ėy mėy-i pür-zūr beni cām kimi
Sınsa mīnā-yı felek sāḳī-yi ḫūn-ḫ̌āra fedā

6. Ėyler āzādelerüṅg adını ‘ālemde bülend
Serv ėderse özin ol şīvė-yi reftāra fedā

7. Anuṅg içün severem ben dil-i ṣed-pāremi kim
Çėşm-i bīmāruṅga her gün ola bir pāre fedā

8. Dil-i pür-ḫūnumı her dem basaram baġruma kim
Ola bir gün ki ola sāḳī-yi ḫūn-ḫ̌āra fedā

9. Yıḫmaġa yapmaġa lāyiḳ degül ol vīrān kim
Dem-be-dem genc-i göher ėtmeye mė‘māra fedā

10. Bėyle kim ben görürem tāb u tebin ḫorşīdüṅg
Ẕerre ẕerre olur ol şö‘lė-yi rüḫsāra fedā

11. Söz bilenler arasında ‘elem olmaz Ḳovsī
Ėtmeyen ḫāme tek öz başını güftāra fedā

G.11

1. İsterem pėyveste ėy re‘nā dolanım başuṅga
Ḳoyginen elden ‘inānum tā dolanım başuṅga

2. İsterem kim gāh ḳurbān geh belā-gerdān olım
Gāh ėy serv-i sehī-bālā dolanım başuṅga

3. Hanı ol beẖt-i resā kim kākül-i müşkīn kimi
Yā öpim her dem ayaġun͡g yā dolanım başun͡ga

4. Dutginen bir yėrde sen ėy merkez-i temkīn ḳerār
Ha dönim pergār tek ben ha dolanım başun͡ga

5. Çün yamandur ė‘timād ėtmek bu günden danlaya
Tā ḥayātum var durım ḥālā dolanım başun͡ga

6. Tā ayaġdan salmamış sāġer kimi ṣehbā beni
Sāḳīnün͡g yādıyla ėy mīnā dolanım başun͡ga

7. Şem‘ tek ger tār u pūdum yandurursan rāżıyam
Bir zamān pervāne tek ammā dolanım başun͡ga

8. ‘Ömrlerdür itmişem ben bilmenem kim handayam
Hīç beni gördün͡g mi ėy ‘enḳā dolanım başun͡ga

9. Bir birinün͡g ḥālını ṣormaġ gerek dīvāneler
Vėr ẖeber Ḳovsīden ėy ṣeḥrā dolanım başun͡ga

G.12

1. Ėy ḳaşlarun͡g du‘āçılara ḳiblė-yi du‘ā
Sen eṣl-i müdde‘ā vu gözün͡g ‘ėyn-i müdde‘ā

2. Mövzūn görünmez ol ḳed ü ḳāmet yanında serv
Yüz me‘nī-yı bülend bu bir miṣre‘-i resā

3. Başum yėtişse ‘erşe degül çoḳ ıraġ kim
Mė‘rāca yėtdi Ke‘bė-yi kūyun͡gda neḳş-i pā

4. Ėy seng-dil ne nāle ki yādun͡gla ėylerem
Gerdūna ḳarlu daġ kimi çulḳaşur ṣedā

5. Bin͡g çėşmė-yi ḥayāt hanı ėy bahār-ı ‘ömr
Kim cān kimi tebessümün͡ge ėyleyem fedā

6. Ol servden eger ẖeberün͡g vardur ban͡ga
Dāmānun͡gı ḳiyāmetedin ḳoymanam ṣebā

7. Ėy nėy bir özge derd-ile feryāda gel ki ben
Her nāle ile daġ kimi vėrmenem ṣedā

8. Āsān yėtişmedüm mėy-i gül-gūna kim benüm
Topraġum oldı ẖūn-ı ciger birle kīmyā

9. Ger bilse kim ne gövher-i sī̇r-āb mende var
Topraġumı ḳiyāmetedin aḫtarur ṣebā

10. Her çend nėy kimi ḫeberüm var derdden
Yüz yėrde delseler cigerüm vėrmenem ṣedā

11. Ḳovsī̇ bu ol ġezel ki dėmişdür bir ehl-i dil
Ėy gözlerüñ ġezāl-ı Ḫüten tek ḳara ḳara

G.13

1. Ger iltifāt ėtmeye bād-ı ṣebā bañga
Gülşende ʻendelī̇b yėter āşnā bañga

2. Dī̇vān-ı ḥüsn ü ʻėşḳde yazılsa adumuz
Ṣāḥib-nevā sañga yapuşur bī̇-nevā bañga

3. Çün derdüm özgedür, gerek, ėy çāre ėyleyen
Dāru'l-emān-ı veṣlde dāru'ş-şefā bañga

4. Gülşen müyesser olmaz ise ʻendelī̇b tek
Yėtmez mi nāle nėy kimi berg ü nevā bañga

5. Çün istedüm davā dil-i bī̇mār vėrdiler
Bildüm ki vara vara vėrürler şefā bañga

6. Yoḳdur benüm ne issiye tābum ne savuġa
Kim yüz cefāca kār-ger olmış vefā bañga

7. Yāduñgla yādlandılar eḥbāb dūstum
Bī̇gāneler meger olalar āşnā bañga

8. Ger ovc-ı dövlet ister isen menden iste kim
Ol serv saldı sāyė-yi bāl-ı hümā bañga

9. Tā her nehāl başın eger berg ü bārdan
Ḳovsī̇ yėter ḫecālet-i ḳedd-i dü-tā bañga

G.14

1. Menden ṣebā fulāna ki ḳurbān olım sañga
ʻErż ėyle yana yana ki ḳurbān olım sañga

2. Dön başına ayaġına düş dė döne döne
Ol ḳaşları kemāna ki ḳurbān olım sañga

3. Her çend isterem añga ḥāl-ı dilüm diyem
Bu söz gelür zebāna ki ḳurbān olım sañga

4. Müṭrib bu derdsiz tene ter nāyı n'ėylerem
Şedd ėt hemīn terāne ki ḳurbān olım san͡ga

5. Yādun͡gla bilmenem nėce bir şem' başına
Ḳovsī diyüb dolana ki ḳurbān olım san͡ga

G.15

1. Rūḥ-ı ḳüdsīsen, nesen ėy men dolanım başun͡ga
Ėy çırāġ-ı vādī-yi īmen dolanım başun͡ga

2. Ger yüz il pervāne pervāz ėtse yėtmez gerdüme
Bėyle kim ben gėtmişem elden dolanım başun͡ga

3. Gėçme benden bėyle tėz ėy nāvek-i ḫūn-h̬ār-ı yār
Çünki gėtdün͡g bir zamān eglen dolanım başun͡ga

4. Bāl açub pervāneler bir bir ururlar şem' tek
āteş-i sūzānuma dāmen dolanım başun͡ga

5. 'Endelīb-i bī-nevādan kim döner gül başına
Ḳedrde eksük miyem men, men dolanım başun͡ga

6. Teng-nāy-ı sīne her gāh olsa bār-ı ḫāṭırun͡g
Çėşmüm ėyvānında dut mesken dolanım başun͡ga

7. Ger dėsen kimdür alan elden 'inānın Ḳovsīnün͡g
Sen dolanım başun͡ga sensen dolanım başun͡ga

G.16

1. Ben ol gün ėyledüm öz cānumı nis̱ār san͡ga
Ki derdün͡g aldum u tapşurdum iḫtiyār san͡ga

2. Egerçi gön͡glümi açmaz bėhişt-i cāvdān
Velī ümīdlerüm vardur ėy bahār san͡ga

3. Bu od ki sīnem ėvin pāk u ṣāf yandurdı
Es̱er mi ėylemez ėy āteşīn 'iẕār san͡ga

4. N'ola ger öz neẓerümden düşersem eşk kimi
Ki 'ārdur ban͡ga hem her ne gelse 'ār san͡ga

5. Ban͡ga bu reng-ile sāḳī teġāfül ėtmez idün͡g
Neṣīb olaydı eger mendeki ḫumār san͡ga

6. Benüm ġemüm ne bilürsen sen ėy bilür bilmez
Ki bir senüñ kimi hem vėrmez intiẓār sañga

7. Bu ṭāḳet ile beni vėrme rūzgār eline
Gözüm, ʻinānumı çün vėrdi rūzgār sañga

8. Ne derdsen, ne belāsan, göñgül ne āfetsen
Ki hīç ḳanum içen olmasuñ düçār sañga

9. Çekinme olsa felek seng-bār eger Ḳovsī
Ki lüṭf-i şāh-ı vilāyet yėter ḥiṣār sañga

G.17

1. Tā viṣāluñ beni dilden sala hicrān ne revā
Tā mėy-i nāb ola ėy baġrı bütün ḳan ne revā

2. Yėtürübdür göge topraġumı çün reftāruñ
Bu kėş-ā-kėş daẖı ėy serv-i ẖürāmān ne revā

3. Aparubdur beni çün elden ayaġdan ṣehbā
Bu teġāfül daẖı ėy sāḳī-yi dövrān ne revā

4. Beni öldürmeginen çün sañga teslīm oldum
Ṣėyd kim bismil ola zeẖm-i nümāyān ne revā

5. Bülbülüñ nālė-yi bī-tābına ṣebr ėyle göñgül
Her nesīm ile daşub şūr ėde ʻümmān ne revā

6. Ne revādur sañga gül-çīnler ile açılmaġ
Bülbüle çīn-i cebīn ėy gül-i ẖendān ne revā

7. ʻ Āşıḳuñ şekvesinüñ evveli var āẖiri yoẖ
Nāme encāma eger yėtmeye ʻünvān ne revā

8. Beni bülbül kimi bī-perde sanan ġunça-yı nāz
Söyle her söz dilüñe gelse bu böhtān ne revā

9. Ḳovsī-yi ẖeste ki pervānė-yi bī-tābuñdur
Añga dil-serdlıġ ėy āteş-i sūzān ne revā

G.18

1. Gülzār-ı ʻömr ġunça-yı ẖendānuñga fedā
Neḳd-i ḥayāt leʻl-i dür-efşānuñga fedā

2. Bin serv-i nāz şīvė-yi reftāruñga niṣār
Yüz nov-bahār serv-i ẖürāmānuñga fedā

3. Bağrum kebābı vu cigerüm pāre pāresi
Çėşm-i siyāh-mestüñge, müjgānuñga fedā

4. Āb-ı beḳā ki ‘ömr-i ebeddür netīcesi
Le‘l-i leb adlu çėşmė-yi ḥėyvānuñga fedā

5. Her gül ki şebnem ile yumış çėhresin bahār
Gül-berg-i ‘āriż-i ‘ereḳ-efşānuñga fedā

6. Kem dutma sīm-i eşk-i revānum ‘eyārını
Ėy māh-ı Mıṣr çāh-ı zeneḫdānuñga fedā

7. Ḳovsī bu çėhreye nėce cān ṣedḳe ḳılmasuñ
Yüz bėyle bülbül ile gülistānuñga fedā

G.19

1. Ėy māyė-yi ḥayāt dil ü cān fedā sañga
Yüz bėyle nā-tevān sañga ḳurbān fedā sañga

2. Her şāḫ-ı gül ki tikmiş onı bāġbān-ı dehr
Ėy serv-i sebz-pūş-ı ḫürāmān fedā sañga

3. Senden bu reng ile nėce göñglüm derīġ ėdim
Ḳoy olsuñ āḫir ol bir avuc ḳan fedā sañga

4. Sāḳī bu āb u tāb ile olmaz ki olmaya
Bezm-i sipėhr ü gerdiş-i dövrān fedā sañga

5. Menden yaşurma söyle ne meẕhebdesen bañga
Ėy küfr ü dīn, fireng ü müselmān fedā sañga

6. Ol ġunça-yı tebessümi göster ki ‘endelīb
Ėtsüñ çemen çemen gül-i ḫendān fedā sañga

7. Ölsem bu reşkden beni kem-ẓerf sanma kim
Ḳovsī yaman olur sañga ḳurbān fedā sañga

G.20

1. Cān nedür kimse onı ėyleye cānāna fedā
Ola yā olmaya bir mūr Süleymāna fedā

2. Vechi var bağrumı cellād gözüñ doğrar kim
Ola her pāresi bir nāvek-i müjgāna fedā

3. Bir ṭebībüñ yėne bīmārı vu dil-ḫestesiyem
Ki beni derde nis̱ār ėyler ü dermāna fedā

4. Yėri var āb ola şimşād ḫürāmından anuñ
Ḳeṭre ḳeṭre ola ol serv-i ḫürāmāna fedā

5. Bėyle kim nām-ı Ḫudā çėşmüñ içer ḳan sāḳī
Ėt añga sedḳe içün bir nėçe pėymāne fedā

6. Savurur göklere reşk āteşi ḫākisterümi
Şem'e her-gāh ḳılur cānını pervāne fedā

7. Men ki bir bėyle süḫen-sāz ḥerīfem Ḳovsī
N'ola yā Reb olım ol çėşm-i süḫen-dāna fedā

G.21

1. Rövżė-yi riżvān feżā-yı kūy-ı dilberdür bañga
Her ne kim zühhāda nā-mümkün müyesserdür bañga

2. Ėtse Ye'cūc-i heves her çend vīrān şebr ėvin
Perdė-yi şerm ü ḥayā sedd-i Sikenderdür bañga

3. Yād-ı rūyuñdan ki ḫorşīd ḳiyāmet tayıdur
Dāmen-i dil dāmen-i ṣeḥrā-yı meḥşerdür bañga

4. Her nefes ḳurbān sañga olmaġ veẓīfemdür benüm
Günde yüz çin başuñga dönmek müḳerrerdür bañga

5. Çāre derdüñdür ṭebībüm derd-i bī-dermānuma
Āteş-i sūzān bi-'ėynih āb-ı kövs̱erdür bañga

6. Acı ėyler aġzumı ṣefrā-yı hicrānuñ velī
Le'l-i sīr-āb-ı lebüñ ḳend-i mükerrerdür bañga

7. Bes ki şövḳ ėtmiş beni āteş-'inān sėyl-āb tek
Mövcė-yi deryā-yı bī-ārām lengerdür bañga

8. Gerçi Ḳovsī 'ālem-i ṣūretde dervīşem velī
Pādşāham kişver-i me'nī müseḫḫerdür bañga

G.22

1. Tā nigāhum nergis-i yār ile olmış āşnā
Kāfirem ger çėşm-i ḫūn-bār ile olmış āşnā

2. Eglenübdür gözlerümde, reşkden ben yanaram
Kim n'içün göz merdümi yār ile olmış āşnā

3. 'Üżv 'üżvüm her biri bir perdede ėyler semā'
Tā ḥebībüm nālė-yi zār ile olmış āşnā

4. Nūr-ı çėşmüm āşnā dėrler seni eġyār ile
Ṭürfe kim cān neḳş-i dīvār ile olmış āşnā

5. Gūşė-yi dāru'l-emān yoḫ dehr-i bī-bunyādda
Ėy ḫoşā Menṣūr kim dār ile olmış āşnā

6. Gāh olur ḥesretden āb u gāh ḥėyretden ḳurır
Kim ki ol āyīne-rüḫsār ile olmış āşnā

7. Sīnede bir dem nefes zencīr ile çaġ ėylemez
Tā dil-i bī-tāb dildār ile olmış āşnā

8. Tā men ėtdüm ʻezm Ḳovsī Keʻbeden büt-ḫāneye
Riştė-yi tesbīḥ zünnār ile olmış āşnā

G.23

1. Lebüñgle dilleşebilmez ne gül ne ġunça-yı ḥemrā
Ḳedüñgle boylaşabilmez ne serv-i nāz ne reʻnā

2. Nehīb-i ʻėşḳ ile sīnemde göñglümi gör ü gör kim
Ne növʻ ġunçalanur perdė-yi ḥübābda deryā

3. Bu reng-ile dil ü dīnüm alursa ol ṣenem elden
Benümle yār olacaġdur fireng ü kāfir ü tersā

4. Gėdersem elden ayaġdan şerāb içün n'ola sāḳī
Ki bāde ile olur neş'ė-yi viṣāl dü-bālā

5. Senüñgle var sözüm çoḫ egerçi hīç sözüm yoḫ
Ki ārzū bañga vėrmez mecāl-ı ʻerż-i temennā

6. Havā-yı kākülüñg ile ne ʻėyb başuñga dönsem
Ki çerḫi çerḫe götürmiş benüm başumdaki sevdā

7. Feġān ki ṣübḥümi şām ėtdi intiẓār ile āḫir
Gözüm ḳarasını aġ ėyleyen gėden gül-i reʻnā

8. Ḥayāt buldı lebüñgden ferāḳ küştesi Ḳovsī
Mesīḥ möʻcüzine vėrdi ʻāḳibet lebüñg eḥyā

G.24

1. Eṡersiz āhuma sen vėrginen eṡer yā Reb
Bu neḫli ḳoymaginen bėyle bī-ṡemer yā Reb

2. Egerçi zeng-i küdūret basubdur āyīnemi
Añga teveccüh ile ėyle bir neẓer yā Reb

3. Bir özge me'nī-yi pinhāna vāḳif olmaġ içün
Özümden ėt men-i bī-hūşı bī-ḫeber yā Reb

4. Hemīn ki menzile Mecnūn yėtişdi ben geldüm
Ṭerīḳ-i 'ėşḳde olmaz mı hem-sefer yā Reb

5. Gözüm çırāġı seni kim ki görse suya döner
Ne yüzden ola ḳurır eşk-i bī-ciger yā Reb

6. Viṣāl-ı şem' ile pervāneler yanan yėrde
Dözer mi āteş-i hicrāna bāl u per yā Reb

7. Nesīm-i herze-meres gerçi daġa daşa düşer
Düşer mi ben kimi 'ālemde der-be-der yā Reb

8. Cahānda her kimi gördüm unutdum öz özümi
Kimüñ murādı ile bes felek döner yā Reb

9. Fütādelıġ beni ḫˇār ėtdi ḫelḳ arasında
Ne neng imiş ne yaman 'ėyb imiş hüner yā Reb

10. Bu reng eger eridür tāb-ı şö'lė-yi ġem onı
Ḳalur mı Ḳovsī-yi bī-tābdan eṡer yā Reb

G.25

1. Benümle mundan artuḳ yārumı yār ėtginen yā Reb
Onı menden meni ondan ḫeberdār ėtginen yā Reb

2. İlāhī kākülinden üzme yāruñ riştė-yi cānum
Yüz onca kim giriftāram giriftār ėtginen yā Reb

3. Ėdübdür çerḫ-i müste'cel meni topraġ ilen yėksān
Sen ol sėyl-āb-ı bī-zinhārı me'mār ėtginen yā Reb

4. Ne ṣūret var ne me'nī var ne güftārum ne kirdārum
Yoḫ ėyle varumı yoḫdan meni var ėtginen yā Reb

5. Eger beḫtüm oyanmaz ḫˇāb-ı ġefletden sözüm yoḫdur
Bu ġāfil göñglümi huşyār u bīdār ėtginen yā Reb

6. Usandum incidüm bī-derdlerden merhem ummaġdan
Beni öz derd ü dāġuñ-çün ḫerīdār ėtginen yā Reb

7. Şerer-bār ėtdi çerḫi dūd-ı āh u nāleden Ḳovsī
Onı çėşmüm kimi ebr-i göher-bār ėtginen yā Reb

G.26

1. Diler gön̂glüm ki yār eġyār ile yār olmasun̂g yā Reb
Cahān tā var, olsun̂g yār u eġyār olmasun̂g yā Reb

2. Benüm tek bülbülün̂g ḳan oldı baġrı ġunça fāriġdür
Bu dil bilmezlere hīç kim giriftār olmasun̂g yā Reb

3. Gön̂gül bin derde dermān ėtmek içün bir nigāh ister
Senün̂g bīmār çėşmün̂gden ki bīmār olmasun̂g yā Reb

4. Ne lāzim zāhide terġīb-i ʻėşḳ ü menʻ-i zühd ėtmek
Kim ol ṣūret bu meʻnīden ẖeberdār olmasun̂g yā Reb

5. Muʻālicler usanmış āh u zārından ne dildür bu
Ki hīç kāfir ėvinde bėyle bīmār olmasun̂g yā Reb

6. Elinde zāhidün̂g tesbīḥ bin zünnār işi işler
Ki kāfirler neṣībi bėyle zünnār olmasun̂g yā Reb

7. Girān gelmez kesād eksük bahāca māh-ı Kenʻāna
Sözüme bī-beṣīretler ẖerīdār olmasun̂g yā Reb

8. Ayaġa baş ḳoyub ġeflet mėyinden pāsbān uymış
Ḳiyāmetde daẖı ol fitne bīdār olmasun̂g yā Reb

9. San̂ga Ḳovsī gibi çoḳ var meḥv-i lā-yezāl ammā
Anun̂g var ise senden özgesi var olmasun̂g yā Reb

G.27

1. Dūstlar gön̂glüm diyārın ėtdi vīrān iżṭirāb
Ėyledi övrāḳ-ı terkībüm perīşān iżṭirāb

2. Her kimi kim yandurur āteş yanar ondan beter
N'ėylesün̂g ger ėtmesün̂g ol berḳ-cövlān iżṭirāb

3. Ḳeṭre ger deryā içün bī-tāb olur meʻẕūrdur
Bilmenem n'içün ḳılur deryā-yı ʻümmān iżṭirāb

4. Ben dėmem kim durginen aẖşamadin yā ṣübḥedin
Bėyle ammā ėtme ėy serv-i ẖürāmān iżṭirāb

5. Neḳd-i cān her veḳt ola āẖir san̂ga teslīm olur
Ėyleme ḳetlümde çoẖ ėy nā-müselmān iżṭirāb

6. Eşk tek gėtmekde ṣübḥ-i veṣl bī-ārām olur
Sėyl tek gelmekde ėyler şām-ı hicrān iżṭirāb

7. Her biri bir reng-ile Ḳovsī feġān kim ḳıldılar
Göñ̂glümi āb intiẓār u baġrumı ḳan iżṭirāb

G.28

1. Sāḳīyā ṣunmış bañ̂ga neẓẓāreden ol göz şerāb
Yoḳsa salmaz kimseni bu günlere yalḳuz şerāb

2. İsterem yanmaġ velī bir āteşīn meḥfilde kim
Bezm mecmer men sipend od sāḳī olsuñ̂ göz şerāb

3. hīç düşmen cām-ı gül-gūn başa tenhā çekmesüñ̂
Ḳanum içen içmesüñ̂ ėy dūstlar yalḳuz şerāb

4. Gör ne kėyfiyyet vėrür ṣehbā elüñ̂den kim senüñ̂
Ḳāmetüñ̂ mīnā, lebüñ̂dür cām, le‘l-i söz şerāb

5. Şādmānam ger senüñ̂le ḳan vėrür dövrān bañ̂ga
Bir ġemüm def‘ ėylemez ger sensiz içsem yüz şerāb

6. Men‘ ėder nāṣėḥ meni mėyden, diyen yoḫdur mı kim
Müdde‘ā sāḳīdür ėy bī-derd sözdür söz şerāb

7. Dürd-kėşdür Ḳovsī-yi meḫmūr sen ṣāf istesen
Sāḳīyā zinhār çėşmüm perdesinden süz şerāb

G.29

1. Şīşemi ger çalsa daşdan daşa ol re‘nā igit
Ėylemez ses kim me-bādā çaşa ol re‘nā igit

2. Nisbet ilen yėñ̂gi ayuñ̂ başı göklerden öter
Börkini egri ḳoyanda başa ol re‘nā igit

3. Ėy sipend āheste feryād ėt anuñ̂ bezminde kim
Ẓerfi küçükdür me-bādā daşa ol re‘nā igit

4. Serv anuñ̂ veṣfinde bir miṣre‘ velī mövzūn degül
Bes ki mövzūndur ayaġdan başa ol re‘nā igit

5. Çoḳ yaşasuñ̂ gerçi ẓālimdür tereḥḥüm ėylemez
Gözden aḫan ḳeṭre ḳeṭre yaşa ol re‘nā igit

6. Göz yumub açınca dünyānı ururlar bir bire
Vėrse ger rüẖṣet göz ile ḳaşa ol re'na igit

7. Ḳavuşandan ṣoñgra ẖeṭṭ āẖir benümle ḳavuşur
Kāş tėz düşsėydi Ḳovsī başa ol re'nā igit

G.30

1. Mėy içüb çıẖmış şel-āyīn ėvden ol re'nā igit
Tā kime pervā ėde bir bėyle bī-pervā igit

2. Göñglümi ol seng-dilden bir zamān ḳurtarmaġa
Yoḳ mıdur 'ālemde bir serv-i sehī-bālā igit

3. Bir elinde sāġer-i mėy bir elinde şīşesi
'Ālemüñ girmek diler ḳanına ol re'nā igit

4. Her biri bir reng, al ėyler ben-i yėk-reng ile
Gāh bir Türk-i cefā-cū gāh bir mirzā igit

5. Bir özin bilmez sözin żebṭ ėylemez dīvāneyem
Ėy igitler isterem bir mest-i bī-pervā igit

6. Ḳovsī-yi ẖem-geşṭenüñ yoẖdur bir özge meṭlebi
Başuñga ister doyınca dönmek ėy re'nā igit

G.31

1. Tünük-ẓerfem beni sāḳī elüñgden gelse huşyār ėt
Eger ėhmāl ėdersen bes ẖeberdār ol ẖeberdār ėt

2. Bañga çün rüẖṣet-i güftār ol şīrīn-zebān vėrmez
Añga sen rāzumı ėy ẖāme bir reng ile iẓhār ėt

3. Bu ḥāl ilen şeb-i hicrānda bī-reḥm almaduñ cānum
Beni benden alub yā Reb benümle yārumı yār ėt

4. Ṭebībümden davā umdum ayaġın çekdi başumdan
Añga sen derd-i bī-dermānumı ėy że'f iẓhār ėt

5. Söz ile nāzenīnler 'ėşḳ bī-dādın inanmazlar
Bu dilbilmezleri yā Reb giriftār ėt ẖeberdār ėt

6. Benüm feryāduma ol seng-dil vėrmez ḳulaġ ammā
Añga sen ḥālumı ėy nėy dilüñ dutduġca tekrār ėt

7. Ger ol ḫorşı̄dden çėşmüm sarāyın rövşen istersen
Felek mehdinde beḫtüm kövkebin ėy nāle bı̄dār ėt

8. Senüŋ çün aġzuŋı ḳend-i mükerrer ėylemez şı̄rı̄n
Hemı̄n Ḳovsı̄ nehān ėlden anuŋ adını tekrār ėt

G.32

1. Cāna yėtdüm derd-i dil żebṭinden ėy dildār ėşit
'Endelı̄büŋ ser-güẕeştin ėy gül-i bı̄-ḫār ėşit

2. Yoḫ dilüm yalvarmaġa ez bes ḫumār-ālūdeyem
El ayaġuŋ ṣedḳesi ėy sāḳı̄-yi ḫūn-ḫ̌ār ėşit

3. Baġrumı ḳan ėtdi ġem ėy yār-ı sengı̄n-dil inan
Cānumı yandurdı hicr ėy āteşı̄n-rüḫsār ėşit

4. Reḥm ḳıl 'ėşḳ ehline kes bü'l-hevesden reġbetüŋ
Ger ėşitmezsen onı bārı̄ bunı ėy yār ėşit

5. Reng-i zerd ü eşk-i alum gör mėy-i gül-reng içün
Āh-ı āteş-bārumı ėy ebr-i gövher-bār ėşit

6. Sāġer ü ṣehbāya ẓālim 'ömrlerdür teşneyem
Bir zamān eglen sözüm ėy ebr-i göher-bār ėşit

7. Öldürürsen çünki sen āḫir beni bı̄-dād ile
Bir nefes zinhārum ėy ḫūn-ḫ̌ār-ı bı̄-zinhār ėşit

8. Çün bu derde öz özüŋ Ḳovsı̄ salubsan ben gibi
Her ṭebı̄büŋ acı acı pendin ėy bı̄mār ėşit

G.33

1. Getür sāḳı̄ şerāb-ı nāb, müṭrib sāzuŋı sāz ėt
Çeküb bir nāle vü bülbülleri dört yandan āvāz ėt

2. Baŋa bülbül kimi her gül budaġı dil-nişı̄n olmaz
Eger bir bėyle servüŋ var ise ėy bāġbān nāz ėt

3. Dilüm dutduġca efġān ėyledüm feryāduŋa yėtdüm
Nefesden düşdüm āḫir sen hem ėy nėy fikr dem-sāz ėt

4. Eger 'āşıḳ gözinden öz cemāluŋ görmek istersen
Benüm āyı̄nemi ėy seng-dil zinhār perdāz ėt

5. Gözüñ̂ her çend sāḥirdür ḥebībüm dil-rübālıġda
Dem-i cān-beḫş ile güftāra gel ol sėḥri ė‘cāz ėt

6. İtürme el ayaġuñ̂ ėy nigāh-ı ‘ecz Tañ̂rı-çün
Añ̂ga eḥvālumı ‘erż ėyle ammā çoḫ sözi az ėt

7. Vefā vu mėhr ile ėy serv-ḳed ḫūblar arasında
Özüñ̂ mümtāz olub ‘üşşāḳ ara Ḳovsīni mümtāz ėt

G.34

1. Ḥüsnüñ̂den özge n'ėyler zülfüñ̂de tāb bā‘i̠ş
Yüz pīç ü tāba besdür ol āb u tāb bā‘i̠ş

2. Meclis savulmayınca sāḳī sen olmayınca
Göñ̂lüm açılmaġına olmaz şerāb bā‘i̠ş

3. Hicrüñ̂de cāna doydum veṣlüñ̂de cānı ḳoydum
Geh intiẓār ‘illet geh iżṭırāb bā‘i̠ş

4. Nāz u kirişme ile tedbīr-i ḳetlüm ėtme
Def‘ olmaġumda besdür ref‘-i niḳāb bā‘i̠ş

5. Meh gibi vara vara olmaz kemāl bulmaġ
Tā olmayınca Ḳovsī bir āftāb bā‘i̠ş

G.35

1. Bañ̂ga diyen ki nedür munca yanmaġa bā‘i̠ş
Nedür añ̂ga içüben bāde ḳanmaġa bā‘i̠ş

2. Feġānlaruñ̂ şemeri ḫesteye tereḥḥüm iken
Feġān kim oldı ṭebībüm usanmaġa bā‘i̠ş

3. Seni bu reng-ile gül-şende görmeyen ne bilür
Ki lāle ḳanlara n'ola boyanmaġa bā‘i̠ş

4. Diyen ki veṣl güni gün ne müżṭerib dolanur
Gerek mi başına yāruñ̂ dolanmaġa bā‘i̠ş

5. Gerü alur mıyam ol neḳdi le‘l-i nābuñ̂dan
N'ola göñ̂gül aparub ṣoñ̂ra danmaġa bā‘i̠ş

6. Aġırla Ḳovsīni bir daş ile ki ṣormazlar
Şeh öz gėdā-yı ser-i kūyın anmaġa bā‘i̠ş

G.36

1. Elden gėderem serv-i ḫürāmānuñgı görgec
Dilden düşerem ġunça-yı ḫendānuñgı görgec

2. Her çend bañga tāb vėrür mūy-miyānuñg
Bī-tāb oluram zülf-i perīşānuñgı görgec

3. Ėy cān alıcı gözleri şehbāz baḫışlu
Şāhin yaşınur pencė-yi müjgānuñgı görgec

4. Her çend semender gibi rizḳüm benüm oddur
Baġrum erinür āteş-i hicrānuñgı görgec

5. Ḫorşīd kim oldur felekümg çėşm ü çırāġı
Pervānelenür şem'-i şebistānuñgı görgec

6. Dil zövreḳi n'etsüñg ki eger Nūḥ özi olsa
Gird-āba düşer çāh-ı zeneḫdānuñgı görgec

7. Bülbül nėce yanuñgda ḥayādan aġız açsuñg
Gül ġunçalanur le'l-i dür-efşānuñgı görgec

8. Sīnemde göñgül ġunça-yı sīr-ābdur ammā
Şebnem tek erir ḳeṭrė-yi pėykānuñgı görgec

9. Reḥm ėyleyüb eḥvālına kūyuñgdaki itler
Feryāda gelür Ḳovsī-yi nālānuñgı görgec

G.37

1. İç şerāb-ı nāb özüñg sāḳī bañga mestāne baḫ
Gāh çėşm-i şefḳet ile gāh bī-reḥmāne baḫ

2. Her reviş var ėyleme ḳeṭ'-i neẓer 'üşşāḳdan
Baḫmasan şefḳet göziyle bārī bī-reḥmāne baḫ

3. Ėy dem-ā-dem yanduġum kėyfiyyetin menden ṣoran
Ṭāḳetuñg var ise ol berḳ-i sebük-cövlāna baḫ

4. 'Āşıḳam ben ṭā'ete nisbet vėrür zāhid beni
Gör yalanın ol sözini bilmezüñg böhtāna baḫ

5. Rövşen istersen göñgül āyīnesin dildārı gör
Görmek istersen eger cān cövherin cānāna baḫ

6. 'Ėşḳ derdinden beḳā-yı cāvdān ister göñgül
Bėyle daşḳun sėylden te'mīr umar vīrāna baḫ

7. Ġemze yā Reb ögredür yā reḥm ol ḫūn-ḫˇāra kim
Ėyle ẓālim gözler ile bėyle meẓlūmāne baḫ

8. Ėy diyen kim bādė-yi gül-gūn içüb ḳan aġlama
Bir elümde sāġer-i mėy bir elümde ḳana baḫ

9. ʻĖşḳ rövşen re'ydür ḥüsn-i resā meşşāṭası
Yā ele āyīne al yā Ḳovsī-yi ḥėyrāna baḫ

G.38

1. Gerçi gün kimi olur pāk neẓerler güstāḫ
Ḳarşu durmaz sañga āyīne kimi her güstāḫ

2. Düşse göz yaşı kimi mėy neẓerümden ne ola
Görebilmem ki lebüñgle ola sāġer güstāḫ

3. N'ola cemʻiyyetini tīġ ile ger dağıdasan
Çėhre olmış yüzüñge ḫeṭṭ-i müʻenber güstāḫ

4. Aġladurlar beni mīnā gibi güldürmaġ ara
Girmesüñg ḫūblaruñg bezmine kāfir güstāḫ

5. Beni ḳan terledür ol leʻl ne yüzden yā Reb
Ki tebessümle açub ġunçanı ėyler güstāḫ

6. Vėrdi gül-berg tek āhum yėline reşk beni
Ki ṣebā çulḳaşub ol zülf ile oynar güstāḫ

7. Ėy ḫoş ol mest ki bilmezken özini sözini
Yalvarub sāḳīye cām u meze ister güstāḫ

8. Nėce sāḳīnüñg ayaġını öpim yā elini
Ki ḥayādan öpebilmem leb-i sāġer güstāḫ

9. Beni mest ėtdi Füżūlī kimi bu söz Ḳovsī
Kim olım mest dutım dāmen-i dilber güstāḫ

G.39

1. Ġemzė-yi ḫūn-ḫˇāruñga cürʻet-i neẓẓāre yoḫ
Nė'yleyem āh ėtmeyem derd çoḫ u çāre yoḫ

2. Tīġ-i ḳeżādur nedür kiprigüñg ėy şūḫ kim
Sīnė-yi ṣed-çākdan ḳan aḫar u yara yoḫ

3. Ben kimi ser-geştedür çerḫ velī çerḫde
Dāġ-ı dil ü eşk tek s̱ābit ü seyyāre yoḫ

4. Merdüm-i çėşmüm eger gāhda bir gün görür
Kövkeb-i beḫtüm kimi ayı güni ḳara yoḫ

5. Yoḫ dėmenem ger dėsen var belā-kėşlerüm
Sen kimi Ḳovsī velī ‘āşıḳ-ı bī-çāre yoḫ

G.40

1. Var ümīdüm ki yėne ėyleye çėşmüñ beni yād
Ṣėyd her çend że‘īf olsa unutmaz ṣeyyād

2. Ḥüsn-i bī-sāḫte re‘nā-ter ü gīrā-terdür
Oldur ustād ki bilmez özi özin ustād

3. Eṣl özüñsen beni her çend gözüñ öldürdi
Ne ki sulṭān buyurursa onı ėyler cellād

4. Şėş-der-i ‘ėşḳden ėy dūstlar endīşe ḳıluñ
Ki ḥerīfüñ gözini bağlar imiş bu nerrād

5. hīç kim ‘āşıḳ-ı dil-ḫesteye iḳbāl ėtmez
Āh eger ėylemese derd ü ġemüñ göñlümi şād

6. Unudur ḳetlümi sanmañ kim ėder reḥm bañga
Bes ki ḥėyrān ḳalur eḥvāluma her dem cellād

7. Ḳoyma Ḳovsī kimi gerdūna benüm işlerümi
Yā ‘Elī yoḳsa bu bī-dādger ėyler bī-dād

G.41

1. Gelür bahār açılur gül hėzār ėder feryād
Bu ‘endelīb ḫezān u bahār ėder feryād

2. Feġān ki ḥāluma ol daş bağırlu reḥm ėtmez
Egerçi nālem ile kūhsār ėder feryād

3. Özi özin salur oddan oda sipend kimi
Zebān-ı ḳāl ile her kim şü‘ār ėder feryād

4. Bu herc ü mercde hīç bilmenem ne ġovġādur
Ki mest nāle çeküb hūşyār ėder feryād

5. Bi-‘ėynih ėyle ki oddan sipend nāle çeker
Seni gören kişi bī-iḫtiyār ėder feryād

6. Ne növ‘ kim dağıdur tünd-bād ḫār u ḫesi
Binā-yı ḥövṣelemi tār u mār ėder feryād

7. Ceres kimi yıġaram gerçi nāleden dilümi
Yüz ol ḳeder bu dil-i bī-ḳerār ėder feryād

8. Kimüñg murādı ile bes felek döner yā Reb
Ki gerdişinden anuñg kim ki var ėder feryād

9. Sipėhr-i çerḫe düşer gird-bād tek Ḳovsī
Ne ser-zemīnde ki bir bī-ḳerār ėder feryād

G.42

1. Göñgülde ġunçalanubdur cahān cahān feryād
Dilüm bu vechden ėyler zamān zamān feryād

2. Çemenden ötdi mi ol şāḫ-ı gül teġāfül ile
Ki ‘endelīb bu gün başlamış yaman feryād

3. Boyuñg belāsın alım bėyle ser-girān gėçme
Eger gelür sañga ‘üşşāḳdan girān feryād

4. Yarar felek cigerin Bī-sütūn u tīşe kimi
Ėdende ‘āşıḳ-ı meẓlūm-ı nā-tevān feryād

5. Cahān cahān elemüñgden cahān cahān efġān
Zamān zamān sitemüñgden zamān zamān feryād

6. Yėtince bülbüle növbet bahār-ı ‘ömr gėçer
Eger ben ėylesem ėy şāḫ-ı erġevān feryād

7. Ne yėrde kim ben olam ḥācet-i delīl degül
Ki ‘endelīb yuvasın vėrür nişān feryād

8. Ṣedā egerçi dolu cāmdan bülend olmaz
Viṣāl ėder beni leb-rīz-i el-emān feryād

9. Bu āh u nāle meger bī-sebeb midür yā Reb
Ki bezm-i veṣlde hem ėylerem hemān feryād

10. Bahār feṣli onı ṣovt-ı re‘d sanmaginen
Ki nālem ile benüm ėyler āsmān feryād

11. Kimüñg murādı ile bes felek döner yā Reb
Ki gerdişinden ėder yaḫşı vu yaman feryād

12. Yėtince sāḳī-yi ḫūn-ḫˇārdan bir avuc su
Kebāb olub cigerüm baġrum oldı ḳan feryād

13. Usandı mėhrsiz eflāk el-emānumdan
Henūz ėşitmedi ol yār-ı mėhrbān feryād

14. Ġem-i Zamāne ile bes ki çekdi cān Ḳovsī
Yıḫıldı ṣebr ėvi yā ṣāḥibe'z-zamān feryād

G.43

1. Bañga cahānı ḳara ėylemiş sipėhr-i kebūd
Görüñg görüñg ki ne od yandurur bu odsız dūd

2. Göñgül bināsını yā Reb sipėhr yıḫmış mı
Ki āh sīnem ėvinden gelür ġübār-ālūd

3. Añga ne reng ile eḥvālum ėyleyim rövşen
Ki yandurur meni bir od ne şö'le var ne dūd

4. Yėtende kūyına cānānumuñg ṣebā menden
Yėtür ḫüżū' u ḫüşū' ile çoḫ selām u sücūd

5. Göñgül sorāġını kūyuñgda almışam veh kim
Yaman uzaġa düşübdür bu Ke'bė-yi meḳṣūd

6. Ne 'ėybüñg olsa onı 'ėşḳ ėder hüner zāhid
Velī bu ḳapuda merd olmayan olur merdūd

7. Eṣerde 'ėşḳ sözi 'eḳle oḳşamaz Ḳovsī
Bir odlu nālė-yi nėy yüz terānė-yi Dāvūd

G.44

1. Ṣūretde gerçi 'āşıḳ dervīş ü bī-nevādur
Me'nīde ḥüsn genc ü 'ėşḳ ehli ejdehādur

2. Bin ölmek ile her dem 'āşıḳdan el götürmez
Gelsüñg belāya hicrān hicrān yaman belādur

3. Neḫl-i ḳedüñg bülend ü ben kūtehem bu yüzden
Nālem özi resā vu te'ṣīri nā-resādur

4. Sevdālu kākülüñg tek ser-geşte ḳalmayım mı
Kim baġlayan ayaġum başumdaki havādur

5. Dām ile ded ḳoşundur sulṭān-ı ‘ėşḳ Mecnūn
Başında ḳuş yuvası bāl u per-i hümādur

6. Nāçār dutdı Mecnūn āhūlar ile ülfet
Çün āşnā bulunmaz bīgāne āşnādur

7. Ėy pėyk-i ṣübḥ bizden eḥvāl ṣorsa cānān
Pėyġāmumuz selām u mektūbumuz du‘ādur

8. Pīr ü cavānı ‘ėşḳüñ yoḫ ferḳi bir birinden
Pėyveste bu çemende dört feṣl bir havādur

9. Āb u havāsı odlu toprağı ḳanlu Ḳovsī
Deşt-i cünūn bi-‘ėynih ṣeḥrā-yı Kerbelādur

G.45

1. Evvel lebüñ şerāb vėrür ṣoñra ḳan dutar
Bu düz egerçi gėc dutar ammā yaman dutar

2. Dāġ-ı cünūn yapuşmadı göñgline zāhidüñ
Bu möhri ger ḳara daşa bassan nişān dutar

3. Her söz ki ‘āriżinden anuñ ėylesen reḳem
Ḫorşīd miṣre‘i kimi āḫir cahān dutar

4. Ol kūya yā bėhişte göñgül bağlamaġ gerek
Bir ḳuş iki çemende ḫaçan āşyān dutar

5. Yėgdür ki şīşeye duta ḳanını bülbülüñ
Bir ġunçanuñ gül-ābını tā bāġbān dutar

6. Tesḫīr-i zülf-i yārı ṣebādan diler göñgül
Oḳşar añga ki özge eliyle ilan dutar

7. Tebriz ceẕbesi yaḫamı dutmış aparur
Ḳovsī egerçi dāmenümi İṣfahān dutar

G.46

1. Ġübār-ı cism bī-ārām düşse cāndan artuḳdur
Bu deryāda ṣedef var kim dürr-i ġelṭāndan artuḳdur

2. Bu ḳāmet kim añga kūtāh-bīnler serv söylerler
Sözüñ doġrusı medd-i ‘ömr-i cāvdāndan artuḳdur

3. Ne lāzim veṣf-i ḫeṭṭ ü ḫāl ol ḳamet duran yėrde
Bu miṣre‘ ‘ālem-i me‘nīde bir dīvāndan artuḳdur

4. Anuñ̂g ḫeṭṭ-i binā-gūşından artuḳ ėḥtirāz ėyle
Ki gīrālıġda ol egriceler müjgāndan artuḳdur

5. Leb-i mėy-gūn yėrini bāġbān gül yaprağı dutmaz
Ḫumār-ālūdeye her ġunça bir pėykāndan artuḳdur

6. Beterdür intiẓār-ı veṣl-i bī-encām hicrāndan
Serābuñ̂g teşneye her mövcesi ṭūfāndan artuḳdur

7. Belādur yārı görmek bezmde eġyār yanında
Bañ̂ga bu vechden veṣli anuñ̂g hicrāndan artuḳdur

8. Gül-ābı ġunçanuñ̂g telḫ olmağı ol vechdendür kim
Mürüvvetden göz örtüb ġunça üzmaġ ḳandan artuḳdur

9. Bu gėce kim benüm mėhmānum ol ḫorşīddür Ḳovsī
Fürūġ-ı kövkeb-i beḫtüm meh-i tābāndan artuḳdur

G.47

1. Ne ser-kėş şö'ledür bu veh bu ne ḳedd ü ne ḳāmetdür
Ḳiyāmetler ḳiyāmından ḳiyām ėtmiş ḳiyāmetdür

2. Ne kākülldür ki 'enber-bīz olub bād-ı ṣebā andan
Cahān hem ol ṣebā fėyżiyle reşk-i bāġ-ı cennetdür

3. Felekde ėyle pozmış mėhr ü māhuñ̂g rövneḳin ḥüsnüñ̂g
Ki yulduzlar bu yüzden her biri bir çėşm-i ḥėyretdür

4. Göz ü ḳaşuñ̂g eger İslām u küfri ėtmemiş yėksān
Bu ne mėy-ḫānedür bes ol ne mėḥrāb-ı imāmetdür

5. Ne reng-āmīzdür yā Reb bahār-ı ḫeṭṭ-i sebzüñ̂g kim
Gülistānlar anuñ̂g dövrinde reng-āmīz-i ḫecletdür

6. Kelām-ı mö'cüz-encām u leb-i şīrīn kelāmuñ̂gdan
Doludur şūr ile dünyā vu leb-rīz-i ḥelāvetdür

7. Bilübdür tā cemāluñ̂g me'nīsin ėy sebzė-yi gül-gūn
Ne ṣūret kim müṣevvir neḳş ėder meşḳ-i ḫecāletdür

8. Çemenden terlü rüḫsār ile yā Reb sen mi ötdüñ̂g kim
Gül ü şebnem bi-'ėynih çėşm-i ḥėyret eşk-i ḥesretdür

9. Gelür saḳ u solında ḥūrveşler ol melek Ḳovsī
Ne ölmişsen dur ėy bī-derd gör kim ne ḳiyāmetdür

G.48

1. Düşen kūyun͡gdan ayru, nālė-yi ʻerş-āşnā n'ėyler
Neẓerde olmayınca gülsitān, bülbül nevā n'ėyler

2. Yėtişdi mėhr ü māha gökde efġānum san͡ga yėtmez
Kime kim nā-resādur beẖt, feryād-ı resā n'ėyler

3. Dil ü dīni kim almaz gözlerün͡g bir ʻişveye n'ėylim
Benüm kimi tünük-māye metāʻ-ı nā-revā n'ėyler

4. San͡ga yalvarduġum vechi budur kim ʻecze māyilsen
Ve-ger-ne bir gön͡gül kim müddeʻāsızdur duʻā n'ėyler

5. H̱erīdār olmasa gövher ḳara daş ile yėksāndur
Eger erbāb-ı ḥācet olmaya ḥācet-revā n'ėyler

6. İlan zehrini ẖeṭṭ ü ẖāl hīç vech ile kem ḳılmaz
Gön͡gül tā olmaya dervīş neḳş-i būryā n'ėyler

7. Yėri vardur ban͡ga ger māder-i eyyām süt vėrmez
Oġul kim kūr u mübrim düşmeye Ḳovsī gėdā n'ėyler

G.49

1. Bu ser-zemīne ẖansı çemenden ṣebā yėter
Kim nükheti demāġuma çoḳ āşnā yėter

2. Ol ġunça-leb meger bu gülistāndan ötdi kim
Bir perdeden ḳulaġuma yüz bin ṣedā yėter

3. H̱āṣ ėtme her şikāra bir ayru kemend ü dām
İki cahāna ol iki zülf-i resā yėter

4. H̱eṭ ḥüsne perde dutmaġ içün göz ḳaraltmasun͡g
Ger zülf elini çekse nigehbān ḥayā yėter

5. Öldürdün͡g ise Ḳovsīni endīşe çekme kim
Yüz ḳana bir ġıya ġıya baẖmaġ bahā yėter

G.50

1. Gön͡glüm almaġ ḳeṣdine çün şūẖ ṭennāzum gėçer
Bes ki nāz ėyler ban͡ga ʻālemlere nāzum gėçer

2. Bes ki ḳan aġlar gözüm ʻālemleri ḳan aġladur
Tār-ı müjgānına ẖelḳün͡g gövher-i rāzum gėçer

3. Gerçi suyun͡g ḳeṭresini gövher ėyler nov-bahār
Bağrumı bir ḳeṭre su ėyler benüm yazum gėçer

4. Göz yumub açmaġa fürṣet yoḳdur ėy gön͡glüm ḳuşı
Bir göz aç sen hem özün͡g göster ki şehbāzum gėçer

5. Āh-ı ḥesret yandurur varı ḫes ü ḫāşākumı
Çün teġāfül birle berḳ-i ḫāne-perdāzum gėçer

6. Öz murādumca bu ṣeḥrālarda bir ṣėyd ėtmedüm
Men ki göklerden ḫedeng-i ovc-pervāzum gėçer

7. Rām olur Ḳovsī eger āhū-yı re'nā boynına
Ḥelḳė-yi çīn-i kemend-i tār-ı āvāzum gėçer

G.51

1. Her çend gül leṭīf ola rüḫsārun͡g özgedür
Nergis ne olsa çėşm-i füsūnkārun͡g özgedür

2. Ben ġunçaya yaman dėmenem nükte dutmanam
Söz bundadur ki le'l-i göher-bārun özgedür

3. Ṭūbāda var rü'ūnet ü endām servde
Ammā ḫürām-ı neḫl-i bilā-bārun͡g özgedür

4. Yoḫ vā'iẓün͡g sözine sözüm kim bėhişt var
Kūyun͡g bir özge cennet ü dīdārun͡g özgedür

5. göz nūrını neẓārė-yi ḳur'ān ger arturur
Ḫāl u ḫeṭünle ṣefḥė-yi rüḫsarun͡g özgedür

6. Ḳovsī egerçi var cefā-pīşe dūstlar
Ammā senün͡g ḥerīf-i sitemkārun͡g özgedür

G.52

1. 'Ālemi meḥv ḳılan ağzı vu şīrīn sözidür
Ġėyre uyma ki eger var eger yoḫ özidür

2. Cigerüm ḳan ėyleyen le'l ki leb söylerler
Gerçi ben dadmamışam nė'met-i ḥüsnün͡g duzıdur

3. Çıḫuban minbere Ḳur'ān oḫuyub ve'ẓ vėren
Ḫoş uzatdun͡g meger ol zülf ile kākül sözidür

4. Aparan ġemze vü kākül el ayaġ bağlıyanum
Aldadan ḫeṭ, buyuran ḳaşları, ḳanlum gözidür

5. Bilmenem ḳanlu dögünler mi güyür sīnemde
Yā senüñ berḳ-‘inānuñ ayaġınuñ izidür

6. Zāhidüñ çėhresi nūrānī diyüb aldanma
Ḳaradur içi eger lāle gibi ḳırmızıdur

7. Ser-i kūyuñda bulan ḳurb-ı meḳām ol gözelüñ
İtine çıḫ dėme kim Ḳovsīnüñ iki gözidür

G.53

1. Kim ki bu ‘ālemde ‘ömrin ṣerf ėdüb yār aḫtarur
Genc-i gövher daġıdub vīrānede mār aḫtarur

2. Bes ki vėrmez yuḫu göz açmaġa fürṣet kimseye
Ṣübḥ gün şem‘-ile her gün çėşm-i bīdār aḫtarur

3. Çıḫmadı Mecnūn gėdenden ṣoñra bir şeydā sesi
‘ömrlerdür kim ṭebīb-i ‘ėşḳ, bīmār aḫtarur

4. Bes ki ḫeṭṭ ol kövkeb-i ḥüsnüñ günin ėtmiş ḳara
Zülf-i rüḫsārı çırāġ-ile giriftār aḫtarur

5. Perdė-yi dām ėylemiş zāhid ridāsın ḫelḳ içün
Ḳapularda sübḥe fālı birle zünnār aḫtarur

6. Çėhresinde dāne dāne ābile sanmañ anuñ
Şimdi ġerbāl ile ol nov-ḫeṭ giriftār aḫtarur

7. Çoḫ-daḫı göñglüm benüm mėy-ḫāneye māyil degül
Kim gezüb ėv ėv ḫarābāt içre huşyār aḫtarur

8. Dāmeninden el ayaġdan düşmaġ ile çekmenem
Göñglüm ol āyīne-rūyı tā nefes var aḫtarur

9. Başı ez bes kim bizüm çöllerde degmiş daşlara
Sėyl feryād ėyleyüb dāmān-ı kuhsār aḫtarur

10. Özge rövneḳ var Ḳovsī ḥüsn bāzārında kim
Bir metā‘ onda iki ‘ālem ḫerīdār aḫtarur

G.54

1. Ėy çėşm-i eşk-bār ciger bėyle mi olur
Yoḳ sende tāb nīm-neẓer bėyle mi olur

2. Ėy bād söyle göñglüme yėtdüñse kūyına
K'ey herze-gerd sėyr ü sefer bėyle mi olur

3. Dünyānı pī̇ç ü tāba salubdur henūz özi
Yoḳdur arada hī̇ç kemer bėyle mi olur

4. Toprağ ile gözüm yaşı yėksān gelür san̂ga
Sizlerde ḳedr-i ehl-i neẓer bėyle mi olur

5. Lüṭf ü ‘eṭā vu reḥm ü mürüvvet, vefā vu mėhr
Bī-derd ẖūblarda meger bėyle mi olur

6. Ḳovsī melālum arturub incitdi yaramı
‘üşşāḳ nālesinde eṡer bėyle mi olur

G.55

1. Dövrinde ‘āriżün̂g ẖeṭ-i müşkīn ġerībdür
N'içün ki āteş üzre reyāḥīn ġerībdür

2. Gelmiş yuẖardan aşaġa saḳla ‘izzetin
Salma ayaġa kākül-i pür-çīn ġerībdür

3. Yol hī̇ç bulmanam diş ile aġzı sirrine
Meḥv olmışam ki mīm ara sīn ġerībdür

4. Ḳan yaşuma yıḳıldı uşaġlar bu ṭürfe kim
‘āşıḳ sirişki olmasa rengīn ġerībdür

5. Ol zülf kūçesinde ṣebā söyle kāküle
Dutsun̂g elin ki Ḳovsī-yi miskīn ġerībdür

G.56

1. Derd-i ser çekmez eger zāhid riyālardan gėçer
Müdde‘āsın bulmış ol kim müdde‘ālardan gėçer

2. Olsa ger sālik bu yolda ḳorẖulu me‘ẕūrdur
N'ėylesün̂g ol kim iki ‘ālem belālardan gėçer

3. Mestdür mi gözlerün̂g kim reḥm ėdüb ḳanum töker
Yol mı azmış nāvekün̂g kim bī-nevālardan gėçer

4. Ger seg-i kūyun̂g gėçüb benden feġān ėyler n'ola
Āşnāya güc gelür kim āşnālardan gėçer

5. Ėylemez Ḳovsī eṡer bu daş baġırlu bütlere
Tīr-i āhun̂gdan ne ḥāṣil kim semālardan gėçer

G.57

1. Teġāfül ėyleme sāḳī ki nov-bahār gėçer
Yėtince bir de baṅga dövr-i rūzgār gėçer

2. Ḳefes esīri olan bülbülüṅg gözinden ıraġ
Ki bāġbānı vidā‘ ėyleyüb bahār gėçer

3. Ḳiyāmet oldı mı yā bir nėçe şehīdlere
Ḳiyāmet ėtmek içün baẖa baẖa yār gėçer

4. Feġān ki mende ayaġ yoḳdur onda temkīn çoẖ
Gėçince yār öter ‘ömr ü rūzgār gėçer

5. Neşāṭ-ı veṣl temennāsı ile olma melūl
Göṅgül bu bir nėçe gün her reviş ki var gėçer

6. Girān gelür saṅga ẓālim dėmek ve-ger-ne baṅga
Ne ẓülm ėylesen ėy āteşīn ‘iẕār gėçer

7. Çoḳ ėtme girye göz āẖir żerūr olur Ḳovsī
Gelüb neẓāre güni şām-ı intiẓār gėçer

G.58

1. Dil munca ārzū ile bī-müdde‘ālanur
Her-gāh nāle ile eṡer āşnālanur

2. Her bir giyāha daldalanur ḳorẖudan ṣebā
Çün ṣėyd ḳeṣdine ẖem-i zülfüṅg havālanur

3. Kāfir benüm tek uymasuṅg ol kem-nigāha kim
Her bir neẓerde yādlanur āşnālanur

4. Resm-i sülūk ol büt ile n'ola dūstlar
Her çend kim vefālanuram bī-vefālanur

5. Dil titrer ü gözüm ḳaralur ḳara gözlere
Ger meġz, sürme vü sümügüm tūtiyālanur

6. İḳbāl-ı beẖt himmet ucalduġca pest olur
Nālem resālanurca eṡer nā-resālanur

7. Nėy terk-i berg ėylemedin bulmaz ol ṣedā
Ṣūret ki bī-nevālana me‘nī nevālanur

8. Ėy feḳrden özin eriden kīmiyā içün
Ṣebr ėtsen öz özine misüṅg kīmyālanur

9. Ḳovsī ḳapusı Ke‘belenür ḥācet ehline
Her kim ki ‘ėşḳ ḳapusına iltica̅lanur

G.59

1. ‘Üşşāḳ-ı bī-nevāya ḳulaġ dut nevāyı gör
Nėy tek bu bī-zebānlara dil vėr harāyı gör

2. Göz vara vara göñglüm ėvin göz göz ėyledi
Deryāya saldı reẖneler ol ḳanlu çayı gör

3. Dėrdüm ki nov-bahār gele göñglüm açıla
Sındurdı şāẖ u bālumı ol mūmyāyı gör

4. Aldanma pīç ü tābına mūy-miyānınuñg
Ėy ġāfil aç gözüñg bu görünmez belāyı gör

5. Almaz meḥebbeti heves-i ḳelb nırẖına
İnṣāfa baẖ mürüvveti sėyr ėt vefāyı gör

6. Öz cānī düşmenini sever ‘āşıḳam diyen
Bī-‘eḳli gör sefāheti gör bī-nevāyı gör

7. Ẓāhirde że‘fden çekebilmem nefes velī
Me‘nīde çekdügümce nefes āh u vāyı gör

8. İnṣāf terkin ėtme ne istersen ėt bañga
Ye‘ni arada ‘āşıḳı görme H̱udāyı gör

9. Ḳovsī egerse boynını çoḳ baẖma ẖᵛār añga
Re‘nālanan zamānda bu ẖem-geşte yayı gör

G.60

1. Ḳetlüme bėl baġlamış ol cāhil ü nā-dānı gör
Susayubdur ḳanuma ol āteşīn cövlānı gör

2. Egledi göñglüm beni āẖir bu nā-ẖoş mülkde
H̱āk-ı dāmen-gīr olubdur ol bir avuc ḳanı gör

3. Gözlerüm keştī kimi her çend ẖüşk u ẖālīdür
Çāk-ı sīnemden neẓer sal göñglüme ṭūfānı gör

4. Ėy gözüm nūrı bulanur su velī ser-çėşmeden
Göñglümüñg ḥālın ṣorınca çėşm-i ẖūn-efşānı gör

5. ‘Ėşḳ ḳurtardı cahānuñg ḳīl ü ḳālından beni
Oldı dermān derdüme ol derd-i bī-dermānı gör

6. Zehrdür me'nīde her tiryāk eger bīnā isen
Ṣübḥ-i veṣl āyīnesine baẖ şeb-i hicrānı gör

7. Görme sāḳī cām içün elden ayaġdan gėtdügüm
Gerdiş-i dövrānı gör 'ömr-i sebük-cövlānı gör

8. Āyīne almaġ ele Ḳovsī ne lāyiḳ 'āşıḳa
Ger özüñ görmek dilersen baẖ men-i ḥėyrānı gör

G.61

1. Ġunça-yı gül tā gülistānuñ çırāġın yandurur
'Endelībüñ perdė-yi çėşminde yaġın yandurur

2. Yanaram āh ėtmesem ger āh çeksem āh kim
Bülbül-i bī-çārenüñ bāġ u bulaġın yandurur

3. Ėylemişdür şām-ı hicrān sīnemi ẓülmet-serā
Bu sebebden onda cānān şem'-i dāġın yandurur

4. 'Ėşḳ ehli, 'āşıḳ ister cümlė-yi eḥbābını
Kim semender mīz-bān olsa ḳonaġın yandurur

5. Germdür ez bes nigāhum yandurur göz perdesin
Veh ne ṣehbādur bu ṣehbā kim ayaġın yandurur

6. Yandurur ol āteş ile ẖān-mānın 'āḳibet
Her kimüñ gerdūn-ı dūn-perver ocaġın yandurur

7. Ol gül içün bāġbān nāzın çeker her ẖārdan
Nükhet-i gül gerçi Ḳovsīnüñ demāġın yandurur

G.62

1. İlāhī n'ola ger lāl olsalar şeydāyī bülbüller
Ki varı bī-vefā vu bī-teh ü her-cāyīdür güller

2. Meger pervāne bilmiş ė'tibārın şem'-i ẖod-kāmuñ
Ki öz bāl u perinden başa her dem savurur küller

3. Ḫeṭ ü ẖāluñuza çoḳ meġrūr olmañ ėy gözeller kim
Bu gün danla ḳoyar küller sizüñ başuñuza kāküller

4. Ded ü dām ülfeti yėgdür bu ẖelḳüñ iẖtilāṭından
Anuñ-çün 'āşıḳ-ı dīvāneye merġūbdur çöller

5. Bu iki nā-mülāyim şīveden yā Reb n'olur ḥāṣil
Sen ü nā-ḫoş teġāfüller men ü bī-cā teḥemmüller

6. Doludur şūr ile Ferhād u Mecnūn çölleri ammā
Gelüñ kim özge ʿālemdür bizüm daġlar bizüm çöller

7. Daḫı zülf-i girih-gīr ārzū ėyler midüm Ḳovsī
Eger gāhī dutulmış göñglümi açsaydı sünbüller

G.63

1. Eflāk göñglümüñ ḳuşına āşyānedür
Seyyār u s̱ābit ü meh ü ḫorşīd dānedür

2. Nisbet bañga ḥikāyet-i Mecnūn fesānedür
Nālem yanında şīven-i bülbül terānedür

3. Yüz bin behāne isterem ol kūya varmaġa
Dėrler ki cennetüñ sebebi bir behānedür

4. Ṣübḥ ḫumār-ı çėşm-i siyāhuñ neẓāresi
Kėyfiyyet-āferīn-i şerāb-ı şebānedür

5. Lāyiḳ degül ʿebes̱ yėre ėtmek ḫarāb onı
Ėy şāh-ı ḥüsn çün sañga göñglüm ḫezānedür

6. Sen yād isen benümle ḫeyāluñ bir ėvlüdür
Bīgānesen özüñ ġem ü derdüñ yėgānedür

7. Eḥbāba ser-güẕeştini Ḳovsī beyān ėder
Sanmañ ki meṭlebi ġezel-i ʿāşıḳānedür

G.64

1. Neẓārė-yi gül ile derd-i yār tāzelenür
Bu ṣendel ile ṣüdāʿ-ı ḫumār tāzelenür

2. Şerāb-ı nāb ile teşvīş-i dāġ-ı ʿėşḳ artar
Ki her ḳeder su içer lālezār tāzelenür

3. Feġān ki beḫye ile zeḫminüñ biri bin olur
Emān ki merhem ile dāġ-ı yār tāzelenür

4. Mürūr ile kem olur sūz-ı teşne, ḥėyrānam
Ki veʿde köhnelenür intiẓār tāzelenür

5. Ṭerāvet-i gül-i rüẖsārı arturur ẖeṭ-i sebz
Ki ebr olanda çemen-i nov-bahār tāzelenür

6. Ḳefes esīriyem ü bī-nevālıġum vardur
Bu gün ki berglenüb, şāẖsār tāzelenür

7. Nehāl-ı ṭeb'ümi ġem gün-be-gün füsürde ḳılur
Bahār feṣli ki her nūk-i ẖār tāzelenür

8. Ḫeyāl-ı ẖāl u ẖeṭṭ ü zülf-i müşk-bārun̂gdan
Nesīm-i āhum ile nov-bahār tāzelenür

9. Gözüm kim üz çevürür tīġ-i āb-dārun̂gdan
Ki ger sen avçı olursan şikār tāzelenür

10. Bir özge şekve san̂ga her gün ėylerem senden
Ki gerdiş-i felek-i bī-medār tāzelenür

11. Görende ẖeṭ eṡerin veṣline anun̂g Ḳovsī
Ümīd-i ẖāṭır-ı ümīdvār tāzelenür

G.65

1. N'ola ger baġrumı ḳan, çėşmümi giryān ėyler
Ban̂ga fermān özinün̂gdür ne ki cānān ėyler

2. Mūr u mār ile düşübdür ser ü kārum n'ėylim
Gön̂glümi ẖāl yıġar zülf perīşān ėyler

3. Bir uşaġun̂g yėne bāzīçe ėvidür gön̂glüm
Ki hemān yapduġı sā'at onı vīrān ėyler

4. Nā-güvārādur eger ġėyr vėre āb-ı ḥayāt
Yār eger derd vėrür derdüme dermān ėyler

5. Ġunçalatmış beni ol şāẖ-ı gülün̂g hicrānı
Bī-beṣīret ban̂ga teklīf-i gülistān ėyler

6. Bu belā dāġını āẖir aẖıdurdum gözden
Āh n'ėylim ki gön̂gül ḳan ėleyen ḳan ėyler

7. Kimsenün̂g degmemişem gön̂gline hergiz yā Reb
Yėne her kim ki yėter gön̂glümi vīrān ėyler

8. Ṭifldür sevdücegüm yaẖşı yaman ferḳ ėtmez
Ki eger Ke'be eger büt-kede vīrān ėyler

9. Ola ger Ḳovsīye menẓūr gül-i rüẖsāruñ
Neẓm-i rengīn ile dünyānı gülistān ėyler

G.66

1. Bu resm ile eger ebrū-yı yār işārelenür
Şekīb riştesi zencīr olursa pārelenür

2. Çemenden ötdi mi ol māh kim fürūġından
Gül āftāblanur şebnemi sitārelenür

3. Tamām dāġ u belādur egerçi ḥāṣil-i ʿėşḳ
Bu derde ṣebr ėylesen öz özine çārelenür

4. Ṣedefde gövher olan ḳeṭreden olur ẓāhir
Ki ʿėyn-i beḥrde deryālanan kenārelenür

5. Olurken āteş-i sūzende ile ẖārā nerm
Feġān ki nālem ile yār göñgli ẖārelenür

6. Ḳılur cahānı müseẖẖer livā-yı eẖżer-i ẖeṭ
Egerçi zülf bu gün danla hīç-kārelenür

7. Fürūġ birle gül-i zeẖmi şemʿ-i meḥşer olur
Anuñ ki tīġ-i şehādetle başı yaralanur

8. Ayaġdan çek elüñ lāleden ḳiyās ėyle
Ki yüzi ḳırmızı olduġca içi ḳaralanur

9. Diyār-ı ḥüsnde hem el, el üste çoḳdur kim
Sözi yanında anuñ aġzı hīç-kārelenür

10. Meʿāl-ı mūy-miyān pīç ü tābdur Ḳovsī
Haçan ẖeyāl ile ol lefẓ ü meʿnī aralanur

G.67

1. Göñgül almaġ revişin ol leb-i ẖendān ne bilür
Biri kim vāḳif-i derd olmaya dermān ne bilür

2. Almamış göñglini elden özi tek kāfir anuñ
Mėḥnet-i ḥövṣele-sūz-ı şeb-i hicrān ne bilür

3. Rūzgārın ḳara, öz zülfi anuñ ėylememiş
Dūd-ı āh-ı men-i mehcūr-ı perīşān ne bilür

4. Nėʿmetüñ ẕövḳini perverdė-yi nėʿmet bilmez
Añga çoẖdur dil ü cān ḳedr-i dil ü cān ne bilür

5. Sitem ü lüṭf temīzin ėdebilmez ʻāşıḳ
Nik ü bed ferḳini āyīnė-yi ḥėyrān ne bilür

6. Ne ḳeder görmek onı olmaya mümkün yėgdür
Bulmayan veṣl neşāṭın ġem-i hicrān ne bilür

7. Düşmedin mürġ-i çemen zāġ u zeġen ṣoḥbetine
Ḳedr-i künc-i ḳefes ü yād-ı gülistān ne bilür

8. N'ola gül-rüẖler eger her kime iḳbāl ėdeler
Belī öz ḳiymetini gövher-i ġelṭān ne bilür

9. Kim ki bilmez özini öz sözini hem bilmez
ʻErż-i meṭleb neseḳin Ḳovsī-yi ḥėyrān ne bilür

G.68

1. Bir yol dėmedüñ̂ kim gön̂gül ėy yār kimüñ̂dür
Ėy kāş bileydüñ̂ ki bu bīmār kimüñ̂dür

2. Mehcūr benem, özgeyedür gūşė-yi çėşmüñ̂
Meẖmūr kim ü sāġer-i ser-şār kimüñ̂dür

3. Gön̂glüm benüm āvāre vü sen ġėyr ġeminde
Kim ẖāne-ẖarāb olmış u mėʻmār kimüñ̂dür

4. Ben teşne-lebem sen suyı topraġa sepersen
Bīmār-ı perīşān kim ü tīmār kimüñ̂dür

5. Gėtdi gön̂gül elden rüẖ ü zülfüñ̂ hevesinden
Vīrāne kimüñ̂ genc kimüñ̂ mār kimüñ̂dür

6. Bir pillededür cemʻ ḳara daş ile gövher
Yūsuf nėce bilsüñ̂ ki ẖerīdār kimüñ̂dür

7. Zāhid ban̂ga gel söyleginen dīni seversen
Tesbīḥ senüñ̂ ḥelḳė-yi zünnār kimüñ̂dür

8. Yoẖdur ẖeberüm kim gön̂gül olmış kime ḥėyrān
Āyīne ne bilsüñ̂ ser-i bāzār kimüñ̂dür

9. Her nīş ile bir nūş gerek yār ola Ḳovsī
Ger ẖār senüñ̂dür gül-i bī-ẖār kimüñ̂dür

G.69

1. Ėyle kim dermān senüñ̂dür derd-i bī-dermān senüñ̂dür
Her ne ėtsen pādşāhum ėyle kim fermān senüñ̂dür

2. Teşnė-yi dīdārun͡gam ben ėy gül-i ter, ẖārun͡gam ben
Bir emānetdārun͡gam ben dil senün͡gdür cān senün͡gdür

3. Gön͡glümi evvel alursan āẖiri gözden salursan
Ḳible-gāhum sen bilürsen ėv senün͡g mėhmān senün͡gdür

4. Ėy benüm çėşmüm çırāġı gön͡glümün͡g ümmīdi sāḳī
Ḳan ile doldur ayaġı kim bu gün dövrān senün͡gdür

5. Dīn ü dilden gėçmeyem mi ḥāṣilümdür biçmeyem mi
Ḳana ḳana içmeyem mi kāse kāse ḳan senün͡gdür

6. Gerçi veṣlün͡g oldı müşkül bes ki var ortada ḥāyil
Olmışam hicrāna ḳāyil çün şeb-i hicrān senün͡gdür

7. Gel beni ėy ḳātil öldür kim benüm meḳṣūdum oldur
H̱ˇāh aġlat ẖˇāh güldür dīdė-yi ḥėyrān senün͡gdür

8. Çoḳ da cövre māyil olma düşmen-i cān u dil olma
Ḥāl-ı dilden ġāfil olma çünki ol vīrān senün͡gdür

9. Başun͡g oldı gūy-ı mėydān ḳāmet-i ẖem-geşte çövgān
İmdi Ḳovsī ėyle cövlān ‘erṣė-yi mėydān senün͡gdür

G.70

1. Çırāġ-ı dāġ ile gön͡glüm visāl-ı yār ister
Yeḳīn ki lālė-yi pejmürde nov-bahār ister

2. Aç aġzun͡g ėyle feġān ėy sipend-i temkīn bes
Ki ‘ėşḳ ehlini me‘şūḳ bī-ḳerār ister

3. H̱arāb-ı cilvė-yi bī-bāk-i şām-ı hicrem kim
Ne ārzū ne teḳāżā ne intiẓār ister

4. metā‘-ı mėhr ü meḥebbet ‘ezīzdür ammā
Bir özge ‘ālem ü bir özge rūzgār ister

5. Cahānda resm-i vefā umma kimseden zinhār
Ki ġem elinde ölür kim ki ġem-güsār ister

6. Odum kül oldı külüm aẖtarur ṣebā tapmaz
Henūz ‘ėşḳ beni ẖār u ẖāksār ister

7. Yėri şeb-i ġemüm ėy şem‘, rövşen ėylemegil
Bu günde çün beni ol āteşīn ‘iẕār ister

8. Cahānda görmelü yüz çünki vėrmez üz Ḳovsī
Bu yüzden āyīnesi dīdemüŋ ġübār ister

G.71

1. Gerçi her ʻāşıḳa hicrān ḳatı müşkül görünür
Baŋa bir leḥẓe ferāḳuŋ nėçe bin il görünür

2. Ben düşen vādīye basmaŋ ḳedem ėy ʻāşıḳlar
Ki bu çöllerde ne Mecnūn ve ne meḥmil görünür

3. Şīr ser-pence salur vādī-yi ḫūn-ḫˇāruŋda
ʻĖşḳ eger bī-ciger ü bī-ḫod u bī-dil görünür

4. Cez̠bė-yi ʻāşıḳa eġyār olabilmez mānėʻ
Ḫār u ḫes āteş-i sūzāna ne ḥāyil görünür

5. Savurur külleri öz başına pervāne içün
Şemʻ ẓāhirde eger ser-kėş ü ġāfil görünür

6. Özge ṭāʻetlere oḳşatma benüm ṭāʻetümi
Ki baŋa mütteṣil ol Keʻbe müḳābil görünür

7. Veṣl bezminde ki eġyār ola engel Ḳovsī
Her ili bir dem ü her sāʻatı bir il görünür

G.72

1. Var ise cemʻiyyet-i ḫāṭır, perīşānlıġdadur
Meʻnī-yi ārām ṣūret tapsa, ḥėyrānlıġdadur

2. Rūzī-yi erbāb-ı dāniş ḫūn-ı dildür dehrde
Bir ferāġet var ise ʻālemde nā-dānlıġdadur

3. Al-ı vālāsına (?) dünyānuŋ müḫennes̠ler kimi
Māyil olma kim libās-ı merd ʻüryānlıġdadur

4. Derd ehlinüŋ ġemi bī-derde teʼs̠īr ėylemez
Berḳ ḫendānlıġdadur tā ebr giryānlıġdadur

5. Tövbeden vāʻiẓ benüm dāyim nedāmetdür işüm
Çün dėdüŋ kim tövbe meʻnīsi peşīmānlıġdadur

6. ʻĀleme fermānrevādur zülf ile ḫāluŋ senüŋ
Mār u mūrı hem bu iḳlīmüŋ Süleymānlıġdadur

7. İstemez dīn ü dilin ol nā-müselmān Ḳovsīnüŋ
Gör ne kāfir mācerālıġlar müselmānlıġdadur

G.73

1. Ne sözdür bu ki sen berḳ-i belā dünyā nėyistāndur
Ki ḥüsnüñ̂gden senüñ̂g ėy şāẖ-ı gül ʻālem gülistāndur

2. Şikāyet teng-nā-yı şehrden ger ėtmeyim n'ėylim
Ki bu dīvāneye ṣeḥrā mekān-ı teng-mėydāndur

3. Gözüm ṣormaz göñ̂gül ḥālın göñ̂gül bilmez göz eḥvālın
Öz eḥvālına bes kim her biri ʻėşḳüñ̂gde ḥėyrāndur

4. Feġān kim iżṭirāb artar anuñ̂g gördükce rüẖsārın
Sanurdum kim viṣāl ol derd-i bī-dermāna dermāndur

5. Teġāfül ėyler ü çıẖsuñ̂g diyer cānuñ̂g ki ʻāşıḳsan
Meger ol seng-dil bilmez ki ʻāşıḳ hem müselmāndur

6. Ṭebībüm bilmenem ben öz sözüm va'llāh bi'llāh
Belī hez̠yān diyer ol ẖeste kim ḥālı perīşāndur

7. H̱eyālından anuñ̂g her kiprigüm bir şemʻ ėder rövşen
Dönüb pervāneler Ḳovsī sanurlar kim çırāġāndur

G.74

1. Anuñ̂gçün ben sañ̂ga yalvarmanam kim yalvaran çoḳdur
Benüm göñ̂glüm alan yoḳdur sañ̂ga göñ̂glin vėren çoḳdur

2. Men-i dil-ẖestenüñ̂g hem ṣedḳe içün ṣorginen ḥālın
Senüñ̂g kim nergis-i bīmāruñ̂g eḥvālın ṣoran çoḳdur

3. Dil-i ṣed-pāremi sen alginen ėy nā-müselmān kim
Bu gün ol lālė-yi ṣed-bergi dört yandan deren çoḳdur

4. Gözüm nöḳṣān-ı nāz olmaz su'āl ėt ḥāl-ı zārum kim
Benüm derdüm bilen yoẖdur sañ̂ga ger bildiren çoḳdur

5. Haçan fürṣet vėrür nāz u teġāfül derd-i hicrāna
Belī eḥyā vėren azdur ve ger ne öldüren çoḳdur

6. Uzaḳdur yol gerekdür leng-lengān başa aparmaġ
Ve-ger-ne öz semendin bir havur yortub yoran çoḳdur

7. Ġenīmetdür kimüñ̂g kim dīdė-yi meʻnīsi rövşendür
Ve-ger-ne çėşm-i ṣūret-bīn ile Ḳovsī gören çoḳdur

G.75

1. Ṣebā selāmumı lüṭf èyle ol diyāra yètür
Peyāmumı sözümi ḥāl èvinde yāra yètür

2. Ḳefes esīri olan ʻendelīb pèyġāmın
Çemende bülbüle ʻerż èyle nov-bahāra yètür

3. Sükūt çağı degül èy sipend aç dilüñgi
Benüm niyāzumı ol āteşīn ʻiẕāra yètür

4. Egerçi ben kimi èy şemʻ-i bezm dilsizsen
Yanub yanub añga sen daẖı bir işāre yètür

5. Tereḥḥüm èt bañga èy nāle durma Tañgrı içün
Beni anuñg ser-i kūyına vara vara yètür

6. Bu beḥrde göher el vèrmez èy murād yèli
Sefīnemi kerem èt bārī bir kenāra yètür

7. Götür ġübār kimi cism-i zārumı Ḳovsī
Nesīm-i nāle ile ovc-ı èʻtibāra yètür

G.76

1. Leb-i mèy-nūş sāḳī özgedür mèy gerçi rengīndür
Ḥayāt-ı cāvdān ser-çèşmesi ol cān-ı şīrīndür

2. Edeb bir yana ol bir yana kim mestem elüm dutmaz
Kesilsüñg elleri èy bāġbān her kim ki gül-çīndür

3. Göñgül artuḳ gèder elden gözüm gördükce dildārı
Bu zeẖmi èyleyen nāsūr ol āhū-yı müşkīndür

4. Benüm eḥvālumı ẖāl-ı lebüñg tek hīç kim bilmez
Bilür Ferhād şūrın her kimüñg meṭlūbı Şīrīndür

5. Rüʻūnet satma bī-şermāne ol meḥfilde èy mīnā
Ayaġ düz ḳoy ẖeberdār ol ki sāḳī göñgli sengīndür

6. Göñgül titrer gözüm görmez elüm dutmaz ayaġ gètmez
Görer ḥèyrānlıġum cānān ẖeyāl èyler ki temkīndür

7. İlāhī gün-be-gün artuḳ-raḳ olsuñg āb u rengüñg kim
Yüzüñg neżżāresinden gözlerüm dāmān-ı gül-çīndür

8. Gerek zāhid müvāfiḳ bir biriyle ṣūret ü me'nī
N'ola zünnār baġlarsam ki meḳṣūdum büt-i Çīndür

9. Gelen Ḳovsī degül Mecnūn ġübārıdur bu çöllerde
N'içün durmazsan ėy kūh-ı girān yėrden ne temkīndür

G.77

1. Benüm gözüm ki ne gülbün ne yāsemīn yėridür
Hėzār şükr kim ol serv-i dil-nişīn yėridür

2. Nėce göñ̄gül götürem göñ̄glüm ülfetinden kim
Bir ėyle tāze nehāluñ̄ bu ser-zemīn yėridür

3. Ne yėrde kim dutar ol mest-i nāz bāde bañ̄ga
Benüm egerçi dilüm dutmaz āferīn yėridür

4. Görende 'āşıḳ-ı ser-mest ayaġ izin sāḳī
Revān düşüb ḳoyar anlın sanur cebin yėridür

5. Senüñ̄gle ḳanı reḳībüñ̄, gözüm, haçan ḳaynar
Anuñ̄ ki sīnesi yüz reng küfr ü kīn yėridür

6. Yaḫamdan el götürüb benden ötmeyen zāhid
Yėri ki mescid ü mėḥrāb 'eḳl ü dīn yėridür

7. 'ezīzdür dil-i vīrāne Ke'beden artuḳ
Belī bu me'nī ėvi ṣūret-āferīn yėridür

8. Boyuñ̄ belāsın alım ḥāl ėvinde sözlerümi
Ne me'nīye ki sen anlarsan āferīn yėridür

9. Egerçi mėy-kededür ser-be-ser añ̄ga 'ālem
Feġān ki medreseler Ḳovsī-yi ḥezīn yėridür

G.78

1. Göñ̄gül evvel gelür gözden gözüm her-gāh giryāndur
Müdām ol ḳeṭrė-yi ser-geşte pīş-ā-pīş-i ṭūfāndur

2. 'Elem ḳaldurdı āhum tīġ çekdi nālė-yi zārum
Diyüñ̄ gelsüñ̄ bu gün mėydāna her kim merd-i mėydāndur

3. Kebāb olmış cigerler nükheti gelmez girān gül tek
Eger 'āşıḳ bin il 'ömr ėylese bir leḥẓe mėhmāndur

4. Vėrürsen baş añ̄ga sėyl-āb-ı bī-zinhārı her sa'at
Gözüm nūrı benüm göñ̄glüm meger deryā-yı 'ümmāndur

5. Nehāluñ̂g görmenem ammā yėgindür sāyė-yi servüñ̂g
Viṣāluñ̂g bilmenem ammā ḫeyāluñ̂g māh-ı Ken‘āndur

6. Ġubār-ı ḫāṭırum bülbül kimi bād-ı ḫezān olmaz
Ki ḥüsn-i nīm-rengünden bañ̂ga ‘ālem gülistāndür

7. Ne kėyfiyyet vėrür ḫūn-ı ciger sen vėrmesen sāġer
Dil-i bī-tāb her çend olsa sāḳī bir avuc ḳandur

8. Bilür ol çėşm-i gūyā özgeler bilmez ne dildür bu
Libās-ı ‘āriyetden sözlerüm her çend ‘üryāndur

9. Bañ̂ga teklīf-i zünnār imdi ėylerler Berehmenler
Ne bilsüñ̂gler bu cāhiller ki Ḳovsī pīr-i Ṣen‘āndur

G.79

1. Göñ̂glümi almaġ haçan her serv-bālādan gelür
Ger bu me‘nī gelse ol āhū-yı re‘nādan gelür

2. Her nigāh-ı mest kim ol çėşm-i şehlādan gelür
Bir firengī-zādedür gūyā kilīsādan gelür

3. Ben kimem tā medd-i āhum ėylesüñ̂g te’s̱īr kim
Hem es̱er hem nāle ėy nėy nāle-fermādan gelür

4. Ger kiçikdür şīşė-yi sā‘at kimi göñ̂glüm benüm
Gel ki deryālarca mėy sāḳī bu mīnādan gelür

5. Leḫt leḫt olmış cigerler sanma göñ̂glümden gelen
Nāmelerdür kim bañ̂ga Mecnūn-ı şeydādan gelür

6. Sanma āhūlar gözin bī-kār kim ol perdede
Dem-be-dem pėyġāmlar Mecnūna Leylādan gelür

7. Ėyle kim Ḳovsī gelür bīmāra dermān ṣübḥler
Nüsḫė-yi derdüm benüm her gün Mesīḥādan gelür

G.80

1. Sanmañ̂g murādum ehl-i heves tek neẓāredür
Kim meṭlebüm benüm ciger-i pāre pāredür

2. Feryād ile oyanmadı beḫtüm harāy kim
Gerdūn benüm sitārem içün gāhvāredür

3. Yā Reb unutmasuñ beni bu reh-güẕārda
Ol çėşm-i nīm-ḫˇāb ki mest-i güẕāredür

4. Ḫāl ėtdi sen gibi günümi ḳara ėy sipend
Odlara yanduran beni hem ol sitāredür

5. Mīnā yėtürdi başını sāḳī ayağına
Ẓālim meger benüm cigerüm seng-i ḫāredür

6. Gülşende ḫˇār baḫma bañga ʻendelīb tek
Ėy bāġbān benüm ġereżüm bir neẓāredür

7. Zinhār kem libāsına kem baḫma ʻāşıḳuñ
Kim dāġuñ altı ḳırmızıdur üsti ḳaradur

8. Tā düşdi dīde dānė-yi ḫāluñ ḫeyālına
Zāhid kimi benüm de işüm istiḫāredür

9. Her çend ḫāksār dutarlar öz özlerin
Erbāb-ı dil yanında felek hīç-kāredür

10. Müjgān gibi deler cigerin seng-i ḫārenüñ
Her miṣreʻüm ki ḳaşuñ ucından işāredür

11. Āh-ı şerer-fişān ile yandurdı ʻālemi
Ḳovsī egerçi ʻėşḳ odından şerāredür

G.81

1. Ėy şemʻ ėşit gör ki ne efsānelerüm var
Mecnūn kimi zencīrde dīvānelerüm var

2. İster göz ü göñglüm seni ėy Leylī-yi ʻālem
Gel başuñ içün gör ne siyeh ḫānelerüm var

3. Ben bülbül-i leb-besteyem ėy şemʻ-i gül-efrūz
Aḫtar gülümi gör ki ne pervānelerüm var

4. Reḥm ėyle bañga cism-i żeʻīfüm yėle vėrme
Ėy nāle bu topraġda benüm dānelerüm var

5. Eglenmedi tā yėtdi bañga genc-i revān tek
Sėyl-āb ne bilsüñ ki ne vīrānelerüm var

6. Her çend ki dīvānesiyem ẕövḳ-i viṣāluñ
Ėy māh ḫeyāluñgla perī-ḫānelerüm var

7. Ṣen‘ān kimi bir büt baṅ̂ga menẓūr-ı neẓerdür
Tersā kimi her çend ki büt-ḫānelerüm var

8. Topraġumı ḳan nırḫına bī-tehlere satmaz
Sāḳī bilür olsa ki ne mėy-ḫānelerüm var

9. Ėy gözleri mėy-ḫāne ayaġ çekme gözümden
Her çend elüṅ̂gden dolu pėymānelerüm var

10. ‘Ėşḳ içre beni gerçi tehī-dest bilürler
Ol beḥrde Ḳovsī kimi dür-dānelerüm var

G.82

1. Men ki elden gėtdüm ol serv-i sebük-cövlān gelür
Āh bilmem n'ėyleyem kim cān gėder cānān gelür

2. Gerçi ḳalmaz mende cān ėy dil eger cānān gelür
Cān gėder gėtsüṅ̂g ne ġem kim ‘ömr-i cāvidān gelür

3. hīç yėrden ṭürfe otlandum sipend oldum göṅ̂gül
Ẓāhiren kim başuma ol āteşīn cövlān gelür

4. tā gelür cānān baṅ̂ga eḥyā vėrür her çend kim
Öldürenden ṣoṅ̂gra derd-i bī-davā dermān gelür

5. Kūyuṅ̂ga her çend kim gelsem gözüm görmez seni
Āyīne bāzārdan ḥėyrān gėder ḥėyrān gelür

6. Gül tek ėy gül tā ḳulaġ olduṅ̂g benüm āvāzuma
Her ḳeder kim artuḳ efġān ėylerem efġān gelür

7. Tā ḳonaġumdur ġem ü derdüṅ̂g ḥevādiṡden ne ġem
Ol ėvi sėyl-āb yıḫmaz kim oṅ̂ga mėhmān gelür

8. Sen eger ėy sāḳī-yi ḫūn-ḫ̌ār gelmezsen velī
Öz ayaġ-ilen ḫeyāluṅ̂g başuma mestān gelür

9. Āh kim daġlar kimi lenger salur gėtmez daḫı
Gerçi daşḳun sėyl tek Ḳovsī şeb-i hicrān gelür

G.83

1. Veṣlden göz yaşı ėy dīdė-yi eḥbāb artar
Ki bahār ayı yaġar yaġmur u sėyl-āb artar

2. Ayaġa tökmek ilen ḫūn-ı ciger ḳurtulmaz
Ne ḳeder artuḳ içersen bu mėy-i nāb artar

3. Yuḫu girmez gözüme tā görürem rüḫsāruñ
Bu ne sözdür ki bahar ayı şeker-ḫ͗āb artar

4. Mövc urur dī̇dė-yi pür-nemde ḫeyāluñ gėceler
Her ḳeder göz yumaram pertöv-i mehtāb artar

5. Gözümi silmek ilen leḫt-i ciger az olmaz
Sen ki gül-çī̇n olasan ġunça-yı sī̇r-āb artar

6. Dem-be-dem ben gėderem elden ü bī̇-tāb oluram
Kākülüñde meger ėy şem‘ senüñ tāb artar

7. Sāḳī̇ her çend vėrür cām-ı leb-ā-leb Ḳovsī̇
Bu belādur ki ḫumār artar u ḫūn-āb artar

G.84

1. Bėyle elden gėtdügüm ger bilse yār elden gėder
İżṭırābum görse beḥr-i bī̇-kenār elden gėder

2. Ḫār u ḫes sėyl-āb ögin saḫlar kimi öz göñlümi
Ol ḳederler saḫlaram kim iḫtiyār elden gėder

3. Ġunça çāk ėyler girī̇bān görse gül tek zeḫmümi
Sī̇nė-yi pür-dāġum açsam lālezār elden gėder

4. Sėyr-i bāġ içün senüñ ėy serv-i re‘nā dāmenüñ
Ḳoymanam elden eger yüz nov-bahār elden gėder

5. Gėtmişem ben hūşdan ėy Ke‘be-rov yoldaşlar
Siz gėdüñ kim men gelince rūzgār elden gėder

6. Kūyuñga gelmekde her gün öz ‘inānum saḫlaram
Āh n'ėylim ol nefes kim iḫtiyār elden gėder

7. Benzemez hī̇ç nesteye her çend sengī̇ndür göñgül
Tā düşer āyī̇ne ėy āyī̇nedār elden gėder

8. Vara vara zehr ile ‘ādet ḳılurlar āh kim
Her ḳeder ṣebr ėylerem ṣebr ü ḳerār elden gėder

9. Nī̇m bismil ṣėydi ėy ḳātil tėz öldürmek gerek
Sen bu temkī̇n ile teprensen şikār elden gėder

10. Birbirinüñ derdinüñ dermānıdur hem-derdler
Ben bu gülşenden eger gėtsem hėzār elden gėder

11. Olmadın bī-hūş veṣlüñ bulmaġ olmaz n'ėyleyim
Ger men elden gėtmesem sāḳī şikār elden gėder

12. Dutginen dāmān-ı dil var u yoḫından ʻālemüñ
Kim göñgülden ġėyri Ḳovsī her ne var elden gėder

G.85

1. Her dem elden beni ol pencė-yi müjgān aparur
Ki anuñ tīġi ile bismil olan cān aparur

2. Aparur cennet öziyle biri kim dünyādan
Çėşm-i ter sīnė-yi sūzān dil-i büryān aparur

3. ʻĖşḳ kūyında erit göñglüñgi kim deryā tek
Getüren ḳeṭre añga gövher-i ġelṭān aparur

4. Çėşm-i mestüñ aparur göñglümi neẓẓāre ile
Bādė-yi nāb vėrür ger bir avuc ḳan aparur

5. Bėyle kim men görürem zāhid anuñ ėḥsānın
Çoḫları cennete meḥşer güni ʻiṣyān aparur

6. Gerçi öz göñglini her kim ola ābād ister
Ėy ḫoş ol kim bu ḫarāb olmışı vīrān aparur

7. Bülbül andan ne aparsuñ ki bu bāġuñ Ḳovsī
Lālesi dāġ u güli çāk-ı girībān aparur

G.86

1. Ėy ḫeyāluñ hem-demüm aduñ bañga yalḳuz yėter
Derd-i ser çoḫ vėrmenem ehlüm bañga bir söz yėter

2. Kesme benden mėhrüñ ėy ḫorşīd iḳbāl ėyle kim
Ben kimi şebnemleri yandurmaġa yulduz yėter

3. Olma ġāfil menden ėy ṣeyyād ṣėyd-i lāġerem
Yollar üste dāmlar tek olmışam göz göz yėter

4. Şūr-ı meḥşer salmaġa dünyāya her dem her zamān
Ger żeʻīfem ben vücūdumdan benüm bir toz yėter

5. Munca hem ṣāḥib-neẓer reşk ėylemez hem-çėşmine
Gön͡glümün͡g ḳanını tökdün͡g yėrlere ėy göz yėter

6. Tā dil-i bī-tāb var ḥācet degül hicrān odı
Müdde'ā ger dāġ ise yüz dāġ içün bu köz yėter

7. Ger diler Ḳovsī gözüm ol servi bī-nisbet degül
Ḳāmetüm her çend ẖemdür neẖl-i ṭeb'üm düz yėter

G.87

1. Bu reng benüm baġrum eger ḳan olacaġdur
'Ālem ḳamu bir ḳeṭ'e gülistān olacaġdur

2. Ėy şāẖ-ı gül ol ḳāmet-i mövzūn hevesinden
Çoẖ serv bu gülşende ẖürāmān olacaġdur

3. Göz yaşına yüz vėrmişem ammā bilürem kim
Ol sėyl ile gön͡glüm ėvi vīrān olacaġdur

4. Sen oẖlarun͡g ėy nāle yıġub saẖla ki bir gün
Sīnem hedef-i nāvek-i müjgān olacaġdur

5. Ölmem daẖı ėy neḳd-i ḥayātum bilür olsam
Kim rūḥ-ı revānum san͡ga ḳurbān olacaġdur

6. Ṣerf ėtdi ciger ḳanını isrāf ile çėşmüm
Bilmez ki bu gün danla perīşān olacaġdur

7. Ez bes ki bahār ayını sāḳī gözüm ister
Ol günler olınca cigerüm ḳan olacaġdur

8. Yüz şīġe ile tövbe vėrür özgeye zāhid
Ammā özi bin ḳatla peşīmān olacaġdur

9. Hicrān gėcesi geldi ki her ḳeṭrė-yi eşküm
Pervānelere şem'-i şebistān olacaġdur

10. Ḳovsīni unutma ki senün͡g ḳaşun͡g ucından
Her miṣre'i bir meṭle'-i dīvān olacaġdur

G.88

1. Men ṭebībem her kimün͡g kim derd-i bī-dermānı var
İẖtiyār ile gerek teslīm ola tā cānı var

2. Ėy anun͡g rüḫsārı ile beḥs̱ ėden ḫorşīd hėy
Sanma kim her ṣūretün͡g bir me‘nīsi bir ānı var

3. Küfr-i zülfün͡gden senün͡g zāhid esirger dīn ü dil
Ḳiblegāhum kāfirem ben ger anun͡g īmānı var

4. Ben anun͡gçün intihāsız ġemlere şükr ėylerem
Kim ölümdendür beter her derd kim dermānı var

5. Ḫāk-i bī-ḳedr ile yėksāndur ban͡ga zāhid kimi
Öz yanında her kimün͡g kim ‘izzetile şānı var

6. Arḫa vėrme varına bėl bağlama dünyāya kim
Ḫermeni vardur velī berḳ-i sebük-cövlānı var

7. Pīç ü tāb-ı nāleden me‘lūmdur kim Ḳovsīnün͡g
Bir pozulmış cism içinde bir üzülmiş cānı var

G.89

1. Eger bin dāġ yandursam gön͡gül bir ayru dāġ ister
Gėdā ger ser-be-ser ‘ālem çırāġāndur çırāġ ister

2. Gözüm görmez ḥayādan veṣl içün ammā gön͡gül titrer
Belādur bėyle serḫoş kim eli dutmaz ayaġ ister

3. Meḥebbet olsa teklīf ü tevāżü‘ olmaz olmasun͡g
Yüzinden bellüdür her mīzbānun͡g kim ḳonaġ ister

4. Degül hīç yėrde mümkün düşmen ilen dūstlıġ ammā
Mürüvvet ehli saḳ ister onı her çend ıraġ ister

5. Ban͡ga gül-geşt teklīfin ėderler derd-bilmezler
Ne bilsün͡gler bunı kim nükhet-i gül hem demāġ ister

6. Men-i dīvāneye ‘ėşḳ içre her bī-derdi benzetmen͡g
Ki Mecnūn vüs‘et-i ṣeḥrā sever Ferhād daġ ister

7. Şeb-i hicrān ḳaradur eḫter-i beḫtüm kimi ammā
Ḫeyālun͡g pertövinden mėhr ü meh benden çırāġ ister

8. Gözi ṣūret gören me‘nīden āgāh olmayan ġāfil
Eger veṣl istese bir kūra benzer kim çırāġ ister

9. Nesīm-i ṣübḥden her gün ser-i kūyun͡g ṣorar Ḳovsī
Bu ġāfil öz ėvinün͡g hem yolın bilmez sorāġ ister

G.90

1. Gerçi ḫūblar mėḥnetin her ʻāşıḳ-ı ḥėyrān çeker
Sāḳī-yi nāz-āferīnüñ nāzını dövrān çeker

2. Çıḫmaz ėy ḳātil ḫedeng-i dil-nişīnüñ sīneden
Cān çeker her kim ki zeḫmümden benüm pėykān çeker

3. Gör ne cāhildür ėder teḳlīd ezel neḳḳāşını
Ol müṣevvir kim mis̱āl-ı ṣūret-i cānān çeker

4. Her yana gėtsem çeker reḥm ėyleyüb hicrān beni
Ėy diyen kim żeʻf ile ʻāşıḳ nėce hicrān çeker

5. Şükr li'llāh şām-ı hicrān hem-nefessiz ḳalmanam
Ben nefes çekdükce nėy hem nāle vü efġān çeker

6. Göñglümüñ göz gövher ėyler ḳeṭre ḳeṭre ḳanını
Ebrden deryā-yı ʻümmān minnet-i ėḥsān çeker

7. Ėylemez ėhmāl Ḳovsī cān nis̱ār ėtmekde kim
Gāh gāhī öz ʻinānın ger çeker mėydān çeker

G.91

1. Birbirinüñ tedārükidür rūzgārlar
Hem-zūrdur ḫezānlar ile nov-bahārlar

2. Meḥfilde geh sipend ḳılur nāle gāh nėy
Cemʻ oldılar ḳerārum alan bī-ḳerārlar

3. Teḳdīm içün helāk-ı dem-i tīġüñ olmaġa
Biri biri ilen çekişürler şikārlar

4. Zinhār gėçme bāde vü sāḳī vü cāmdan
Çün her reviş ki var gėçer rūzgārlar

5. Endīşe ėtme seng-i cefādan yėtürginen
Eflāka ḫāksārlıġ ilen ḥiṣārlar

6. Her ṣübḥ ü şām kövkeb ü ḫorşīdden felek
Sāḳī senüñ ayaġuñga ėyler nis̱ārlar

7. Ser-menzil-i kemāla yėterler mürūr ile
Ger bilseler öz özlerini kem-ʻeyārlar

8. Mecnūnı deşt unutdı görüb veḥşetüm benüm
Eḥbābı gerçi yāda salur yādgārlar

9. Eflāk dönse dönmese gelmez girān bañga
Ḳovsī gerek ki dönmeyeler ḫāksārlar

G.92

1. Bī-es̱erdür nāle tā nėy tek es̱er bendindedür
Bī-nevādur ol ġenī kim berg ü ber bendindedür

2. Ḳeṭrė-yi bī-tābumuz tėz gövher-i ġelṭān olur
Belke gövherdür hemīn ṣāḥib-neẓer bendindedür

3. Ḥüsn özi hem fāriġ olmaz pīç ü tāb-ı ‘ėşḳden
Kim kemend-i kākül-i müşkīn kemer bendindedür

4. Ebr tek zinhār cūş-ı giryeden göz yumma kim
Gövher-i deryā-yı reḥmet çėşm-i ter bendindedür

5. El ayaġ altında ‘ėşḳ ehli gerek pāmāl ola
Bes n'içün pervāne Ḳovsī bāl u per bendindedür

G.93

1. Ġėyr birle gülsitān ṣeḥninde yāruñg sėyri var
Elde mėy başında gül yanında ḫāruñg sėyri var

2. Ġunça-yı gül nov-bahāruñg ḫālıdur şebnem gülüñg
Şermden ḳan terlemiş gül gül ‘iẕāruñg sėyri var

3. Ḫeṭṭ-i müşkīnüñg ḫeyālın gözde teṣvīr ėyledüm
Ol beyāż içre bu diḳḳetlü ġübāruñg sėyri var

4. Dāġlar köksümde göñglümde ḫeyāl-ı ‘āriżüñg
Bir ṭeref gül bir ṭerefde lālezāruñg sėyri var

5. Sebzenüñg meftūnı olmam sünbülüñg bī-tābı kim
‘Āşıḳa ḫeṭṭ ile zülf-i tābdāruñg sėyri var

6. Müṭribüñg sencīde ṣovtında es̱erler var velī
Hāy hāy-ı nālė-yi bī-iḫtiyāruñg sėyri var

7. Bāġbāna nükte dutma gülsitān neẓminde kim
Ger beṣīret var bin il bir nūk-ı ḫārın sėyri var

8. Ḳatı oḫ Ḳovsī şikeste yaydan nüdretlüdür
Nāvek-i āh ėylesen itgen şikāruñg sėyri var

G.94

1. Ḳiblegāhum ṣefḥė-yi ḥüsnüñ̂gde ẖaluñ̂g sėyri var
'Āleme ḳan yudduran rüẖsār-ı aluñ̂g sėyri var

2. Ger mürüvvet ėyleyüb möhlet vėrürse iżṭirāb
Bir nigāh ile yüz il şem'-i cemāluñ̂g sėyri var

3. Gösterür lövḥ-i dil ü dīdemde bin bin neḳşler
Handadur Mānī ki neḳḳāş-ı ẖeyāluñ̂g sėyri var

4. Meḥv-i ḳedd ü ẖeṭṭ-i sebz-i yār eger olsam n'ola
Kim çemende tāze sebz olmış nehāluñ̂g sėyri var

5. Ėy mühendis ḳaşına rüẖsārına anlına baẖ
Kim müḳārin üç güne iki hilāluñ̂g sėyri var

6. Bilmenem söz çoẖda kim ġovġālu inşālar düzim
Bī-tekellüf ẖeṭṭ-i müşkīn ile ẖāluñ̂g sėyri var

7. Ḳaşlaruñ̂g yayına ṣedḳe, çek bir oẖ hem Ḳovsīye
Gözle kim ḳurbānī-yi 'ėyd-i viṣāluñ̂g sėyri var

G.95

1. Beni ol āteşīn-rüẖsār çün yandurmaġa başlar
Sipend özi özini reşkden oddan oda daşlar

2. Çekende tīġini biri biriyle ḳaynaşur ḳanlar
Eline tā alur yayın ḳavuşur bir bire başlar

3. Ne bir dem göñ̂glümi alur ne bir ḳatla ṣorur ḥālum
Ḥėyif ol yaẖşıdan kim 'ėşḳ ehliyle yaman başlar

4. Bahāristān olur her neḳş anuñ̂g rengīn ẖeyālından
Ėderlerse benüm müjgānumı ger ẖāmė-yi neḳḳāşlar

5. Diyerdüm kim dėsüñ̂g ol māha bir söz şem'-i bezm ammā
Niḳābın tā götürdi öz gününe ḳaldı yoldaşlar

6. Gözüm nūrı gözümde bir neẓer ārām dutmazsan
Benüm müjgānumuñ̂g cürmi nedür ger ḳanludur yaşlar

7. Ėderler başuma topraġ uşaġlar bilseler Ḳovsī
Ki ne miḳdār çevremde aġır ḳiymetlüdür daşlar

G.96

1. Eger ṭūbā eger serv ol ḳedd-i re'nāya reşk ėyler
Yeḳīndur bu ki her hemtālu bīhemtāya reşk ėyler

2. Eger 'ālem senüŋ reşküŋ odına yansa 'ėyb olmaz
Ki ay u gün çırāġı pertövine sāye reşk ėyler

3. N'ola bī-tāb olub ḳan aġlasam feryādlar ḳılsam
Gözüm nūrı saŋa meftūn olan dünyāya reşk ėyler

4. Ne bir hem-dem ne bir feryād-res ne nāleye rüḫṣet
Nevāsızlıġ hücūmından vücūdum nāya reşk ėyler

5. Yėri var ehl-i feḳre reşk ėderse merdüm-i dünyā
Beṣīretsiz kişi kim merdüm-i dünyāya reşk ėyler

6. N'ola reşküŋ yükinden çār ḫem bolsa cahān Ḳovsī
Ki dāyim çerḫ-i Çāçī bes[94] hilālī yaya reşk ėyler

G.97

1. Yandurmışam göŋülde çep ü rāst dāġlar
Kim şām-ı ġemdür onda gerekdür çırāġlar

2. Düşnām ile tebessüm ile le'l-i leb beni
Her dem bir özge çāşni ile ḳonaġlar

3. Müṭrib dutanda sāḳī-yi ḫūn-ḫ̌āruŋ adını
Diller dutuldı dutmadı eller ayaġlar

4. Bī-tāb olub feġanlar ėdüb yalvaram n'ola
Kim dözemez bu bėl büküci dāġa daġlar

5. Tā bir zamān ḳedem basa ol serv-i sīm-ber
Su üzre dutdı merdüm-i çėşmüm otaġlar

6. Ḳavuşdı daġ daġa ṭebībüm ḳavuşmadı
Sīnemde merhemüŋle senüŋ ḳanlu dāġlar

7. Zülfüŋde göŋlümi bula mādem ṣebā bėle
Çoḳ serserī dolandum u dutdum sorāġlar

8. Saḳī teġāfül ėyleme kim ġem yıḫar beni
Ger dutmasa elüm bu günümde ayaġlar

[94] Tahran Milli Nü.: sen

9. Ol zülf ucından asılu ḳalsa gön̂gül n'ola
Kimse sınamadın birine bėl mi bağlar

10. Bir dem ağız yumub göz açub ḥesret ile baḫ
Ėy ʻendelīb-i herze-derā gėçdi çağlar

11. Ḳovsī bu derd birle ki āheng-i şeʻr ėder
Hem ġėyri ağladur özi içün hem ağlar

G.98

1. Şekve ne içün cefā senün̂gdür
Ḳurbānun̂g olım riżā senün̂gdür

2. Başun̂ga dönim benüm başumda
Ger az ger çoḫ havā senün̂gdür

3. Sen ġunça isen ṣebā benümdür
Ben bülbül isem nevā senün̂gdür

4. Ḫansı eṡer ėtse meṭleb oldur
Çün derd senün̂g davā senün̂gdür

5. Ger pest ise ṣebrümün̂g bināsı
Ger nāle ise resā senün̂gdür

6. Her çend artuḳ belālarum var
Gelsün̂g ban̂ga her belā senün̂gdür

7. Yā Reb saḳla yaman neẓerden
Ol māh-ı melek-liḳā senün̂gdür

8. Al gön̂glini ser-girānlıġ ėtme
Kim Ḳovsī-yi bī-nevā senün̂gdür

G.99

1. ʻāşıḳa her çend derd ü dāġ u mėḥnet yaḫşıdur
Ėy dolanım başun̂ga sāḳī mürüvvet yaḫşıdur

2. Ben dėmem kim serv yā gülbün yamandur bāġbān
Ol nehālun̂g ḳāmeti ammā ḳiyāmet yaḫşıdur

3. Himmetince her kimün̂g ʻālemde bir menẓūrı var
ʻEndelībe gül ban̂ga ol serv-ḳāmet yaḫşıdur

4. Gūşė-yi çėşmün̂g benümle gāh vardur gāh yoḫ
Ėy gözüm, ṭebʻinde ḫelḳün̂g istiḳāmet yaḫşıdur

5. Gerçi ʻėyn-i müddeʻādur her ne gelse yārdan
Sen meḥebbet cānibin dut kim meḥebbet yaḫşıdur

6. Ėy diyen kim yaḫşıdur ėtmek nis̱ār-ı cān an̂ga
Yėtse növbet düşse fürṣet vėrse rüḫṣet yaḫşıdur

7. Her ne sāḳī iltifāt ėyler ban̂ga nūş ėylerem
Sāġer-i mėy yaḫşıdur seng-i melāmet yaḫşıdur

8. Gerçi sāḳī lüṭf ėdüb ḳoymaz ayaġın başuma
Dāmen-i himmetden el çekmem ki himmet yaḫşıdur

9. Bilmişem kim cān nis̱ār ėtmek an̂ga mümkün degül
Niyyetüm ammā budur çün yaḫşı niyyet yaḫşıdur

10. Ger beni sīr-āb ėdüb ger öldürürsen teşne-leb
Her ne ėylersen sen ėy deryā-yı reḥmet yaḫşıdur

11. Cüst-ü-cū-yı veṣlden göz yummışam tā bilmişem
Seʻy zeḥmet arturur yüz vėrse dövlet yaḫşıdur

12. Ḳābil-i minnet degül Ḳovsī bėhişt-i Cāvdān
Veṣl içün ammā iki ʻālemce minnet yaḫşıdur

G.100

1. Serv ḳeddün̂g kim ḳiyāmet miṣreʻin mövzūn ėder
Şīri āhū ėyler ü āhūları Mecnūn ėder

2. Ben semender-meşrebem ėy āteşīn-rüḫsār hėy
Yanduran eczā-yı terkībüm beni memnūn ėder

3. Ġėyr tek her ṣūret-i dīvār aparmaz gön̂glümi
Leylī-yi āfāḳ oldur kim beni Mecnūn ėder

4. Cān vėrürdüm ḳiymet-i ṣehbāya bilsėydüm eger
Kim mėy-i gül-fām reng-i zerdümi gülgūn ėder

5. Ol ki ḳismetdür yėter mėḥnet ne vech ilen ki var
Her ne kim sen ėylemezsen gerdiş-i gerdūn ėder

6. Nālė-yi mestāne müṭribsiz kebāb ėyler beni
Sensiz ėy sāḳī mėy-i gül-reng baġrum ḫūn ėder

7. Gülbün ėyler bülbülün̂g āheng-i Ḳovsī nālesin
Ṭebʻümi ol ḳāmet-i mövzūn benüm mövzūn ėder

G.101

1. ‘Ėşḳdür kim seni Leylī beni Mecnūn ėyler
Kiminüñ rizḳini ṣehbā kiminüñ ḫūn ėyler

2. Bir neẓer görmek ile ‘āriżüñi illeredin
Gözlerüm göñlümi göñlüm beni memnūn ėyler

3. Beni meḥrūm viṣālından anuñ ėylemesüñ
Rāżıyam her ne daḫı gerdiş-i gerdūn ėyler

4. Bir avuc yėr ser-i kūyuñda senüñ vėrmese çerḫ
İki dünyānı bañga ger vėre meġbūn ėyler

5. Ḫūn-ı dil vėrmedi teġyīr benüm ṣūretüme
Bāde bī-derdlerüñ rengini gülgūn ėyler

6. Ėylemez sebzeler üstinde mėy-i gülgūn hem
Bu ki ol çėhrė-yi sebz ü leb-i mėygūn ėyler

7. Getürür ‘erṣeye bir ḳāmet-i mövzūn Ḳovsī
Felek ol gün ki bir ehl-i dili mövzūn ėyler

G.102

1. Diyer zāhid ki ẓāhirdür ḳiyāmetden ‘elāmetler
Ne bilsüñ kim bu ḳāmetden ḳiyām ėtmiş ḳiyāmetler

2. Görünmez sebzė-yi ḫˇābīde serv-i nāz olan yėrde
Onuñ yanında siz pāmālsız ėy serv-ḳāmetler

3. Bu yoldan kim viṣāluñ buldum u tapşurmadum cānum
Beni öldürmese hicr öldürür āḫir nedāmetler

4. Eger iḳbāl eger idbār ‘āşıḳ rizḳsiz ḳalmaz
Yėter her vechilen kim var derd ü dāġ u mėḥnetler

5. Olub sūhān-ı rūḫum ḳanlu baġrum dāġ ėden nāṣėḥ
Senüñ tek özgeye çoḳ ėtmişem ben hem neṣīḥetler

6. Anuñ tek bir nigār-ı pāk-sīret baġlamaz ṣūret
Ve-ger-ne ‘ālem-i ẓāhirde çoḳdur yaḫşı ṣūretler

7. Nigāh-ı germ onuñ rüḫsārına ger āftāb ėtse
Sipend ėyler beni bī-iḫtiyār odlara ġėyretler

8. Kerem ḳıl bādė-yi gülgūna ‘ādet vėrme başuñgçün
Ki dāyim ḳan içer sāḳī göz ü göñglümde ḥesretler

9. Bu gün benden yüzin dönderdi cānān bilmenem Ḳovsī
Añga yā Reb ne söz ‘erż ėylemişler bī-mürüvvetler

G.103

1. Ben istemenem derdümi cānāna dėsüñgler
Eḥvālumı ol zülf-i perīşāna dėsüñgler

2. Ol Leylīye ḳurbān oluram ben teh-i dilden
Ḳoy bir nėçe bī-teh bañga dīvāne dėsüñgler

3. Pervāne yaẖar var u yoẖın her oda yėtse
Rāżı degülem kim bañga pervāne dėsüñgler

4. Onlar ki diyerler bu ne feryād u feġāndur
Bārī bu sözi ol gül-i ẖendāna dėsüñgler

5. Diller tökerem bülbül ü pervāneye Ḳovsī
Tā bir gün olar ḥālumı cānāna dėsüñgler

G.104

1. Her çend ser-girān ola dildār yėg bilür
Ben bilmenem ne olduġını yār yėg bilür

2. Bin yol yapub yıẖarsa beni iẖtiyārı var
Vīrāne mācerāsını mė‘mār yėg bilür

3. Ḫūn-ı dil ü kebāb-ı ciger cām-ı mėy göñgül
Nūş ėyle her ne sāḳī ü ẖūnẖˇār yėg bilür

4. ‘ecz ėtmenem bugün sañga ėy çerẖ-i seng-dil
Öldürse derd ü ġem beni ġem-ẖˇār yėg bilür

5. tā vėrmişem rıżāmı onuñg öz rıżasına
Yalvarmanam ki yār-ı vefādār yėg bilür

6. Bin daşa çalsa şīşemi çıẖmaz ṣedāsı kim
Dildārlıġ yolın özi dildār yėg bilür

7. Ger ser-bülend-i dehr ėde ger pāymāl-ı ẖelḳ
Ben bilmenem bañga ne gerek, yār yėg bilür

8. Her kimse anlamaz bu sözüñg intihāsını
Dil bilmezem benüm dilümi yār yėg bilür

9. Pervānenüñg ḥikāyetini şem'den ṣoruñg
Bülbül fesānesin gül-i bī-ḫār yėg bilür

10. Ėy söyleyen ki nāle ne yüzden feġān n'içün
Dilden ṣoruñg bunı dil-i bīmār yėg bilür

11. Ben gerçi yėtmenem dil-i bī-tāb sirrine
Şükr ėylerem ki vāḳif-i esrār yėg bilür

12. Her çend iḫtiyār bañga vėrmemiş ḳeżā
Ġem çekmenem ki Eḥmed-i Muḫtār yėg bilür

13. Göñglüñgde her murād ki şāyistedür sañga
Ḳovsī cenāb-ı Ḥėyder-i Kerrār yėg bilür

G.105

1. Pīç ü tābum yollar üste ḥelḳė-yi zencīr olur
Ḫāk hem ger olsa cismüm ḫāk-ı dāmen-gīr olur

2. Sen tek ėy bülbül nesīm-i nāle açmaz göñglümi
Lālė-yi dāġ-ı meḥebbet ġunça-yı teṣvīr olur

3. Ḳiblegāhum çoḫ benüm rüsvālıġum men' ėtme kim
Ḥüsn 'ālem-gīr olanda 'ėşḳ 'ālem-gīr olur

4. Ḫāṭıruñgdan 'eḳl-i dūn endīşesin meḥv ėyle kim
'Ėşḳ ėder tedbīrini her kim ki bī-tedbīr olur

5. Ḫān-mān vīrān degül ol nāḳiṣ-i bī-derd kim
Göñgli erbāb-ı heves tek māyil-i te'mīr olur

6. Derd ü dāġ-ı 'ėşḳden ġem çekmenem derdüm budur
Kim benüm eḥvālumı her kim görür dil-gīr olur

7. 'Āşıḳuñg her çend göñgli yüz ṭerefdendür ḫarāb
Ke'bė-yi meḳṣūdı ammā iki olmaz bir olur

8. N'ola derdüñg tek tenümden cān-ı meḥzūn çıḫmasa
Kim meḥebbet mülkinüñg topraġı dāmen-gīr olur

9. Sözlerüñgden ben kimi ḫūn-āb-ı derd ü dāġ aḫar
Sīnesinde her kimüñg Ḳovsī nefes şemşīr olur

G.106

1. Egerçi ol gül-i re'nā iki dünyā ilen başlar
Ben-i yėk-reng ile bin reng istiġnā ilen başlar

2. Ėder ḳan, daş baġırlu bütlerüñ göñglini nāz ile
Bu sāḳī bilmenem yā Reb nėçe mīnā ilen başlar

3. Müselmānlar aña ẓālim dėmeñ va'llāh bi'llāh
Dolanım başına her çend istiġnā ilen başlar

4. Eyin (?) müşkül degül ger başlar ise ḫelḳ ile vā'iẓ
Eġer doġrı diyer bir mest-i bī-pervā ilen başlar

5. Ḥesedden bir biriyle ḳaynamaz ḳanlar nėce yā Reb
Anuñ bezminde her dem germ olur ṣehbā ilen başlar

6. Viṣāluñdan ḫeyāla ḳānė' olmış merdüm-i çėşmüm
Bu şebnem-zāde ger gün görmez ise ay ilen başlar

7. Sanuram kim benüm ḥāl-ı perīşānum diyer ol kim
Sözini āh ilen āḫir ḳılur ėy vāy ilen başlar

8. Yėri var ger egilmiş ḳaşlaruñ tek nūk-ı müjgānuñ
Ki müddetlerdür ol nāvek bu güclü yay ilen başlar

9. Müselmānlar benümle başlamaz ol nā-müselmān kim
Fireng ile kilīsāya varub tersā ilen başlar

10. Döner pervāne her meḥfilde yüz şem'e benüm göñglüm
Çırāġı olmayan vīrānelerde ay ilen başlar

11. Egerçi güç gelür çerḫüñ cefāsı göñglüme ammā
Düşende başına bu ḳeṭre yüz deryā ilen başlar

12 Libās-ı 'āriyetden 'ār ėder 'üşşāḳ, meḥvem kim
Nėce Mecnūn-ı 'üryān dāmen-i ṣeḥrā ilen başlar

13 'Ebeṣ pervāneye 'āşıḳ dėmeñ kim ol heves-pīşe
Ne bir gün āh ilen ḳaynar ne bir dem vāy ilen başlar

14 Ḫemīde ḳametüñ bīhūde ol re'nāya 'erż ėtme
Haçan ėyle igit Ḳovsī bu sınmış yay ilen başlar

G.107

1. Ez bes ki göz ol āteş-i rüḫsār daġıdur
Ḫorşīd gözüm ışıġı çėşmüm çırāġıdur

2. Ol ẖāl u ẖeṭlü ṣefḥė-yi yüzdür benüm gözüm
Kim ḳarası ḳarası anuŋ ağı ağıdur

3. Zinhār anuŋ baŋa sitemin dūstlar dėmeŋ
Ḳurbān ilüm günüm aŋa her çend yaġıdur

4. Veṣf-i gül ʿiẕārıdur ol serv-ḳāmetüŋ
Her miṣreʿüm ki meʿnī ėvinüŋ çırāġıdur

5. Menʿ ėtme nāleden beni kim var es̱erleri
Kesme nehālumı ki erenler yataġıdur

6. Ol meḥv bu çemende ḳılur sėyr kim anuŋ
Şebnem gözi vü ġunça dili gül ḳulaġıdur

7. Ėy ʿendelīb neġmė-yi ter menden umma kim
Bu ʿendelīb nükhet-i gül bī-demāġıdur

8. Görmez yüzinde ṣünʿden özge neẓāremüz
Zinhār ẖ̌ār baẖma ki Taŋrı ḳonaġıdur

9. Meclis savuldı vu uyub eġyār yatdılar
Ėy şemʿ-i nāle ger es̱erüŋ var çaġıdur

10 Nālem çemende sanma hevesden ki lālenüŋ
Pėyveste ʿibret ehline menẓūr dāġıdur

11. Göŋglüm boyandı ḳanlara Ḳovsī neẓāreden
Ondan bu ẖūn-ı dil göze ḳonşı çanaġıdur

G.108

1. Dilüm feġān ile vü dīde ḳan ilen doludur
Göŋgül ṣeḥīfesi şerḥ ü beyān ilen doludur

2. Harāy kim ne dilüm var ne bir dil anlayanum
Egerçi nėy kimi cismüm feġān ilen doludur

3. Urubdur aġzuma bin ḳıfl-ı āhenīn ġėyret
Henūz seḳf-i felek el-emān ilen doludur

4. Egerçi göŋglüme ẓāhirde degmek āsāndur
Bu çöl kemīn-gehi şīr-i jiyān ilen doludur

5. Sınuḳ sebūda su dutmaz ḳerār u mėy durmaz
Şikeste göŋglüme meḥvem ki ḳan ilen doludur

6. H̱umār ile beni öldürdi sāḳī-yi bī-reḥm
Sebū-yı bādė-yi gül-reng cān ilen doludur

7. Bu bir piyālede yā Reb ne sėḥr ėder sāḳī
Ki üsti bāde ilen altı ḳan ilen doludur

8. Sen öz yamanlaruñġı yaẖşı ėt ne ḥāṣil kim
Zamāne yaẖşı ile yā yaman ilen doludur

9. Beṣīret ehli delīl istemez ki kövn ü mekān
Nişān ilen doludur bī-nişān ilen doludur

10 Yuvada ġunçalanur ʻendelīb bes ki çemen
Nevā-yı Ḳovsī-yi āteş-zebān ilen doludur

G.109

1. Ġübār bād-pāy-ı yār içün kim tūtiyāmuzdur
Bu mėydānda bizüm göz yaşı ile Kerbelāmuzdur

2. Sirişk-i alumuz gülgūnumuzdur ḳeṭʻ-i menzilde
Nesīm-i āhumuz pėyġām içün bād-ı ṣebāmuzdur

3. Feġān kim ḳılmışuz bed-nām ehl-i terk ü tecrīdi
Reg-i eʻżā riyāżet gūşesinde būryāmuzdur

4. Belā-yı ḳėydden bülbül kimi yoḳ nālemüz ėy gül
Bizüm çāk-ı ḳefes pėyveste mėḥrāb-ı duʻāmuzdur

5. Dėmeñ̂ ol ẖeste-nisbet bülbülüñ̂ yanında gül neḳşin
Dėmek olmaz mebādā incine çün āşnāmuzdur

6. Bulurduñ̂ bü'l-heves tek veṣlini gül-çīn ger olsayduñ̂
Bizi meḥrūm ėden ondan dil-i bī-müddeʻāmuzdur

7. Eger tövfīḳ olur bir gün bilürler merdüm-i ʻālem
Ki her kim ḥācetin bizden diler ḥācet revāmuzdur

8. Bedende bī-ġeş olmaz cān eger yüz bin güdāz ėtsen
Bu cism-i nā-tevān topraġ olanda kīmyāmuzdur

9. Ne ẖoş bayramdur ol günler ki mėydān-ı şehādetde
Ḳara toz sürmė-yi nāz u ḳızıl ḳanlar ḥenāmuzdur

10. Ḳelemdür nīzė-yi gülgūnumuz mėydān güni Ḳovsī
Eger söz kūçesinüñ̂ tengnāsında ʻeṣāmuzdur

G.110

1. Le‘l-i nābunĝ bilmenem rūḥ-ı revāndur yā nedür
Serv-ḳeddünĝ medd-i ‘ömr-i cāvdāndur yā nedür

2. Bilmenem ėy sebz-i teh gülgūn banĝa menẓūr olan
Ḳaş u gözdür yā leb-i şekker-fişāndur yā nedür

3. H̱elḳ dėrler var dehān ile miyānunĝ söyle kim
Eṣli vardur doġrı sözdür yā yalandur yā nedür

4. Pī̄ç ü tāba bir nehānī̄ nükte salmış ‘ālemi
Hī̄ç kim bilmez kim ol mūy-miyāndur yā nedür

5. Baġrumı bir ḳan ėden vardur degül me‘lūm kim
Sen özünĝsen yā sözünĝdür yā dehāndur yā nedür

6. Var bir bī̄-dād ėden ‘üşşāḳa ammā bilmenem
Beẖtdür yā çerẖ yā dövr-i zamāndur yā nedür

7. Mūr tek her çend öldürmek beni āsān ola
Āẖir ėy bī̄-dādger ol daẖı ḳandur yā nedür

8. Gėçdi ‘ömrüm bu çemende açmadum göz tā bilem
Kim bahār eyyāmı yā feṣl-i ẖezāndur yā nedür

9. Yaẖşılar birle yaman başlarsan ėy nāz-āferī̄n
Hī̄ç dėmezsen kim bu yaẖşıdur, yamandur yā nedür

10. Söyle Ḳovsī̄ kim ne vėrdünĝ alabilmezsen anĝa
Senden ol bī̄-bāk alan bir neḳd-i cāndur yā nedür

G.111

1. Ḳanumı içmek diler sāḳī̄ gözinden bellüdür
Yandurur bir gün beni āẖir üzinden bellüdür

2. Sūz-ı ‘ėşḳüm dūd-ı āhumdan ḳiyās ėtmek gerek
Pehlivānlar cür‘eti mėydān tozından bellüdür

3. Dāne içün tikme göz bu ser-nigūn ġerbāla kim
Teng-çėşm olmaġı çerẖünĝ yulduzından bellüdür

4. Dil bilen yanında özge derdi var pervānenünĝ
Gerçi bülbül ‘ėşḳinünĝ sūzı sözinden bellüdür

5. Ḫāl u ẖeṭ bī̄-dādı ḥüsnünĝden hüveydādur senünĝ
Ẓülm ü cövri leşkerünĝ şāhunĝ özinden bellüdür

6. ‘Āşıḳ u me‘şūḳ bir Leylī iki meḥmildedür
Kūh-ken endīşesi Şīrīn sözinden bellüdür

7. Men miyem yalḳuz ki reng-i zerdümi pinhān ėdem
Ėy gül-i re‘nā bu bir me‘nī yüzinden bellüdür

8. Rüḫṣet-i güftār vėrmez gerçi bu temkīn bañga
Sözleri dadı tebessümler duzından bellüdür

9. Olmadın tārīk, encüm ẓāhir olmaz çerḫde
Ḳaradur ‘āşıḳ güni, dāġ ulduzından bellüdür

10. Şāhid-i ḥāl-ı dil-i ‘üşşāḳ, rüḫsāruñg yėter
Kim kebābuñg ḫām u nā-ḫāmı közinden bellüdür

11. Nükte dutmaġ bülbüle Ḳovsī ne lāzimdür sañga
Her kimüñg me‘nīde miḳdārı sözinden bellüdür

G.112

1. Ehl-i heves anuñg göz ü ḳaş u yüzin sever
‘Āşıḳ hem anları sever ammā özin sever

2. Mėḥrāb-ı ṭā‘eti bir olur ‘ėşḳ ehlinüñg
Me‘şūḳ ‘āşıḳını severse yüzin sever

3. Gözden beni gözüm ışıġı çoḫ da salma kim
Göñglüm seni sever nėce kim öz gözin sever

4. Her ḫām, lāle tek ne bilür dāġ ḳedrini
Ben tek sitāre-sūḫte öz yulduzın sever

5. Reşk āteşi ḳiyāmetedin yandurur beni
Bilsem ki munca yār-i sitemkār özin sever

6. Me‘lūmdur ki kūyına hīç düşmemiş yolı
Mecnūn-ı herze-gerd ki yazı düzin sever

7. Göz yaşumı benüm n'ola isterse gözlerüñg
Meşhūrdur ki mest kebābuñg duzın sever

8. ‘Ėşḳüñg yolında ben severem dūd-ı āhumı
Ėyle ki merd-i me‘reke mėydān tozın sever

9. Sensen anuñg dilinde gözinde yėrindedür
Ḳovsī senüñg sözüñg gibi ger öz sözin sever

G.113

1. Her gūşede bin ‘āşıḳ-ı ḫūnīn-cigerüñ var
Ėy ḳıblė-yi ümmīd kimüñgle neẓerüñ var

2. Öldürse beni derd ki derdüm daḫı yoḳdur
Bilsem ki benüm derd-i dilümden ḫeberüñ var

3. Yā Reb düşe mi yāduña ėy şem‘-i tecellī
Kim ben kimi pervānė-yi bī-bāl u perüñ var

4. Yan ben kimi tā yandurasan ‘ālemi ėy nėy
Kim nālenüñ olmaz es̱eri tā es̱erüñ var

5. Her kim ki bu rüḫsār ile bir çin seni görse
Bin yol baña söyler ki gözüñ var neẓerüñ var

6. Pervāne kimi şem‘leri başuma yıḳduñ
Ėy nālė-yi ḫūnīn ne ḳıyāmet es̱erüñ var

7. Ol bezmde Ḳovsī bin ölürsen dirilürsen
Sen şem‘-i belāsan senüñ özge cigerüñ var

G.114

1. Göz beyāżı reng-i aluñdan boyanmaġ çaġıdur
Şem‘ tek her kiprigüm bezmüñde yanmaġ çaġıdur

2. İki şāhiddür benüm rengüm senüñ rūyuñ velī
Göñlümi alduñ elümden imdi danmaġ çaġıdur

3. Bādė-yi gülgūn içüb gel başuma ėy şem‘ kim
Ḫesteñi bir destė-yi gül birle anmaġ çaġıdur

4. Dürd-i mėy tek tā zemīn-gīr olmamışsan ėy göñül
Dur ki sāḳī başına dönmek dolanmaġ çaġıdur

5. Aç gözüñ ėy beḫt gör çāk-ı girībānın anuñ
Ṣübḥdür ġāfil ne yatubsan oyanmaġ çaġıdur

6. Şem‘ler çoḳ yanar ammā bėyle od düşmez ele
Gel yavuz fürṣetdür ėy pervāne yanmaġ çaġıdur

7. Ḳovsīye bir ‘ömr-i cāvdān etek çekmek yėter
İmdi inṣāf ėtmek el çekmek usanmaġ çaġıdur

G.115

1. Eger göz yumsa vüs'etden gön̂gül dāmān-ı ṣeḥrādur
Özinden el götürse ḳeṭrė-yi ser-geşte deryādur

2. Lebün̂g ẕövḳi ḳedün̂g yādıyla sėyr-i gülşen ėtmaġda
Ban̂ga her ġunça bir pėymānedür her serv mīnādur

3. N'içün kūyun̂gda ben veṣl isterem hicrān olur rūzī
Ki dėrler Cennet içre her ne istersen müheyyādur

4. Mėy ü sāġer ne lāzimdür ki sāḳī āb u tābından
Göz ü gön̂glüm benüm mīnā kimi leb-rīz-i ṣehbādur

5. Ne ḥāṣil baġrumun̂g ḳan olduġın ėlden yaşurmaġdan
Benüm ḥālum anun̂g rüḫsār-ı alından hüveydādur

6. Ėşitmez ser-güẕeştin 'āşıḳun̂g ol Leylī-yi 'ālem
Sanur gūyā bu hem efsānė-yi Mecnūn-ı şeydādur

7. Nehāl-ı dūd-ı āhum sebzė-yi pāmāldur Ḳovsī
Riyāż-ı ḥüsnde ol serv-ḳāmet bes ki re'nādur

G.116

1. Rüḫsārun̂g āb u tābını ḥėyrān olan bilür
Pėyveste genc ḳedrini vīrān olan bilür

2. Mövc-i nesīm-i Cennet-i dīdār cövherin
Dūzeḫ-fürūz-ı āteş-i hicrān olan bilür

3. Her kimse leẕẕetin ne bilür acı sözlerün̂g
Ol bāde neş'esin cigeri ḳan olan bilür

4. Bu ḳeṭre pīç ü tābını deryā-yı 'ėşḳde
Gird-āb-ı çār-mövcė-yi ṭūfān olan bilür

5. Ben tek havā-yı Ke'bė-yi kūyın ṣefāsını
Ḳurbān olım san̂ga san̂ga ḳurbān olan bilür

6. Dervīş ḳedrini ne bilür her ḫesīs-i dūn
Kim mūr rütbesini Süleymān olan bilür

7. Ḳeddüm kemān-ı ḥelḳė-yi ebrū tek olduġın
Ḳovsī şikār-ı nāvek-i müjgān olan bilür

G.117

1. Çerḫ-i felek döner dil-i bī-tāb tā döner
Ol bir avuc sudan bu doḳuz āsyā döner

2. ʻĖşḳ-i şikeste ḳedrini ḥüsn-i resā bilür
Bu müşt-i üstüḫˇān başına ol hümā döner

3. Her ġunçası benüm gözüme bir tikan olur
Bir gülşenünĝ ki dövrine bād-ı ṣebā döner

4. Bir gündeyem belā-yı şeb-i tār-ı hicrden
Kim öz özine geldügi yoldan belā döner

5. Dönsünĝ ölende Keʻbė-yi meḳṣūddan yüzi
Her kim ki senden ėy büt-i dėyr āşnā döner

6. Zinhāra geldügümden olur tünd nāvekünĝ
Sözdür ki ʻeczden dem-i tīġ-i ḳeżā döner

7. Ḳovsī cefāya sīne siper ḳıl ferāġet ėt
Kim dönmesen belā-yı ḳeżādan belā döner

G.118

1. Leʻl-i nābunĝ özgedür çāh-ı zeneḫdān özgedür
Kim nemekzār özge bābetdür nemekdān özgedür

2. Gerçi bülbül ḥüsn-i rengīndür gülistān özgedür
Āb u reng-i şöʻlė-yi rüḫsār-ı cānān özgedür

3. Pāymāl ėyler kemend-i zülf öz ṣėydin velī
Dest-bürd-i nāvek-i ḫūn-ḫˇār-ı müjgān özgedür

4. Baġlaram zünnār ammā merd elinden baġlaram
Özgedür dīnüm benüm āyīn-i Ṣenʻān özgedür

5. Nāḫun-ı şehbāz eger ṣėydünĝ deler baġrın velī
Ḳüvvet-i ser-pencė-yi gīrā-yı müjgān özgedür

6. Öz özin çoḫlar bilür dānā velī dānā bilür
Özgedür nā-merd-i lāf u merd-i mėydān özgedür

7. Ḳovsīni benzetmek olmaz bāġbān bülbüllere
Özgedür şāḫ-ı gül ol serv-i ḫūrāmān özgedür

G.119

1. Bu yėtmez mi ki sėyl-āb-ı belā başumdan aşubdur
Ki mövc-i eşk hem zencīr-i āhen tek dolaşubdur

2. Bu reng ile meh-i Ken‘āna pīrāhen yaraşmazdı
Kim ol serv-i revāna perdė-yi çėşmüm yaraşubdur

3. Dağıldı tār u pūdı cismümüñ dil iżṭirābından
Nedür tedbīr kim keştī sınubdur beḥr daşubdur

4. Anuñ tek kim şeb-i tārīk artar derdi bīmāruñ
Senüñ zülf-i perīşānuñ görüb ‘āşıḳ bulaşubdur

5. N'ola başumdan aşsa cūş-ı eşküm şö‘lė-yi āhum
Ki ḥüsnüñ gün-be-gün efzūn olubdur ḥedden aşubdur

6. Ne bābet kim olur gün pertövinden dīdė-yi şebnem
Gözüm ol növ‘ rüẖsāruñ gören sā‘at ḳamaşubdur

7. Yüz ilden ṣoñra öz adını Mecnūndan su’āl ėyler
Bu rüẖsār ile sāḳī her kime bir yol sataşubdur

8. Kimüñ kim ‘ėşḳ bağlar el ayağın daẖı açılmaz
Bu müşkül me‘nīni çoẖ kimseden Ḳovsī araşubdur

G.120

1. Eger sitem sañga hicrāndan ėy hėzār yėter
Teḥemmül ėt ki bu gün danla nov-bahār yėter

2. Benüm harāyuma kim bī-nevāyam ėy bülbül
Bahār yėtmez ise yėtmesüñ ki yār yėter

3. Egerçi az ola sevdā-yı ‘ėşḳ çoẖdur kim
Bu şö‘leden iki dünyāya bir şerār yėter

4. Benüm dilümden añga ėy sipend tekrār ėt
Ki hicr odı bañga ėy āteşīn ‘iẕār yėter

5. Eger murād beni şem‘ tek eritmek ise
Gözüm çırāğı bañga şām-ı intiẓār yėter

6. N'ola ger ėylemeye berḳ iltifāt bañga
Ki çerẖ ẖermenine āh-ı şö‘le-bār yėter

7. Özüñ kebāb beni sāḳī ėtme başuñ içün
Ki gerdiş-i felek ü dövr-i rūzgār yeter

8. Nigāh ḳalmadı çėşm-i ümīdvārumda
Boyuñ̂g belāsın alım gel ki intiẓār yėter

9. Sen ėy felek sitem ėtme ʻebeş cefā çekme
Ki Ḳovsīye dil-i kem-ẓerf-i bī-ḳerār yėter

G.121

1. Pāre pāre cigerüm sīnė-yi sūzānda yanar
Ḳalanı şemʻ gibi dīdė-yi giryānda yanar

2. Bir zamān olmaz imiş ʻāşıḳ olan fāriġ-bāl
Yanmayan veṣl odına āteş-i hicrānda yanar

3. Benzemez hīç oda hicrān odı kim pervāne
Yanar ol növʻ ki günler gėceler handa yanar

4. Su ile defʻ olur ol od ki yanar cism ondan
N'ėylesüñ̂g göz yaşı ol şöʻleye kim cānda yanar

5. Bir ẖiyābān gibi kim ẖelḳ çırāġān ėyler
Cigerüm pāreleri her ser-i müjgānda yanar

6. Nėce bir yana çıẖım ʻėşḳ diyārından kim
Ḳedem evvel ḳedüm ol odlu biyābānda yanar

7. Derdden çün ẖeberüm var yanaram ben Ḳovsī
Sen gibi ʻāşıḳ-ı dil-sūẖte her handa yanar

G.122

1. Ben özüm bilmenem eḥvālumı dildār bilür
Bu sözüñ̂g meʻnīsini ben bilürem yār bilür

2. Dil-rübālıġda sañ̂ga ḥācet-i teʻlīm degül
Sen özüñ̂g bilmeyeni ġemzė-yi ẖūn-ẖ̌ār bilür

3. Nėce bülbül kimi feryād u feġān ėylemesüñ̂g
Kim ki kėyfiyyet-i neẓẓārė-yi gülzār bilür

4. Leylī oldur ki benüm göñ̂glümi Mecnūn ėyler
Ḫaçan ol meʻnīni her ṣūret-i dīvār bilür

5. Görse ger bėldeki zünnārumı zāhid ne diyer
Ki benüm eldeki tesbīḥümi zünnār bilür

6. ‘Āleme düşdi tezelzül dil-i bī-tābumdan
Benüm eḥvāl-ı ḫarābum der ü dīvār bilür

7. Vādī-yi ‘ėşḳde ol kimse derer gül ki anuñ
Her ḫes ü ḫārını bir nov-gül-i bī-ḫār bilür

8. Ėy gözüm ben ne dutım derdümi pinhān senden
Ki ḫeyāluñ göz ü göñlümde ne kim var bilür

9. Yāra her çend gözüm söyledüm ammā Ḳovsī
Öz gözin ‘āşıḳ olan dāḫil-i eġyār bilür

G.123

1. Çerḫ-i gerdūn, dövr-i dövrān, dövlet ü dīn yārıdur
Her kimüñ ol sāḳī-yi nāz-āferīn ġem-ḫˇārıdur

2. Ben senüñ bīmāruñ ėy ‘ālem belā-gerdān sañga
Nergis-i mestüñ senüñ yā Reb kimüñ bīmārıdur

3. Cān vėrüb ol le‘lden söz çekmek ister ḫāṭırum
Bir nefes ėy dil ḫeberdār ol ki cān bāzārıdur

4. Riştė-yi ümmīdümi ėy çerḫ-i sengīn dil benüm
Üzmek olmaz birbirinden merdler iḳrārıdur

5. Var ümīdüm ḳoymaya toprağ ile yėksān beni
Ol ki meḥż-i lüṭfden ‘ālemlerüñ mė‘mārıdur

6. Rūzgārum ḳara ol ḫorşīddendür kim benüm
Şem‘-i bezmüm nūr-ı çėşmüm sāyė-yi dīvārıdur

7. Kīnecū zinhār özüñ tek sanma ėy zāhid beni
Ḥeḳ bilür göñglüm benüm Tañgrı ėvinden arıdur

8. Dūst ger yār olsa düşmen yārdur her çend kim
İki ‘ālem ‘āşıḳ-ı bī-çārenüñ eġyārıdur

9. Sīnemi ez bes dil-i bī-tāb mecrūḥ ėyledi
Sandum ol ebrū-kemānuñ nāvek-i ḫūn-ḫˇārıdur

10. Kākülüñgdür yā Reb ol sūzān göñgüller mecme‘i
Yā benüm tek bir esīrüñ āh-ı āteş-bārıdur

11. Bir felekdür göñglüm ü mėhrüñgdür anda āftāb
Odlu dāġum ḳanlu eşküm s̱ābit ü seyyārıdur

12. Gerçi Ḳovsī ḫūn-ı dilden öz sözin rengīn ėder
Söz bilen ʻāşıḳ bilür güftār anun͡g güftārıdur

G.124

1. Daşa salmaġ reḫneler ol nūk-ı müjgāndan gelür
Yüz ḳılıcdan gelmez onlar kim bu pėykāndan gelür

2. Vėr ḫeber gön͡glümden ėy müṭrib nişānun͡g var ise
Kim gelür bir nāle ammā bilmenem handan gelür

3. Salabilmezsen tezelzül ʻāleme ėy serv sen
Ger bu işler gelse ol serv-i ḫürāmāndan gelür

4. Veṣl, hicrān, derd ü dermān, sāġer-i mėy, ḫūn-ı dil
Cāna minnet her ne kim bilsem ki cānāndan gelür

5. Yandurur ol şöʻlė-yi rüḫsār hicrāndan beter
Derdden gelmez ban͡ga onlar ki dermāndan gelür

6. ʻĀşıḳun͡g ʻömri uzundur ġėyrden kim dehrde
Bir demi yüz bin il ėtmek şām-ı hicrāndan gelür

7. Sen mėy-i gül-reng dut sāḳī dolanım başun͡ga
Her ḳeder kim cām-ı pür-ḫūn dövr-i dövrāndan gelür

8. Ḫ˘ār dutma gövher-i eşküm götür topraġdan
Kim anun͡g her ḳeṭresi deryā-yı ʻümmāndan gelür

9. Gerçi gön͡glüm sīnede bir ḳeṭre ḳan artuḳ degül
Mütteṣil sėyl-āblar Ḳovsī bu vīrāndan gelür

G.125

1. Zāhid öz tesbīḥini küfr ehli zünnārın sever
Ben büt-i Çīn isterem her kimse öz yārın sever

2. Hīç bilmem kim ne miḳdār ister ol cān pāresin
Dūstlar gön͡glüm benüm ez bes ki dildārın sever

3. Gūşė-yi çėşm-i tereḫḫüm aldı cānum n'ėyleyim
Öldürür her çend ṣeyyād, öz giriftārın sever

4. Şemʻ ister mütteṣil bī-tāb öz pervānesin
Ġunça-yı gül ʻendelībün͡g nālė-yi zārın sever

5. Pāk gövherler bilürler çėşm-i bīnā ḳedrini
Yūsuf-ı pākīze-dāmān öz ḫerīdārın sever

6. Men‘ ėden nāṣėḥ beni feryāddan bilmez mi kim
‘Āşıḳuñ me‘şūḳ bī-zinhār zinhārın sever

7. Saldı Ḳovsī ‘āleme şīrīn söz ile şūrlar
Çünki ol şekker-lebüñ ‘ālemce güftārın sever

G.126

1. Çün ẖeyāluñ handa kim var ‘āşıḳuñ yanıncadur
Ay u gün re’yince vü eflāk fermānıncadur

2. H̱ˇār baẖma bülbüle ėy bāğbān zinhār kim
Toprağı derd ehlinüñ bī-derdler ḳanıncadur

3. Sehldür nālem eger eflāka salmış reẖneler
Ol semendüñ sanma kim mėydānı cövlānıncadur

4. Eşk-i gülgūn ‘āşıḳuñ rövşen-raḳ ėyler göñglini
Kim çırāğuñ pertövi öz çėşm-i giryānıncadur

5. Bülbülem ammā beni benzetmek olmaz bülbüle
Kim benüm nālem anuñ serv-i ẖürāmānıncadur

6. Dūstlar meḳṣūdı menẕūr u murādumdur benüm
Āsmān kāmumcadur tā yār fermānıncadur

7. Cürm ü teḳṣīrüm benüm her çend deryālarca var
Hansı ‘iṣyān ol kerīmüñ medd-i ėḥsānıncadur

8. Ol belādur kim benüm merhem bitürmez yaramı
Yoḳsa kim her nā-tevānuñ derdi dermānıncadur

9. Yüz çevürmez derdden Ḳovsī benüm göñglüm gibi
Her kimüñ kim Nūḥ tek keştīsi ṭūfānıncadur

G.127

1. Şīrīn tebessümüñ söze rūḥ-ı revān vėrür
Her kimseden ki cān ala bir özge cān vėrür

2. Mümkün degül ẖeyāl ile bulmaġ dehānuñı
Yüz şükr kim sözüñ gelüb ondan nişān vėrür

3. Ḥācet degül özüñ ėdesen iltifāt añga
Kim ol ẖürām-ı serv cevābın revān vėrür

4. Örter gözi neẓārė-yi ẖorşīd yoḳsa kim
Ėy ġāfil öz nişānını ol bī-nişān vėrür

5. Zinhār çapma atuñgı bu senglāḫda
Her çend çerḫ her kime bėş gün ʿinān vėrür

6. Başum fedā-yı cövher-i şemşīr-i yār kim
Āb-ı revān ger istesem ondan revān vėrür

7. Meʿnīde hīç bādė-yi gülgūna benzemez
Sāḳī egerçi ʿālem-i ṣūretde ḳan vėrür

8. Sāḳī bañga yėter göñgül endīşe çekme kim
Ol nīm-ḳeṭre ḫūn bañga ʿālemce ḳan vėrür

9. Ḳovsī itür özüñg dėme kim bėyle mülkde
Bī-kesleri kim aḫtarur u kim nişān vėrür

G.128

1. Her çend ḫelḳ ḳanını çėşmüñg ʿeyān içer
Ammā nigāh-ı gūşė-yi çėşmi nehān içer

2. Sanmañg gül-āb-ı ġunça-yı gül bāġbān içer
Kim dehr gülşeninde gül ü lāle ḳan içer

3. Müṭrib feġān ki sāḳī-yi nāz-āferīn benüm
Ḳan ėyledükce baġrumı dövr-i zamān içer

4. Meḫmūr gözlerüñg içer ol reng ḳanumı
Kim ʿömr-i Ḫıżr teşnesi āb-ı revān içer

5. Leb-rīz ḳıldı lāle kimi dāġ ayaġumı
Ol bādeden ki şāḫ-ı gül-i erġevān içer

6. Meʿlūmdur elinden anuñg bāde neşʾesi
Bir sāḳīnüñg ki nergis-i meḫmūrı ḳan içer

7. Yā Reb ne yüzden ola ki ḫūn-ḫ̌ār gözlerüñg
Sāġer sebük-ʿinān alur u ser-girān içer

8. Ol gül-rüḫüñg görüñg ne ḳeder āb-rūyı var
Kim su neẓāresinden anuñg gülsitān içer

9. ḳeṭresi bir eḫger olur şemʿ-i bezm tek
Āb-ı revān ki Ḳovsī-yi āteş-zebān içer

G.129

1. Ṭūfān-ı sėyl-i eşk göz açub yumıncadur
Mėʿrāc-ı çār-mövcė-yi ġem bir tumıncadur

2. Ėy ben boyın belāsın alım gel ki ḫūblıġ
Bir cāmedür ki serv-i revānuñ boyıncadur

3. Her çend kim ḳiyām-ı ḳiyāmet ıraġ ise
Ammā ayaġa sāḳī-yi dövrān durıncadur

4. Cān teng-nāy-ı cismde ol nāzenīn ṭebīb
Eḥvālumı bir özge dil ilen ṣorıncadur

5. Mėydān-ı nāz-ı ḥüsn göñgüller fežāsıdur
Kim cilvegāh-ı āhū-yı re'nā çölincedür

6. Pervāne yanub ėtdi bañga bu veṣiyyeti
Kim intiẓār ve'dė-yi dīdār olıncadur

7. Müşkül degül eḥāṭė-yi kövn ü mekān bañga
Eşk-i revān 'inānını elden ḳoyıncadur

8. Göñglüm benüm ki bir ṣonanuñ cilvegāhıdur
Çėşmüm bilür ki beḥr-i müḥīṭüñ gölincedür

9. Ḳovsī eger bu mestlıġuñ olsa āḫiri
Peymānė-yi ḥayātı sipėhrüñ dolıncadur

G.130

1. Ḫorşīd ü māh cilvesi bir göz görincedür
Dövr-i sipėhr bir iki sāġer dolıncadur

2. Nerrād çerḫ ėvi bize bāzīçe-ḫānedür
Hengāmė-yi neşāṭı anuñ bir oyuncadur

3. Çün mīzbān kerīm ola bī-berglıġ ne ġem
Ḥammāl ol ki tūşė-yi rāhı yolıncadur

4. Yėtmez ḫemīde ḳeddüme eşk-i revānuma
Ger sėyl-i nov-bahār sipėhrüñ bėlincedür

5. Dīvāne ol ki 'ėyd ola her ḳara gün sañga
Gėç 'eḳlden ki mātemi 'eḳlüñ toyıncadur

6. Ėy māh isterem sala bir sāye başuñga
Şāh-ı Necef ki Yūsuf anuñ bir ḳulıncadur

7. Ger dövlet arta pāyė-yi mėḥnet bülend olur
Ḳovsī, libāsı her kişinüñ öz boyıncadur

G.131

1. Dutar āheng müṭrib çün dil-i pür-iżṭirāb oynar
Meger bilmez mi kim defsiz bu ser-mest-i ḫarāb oynar

2. Uşaḳlar tek senüŋ ḳapuŋda çerḫ-i pīr illerdür
Bu ümmīd ile kim bir gün olur bir fetḥ-i bāb oynar

3. Nėce eṭfāl ile dīvāne hem-reḳṣ olmasuŋ yā Reb
Ki ẕövḳinden nesīm-i nov-bahāruŋ şeyḫ ü şāb oynar

4. Beni reşk āteşi mėy tek ėder bir şö'le od sāḳī
Sipend-i şūḫ çün mestāne reḳṣ ėyler kebāb oynar

5. Göŋül sen çerḫ-i bī-zinhārdan zinhāra tėz geldüŋ
Ki her bir dāne başında yüz il bu āsyāb oynar

6. Özüŋçün sāyebān fikr ėyle çıḫ gerdūnuŋ altından
Ki bir gün öz yėrinden āḫir ol zerrīn ṭenāb oynar

7. N'ola ger bī-ḳerār olsam sipėhrüŋ pīç ü tābından
Ki başumda felāḫen tek bu ağır āsyāb oynar

8. Bu ol söz pertövidür kim Füżūlī söylemiş Ḳovsī
Nėçük kim mövclenmiş suda 'eks-i āftāb oynar

G.132

1. Ḳedüŋ ki serv-i ḫürāmān ilen berāberdür
Boyuŋ belāsın alım cān ilen berāberdür

2. Feżā-yı gülşen-i kūyuŋ havāsı başumda
Havā-yı rövżė-yi riżvān ilen berāberdür

3. İçer mi su gözüm ėy nov-nehāl gülşenden
Ki sensiz āb-ı beḳā ḳan ilen berāberdür

4. Ṭebīb eger çıḫa cān çıḫmaz üstüḫˇānumdan
Bu yėrlü derd ki dermān ilen berāberdür

5. Gözüm göŋül dėdügüŋ gerçi ḳeṭredür ammā
Beṣīret ehline 'ümmān ilen berāberdür

6. Sipėhre tāb vėren dūd-ı āhum ėy nov-ḫeṭ
Kemend-i zülf-i perīşān ilen berāberdür

7. Ḥesūd ḳanumı içmek diler ne bilsüñ kim
Bu āb āteş-i sūzān ilen berāberdür

8. Men-i müḥeḳḳeri ṣėyd ėtdi bir şikār-efken
Ki ḫāk-ı rāhı anuñ ḳan ilen berāberdür

9. Diyār-ı ʻėşḳde olmaz böyük kiçik Ḳovsī
Bu yėrde mūr Süleymān ilen berāberdür

G.133

1. Anuñ zülfin esīr-i ḥelḳė-yi zünnār olandan ṣor
Benüm ḥālum ḫarāb-ı nergis-i bīmār olandan ṣor

2. Gözüñ bī-dādını bir ben gibi bīmār olandan ṣor
Benüm ḥālum ḫarāb-ı sāġer-i ser-şār olandan ṣor

3. Bu şemʻi her yėten pervānė-yi efsürdeden ṣorma
Anuñ ḥüsnin semender tek bir āteş-ḫ̌ār olandan ṣor

4. Ḥeḳīḳet ʻĀleminde gül deren gül ḳedrini bilmez
Onı bülbül kimi bī-dest ü pā vu zār olandan ṣor

5. Benüm pėymānemüñ endāzesin sāḳī bu meḥfilde
Dehāndan ṣorma kim yoḳdur lebüñ tek var olandan ṣor

6. Ne bilsüñ her özinden bī-ḫeber ṣāḥib-dil eḥvālın
Bu gövher rāzını bu meḫzen-i esrār olandan ṣor

7. Anuñ mūy-miyānın ṣorma ėy dil pīç ü tābın gör
Beli yoḫdan suʻāl ėtmek ne lāzim, var olandan ṣor

8. Beni tā ḳullarından saydı cānān pādşāham ben
Bu beḫt ü ṭālėʻi, iḳbāl u dövlet yār olandan ṣor

9. Dehānuñ fikrini kim ġunça-yı teṣvīr ėder ḫelḳi
Sözin imdādı ilen hīç yėrden var olandan ṣor

10. Eger olsaydı ondan ġėyri yārum ḫelḳ-i ʻĀlemde
Diyerdüm ḥālumı Ḳovsī benümlen yār olandan ṣor

G.134

1. Bu ne gözdür ki senüñ var ne belā medd-i neẓerdür
Bu ne dildür men-i bī-tābda yā Reb ne cigerdür

2. Ėʻtibār ėylemek olmaz bu fenā mülkde ʻömre
Himmet ėy rūḥ-ı revān kim ser-i kūyına seferdür

3. Ṭürfe āşūbdur ėy dūstlar Allāhı seversiz
Gelür ol serv ḳiyāmet günidür yā ne ẖeberdür

4. ‘Ereḳ-i şerm ü ḥayā çėhrė-yi sebz üste gözümde
‘Eḳd-ı şebnem kimi her ḳeṭresi bir dāne göherdür

5. Tā neler başuma gelsüñ seni ėy şem‘ görende
Görmemekden yüzüñi göñlüm ėvi zīr ü zeberdür

6. Nāle bir leḥẓe nefes çekmege vėrmez aña fürṣet
Ẓāhiren bülbül-i bī-tāb bilür kim ne ẖeberdür

7. Ėy ḳoyan sūd u ziyān üstine sermāyė-yi ‘ömri
Żererüñ nef‘dür ammā sen ėden nef‘ żererdür

8. Beni her bülbüle nisbet vėren ādem ne bilür kim
Aña menẓūr nevādur baña meḳṣūd es̱erdür

9. Göz benüm cāmuma Ḳovsī ne tikübsen neden ötrü
Mėy-i gül-reng degül sāḳī bilür ẖūn-ı cigerdür

G.135

1. Ṣebr ile hansı derde ṭebībüm davā vėrür
Kim derd elinde her sümügüm bir ṣedā vėrür

2. Dünyā vu āẖiretden ėder bī-ẖeber beni
Her-gāh bir ẖeber baña senden ṣebā vėrür

3. Her çend kim ẖezān daġıdur āşyānını
Āẖir bahār bülbüle berg ü nevā vėrür

4. Ėy ṣāẖ-ı erġevān sen özüñ ėtme iltifāt
Kim serv ü gül cevābını bād-ı ṣebā vėrür

5. Āyīnė-yi murādumı ger zeng-i ġem dutar
Ammā ġübār-ı Ke‘bė-yi kūyuñ ṣefā vėrür

6. ‘Ėşḳ-i ġeyūr süfrė-yi en‘āmı üstine
Şāh u gėdā böyük kiçige bir ṣelā vėrür

7. Her kim ayaġı altına baẖmaz ġurūrdan
Gerdūn-ı pīr anuñ eline tėz ‘eṣā vėrür

8. Kem dutma bī-nevāları Yūsufdan ėt ḳiyās
Kim rūzgār yaẖşılara az bahā vėrür

9. Ḳovsī gözüm ġübār-ı ḫeṭin ėyler ārzū
Her çend nūr-ı dīde alur tūtiyā vėrür

G.136

1. Māh-ı Ken‘ānuñg gözi çāh-ı zeneḫdānuñgdadur
Handa bir fermān-revā var ṭovḳ-ı fermānuñgdadur

2. Lāf ururlar ḥüsnden her çend gül-rüḫsārlar
Ḥeḳ bilür ol āyė-yi reḥmet senüñg şānuñgdadur

3. Şūr-ı ḥeşr, āşūb-ı dövrān, fitnė-yi āḫir zamān
Le‘l-i şīrīn ḫāl-ı müşkīn çėşm-i fettānuñgdadur

4. Ol ḳeder kim āb-rū rüḫsār-ı tābānuñgda var
Āb u reng ėy şāḫ-ı gül, gül-berg-i ḫendānuñgdadur

5. Yūsufuñg dutmaz Züleyḫā tek girībānın daḫı
Elleri her pāk-dāmānuñg ki dāmānuñgdadur

6. Yėrden ėyler ‘āḳibet çoḫ servi ėy nāz-āferīn
Şīvė-yi reftār kim serv-i ḫürāmānuñgda var

7. Gūşė-yi beytü'l-ḥezen Ḳovsī gülistāndur sañga
Kim ḫeyālından anuñg Yūsuf girībānuñgdadur

G.137

1. Bizüm her çend ‘üşşāḳ arasında adumuz yoḳdur
Ne gündür kim ḳapuñgda dādumuz bī-dādumuz yoḳdur

2. Debistānında ‘ėşḳüñg ṭifl-i ebced-ḫˇāndur Eflāṭun
Sanurlar bī-ḫeberler pīrümüz ustādumuz yoḳdur

3. Bize öz ser-güẕeşt-i ‘ėşḳ-i bī-encāmumuz besdür
Ser-i efsānė-yi Mecnūnumuz Ferhādumuz yoḳdur

4. Göñgül sėyl-ābdan me‘mūrler çeksüñgler endīşe
Bi-ḥemdi'llāh ki biz vīrāneyüz ābādumuz yoḳdur

5. Bu vādīlerde fāriġ-bāllar teşvīş çeksüñgler
Ki biz ṣėyd olmışuz endīşė-yi ṣeyyādumuz yoḳdur

6. Dolanım başuñga besdür bize çėşm-i süḫen-sāzuñg
Fünūn-ı neẓmde her çend bir ustādumuz yoḳdur

7. Bu şi̇̄ri̇̄n sözlerüñ̑ ‘āşıḳ bilür kėyfiyyetin vā‘iẓ
Senüñ̑ kim acıdur aġzuñ̑ sanursan dadumuz yoḳdur

8. Ṭebi̇̄b-i ‘ėşḳden Ḳovsi̇̄ ġem ü derdüñ̑ nehān dutma
Ki bizler bir biriyle āşnāyuz yādumuz yoḳdur

9. Bu ol şi̇̄ri̇̄n ġezeldür kim dėmiş bir sāḥir-i māhir
Göñ̑güldendür şikāyet kimseden feryādumuz yoḳdur

G.138

1. Bülbül-i şeydā gülüñ̑ pervāne şem‘üñ̑ dāġıdur
Bi̇̄-nevā göñ̑lüm ki bir dilbilmezüñ̑ dustaġıdur

2. Bi̇̄-mürüvvetler elinden bende ṭāḳet ḳalmadı
Ėy sipėhr-i bi̇̄-mürüvvet bir mürüvvet çaġıdur

3. Dūstsız düşmensiz olmaz hi̇̄ç kim feryād kim
Dūst hem düşmen kimi dėrler benümlen yaġıdur

4. Ger fireng olsam Müselmānlar beni men‘ ėylemeñ̑
Ėy ḫoşā ol kim firengi̇̄-zādeler dustaġıdur

5. Ṣübḥdür ėy kövkeb-i beḫtüm ne yatubsan oyan
Meṭleb almaġ veḳtidür ‘erż-i temennā çaġıdur

6. Gird-bād olmaz bu vādi̇̄lerde kim ser-geşteler
Savururlar başa Mecnūnuñ̑ fenā topraġıdur

7. Gūşė-yi ḫelvet ki hi̇̄ç ādem añ̑ga yol bulmaya
İstedüm yoḫdur eger var ise Cennet bāġıdur

8. Sāḳi̇̄-yi nāz-āferi̇̄nüñ̑ ḳoymaz elden dāmenin
Dürd-i mėy gūyā eli dutmazlaruñ̑ topraġıdur

9. Dözmedi bir ti̇̄şeye Ferhād ėy bi̇̄-dādger
Si̇̄nė-yi Ḳovsi̇̄ sanursan Bi̇̄-sütūnuñ̑ daġıdur

G.139

1. Egerçi nālem ile nālesin hėzār unudubdur
Feġān ki mürġ-i ḳefes tek beni bahār unudubdur

2. Sitem degül mi ṭebi̇̄büm bu nā-tevānı unutmaġ
Ki senden özgeni ‘ālemde her ne var unudubdur

3. Girān degül ġem ü derd ü belāya düşdügüm ammā
Belā budur ki beni yār-ı ġem-güsār unudubdur

4. Göñ̂gül beni kim ėder yād meḥfilinde anuñ̂ kim
Özi özin unudur her kimi ki yār unudubdur

5. Unutma bülbüli ėy bāġbān getür ele göñ̂glin
Ki yüz senüñ̂ kimi gül-çī̇ni nov-bahār unudubdur

6. Ferāḳ günleri çoḳ görmişem unutmışam āḫir
Ṣabāḥ olmaġı amma bu şām-ı tār unudubdur

7. Anuñ̂ kimi men-i bī̇mār hem esī̇r-i ḫumāram
Ne vechden beni ol çėşm-i pür-ḫumār unudubdur

8. Ġem-ı zamāneni kim neḳṣ-i ʻömr, düşmen-i cāndur
Unut ki çoḳları Ḳovsī̇, bu rūzgār unudubdur

G.140

1. Göñ̂gül ger rām ola dövlet refī̇ḳ ü beḫt yārumdur
Ki genc-i derd ü dāġam men bu vī̇rān ėv ḥiṣārumdur

2. Ġemüm yoḫdur sirişk-i çėşm-i ḫūn-efşān hücūmından
Bañ̂ga n'ėyler bu daşḳun sėyl kim deryā kenārumdur

3. Vücūdum yandurur bir növʻ āh-ı şöʻle-bārum kim
Sanasan kim bu hem odlara yanmış rūzgārumdur

4. Eger yüz mėhr gösterse eger bin tī̇ġ-i kī̇n çekse
Ne vechile ki var ol māh yārum ġem-güsārumdur

5. Senüñ̂ yāduñ̂gla ėy gül-çėhre bir ʻālem neşāṭum var
Bu yüzdendür ki ḫelvet bāġum u ʻüzlet bahārumdur

6. Hemān öz neḳdini tārāc ėder çėşmüñ̂ bu yüzden kim
Eger dī̇ndür eger ī̇mān senüñ̂dür her ne varumdur

7. Sipėhr-i nā-cavān-merdüñ̂ sitī̇zinden ne ġem Ḳovsī̇
Ki lüṭf-i şāh-ı merdān Ḥėyder-i Ṣefder ḥiṣārumdur

G.141

1. Bañ̂ga menẓūrdur ḥüsnüñ̂den ėy şī̇rī̇n-zebān gözler
Belī̇ her handa var meḫmūr olan, reṭl-i girān gözler

2. Diler ol kākül-i müşkī̇ni göñ̂glüm bezm-i veṣlinde
Eger ḳuş rövżė-yi riżvāndadur kim āşyān gözler

3. Apardı ʻeḳl ü hūşum ḳoymadı nām u nişān menden
Bu gözler bilmenem yā Reb ne ėy ebrū-kemān gözler

4. Eger yüz derd ü dāġum var hemān yüz intiẓārum var
Ki her çend olsa mėhmān ehl-i himmet mīhmān gözler

5. Ayaġa düşmeyen bālā-nişīn olmaz göñ̂güllerde
Ḥeḳīḳetde yaraşur ṣedr añ̂ga kim āstān gözler

6. Ėy örten öz gözin dervīşlerden ovc-ı dövletde
Ḫeberdār olginen kim ol zemīnī āsmān gözler

7. N'ola ger göñ̂glümi ol ḥüsn-i bālā-dest gözler kim
Ne olsa töḥfesin mūruñ̂ Süleymān-ı zamān gözler

8. Ne şīrīn sözlerüñ̂ vardur ki çėşm-i şūr dūr olsuñ̂
Ne yaḫşı gözlerüñ̂ var kim ıraġ olsuñ̂ yaman gözler

9. Şeb-i hicrānuñ̂ ez bes kim gözüm yollarda ḳalmışdur
Eger göñ̂glümde eglensen seni çėşmüm hemān gözler

10. Viṣāl eyyāmı meʻẕūram gözüm görmezse rüḫsāruñ̂
Ki ḳalmışdur hemān yollarda ėy serv-i revān gözler

11. Bu gün danla ġübārum sėyr ėder bir özge ʻālemde
Eger Ḳovsī kemāndāram bu ʻālemden nişān gözler

G.142

1. Şāḫ-ı gül ėy bāġbān her çend gülgūn cāmedür
Bir ḳebādur ḫūblıġ ammā ki ol endāmadur

2. Küştė-yi gülgūn kefendür eşkümüñ̂ her ḳeṭresi
Ėy ḳiyāmet-āferīn gel kim ʻeceb hengāmedür

3. Göñ̂glümi ėtmiş teṣerrüf şāh-ı ʻėşḳ ondan bañ̂ga
Eşk ʻünvān, leḫt leḫt olmış cigerler nāmedür

4. Āb u rengüñ̂ şerḥini gülşende teḥrīr ėtmege
Ġunça bir ṭūmārdur minḳār-ı bülbül ḫāmedür

5. Ėy meʻellim ėtme çoḳ teḥvīl-i istėʻdād kim
Her uşaġ ʻėşḳüñ̂ debistānında bir ʻellāmedür

6. Çün sevād-ı dāġ-ı gülgūn u beyāż-ı çėşmden
Bellüdür meżmūn ne ḥācet nāme vü pėyġāmadur

7. Hīç kāfir bir ṭebībüñ olmasuñ bīmārı kim
Derd teşḫīṣi aña mövḳūf yüz ė'lāmadur

8. Rūzgārum ḳaradur bir nā-müşeḫḫeṣ mülkde
Kim fürūġ-ı mėhr ü meh meḫṣūṣ ṣübḥ ü şāmadur

9. Tėz beni Ḳovsī ḫeberdār ėt ki cānum tapşurım
İmtiyāz-ı derd aña mövḳūf eger ė'lāmadur

G.143[95]

1. Olmışam dil-gīr özümden ġem-güsārum handadur[96]
Şāḫ u bālum sındı yā Reb nov-bahārum handadur

2. Ėy baña teklīf-i ṣebr ü ṭāḳet ü temkīn ėden
Gör benüm teskīnüm ārām u ḳerārum handadur

3. Nov-bahār ez bes ki bī-ḳedrem ferāmūş ėylemiş
Dānė-yi bī-ḥāṣilem berḳ-i bahārum handadur

4. Yollar üste bes ki pāmāl olmışam hīç olmışam
El götür ėy ṣerṣer-i hicrān ġübārum handadur

5. Var teḳṣīrüm velī Ḳovsī beni me'ẕūr dut
Ben esīrem öz elümde iḫtiyārum handadur

G.144

1. Sipend-i bī-ḳerāruz biz velī feryādumuz yoḫdur
Eger bī-dād ile yüz yandururlar dādumuz yoḫdur

2. Sen ėy çerḫ-i sitem-ger ḳetlümüzde çekme zeḥmet kim
Şehīd-i tīġ-i 'ėşḳüz ḥācet-i cellādumuz yoḫdur

3. Beterdür yüz ḳılıcdan siflė-yi dūn-himmet ėḥsānı
Bi-ḥemdi'llāh felekden minnet-i imdādumuz yoḫdur

4. Çeker her ṭifl bir dām-ı belā Mecnūn güẕārında
Sanur āhū-yı re'nā kim bizüm ṣeyyādumuz yoḫdur

5. Gel ėy pervāne şerḥ ėt ser-güẕeştüñ şem' yanında
Ki bizler bir biriyle āşnāyuz yādumuz yoḫdur

[95] Bu gazel Londra nüshasından başka Tahran Milli nüshasında da vardır.
[96] Londra nüshası: ḳandadur

6. Eger var ise inṣāfuñ teḥemmül umma bizden kim
Bizüm ėy seẖt-bāzū pencė-yi fūlādumuz yoẖdur

7. Bu bėş gün kim vėrübdür ʻömr möhlet nāle çek Ḳovsī
Gelür bir gün ki bülbüller sanurlar adumuz yoẖdur

8. Bu miṣreʻ tercümānumdur budur vėrd-i zebānum kim
Belā dildendür ol dildār elinden dādumuz yoẖdur

G.145

1. Dėme bī-tāb göñgül gövher-i ġelṭāna deger
Ki bu bir ḳeṭrė-yi kem-ḥövṣele ʻümmāna deger

2. N'ola ol seẖt-kemān ger bañga mėyl ėtmese kim
Mende cān yoẖdur anuñ her oẖı yüz cāna deger

3. Görmeyen Yūsufumuñ şemʻ-i cemālın ne bilür
Ki benüm eẖter-i beẖtüm meh-i Kenʻāna deger

4. Yėri ėy çārede ėhmāl ḳılan ġāfil kim
Beni bir derd helāk ėtdi ki dermāna deger

5. Bilmeyüb ḳedrümi Ḳovsī beni odlara salur
Ne bilür ḥüsn ki yüz şemʻe bu pervāne deger

G.146

1. Diyüñ Ferhād u Mecnūn ẖˇāb-ı ġefletden oyansuñlar
Eger doġrı diyerler derdüme bir dem dayansuñlar

2. Benüm ėy çerẖ-i nā-pākīze-perver ṣāfdur göñglüm
N'ola sėyl-āb-ı eşküm birle deryālar bulansuñlar

3. Anuñ tā kākülin gördüm bu sāmān ile bildüm kim
Perīşānlar gerek ʻālemde ser-gerdān dolansuñlar

4. Beni bir şemʻ-i gül-rüẖsār yandurmış ki ġėyretden
Gerek bülbüller ü pervāneler odlara yansuñlar

5. Ölürler reşkden ger bilseler ẖūn-ı ciger ḳedrin
Bunı bī-derdler menden ėşitsüñgler inansuñlar

6. Bu ẖūblar kim cefā vu cövr ḳılmaġdan usanmazlar
İlāhī ʻāşıḳ ėt tā özlerinden hem usansuñlar

7. Mürüvvet olmasaydı mānėʻüm Ḳovsī diyerdüm kim
İlāhī ben kimi eġyār hem odlara yansuñlar

G.147

1. Feġān ki bilmenem öz gön̂glümün̂g belāsı nedür
Bu ḥāl ile ne bilim yār müdde'āsı nedür

2. Feġān ki fāriġ olub el çeker 'elācumdan
Ṭebīb bilse ki derdüm nedür davāsı nedür

3. Anun̂g rıżāsı benüm meṭlebüm murādumdur
Belā budur ki anun̂g bilmenem rıżāsı nedür

4. Ėşitse nālemi zāhid havā-yı kūyun̂gda
Bilür ki rövżė-yi rıżvān nedür havāsı nedür

5. Meni ḫeyāl-ı viṣālında görmeyen ne bilür
Ki şem'-i bezmile pervāne mācerāsı nedür

6. Ben isterem seni ėy māh yoġsa dünyānun̂g
Sitāresi ne vü mėhri ne vü vefāsı nedür

7. N'içün müżāyiḳe ḳetlinde Ḳovsīnün̂g yā Reb
Anun̂g bu że'f ile ḳanı nedür bahāsı nedür

G.148

1. Fāriġ olsam giryeden gön̂glüm ėvi vīrān olur
Bir nefes ger nāle ėhmāl ėtse baġrum ḳan olur

2. Ülfetün̂g zinhār menden kesginen ėy Ḫıżr kim
Āb-ı ḥėyvān ṭālė'ümden āteş-i sūzān olur

3. Āh kim ger dinmesem dil nāle başlar sīneden
Ger nefes çeksem ġübār-ı ḫāṭır-ı cānān olur

4. Açılur mı gön̂glüm ėy serv-i revān gülzārdan
Kim bėhişt-i cāvdān sensiz ban̂ga zindān olur

5. Bes ki ėy āhū-yı kem-neẓẓāre gīrādur gözün̂g
Öz nigāhun̂g hem esīr-i pencė-yi müjgān olur

6. Ėy benüm rüsvālıġumdan incinüb ikrāh ėden
Gün çıḫar 'ālem görer 'āşıḳ haçan pinhān olur

7. Ḫ˘āh yüz döndersen ondan ḫ˘āh iḳbāl ėylesen
Āḫir ėy ebrū-kemān Ḳovsī san̂ga ḳurbān olur

G.149

1. Men-i bī-tāb eger çeksem nefes bülbül feġān başlar
Eger men başlasam bir nāle gül hem el-emān başlar

2. Çemende serv ḳalmaz dūd-ı āhum pīç ü tābından
Benümle ger bu temkīn ile ol serv-i revān başlar

3. Yaman olmaz dėmeñ̂ yaḫşılara ammā budur derdüm
Kim ol bī-dādger her çend yaḫşıdur yaman başlar

4. Gėçer ʻāşıḳlara ger dād eger bī-dād ėder cānān
Zemīn ėyler teḥemmül her reviş kim āsmān başlar

5. Benüm hem veṣl ü hicrāndan ḥesābum var kitābum var
Eger erbāb-ı dünyā ḳiṣṣė-yi sūd u ziyān başlar

6. Eger ʻālem benümçün māyė-yi ṣebr olsa bī-tābam
Bu derd ile göñ̂ül ger sensiz ėy ārām-ı cān başlar

7. Dėmeñ̂ kākül sözin bu Ḳovsī-yi sevdāyī yanında
Ki nāgeh yėñ̂iden bir intihāsız dāstān başlar

G.150

1. Gözümde lüṭf ėdüb eglenmesen gözüm yoḳdur
Bu bes degül mi ki ḫorşīdden gözüm yoḳdur

2. Zekāt-ı ḥüsnüñ̂i ėy māh menden ėtme derīġ
Bu gün ki yėddi felekde bir ulduzum yoḳdur

3. Bu çėşm-i mest ile menden teḥemmül istersen
Gözüm çırāġı benüm ẓāhiren gözüm yoḳdur

4. Ayaġuñ̂ altına yüz ḳoymaġ isterem ammā
Meger sen üz vėresen kim benüm yüzüm yoḳdur

5. Beni hemīn göz ü göñ̂lüm cahānda yandurdı
Ve-ger-ne hīç cehetden odum közüm yoḳdur

6. Ḥesūd-ı kec-neẓerüñ̂ āġzı telḫ ü bī-mezedür
Ḫeyāl ėder ki benüm dadum u duzum yoḳdur

7. Sen ėyle ʻerż-i süḫen ʻendelīb tek Ḳovsī
Benüm ki gül-rüḫüm anlar sözüm, sözüm yoḳdur

G.151

1. ‘Āşıḳ-ı bī-tāb içün ārām-ı cāndur nov-bahār
H̱ān-mānsız bülbüle dāru'l-emāndur nov-bahār

2. Sāḳī-yi gül-çėhre zeḥmet çekmesüñ̂g mėy vėrmesüñ̂g
Ben kimi meẖmūr içün reṭl-i girāndur nov-bahār

3. Bü'l-heves bī-behredür kėyfiyyet-i dīdārdan
Lālezār-ı dāġ eger yoẖdur ẖezāndur nov-bahār

4. Munca berg ü bāruñ̂ga ėy bāġbān feẖr ėtme kim
Dutmaġ olmaz dāmenin genc-i revāndur nov-bahār

5. Bir nehālam kim ne bergüm var ne bārum var benüm
Sanma bī-cā ger benümle ser-girāndur nov-bahār

6. Sāḳīyā kimdür gül ü gülzāra iḳbāl ėyleyen
Kim senüñ̂g dövrüñ̂gde bī-nām u nişāndur nov-bahār

7. Senden ėy nov-gül benüm bāl u perüm pejmürdedür
Yoḳsa kim bülbüllere rūḥ-ı revāndur nov-bahār

8. Her gül-i sīr-āb açar mı göñ̂glümi ėy ‘endelīb
Kim bañ̂ga ez bes ki dil-gīrem girāndur nov-bahār

9. Neẖl-i āhum hīç bu il ser-sebz olub ber vėrmedi
Ẓāhiren Ḳovsī erācīf ü yalandur nov-bahār

G.152

1. Benüm cānum ki bir derd anlayan cānāna lāyiḳdür
Feġān kim beẖt elinden āteş-i ḥirmāna lāyıḳdür

2. Men-i bī-tābdan dutmaġ kenār ėy şem‘ bī-cādur
Dolanub yanmaġa ‘ālem bilür pervāne lāyiḳdür

3. H̱eṭādur üstüẖˇānumdan benüm ḳeṭ‘-i neẓer ḳılmaġ
Bu nėyler yaẖşı nėylerdür gözüm pėykāna lāyiḳdür

4. Nefes çekmek ẖeṭādur merdüm-i huşyār yanında
Ne her meḥfilde ėy nėy nālė-yi mestāne lāyiḳdür

5. Bañ̂ga sensiz hilāl-ı ‘ėydini iẓhār ėder gerdūn
Sanur gūyā ki her ebrū-kemān ḳurbāna lāyiḳdür

6. Ne ġem ger nā-tevānam kim meḥebbet kār-zārında
Biri kim baş ile cāndan gėçer mėydāna lāyiḳdür

7. Cünūn ṣeḥrāsınuñ Mecnūnları vardur velī Ḳovsī
Bu mėydān bir senüñ tek āteşīn cövlāna lāyiḳdür

G.153

1. Bülbül kimi bahār u ḫezān bilmenem nedür
Mestem tefāvüt-i mėy ü ḳan bilmenem nedür

2. Sāḳī müdām mėy yėrine ḳan vėrür bañga
Bilmiş meger ki yaḫşı yaman bilmenem nedür

3. Ben mest lā-übālī vü ben ḫān-mān ḫarāb
Nāmūs u neng ü nām u nişān bilmenem nedür

4. Bi'llāh mundan özge ki īs̱ār-ı yār ola
'Ālemde ḥāṣil-i dil ü cān bilmenem nedür

5. Bir nāle ile feṣl-i bahārum gėçer benüm
Her dem bir özge āh u feġān bilmenem nedür

6. Her çend şem' tek yanaram ṣübḥedin velī
Pervāneyem ki āh u feġān bilmenem nedür

7. Sındurmasuñ mi şīşemi gerdūn-ı seng-dil
Kim sengsār ėderse emān bilmenem nedür

8. Besdür şerābdan bañga sāḳī bu neş'e kim
Cövr-i sipėhr ü dövr-i zamān bilmenem nedür

9. 'Ėşḳ ile var benüm daḫı bir özge 'ālemüm
Ḳovsī cahān u ḫelḳ-i cahān bilmenem nedür

G.154

1. Hīç şem' ile rām olmaz pervānelerüz bizler
Zencīre baş endürmez dīvānelerüz bizler

2. Dünyā ile ṣūretde var ülfetümüz ammā
Me'nīde bu 'ālemden bīgānelerüz bizler

3. Sėyl-āb-ı ḥevādis̱den n'ėyler bize gerdūn kim
Ṭūfān-ı kėş-ā-kėşden vīrānelerüz bizler

4. Hergiz sesümüz çıḫmaz hīç kim dilümüz bilmez
Her çend ki dillerde efsānelerüz bizler

5. Yoḳ ṭā'etümüz ammā fāriġ degülük Ḳovsī
Ol māh büt-i Çīndür büt-ḫānelerüz bizler

G.155

1. Ėy şem‘ bu günlerde benüm ḥālumı gel gör
Hicrān gėcesi ṣūret-i eḥvālumı gel gör

2. Ėy sāyė-yi servüŋ ‘elem-i sebz-i ḳiyāmet
Meḥşer günidür nāmė-yi e‘mālumı gel gör

3. Sīnemde elifler çeker oldum sitemüŋden
Dīvān-ı meḥebbetde benüm fālumı gel gör

4. Me‘lūm degül danla ṭebībüm n'olacaġdur
Zinhār bu gün bir nefes eḥvālumı gel gör

5. Her çend beni dövr-i felek saldı ayaġdan
Ḳeṭ‘-i reh-i kūyuŋda per ü bālumı gel gör

6. Büt-ḫāne beni Ke‘be kimi şem‘ ile ister
Ėy ḳiblė-yi erbāb-ı dil iḳbālumı gel gör

7. Ḳovsī kimi ez bes ki zemīn-gīr ü że‘īfem
Cān neḳdini tapşurmaġa ėhmālumı gel gör

G.156

1. Dehr her bėş günde bir āteş-‘inān mėydānıdur
Her zamān bir sāḳī-yi nāz-āferīn dövrānıdur

2. Ol leb-ā-leb cām kim çėşmüŋ baŋga teklīf ėder
Mėy degül yā Reb bu hansı bī-günāhuŋ ḳanıdur

3. Çün kebāb olmış cigerler rizḳidür ‘ėşḳ ehlinüŋ
Her kimüŋ mėhmānı olsa ‘āşıḳ öz mėhmānıdur

4. Ṭürfe rövşendür ‘iẕāruŋ ḫoş uzundur kākülüŋ
Hansınuŋ şem‘i kimüŋ yā Reb şeb-i hicrānıdur

5. Riştė-yi mėhr ü vefādur ‘āşıḳı zencīr ėden
Kākülüŋ tek öz özinüŋ zār u ser-gerdānıdur

6. Vardur neẓẓārede bir reḥm bir īmān velī
Çėşm-i mestüŋ tek firengüŋ bendė-yi fermānıdur

7. Çāk-ı sīnemden benüm bilmez midür pėykān çeken
Kim bu ol ebrū-kemānuŋ nāvek-i müjgānıdur

8. Baġlamış bes kim ḥicāb-ı ‘ėşḳ Ḳovsīnüŋ gözin
Günde yüz ḳurbān olur bilmez kimüŋ ḳurbānıdur

9. Bu hemān re‘nā ġezeldür kim Füżūlī söylemiş
Doġrı dėrler her zamān bir ‘āşıḳuñ dövrānıdur

G.157

1. Yā Reb bu il ne növ‘ gelüb gėçdi nov-bahār
Kim men henūz açmamışam çėşm-i intiẓār

2. Ėy söyleyen ki ṣebr ü şekīb iḫtiyār ḳıl
Tañrı bilür ne ṣebr ḳalubdur ne iḫtiyār

3. Mecnūn özin benümle berāber ḫeyāl ėder
Ammā bilür tefāvütümüz kim ki ‘eḳli var

4. Me‘lūm olurdı kim ne çeker bī-ḳerārlar
Çeksėydi[97] öz yolında gözüm nūrı intiẓār

5. Bilmem neẓārenüñ nėce dutmış ‘inānını
Ez bes siyāh-mestdür ol çėşm-i pür-ḫumār

6. Hīç kimde reng ḳoymadı ol ḥüsn-i nīm-reng
Her çend ḫelḳe tāb u ṭerāvet vėrür bahār

7. Zinhār ġemzesinden anuñ ėḥtirāz ėdüñ
Kim ol belāya ḳanum içen olmasuñ düçār

8. Me‘şūḳ ‘āşıḳ olduġı sözdür fesānedür
Kim bėyle intiẓār çeken vėrmez intiẓār

9. Ḳovsī bu ol ġezel ki dėmişdür bir ehl-i dil
Āḫir gözüm ḳarasını aġ ėtdi intiẓār

G.158

1. Biz kimüz kūyında yāruñ bir bölük āvāreler
Ḫesteler ser-geşteler bī-tāblar bī-çāreler

2. ‘Ėşḳ fermānile gerdūn tīre rūz ėyler beni
Ṭifl tek kim bīm-i ustād ile meşḳin ḳaralar

3. Āh u nālem nāvekinden göz göz olmışdur felek
Kim diyer ḫelḳ onlara s̱ābitler ü seyyāreler

4. ‘Eḳlden bīgāne ėyler āşnā sözler velī
‘Āşıḳ-ı dīvāneni zencīr ėder neẓẓāreler

[97] Bazı nüshalarda: çekseydüñ

5. Yanginen meḥfilde öz kāmuñ̂gca ėy pervāne sen
Kim beni āb ėtdiler bir pāre āteş-pāreler

6. Çekmenem el kākülinden ol sehī servüñ̂g eger
Şānė-yi şimşād tek yüz yėrde baġrum yaralar

7. Büt kimi varı gerekdür secde ėtsüñ̂gler sañ̂ga
Vėrseler inṣāf kāfir-kīşler ḫūn-ḫ̌āreler

8. Ol kelāmıdur Nevāyīnüñ̂g bu Ḳovsī kim dėmiş
Bes ki tofraġ oldı ʻėşḳüñ̂g deştide āvāreler

G.159

1. Men ü meḥebbet ü yüz reng bī-nevālıġlar
Sen ü rüʻūnet ü nėyreng ü dil-rübālıġlar

2. Henūz ḫāne-ḫarābam hemān tehī-destem
Yolında her ne ḳeder ėyledüm gėdālıġlar

3. Egerçi itlerüñ̂g ile berāberüm ammā
Henūz handadur evvelki āşnālıġlar

4. Şerāb-ı nāba gözüñ̂g vėrdi bir revāc āḫir
Ki oldı zāhide hem ʻėyb pārsālıġlar

5. Feġān ki āhū-yı meḳṣūd bes ki veḥşīdür
Kemend-i nāle vü āh ėtdi nā-resālıġlar

6. Vefā vu mėhr eger yāra ḳatı müşküldür
Yüz oncadur bañ̂ga düşvār bī-vefālıġlar

7. Yėtişdi bir yėre sevdā-yı ʻėşḳ ilen Ḳovsī
Ki yüz bin il ėde Mecnūna muḳtedālıġlar

G. 160

1. Bādė-yi veḥdet içen ʻālemi mėy-ḫāne bilür
Feleküñ̂g gerdişini gerdiş-i pėymāne bilür

2. Ṭifl-i eşküm ġereżin ʻāḳil olan fehm ėtmez
Bu uşaḳlar dilini ʻāşıḳ-ı dīvāne bilür

3. Doludur bes ki nifāḳ ile cahān ṣāḥib-dil
Āşnā ṣūretini meʻnī-yi bīgāne bilür

4. Ḫāl u ḫeṭ sėyrine zinhār göñ̂gül baġlama kim
Dāmdur ol ki onı ehl-i heves dāne bilür

5. Bu gün ol şem'i ki ben merdüm-i çėşmüm bilürem
Ṣef-i müjgānumı bāl u per-i pervāne bilür

6. Cigerüm ḳanını sāḳī mėy-i gül-fām sanur
Ṭepiş-i dil sesini nālė-yi mestāne bilür

7. Her kişi 'ėşḳ ile perḫāş ėdebilmez Ḳovsī
Kim ki bir 'ömr yanubdur bu oda yanabilür

G.161

1. Ol gün ki zülfin ol ṣenemüñ şāne ḳıldılar
Zencīre çekdiler meni dīvāne ḳıldılar

2. Ol gün ki rövşen ėtdi felek şem'-i 'āriżüñ
Mėhr ile māhuñ adını pervāne ḳıldılar

3. Bir tāze gülden ötrü beni 'endelīb tek
Ṣerf-i nevā-yı nālė-yi mestāne ḳıldılar

4. Ol gencden nişān bañga bir kimse vėrmedi
Bilmem ne vechden beni vīrāne ḳıldılar

5. 'Ėşḳ ile kim ki yandı ben oldum kebāb añga
Her şem'i yaḫdılar beni pervāne ḳıldılar

6. Çoḫ ben kimi esīri özinden bu ḫūblar
Bir az iltifāt ile bīgāne ḳıldılar

7. Ger ḫelḳ unutsalar n'ola Mecnūn fesānesin
Ḳovsī bu növ' kim seni efsāne ḳıldılar

G.162

1. Yüz bin ġem ile ḫāṭırumı şād ḳıldılar
Vīrāne ėtdiler beni ābād ḳıldılar

2. Düşmez veṭen senüñ ser-i kūyuñda yāduma
Gūyā bu ḫākdan beni īcād ḳıldılar

3. Yalḳuz riyāżet ile Felāṭun ben olmadum
Kim çoḫları bu ṭifller ustād ḳıldılar

4. 'Üşşāḳ nālesini sever bes ki rūzgār
Bī-dād ḳıldı her ne ḳeder dād ḳıldılar

5. Feryād kim yėtişmedi feryād bir yėre
Her çend ehl-i dil seni feryād ḳıldılar

6. Onlar gül-i murād gül-ābını dutdılar
Kim ʻendelībi bir gül ile yād ḳıldılar

7. Her yėrde Ḳovsī başladı öz ser-güẕeştini
ʻÜşşāḳ āh u nāleni bünyād ḳıldılar

G.163

1. Ėy ki ḥüsnüñ, ʻāşıḳuñ ḫorşīd-i ʻālem-tābıdur
Ḳiblė-yi ṭāʻet bañga ebrūlaruñ mėḥrābıdur

2. Ben senüñ bī-tābuñ ėy ʻālem belā-gerdān sañga
Zülf-i pür-tābuñ senüñ yā Reb kimüñ bī-tābıdur

3. Ṣūretüñ āyīnė-yi erbāb-ı meʻnīdür velī
ʻĀşıḳ-ı bī-tāb ol āyīnenüñ sīm-ābıdur

4. Ārzū-yı bādė-yi bī-ġeş ḳılan bilmez mi kim
Ḫūn-ı dil ḫum-ḫānė-yi çerḫüñ şerāb-ı nābıdur

5. Ehl-i ḥāluñ bezmine huşyār olan lāyiḳ degül
Bekleyen mėy-ḫāne ḳapusın bu cennet bābıdur

6. Sīnė-yi ṣed-çākdur ʻėşḳ-i ciger-ḫˇāruñ güli
Ḳanlu pėykānlar bu bāġuñ ġunça-yı sīr-ābıdur

7. Zāhidem Ḳovsī men ü göñglüm ėvidür mescidüm
Ol yıḫılmış mescidüñ ḫem ḳāmetüm mėḥrābıdur

G.164

1. Odlu dāġumdan dem-ā-dem penbė-yi merhem yanar
Āh eger ben bėyle yansam ser-be-ser ʻālem yanar

2. Şöʻlė-yi rüḫsāruñ ile yandı çėşmüm merdümi
Bir reviş kim çėşmė-yi ḫorşīdden şebnem yanar

3. Ḥüsn özi fāriġ degül yanmaġdan ėy pervāne kim
Ġėyri yandurmaġdan artuḳ şemʻ-i şām-ı ġem yanar

4. Şemʻ tek mümkün degül bezminde yāruñ girye kim
Perdė-yi çėşmümde tāb-ı ʻāriżinden nem yanar

5. Ger demāġum yansa ʻėyb olmaz bu ḥāl ilen benüm
Dūstlar bes kim ḳalur sīnemde derd ü ġem yanar

6. Aġlaram bir reng kim bīgāneler aġlar bañga
Yanaram bir növʻ kim eḥvāluma ʻālem yanar

7. Şem‘ tek Ḳovsī eger gül yansa ‘ėşḳ eḥvālına
Ol oda pervāne tek elbette bülbül hem yanar

G.165

1. Ėy ki çėşmüm ḥelḳė-yi zülf-i perīşānuñgdadur
‘Eḳlüm u hūşum eger vardur senüñg yanuñgdadur

2. Göz tiker tek ṣübḥ içün bīmār olan rövzenlere
‘Ömrlerdür gözlerüm çāk-ı girībānuñgdadur

3. Almamış nergislerüñg bir yėrde menden göñglümi
Kim anuñg her pāresi bir nūk-ı müjgānuñgdadur

4. Dil-rübālıġ özgedür her çend āhūlar gözi
Ḳaradur ol sürmeden kim çėşm-i fettānuñgdadur

5. Mümkün olmaz zeẖm-i tīġ açsuñg dutulmış göñglümi
Kim bu güller ġunça-yı sīr-āb-ı pėykānuñgdadur

6. Sensen ol şīrīn ki her şūr olsa ṣübḥ-i ḥeşredin
Bir nemek-çėşdür bu duzdan kim nemekdānuñgdadur

7. Bendė-yi her siflesen Ḳovsī havā-yı nefs ile
Çerẖ fermānuñgdadur ger nefs fermānuñgdadur

G.166

1. N'ola ger göñglümde ‘ėşḳ-i nāle-fermā gizlenür
Bu göñgül bir ḳeṭredür kim onda deryā gizlenür

2. ‘Āşıḳ-ı pākīze-gövher sīnesinde ẖūn-ı dil
Gizlenür ger perdė-yi mīnāda ṣehbā gizlenür

3. Berḳ ebr altında pinhān ḳalmaġı mümkün degül
Nālė-yi āteş-‘inān sīnemde bī-cā gizlenür

4. Derd elinden dūd-ı āhum çün felek-pėymālanur
Yaşınur ẖorşīd-i tābān u Mesīḥā gizlenür

5. Durmayan oturmayan ẖelḳ ile bilmez kim n'içün
Yėr yüzinden ḳaçuban göklerde ‘Īsā gizlenür

6. Bāl u persiz bülbülem mümkün midür görmaġ beni
Kim yuvamuñg ẖār u ẖāşākında ‘enḳā gizlenür

7. Bir perī pėyveste vardur şīşesinde Ḳovsīnüñg
Seng-dil bütler gözinden sanma bī-cā gizlenür

G.167

1. Her kime ol seng-dil ṣehbā vėrür ḳan aġladur
Güldürür ṣübḥ-i viṣāl u şām-ı hicrān aġladur

2. Fāriġ olmaġ bir nefes ġemden bañ͡ga mümkün degül
Sāḳī ḫūn-germ eger güldürse dövrān aġladur

3. Yüz dutub mėḥrāba aġlarsam dėmeñ͡g zāhid bañ͡ga
Ėy müselmānlar beni ol nā-müselmān aġladur

4. Ėy meni bezminde yāruñ͡g nāleden men‘ ėyleyen
Bülbül-i bī-tābı nėyreng-i gülistān aġladur

5. Her kimi gülmaġda görsem meḥv ėder ḥėyret beni
Bes ki müşkül güldürür gerdūn u āsān aġladur

6. Pīç ü tāb-ı zülf ile ol ġunça-yı ḫendān benüm
Tār u pūdum şem‘ tek ėyler perīşān aġladur

7. Rövżė-yi rižvān havāsı mende yoḫ ammā meni
Ārzū-yı rövżė-yi şāh-ı Ḫorāsān aġladur

8. Aġlayan Ḳovsī midür yā pīr-i Ken‘ān kim onı
Gūşė-yi beytü’l-ḥezende māh-ı Ken‘ān aġladur

G.168

1. Āftābı var sipėhrüñ͡g añ͡ga ḳarşu ayı var
Senden özge ḫūblardan her kim olsa tayı var

2. N'ola ger yoḫdur seg-i kūyuñ͡gdan endīşem benüm
Herc ü merc-i ḥeşrde kimden kimüñ͡g pervāyı var

3. Ḫūblardan saḳla ėy kim cilvegāhuñ͡gdur göñ͡gül
Avçısı var her çölüñ͡g kim āhū-yı re‘nāyı var

4. Rind cām-ı bāde, zāhid şīr ü ‘āşıḳ ḫūn-ı dil
Pīr-i çerḫüñ͡g süfresinden her kimüñ͡g bir payı var

5. Dünyā vu ‘uḳbā murādın bulmış ol kim ben kimi
Ṭālė‘-i nā-sāzı var u yār-ı bī-pervāyı var

6. Ḫüşk-leb ḳoymaġ meni mümkün midür ol beḥr kim
Ebr-i fėyżinden anuñ͡g her ḳeṭrenüñ͡g deryāyı var

7. Nā-tevāndur Ḳovsī ammā ġāfil ondan olma kim
Ger zemīn-gīr olsa hem āh-ı felek-peymāyı var

G.169

1. ʻĀşıḳam bī-nevālıġum vardur
Yollar üste gėdālıġum vardur

2. Kesmişem ülfet āşnālardan
Bī-nifāḳ āşnālıġum vardur

3. Dolanım başuñga ne meṭleb içün
Men ki bī-müddeʻālıġum vardur

4. Mėy müvāfiḳ degül mizācum ile
Sanma kim pārsālıġum vardur

5. Her ḳeder ʻėşḳden resāyam men
ʻEḳl ile nā-resālıġum vardur

6. Būryā ferşüm ü ėvüm mescid
Ne gözel kedḫudālıġum vardur

7. Uymışam tā senüñg ḫeyāluñg ile
Öz özümden cüdālıġum vardur

8. Ġunça-yı nā-şüküfteyem ammā
Gül kimi dil-güşālıġum vardur

9. Görmenem rūy-ı āşnā Ḳovsī
N'ola dīr-āşnālıġum vardur

G.170

1. Āh kim ṣebrüm bināsın ėtdi vīrān intiẓār
Ėyledi odlara yanmış baġrumı ḳan intiẓār

2. Sāye salmaz başuma bir gün güẕār ėtmez bañga
Ėy ṣebā bilmez mi ol serv-i ḫürāmān intiẓār

3. Tāb vėrmiş her biri bir yana cānum riştesin
Ṣübḥ-i ümmīd iżṭirāb u şām-ı hicrān intiẓār

4. Yollar üste ben kimi bir sen kimi bī-reḥm içün
Hīç kāfir çekmesüñg ėy nā-müselmān intiẓār

5. Men bu derdi dūstlar çoḫ çekmişem menden ṣoruñg
Düşmen ile olmasuñg dest ü girībān intiẓār

6. ‘Āşıḳ-ı bī-tābdan dāmen-kėşān ötmaġ n'içün
Bes degül midür an͡ga ėy berḳ-cövlān intiẓār

7. Sīnedür bir ẕerrė-yi nā-çīz ü ḥesret kūh kūh
Dīdedür bir ḳeṭre vü deryā-yı ‘ümmān intiẓār

8. Teşne-çėşm ü ẖüşk-leb ḥāṣil ki bir ümmīd ile
‘Ömrlerdür çekmişem ėy ebr-i ėḥsān intiẓār

9. Āstānun͡g daşına Ḳovsī kimi yüz ṣürmege
Baġrumı āb ėtdi yā şāh-ı Ḫorāsān intiẓār

G.171

1. Feġān ki söz dėmege doġrı sözlü yār azdur
Şeb-i siyāh çoẖ u şem‘-i şām-ı tār azdur

2. Bu ġem ki var benüm cān-ı nā-tevānumda
Tamām-ı ẖelḳ ban͡ga olsa ġem-güsār azdur

3. Gürīz çaġı sipāh-ı belā vu mėḥnetden
Ümīd baġlamalu arẖalu ḥiṣār azdur

4. Ḥużūr ḳedri bilen ‘endelībden ṣor kim
Ḫezān bir iki nefes çoẖ, yüz il bahār azdur

5. Bulunsa yār-ı vefādār ḳoymanam etegin
Elüm dilüm kimi kūtāhdur ki yār azdur

6. Vefā vu mėhrde her çend imtiyāzun͡g var
Henūz ol ki gerek yoẖdur ol ki var azdur

7. Bu ārzūlar ile kim eḥāṭe ėtdi beni
Bin il murādum ile dönse rūzgār azdur

8. Eger şerāb vėrürsen ayaġa dur sāḳī
Ki nā-güvār çoẖ u āb-ı ẖoş-güvār azdur

9. Egerçi bülbülem ammā bahār içün Ḳovsī
Gözümde ḥesret ü gön͡glümde ẖār ẖār azdur

G.172

1. Şö‘lė-yi āteş ki dėrler çėhrė-yi cānānedür
Men ẖū bir āteş-perestem gön͡glüm āteş-ẖānedür

2. Ṣūreti var ėylese bīgānelıġ cānān velī
Yār her çend āşnādur me‘nī-yi bīgānedür

3. Ser-güẕeştüm ferḳi Mecnūn mācerāsından budur
Kim bu sözler doġrı sözlerdür olar efsānedür

4. Ger sipāh-ı ʻėşḳden salsam siper ʻėyb ėyleme
Kim ḥerīf-i merd ile perḫāş nā-merdānedür

5. Āh kim āb u havāsından cünūn gülzārınuñ
Ġunça-yı sīr-ābı şem' ü bülbüli pervānedür

6. ʻĀşıḳ-ı bī-tāb sėyl-āb u teḥemmül ḫār u ḫes
Ḥüsn genc ü ejdehā ʻėşḳ ü cahān vīrānedür

7. Yansalar odlara bī-tābāne bülbüller n'ola
Kim bu gülzāruñ güli hem şem' hem pervānedür

8. Ben te'eyyün yā tekellüf yā tevāżü' bilmenem
Kim ki vīrān göñglüme yol bulsa ṣāḥib-ḫānedür

9. Keʻbė-yi meḳṣūddan kim bezm-i veṣlüñgdür senüñ
Baş ḳoyar ṣeḥrālara Ḳovsī meger dīvānedür

G.173

1. Ėy felek cāna yėtürdüñ beni cānānı yėtür
Derd güncāyişi yoḫdur daḫı dermānı yėtür

2. Öz ayaġumla yaman gėtmişem elden yā Reb
Başum üste benüm ol serv-i ḫürāmānı yėtür

3. Müṭrib ü berg ü nevā vu mėy-i nāb istemenem
Bañga ėy dövr-i zamān sāḳī-yi dövrānı yėtür

4. Suya döndi leb-i leʻlüñ hevesinden baġrum
Cigerüm başı kebāb oldı nemekdānı yėtür

5. Özüñge ėyleme āsān işi müşkül Ḳovsī
Sañga ger yėtmese cānān sen añga cānı yėtür

G.174

1. Ṣebā durub yola düş var añga selām yėtür
Alub cevāb-ı selāmum dönüb peyām yėtür

2. Ṣebā benüm yėrüme yollar üste dur nėçe gün
Añga selāmumı ṣübḥ ü duʻāmı şām yėtür

3. Mesīḥ tek ki gelüb māyė-yi ḥayāt vėrür
Yėtür özüñ banĝa sāḳī yėtince cām yėtür

4. Bu niyyet ile ki ḳanum sanĝa ḥelāl olsunĝ
Eger ḥelāl ola ṣehbā eger ḥerām yėtür

5. Sirişk-i al ile leẖt-i ciger gerek Ḳovsī
Mėy-i resīde yėtübdür kebāb-ı ẖām yėtür

G.175

1. Kūyunĝda pėyk-i bād-ı ṣebā hīç-kāredür
Kim Ke'be içre ḳible-nümā hīç-kāredür

2. 'Üşşāḳ ile uzundur eli zülf ü kākülünĝ
Ṣėyd olmasa, kemend-i resā hīç-kāredür

3. Bezmünĝde bes senünĝ nedür ėy seng-dil 'elāc
Kim nāle herze-gerd ü du'ā hīç-kāredür

4. Dāru'ş-şefā-yı 'ėşḳde kim derddür Mesīḥ
Me'zūldür ṭebīb ü davā hīç-kāredür

5. Menẓūr hansı menṣeb ola mülk-i 'ėşḳde
Kim onda şeh gėdā vu gėdā hīç-kāredür

6. Feẖr ėtme māl u cāha ki iḳlīm-i feḳrde
Dövlet şikeste-bāl u hümā hīç-kāredür

7. Tā Ḫıżr-ı rāhunĝ olmaya öz ṣidḳ-i niyyetünĝ
Ḳovsī bu yolda rāh-nümā hīç-kāredür

G.176

1. Feġān ki anlamanam söz nedür neẓāre nedür
Niyāz u nāz u tebessüm ne vü işāre nedür

2. Dilünĝ zekātı içün ėy ṭebīb söyle banĝa
Esīr-i 'ėşḳ ki bīçāre düşse çāre nedür

3. Gözünĝ ger içmez ise bī-günāhlar ḳanın
Sözünĝ helākı olım bes bu ḳanlu yara nedür

4. Meḥebbet ortada tā ṣāf u pāk mümkün ola
Boyunĝ belāsın alım nāz yā kenāre nedür

5. Görür nigāh ile ḳetlümde meṣleḥet çėşmüñg
Gözüm çırāğı bu ẖėyr işde istiẖāre nedür

6. Bañga ki bir sözi bin yol dėmek henūz azdur
Bu ḥāl ile ne bilim ġemze yā işāre nedür

7. Eger gülüñg yoẖ ise iżṭirābı bülbül içün
Diyüñg añga ki girībān-ı pāre pāre nedür

8. Sipėhr anuñg gözini aġ ėder günini ḳara
Biri ki bildi bu mektebde aġ u ḳara nedür

9. Eger ne çerẖ ėvi bāzīçe-ẖānedür Ḳovsī
Bu teẖtė-yi felek ü möhrė-yi sitāre nedür

G.177

1. Cān pīç ü tābı cismde cānān yėtincedür
Kim derd kāmrānlığı dermān yėtincedür

2. Ṣeḥn-i çemende gülbün-i nov-ẖīz cilvesi
Ol serv-i sebz-pūş-ı ẖūrāmān yėtincedür

3. Ḳalmaz anuñg yanında daẖı ẖūblarda reng
Gül āb u tābı mėhr-i direẖşān yėtincedür

4. Cövlānları ʻelem kimi gül-çėhre bütlerüñg
Ol şeh-sevār-ı ʻerṣė-yi mėydān yėtincedür

5. Sāḳī eger sitem ḳıla feryāda kim yėter
Ger cövr-i dövr sāḳī-yi dövrān yėtincedür

6. Dilmacı göñglümüñg gözüm olmış harāy kim
Eşk-i revānum ol gül-i ẖendān yėtincedür

7. Ḳovsī veṭende bėyle ġerīb olduġum benüm
Feryāduma ġerīb-i Ḫorāsān yėtincedür

G.178

1. Her dem göñgülde cilvė-yi cānāne yaẖşıdur
Bir bėyle şīşe-ẖāne perī-ẖāne yaẖşıdur

2. Ol şem‘-i nāz kim beni yandurdı ʻömrler
Ger bir zamān benüm oduma yana yaẖşıdur

3. Sencīde neġmenüñg eṡeri ceste cestedür
Te’ṡīr içün terānė-yi mestāne yaẖşıdur

4. Me‘şūḳ ‘āḳil olsa ḳuṣūr ėylemez velī
‘Ėşḳ ehli her ḳeder ola dīvāne yaḫşıdur

5. Menden kesilme özgeye bī-nisbet ötme kim
Genc-i revān yaşurmaġa vīrāne yaḫşıdur

6. Menden gözüm çırāġı ‘ebes̱ yüz çevürme kim
Dönmekde şem‘ başına pervāne yaḫşıdur

7. Teḥṣīl-i ḫˇāb içün gėceler ṣübḥedin bañ̂ga
Nāṣėḥ diyen lövn lövn efsāne yaḫşıdur

8. Sāḳī senüñ̂ esīrüñ̂ olan bī-nevālara
Dāru'l-emān-i gūşė-yi mėy-ḫāne yaḫşıdur

9. Her çend olmaya sözüñ̂ge kimse āşnā
Ḳovsī talaş-ı me‘nī-yi bīgāne yaḫşıdur

G.179

1. Sīnemde göñ̂gül mürġ-i giriftār ile birdür
Çėşmümde benüm her müje minḳār ile birdür

2. Sözdür bu ki yāruñ̂ dili eġyār ile birdür
Hīç ebleh inanur mı ki gül ḫār ile birdür

3. Bir şūḫ-ı sitemkāra esīrem ki büt-i Çīn
Yanında anuñ̂ ṣūret-i dīvār ile birdür

4. Olmaz bir ola yār ile eġyār n'içün kim
Eġyār ile göñ̂glüm ikidür yār ile birdür

5. ‘Āşıḳ ki ser-i zülfüñ̂ge cān riştesi baġlar
Tesbīḥi anuñ̂ ḥelḳė-yi zünnār ile birdür

6. Ol yapduġı sā‘atda bu zīr ü zeber ėyler
Sėyl-āb-ı ḥevādis̱ dili mė‘mār ile birdür

7. ‘Ėşḳ ėyledi bir bāġda gül-çīn meni Ḳovsī
Kim ḫārı anuñ̂ nov-gül-i bī-ḫār ile birdür

G.180

1. Bezm-i viṣāla baḫma dil-i bī-ḳerārı gör
Başumda gül gören gel ayaġumda ḫārı gör

2. Bülbül! n'içün ḫezān siteminden melūlsan
Gel baḫginen benüm gözüm ile bahārı gör

3. Her çend sāye tek düşerem ḫāk-ı pākına
Baḫmaz ayağı altına bī-mėhr yārı gör

4. Kūyun͡gda ḳedrde itün͡g ile berāberem
Ḫ̮ʷār-ı tamām-ı ʿālem iken ėʿtibārı gör

5. Aldanma şekve adını şükr ėyleyenlere
Şükr adını şikāyet ėden Ḥeḳ-güẕārı gör

6. Gön͡glümde mesken ėyleginen iżṭırāba baḫ
Eglenginen gözümde benüm intiẓārı gör

7. Ḳovsī ġeminde āh ile yandurdı ʿālemi
Yüz berḳden ötürdi işi bir şerārı gör

G.181

1. ʿĀlemde bu gün ʿāşıḳ-ı ḫūnīn ciger azdur
Kim ḫūn-ı ciger ḳedri bilen sīm-ber azdur

2. Çoḳdur heves erbābı velī ʿāşıḳ-ı ṣādıḳ
Azdur nėce kim neġmė-yi ter çoḳ es̱er azdur

3. Ėy sīne vėren ḳülzüm-i ḫūn-ḫ̮ʷārına ʿėşḳin
Ġövr ėt ki bu deryāda ṣedef çoḫ göher azdur

4. Ol kūy sorāġında vėrür ḫuld nişānın
Vāʿiẓde sözün͡g doġrısı, doġrı ḫeber azdur

5. Menden dile hergāh kebāb istese gön͡glün͡g
Her çend bu bī-tābda sāḳī ciger azdur

6. Ger olsa sözi mėhr ü vefānun͡g özi olmaz
Dünyā doludur lāfile ammā hüner azdur

7. Nėy daḫı ḥezīn nāle ile baġrumı doġrar
Gūyā dil-i bīmār vėren derd-i ser azdur

8. Endīşė-yi ṭūfān çoḫ olur beḥrde ammā
Sen lenger-i teslīm ele alsan ḫeṭer azdur

9. Ol çėşm-i siyeh-mesti gören kimse bilür kim
Ḳovsī kimi ṣāḥib-dil ü bāliġ-neẓer azdur

G.182

1. Niẓām-ı gerdiş-i leyl ü nahār bir demdür
Cahānda aġ u ḳara her ne var bir demdür

2. Benüm gözümde ḳiyāmet güniyle töv’emdür
Senüñ yanuñda eger intiẓār bir demdür

3. Ḳulaġ vėr gözüñ aç bāġbān ġenīmet bil
Ki mövsüm-i gül ü bañ-ı hėzār bir demdür

4. Boyuñ belāsın alım başuña dolanmaġ ile
Eger yüz il dolanur rūzgār bir demdür

5. Ne ‘ėyb sāḳī-yi gül-çėhre dāmenin dutsam
Elümde çünki benüm iḫtiyār bir demdür

6. Bu növ‘ kim görünür ilce bir nefes sensiz
Bin il senüñle bėyle rūzgār bir demdür

7. Güvenme māluña aldanma ė‘tibāruña kim
S̱ebāt-ı dövlet-i nā-pāydār bir demdür

8. Ne reng ile öte eyyām nāle çek Ḳovsī
Ki ger ḫezāndur eger nov-bahār bir demdür

G.183

1. Ṣebā teḳṣīrümi zinhār ol bī-dādgerden ṣor
Ser-i kūyına ger yol bulmasan āh-ı seḥerden ṣor

2. Ne bilsüñ sen kimi huşyār olan bī-hūşlar ḥālın
Benüm eḥvālumı ben tek özinden bī-ḫeberden ṣor

3. Nehāl-ı dūd-i āhum sebz olur ammā s̱emer vėrmez
Ṣebā her ikinüñ vechin bu neḫl-i bī-s̱emerden ṣor

4. Sipėhrüñ teng-nāyından cünūn ṣeḥrāsınuñ ferḳin
Sözüñ doġrısını ‘āḳil dėmez dīvānelerden ṣor

5. Sen ėy nėy baġrumuñ sūrāḫ sūrāḫ olduġı vechin
Nevā-yı nālenüñ teḳṣīri yoḫdur, var es̱erden ṣor

6. Ben ol dīr-āşnānuñ müdde‘āsın bilmenem Ḳovsī
Leb-i şīrīn-kelāmın ṣorma menden çėşm-i terden ṣor

G.184

1. Dėsem neẓẓāre ḳıl rüḫsārını menden nehān ėyler
Dėsem kim baġrumı bī-dād ile ḳan ėtme ḳan ėyler

2. Büt-i Çīn ėy Berehmen bende-perverlıġ yolın bilmez
Bunı ol seng-dil yaḫşı bilür ammā yaman ėyler

3. Onı gönĝlüm diler sīnemde eglenmez sitemdür bu
Ki bülbül gül sever ammā ḫes ü ḫār āşyān ėyler

4. Meger ol şem'e ḥālum rövşen olmaz kim beni yā Reb
Dirildür öldürür her günde yüz reng imtaḥān ėyler

5. Vücūdum żeʻfden emvāta reşk ėyler yeḳīndür bu
Henūz ol āhenīn-dil mende cān u dil gümān ėyler

6. Ne ġem ger gönĝlümi ḳılsam müşebbek dāġ dāġ ėtsem
Ki ʻāşıḳ-pişe bir līmūnı yüz yėrden nişān ėyler

7. Teġāfül iltifāt-āmīz ü ülfet nāz ile töv'em
Bu āhū ḳanı müşk-i nāb u müşk-i nābı ḳan ėyler

8. Ne ġem ger men zemīn-gīrem kim ol sāḥir ḫürām ėtgec
Vėrür cān ṣūret-i dīvāra vu her yan revān ėyler

9. Meḥebbet kişverinde dūd-ı āh ėtmez es̱er Ḳovsī
Anunĝ āb u havāsı servi pāmāl-ı ḫezān ėyler

G.185

1. Ḳeṭreni her çend dėrler gövher ėyler nov-bahār
Eşkümünĝ her dānesin bir eḫger ėyler nov-bahār

2. Göz yaşum ḫāk ile yėksāndur benüm feryād kim
Şebneme gül yapraġından bester ėyler nov-bahār

3. Ḳalmışam bī-dest ü pā inṣāf vėr ėy serv kim
Bülbüle gül bergini bāl u per ėyler nov-bahār

4. Ḥāşā li'llāh kim ḳoya bī-eşk çėşmüm merdümin
Bėyle kim her ḫār müjgānın ter ėyler nov-bahār

5. Ger bu āb u tāb ile gül şemʻini rövşen ḳılur
Bülbülünĝ bāl u perin ḫākister ėyler nov-bahār

6. Dem-be-dem doġrar anunĝ neẓẓāresinden baġrumı
Sebze tīġin bes ki ṣāḥib-cövher ėyler nov-bahār

7. Rövşen oldı ebr-i gövher-bār fėyżinden banĝa
Kim benüm topraġumı Ḳovsī zer ėyler nov-bahār

G.186

1. ‘Endelīb ilen güli her çend yār ėyler bahār
Bīm-i hicrān ile bir derdin hėzār ėyler bahār

2. Ger bu reng ilen benüm baġrum kebābın ḳan ėder
‘Ālemi bir göz yumınca lālezār ėyler bahār

3. Ṣāf gövherler bilürler ‘ėşḳ-i pākuñ ḳedrini
Bülbüle pėyveste gül neḳdin nis̱ār ėyler bahār

4. Baġlasuñ mėy-ḫāne ḳapusın bu il mėy-ḫāneçi
Bes ki āb u tābdan def‘-i ḫumār ėyler bahār

5. Bėyle ger çīn çīn ḳılur mövc-i nesīmüñ ṭürresin
Çoḳlaruñ hūşın bu dām ilen şikār ėyler bahār

6. Arturur şūrın alur ‘eḳlin üzer zencīrini
Pūd u tārın ehl-i ‘ėşḳüñ tār u mār ėyler bahār

7. Her ḫes ü ḫāşākı Ḳovsī ḳaldurur topraġdan
‘Āşıḳı yā Reb ne yüzden ḫāksār ėyler bahār

G.187

1. Eger bir nāme menden dūstlar dildāra yazsuñlar
Gözüm eḥvālın aġ u eşk-i çėşmüm ḳara yazsuñlar

2. Beyān-ı ṣūret-i eḥvāluma kāġıẕ vefā ḳılmaz
Meger kūyında cānānuñ der ü dīvāra yazsuñlar

3. Ser-i kūyında topraġ üstine göz yaşumuñ şerḥin
Ḳelem müjgānlarumdan ėylesüñler yāra yazsuñlar

4. Eger Mecnūn eger Ferhād olar kim derd çekmişler
Yıġılsuñlar benüm-çün her biri bir çāre yazsuñlar

5. Çoḫ ėtdüm şekve hīç şükr ėtmedüm yā Reb ki meḥremler
Onı bir pāre pozsuñlar bunı bir pāre yazsuñlar

6. Salur eşküm kimi şebnem güli gül şebnemi gözden
Senüñ ger āb u rengüñ şerḥini gülzāra yazsuñlar

7. Yazanda ehl-i ‘ėşḳüñ ḥālını erbāb-ı dil Ḳovsī
Men-i güm-nāmuñ adın yazsalar āvāre yazsuñlar

G.188

1. Ėtmemişdür dūstum baġrun̂g senün̂g ḳan intiẓār
Düşmenün̂gle olmasun̂g dest ü girībān intiẓār

2. Ėtmesün̂g yā Reb mükāfāt-i ‘emel rūzī san̂ga
Kim ban̂ga çoẖ vėrdün̂g ėy serv-ı ẖürāmān intiẓār

3. Gelse ol Leylī ben ėy Mecnūn ne īs̱ār ėyleyim
Rūḥ-ı pākun̂gçün ki mende ḳoymadı cān intiẓār

4. Ḥālumı yā Reb ne reng ilen an̂ga me‘lūm ėdim
Kim ban̂ga düşvārdur cānāna āsān intiẓār

5. Özgeler me‘şūḳumı dėrler ki ‘āşıḳdur velī
İftirādur iżṭirāb ol māha, böhtān intiẓār

6. Sevdügüm ġėyrün̂g ser-i rāhın dutar feryād kim
Hīç bir az ol kāfiri ėtmez müselmān intiẓār

7. Āb-rūy-ı ẖāk-ı rāhun̂gçün ki Ḳovsī tek ban̂ga
Mundan artuḳ vėrme yā şāh-ı Ḫorāsān intiẓār

G.189

1. Ġereż gön̂güldür eger sīnem üzre dāġ yanar
Mezārı üste bu pervānenün̂g çırāġ yanar

2. Şerāb birle nėce ter-demāġ olım ben kim
Lebümde sāġer-i teb-ẖāle tek ayaġ yanar

3. Odına zāhid-i ẖüşkün̂g nefes nefes ‘āşıḳ
Yanar ne növ‘ ki kibrītden çırāġ yanar

4. Egerçi sīneleri dāġ yandurur ammā
Ḥerāretümle benüm lāle lāle dāġ yanar

5. Kenār dutmaginen ‘ėşḳden yavuḳ gel kim
Yanarsa āteş-i ẖorşīdden ıraġ yanar

6. Fürūġ buldı gözüm perdesinde çėhrė-yi yār
Ki şem‘ şö‘le çeker her ḳeder ki yaġ yanar

7. Neẓāresinde anun̂g gözlerüm fürūġ ister
Sanur ki meş‘el-i ẖorşīdden çırāġ yanar

8. Haçan temīz ḳılur ‘ėşḳ küfri īmāndan
Bu ẖīre berḳ ile Ḳovsī ḳara vu aġ yanar

G.190

1. ‘Ėşḳ-i bālā-dest ü hicrān lāzim ü melzūmdur
Āteş ü dāġ-ı nümāyān lāzim ü melzūmdur

2. Tīr-bārān-ı ḥevādiş̱ ḳarşu vācibdür siper
Dövr-i sāġer dövr-i dövrān lāzim ü melzūmdur

3. Ḥüsn-i ḫeṭ dövrinde olmaz ‘āşıḳa lüṭf ėtmeye
Nov-bahār u ebr-i ėḥsān lāzim ü melzūmdur

4. Göñglüm eglenmez benüm zencīr ile sīnemde kim
Şūr-ı Mecnūn u biyābān lāzim ü melzūmdur

5. Gözleri ṣāḥib-dilüñg giryān olur pėyveste kim
Gövher-i sīr-āb u ‘ümmān lāzim ü melzūmdur

6. Mütteṣil āşüftedür erbāb-ı dünyā ḫāṭırı
Ārzū, ḫˇāb-ı perīşān lāzim ü melzūmdur

7. Ṣübḥ-i veṣl ėy şeḫ-kemān Ḳovsī gerek ḳullıġda kim
‘Ėyd-i ḳurbān ile ḳurbān lāzim ü melzūmdur

G.191

1. Ben ḫū teslīmem sañga bes daḫı istiġnā nedür
Başuñg içün meṭlebüñg ėy āhū-yı re‘nā nedür

2. Bī-tefāvüt her ne lüṭf ėtsen bañga nūş ėylerem
Bilmenem ki ḫūn-ı dil gāhī mėy-i ṣehbā nedür

3. Söyleyüñg menden seg-i kūyına yāruñg dūstlar
Müdde‘ā ger cān ise ḳoy tapşurım ġovġā nedür

4. Ger ṭebīb anlarsa, derd iẓhārına sīmā yėter
Dil bilen yanında ġemz ü remz yā īmā nedür

5. ‘Ömrler besdür bañga bir gün zebān-ı ḥāl ile
Ṣorsa kim ḥāluñg senüñg ėy ‘āşıḳ-ı şeydā nedür

6. Fehm ėder mi ‘ėşḳe göñglin vėrmeyen bī-derd kim
Mācerā-yı ḳeṭrė-yi ser-geşte vü deryā nedür

7. Ḳovsīnüñg endīşesi yoḫdur ölümden bilmenem
Ol ḥayāt-ı cāvdāndan ėtdügi pervā nedür

G.192

1. Gözümde ġunçalanmış gön̂glüm ü cānān yolın gözler
Yıġılmış ḫermen ü berḳ-i sebük-cövlān yolın gözler

2. Dil-i ḫūnīn degül sīnemde yüz derd intiẓārında
Bu ser-menzil Ḫelīlü'llāhıdur mėhmān yolun gözler

3. Üzülmez riştė-yi ümmīd-i ‘āşıḳ cān üzülmekden
Ölenden ṣon̂gra hem bīmārumuz dermān yolın gözler

4. Bu hamı zeḫm-i ḫūn-efşān degül sīnemde kim gön̂glüm
Açubdur her ṭerefden gözlerin pėykān yolın gözler

5. Ḳalur tek ḫestė-yi bī-tāb dermān intiẓārında
Benüm bī-çāre gön̂glüm derd-i bī-dermān yolın gözler

6. ‘Ereḳ ḳonmış mı şebnem tek gül-i rüḫsārına yārun̂g
Bu gözler birle yā bir ‘āşıḳ-ı ḥėyrān yolın gözler

7. Dil-i bī-tābdan kim nāvek-i bī-dāda pėykāndur
Ser-ā-pā göz göz olmış Ḳovsī vü cānān yolın gözler

G.193

1. Havāsın ol perīnün̂g ben kimi dīvānelerden ṣor
Bu genc-i rāygānun̂g ḳedrini vīrānelerden ṣor

2. Bu şem‘-i dūdmān-ı ḥüsni her efsürdeden ṣorma
Anun̂gçün rūḥı pervāz ėyleyen pervānelerden ṣor

3. Onı bilmezler erbāb-ı ḫired sen ‘ėşḳ esrārın
Özin bilmez sözin żebṭ ėylemez dīvānelerden ṣor

4. Beni bīgāne ḳıldun̂g āşnālardan inanmazsan
Benüm eḥvālumı ėy seng-dil bīgānelerden ṣor

5. Meni gör ‘ėşḳi menden ṣor yėter ėy Leylī-yi ‘ālem
Ėşit Mecnūnun̂g eḥvālın gėçen efsānelerden ṣor

6. Ne bilsün̂g ḳedrini āyīne rüḫsār-ı ‘ereḳ-nākun̂g
Sen ol ebr-i göher-bārı bu yanmış dānelerden ṣor

7. Sipend āgeh degül sūz-ı nehānumdan benüm Ḳovsī
Ṣorarsan ser-güẕeştin ‘āşıḳun̂g pervānelerden ṣor

G.194

1. Nālem ile bes ki bülbüller sesi āheng olur
Berg-i gül miżrāb u şāḫ-ı gül bi-‘ėynih çeng olur

2. Bü'l-heves şövḳi bulur nöḳṣān bülend olduġca ḫeṭ
Şükr kim cövher anuñ āyīnesinde zeng olur

3. Renc ü rāḥat cām-ı gülgūn ile artar her ne var
Bāde sāḳī mende āteş sende āb u reng olur

4. Āteş-i āhumla göñglüñ hīç yumşanmaz senüñ
Ṭālė‘ümden her ḳeder ol şīşe ḳaynar seng olur

5. Her çemen ṣeḥninde kim ol pādşāh-ı ḥüsn ola
Dūd-ı āhum ebr-i gövher-bār tek övreng olur

6. Kāse kāse ḫūn-ı dil kim gerdiş-i gerdūn vėrür
Başa bī-ikrāh eger çeksen mėy-i gül-reng olur

7. Cān ḳevī olmaġ dilersen nā-tevān ėt cismüñgi
Kim bu sāzuñ tārı bārīk olsa sīr-āheng olur

8. Gāh titrer veḥşet ile gāh ḥėyretden ḳurır
‘Āşıḳ-ı bī-tāb eger yüz reng olur yėk-reng olur

9. Açsa göñglin şūr-ı ‘ėşḳ-i lā-mekān pervāz açar
Kim ki Ḳovsī teng-nāy-ı çerḫden dil-teng olur

G.195

1. Niyāzumdur namāzum ḳiblegāhum ebrū-yı ḫemdür
Bañga ol ṭā‘et-i meḳbūl ezel başdan müsellemdür

2. Beni hem merdüm-i ‘ālem sanub veḥşet ḳılan āhū
Yavuḳ gel kim meḥebbet ‘ālemi bir özge ‘ālemdür

3. Muḥāl-ı ‘eḳldür iżhār-ı rāz-ı ‘ėşḳ menden kim
Bu genc üstinde ol vīrānenüñ bünyādı möḥkemdür

4. Yüzüñ ḫorşīd-i tābān ṣübḥ-i ṣādıḳdur binā-gūşuñ
Lebüñ gül yapraġıdur dişlerüñ ḫod ‘eḳd-i şebnemdür

5. Nis̱ār-ı ḫāk-ı rāhuñçün ki āb-ı Ḫıżrdan yėgdür
Ṭebībüm mende cān yoḫdur eger yüz cān dėsem kemdür

6. Beni ḫendān görüb ṣūretde göñglümden ḫebersizler
Ne bilsüñgler ki toydur munda ammā onda mātemdür

7. Özin şīr ü şeker ẕövḳile şīrīn-kām ėden zāhid
İnanur mı ki cennet veṣldür hicrān cehennemdür

8. Zebān-ı ḥāl ile derdüm ṣorub ėtdüñ ‘elāc ammā
Yaman ḥālum perīşāndur ṭebībüm bilmemem nemdür

9. Belādur ġėyr odına yanmaġ u dem urmamaġ Ḳovsī
Tereḫḫümdür añga kim ‘āşıḳuñ rāzına meḥremdür

G.196

1. Ol ser-i kūy bañga veṣlden ėy yār yėter
Gün eger görmez isem sāyė-yi dīvār yėter

2. N'ola ‘ėşḳ ehli eger olmaz özinden ḫeberi
Bu ḳeder kim ola me‘şūḳ ḫeberdār yėter

3. Şem‘ pervāneye, bülbüllere gül erzānī
Beni yandurmaġa ol şö‘lė-yi rüḫsār yėter

4. Sitemüñden senüñ eflāka feġānum yėtdi
Dėme yėtmez yėter ėy şūḫ-ı sitemkār yėter

5. Ger ṭebīb istese fehm ėyleye ‘āşıḳ derdin
Ḳanlu kiprikleri nebż-i dil-i bīmār yėter

6. Dilberüm cövr ü cefāsın bañga meḫṣūṣ ėtmiş
Yoḫ ise derd-i vefā onda bu kim var yėter

7. Eşk-i gül-reng benüm bāġ u bahārum besdür
Bañga öz dīdelerüm ebr-i göher-bār yėter

8. Nā-tevānlıġ beni her çend zemīn-gīr ėtdi
Kūyuñga eşk-i revān ėtdügi ılḳar yėter

9. Ser-i ṭūmār-ı neṣīḥet ne açarsan zāhid
Senüñ olsuñ dil ü dīn Ḳovsīye dildār yėter

G.197

1. Benüm gözümde ḳiyāmet gün ile töv’emdür
Senüñ yanuñda eger intiẓār bir demdür

2. Benüm ḫū baġrumı āb ėtdi ‘ėşḳ meḥvem kim
Ne növ‘ rişṭė-yi derd onda bėyle möḥkemdür

3. Ṣedef mi aġzuñ u gövher midür dişüñ yā kim
Bu ġunça-yı gül ü ol ḳeṭre ḳeṭre şebnemdür

4. Döne döne n'ola ger yandı şem‘e pervāne
Yanar benüm de murādum çırāġı ‘ālemdür

5. Güvenme bāġuñga ėy ‘endelīb kim dehrüñ
Ḳara vu aġı bahār u ḫezānı töv’emdür

6. Hemīn nis̱ār-ı zer ü sīm ėden degül Ḥātem
Kim öz murād-ı dilinden gėçerse Ḥātemdür

7. Şükūh-ı ḥüsn ile Ḳovsī gözinde Mecnūnuñ
Siyāh-ḫeymė-yi Leylī sevād-ı e‘ẓemdür

G.198

1. Refīḳem kim ki ‘üşşāḳ içre terk-i ḫān-mān ėyler
Şerīkem ‘ėşḳ sevdāsında ben her kim ziyān ėyler

2. Eger çėşm-i siyeh-mestüñ kebāb ister müheyyādur
Velī bī-şerfe n'içün baġrumı bir ḳeṭre ḳan ėyler

3. Murādı n'ola yā Reb nāveküñ bilmem nedür vechi
Ki tīġüñ zeḫmini yüz yėrde tamġalar nişān ėyler

4. Beni me‘ẕūr dut ger nāle ḳılsam bezm-i veṣlüñde
Ki bülbül her ḳeder gül çoḫ görer artuḳ feġān ėyler

5. Dolanub başına ol serv-i nāzuñ göz yaşın tökdüm
Uşāġ tek kim dem-ā-dem teprenüb dersin revān ėyler

6. Ġereż ger pīç ü tāb-ı cān ise pervāne lāzimdür
Beni öldürse hem mūy-miyānuñ kim gümān ėyler

7. Çekübsen tīġ, ḳanın tök anuñ göz yaşına baḫma
Ki Ḳovsī āferīn ėtmek yėrinde el-emān ėyler

G.199

1. Gözlerüñ nergis-i meḫmūr özi ḫummār özidür
Ki ṭebīb-i men-i bīmār özi bīmār özidür

2. Geh meni gözden ėden gāh ser-ā-pā göz ėden
Māh-ı Ken‘ān ki diyer ḫelḳ eger var özidür

3. Gül özi şem‘ özi bülbül ü pervāne özi
Yanan u yanduran u nāle özi nār özidür

4. Ne diyim ḥālumı, baḫ zülf ü ḫeṭ ü ḥāluñga kim
Kimi şāhid kimi meżmūn kimi ṭūmār özidür

5. Dil-rübālıġda göz ü ḳaş u ẖeṭ ü ẖāl u lebüñ
Hamı hem-destdür ammā buyuran yār özidür

6. Gāh sāġer dutan u gāh vėren tövbe bañga
Men-i yėk-rengini yüz reng ḳılan yār özidür

7. Meni bu bāġda Ḳovsī ne sebebden yā Reb
H̱ār-ı bī-gül sanur ol kim gül-i bī-ẖār özidür

G.200

1. Āẖir bu derd ü dāġa ṭebībüm davā ḳılur
Her çend bilmenem diyer ammā yeḳīn bilür

2. Mėy-ẖāneçi tekāhül ėder fetḥ-i bābda
Zinhār salma gėtme kim ol ḳapu açılur

3. Āheste sanma ‘āşıḳuñ āhını kim bu oẖ
Pėykānı gerçi mūm ise kim daşa sancılur

4. Bīmāram ėyle günde ki gökden ėnüb Mesīḥ
Eḥvālumı ṣorub gözümüñ yaşını silür

5. Nėy nālesiyle men daẖı bir nāle başlaram
Kim bend bendi cümlesi bir birden ayrılur

6. Cūş-ı bahār eger bu ise başla nāle kim
Bir ‘endelīb açılmaġa yüz ġunça açılur

7. Dėrler ki Ḳovsī ile senüñ var şefḳetüñ
Ḳurbān olım sañga onı Allāh yėg bilür

G.201

1. Ḳaradur rūzgārum, rūzgārum handadur sensiz
H̱ezān pāmālıyam ẕövḳ-i bahārum handadur sensiz

2. Men-i bī-tābdan geh ṣebr umub geh ṭāḳet istersen
Benüm ėy seng-dil ṣebr ü ḳerārum handadur sensiz

3. Diyer cānān ṭerīḳ-i ‘eḳl dut ṣebr iẖtiyār ėyle
Diyüñ menden añga kim iẖtiyārum handadur sensiz

4. Vücūdum gerçi olmışdur ġübār-ı ẖāṭıruñ ammā
Benüm ėy gözlerüm nūrı ġübārum handadur sensiz

5. Anuñ kūyına hem Ḳovsī ẖebersiz gėtmenem senden
Benüm cennetde ėy ġāfil ḳerārum handadur sensiz

G.202

1. Günüm, gėcem kimi pėyveste ḳaradur sensiz
Gözüm çırāğı gözüm hī̂ç-kāredür sensiz

2. Cahānda reml ile genc aẖtaran ḥerī̂ṣ kimi
Benüm tamām işüm istiẖāredür sensiz

3. Senün̂gle hem bu imiş ḳismetüm sanurdum kim
Ban̂ga neṣī̂b dil-i pāre pāredür sensiz

4. ʻEceb ki merhem-i kāfūr-ı veṣl ilen bitsün̂g
Bu növʻ kim cigerüm başı yaradur sensiz

5. Ne növʻ Ḳovsī̂-yi mehcūr yanmasun̂g gėceler
Ki her sitāre an̂ga bir şerāredür sensiz

G.203

1. Żeʻf ile gerçi ġunçalanubdur sitāremüz
Eflāk ẖermenine urar od şerāremüz

2. Ḳaş ile göz dilini bilen ehl-i dil bilür
Kim bir kitāb söz başıdur her işāremüz

3. Aylar gėçer ki şemʻ-i viṣālını bulmanuz
Bu il bizi ne günlere saldı sitāremüz

4. Her beẖyenün̂g gözi bize bir çėşm-i zeẖmdür
Dutdum ki beẖye ėtmek ile bitdi yaramuz

5. Bülbüllere ẖezānda vėrün̂g müjde kim dutar
Gül yaprağı yėrin ciger-i pāre pāremüz

6. Zinhār beẖyesini (pencesini?) çoẖ incitme kiprigün̂g
Dönmez ḳılıclar ile yüzün̂gden neẓāremüz

7. Ger yār ser-girān ola ger çerẖ bī̂-emān
Bī̂-çārelıġdan özge nedür daẖı çāremüz

8. Ger lāle bitse ḳebrümüz üstinde rāżıyuz
Yā Reb ki bitmesün̂g bu bizüm ḳanlu yaramuz

9. Ḳovsī̂ egerçi ėylemedün̂g ʻerż-i ḥāl an̂ga
Besdür bize ger anlayan olsa işāremüz

G.204

1. Her çend ġem-i ʻėşḳi nehān ėylemek olmaz
Feryād ki feryād u feġān ėylemek olmaz

2. Telḫ ėyler idüm göz yaşı ile mėy-i nābı
Eḥbāba bu ḳan olmışı ḳan ėylemek olmaz

3. Her çend ėder göz göre rüsvā beni aġzuñ
Hīç neste bu meḥcūba gümān ėylemek olmaz

4. Ol nāveki ėy sīnė-yi sūzānum eritdüñ
Yaḫşılara bī-derd yaman ėylemek olmaz

5. Tā olmaya su neḳd-i dil ü cān-ı müḥeḳḳer
Ol servüñ ayaġına revān ėylemek olmaz

6. N'ola ki leb-i leʻlüñe cānın vėre Ḳovsī
Cān terkini ėy cān-ı cahān ėylemek olmaz

G.205

1. ʻĀriżin āyīnė-yi gītī-nümādan saḳlamaz
Ṣāf olan öz sirrini ehl-i ṣefādan saḳlamaz

2. Saḳlar oldı her hevesden göñlümi ʻėşḳüñ senüñ
Gerçi hergiz şemʻ fānūsı havādan saḳlamaz

3. Öz gözinden ben kimi her dem içer ḫūn-ābeler
Kim ki rāzın perdelerde āşnādan saḳlamaz

4. Kāküli başında zencīr-i belādur n'ėyleyim
Bir belādur bu ki öz başın belādan saḳlamaz

5. Zülf tek āḫir yėter bir yėre her bī-bāk kim
Yüz el ile başını ol ḫāk-ı pādan saḳlamaz

6. Ḫeṭṭüñ eyyāmında göñlüm nāleden fāriġ degül
Bu ḫezān ol bülbül-i mesti nevādan saḳlamaz

7. Māhveşlerden n'içün ben göñlümi pinhān dutım
Hīç kim āyīnesin Ḳovsī ṣefādan saḳlamaz

G.206

1. Egerçi şemʻ kimi şöʻle şöʻle od yėmek olmaz
Feġān ki ʻėşḳ sözin hīç kimseye dėmek olmaz

2. Şerāb ḫūn-ı ciger def'ine ne fāyide sensiz
Boyun̂g belāsın alım ḳanı ḳan ile yumaġ olmaz

3. Ṣebāya ġunça kimi dil açardum āh ne ḥāṣil
Ki her öten yėtene ol ki vardur dėmek olmaz

4. Onı görende gön̂gülden gözüm ne ḳüvvet umarsan
Ki bėyle öz günine ḳalan özgeye kömek olmaz

5. Senün̂g yanun̂gda eger öz sözini bilmeye Ḳovsī
Anun̂gladur Ḥeḳ ü doġrısı Ḥeḳden incimek olmaz

G.207

1. Şikeste gön̂glümi ṣübḥ-i viṣāl-ı yār açmaz
N'içün ki ġunça-yı teṣvīri nov-bahār açmaz

2. Ban̂ga diyen ki tesellī vėrür gül ol yüzden
Yėri ki gön̂glümi nėyreng-i lālezār açmaz

3. Açıldı her ḫes ü ḫārun̂g dili feġān ki henūz
Bu bülbülün̂g dilini cūş-ı nov-bahār açmaz

4. Ḳedün̂g helākıyam ėy ḫoş-kemer n'ėylim çemeni
Ki öz girihlerini serv-i cūybār açmaz

5. Ḳefesde bāl u perüm varı sındı cövher tek
Niḳābın üzden ol āyīnė-yi bahār açmaz

6. Ġemün̂gde şėş-dere düşdüm ‘edem ḳapusını hem
Ban̂ga mürüvvet ėdüb çerḫ-i bed-ḳumār açmaz

7. Gögerdi rīg-i revān n'ėyledüm meger yā Reb
Ki dānemün̂g girihin ebr-i nov-bahār açmaz

8. Ne gündür ol ki senün̂g ḥesretün̂gde ebr-i bahār
Ban̂ga tereḥḥüm ėdüb çėşm-i eşk-bār açmaz

9. Benüm sözümi an̂ga ėy sipend, nāle ilen
Sen aç ki söz başı hergiz bu bī-ḳerār açmaz

10. Vara vara bedenüm göz göz oldı dām kimi
Henūz ayaġumı zencīr-i intiẓār açmaz

11. Gözüm haçan açılur aġzı bülbülün̂g sensiz
Ki ġunçanun̂g dilini cūş-ı nov-bahār açmaz

12. Açıldı tīġüñ ile sīneler ne sözdür bu
Ki hīç kimüñ yüzine ḳapu rūzgār açmaz

13. Girih açılmaz imiş bir el ile efġān kim
Göñgül dügünlerini çerḫ açarsa yār açmaz

14. Reḳīb çün gelür ol kūydan ʿecebdür kim
Dutulmış ėyle ki aġzını Ẕülfiḳār açmaz

15. Zebānum açmaġ içün açma ėy reḳīb aġzuñ
Ki ġunça ḳıflını nūk-ı kilīd-i ḫār açmaz

16. ʿEdem diyārını her bir nefesde yād ėt kim
Ferār baġlamaz ol ḳapunı ḳerār açmaz

17. Bu gün benüm göz ü göñglümden ayru dövr-i felek
Ne ḳapu ola ki leyl örtmez ü nahār açmaz

18. Diyüñ benüm per ü bālumdan özge gülşende
Ne ġunçadur ki ḫezān tökmez ü bahār açmaz

19. Ḳarınça öz ḳederince derer yıġar daġıdur
Hemīn benüm elümi dövr-i rūzgār açmaz

20. Sözümi yār ne bilsüñ ki bu şikeste zebān
Anuñgla söz başı hem açsa ol ki var açmaz

21. Baḫa baḫa ḳaluram şemʿ tek ḳiyāmetedin
Eger benüm dilümi mürüvvet ile yār açmaz

22. Döne döne beni hā ėy sipend yandurduñ
Meger benüm dilüm ol āteşīn ʿiẕār açmaz

23. Egerçi nāle ile açdı bin göñgül Ḳovsī
Feġān ki nėy kimi öz ʿüḳdesi ki var açmaz

24. Feġān ki bir gėce ėy māh şemʿ tek Ḳovsī
Senüñ cemāluñga çėşm ümīdvār açmaz

25. Yumınca açmaz u açmaz fesānedür Ḳovsī
Ne müşkül ola cahānda ki Kird-gār açmaz

G.208

1. Mėḫnetümden benüm ol mest ḫeberdār olmaz
Özi öz dāmına ṣeyyād giriftār olmaz

2. Ne ḳeder uymış ola düşmen-i dīrīn yėgdür
Ḳara beḫtüm yuḫudan şükr ki bīdār olmaz

3. Ẓāhiren kim gözi görmez felek-i ḫūn-ḫˇāruṅg
Beni bu günde gören bėyle sitemkār olmaz

4. Ėy reḳīb ėylemez iḳbāl saṅga göṅglüm alan
Yūsufı hīçe alan dīve ḫerīdār olmaz

5. Olmadum bāġda bülbüller ile hem-destān
Belī söz anlayana cür'et-i güftār olmaz

6. Ḫˇārlıġdan çekinen çeksüṅg özinden etegin
Kim olan öz gözine ḫār dahı ḫˇār olmaz

7. 'Ėşḳ ü pervāne ne sözdür bu ki 'āşıḳ Ḳovsī
Cān vėrür ėyle ki cānānı ḫeberdār olmaz

G.209

1. Hansı gündür kim teġāfül bağrumı ḳan ėylemez
Ol ki veṣl ėyler baṅga eġyāra hicrān ėylemez

2. Cism ėvinde 'ėşḳsiz cānı ḫeṭādur saḫlamaġ
Kimse fānūs içre şem'-i mürde pinhān ėylemez

3. Sen degülsen yalḳuz ėy bī-dādger göṅglüm yıḫan
Bu ḫarāb olmış ėvi kimdür ki vīrān ėylemez

4. Bādė-yi gül-reng ayaġında vėrürsen ḫūn-ı dil
Sen ėden bī-dādı sāḳī! dövr-i dövrān ėylemez

5. Ġunça tā açılmaya āvāre olmaz bāġdan
Çėşm-i bīdār ėtdügin ḫˇāb-ı perīşān ėylemez

6. Çün görer şāgird neḳşin ehl-i dīd ustāddan
Sāḳī-yi ḫūn-ḫˇār ėyler her ne dövrān ėylemez

7. Tā göṅgül vardur ne lāzim çerḫ bī-dād ėyleye
Kim bu ḳeṭre ėyleyen ṭüġyānı ṭūfān ėylemez

8. 'Āşıḳam zāhid beni me'ẕūr dut kim hīç kim
İḫtiyār ile vidā'-ı 'eḳl ü īmān ėylemez

9. Ke'be iken ėyledüm büt-ḫāne vīrān göṅglümi
Bes n'içün te'mīrümi ol nā-müselmān ėylemez

10. Āh bir nāṣī̄ ṭebī̄büñ olmışam bī̄mārı kim
Her ne ister ėyler ammā derde dermān ėylemez

11. Men‘ ėdersen Ḳovsī̄ni ėy şāẖ-ı gül feryāddan
Ḫansı bülbüldür ki bu gülşende efġān ėylemez

G.210

1. ‘Erşden ötdi ėylemez yāra eṡer feġānumuz
Bir yėre yėtse yaẖşıdur nālė-yi nā-tevānumuz

2. Dillere dem-be-dem salub odlara yandurur bizi
Āh ki daş baġırludur āh-ı şerer-fişānumuz

3. Teng dutan bize göñül ol kemer ol dehān imiş
Hī̄ç yoẖ idi ẕerrece onlara bu gümānumuz

4. Veṣf-i lebüñde yüz vėrür me‘nī̄-yi ḥėyret ėyle kim
Möhrlenür dehānumuz ġunçalanur zebānumuz

5. Sāḳī̄-yi serd-mėhr eger göñli bizümle düz degül
Biz yėne onı isterüz ḳaynar anuñla ḳanumuz

6. Beẖt-i bed-i zebūnı gör ṭālė‘-i vājgūnı gör
Her kime yaẖşı söyledük oldı bizüm yamanumuz

7. ‘Āṣıḳ olanlaruñ bize Ke‘be tek iḳtidāsı var
Ger heves ehli dinlemez nāmumuz u nişānumuz

8. Başuñ içün gel ėy felek var yaẖamuzdan el götür
Bes mi degül bu kėş-mekėş ẓālim üzüldi cānumuz

9. Ḳoymaz anuñla derd-i dil ėtmege iżṭirāb-ı dil
N'eylim onı ki odludur şem‘ gibi zebānumuz

10. Ol ser-i kūydan ẖaçan gėtmek olur ki her zamān
Eşk öper rikābumuz że‘f dutar ‘inānumuz

11. Kimdür olan ḥerī̄fümüz kim bizüm oldı ‘ėşḳden
Ḳedd-i dü-tā kemānumuz ‘erş-i berī̄n nişānumuz

12. Derdümüze davā yėter bu ki ṭebī̄b söyleye
Ḳovsī̄-yi bī̄-zebānumuz ẖestė-yi nā-tevānumuz

G.211

1. Yan ‘ėşḳ ile kim ‘ėşḳde neḳṣ ü żerer olmaz
Ol beḥrde ṭūfān olur ammā ẖeṭer olmaz

2. Dīdāruñga ez bes ki gözüm teşne-cigerdür
Deryālar ile dāmen-i müjgānı ter olmaz

3. Pervāz ėderem tīġ ile ger başuma düşse
Her çend ki ʻāşıḳda dil olmaz ciger olmaz

4. Şebnem n'ola ger güllere iḳbāl ėde sensiz
Her dīdė-yi ter ṣāḥibi ṣāḥib-neẓer olmaz

5. Ger mėyl-i kebāb ėtse gözüm nergis-i mestüñg
Kimdür ki od olmaz nemek olmaz ciger olmaz

6. Her çend ḳulaġ olmaya hīç kim sañga ėy nėy
Sen nāle vü āh ėt ki es̱er bī-es̱er olmaz

7. Ḳovsī ne gėdersen ser-i kūyında özüñgden
ʻĀşıḳda ser-i sėyr ü havā-yı sefer olmaz

G.212

1. Nėy kimi kirdārumuz bendindedür güftārumuz
Ḳullıġa bėl baġlamaġdur ḳövlümüz iḳrārumuz

2. Bī-mürüvvetlıġ yıẖar ẖelḳi mürüvvet bizleri
İstese vīrān ėde yapsuñg bizi mėʻmārumuz

3. Ėy ṭebīb-i ẖürde-bīn ger derdümüz çoẖdur velī
Ehl-i ḥāluz bir işāretdür bizüm güftārumuz

4. Tīġ-i bī-zinhār-i ebrū ummasuñg bizden emān
Bir nigāh-ı bī-zebāndur nālemüz zinhārumuz

5. Tökmenüz yüz suyını dünyā vu mā-fī-hā içün
Sikkemüz vardur eger yoẖdur bizüm dīnārumuz

6. Yandurur her çend hicrān u ġem ü mėḥnet bizi
Şükr kim pervāne tek bī-ġem degül ġem-ẖˇārumuz

7. Genc-i bād-āver kimi ėy nėy bu vīrān dehrde
Gerçi bī-miḳdārük ammā Ḥeḳ bilür miḳdārumuz

8. Gerçi yoẖdur nālė-yi mestānemüz bülbül kimi
Biz ẖarābāt ehliyüz olmaz bizüm huşyārumuz

9. İntiẓār-ı bī-mürüvvet ėtdi vīrān ṣebr ėvin
Bilmenem n'içün unutmışdur bizi mėʻmārumuz

10. Cān niṣār ėtmekde te’ḫīr olsa dut me‘ẕūr kim
Ėtdi her āsān işi [?] düşvārumuz

11. Reng-i zerd ü eşk-i sürḫi bizden al bīnā isen
İmtaḥān lāzim degül çün arıdur dīnārumuz

12. Cövher-i pūşīdemüz āyīne baġrın āb ėder
Çėhreden Ḳovsī bizüm arıtsalar zengārumuz

G.213

1. Olur her çend cān şīrīn velī cānān yėrin dutmaz
Bir iki üç nefes bir ‘ömr-i cāvīdān yėrin dutmaz

2. Beni bülbüller ile bir dutan bī-derd bilmez mi
Ki yüz bin bü'l-heves bir ‘āşıḳ-ı ḥėyrān yėrin dutmaz

3. Mėy-i gülgūn şeb-i hicrān ne kėyfiyyet vėrür sāḳī
Ki sensiz çėşmė-yi ḥėyvān bir avuc ḳan yėrin dutmaz

4. Eger yüz bin ḫiyābān şāḫ-ı gül sebz olsa gülşende
Biri ėy bāġbān ol serv-i ḫoş-cövlān yėrin dutmaz

5. Ne ḥāṣil mėḥnet arturmaġ ne lāzim derd-i ser çekmaġ
Ṭebīb ol derd-i bī-dermān meger dermān yėrin dutmaz

6. Gönĝül her çend ‘ālī-ḳedr olursa mėhrünĝ e‘lādur
Ṣedef ġelṭān hem olsa gövher-i ġelṭān yėrin dutmaz

7. Sanĝa erzānī Ḳovsī aġız açmaġ gülmaġ açılmaġ
Ki yüz merhem benüm zeḫmümde bir pėykān yėrin dutmaz

G.214

1. Senden ne gündür ėy meh mėhrünĝ çırāġı yanmaz
Gerdūn ḳerār dutmaz tā başunĝa dolanmaz

2. ‘Āşıḳ teḥemmül ėyler yüz vėrse yüz ḥevādiṣ
Kim beḥr-i pāk-gövher sėyl-ābdan bulanmaz

3. Her çend ėylerem ben iẓhār-ı derd ammā
Bī-bākdür ṭebībüm ölsem daḫı inanmaz

4. Ėy Kūhken çoḫ ėtme iẓhār zūr-ı bāzū
Kim ‘ėşḳ arḫa vėrse yüz Bī-sütūn dayanmaz

5. Tā saldı ḫelḳe pertöv ėy şāḫ-ı gül fürūġunĝ
Bülbül güli unutdı pervāne şem‘i anmaz

6. Her kim öz işin işler her çend müşkül olsa
Dövr-i felek anuñ̂çün bī-dāddan usanmaz

7. Her teşne kim senüñ̂çün olmış kebāb[98] sāḳī
Ger ḳana ḳana içse āb-ı ḥayāt ḳanmaz

8. N'içün anuñ̂ yanında bir dem göz açmanam ben
Ger bī-günāh Ḳovsī meḥşer güni utanmaz

G.215

1. Diyerler kim ʻelāc-ı derd pinhān ėylemek olmaz
Olım ol derd ḳurbānı ki dermān ėylemek olmaz

2. Firengī özgedür ėy Berhemen ammā bizüm yėrde
Müselmān-zādeler var kim müselmān ėylemek olmaz

3. Gelür müşkül bañ̂a yüz ġemce bir ġem defʻi göñ̂lümden
Belī hīç kāfirüñ̂ cemʻin perīşān ėylemek olmaz

4. Ėderdüm sen kimi ėy ġunça men hem rāz-ı dil pinhān
Feġān kim çārė-yi çāk-ı girībān ėylemek olmaz

5. Göñ̂gül bir ḳeṭre ḳandur ʻėşḳ bī-dādın yaşursuñ̂ mı
Gözüm bir ḳeṭrede bir beḥr pinhān ėylemek olmaz

6. Olubdur ʻėşḳden zīr ü zeber göñ̂lüm ne sözdür bu
Ki hīç vīrāneni bir daḫı vīrān ėylemek olmaz

7. Yoluñ̂da Ḳovsī ez bes kim zemīn-gīr ü żeʻīf olmış
Senüñ̂ ḳurbānuñ̂ ėy serv-i ḫurāmān ėylemek olmaz

G.216

1. Yėrden beni her serv-i ḫurāmān ėdebilmez
Her çėhrė-yi gülgūn cigerüm ḳan ėdebilmez

2. Her cilvė-yi mestāne beni elden aparmaz
Her sėyl bu vīrāneni vīrān ėdebilmez

3. Göñ̂lüm ki senüñ̂ zülfüñ̂ ucından asılubdur
Her ṭürrė-yi ṭerrār perīşān ėdebilmez

4. Ḳismet beni bir vādī-yi ḫūn-ḫ̌āra salubdur
Kim mūr işini onda Süleymān ėdebilmez

[98] Tahran Milli nüshası: kebāb, Londra nüshası: şerāb

5. Dī̇dārını gördükce anuñ̂ reġbetüm artar
Veṣl ėyleyeni ‘āşıḳa hicrān ėdebilmez

6. N'ėyler ḫeṭ-i müşkī̇n gül-i rüḫsārına yāruñ̂
Kim perdė-yi şeb şö‘leni pinhān ėdebilmez

7. Ḳovsī̇ çekebilmez nefes ol şem‘ yanında
Ger çekse nefes nāle vü efġān ėdebilmez

G.217

1. Feġān kim medd-i āhum neḫli sebz olmaz s̱emer vėrmez
Oyanmaz kövkeb-i beḫtüm nehāl-ı ‘ömr ber vėrmez

2. Egerçi rāz bābından benümle ağız açmazsan
Ne sözler kim bañ̂ga çėşm-i siyeh-mestüñ̂ ḫeber vėrmez

3. Seg-i kūyıyla cānānuñ̂ dutardum üns bilsėydüm
Vücūdumdan żerer yėtmez feġānum derd-i ser vėrmez

4. Nėce āgāh olım dildārumuñ̂ ḥāl-ı dilinden kim
Bañ̂ga öz göñ̂lüm eḥvālından ol kāfir ḫeber vėrmez

5. Degül mümkün dolanım başına pervāne tek yāruñ̂
Özi tā şem‘ tek dil-germlıġdan bāl u per vėrmez

6. Dil-i ṣed-pāremi müjgānlarum rüsvā-yı ḫelḳ ėtdi
Bu sözdür kim güle ḫār ile yār olmaġ żerer vėrmez

7. Feġānumdan benüm her çend yėtmez kimseye nöḳṣān
Seg-i kūyına cānānuñ̂ ne gündür derd-i ser vėrmez

8. Vėrür kėyfiyyet-i ṣehbā, elüñ̂den ḳan senüñ̂ sāḳī̇
Şerāb-ı nāb sensiz neş’ė-yi ḫūn-ı ciger vėrmez

9. Senüñ̂ yāduñ̂la bes kim āşnāyam dūstum oldur
Ki düşmen tek benüm adum aparmaz derd-i ser vėrmez

10. Ġem-i eyyāmdan Ḳovsī̇ olur dil-teng bilmez mi
Kime kim derd vėrmez ḫāzin-i ḥikmet es̱er vėrmez

G.218

1. Ḫeṭ benüm ḳetlümde ger yüz dutsa te’ḫī̇r ėylemez
Düşse fürṣet çėşm-i mestüñ̂ hī̇ç teḳṣī̇r ėylemez

2. Ger umarsan ‘eḳl menden bes n'içün ėtdüñ̂ esī̇r
‘Āḳili hī̇ç ṭifl hī̇ç dī̇vāne zencī̇r ėylemez

3. Ġāfil ėyler şem‘ fėyż-i pertöv-i mehtābdan
Şükr kim vīrānemi mė‘mār te‘mīr ėylemez

4. Çekmenem hergiz nefes kim medd-i dūd-ı āhumı
Nā-tevānlıġ şem‘-i müflis tek nefes-gīr ėylemez

5. Ėyle kim rām ėylemiş ol çėşm-i sāḥir gön̂glümi
Hīç āhū sāde-dil Mecnūnı tesḫīr ėylemez

6. Şerfe yoḳdur ‘āḳibet-bīnlıġda ėy erbāb-ı ‘eḳl
Kim tevekkül ėyleyen imdādı tedbīr ėylemez

7. Gön̂glini yıḫmaġda Ḳovsī bülbül-i bī-çārenün̂g
Bāġbān-ı bī-mürüvvet hīç teḳṣīr ėylemez

G.219

1. Benüm her çend bir gün ḥālumı ol bī-ḫeber ṣormaz
Ne gündür kim icābet ḳapusın āh-ı seḥer ṣormaz

2. Eger elden ayaġdan gėtmeyüb huşyārdur sāḳī
N'içün yā Reb özinden bī-ḫeberlerden ḫeber ṣormaz

3. Beni ol āteşīn rüḫsār ṣormaz şem‘ hem yā Reb
Meger ḥāl-ı dil-i pervānė-yi bī-bāl u per ṣormaz

4. Olur zīr ü zeber ‘ėşḳ ehli cürmi olsun̂g olmasun̂g
Ki hergiz keştīnün teḳṣīrini mövc-i ḫeṭer ṣormaz

5. Günün̂g meşhūr-ı āfāḳ olduġı bürhān-ı rövşendür
Ki destār-ı zer ister ḫelḳ-i ẓāhir-bīn hüner ṣormaz

6. Ne bākum var dövrāndan ki deryā-kėş gön̂gül sāḳī
İçersen her ne vėrsen bāde yā ḫūn-ı ciger ṣormaz

7. Eger eḥvālumı ṣormaz ṭebībüm neḳṣ-i mėhr olmaz
Belī bīmār-ı ‘ėşḳi hīç kim görmez ḫeber ṣormaz

8. Özinçün gösterür āyīnesinden ṣūretün̂g me‘nī
Bu yüzden kimsenün̂g eḥvālını ṣāḥib-neẓer ṣormaz

9. Eger dervīşden ṣormaz ġenī bī-cā degül Ḳovsī
Nėyün̂g tā bergi vardur bī-nevālardan ḫeber ṣormaz

G.220

1. Yüz ḥüsn dil ü dīdė-yi ḥėyrāna yėtişmez
Yüz genc Ḥeḳīḳetde bu vīrāna yėtişmez

2. Yüz bāġ u bahār olsa benüm göñglüm açılmaz
Feryāduma tā nālė-yi mestāne yėtişmez

3. Ol āteş-i sūzāna ne ḥāṣil yavuḳ olmaġ
Tā yanmaya meḳṣūdına pervāne yėtişmez

4. Ėy bülbül-i nā-dān bu ne āh u ne feġāndur
Kim bir yėre feryād-ı żeʿīfāne yėtişmez

5. Ger yėtmese bülbül bañga ėy gül ʿeceb olmaz
Kim şāẖ-ı gül ol serv-i ẖurāmāna yėtişmez

6. Bī-derd bañga müjdė-yi dermān ne vėrürsen
Ḳoy ben ölim ol derde ki dermāna yėtişmez

7. Ėy ebr-i tünük-māye beni sanma tehī-dest
Kim beḥr-i göher dīdė-yi giryāna yėtişmez

8. Dünyāya ḥerīṣ olma unut ʿeḳl-i meʿāşuñg
Kim mūr bu vādīde Süleymāna yėtişmez

9. Ol çėşm-i siyeh-mesti gören kimse bilür kim
Yüz tīr-i ḳeżā nāvek-i müjgāna yėtişmez

10. Ger yandura öz varını pervāne revādur
Kimdür ki ḳaranlıġ gėceler cāna yėtişmez

11. Tebriz açar göñglümi Ḳovsī ger açılsa
Her çend ki firdövs-i Ṣifāhāna yėtişmez

G.221

1. Aldı menden ʿāḳibet cān neḳdin ol ʿeyyār göz
Ẓālim-i ẖūn-rīz müjgān kāfir-i ẖūn-ẖˇār göz

2. Ėyle kim ben bir zamān senden götürmem göñglümi
Lüṭf ḳıl menden götürme sen daẖı zinhār göz

3. Ėy diyen kim ẖelḳ ile ẖendān gerekdür ādemī
Ben dutım kim güldüm açıldum velī aġlar göz

4. N'ėylesüñg ger giryė-yi pinhāna meşġūl olmasuñg
Çünki ḳalmış sensiz ėy göz merdümi bī-kār göz

5. Derd çekmişler bilürler ehl-i derdüñg ḥālını
Vechi oldur kim ṭebībümdür benüm bīmār göz

6. Ṭürfe kim efzūn olur mėyli vü artar reġbeti
Bī-günehler ḳanını içdükce ol ḫummār göz

7. Gėtmenem mėy-ḫāneden tā cām-ı mėy gerdişdedür
Olmanam huşyār sāḳī olmadın huşyār göz

8. Kimse olmaz bėyle ḳan serḫoş şerāb-ı nābdan
Ḳan ile gūyā siyeh-mest olmış ol ḫummār göz

9. Bir işāretdür sipėhrüñ s̱ābit ü seyyārı kim
Şāmlar Ḳovsī gerekdür ṣübḥedin bīdār göz

10. Bu hemān re'nā ġezeldür kim Nevāyī söylemiş
Sürme-gūn tünlerde hicrān şāmı tut bīdār göz

G.222

1. Görmenem bir hem-nefes tā ėyleyem iẓhār söz
Yoḳsa kim nėy tek benüm sīnemde hem çoḳ var söz

2. Doġrı söz her kimseye te'sīr ėder nāṣėḥ velī
'Āşıḳı mest ėyler ü 'āḳilleri huşyār söz

3. Ṣerfesizdür gövheri isrāf ile ṣerf ėylemek
Tā żerūret düşmeyince söyleme zinhār söz

4. Ḥikmet ögren uyma her efsāneye zinhār kim
Hem yuḫunı artuḳ ėyler hem ḳılur bīdār söz

5. Ben onuñçün göz götürmem çėşm-i mestinden anuñ
Kim mükerrer andurur imā ile bīmār söz

6. Dīdė-yi bī-nūrdur te'sīrsiz güftār kim
Gövher-i ġelṭān es̱erdür ebr-i gövher-bār söz

7. Bü'l-heves neẓẓāresinden men de feryād ėtmenem
Söz bilen yanında hemvār olsa nā-hemvār söz

8. Acı aġız yėg bilür ḳend-i mükerrer ḳedrini
Ėtmesüñ menden derīġ ol le'l-i şekker-bār söz

9. Her nigāhından gözüñ bir özge me'nī anlanur
Kim perīşān u müşevveş çoḫ diyer bīmār söz

10. Hīç dil ile şem' başdan ėylemez pervāneni
Ėyleme żāyė' bañga ėy āteşīn-rüḫsār söz

11 Bī-zebānlıġ ėyledi ʻālemlere rüsvā beni
Ol reviş kim özgeler rāzın ḳılur iẓhār söz

12 Gövher-i sīr-ābı ėtmezler ẖezefden imtiyāz
Yoḳsa deryālarca Ḳovsī ḳeṭrelerde var söz

13 Hān sözin sencīde ḳıl Ḳovsī Füżūlīden ėşit
Kim ne miḳdār olsa ehlin ėyler ol miḳdār söz

G.223

1. ʻÜşşāḳ nergisinden onunĝ cān esirgemez
Derd anlayan ḥeḳīḳeti dermān esirgemez

2. Bir ḳapu bağlayan birini bī-gümān açar
Sāḳī şerāb esirger ise ḳan esirgemez

3. Ėy herze cān çeken sen eger doğrı söylesen
Senden ʻezīz cānını cānān esirgemez

4. Ḥeḳḳā bilürse kim ne ḳeder gönĝlüm açılur
Menden tebessüm ol gül-i ẖendān esirgemez

5. Sāḳī banĝa sen ėtmeginen nāz-ı bī-sebeb
Ger ẖūn-ı dil murād ise dövrān esirgemez

6. Zāhid eger müżāyiḳe ėyler ne bāk kim
Bizden kerīm-i rövżė-yi riżvān esirgemez

7. Ėy kāfir-i fireng büt ü Berhemen kimi
Ḳovsī yolunda dīn dėmez īmān esirgemez

G.224

1. Tā gözüm var gönĝlüm eglenmez benüm dildārsız
Bī-tekellüf dūstlar gün görmek olmaz yārsız

2. ʻĖşḳsiz ārām-ı dil hergiz banĝa mümkün degül
Ėyle kim teʻmīr ṣūret bağlamaz mėʻmārsız

3. Şemʻsiz pervāne, gülsiz bülbülünĝ ārāmı yoẖ
Gör nedür ḥālum benüm ol şemʻ-i gül-rüẖsārsız

4. Derd ü ġem ḳedrin bilen ʻārif bilür kim dehrde
Āh-ı āteş-bārsız bir neẖle oḳşar bārsız

5. Ṣāf-dillerden eger çeksem ẖecāletler n'ola
Men ki bir gün görmedüm āyīnemi zengārsız

6. Sīne bī-dāġ u gözüm bī-eşk mümkündür ḳala
Ḳalsa gerdūn ṣefḥesi s̱ābitsiz ü seyyārsız

7. ʻĀşıḳ-ı ser-geştesiz hercāyīdür meʻşūḳ kim
Bī-gümān ḫeṭ istiḳāmetsiz düşer pergārsız

8. Pādşāham dāġ-ı dil ṭuġrā-yı fermānum benüm
Sikkesiz sanmañ beni her çend olam dinārsız

9. Ḥālumı cānān ne bilsüñ kim onuñ bezminde ben
Ḳalmışam ṣūret kimi güftārsız, kirdārsız

10. Dūstlar teḳrīre sığmaz rāz-ı pinhānum benüm
İsterem bir dil bilen derd anlayan iẓhārsız

11. Her kimüñ hīç olmasa öz göñli öz ġem-ḫˇārıdur
Yoḫ benüm tek ġem güni ʻālemde bir ġem-ḫˇārsız

12. Gör budur hicrān odı kim Ḳovsīnüñ cānındadur
Hīç kāfir ḳalmasuñ ʻālemde yā Reb yārsız

13 Bu hemān reʻnā ġezeldür kim Füżūlī söylemiş
Pend çoḫ vėrdüm ėşitmez ʻārsızdur ʻārsız

G.225

1. ʻÖmrlerdür ṣedr-ı eṣḥāb-i meḥebbet beklerüz
Pādşāhuz mesned-i erbāb-ı dövlet beklerüz

2. ʻĖşḳümüz şuġlın mecāzī sanma kim meʻnīde biz
Meʻrifet kesb ėtmeye bezm-i Ḥeḳīḳet beklerüz

3. Geh viṣālından bahāristān-ı ṣöḥbet gūşesin
Geh ḫeyālından nigāristān-ı ḫelvet beklerüz

4. Nām içün biz gėçmenüz nāmūsdan ʻenḳā kimi
Gūşė-yi bī-tūşė-yi Ḳāf-ı ḳenāʻet beklerüz

5. Ger ġübār-ālūddur āyīnemüz ʻėyb ėtme kim
Āsyā-yı çerḫ-i pür-gerd içre növbet beklerüz

6. Biz anuñçün zeḫm-i bī-dāduñla feryād ėtmenüz
Kim kemīn-i rüḫṣet ü mėydān-ı fürṣet beklerüz

7. Bir nigāh ilen bizi reḥm ėt götür topraġdan
Çün ser-i rāhuñda biz ḫāk-ı meẕellet beklerüz

8. Ḫˇāh kūyun̂g ḫˇāh ḫāk-ı āstānun̂g kim yüz il
Her yėre ḳılsan işāret cāna minnet beklerüz

9. Şem‘ tek her çend birdür veḥdet ü keṣret bize
Vėrseler tövfīḳ bir gün künc-i ‘üzlet beklerüz

10. Neḳşdür āyīnė-yi iḫlāṣa kim āḫir nefes
Āstān-ı ḥeżret-i şāh-ı vilāyet beklerüz

11. Ḳovsī ol re‘nā ġezel kėyfiyyetindendür bu kim
Ėy Füżūlī biz olar yatduġca ṣöḥbet beklerüz

G.226

1. Aldı hicrān cānumı cānān meger cān istemez
Āḫir öz mūrın meger bir gün Süleymān istemez

2. Ben dutım kim ‘ėşḳ-i deryā-dil benümlen yaġıdur
Düşmenin erbāb-ı himmet bėyle vīrān istemez

3. Bir ṭebībi kim esirger özgeden dermānını
Ẓāhiren öz derdine ‘ālemde dermān istemez

4. Lüṭf ḳıl yā Reb an̂ga sen bir vefā vu mėhr vėr
Yoḳsa ol kāfir özin hergiz müselmān istemez

5. Baḫma zāhid ḫūblar rüḫsārına kim çėşm-i mest
‘Eḳl ü hūşı müfte almaz dīn ü īmān istemez

6. Olmışam bir yaġı-yı dil-bilmezün̂g dustaġı kim
Baġrumı ḳan ėtmek ister çėşm-i giryān istemez

7. Ben anun̂g cem‘ isterem gül ġunçası tek ḫāṭırın
Ol benüm tek sünbül-i zülfin perīşān istemez

8. Yüz lövün meżmūn onun̂g her nöḳṭesinden bellüdür
Meḥżer-i erbāb-ı derd ü dāġ ‘ünvān istemez

9. Yār eger Ḳovsī ser-i kūyında cāvīdān seni
İstese bī-cā degül kimdür ki mėhmān istemez

G.227

1. Bezm-i viṣāl rövżė-yi riżvāna benzemez
Hicrān odı hīç āteş-i sūzāna benzemez

2. Ḳeddün̂g helākıyam ne gėdim gülsitāna kim
Her şāḫ-ı gül bu serv-i ḫūrāmāna benzemez

3. Pervāne yār başına güstāḫ dönmesüñ
Kim āftāb şem'-i şebistāna benzemez

4. Bilmem nedür piyālede ėy hem-piyāle kim
Ṣehbāya rengi oḳşamaz u ḳana benzemez

5. Her çend görmedümse ėşitdüm havāsını
Kūyuñ ṣefāda rövżė-yi riżvāna benzemez

6. Āyīne özgedür dil-i dīvāne özgedür
Her şīşe-pāreye bu perī-ḫāne benzemez

7. Ḳovsī te'emmül ėyle söz ülfet dutınca kim
Āhū-yı Çīne me'nī-yi bīgāne benzemez

G.228

1. Ke'beden ḫelḳ ötdiler ṣeḥrā-neverdem men henūz
Buldı 'ālem ḳurb-ı menzil dūr-gerdem men henūz

2. Ol Mesīḥādan tamām emvāt eḥyā buldılar
Vāy yüz min vāy kim pāmāl-ı derdem men henūz

3. Her kef-i ḫāk oldı erbāb-ı neẓerden kīmyā
Ṣerṣer-ı dövrān ögince müşt gerdem men henūz

4. Oldı 'Īsā hem-'inān ḫorşīd-i 'ālem-tābile
Vādī-yi tecrīd ḳeṭ' ėtmekde ferdem men henūz

5. Düşdiler Rüstem-ṣifetler ḫāka Zāl-ı çerḫden
Bėyle ḫūn-ḫ̌ār ile Ḳovsī hem-neberdem men henūz

G.229

1. Ne yalḳuz mende ol serv-i revān ötgec revān ḳalmaz
Ki ger men gördügüm cānān gelür hīç kimde cān ḳalmaz

2. Şeb-i hicrān bu bī-dād ile ger yaġma-yı cān ėyler
Gelür bir gün ki 'āşıḳdan gözüm nām u nişān ḳalmaz

3. Eger artar bu yüzden gün-be-gün 'ėşḳüñ teb ü tābı
Senüñçün ėy hümā menden bir avuc üstüḫ̌ān ḳalmaz

4. Bu il yā Reb n'olur bī-ḫān-mān bülbüllerüñ ḥālı
Ki hīç gülşende nālem şö'lesinden āşyān ḳalmaz

5. Bu hamı[99] ẖāl vardur yār rüẖsārında ḥėyrānam
Ki gün tā germ olur gülşende şebnemden nişān ḳalmaz

6. Bilürse gön̂glümün̂ ḥālını yüz bī-tāblıġ ḳılsam
Benüm teḳṣīrüme elbette ol ārām-ı cān ḳalmaz

7. Ne bābet var dutar Ḳovsī kimi dāmānun̂ el çekmez
Menüm müşt-i ġübārum yėrde ėy serv-i revān ḳalmaz

G.230

1. Nükte-perdāz leb-i mėygūn nefes çaġ ėylemez
Ḳāmet-i mövzūn gören mövzūn nefes çaġ ėylemez

2. Gāh olur ṣerṣer bu ṣeḥrālarda gāhī gird-bād
Yėtmeyince Leylīye Mecnūn nefes çaġ ėylemez

3. Çerẖ altından çıẖar bir yana cān-ı bī-nefes
Kim ki bilmiş ebreş-i gerdūn nefes çaġ ėylemez

4. ‘Ėşḳ bāzūsındadur ebrū kemānlar ḳüvveti
Olmayınca Kūhken gülgūn nefes çaġ ėylemez

5. Evvel ü āẖir olur dünyā seven dünyāya ṣerf
Ḳara yėr altında hem Ḳārūn nefes çaġ ėylemez

6. Olmayınca bāde ṣāf u pāk düşmez cūşdan
Kim ẖum-ı gerdūnda Eflāṭun nefes çaġ ėylemez

7. Ḳeṭ‘-i rāh-ı ‘ėşḳde Ḳovsī nefes çaġ ėylese
Oddaki ne‘lin urar varūn nefes çaġ ėylemez

G.231

1. Gerçi ḳoymaz çekmaġa kāmumca dövrān bir nefes
Ben hemān nūş ėylerem mėy bir nefes ḳan bir nefes

2. Çoḳ şererler var ki işler berḳ-i bī-zinhār işin
Yandurar bir ‘ömr her çend olsa hicrān bir nefes

3. Ėy ki dāyim bādė-yi gül-rengden sīr-ābsan
Neş’e istersen benümle içginen ḳan bir nefes

4. Ėy nesīm-i nāle ol ẖūn-ẖˇār gelmek çaġıdur
Ėyleme övrāḳ-ı terkībüm perīşān bir nefes

[99] Malatya nüshasında: ẖamı

5. Şem‘e her dem yanduñ̂ ėy pervāne gördüñ̂ leẕẕetin
İmtaḥān içün bizüm odlara hem yan bir nefes

6. Göz yumub açınca varı tār u pūdum yandurar
Āh eger iḳbāl ėde ol berḳ-cövlān bir nefes

7. Özgeler nėy tek ėderler nāleler feryādlar
Ḳoy çekim men daḫı ėy gerdūn-ı gerdān bir nefes

8. Cāna yoḫdur nisbetüñ̂ ėy derd-i bī-dermān senüñ̂
Sen ḥayāt-ı cāvdānsan olsa ger cān bir nefes

9. Gülşen-i īcād içinde ġunça-yı teṣvīr tek
Kim görübdür Ḳovsī-yi meḥzūnı ḫendān bir nefes

G.232

1. Le‘lüñ̂ vėrür ḥayāt u alur cān nefes nefes
Kim bāde cür‘e cür‘e vėrür ḳan nefes nefes

2. Yoḫ mende tāb vėrmez ışıġ rişte tābsız
Bīhūde yandurur beni dövrān nefes nefes

3. Mīzān-ı ḥüsn mėyl ėde bir yana ḥėyfdür
Vėr leḥẓe leḥẓe derdüme dermān nefes nefes

4. Aç deste deste kākül-i müşkīni mū-be-mū
‘Üşşāḳ cem‘in ėyle perīşān nefes nefes

5. Gün intiẓārı gözlerümi meş‘el ėylemez
Şām açsa yār ṣübḥ-i girībān nefes nefes

6. Her çend üstüḫ̌ānumı yandurdı derd-i dil
Yanduġca sebz olur bu nėyistān nefes nefes

7. Ḳovsī ne ‘ėşḳdur sañ̂a bi'llāh kim dėmiş
Kim şö‘le şö‘le odlara düş yan nefes nefes

G.233[100]

1. Çekmişem ‘ėşḳüñ̂ yolında zehr-i hicrān bir nefes
Ġem yolında bir dem ü hicrān yolında bir nefes

2. Ben dėmem sālik degül Mecnūn u Ferhād u felek
Növbet ilen beklerüz dövrān yolında bir nefes

[100] Yalnız İstanbul nüshasında var.

3. Bėyledür çerḫün͡g revişi şāh ola dervīşler
Meḥşer-i dövr-i ḳiyāmetler gelende bir nefes

4. Her kimün͡g e‘mālına se‘y vėriler çoḳ u az
Ḳismet olsa ‘Āleme ecrüm yėterdür bir nefes

5. Dėmedüm ger nīk ü bed ḳıldum ‘emel dünyāda Ḥeḳ
Bulmadum rāḥat yolında rāḥat ölmek bir nefes

6. Çerḫe çekdüm daşa çaldum tīġ-i ‘ėşḳün͡g gün-be-gün
Ġem başında olmadı teḳṣīr bir mū bir nefes

7. Al yaşıl yüz reng ilen ḳovs u ḳüzeḥ
Ḫem ḳılub dövrān salubdur çerḫe anı bir nefes

8. Bilmenem nedür işüm ser-geşte gezmekdür müdām
Yoḳ ferāġet bu serāda rāḥat olmaz bir nefes

G.234

1. Cemālun͡gdan senün͡g ėy şem‘ ḥėyrānlıġ ban͡ga ḳalmış
Perīşān kākülinden bir perīşānlıġ ban͡ga ḳalmış

2. Ḥayātum neḳdini ṣerf ėtmedüm eyyām-ı veṣl içre
Elümden imdi hicr almış peşīmānlıġ ban͡ga ḳalmış

3. Şeb-i hicrān asılmış her müjemden bir ciger leḫti
Belī gül-çīnlıġumdan bu gül-efşānlıġ ban͡ga ḳalmış

4. Gözüm pėyveste berḳ ü ebr tek veṣlün͡g bahārından
‘Ebeṣ bī-tāblıġ bīhūde giryānlıġ ban͡ga ḳalmış

5. Ṣebā pėyküm belā ḫeylüm külāhum şö‘lė-yi āhum
Serīrüm meskenet Ḳovsī Süleymānlıġ ban͡ga ḳalmış

G.235

1. Ol ki Cennetdür adı gūşė-yi mėy-ḫāne imiş
Āb-ı Kövṣer dėdügün͡g bir dolu pėymāne imiş

2. ‘Ėşḳ imiş ḥüsn-i cahān-sūz Ḥeḳīḳetde anun͡g
Ẓāhiri şem‘ velī bāṭini pervāne imiş

3. Tīġün͡g altında nefes çekmedüm ammā bildüm
Ki bu mėydānda ‘elem nālė-yi mestāne imiş

4. Bu nişānlar ki benüm var vėrürler ondan
Oldı me'lūm ki Mecnūn nėce dīvāne imiş

5. 'Ėşḳden ġėyri ki cān tāze ėder şuġlı anuñ
'Ālemüñ işleri bāzīçė-yi ṭiflāne imiş

6. Añga her çend ḳulaġ dutmaz idüm bildüm kim
Bañga nāṣėḥ dėdügi ser-be-ser efsāne imiş

7. 'Ezm-i kūyuñ yėtürür menzile her günde beni
Sāliküñ bāl u peri himmet-i merdāne imiş

8. Müflis-i 'ālem iken doydı gözüm göñglümden
Ėy gėdālar yıġıluñ genc bu vīrāne imiş

9. Düşdi her daş elüme sīneme urdum ammā
Āh u efsūs kim ol şīşe perī-ḫāne imiş

10. 'Ömrler 'ālem-i ṣūretde gezerdüm Ḳovsī
Āşnā ister idüm me'nī-yi bīgāne imiş

G.236

1. Feġān ki dehrde bir āşnā bulunmaz imiş
Bu hamı şöhret ile kīmyā bulunmaz imiş

2. Cahānda olmaz imiş şād 'āşıkuñ göñgli
Ġereż bu Ke'bede hergiz ṣefā bulunmaz imiş

3. Bu ṣūret ile gözüm nūrı oldı ṣerf-i ṭeleb
Feġān ki me'nī-yi mėhr ü vefā bulunmaz imiş

4. Yanub yanub gėçünür eşk ü āhilen bülbül
Bu mürġzārda āb u havā bulunmaz imiş

5. Benümle kāküli kūtāhlıġ ḳılur yāruñ
Bulunsa ṣėyd kemend-i resā bulunmaz imiş

6. Menüm de 'ömrüm ötübdür eṣerlü nāle ile
Velī bu perdede ėy nėy nevā bulunmaz imiş

7. Dil anlayan ėşiden dinleyen bilen Ḳovsī
Bilür ki sen kimi bir bī-nevā bulunmaz imiş

G.237

1. Dil-i bī-tāb eritmiş baġrumı gözden revān ėtmiş
Bu ḳan olmış bañga sāḳī mėy-i gülgūnı ḳan ėtmiş

2. Degül bī-meṭleb ol le‘l-i tebessüm-āferīn yā Reb
Dehānunĝ mende gūyā yā gönĝül yā cān gümān ėtmiş

3. Lebünĝ ḥökmiyle ẖeṭṭ-i sebz tesẖīr ėtdi dünyānı
Feġān kim mūrı ol ẖātem Süleymān-ı zamān ėtmiş

4. Ėdim hansı dil ile şükrin ol Yūsuf-nijādunĝ kim
Banĝa zindān iken ‘ālem bėhişt-i cāvdān ėtmiş

5. Nigāhın her kime tīr ėylemiş gėçmiş revān menden
Dėmiş her kimseye bir söz banĝa ẖāṭır-nişān ėtmiş

6. Ḳanatı altına almış oẖunĝ cismüm bi-ḥemdi'llāh
Hümā-yı ovc-ı dövlet başum üste āşyān ėtmiş

7. Ġübār-ı ẖeṭṭ-i sebzin sürmė-yi çėşm ėtmişem Ḳovsī
Banĝa ol tūtiyā Tebriz şehrin İṣfahān ėtmiş

G.238

1. Ol ki ḥüsnünĝden senünĝ dünyānı gülzār ėylemiş
Bilmenem yā Reb ne me‘nīden beni ẖār ėylemiş

2. Ḳanlu müjgān otlu dillerdür ki çėşmüm merdümi
Onlar ile gönĝlümün rāzını iẓhār ėylemiş

3. Gönĝlümünĝ her pāresi bir ayru ḥėyrāndur anĝa
Bir ẖerīdārın bu Yūsuf yüz ẖerīdār ėylemiş

4. Gāh gāhī bir tekellüm le‘l-i nābınden senünĝ
İsterem ondan ki yoẖ yėrden beni var ėylemiş

5. Sen müselmānsan gönĝüller birle tār-ı kākülünĝ
Sübḥė-yi ṣed-dānedür kim ‘ėşḳ zünnār ėylemiş

6. Ger Mesīḥā bilse çekmez derd-i ser dermān içün
Kim bu bīmārı ṭebīb-i ‘ėşḳ bīmār ėylemiş

7. Özgeler tek ḳedrini ger bilmesem dutsunĝ gözüm
Her nigāh-ı nā-müşeẖẖeṣ kim banĝa yār ėylemiş

8. Pīç ü tāb-ı şām-ı hicrān bes degül midür banĝa
Kim teġāfül şīvesin ol derde ser-bār ėylemiş

9. Ėtmenem Ḳovsī kimi sėyl-i ḥevādisden feġān
Kim beni vīrāneden vīrāne mė‘mār ėylemiş

G.239

1. Meger zencīr-i zülfüñ şānelenmiş
Ṣebā zencīr üzüb dīvānelenmiş

2. Ḫeyāl-ı tāb-ı şem'-i 'āriżüñden
Gözüm içre nigeh pervānelenmiş

3. Gül-i rüḫsāruñ üste şebnem-i ḫoy
'eḳīḳī nāra benzer dānelenmiş

4. Benem ṣeḥrāda hem-zencīr-i Mecnūn
Yėne dīvāneler hem-ḫānelenmiş

5. Yoluñ düşdükde nāgeh yapa lüṭfüñ
Bu ümmīd ile dil vīrānelenmiş

6. Ḳalurken bī-mürebbī ṭifl-i eşküm
Meḥebbet ata mėḥnet analanmış

7. Mürüvvet ḳıl ki Ḳovsī senden ötrü
Özinden özgeden bīgānelenmiş

G.240

1. Rövżė-yi rižvān ki dėrler 'āriż-i cānān imiş
Āteş-i dūzeḫ bi-'ėynih āteş-i hicrān imiş

2. Fāriġü'l-bāl ėyledi ebrū-kemānlardan beni
Allāh Allāh zeḫm-i bī-dāduñ ḳızıl ḳalḫan imiş

3. 'Ecz ėdüb eflāka yalvardum mükerrer bilmedüm
Kim bu vādīlerde gerdūn daḫı ser-gerdān imiş

4. Ol bir avuc ḳan ki dil dėrler aña erbāb-ı dil
Gördüm ü ġövr ėyledüm deryā-yı bī-pāyān imiş

5. Bir sebūdur bir sudur ėtdüm mükerrer imtaḥān
Kim senüñle bādė-yi gül-reng ü sensiz ḳan imiş

6. Yārı eġyār ile gördüm mėhrbān, fehm ėyledüm
Kim benüm kāmumca hergiz dönmeyen dövrān imiş

7. Bulmaġ istersen anuñ zencīr-i zülfüñden necāt
Şükr kim Ḳovsī saña 'eḳl ü ḫired böhtān imiş

G.241

1. Bezm-i mėy sensiz hemānā bend imiş zindān imiş
Bādė-yi gül-reng ėşitmişdüm bi-ʻėynih ḳan imiş

2. İstedüm dermān ṭebībümden feġān kim bilmedüm
Kim anuŋ her derdi yüz min derdüme dermān imiş

3. Göz yumınca cānumı cānāna teslīm ėyledüm
Ben onı düşvār sanmışdum velī āsān imiş

4. Ėylemezdüm ben dil-i bī-tāba pervā āh kim
Ol şerār-ı nā-tevān berḳ-i sebük-cövlān imiş

5. Āteş-i dūzeẖ diyer zāhid ḳaradur dūd tek
Doġrı söyler ḥeḳ diyer gördüm şeb-i hicrān imiş

6. Keʻbeden büt-ẖāneden mescidden ü mėy-ẖāneden
Ḥeḳ bilür kim hamı yėrde meṭlebüm cānān imiş

7. Keʻbe ṭövfin ʻömrler bir gün dilerdüm Taŋrıdan
Şükr kim kūyuŋda her gün ʻėyd imiş ḳurbān imiş

8. Yüz dil ile çerẖe Ḳovsī yalvarub ʻecz ėyleme
Kim bu vādīlerde gerdūn daẖı ser-gerdān imiş

G.242

1. Veṣlüŋ eger bulunmasa gözden nedür ġereż
Meṭleb arada olmasa sözden nedür ġereż

2. Şemʻ-i murād yanmaz imiş dāġ-ı ʻėşḳden
Yā Reb bu yanar oddan u közden nedür ġereż

3. Dīvānenüŋ düz olmaz imiş göŋgli şehrde
Meʻlūmum imdi oldı ki düzden nedür ġereż

4. ʻĀşıḳ gözini aġ u günin ḳara ėtmese
Bes ẖāl-ı sebzden, ḳara gözden nedür ġereż

5. Şīrīn sözüŋ cahāna yėter şūr salmaġa
Bilmem lebüŋde dad ile duzdan nedür ġereż

6. Cānān ile tekellüm eger mümkün olmaya
Dilden murād n'ola vu sözden nedür ġereż

G.243

1. ‘Āşıḳa nī nė‘met-i elvān ne cennetdür ġereż
İki ‘ālemden an͡ga şuġl-ı meḥebbetdür ġereż

2. Bülbül-i zār ile ferḳüm var benüm yėrden göge
Kim an͡ga gülbün ban͡ga ol serv-ḳāmetdür ġereż

3. Dem-be-dem tīġün͡gden ölmekdür ban͡ga meḳṣūd kim
Sāyė-yi bāl-ı hümādan ḫelḳe dövletdür ġereż

4. Ėy diyen kim telḫ olur güftārı şīrīn leblerün͡g
Neş’edür meḳṣūd ṣehbādan ne lezẕetdür ġereż

5. Bilürem kim ė‘tibār olmaz bu günden danlaya
Cān niṣār ėtmekde te’ḫīr olsa fürṣetdür ġereż

6. İçürür cām-ı zer içre zehr-i ḳātil teşneye
Ol ki ėḥsāndan an͡ga teḥvīl-i minnetdür ġereż

7. Meṭlebüm lezẕet degül ehl-i heves tek kim ban͡ga
Veṣlden bir özge derd ü dāġ u mėḥnetdür ġereż

8. Mėyve içün bāġbān her neḫli ėyler terbiyet
Ḫilḳetinden növ‘-i insānun͡g meḥebbetdür ġereż

9. Ġunça-yı gül sen tek ėy bülbül bitürmez yaramı
Kim ban͡ga menẓūr me‘nīdür ne ṣūretdür ġereż

10. Ġėyre yoḫdur nisbetün͡g ėy sebz-i teh gülgūn senün͡g
Kim perīveşlerden ancaḳ bir melāḥetdür ġereż

11. Suya mėylin teşnenün͡g mövc-i serāb efzūn ėder
Ḳovsīye ‘ėşḳ-i mecāzīden Ḥeḳīḳetdür ġereż

12. Munca Ḳovsī ėtdün͡g imdi besdür istiġfār ḳıl
Ger san͡ga ‘iṣyāndan efsūs u nedāmetdür ġereż

G.244

1. İçüb mėy ḳana ḳana bağrumı ḳan ėtdi ol nov-ḫeṭ
Ḥevāsum ġunçasın gül tek perīşān ėtdi ol nov-ḫeṭ

2. Ucaldı hansı bülbül nālesi kim sebze eṭrāfın
Ḥayādan terleyüb gül gül gülistān ėtdi ol nov-ḫeṭ

3. Dolandum Ke‘bė-yi kūyına yüz çin tā beni bir yol
Çevürdi başa evvel ṣon͡gra ḳurbān ėtdi ol nov-ḫeṭ

4. Getürmişdüm ezelden zülfe īmān şükr kim āẖir
Getürdi āyė-yi ẖeṭṭin Müselmān ėtdi ol nov-ẖeṭ

5. Gėçerken rūzgārum sāde-ṣūretler ẖeyālıyla
Beni Ḳovsī bu me'nīden peşīmān ėtdi ol nov-ẖeṭ

G. 245

1. Sīnede göñ̂glüm sarāyın rövşen ėyler şem'-i dāġ
Öz ayaġı altına her çend ışıġ vėrmez çırāġ

2. Tā açarsan aġzuñ̂gı güftāra göñ̂glüm açılur
Ġunçanı şebnem kimi bir ḳeṭre ėyler ter demāġ

3. Sāḳīyā mestem elüm dutmaz ne tedbīr ėyleyim
Ol ki ḳismetdür yėter ammā gerekdür el ayaġ

4. 'Erşden ötmek gerek tā kūyına yėtmek gerek
Se'y ḳıl ėy nāle kim yol ṣe'bdür menzil ıraġ

5. Baġlamañ̂ zühd ehline ḳapusını mėy-ẖānenüñ̂
Ḥörmeti lāzim gerek her çend kāfirdür ḳonaġ

6. Sanma kim bīhūde otlandum ser-ā-pā şem' tek
Vāriṡem yandurmışam ḳebrinde Mecnūnuñ̂ çırāġ

7. Tā dilüm var bu çemende ėy bahār-ı ārzū
'Endelīb ü gül kimi menden feġān senden ḳulaġ

8. Gülsitāna tā nesīm-i kūyuñ̂ ėy gül gėtmeye
Ġunça-yı āteş-zebānuñ̂ aġzını açmaz bıçaġ

9. Ben ötürdüm derd-i serlü nāleni sėyl-ābdan
Arẖa lüṭfüñ̂dür bañ̂ga sėyl-āba daġlardur dayaġ

10. Nāle bir dem yandurar bir dem saçar ẖākisterüm
Gāh olur ẖāmūş gāhī otlanur yėlden çırāġ

11. Nergis-i teṣvīr ḥėyrāndur sañ̂ga çėşmüm kimi
Lāle tek reşk āteşinden olmayım mı seng-i dāġ

12. Var ümīdüm ḳoymaya pėymānė-yi çėşmüm tehī
Ol ki ẖ˘ān-ı reḥmetindendür felek bir boş çanaġ

13. Ḳovsī ol re'nā ġezālıdur Füżūlīnüñ̂ bu kim
Ėy Füżūlī çek ayaġ ol bezmden yā çek ayaġ

G.246

1. Ėy ṣebā Tan̂grı-çün ėt bir dem benümle yārlıġ
Yāra ʿerż ėt kim gelür mi yārdan eġyārlıġ

2. Tā mėy-i gülgūn ola mest olmayan dīvānedür
Kim bilür huşyār olan nāçārdur huşyārlıġ

3. Ṭāḳetün̂g yoḳdur ṭebībüm var menden el götür
Kim bu derd ile ban̂ga düşvārdur ġem-ḫʷārlıġ

4. Ben anun̂gçün şükr ėdüb yalvarmanam gerdūna kim
Yėg gelür nā-kes davāsından ban̂ga bīmārlıġ

5. ʿĀşıḳ, olmaz olmaya dil-gīr, kim mümkün degül
ʿĖşḳden ḫoş-ḥāllıġ sėyl-ābdan mėʿmārlıġ

6. Cism ü cāndur bir biriyle ʿėşḳ ü ḥüsnün̂g nisbeti
Olsa ger āzārlıġ mümkün degül bī-zārlıġ

7. Dehrde tā var Ḳovsī lāzim ü melzūmdur
ʿEḳl-i nāḳiṣ pādşālıġ ʿėşḳ-i kāmil ḫʷārlıġ

G.247

1. Ḫoş şuġl-ı dil-nişīndür eḥbāba mėhrbānlıġ
Pervāne ile birlıġ şemʿ ile hem-zebānlıġ

2. Ṣūretde nā-mülāyim meʿnīde ḫoş-nümādur
ʿÜşşāḳ u ser-girānlıġ meʿşūḳ u cān-fişānlıġ

3. Dėrsen ki ḫūblardan kes mėhrün̂g ictināb ėt
Yaḫşılar ile zāhid yaḫşı mıdur yamanlıġ

4. Ṣorsan nedür murādun̂g cām-ı cahān-nümādan
Merdāne cān-fişānlıġ mestāne mėhrbānlıġ

5. Başum alub çıḫardum gerdūn-ı dūn ėvinden
Ger nāle tek ʿinānum dutmaydı nā-tevānlıġ

6. Her çend cürʿet ėtmez ʿerż-i niyāza ʿāşıḳ
Ammā bir odlu dildür meʿnīde bī-zebānlıġ

7. Her bir neẓāresinden yüz nükte fehm ėdersen
Ḳovsī san̂ga müsellem ʿālemde ḫürde-dānlıġ

G.248

1. Aldı menden yāra lāyiḳ cānı hicrān ḥėyf ḥėyf
Ṣerfesiz ṣerf ėyledi ol neḳdi cānān ḥėyf ḥėyf

2. Ėtmedüm ben dīnümi īmānumı ondan derīġ
Söz ḳılur menden derīġ ol nā-müselmān ḥėyf ḥėyf

3. Ėtmedin cān riştesin pėyvend tār-ı zülfüñge
Cān üzüldi ʻömr azaldı gėçdi dövrān ḥėyf ḥėyf

4. Her ẖes ü ẖāşāk sīr-āb oldı eşkümden benüm
Başum üste gelmez ol serv-i ẖürāmān ḥėyf ḥėyf

5. Her özin bilmez sözi te's̱īr ėder dildāruma
Her nesīm ol ġunçanı ėyler perīşān ḥėyf ḥėyf

6. Görmek içün nīm ẖām olmış cigerler lez̠z̠etin
Olmaduñ sāḳī bañga bir leḥẓe mėhmān ḥėyf ḥėyf

7. Ḳovsīye kim āb-ı Kövs̱er dehrde şāyistedür
Ḳana ḳana gerdiş-i gerdūn vėrür ḳan ḥėyf ḥėyf

G.249

1. Yoḳdur s̱ebātı feṣl-i gülüñ ėy hėzār ḥėyf
Bir göz yumub açınca gėçer nov-bahār ḥėyf

2. Düşdüm gėde gėde iki ʻālem belālara
Bir ḳatla ol belā bañga olmaz düçār ḥėyf

3. Ben daẖı bir gül olsa idi ter-zebān idüm
Ol nov-bahār unutdı beni ėy hėzār ḥėyf

4. Bülbül kimi benüm daẖı çoḳ var sözlerüm
Lāl oldı ġunça tek dilüm ėy gül-ʻiẕār ḥėyf

5. Dövr-i zamān egerçi şerer-bārdur bu il
Bī-derddür diyen ki gėçen rūzgār ḥėyf

6. Mėʻrāca yėtdi gerçi sebüklıġ şikestelıġ
Olmadum öz murādum ile ẖāksār ḥėyf

7. Hīç kimse derd ḳedrini bilmez benüm kimi
Ḳedrümi bilmedüñ ḥėyf ėy rūzgār ḥėyf

8. Ṣeyyāda ṣėyd ḳedrini veḥşet bilindürür (?)
Ḳovsī ben ol kemende tėz oldum şikār ḥėyf

G.250

1. Ḥüsn eger āyīne olsa an̂ga cövherdür ‘ėşḳ
Ne reviş var ise ḥüsn ile berāberdür ‘ėşḳ

2. Ser-be-ser ‘ālem-i īcād ṣedefdür ammā
Ḥüsndür beḥr-i girān lenger ü gövherdür ‘ėşḳ

3. Ḫ˘ār baḫma ban̂ga ėy ḥüsn-i ḳevī kim ‘āşıḳ
Nā-tevān ise velī sedd-i Sikenderdür ‘ėşḳ

4. Ḥeẕer ėt başun̂g içün olmayasan ‘āşıḳ kim
Görebilmem seni meẓlūm, sitem-gerdür ‘ėşḳ

5. Yār eger reḥm ėde ‘āşıḳ özine reḥm ėtmez
Ḥüsn her çend müselmān ola kāfirdür ‘ėşḳ

6. Veṣl ile ‘āşıḳ-ı bī-tāb odı teskīn tapmaz
Ḥüsn bir āteş-i sūzān u semenderdür ‘ėşḳ

7. Tūtiyā nırḫınadur ehl-i neẓer yanında
Bī-beṣīretlere ḫāk ile berāberdür ‘ėşḳ

8. Ḥüsn her çend ola şīrīn ü şeker-bār velī
Teşnė-yi derd olana çėşmė-yi kövs̱erdür ‘ėşḳ

9. Ne ḳeder çėşmė-yi sīm-āb ola ‘āşıḳ Ḳovsī
Ḥüsn bilmez mi ki deryālara lengerdür ‘ėşḳ

G.251

1. Ne herze mėḥnet ü derd ü ġem ü belādur ‘ėşḳ
Ki gencdür dil-i vīrāne ejdehādur ‘ėşḳ

2. Bir özge meṭleb içün ‘eḳl tek delīl degül
Ki eṣl-i mes’ele vü ‘ėyn-i müdde‘ādur ‘ėşḳ

3. Od ile od, suya su, topraġ ile topraġdur
Havā-yı nefse uyan kimseye havādur ‘ėşḳ

4. Ṣedef neṣīb bulur vüs‘etince deryādan
Eger sen olmayasan nā-resā, resādur ‘ėşḳ

5. Nezāket ehline bāġ u bahār u nė‘metdür
Belā ṣevenlere (?) ṣeḥrā-yı Kerbelādur ‘ėşḳ

6. Ḫired ṣenem-kede, her ārzūsı bir bütdür
Sınuḳ gön̂güller ėvi Ke‘bė-yi ṣefādur ‘ėşḳ

7. Egerçi ḳible-nümādur ḫired ʻibādet içün
Gözi görenlere āyīnė-yi Ḫudādur ʻėşḳ

8. Onı ger ister isen feḳr dāmenin dut kim
Helāk-ı ḫāl u ḫeṭ ü neḳş-i būryādur ʻėşḳ

9. Sipāhdur ġem ü mėḥnet, nevā-yı nālė ʻelem
Cünūn vezīr ü gön̂gül teḫt ü pādşādur ʻėşḳ

10. Düşer ayaġlara ammā sipėhre baş egmez
Diyār-ı ḥüsnde hem şāh u hem gėdādur ʻėşḳ

11. Ġem-i cahān ile ʻāşıḳ ġem-i cahān çekmez
Ki hem girihdür özi hem girih-güşādur ʻėşḳ

12. Bu hamı ḳüdret ile teşnė-yi teẕellümdür
Sözün̂g Ḥeḳīḳeti sulṭān-ı Kerbelādur ʻėşḳ

13. Ger olsa meṭlebün̂g ėy cān ḥayāt-ı cāvīdān
Kenār dutma ki ser-çėşmė-yi beḳādur ʻėşḳ

14. Yėri yėri yolun̂ga ėy esīr-i dövlet hėy
Ki māl ile ele düşmez girān-bahādur ʻėşḳ

15. Anun̂g özi sözi ger derd ü dāġ-ı ʻālemdür
Velī ne derdün̂g olursa an̂ga davādur ʻėşḳ

16. Ne ġem ger artuḳ ėder ḥüsn günde yüz derdüm
Bu bes degül mi ki bin derdüme davādur ʻėşḳ

17. Müḫāliṭet ezelīdür müṣāḥibet ebedī
Eger sen olmayasan yād āşnādur ʻėşḳ

18. Neẓerde ger görünür ʻėşḳ nā-tevān ammā
Şükūh-ı ḥüsn per-i kāh u kehrübādur ʻėşḳ

19. Hümā-yı dövlet eger ėtmez iltifāt ne ġem
Fütādeler başına sāyė-yi Ḫudādur ʻėşḳ

20. Peyāmı nāmesi ger ser-be-ser şikāyetdür
Ḥeḳīḳet anlar isen meẓher-i riżādur ʻėşḳ

21. Ben iḫtiyār ile ol kūya gėtmenem Ḳovsī
Ban̂ga bu vādī-yi ḫūn-ḫ̌āra reh-nümādur ʻėşḳ

G.252

1. Döner pervāne tek me'şūḳınunĝ başına her 'āşıḳ
Bulunmaz ben kimi 'ālemde bir bī-bāl u per 'āşıḳ

2. Yolında bes ki 'ėşḳ ehlin görür topraġ ilen yėksān
Sanur ol ṭifl-i bāzī-gūş kim yėrden biter 'āşıḳ

3. Ġerīb-i 'ālemem her yėrde olsam ben bu yüzden kim
Özüm tek görmenem dünyāda bir ẖūnīn-ciger 'āşıḳ

4. Bu hamı ṭāḳet-i feryād ile 'āşıḳ mıdur bülbül
Ki çekmekden nefes meddin olur zīr ü zeber 'āşıḳ

5. Anĝa her çend ṣūret baġlamaz cem'iyyet-i ẖāṭır
Perīşān ėylemez erbāb-ı ṣūret tek neẓer 'āşıḳ

6. Eger ẓāhirde 'ėşḳ ehli özinden bī-ẖeberlerdür
Vėrür me'nīde öz cānānı gönĝlinden ẖeber 'āşıḳ

7. Anunĝ me'ẕūrsan ger özgeler tek bilmesen ḳedrin
Ki Ḳovsī tek sanursan her kimi ėy bī-ẖeber 'āşıḳ

G.253

1. Ne bülbüldür ne gül ne şem' ne pervānedür 'āşıḳ
Özin bilmez sözin żebṭ ėylemez dīvānedür 'āşıḳ

2. Sanurlar ehl-i 'ėşḳi ẖelḳ-i 'ālem çoẖ velī azdur
Ki lefẓ-i āşnā vu me'nī-yi bīgānedür 'āşıḳ

3. İki dünyāya vėrmez bir dem öz ovḳātını ammā
Salur yazılara cānın 'eceb cānānedür 'āşıḳ

4. Nevā ėy nėy senünĝ rengīn terennüm 'endelībünĝ kim
Helāk-ı hāy hāy-ı nālė-yi mestānedür 'āşıḳ

5. Olur her çend pīç-i kākülünĝçün tāb-ı zülfünĝçün
Esīr-i pīç ü tāb-ı āh-ı bī-tābānedür 'āşıḳ

6. Der ü dīvār-i mescid, secdesi zühhāda erzānī
Ki meḥv-i Ke'bė-yi rüẖsār-ı ṣāḥib-ẖānedür 'āşıḳ

7. Bir olmışdur ẖeyāl-ı yār ile ez bes leb-ā-lebdür
Bu yüzden hem ṣedef hem gövher-i yėk-dānedür 'āşıḳ

8. Alubdur hūşımı sevdāsı menden bir uşaġunĝ kim
Sanur 'ėşḳi erācīf ü diyer efsānedür 'āşıḳ

9. Ger ol genc-i revān ʻėşḳ ehlini kimdür diyüb ṣorsa
Diyüñ Ḳovsī kimi bir ḫān-mān vīrānedür ʻāşıḳ

G.254

1. Ėy melāḥet genci bil ḳedrini vīrān göñglümüñ
Cānum ile sen bil ammā cān senüñ cān göñglümüñ

2. Fāriġ ėtdüñ özge ḫūblardan beni reḥmet saña
Ėyledüñ şīrāze övrāḳın perīşān göñglümüñ

3. Her gėce kim oldı mėhmānum ḫeyāl-ı merhemüñ
Dāġ ile ḳıldum der ü bāmın çırāġān göñglümüñ

4. Ol gül-i rüḫsār ile gözdür ėden güstāḫlıġ
Bilmenem cürmi nedür ėy nā-müselmān göñglümüñ

5. Ḳiblegāhum dutmaz efyūn bādė-yi nābuñ yėrin
Sensiz açmaz ʻüḳdesin sėyr-i gülistān göñglümüñ

6. Olmadın ḳanlu etek çek ėy ḫeyāl-ı yār kim
Ṭürfe leb-rīz ėylemiş pėymānesin ḳan göñglümüñ

7. Āteş üzre ẓerf-ı ser-pūşīde tėz ḳaynar daşar
Ḫūb yėtişdüñ havına (?) ėy çėşm-i giryān göñglümüñ

8. Mėyl-i sėyr-i gülsitān ėy bülbül ėtmez sen kimi
Gül kimi tā var elinde bir avuc ḳan göñglümüñ

9. Ḥāl-ı dilden ger ḫeberdār olsa Ḳovsī ol ṭebīb
Her yėtenden gönderür derdine dermān göñglümüñ

G.255

1. Şemʻ tek ėy eşk-i ḫūnīn bende sen göz ḳoymaduñ
Ḳapusında sen hem ėy göz merdümi yüz ḳoymaduñ

2. Her ne ėtdüñ ėtdüñ ammā hīç bildüñ n'ėyledüñ
Dinmedüñ dindürmedüñ yüz vėrmedüñ söz ḳoymaduñ

3. Ol güle şerḥ ėyle dilden düşdügüm kėyfiyyetin
Sen ki ėy bülbül beni hīç yėrde yalḳuz ḳoymaduñ

4. Terlü rüḫsārın anuñ görsen yıġarsan dāmenüñ
Sen ki ėy gün yėrde şebnem gökde yulduz ḳoymaduñ

5. Hansı āb u gilden ėy ʻėşḳ ėyledüñ Mecnūnı ḫelḳ
Çün ezel başdan vücūdumdan benüm toz ḳoymaduñ

6. Veh ne re'nāsan ki bār-ı şermden Ḳovsī kimi
Bu çemende bir nehāluŋ ḳāmetin düz ḳoymaduŋ

G.256

1. Baŋa bī-derd ṣehbā vėrmesüŋ, derd ehli ḳan vėrsüŋ
Bu veṣf ehlin gören Allāh içün gelsüŋ nişān vėrsüŋ

2. Gözüm bī-eşk ü dil bī-ġem beden āsūdedür yā Reb
Yėtür bir yār-ı 'Īsī-dem ki bu emvāta cān vėrsüŋ

3. Gözüm vardur bu il kim ebr-i gövher-bār-ı deryā-dil
Baŋa öz reng-i zerdümden bahār-i bī-ẖezān vėrsüŋ

4. Benüm cānum ki bī-ārāmdur īs̱ār içün sāḳī
Yėter meḳṣūdına gerdūn ecelden ger emān vėrsüŋ

5. Nis̱āruŋçün senüŋ eşk-i revān ėy serv-i nāz azdur
Gözüm var ẖāzin-i ḳismet baŋa genc-i revān vėrsüŋ

6. Gözüm merdümleri pėyveste ister dānė-yi ẖāluŋ
Bu mūr-ı nā-tevān rizḳin Süleymān-ı zamān vėrsüŋ

7. Eger dövrān benüm re'yümce dönmez bir zamān Ḳovsī
Ümīdüm var ki göŋlüm meṭlebin ṣāḥib-zamān vėrsüŋ

G.257[101]

1. Bülbül-i z̲övḳüm nişīmen ėylemiş ḥüsnüŋ senüŋ
'Ālemi bend ėylemiş ol gūşė-yi zülfüŋ senüŋ

2. Bu metā'-ı rāygān ile düzübdür ser-be-ser
Ḳeṭ'ė-yi ẖoş-ẖeṭ ile rengīn olub ẖāluŋ senüŋ

3. Sebz-reng ḳābil düşer bu ṣefḥė-yi rüẖsār ile
Görsedüb lövḥ-i Cennetden (?) hilāl ayuŋ senüŋ

4. Dövr-i gerdūn rövneḳ ėyler tā ola bir gün içün
Ėde ẖidmet dergehüŋde ola ėḥsānuŋ senüŋ

5. Çetr olub ḳovs-ı ḳüzeḥ gökden yėre te'z̲īm-çün (?)
Püşt ẖem ḳılmış derinde bende fermānuŋ senüŋ

6. San ki ḳurşanmış kemer bėline baḳlamış bir zer n'içün
Doldurub oḳlar ṣidḳ birle bu ḳurbānuŋ senüŋ

[101] Yalnız İstanbul nüshasında var. Güvenilir bir nüsha olmadığı için bu gazeli dil incelemesinin dışında tuttuk.

7. Derd bilmez dilbere ḳılmaz meded tā ol ṭebīb
Olmasuñ̂ żāyė‘ cünūn def‘ine dermānuñ̂ senüñ̂

8. Gözlerüm pür-ḫūn ḥerāretden olub me‘lūmdur
Su yėrine içmek ile ėylemiş ḳanūnuñ̂ senüñ̂

9. Bu ġezel ce‘be olub Ḳovsī adına veḳf ėdüb
Yādgār olmaġ içün ‘işret bu ėḥsānuñ̂ senüñ̂

G.258

1. Elümden aldı gözüm sāḳī iḫtiyār gözüñ̂
Şerāb daḫı ne ḥācet bañ̂a ki var gözüñ̂

2. Ḳaşuñ̂ ne tīġ-i belā kiprigüñ̂ ne gīrādur
Gözüñ̂ ne ḳanludur ėy āteşīn ‘iẕār gözüñ̂

3. Haçan ėder teh-i mīnā ‘elāc-ı deryā-kėş
Ne növ‘ ḳanum ile sındurur ḫumār gözüñ̂

4. Hem aldı şīrlerüñ̂ āhūlar gözi odını
Hem ėtdi āhūya Leylīleri şikār gözüñ̂

5. Şerāb-ı nāb ėder īcād özinden ol sāġer
N'içün henūz çeker zeḥmet-i ḫumār gözüñ̂

6. Medār-ı dövr-i zamān gerdiş-i felek n'etsüñ̂
Gözüm çırāġı beni ėtdi bī-ḳerār gözüñ̂

7. Seni bu ḥüsn ile Ye‘ḳūb görse ėy Yūsuf
Diyer ḳiyāmetedin Ḳovsīye ki var gözüñ̂

G.259

1. Göñ̂lümüñ̂ ḥālın benüm ol serv-bālādan ṣoruñ̂
Varuñ̂ ol bīmāruñ̂ eḥvālın Mesīḥādan ṣoruñ̂

2. Gāh otlar ḫān-mānum geh çırāġum yandurur
Her ikinüñ̂ vechin ol gül-berg-i re‘nādan ṣoruñ̂

3. Vāṣil oldı her ḥübāb-ı pūç öz meḳṣūdına
Ḳeṭrė-yi ser-geşte teḳṣīrini deryādan ṣoruñ̂

4. Derd çekmiş kimseler derdüñ̂ bilürler çāresin
Dūstlar dermānumı Mecnūn-ı şeydādan ṣoruñ̂

5. Ṣormaġa eḥvālumı mümkün degül bulmaġ beni
Veṣf-i ḥālum ʿālem-i veḥdetde ʿenḳādan ṣoruñ

6. Sāḳī-i bī-bāk elinde seng-i ḫārā mūm olur
Ger dil anlarsız bunuñ eṣlini mīnādan ṣoruñ

7. Teng-nā-yı deşt-i imkān ḳābil-i cövlān degül
Ḳovsī-yi Mecnūn nişānın özge ṣeḥrādan ṣoruñ

G.260

1. Żeʿfden düşdüm ayaġdan men-i ser-gerdānuñ
Yėri ėy kākül-i yār öz elüñ öz dāmānuñ

2. Ḫired ü dīn ü dil ü cānumı alduñ sāḳī
Yoḳdur ėy kāfir-i ḫūn-ḫ̌ār henūz īmānuñ

3. Ol ser-i kūy ki dūzeḫ kimi yandurdı beni
Ne revā ṭeʿne ura rövżesine rıżvānuñ

4. Sende kim derd-i vefā yoḫ ne diyim derd sañga
Sende kim mėhr bulunmaz ne dutım dāmānuñ

5. Āh kim āteş-i sūzende iken āb kimi
Her havādan üzülür silsilė-yi pėymānuñ

6. Cümlenüñ kāmı inen döndüñ ü menden döndüñ
Ėy felek dön ki ʿeceb dönmelüdür dövrānuñ

7. Men-i bī-dil seni büt-ḫānė-yi Çīn bilmez idüm
Yoḳsa ėy Keʿbė-yi ʿėşḳ olmaz idüm ḳurbānuñ

8. Nėce bir bīhude hezyān-ı müselsel Ḳovsī
Ne olubsan yėter ėy ḫeste üzülsüñ cānuñ

G.261

1. Ėy diyen Mecnūn hanı Mecnūn menem Leylī gerek
Ṣūret-i dīvār çoḳdur dehrde meʿnī gerek

2. Her kimi görsen meḥebbetden vefādan lāf urur
Deʿvī-yi bāṭil ne ḥāṣil şāhid-i deʿvī gerek

3. ʿĀşıḳa temkīn ü istiġnā vu ṭāḳet pīnedür
Kim diyübdür kim gėdānuñ ṭebʿi müsteġnī gerek

4. Ben semūm-ı hicrden ber-bādam ėy bād-ı bahār
Yā nesīm-i ṣübḥ-i meḥşer yā dem-i ʻĪsī gerek

5. ʻĖşḳ iṡbātında ėy pervāne yanduñ bilmedüñ
Kim bu ṣūret-ḫānede daʻvā-yı bī-meʻnī gerek

6. Ḥüsne ʻėşḳ eḥvālını ʻerż ėtmek āsāndur velī
Arada neẓẓāre tek bir dil bilen ėlçi gerek

7. Ėy cünūn bil ḳedrini çoḳ çalma daşdan daşa kim
Sehldür Mecnūn u Ferhād olmasa Ḳovsī gerek

G.262

1. Ḫarāb-ı çėşmüñgem ėy mest-i bī-ḫumār senüñ
Helāk-ı ḳeddüñgem ėy serv-i cūybār senüñ

2. Ne āb u renglü yāḳūtdur lebüñ yā Reb
Sözüñ ne şöʻledür ėy āteşīn ʻiẕār senüñ

3. Bu cān ki mende var ez bes Ḥeḳīrdür su olur
Nehāl-ı dil-kėşüñge ėylesem niṡār senüñ

4. Boyuñ belāsın alım ėy nehāl-ı bār-āver
Ölim mürüvvetüñge ėy vefālu yār senüñ

5. Nizāʻ vu reşk ne lāzim benümle ėy bülbül
Bu serv-i sebz-i ḫürāmān benüm bahār senüñ

6. Bu ḳanlu dāġlar ėy bāġbān benüm mālum
Neẓārė-yi gül ü gül-geşt-i lālezār senüñ

7. Cünūn-ı kāmil ü bed-nāmlıġ benüm zāhid
Bu ʻeḳl-i nāḳiṣ ü nāmūs u neng ü ʻār senüñ

8. Behişt içün beni āvāre ėyleyen vāʻiẓ
Yėri ki yār benüm daḫı her ne var senüñ

9. Yėtende kūyına yāruñ ṣebā yėtür menden
Ki ḫāk-ı rāhuñgam ėy ovc-ı ėʻtibār senüñ

10. Benüm dilümden añga ėy sipend ʻerż ėt kim
Gözüm çırāġı senüñdür bu bī-ḳerār senüñ

11. Gözüm göñgül ėvini hīç sėyl yıḫmaz idi
Binā-yı ʻehdüñgi bilsėydüm üstüvār senüñ

12. Dutım ki her ne sen ėtdüñ teḥemmül ėtdüm ben
Hanı mürüvvetüñ ėy çerḫ-i şö‘le-bār senüñ

13. Benüm bu ḥövṣelesiz göñlümüñ bināsı kimi
Esāsuñ ėy felek olsaydı tār-mār senüñ

14. Feġān ki ser-kėş ü meġrūr u ḫāmsan Ḳovsī
Egerçi varuñı yandurdı rūzgār senüñ

G.263

1. ‘Āşıḳlara ne şem‘ kimi tāc-ı zer gerek
Onlara ḳanlu dīde vü odlu ciger gerek

2. Kūy-ı muġān u büt-kede vü mescid ü ḥerem
Nūr-ı ḥeḳīḳet ile doludur neẓer gerek

3. Bu teng-nāda bāl u perüñ varı sınmadın
Ėy mürġ-i dil beden ḳefesinden sefer gerek

4. Ėy nāle yār kūyına yėtmaġ ne fāyide
N'eylim bunı ki ‘erşden ötdüñ es̱er gerek

5. Ėy her nefes bir özge ṣebādan ḫeber ṣoran
‘Ėşḳ ehli bā-ḫeber gerek ü bī-ḫeber gerek

6. Baġrum ḫū iltifātı ile oldı ḳan anuñ
Tīġ-i teġāfüline bir özge ciger gerek

7. Gün ṣefḥesinde yazılu gördüm bu miṣre‘i
Kim handa olsa pāk göher der-be-der gerek

8. Hīç derd-i hicrden beter olur mı ėy diyen
Yan hicr odına kim sañga bundan beter gerek

9. Ḳovsī gerek ki çekmeye ‘ömrinde hīç nefes
Deryā-yı ‘ėşḳi boylayana ger göher gerek

G.264

1. Her çend yėtmese bañga dövrānı sāḳīnüñ
Besdür neẓārė-yi leb-i ḫendānı sāḳīnüñ

2. Ger şūr-i eşk-i telḫümi görse kebāb tek
Ḳaynar bañga şerāb kimi ḳanı sāḳīnüñ

3. Dutmaz dilüm mėy istemaġa bu ḫumār ile
Pīr-i muġān kimi uludur şānı sāḳīnüñ

4. Çün ferḳ ayaġdan elüm ėtmem ne fāyide
Ger düşse bir zamān ele dāmānı sāḳīnüñ

5. Ḳovsī ḫumārdan aparur cān eger ḳoya
Başın ayaġına ola ḳurbānı sāḳīnüñ

G.265

1. Varuñ ėy servler ol şīvė-yi reftārı görüñ
Yıġıluñ ġunçalar ol le‘l-i göher-bārı görüñ

2. Derd-i serler baña her leḥẓe vėren bülbüller
Gül kimi gūş oluñ ol lehcė-yi güftārı görüñ

3. Ṭālė‘üm yulduzını ben kimi yandurmaġ içün
Şö‘le çekmiş göge ol āteş-i rüḫsārı görüñ

4. Ėy benüm rengüme bī-vech gülen ġāfiller
Varuñ ol çėhre ile yār-ı sitemkārı görüñ

5. Ėy benüm nāleme efsūs ḳılan nā-dānlar
Gelüñ ol seng-dilüñ kūyına zinhārı görüñ

6. Ḳara günlerde özini itüren ‘āşıḳlar
Kim dėmişdi size ol ṭürrė-yi ṭerrārı görüñ

7. Özgeye gūşė-yi çėşm ile vėrürken sāġer
Baña ḳanlar içüren sāḳī-yi ḫūn-ḫ̌ārı görüñ

8. Her kimi yaḫdı kebāb ėtdi beni āteş-i reşk
Özgeni yapmaġa yıḫdı beni mė‘mārı görüñ

9. Söyle bülbüllere pervānelere bād-ı ṣebā
Ki gėdüñ Tañrı içün Ḳovsī-yi bīmārı görüñ

G.266

1. Niḳāb aç vā‘iẓüñ baġla dükān-ı şöhretin, gėtsüñ
Yıġub zülfüñ perīşān ėt anuñ cem‘iyyetin, gėtsüñ

2. Göñgül olma anuñ āb-ı ḥayāt-ı tīġine teşne
Çıḫar başuñdan ol emr-i muḥāluñ reġbetin, gėtsüñ

3. Semendersen saña pervāne vü bülbül ne nisbetdür
Bu dilbilmezlerüñ terk ėyle ėy dil ṣöḥbetin, gėtsüñ

4. Ger istersen ola ẓāhir san͡ga her nükte ṣehbā tek
Ḫum-ı mėy dāmenin dut ḳoy Felāṭūn ḥikmetin, gėtsün͡g

5. Eger bir mėhr gösterse çeker bin tīġ-i kīn gerdūn
Saḳın aġuludur tök bu ḥerīfün͡g şerbetin, gėtsün͡g

6. Nigār-ı Türk mėhri Zāl-ı dünyā ile cem‘ olmaz
Eger Rüstem seversen kes bu dīvün͡g ülfetin, gėtsün͡g

7. Bu Ḳovsī gön͡glidür salma ayaġa ‘izzetin saḳla
Eger lāyiḳ degül nā-mėhrbān vėr rüḫṣetin gėtsün͡g

G.267

1. Düşmedin dilden gön͡gül dildāra yalvarmaġ gerek
Tā nefes var sāḳī-yi ḫūn-ḫ̌āra yalvarmaġ gerek

2. Bir dil ile ‘āşıḳ-ı bī-çāre n'ėtsün͡g n'ėylesün͡g
Yāra yalvarmaġ gerek eġyāra yalvarmaġ gerek

3. Derdümi tā her yėten bī-derde iẓhār ėtmeye
Leḥẓe leḥẓe āh-ı āteş-bāra yalvarmaġ gerek

4. Rāḥat istersen müḳeyyed olmayub pervāne tek
Her nefes bir āteşīn-rüḫsāra yalvarmaġ gerek

5. Her gėce ol serv-ḳed yādıyla şem‘ün͡g başına
Bir havur dönmek gerek bir pāre yalvarmaġ gerek

6. ‘Eczüme aldanma zinhār öldür ėy ḳātil beni
Kim ölince ‘āşıḳ-ı bī-çāre yalvarmaġ gerek

7. Gāh güftār ile Ḳovsī geh nigāh-ı ‘ecz ile
Her dil ile kim bilürsen yāra yalvarmaġ gerek

G.268

1. Yaḫşı ‘ėyşüm var oḫun͡g zeḫmiyle ger cān çıḫmasun͡g
İsterem yā Reb ki ger cān çıḫsa pėykān çıḫmasun͡g

2. Ben nėce rüsvā-yı āfāḳ olmayım ‘ėşḳün͡gde kim
Bėyle möhlik yaradan mümkün degül ḳan çıḫmasun͡g

3. Ol ḳederler isterem sevdā-yı zülf-i kākülün͡g
Kim cünūnum ‘öhdesinden hīç biyābān çıhmasun͡g

4. İsterem bir ḳanlu zeḫm-i tāze senden gün-be-gün
Bir reviş kim oḫ sesi ėy nā-müselmān çıḫmasun̂g

5. Her gėce ėy māh nālemden benüm mümkün degül
Göklere yėrden ṣedā-yı āh u efġān çıḫmasun̂g

6. Ben dėmem kim ėyleme bed-mėhrlik ʿüşşāḳ ile
Kāş mėhrün̂g cāndan ėy ḫorşīd-i tābān çıḫmasun̂g

7. Yaḫdı cismüm ḫāl-ı Hindū ben nėce āh ėtmeyim
Od yanar mı kim tütün ėy berḳ-cövlān çıḫmasun̂g

8. Ger dilersen kim seni göz yaşı rüsvā ėtmeye
Pāre pāre gön̂glümi kes ėyle kim ḳan çıḫmasun̂g

9. Ḳovsīnün̂g āhından ėt endīşe bī-dād ėtme kim
Nāgehān oḫ yaydan ėy çerḫ-i gerdān çıḫmasun̂g

G.269

1. Bilmez idüm kim alur cān dāġ-ı hicrānun̂g senün̂g
Yoḳsa ėylerdüm onı veṣlün̂gde ḳurbānun̂g senün̂g

2. ʿĀşıḳun̂g ėy seng-dil hīç bir dėmezsen ḥālı ne
Kāş gön̂glün̂g tek olaydı ʿehd ü pėymānun̂g senün̂g

3. ʿÖmr azaldı gėçdi dövrān sāḳī ėy bī-dādger
Hīç ban̂ga yėtmez midür bir leḥẓe dövrānun̂g senün̂g

4. Berḳ hem pertövsiz olmaz n'içün ėy berḳ-i belā
Sāye salmaz başuma serv-i ḫürāmānun̂g senün̂g

5. Her nefes neẓẓāresi ʿālemlere eḥyā vėrür
Ṣübḥ-i meḥşerdür meger çāk-ı girībānun̂g senün̂g

6. Gėtdi dīn ü dil elümden ḳalmışam sermāyesiz
Hīç zāhid yoḳ mıdur bir ẕerre īmānun̂g senün̂g

7. Ger tehī-destem ne ġem kim tūşė-yi rāhum benüm
Besdür ėy deryā-yı reḥmet medd-i ėḥsānun̂g senün̂g

8. Küştė-yi gülgūn kefendür eşkümün̂g her ḳeṭresi
Kim dutarlar her biri meḥşerde dāmānun̂g senün̂g

9. Vėrse Ḳovsī sāḳī-yi ḫūn-ḫ̌ār bir sāġer san̂ga
Mėy kimi yā Reb ḥelāl olsun̂g an̂ga ḳanun̂g senün̂g

G.270

1. N'ola ėy sāḳī-yi ḫūn-ḫ̌ār eger ḳaynar banġa ḳanunġ
Ki ḳanumdan benüm sīr-ābdur gül-berg-i ḫendānunġ

2. Egerçi yay ucından daşa işler ḥökmi pėykānunġ
Bėlini ḳaşlarunġ ben tek bükübdür nūk-ı müjgānunġ

3. Lebünġ bā, nöḳṭe ḫālunġ, dişlerünġ sīn, mīm aġzunġdur
Bi-ʿėynih medd-i bismi'llāhdur serv-i ḫūrāmānunġ

4. Yėtürdüm bir yėre bāzīçė-yi zünnārı kim mence
Berehmenler arasında diyilmez adı Ṣenʿānunġ

5. Şerāb-ı lāle-reng ü ḫūn-ı dil dāḫil vėrür sāḳī
Meger ḫūblar yanında ferḳi olmaz derd ü dermānunġ

6. Aparmışdı beni elden ayaġdan nā-tevānlıġlar
Mürüvvet ėyleyüb sāḳī elümden dutdı dāmānunġ

7. Gönġül tā vardur derd ü belā eksük degül benden
Meger bilmez yolın sėyl-i fenā yā Rāb bu vīrānunġ

8. Ḫes ü ḫāşāk hergiz saḳlamaz sėyl-āb ögin Ḳovsī
Ne ümmīd ile dutdunġ dāmenin ol berḳ-cövlānunġ

G.271

1. İsterem re'yince olsunġ dövr-i dövrān sāḳīnünġ
Kāküli tek olmasunġ gönġli perīşān sāḳīnünġ

2. Gönġlümi tapşur anġa ėy dövr-i dövrān söyle kim
Cān bu mīnā-yı şikeste-ḫāṭırunġ, cān sāḳīnünġ

3. Ben anunġçün gāh mestem geh ḫarāb-ı dehr kim
Cemʿdür her sāġerinde bāde vü ḳan sāḳīnünġ

4. Cilvė-yi mestāne ėyler her yana mīnā gibi
Görmemişken ḳāmetin serv-i ḫūrāmān sāḳīnünġ

5. Bādė-yi pür-zūr eger meclisde mīnā boynını
Baş eger fermānına gerdūn-ı gerdān sāḳīnünġ

6. Veh ne rengīn bādedür şerm ü edeb ṣehbāsı kim
ʿĀlem oldı āb-rūyından gülistān sāḳīnünġ

7. Ėyle kim Ḳovsī beni dünyāda sīr-āb ėyledi
El benümdür āb-ı Kövs̱er üste dāmān sāḳīnünġ

G.272

1. Ne şīrīndür sözüñ kim Tañgrı ondan göz ḳulaġ olsuñ
Ne yaḫşı gözlerüñ var kim yaman gözden ıraġ olsuñ

2. Çeküb bir sāġer-i gülgūn ayaġ gülzāra ḳoy sāḳī
Ki güller āb u rengüñden ḳızarsuñ lāle dāġ olsuñ

3. Ayaġumdan elüm ferḳ ėtmenem ez bes ki mestem ben
Feġān kim bėyle menzilde gerek reh-rov oyaġ olsuñ

4. Göz ü göñlüm benüm sāḳī sañga lāyiḳ degül ammā
Eger mėy ferd-i evveldür ne ġem sāġer çanaġ olsuñ

5. Tefāvüt ėylemez sensiz bañga ėy serv-i sengīn-dil
Mekānum ḫˇāh külḫān ḫˇāh ṣeḥrā ḫˇāh bāġ olsuñ

6. Ümīd-i iltifāt-ı yār ile kesmez dilin ʻāşıḳ
Ki sėyl efġān ėder her çend kim daġlar dayaġ olsuñ

7. Diyen kim ʻeşḳ odından seʻy ile ḳurtara gör cānuñ
Diyüñ benden añga ʻāşıḳda hergiz el ayaġ olsuñ

8. Viṣāluñ gör nedür bir yėrde kim ėy āteşīn cövlān
Ḫeyāluñ şübḥ ḫorşīd ü şeb-i hicrān çırāġ olsuñ

9. Göze nöḳṣān yėtişmez ḫˇābdan bīdār ise göñlüñ
Reʻiyyet yatsa ʻėyb olmaz eger sulṭān oyaġ olsuñ

10. Tirāş ėt her ne var başuñda ḳoy dursuñ hemān kākül
Ḳırılsa ġem degül leşker gerek serdār saġ olsuñ[102]

11. Ne yaḫşı söylemiş Ḳovsī Veḥīd-i pāk-gövher kim
Beni yandurdı bir āteş ki düşmenden ıraġ olsuñ

G.273

1. Yėrlü yėrden siz ėy erbāb-ı ṭereb varı duruñ
Ele sāzuñguzı aluñ çerḫ ḳulaġını buruñ

2. Ėy sehī servler ol merdüm-i çėşmüm gelse
Yıġıluñ bir yėre müjgān kimi ḳullıġda duruñ

3. Ser-i kūyından öten yėrde ėy eḥbāb anuñ
Dil-i bīmārumuñ eḥvālını zinhār ṣoruñ

[102] Bu beyit Tahran Milli nüshasında yoktur.

4. Yėtmez erbāb-ı havā bir yėre ėy ehl-i heves
Ol ḳederler yügürüñ herze ki atuñzı yoruñ

5. Rindler zāhid-i şeyyād gelür dīv kimi
Şīşe ile mėy-i gül-rengi perī tek yaşuruñ

6. Sitem-i ḫārdan endīşe çeken bülbüller
Kim dėmişdi size ol nov-gül-i bī-ḫārı görüñ

7. Mest me'ẕūrdur eṣḥāb-i ḫired yanında
Ḫūblar Ḳovsī-yi bī-tāb günāhın ötürüñ

G.274

1. Nāle ile sızlaram her gāh mūsiḳār tek
Çengsiz[103] āheng-i gerdūn şīven ėyler tār tek

2. Bir söz ile nālė-yi meẓlūma vėrmezler cevāb
Kāş olaydı bağrı sengīn-dillerüñ kuhsār tek

3. Nöḳṭė-yi ḫāluñ temāşāsında ėy göz merdümi
Durmışam bir yėrde vü ser-geşteyem pergār tek

4. Ėylerem zāhid 'ibādet rövżė-yi riżvān içün
Bir nehālı var ise ol serv-i ḫoş-reftār tek

5. Ben senüñ Ye'ḳūbuñam ėy Yūsuf-ı gül-pīrehen
Kim batar sensiz göze her kiprigüm bir ḫār tek

6. Öz diyāruñdur göñüller mülki bes her dem n'içün
Çal u çap ėyler ḫeyāluñ yāġı-yı ḫūn-ḫˇār tek

7. Meḥv olur ḫorşīd rüḫsār-ı 'ereḳ-nāküñ görüb
Merdüm-i çėşmümle eşküm s̱ābit ü seyyār tek

8. Gövher-i sīr-āb Ḳovsī ister isen dehrde
Her ḫes ü ḫāşāka ḳatlan beḥr-i lengerdār tek

G.275

1. Āb-ı ḥėyvāndur leb-i le'l-i dür-efşānuñ senüñ
Medd-i 'ömr-i Ḫıżrdur serv-i ḫūrāmānuñ senüñ

2. Zeḫm-i ḫūn-efşān degül sīnemde ėy ebrū-kemān
Ėylemiş gül, ġunça-yı sīr-ābı pėykānuñ senüñ

[103] Bazı nüshalarda: Çeng sīr

3. Ėy perī boynumda zencīr-i cünūnumdur benüm
Riştė-yi mėhr ü vefā vu ‘ehd ü pėymānuñ senüñ

4. N'ola ger sīr-āb ḳılsan ġunça-yı ümmīdümi
Çėşmė-yi ḫorşīddür rüḫsār-ı tābānuñ senüñ

5. Kāş olaydı yüz bin il sermāyė-yi ‘ömrüm benüm
Tā olaydum her nefes çekmekde ḳurbānuñ senüñ

6. Teşnė-yi cāvīddür yā Reb ne yüzden ḳanuma
Çünki sīr-āb-ı ezeldür tīġ-i müjgānuñ senüñ

7. N'ola ger yanmaġda şem‘-i bezm tek ḫendān olım
Dil-güşādur ṣübḥ tek çāk-ı girībānuñ senüñ

8. Veṣf-i ḥālumdur benüm Ḳovsī bu kim sāḥir dėmiş
Öldürür āḫir beni ol çėşm-i fettānuñ senüñ

G.276

1. ‘Ömre yoḳdur ė‘tibār ėy cān niṣār olmaġ gerek
Fürṣetüñ tā elde var teslīm-i yār olmaġ gerek

2. Āḫir olmaġ çaġıdur bülbül ḫezān eyyāmınuñ
Nāle meşḳ ėt kim müheyyā-yı bahār olmaġ gerek

3. Gül yanında ‘izzet istersen eger bülbül kimi
‘Ömrler zāġ u zeġen çėşminde ḫˇār olmaġ gerek

4. Ger dilersen defter-i ‘ėşḳ içre aduñ yazıla
Teḫtė-yi meşḳ-i cünūn-ı nov-bahār olmaġ gerek

5. El çıḫardub āstīnden dāv çekdüm bilmedüm
Kim ḥerīf-i rūzgār-ı bed-ḳumār olmaġ gerek

6. Ėy yed-i beyżā-yı me‘nī gösteren sėḥr-āferīn
Ḫelḳ elinde pāymāl u ḫāḳsār olmaġ gerek

7. Tā meger hem-cinslıġdan yār olub iḳbāl ėde
Rūzgār ilen bi-‘ėynih rūzgār olmaġ gerek

8. Olmışam bī-ṣerfe ṣāf u pāk u bī-ġeşş āh kim
Dehr bāzārında ḳelb ü kem-‘eyār olmaġ gerek

9. Rāḥat istersen hünerden ‘ārī ol zinhār kim
Berg ü bār olduġca Ḳovsī sengsār olmaġ gerek

G.277

1. Göñglümi sāḳī kebāb u dāġ u büryān ėyledüñ
Ol ḳeder mėy vėrmedüñ kim baġrumı ḳan ėyledüñ

2. Göñglümüñ sī pāresin her çend yıġduñ bir yėre
'Āḳibet bir yėrde övrāḳın perīşān ėyledüñ

3. Daḫı n'içün el götürmezsen dil-i bī-tābdan
Kim anı sėyl-āb-ı teşvīş ile vīrān ėyledüñ

4. Evvel alduñ göñglümi āḫir buraḳduñ yazıya
Ḫāṭırum cem' ėyledüñ ammā perīşān ėyledüñ

5. Ben anuñçün ėy Mesīḥā rāżıyam dermāna kim
Derdüm arturduñ benüm her çend dermān ėyledüñ

6. Sen ki yėr gülşende vėrmezdüñ baña ėy bāġbān
Pes n'içün öz āşyānum bend ü zindān ėyledüñ

7. Dutmasuñ mı ėy felek āyīnemi zengār kim
Kūrlar şehrinde bāzārında ḥėyrān ėyledüñ

8. Bir nėçe dilbilmez ile hem-sevād ėtdüñ beni
Men ki Eflāṭun idüm ṭifl-i debistān ėyledüñ

9. Başuñı dāġ ėylemek Ḳovsī münāsibdür ki sen
Bī-beṣīretler şebistānın çırāġān ėyledüñ

G.278

1. N'ola ger telḫ-kām olsam men-i yėk-reng ṣehbā tek
Ki yüz al ile sāḳī baġrumı ḳan ėtdi mīnā tek

2. Yazarlar ḳetlüme bī-reḥmler ḳanumla meḥżerler
Dem-i cān-beḫş ile eḥyā-yı ḫelḳ ėtsem Mesīhā tek

3. Beni ṣeḥrāya ėy sėyl-āb-ı eşküm sen revān ėt kim
Sevād-ı şehr olmış teng-çėşm ehl-i dünyā tek

4. Mėy-i gülgūn ḫumārı, sāḳī-yi gül-çėhre hicrānı
Beni ol iki sengīn-dil ayaġdan saldı mīnā tek

5. Feġān kim her ḳeder tedrīc ile kėyfiyyetüm artar
Töker topraġa sāḳī eşkümi ser-cūş-ı ṣehbā tek

6. Beni gerdūn hemān gün şūr-beḫt ü telḫ-kām ėtdi
Ki sīnem gövher ile oldı mālāmāl deryā tek

7. Ġübār-ı ḫāṭır-ı gerdūn-ı nā-inṣāf olur Ḳovsī
Ṣebā göñglüm ġübārın ger perīşān ėtse ṣeḥrā tek

G.279

1. Ḫˇār u ẕelīl ü zār u perīşānuñgam senüñg
Kūyuñgda itlerüñg kimi nālānuñgam senüñg

2. Ger günde yüz çin öldüresen tīġ-i nāz ile
Ḳurbānuñgam senüñg yėne ḳurbānuñgam senüñg

3. Her çend hīçe satduñg ise ʻāḳibet beni
Tañgrı bilür ki bendė-yi fermānuñgam senüñg

4. Gerdūn gözümde sebzece yoḫdur ḥesābda
Tā pāymāl-ı serv-i ḫürāmānuñgam senüñg

5. Her şāhbāz ṣėyd ėdebilmez revān beni
Kim men esīr-i pencė-yi müjgānuñgam senüñg

6. Yüz bin söz ile bir söze hem bulmanam mecāl
Ez bes ki meḥv-i çėşm-i süḫen-dānuñgam senüñg

7. Geh şükr gāh şekve ġereż her dil ile var
Ḳovsī kimi hemīşe s̱enā-ḫˇānuñgam senüñg

G.280

1. Āb-rū ez bes ki rüḫsāruñgda pėydādur senüñg
ʻĀşıḳuñg yüz perdede ėy şemʻ rüsvādur senüñg

2. Gözlerüñg eḥyā vėrür emvāta her neẓẓāreden
Ol Mesīḥāsan ki bīmāruñg Mesīḥādur senüñg

3. Ser-be-ser ʻālem göñgül bir kāse ḳandur şükr kim
Her yana ʻezm ėylesen rizḳüñg müheyyādur senüñg

4. Bilginen zinhār erbāb-ı beṣīret ḳedrini
Ėy dür-i ter ḳiymetüñg çün çėşm-i bīnādur senüñg

5. Kākülüñg tek baş çeker yüz ol ḳeder āhum benüm
Medd-i serv-i ḳāmetüñg her çend reʻnādur senüñg

6. Daġdan çıẖmaz ṣedā tā bir hem-āvāz olmaya
‘Āşıḳa kūyuñgda itler nāle-fermādur senüñg

7. Ol ġezel fėyżinden üz vėrmiş bañga Ḳovsī bu kim
Tā Füżūlī ẖesteye veṣlüñg temennādur senüñg

G.281

1. ‘Ėşḳ-i deryā-dil benüm göñglümde pinhān olsa yėg
Genc-i gövher menzili her çend vīrān olsa yėg

2. Ėylemez bī-ḳedr, ‘āşıḳ göñglini bī-tāblıġ
Gövher-i sīr-āb her miḳdār ġelṭān olsa yėg

3. Ėy dem-ā-dem çėşm-i pür-ẖūnumdan ikrāh ėyleyen
Her ḳeder kim ebr-i gövher-bār giryān olsa yėg

4. Nā-münāsibdür bitürmek zeẖm-i pėykānuñg senüñg
Ġunça-yı ümmīdümüz açılsa ẖendān olsa yėg

5. İnḳilāb-ı dehrden āgāh olan ‘ārif bilür
Teẖt ü tācından cahānuñg bend ü zindān olsa yėg

6. Çünki men göz açmanam ger tīre-rūz ister beni
Perdė-yi çėşmümde ol ẖorşīd pinhān olsa yėg

7. Her zamān kūyında Ḳovsī nālesin ‘ėyb ėtme kim
Ėyle bülbül bėyle gülzār içre nālān olsa yėg

G.282

1. Nāveküñg sīnemde ėy ebrū-kemān ẖem bolmasuñg
Göz bulaġından nehāl-ı ḳāmetüñg kem bolmasuñg

2. Ėtmek ister bü'l-heves āvāre kūyından beni
Ėyle kim şeyṭān diler Cennetde Ādem bolmasuñg

3. ‘Ėybdür ‘ār ėylemek eşk-i revānumdan benüm
Kim diyübdür Ke‘bė-yi kūyuñgda zemzem bolmasuñg

4. Ḫāne-zād-ı ‘eḳl kim pėyveste öz bendindedür
Düşmesüñg ṣeḥrālara bir özge ‘ālem bolmasuñg

5. Sehldür ger pīç ü tāb-ı hicrden bī-tāb olam
Kāş derd ü dāġuñg ėy ārām-ı cān kem bolmasuñg

6. ‘Āriżüñg ėy sebz-i teh gülgūn ḫoy-efşān olsa yėg
Ḥėyfdür kim sebze vü gül birle şebnem bolmasuñg

7. Eşkden Ḳovsī ġübār-ı ġem dutubdur çėşmümi
Pākdur zengārdan āyīne tā nem bolmasuñg

G.283

1. Ger nāle çekmesüñg dil-i bīmār n'ėylesüñg
‘Āşıḳ gözüm ger aġlamasuñg zār n'ėylesüñg

2. Sėyr-i gül ėtmek ile işüñg nāledür senüñg
Ėy ‘endelīb bes bu giriftār n'ėylesüñg

3. Ėy ‘āşıḳı dem-ā-dem ėden men‘ nāleden
Bir bėyle derdi ėtmesüñg iẓhār n'ėylesüñg

4. Derd ü belāya öz göz ü göñglüm salur beni
Yāruñg ne cürmi var ola eġyār n'ėylesüñg

5. Bāl u per açmasuñg ser-i kūyuñg dolanmasuñg
Āḫir bu bülbül ėy gül-i bī-ḫār n'ėylesüñg

6. Sensen egerçi ‘āşıḳa bī-dād ėden velī
Yüz bin günāha ėtmesüñg iḳrār n'ėylesüñg

7. Ḳovsī senüñg mi ḥāluñga bir ehl-i dil dėmiş
Ḳoymaz beni felek göz açım yār n'ėylesüñg

G.284[104]

1. Düşdüm esīr ‘ėşḳ oluban çāre n'ėylesüñg
Merhem degül ġemzė-yi ḫūn-ḫˇāre n'ėylesüñg

2. Her dem görüb yār ile eġyār rū-be-rū
Ṣebr ü ḳerār olmasa dildāde n'ėylesüñg

3. Ḳılsan nigāh leşker-i ġem fovc fovc olur
‘Ezm-i şikār ėyleseler ḳara n'ėylesüñg

4. Hem yandurub beni yaḫalar fitneler ėdüb
Bir şūḫ u şeñg ü ‘esker ile çāre n'ėylesüñg

5. Tenler onuñg vilāyetidür cān ilen gezer
Cānlar anuñg olanda göñgül çāre n'ėylesüñg

---

[104] Yalnız İstanbul nüshasında var.

6. Dervīş ėder du‘ā vu yėter pādşāha kim
Möḥtāc u bī-nevā vu gėdā vara n'ėylesün̂g

7. Menṣūr olub özi özine vėrse nuṣreti
Yėrden çeküb ayaġ el ol dāra n'ėylesün̂g

8. Ḳovsī meger bu beḥre düşüb çıḳmasan meger
Gülzār bāġ olsa belī ẖāra n'ėylesün̂g

9. Bir ḥerfe yüzce me‘nī-yi tekrār ḳarşu var
‘İşret olub bāġınca gülzāra n'ėylesün̂g

G.285

1. Esīr-i ‘èşḳ olana dāyim odlu dāġ gerek
Ṣabāḥadin gėceler ẖesteye çırāġ gerek

2. Benümle Tan̂grı içün sözde iẖtiṣār ėt kim
Uzun fesāneye vā‘iẓ dil ü demāġ gerek

3. Gerek cahānda hemīn yār u kūy-ı yār ban̂ga
N'içün ki bülbüle gül, bāġbāna bāġ gerek

4. Nevā-yı nāle yolın menden ögrenür bülbül
Velīk gül kimi ol ġunça-leb ḳulaġ gerek

5. Bu ḥālıla benüm eḥvālumı ṣoran söz uman
Yėri ki aġlamaġa hem demāġ çaġ gerek

6. Feġān ki tėz yėter encāma dūstlar şeb-i veṣl
Refīḳ çoẖ ki şefīḳ oldı yol ıraġ gerek

7. Yėter teġāfül ėdüb bėyle ser-girān ötmaġ
Elün̂g teṣeddüḳi sāḳī ban̂ga ayaġ gerek

8. Erinmeyince gön̂gül bī-fürūġdur me‘nī
Söz ile vėrmez ışıġ şem‘-i bezme yaġ gerek

9. Ḫeyāl ile gėceler pīç ü tāb bes Ḳovsī
Göz açuḳ oldı ne ḥāṣil gön̂gül oyaġ gerek

G.286

1. Ėy kemend-i zülf-i cānān kim resādur himmetün̂g
Ben kimi yā Reb perīşān olmasun̂g cem‘iyyetün̂g

2. Men gėdā-yı ‘èşḳem ü sen pādşāh-ı ḥüsnsen
Ėtmesün̂g kem sāye başumdan hümā-yı dövletün̂g

3. Ėy dür-i ter ḥācet-i mīzān-i istiġnā degül
Bilsen öz ḳedrüñ benüm yanumda çoḫdur ḳiymetüñ

4. Hīç yėrde çerḫ-i müste'cel nefes çaġ ėylemez
Ėyleme bī-dād eger bī-dāda yoḫdur ṭāḳetüñ

5. Ġem degül ėy dil eger bī-ṣāḥib ü vīrānesen
Pāsbān bes gencüñe öz ejdehā-yı ġėyretüñ

6. Sāḳīyā ger bī-tekellüf bī-te'eyyünsen velī
Āb-rūyuñdan felek ẓerfinde sıġmaz şövketüñ

7. Ḳeṭresen gerdūn ṣedefdür gövher olmaġ çaġıdur
'Ömrüñi pūç ėtme tā var iḫtiyāruñ fürṣetüñ

8. Ṣāl-ı eṭlesdür sañga Ḳovsī ne gėysen yaraşur
Nā-müvāfiḳ düşmeyübdür ṣūretüñle sīretüñ

G.287

1. 'Ėşḳüñde terk-i ser ḳıluram n'ėylemek gerek
Āḫir ne olduġın bilürem n'ėylemek gerek

2. Her kimse bir behāne ile ėy ṭebīb ölür
Ben hem bu derd ile ölürem n'ėylemek gerek

3. Pėyveste ġāyibāne ben ol derdbilmeze
Yüz bin dil ile yalvaruram n'ėylemek gerek

4. Dāġ-ı ġemüñ ki sikkė-yi neḳd-i ḥayātdur
Her nırḫa satsalar aluram n'ėylemek gerek

5. Ėy meṣleḥet bilen bañga teḳṣīr dutma kim
Ben kāfirem eger bilürem n'ėylemek gerek

6. Ėy ḫoş-ḫürām serv-i revānuñ belāsını
Neḳd-i revān vėrüb aluram n'ėylemek gerek

7. Ol mest-i nāza kim bilürem öldürür beni
Ḳovsī ölince yalvaruram n'ėylemek gerek

G.288

1. N'içün menden yüzüñ dönderdüñ ü ebrūya çīn urduñ
Melāmet tīġini çekdüñ teġāfül yayını ḳurduñ

2. Göñ̂gül kūyında yāruñ̂g sīnė-yi sūzānı yād ėyler
Ḳonan menzilde reh-rov fehm ėder ḳedrin köçen yurduñ̂g

3. Gözüm bir ʻömr eger ḳan aġladuñ̂g kim sildi müjgānuñ̂g
Bu hamı mėhr gösterdüñ̂g göñ̂gül kimden vefā gördüñ̂g

4. Ser-i rāhında bir ümmīd ile ėy nāle ḳonmışken
Sitem ḳılduñ̂g benüm topraġumı eflāka savurduñ̂g

5. Beni yüz bin ṭebībüñ̂g minnetinden ėyledüñ̂g fāriġ
Nigāh-ı gūşė-yi çėşm ile tā eḥvālumı ṣorduñ̂g

6. Yüz ü ẖāl u leb ü çāh-ı zeneẖdān u buẖaġuñ̂gla
Beni ėy āteş-i sūzān ġerīb odlara ḳavurduñ̂g

7. Benüm Mecnūna Ḳovsī hīç yoldan nisbetüm yoẖdur
Hemīn deʻvī degül bu, onı ėşitdüñ̂g beni gördüñ̂g

G.289

1. Ėy nāle yaman göñ̂gline yāruñ̂g es̱er ėtdüñ̂g
Gėtdüñ̂g ki ẖeberdār ėdesen bī-ẖeber ėtdüñ̂g

2. ʻĀşıḳlar içün ḳebri anuñ̂g oldı neẓergāh
Bu gözler ile her kime bir yol neẓer ėtdüñ̂g

3. Ėy ebr-i bahār ėyleme su göñ̂glümi sen kim
Her ḳeṭreni deryā-yı keremden göher ėtdüñ̂g

4. Āhum yėli tek yandurur eflāki nesīmüñ̂g
Ėy bād kimüñ̂g kūyına yā Reb (?) güẕer ėtdüñ̂g

5. Rüẖsār-ı ʻereḳ-nāk ile ötdüñ̂g mi çemenden
Kim lāleni dāġ u güli ẖūnīn-ciger ėtdüñ̂g

6. Ḳan yaşuma ėtmezdi vefā dīdelerüm kim
Her zeẖm-i şerer-bārumı bir çėşm-i ter ėtdüñ̂g

7. Geh sėyl-i sirişk ile gehī āh ile Ḳovsī
Gerdūnuñ̂g ėvin yıẖduñ̂g u zīr ü zeber ėtdüñ̂g

G.290

1. Gerçi şövḳ ėtmiş beni āteş-ʻinān sėyl-āb tek
Durmışam bir yėrde vü ser-geşteyem gird-āb tek

2. Ol nefes kim görmenem āyīnė-yi rüḫsāruñı
'Üżv 'üżvüm bir birinden ayrılur sīm-āb tek

3. Kāse kāse ḳan ki sensiz içdüm ü dem urmadum
Ḳaṭre ḳaṭre geldi çeşmümden şerāb-ı nāb tek

4. Tėz yėter encama rūz-ı veṣl kim ben dūstlar
Yaḫşı günler görmişem ammā ḫeyāl u ḫ˘āb tek

5. N'ola başum ötse göklerden ki ḫāk-ı kūyuña
Her seḥer yüz sürterem ḫorşīd-i 'ālem-tāb tek

6. Zāhid-i efsürde 'āşıḳ ṣöḥbetinden germ olur
Bādė-yi gülgūn ile memzūc olınmış āb tek

7. Ṣübḥ-i veṣl ü şām-ı hicrānum benüm yėksān gėçer
Hīç kāfir olmasuñ Ḳovsī men-i bī-tāb tek

G.291

1. Bağrumı yüz yėrde artuḳ deldi müjgānuñ senüñ
Sīnemi göz göz zirėh tek ėtdi pėykānuñ senüñ

2. Gör dil-i ṣed-pāremi müjgān-ı ḫūn-ḫ˘ārumda kim
Yėg bilür bu dilleri çeşm-i süḫen-dānuñ senüñ

3. Ġunça-yı teṣvīr açılmazken ne mö'cüzdür bu kim
Açdı göñlüm 'üḳdesin gül-berg-i ḫendānuñ senüñ

4. Bir bire ez bes ki oḳşar ferḳ ḳılmaz bāġbān
Medd-i nālemden benüm serv-i ḫūrāmānuñ senüñ

5. Ebr yėlden dağılur yā Reb ne yüzdendür bu kim
Āhum ile cem' olur zülf-i perīşānuñ senüñ

6. Ḳanı dolmışlar kimi ārām bulmaz bir nefes
Olmayınca Ḳovsī-yi ser-geşte ḳurbānuñ senüñ

G.292

1. Ḫoş āb u tābludur ebr-i nov-bahār bu il
Ümīd kim ola kāmumca rūzgār bu il

2. Bu āb-rūy ki gülşende var ġerīb degül
Ger olsa nov-gül-i bī-ḫār nūk-ı ḫār bu il

3. Düçār olur bañga ben hem añga düçār oluram
Ol āhū gözlüye kim olmışam düçār bu il

4. Gözümde mesken ėder hāle içre māh kimi
Bañga gözüm ışığı vėrmez intiẓār bu il

5. Egerçi bir nėçe gün ḫār zeḥmetin çekdüñg
Velī yėg oldı günüñg günden ėy hėzār bu il

6. Kemend-i nāle ile şīrler esīrüm iken
Beni bir āhū-yı Çīn ėyledi şikār bu il

7. Gözüm çırāğı gözüm var kim vüṣūla yėte
Ne ārzū ki benüm gözlerümde var bu il

8. Ayaġ başa çeküb baş ayaġuñga ḳoyaram
Gözüñg sebū-kėşiyem çekmenem ḫumār bu il

9. Nigār-ḫānė-yi Çīn oldı gözlerüm Ḳovsī
Bu āb u reng ile kim geldi nov-bahār bu il

G.293

1. Sāḳīyā baġrum mėy-i gülgūn içün ḳan oldı gel
Ṣebr ėvi sensiz tezelzül buldı vīrān oldı gel

2. Beḫyesinden zeḫmümüñg ikrāh ėderdüñg şükr kim
Açılub ol ġunça-yı pejmürde ḫendān oldı gel

3. Ḫāṭıruñg ḥālum perīşān olmaġ ile cem‘ olur
Ondan artuḳ kim sen istersen perīşān oldı gel

4. Ėy dil ü dīn düşmeni bī-reḥm kāfir-kīş hėy
İmdi kim göñglüm diyārı kāfir-istān oldı gel

5. Gūşė-yi ḫelvet açarken açmaz oldı göñglümi
Ol bėhişt-i cāvdānum bend ü zindān oldı gel

6. Ėy yüzüñg şem‘-i tecellī kākülüñg şām-ı belā
Rūzgārum ḳara eḥvālum perīşān oldı gel

7. Veḳt içün Ḳovsī çekerdüñg intiẓār-ı cām-ı mėy
Ebr-i gövher-bārdan ‘ālem gülistān oldu gel

G.294

1. ‘Āşıḳa ṣübḥ-i ümīd ü şām-ı hicrāndur ḫeyāl
Bülbül-i mehcūra hem gül hem gülistāndur ḫeyāl

2. Derd dermān ile töv’emdür eger bīnā isen
Her ḳeder kim veṣldür düşvār āsāndur ḫeyāl

3. Gāh yoḫ yėrden açar yüz ġem niḳābın çėhreden
Gāh yüz bin derd-i bī-dermāna dermāndur ḫeyāl

4. Her kimüñ ḥālınca menẓūrınca meḳṣūdıncadur
Gāh keştī gāh lenger gāh ṭūfāndur ḫeyāl

5. Bilmenem kim handayam ben yėrdeyem yā gökdeyem
Bes müşevveşdür dimāġ ez bes perīşāndur ḫeyāl

6. Ehl-i himmet mīhmānsız ḳalmaġı düşvārdur
Şükr li'llāh kim göz ü göñglümde mėhmāndur ḫeyāl

7. Her ne gelse ‘āşıḳa dildārdan dildārdur
Düşmese cānān ele cān çekme cānāndur ḫeyāl

8. İns ü cinn ü dīv ü ded varı müseḫḫerdür añga
Ẓāhiren kim Ḥātem-i mülk-i Süleymāndur ḫeyāl

9. Anlayan bir nöḳṭeden yüz bin kitāb anlar sözüm
Kim göñgül bir ḳeṭre vü deryā-yı ‘ümmāndur ḫeyāl

10. Ẕerre ẕerre ‘üżv ‘üżvüm her biri bir yėrdedür
Bes ki Ḳovsī ārzū cem‘ ü perīşāndur ḫeyāl

G.295

1. Çerḫ-i ser-gerdān ile dest ü girībāndur göñgül
Gird-bād-ı dāmen-i ṣeḥrā-yı imkāndur göñgül

2. Sīnede hem ḳeṭre hem deryā-yı ‘ümmāndur göñgül
Gāh bir mėy-ḫāne gāhī bir avuc ḳandur göñgül

3. Kākülüñ tek kim döner öz meṭlebince başuñga
Bir ṭerefden cem‘ ü yüz yandan perīşāndur göñgül

4. Göz yumınca eglenüb bir yėrde durmaz sīnede
Sanasan sīm-ābdan sīr-āb-ı pėykāndur göñgül

5. Lüṭf ėdüb mė‘mār onı yüz reng te‘mīr ėyledi
Bilmenem yā Reb ne yüzdendür ki vīrāndur göñgül

6. Gövher-i ġelṭānı ṣerf ėtmekde imsāk ėylemez
Dīdedür ebr-i bahār u beḥr-i ʻümmāndur gön͡gül

7. Āh kim ḫorşīd-i ʻālem-tāb-ı ṣübḥ-i veṣl iken
Şemʻ-i bezm-i bī-fürūġ-ı şām-ı hicrāndur gön͡gül

8. Öz ėvin bī-cā degül men tek ferāmūş ėylese
ʻÖmrlerdür kim senün͡g kūyun͡gda mėhmāndur gön͡gül

9. Ẕövḳsiz sanman͡g onı ger ʻezm-i cövlān ėylemez
Bėyle kim ʻālemde Ḳovsī teng-mėydāndur gön͡gül

G.296

1. Gėtme başun͡g ṣedḳesi ėy serv-i ḫoş-reftār gel
Gėtdüm elden ėy dolanım başun͡ga dildār gel

2. Geldi eyyām-ı bahār u şūr saldı ʻāleme
Gel ne durmışsan daḫı ėy sāḳī-yi ḫūn-ḫ̌ār gel

3. Nā-tevānlıġdan yaman düşdüm men-i bī-dest ü pā
Gel elümden dut ayaġun͡g ṣedḳesi ėy yār gel

4. Ġunçaya pervāne tek bülbül dönüb tekrār ėder
Kim yėrün͡g boşdur senün͡g ėy şemʻ-i gül-rüḫsār gel

5. Cān niṣār ėtmekde bir ʻömr intiẓārun͡g çekmişem
Ėy ṭebīb-i bī-mürüvvet tā ḥayātum var gel

6. Getdi ol günler ki ārām u ḳerārum var idi
Ḳoymadı ġem mende tāb u ṭāḳet ėy ġem-ḫ̌ār gel

7. Nālesinden derd-i ser çekdün͡g müdārā ėyledün͡g
İmdi kim dilden düşübdür Ḳovsī-yi bīmār gel

G.297

1. Ḫendė-yi zīr-lebi içün olma ḫūnīn-dil gön͡gül
Açılur ol ġunça-yı sīr-āb sen açıl gön͡gül

2. Baġrun͡ga bas dāġını zeḫm içre yaşur beḫyesin
Ḫūblar ėḥsānınun͡g zinhār ḳedrin bil gön͡gül

3. Günde bir neẓẓāre besdür çėşm-i mestinden san͡ga
Bir söz ü bin ḥerf birdür anlar isen dil gön͡gül

4. Cām-ı mėyden oldı ḫorşī̇d-i ḳiyāmet āşkār
Yatmış isen aç gözüñ ger mest isen ayıl göñül

5. Çekmek istersen nefes bezminde yāruñ āh kim
Bir nefesdür veṣl eyyāmında ay u il göñül

6. Çün bilür eḥvāluñı dāniste ṣormaz ḥāluñı
Özgedür ḫūblar dili ger bilmez isen bil göñül

7. Ḳovsī̇nüñ yüz yėrde ġem tī̇ġi sökübdür sī̇nesin
Sen daḫı bu reḫnelerden aç gözüñ açıl göñül

G.298

1. Kūyuñda Ḫıżr-ı dī̇dė-yi bī̇dārdur göñül
Tövfī̇ḳ yārdur aña kim yārdur göñül

2. Hansı dil ile kimse göñül veṣfin ėylesüñ
Kim her ḳeder dėsen dėmesen vardur göñül

3. Bī̇-hūşlar te’emmüli huşyāra benzemez
Kim bī̇-ḫeberlıġınca ḫeberdārdur göñül

4. Çoḳ iżṭirāb kūyına gėtmaġda ėyleme
Āheste ėy refī̇ḳ ki bī̇mārdur göñül

5. Mėy gerçi ḳana ḳana içer gözlerüm velī̇
Cām-ı şerāb sāḳī̇ ü ḫūn-ḫ̌ārdur göñül

6. Ėy şāḫ-ı gül senüñ ser-i kūyuñ esī̇ridür
Her çend būy-ı gül kimi seyyārdur göñül

7. Ḳovsī̇ ayaġ gėder mi ser-i kūy-ı yārdan
Ėy mürġ-i per-şikeste giriftārdur göñül

G.299

1. Salubdur odlara tā şem‘-i rüḫsāruñ beni ėy gül
Benümçün hem yanar pervāne hem efġān ėder bülbül

2. Eger cān tāzeler çėşmüñ nigāhuñ cān alur ammā
Eger zencī̇r ola zülfüñ velī̇ zencī̇r üzer kākül

3. Çırāġı yandı ‘ėşḳüñ benden ü ben ‘ėşḳden yandum
Beli meşhūrdur külden od olmaġ ẓāhir oddan kül

4. Münāsibdür gözümde eglenüb ārām eger dutsan
Ki sen serv ü benüm kipriklerümdür sebze çėşmüm gül

5. Bañ̂ga yol gösterüb ṣeḥrā yolın ol başladı evvel
Ki Mecnūnuñ̂g ėvi göñ̂glüm kimi yā Reb çöl olsuñ̂g çöl

6. Eger ẖelḳi nesīm-i sünbül-istān ter-demāġ ėyler
Velī ol zülf ü kākül nükhetinden āb olur sünbül

7. Ne bāküm var eger ser-geştedür dil, ḳed dü-tā Ḳovsī
Ki deryālarda göñ̂glüm keştīdür çaylarda cismüm pül

G.300

1. Egerçi ẖoş-nesīm ü tāze vü pür-tāb olur sünbül
Velī ol zülf ile kākül yanında āb olur sünbül

2. Beni pervāne tek reşk āteşi bī-tāb ėder ol gün
Ki ẖeṭṭüñ̂g pīç ü tābından ser-ā-pā tāb olur sünbül

3. Ne yaẖşı gündür ol günler ki ẖeṭṭ-i sebz reşkinden
Binā-gūşuñ̂g görüb şem'-i şeb-i mehtāb olur sünbül

4. Nėce ol kākül-i pür-tāb ile olsuñ̂g ber-ā-ber kim
Nesīm-i ẖāk-ı rāhuñ̂gdan senüñ̂g bī-tāb olur sünbül

5. Perīşān kākül ilen sen gülistāndan gėden yėrde
Dem-ā-dem dāmenüñ̂gden dutmaġa ḳüllāb olur sünbül

6. Ḥesedden gül düşer odlara ben tek dāġ olur lāle
Ki zülfüñ̂g nükhetinden sebze tek sīr-āb olur sünbül

7. Ne ümmīd ile Ḳovsī ġunça iken açılım gül tek
Ki bu gülşende āẖir ẖerc-i pīç ü tāb olur sünbül

G.301

1. Egerçi kem-süẖen ü bī-nevāyam ėy bülbül
Kenār dutma ki ben āşnāyam ėy bülbül

2. Sañ̂ga müyesser olan berg ü ber zekātı içün
Yėtiş harāyuma kim bī-nevāyam ėy bülbül

3. Getürmişem iki dünyānı dād u bī-dāda
Ne ġem eger ben özüm bī-ṣedāyam ėy bülbül

4. Getür eger gül eger berg-i sebz her ne ola
Beni tėz almaġ olur kem-bahāyam ėy bülbül

5. Egerçi mecmere temkīni benden ögrendi
Sipend-i me'rekė-yi hāy hāyam ėy bülbül

6. Durub oturmışam ez bes çemende güller ile
Tamām berg, ser-ā-pā nevāyam ėy bülbül

7. Yaman es̱erlü olur gerçi nāle rāst-be-rāst
Helāk-ı gūşe vü ṭerz ü edāyam ėy bülbül

8. Benüm yanumda sipėhr-i bülend kūtehdür
Egerçi ṣūret ile nā-resāyam ėy bülbül

9. Gel olma bu ciger-i pāre pāreden ġāfil
Ki yüz çemen gül içün ḫūn-bahāyam ėy bülbül

10. Ḥeḳīr baḫma baŋa ḳīl ü ḳāl bilmez isem
Ki ehl-i ḥāl arasında belāyam ėy bülbül

11. Yėtişse 'erşe eger nāle ile başum kim
Hemān fütāde hemān ḫāk-ı pāyam ėy bülbül

12. Apardı hūşumı Ḳovsī feġān ile ammā
Ḫarāb-ı zemzemė-yi āh u vāyam ėy bülbül

G.302

1. Bāġ-ı Cennetden eger göz yumsa Ādem ġem degül
Rövżė-yi kūyuŋ senüŋ terk ėyleyen ādem degül

2. Ėy dolanım başuŋa bilsem ki sen ġem-ḫ̌ārsan
Yüz ġem ü mėḥnet girībānum dutarsa ġem degül

3. 'Ėşḳ derdin bü'l-heves yanında iẓhār ėtme kim
Her özin bilmez bu gencüŋ sirrine meḥrem degül

4. Şebnemi ėy çėşmė-yi ḫorşīd gözden ḳoyma kim
Az düşer ṣāḥib-neẓer her çend 'āşıḳ kem degül

5. Teşne-çėşmem ben meger göŋlüm beni sīr-āb ėde
Yoḳsa deryālar ḥerīf-i dīdė-yi pür-nem degül

6. Ḥātem oldur kim günāhından gėçer bir mücrimüŋ
'Ālemüŋ māl u menālından gėçen Ḥātem degül

7. El ayaġ çoḳ çalma teslīm ol özünĝ incitme kim
Bėyle möhlik zeḫm Ḳovsī ḳābil-i merhem degül

G.303

1. Zeḫm-i tīġünĝ ḫelḳden bīhūde yaşurmış gönĝül
Mümkün olmaz ėtmeye ol ġunça-yı sīr-āb gül

2. Şem‘ tek zinhār od yandurmanĝ ėy ḫorşīd ü māh
Kim ėder tedrīc ile her eḫgeri eflāk kül

3. Bī-tekellüflerden ol bī-bāk ötmez ser-girān
Bilse kim inṣāf mīzānında aġırdur yünĝül

4. Özge ḫūblar hem dutar çėşmümde ol servünĝ yėrin
Bülbül-i mehcūr eger şem‘ isteye pervāne gül

5. Gelme ėy Mecnūn benüm ardumca ‘eḳlünĝ var ise
Āhūdan ḳeṭ‘-i neẓer ḳıl kim yaman çöldür bu çöl

6. Sensiz ėy serv-i sehī-ḳāmet bu aġlar ol güler
Gönĝlümi almaġdan ötrü gāh bülbül gāh gül

7. Ḳāmet-i ḫem n'ola ger eşküm ‘inānın dutmasa
Baġlamaġ mümkün degül deryā-yı bī-pāyāna pül

8. Ol ġezel fėyżinden üz vėrmiş banĝa Ḳovsī bu kim
Bu imiş ḳismet Fuẓūlī ḫ˘āh aġla ḫ˘āh gül

G.304

1. Men imtiyāz-ı mescid ü mėy-ḫāne bilmenem
Ye‘ni ki ġėyr-i sāḳī vü pėymāne bilmenem

2. Lāl ėylemiş benüm dilümi ḥėyret ėy ṣebā
Bülbül sanur ki nālė-yi mestāne bilmenem

3. Tā bir piyāle sāḳī-yi ḫūn-ḫ˘ār vėrmeye
Yüz kāse ḳan eger içerem ḳanabilmenem

4. Ėy Ḫıżr ‘ėşḳ kūyına yārunĝ apar beni
Kim bes ki serḫoşam reh-i mėy-ḫāne bilmenem

5. Ėy şem‘ ben ol āteş-i rüḫsārı isterem
Pervāne tek n'ėylim her oda yanabilmenem

6. Ėy nāle söyle Tanĝrı içün handadur gönĝül
Vīrānemünĝ yolın men-i dīvāne bilmenem

7. Ben pėykerüm kül olmaġ içün ėylerem şitāb
Ol nāzenīn sanur oda ḳatlanabilmenem

8. Yüz bin dil ile derdümi ol zülf ü kāküle
Sen söyle ben bu dilleri ėy şāne bilmenem

9. Her derd olsa çāresi var ėy ṭebīb ben
Hīç bir ʻelāc dīdė-yi ḥėyrāna bilmenem

10. Ėy ʻendelīb rüḫṣet-i güftār var ise
Sen açginen dilüñ ki ben efsāne bilmenem

11. Ben vėrmişem riżāmı anuñ öz riżāsına
Gerdūn sanur ki āh-ı ġerībāne bilmenem

12. Menẓūr iki cahānda hemīn Leylīdür baña
Her çend meṭleb-i dil-i dīvāne bilmenem

13. Ben āşnālıġuñ revişinden ki ʻümdedür
Bīgāneyem velī seni bīgāne bilmenem

14. Her yana dönse ḳible-nümā secdedür işüm
Ben intiḫāb-ı Keʻbe vü büt-ḫāne bilmenem

15. İki cahāna vėrsem eger bir neẓāresin
Ḥeḳḳā ki ḳedr-i cilvė-yi mestāne bilmenem

16. Bezminde ėy sipend yanub anginen beni
Ben ḫod bu günde dūstları anabilmenem

17. Ėy ʻėşḳ anuñ yanında aradan götür beni
Kim ben özümden özgeni bigāne bilmenem

18. Ėy berḳ ėtmedüñ baña bir ḳatla iltifāt
Sanduñ meger ki öz oduma yanabilmenem

19. Sėyl-i fenā yėtürdi tozın ʻerşe göñglümüñ
Ḳovsī henūz ben onı vīrāne bilmenem

G.305

1. Veṣlüñgi pėyveste ėy āşūb-ı dövrān isterem
İltifātuñ dem-be-dem ėy berḳ-cövlān isterem

2. İstemezler Berhemenler hīç büt-i Çīn veṣlini
Ol ḳeder kim ben seni ėy nā-müselmān isterem

3. Ḳiblegāhum ėyle bir te‘mīr gāhī gön͡glümi
Ben bu vīrān olmışı her çend vīrān isterem

4. Men ki nov-güller gözinden düşmişem şebnem kimi
Bir teveccüh senden ėy ḫorşīd-i tābān isterem

5. Tā ola meḳdūr, bī-tābāne dönmek başun͡ga
Kākülün͡g tek gön͡glümün͡g ḥālın perīşān isterem

6. Gül san͡ga erzānī ėy bülbül ki ben menẓūrumı
Fitnė-yi āḫir-zamān āşūb-ı dövrān isterem

7. Tā bulım ol sāḳī-yi ḫūn-ḫ̌ār elinden bir şeref
Mütteṣil mīnā kimi öz bağrumı ḳan isterem

8. Bü'l-hevesden derd umar gön͡glüm ne bī-derdem görün͡g
Sirkeden kėyfiyyet-i mėy, ölüden cān isterem

9. Bilmişem kim derd-i ‘ėşḳün͡g ḳābil-i dermān degül
Men ki her bī-derdden ol derde dermān isterem

10. Olmasun͡g kem sāḳīnün͡g hergiz başumdan sāyesi
Kim mėy-yi gülgūn vėrür ger bir avuc ḳan isterem

11. Ḳoymadı cismümde müşkīn ḫāllarun͡g bir ḳeṭre ḳan
Ben hemān ser-pencė-yi şāhīn-i müjgān isterem

12. Senden özge gerçi Yūsuf ‘erż-i rüḫsār ėyleye
Kāfirem kāfir eger ėy nā-müselmān isterem

13. Bir avuc toprağumı reḥm ėt zemīn-gīr ėyleme
Kim ben onı gird-bād-ı deşt-i imkān isterem

14. Rūḥ-ı Mecnūnı seversen bir dem ėy zencīr açıl
Kim dutulmış şehrden gön͡glüm biyābān isterem

15. Ėy nesīm-i kūy-ı cānān bir teveccüh ḳıl ki ben
Çerḫ ile toprağumı dest ü girībān isterem

16. Miṣre‘-i re‘nā sever tek ṣāḥib-i ṭeb‘-i bülend
Ḳāmet-i mövzūnun͡g ėy serv-i ḫūrāmān isterem

17. Tā şeb-i hicrānun͡gı her gün ferāmūş ėyleyem
Ṭāḳ-ı nisyān olmışam ez bes ki nisyān isterem

18. Vėrdi öz kāmumca gerdūn her ne isterdüm ki ben
Derdüŋ artuḳ isterem her çend dermān isterem

19. Ben ki Ḳovsī sözlerümden ḫūn-ı derd ü dāġ aḫar
Derd-senc-i dāġ-perdāz-ı süḫen-dān isterem

G.306

1. Hemīşe şem‘ kimi ṣerf-i pīç ü tāb oldum
Zamāne her kimi yandurdı ben kebāb oldum

2. Göŋgülden ötrü gözel ‘ömrümi tebāh ėtdüm
Bu bir ḫarābe içün ḫān-mān-ḫarāb oldum

3. Anuŋ cemālına her kim ki baḫdı ben eridüm
Çemende özgesi gül derdi ben gül-āb oldum

4. Egerçi ḫelḳ diyer gün çıḫar görer ‘ālem
Baŋga göz açmadı hīç kim ger āftāb oldum

5. Feġān ki dehrde bir pul bahāma vėrmediler
Egerçi ḫūn-ı ciger birle le‘l-i nāb oldum

6. Oda düşen od olur beḫt-i vājgūnı görüŋ
Ki ben bu odlar içinde erindüm āb oldum

7. Yaḫamdan el götür ėy dil ne āşnālıġdur
Ki ben senüŋ oduŋga yandum u kebāb oldum

8. Nėce görim senüŋ ile berāber eġyārı
Gözüm sen āyīne alduŋ ele ben āb oldum

9. Bu iżṭirāb ile hicrān ḥikāyetin Ḳovsī
Dėme dėme ki senüŋ ḥāluŋga kebāb oldum

G.307

1. Pīç ü tāb-ı cövher-i te’s̱īrden bīgāneyem
Gerçi ben mövc-i nesīm-i nālė-yi mestāneyem

2. Ṣübḥler me‘mūreyem aḫşamlar vīrāneyem
Men ki bir ḫorşīd-i tābān şem‘ine pervāneyem

3. Ṣöḥbetüm ol Leylī ile baġlamaz ṣūret ki ben
Bir özin bilmez sözin żebṭ ėylemez dīvāneyem

4. Çoḳ baŋga teklīf-i mescīd ėtme ėy zāhid ki ben
Bu ḫemīde ḳed ile mėḥrāb-ı āteş-ḫāneyem

5. Göz n'içün örtersen ėy şem'-i belā benden ki ben
Tīre-rūzam sürmė-yi ẖākister-i pervāneyem

6. Tük aġardı vu ḳaradur rūzgārum 'ėşḳden
Gėçdi eyyām-ı bahār u ben hemān dīvāneyem

7. Cuġd tek ḳānūn-ı teklīf ü tevāżü' bilmenem
Her ẖarābuñ kim olam mėhmānı ṣāḥib-ẖāneyem

8. N'ola ḳedrüm bilmeyüb ger salsa gözlerden beni
Kim felek kūtāh-bīn ben me'nī-yi bīgāneyem

9. Ėtme Ḳovsī bādė-yi gül-reng teklīfin bañga
Mėy sen iç kim ben ẖarāb-ı cilvė-yi mestāneyem

G.308

1. Bāġbān gül senüñg, ol şö'lė-yi rüẖsār benüm
Bādė-yi nāb senüñg, sāḳī-yi ẖūn-ẖ̌ār benüm

2. Çemenüñg servleri varı sañga erzānī
Ol nehāl-ı ḳed ü ol şīvė-yi reftār benüm

3. Ser-be-ser rövżė-yi riżvān senüñg olsuñg zāhid
Bir avuc ẖāk-ı der-i yār-ı vefādār benüm

4. İltifāt ėyle gözüñg ṣedḳesi göñglüñg ẖėyri
Sil gözüm yaşını al göñglümi ėy yār benüm

5. Her bilür bilmeze ez bes ki beni yalvardur
Aparur 'irżümi āẖir dil-i bīmār benüm

6. Ḫod-nümālıġ yėter ėy nāle ne ġovġādur bu
Ġemümi her yėtene ėyledüñg iẓhār benüm

7. Her öten kimse güler, gül kimi sensiz günüme
Gėceme şem' kimi her yėten aġlar benüm

8. Ne ḳeder uymış ola düşmen-i dīrīn yėgdür
Ḳara beẖtüm yuẖudan olmaya bīdār benüm

9. N'ola ger aġzumı şīrīn ėde bir gün yā Reb
Bir iki ḥerf ile ol le'l-i şeker-bār benüm

10. Bī-kesem kāfir olan ḳalmaya bī-kes ben tek
Añga ėy nāle sen ėt derdümi iẓhār benüm

11. Eridür daġları dūd-ı nefesüm şem‘ kimi
Kāş eḥvālumı hīç ṣormaya dildār benüm

12. Nėy-i bī-berg ü berem gerçi vücūdum yoḳdur
Ne ḳeder derd dėsen yoḳ dėmenem var benüm

13. Ḳorḫaram kim dönüb inṣāf vėrüb yār olalar
Ġem-i pinhānumı ger bilseler eġyār benüm

14. Ḳara baġrum su olur göñ̂glüm açılmaz Ḳovsī
Dilümi ḫāme kimi açmasa güftār benüm

15. Ḳovsī bu ol ġezel-i neġz-i Füżūlīdür kim
Nāle ile başum aġrıtdı bu bīmār benüm

G.309

1. Yıḫduñ̂ beni ėy sāḳī-yi dövrān n'ėylemişdüm
Yaḫduñ̂ beni ėy āteş-i hicrān n'ėylemişdüm

2. Āvārė-yi dėyr ü ḥeremem ḳaşuñ̂ ucından
Ėy ḳiblė-yi her gebr ü müselmān n'ėylemişdüm

3. Ḥesret beni öldürdi neṣīb olmadı tīġüñ̂
Ėy rūḥ u revānum sañ̂ga ḳurbān n'ėylemişdüm

4. Pervāne kimi dün gėce varı per ü bālum
Yandurmaduñ̂ ėy āteş-i sūzān n'ėylemişdüm

5. Dindürmedi vü dinmedi vü ṣormadı ḥālum
Yā Reb ne dėmişdüm men-i ḥėyrān n'ėylemişdüm

6. Döndi başuñ̂ga kākül ü pā-būsuñ̂ga yėtdi
Bilmem ki men-i zār u perīşān n'ėylemişdüm

7. Ol āyīne-rū āyīnemüñ̂ sildi ġübārın
Ḳovsī añ̂ga lāyiḳ men-i ḥėyrān n'ėylemişdüm

G.310

1. N'ėylerdüm eger baġrumı ḳan ėylemesėydüm
Gözden onı kūyuñ̂da revān ėylemesėydüm

2. Derd-i dilümi nėy kimi teḳrīr ėdebilmem
Ėy vāy eger āh u feġān ėylemesėydüm

3. Küller gözüme şem‘ tek ėylerdi meḥebbet
Odlu dil ile şerḥ ü beyān ėylemesėydüm

4. Hicrānuñ elinden beni yā Reb kim alurdı
Cān terkini ėy cān-ı cahān ėylemesėydüm

5. Bes n'ėyler idüm dīn ü dil ü rūḥ u revānı
Ḳurbān sañga ėy serv-i revān ėylemesėydüm

6. Göñglümde yaşurdum ġemüñgi müşkül olurdı
Ol genci bu vīrānda nehān ėylemesėydüm

7. Hicrān güni mėyl ėtmez idüm bādeye Ḳovsī
Eşk ile bu ḳan olmışı ḳan ėylemesėydüm

G.311

1. Nėce bir yā Reb sehī-ḳāmetlere ḥėyrān olım
Kim diyübdür kim gerek pėyveste ser-gerdān olım

2. Veh ki mė‘mār-ı ezel bu növ‘ teṣvīr ėylemiş
Kim ġemüñg sėyl-āb ola sen genc ü ben vīrān olım

3. ‘Ömrlerdür kim olubsan ol büt-i Çīn meskeni
Ėy ḥerīm-i Ke‘bė-yi dil ben sañga ḳurbān olım

4. İstemez ol şem‘ kim pervāne fāriġ-bāl ola
Göñglümi incitme hem-dem ḳoy beni giryān olım

5. Bālumı yandurmagil ėy şem‘ cānum yaḫmadın
İsterem kim döne döne başuñga ḳurbān olım

6. Her gėce yüz bin ġem ü derdüñ ḳonaġumdur benüm
Bir gėce yā Reb n'ola ben hem sañga mėhmān olım

7. Ḳāmetüm Ḳovsī felek bükdiyse budur vechi kim
‘Ėşḳ mėydānında ben hem gūy hem çövgān olım

G.312

1. Nėy kimi leb-rīz-i feryādam es̱er müştāḳıyam
Nov-nehāl-ı gülşen-i derdem s̱emer müştāḳıyam

2. İller ü aylar veṭenden ayrılan āvāre tek
Bir zamān kūyuñgdan ayrılsam ḫeber müştāḳıyam

3. Ėyle kim bī-bāl u per ḳuş mėyl-i pervāz ėyleye
El ayaġum baġludur ammā sefer müştāḳıyam

4. Var derdüm çoḳ velī derd ehli azdur dehrde
Gövher-i bī-ḳiymetem ṣāḥib-neẓer müştāḳıyam

5. Serv-ḳedler çėşmüme ḫār-ı ser-i dīvārdur
Bes ki ben ol nov-nehāl-ı sīm-ber müştāḳıyam

6. Bāl u persiz ḳuşlaruñ öz āşyānı dāmdur
Bu sebebdendür ki kūyuñdan sefer müştāḳıyam

7. Otlanur bāl u perüm Ḳovsī ḫeyāl-ı şem'den
Ḫūb müheyyā ḫermenüm var bir şerer müştāḳıyam

G.313

1. Çoḳ Ke'bede se'y ėtdüm mėy-ḫāneye tuş geldüm
Tā her ikiden gėçdüm cānāneye tuş geldüm

2. Cehd ile neṣībinden kimse gėçemez zāhid
Ben mescide 'ezm ėtdüm mėy-ḫāneye tuş geldüm

3. Bir yaġı-yı dilbilmez adını göñgül ḳoymış
Zencīre baş endürmez dīvāneye tuş geldüm

4. Öz şem'ini unutdı yandı benüm odumġa
Hicrān gėcesi ger men pervāneye tuş geldüm

5. Ülfetlü perīveşler şükrin dėmemeklerden
Āḫir bir özinden hem bīgāneye tuş geldüm

6. Öz bābını her kimse her yėrde tapar Ḳovsī
Ben her yana kim gėtdüm dīvāneye tuş geldüm

G.314

1. Ėy ki hergiz sehv birle ėtmedüñ yādum benüm
Yāduñ ile ḫāṭırumdan oldı meḥv adum benüm

2. Göñglümi ḳoydum göz üste oldı vīrān dūstlar
'Āḳibet ol reḫneden bu mėḥnet-ābādum benüm

3. Ṣübḥ-i meḥşer kim kime pervā ḳılur hicrān güni
N'ola ölsem ėtmese bir kimse imdādum benüm

4. İżṭırābum ḳėyd bī̇minden degül ḳorẖum budur
Kim çıẖa cān olmaya āgāh ṣeyyādum benüm

5. Tī̇ġi tünd ü dest ü bāzūsı ḳevī̇dür ḥėyf kim
Ėylemez pervā öter bī̇-bāk cellādum benüm

6. Tā ġem artar ʻömrüm artar çıẖsa ġem cānum çıẖar
Bes ki ẖū salmış ġemüñgle cān-ı nā-şādum benüm

7. Ḳāmetüñg yādıyla her geh nāle vü āh ėylerem
Ḫem bolub gerdūn ėder teʻẕī̇m-i feryādum benüm

8. Ḳanlusıdur göñglümüñg Ḳovsī̇ vü eşküm şāhidüm
Yėtdi tī̇ġüñg ġövrüme sen daẖı vėr dādum benüm

G.315

1. Ḫeṭṭ-i yāḳūt-ı lebüñgden baş çıẖarmaz hī̇ç kim
Bes ki çāh-ı ġebġebüñgden baş çıẖarmaz hī̇ç kim

2. Çerẖ kimi gāh yıẖarsan gāh yaparsan göñglümi
Bu müşevveş meṭlebüñgden baş çıẖarmaz hī̇ç kim

3. Günde ẖāluñg yüz siyeh-beẖtüñg günin ėyler ḳara
Ol zavāllu kövkebüñgden baş çıẖarmaz hī̇ç kim

4. Ėşigüñgde hī̇ç sulṭānuñg gėdādan ferḳi yoẖ
Pādşāhum, menṣebüñgden baş çıẖarmaz hī̇ç kim

5. Şekve bī̇-cā ėyleme Ḳovsī̇ icābetden utan
Sen ki yā Reb-yā Rebüñgden baş çıẖarmaz hī̇ç kim

G.316

1. Ferāḳuñgdan senüñg ėy nov-gül efġān ėtmeyim n'ėylim
Özüm tek ʻendelī̇büñg baġrını ḳan ėtmeyim n'ėylim

2. Egerçi gün çıẖar ʻālem görer meşhūrdur sāḳī̇
Ḫeyāluñg perdė-yi çėşmümde pinhān ėtmeyim n'ėylim

3. Benüm var u yoẖından ʻālemüñg bir neḳd-i cānum var
Sañga teslī̇m onı ėy düşmen-i cān ėtmeyim n'ėylim

4. Vidāʻ-ı cān ise āsān, ferāḳ-ı yār müşküldür
Ṭebī̇büm ger bu möhlik derde dermān ėtmeyim n'ėylim

5. Egerçi żeʻfden cismümde yoḫdur bir avuc ḳan hem
Onı ger Keʻbė-yi kūyuñda ḳurbān ėtmeyim n'ėylim

6. Anuñ ṣübḥ-i viṣālın kim ḥayātum tek beḳāsızdur
Ḫeyāl-ı şām-ı bī-encām-ı hicrān ėtmeyim n'ėylim

7. Görende bülbül ile güllerüñ āmīzişin ben hem
Feġān ile añga gülzārı zindān ėtmeyim n'ėylim

8. Egerçi bī-davādur derd-i rūz-efzūnı ʻüşşāḳuñ
Ḥayātum neḳdini ger ṣerf-i dermān ėtmeyim n'ėylim

9. Benüm göñlüm olubdur seng-dil bütler ėvi Ḳovsī
Ṣevāb içün onı ben daḫı vīrān ėtmeyim n'ėylim

G.317

1. Sañga neẓẓāre girāndur boyuñ belāsın alım
Meger bu şīve yamandur boyuñ belāsın alım

2. Reḳībe görme revā sürme ḫāk-ı rāhuñdan
Ki gözlerine ziyāndur boyuñ belāsın alım

3. Kenār dutmasa yėgdür gözüm bulaġından
Ḳedüñ ki serv-i revāndur boyuñ belāsın alım

4. Gözümde yėr sañga hem ḳalmamışdur ez bes kim
Ḫeyāluñ onda nehāndur boyuñ belāsın alım

5. Vėrür ḥayāt-ı ebed Ḳovsīye tekellüm ile
Lebüñ ki düşmen-i cāndur boyuñ belāsın alım

G.318

1. Her çend reşkden men-i bī-çāre yanaram
Hicrānuñ odına yanan eġyāra yanaram

2. Her gün bir özge reng ile ol āftāb öter
Kim gün-be-gün lövn lövn odlara yanaram

3. Bir yanmaġ ile cānını pervāne ḳurtarur
Ben yazuġam ki her gėce bir pāre yanaram

4. Ben daḫı bī-kesem ḫeberüm var derdden
Kim şemʻ yėrine dil-i bīmāra yanaram

5. Kimisi mėhrüñge güvenür kimi nāzuñga
Bī-çāre ben ki hem yoḫa hem vara yanaram

6. Ṣebr ėylerem bu teşnelıġa her reviş ki var
Ammā temīz-i ebr-i göher-bāra yanaram

7. Ez bes ki nov-bahār gėçer iżṭirāb ile
Ėy ʻendelīb sen güle ben ḫāra yanaram

8. Tesbīḥ açdı zāhid-i efsürde müşkülin
Ḳovsī senüñ bėlüñdeki zünnāra yanaram

G.319

1. Gėce şemʻ-i rüḫüñ yād ėyleyüb mehtāba yalvardum
Seḥer mėhrüñ anub ḫorşīd-i ʻālem-tāba yalvardum

2. Namāzumdan benüm ṭāʻet degüldi meṭlebüm sāḳī
Ḫem-ı ebrūlaruñ menẓūr ėdüb mėḥrāba yalvardum

3. Benüm her kiprigüm bir otlu dildür şemʻ tek ammā
Gözümi baġlayandan ṣoñra ol ḳeṣṣāba yalvardum

4. Tesellī vėrmedi ṣübḥ-i girībānından ol şemʻüñ
Çırāġı yanmamış vīrānede mehtāba yalvardum

5. Ṣebā bir sözbaşı bī-tāblardan açdı ammā ben
İki yüz dil töküb ol sünbül-i pür-tāba yalvardum

6. Şeb-i hicrān usanmaz hīç vech ile ṣabāḥ olmaz
Dünen her çend ben ḫorşīd-i ʻālem-tāba yalvardum

7. Eger düşmenlere yalvarsa idüm reḥm ėderlerdi
Bu reng ile ki ben yavuncıdum eḥbāba yalvardum

8. Sipend ėtdi beni her çend kim bezminde cānānuñ
Zebān-ı ḥāl ile Ḳovsī dil-i bī-tāba yalvardum

G.320

1. Dün kūyına yāruñ delü vardum dolu geldüm
Ammā bu gün onda diri gėtdüm ölü geldüm

2. Başdan aparan ʻeḳlümi başdan aparubdur
Ben bu yėre ṣeḥrā-yı ʻedemden delü geldüm

3. Her çend kiçikler neẓerinde kiçik oldum
Kem baḫma banĝa kim ululardan ulu geldüm

4. Ġeflet siteminden ḳıluram başuma küller
Bilsem ki ne yėrden neden ötrü nelü geldüm

5. Ḳovsī mėy-i gül-reng sen iç dehrde kim ben
Teb-ḫāl-ı teb-i ʻėşḳ ile otlu sulu geldüm

G.321

1. Tereḥḥüm ėtmedi her çend yandum yāra yalvardum
Dilüm lāl olsa idi kim dönüb eġyāra yalvardum

2. Bu gėce ėy gönĝül sen handa idünĝ kim men-i bī-kes
Dolandum başına şemʻünĝ der ü dīvāra yalvardum

3. Aġız açub gözüm yumdum gözine ḳarşu eġyārunĝ
İtine bir havur yavuncıdum bir pāre yalvardum

4. Ben ol bī-mėhr ilen yā Reb ne tedbīr ėyleyim n'ėylim
Eger ʻāşıḳ gerek meʻşūḳına yalvara yalvardum

5. Cünūn-ı bī-mürüvvet bes ki çaldı daşlara başum
Düşüb topraġlara sėyl-āb tek kuhsāra yalvardum

6. Banĝa pervāne tek bir leḥẓe iḳbāl ėtmedi her çend
Zebān-ı ḥāl ile ol āteşīn-rüḫsāra yalvardum

7. Eger ẓāhirde dutmazdı dilüm ṭüġyān-ı ḥėyretden
Velī meʻnīde bir özge dil ile yāra yalvardum

8. Ḳenāʻet ėyledüm öz üstüḫˇānum nālesi birle
Ne nėyden bir nevā umdum ne mūsiḳāra yalvardum

9. Girībān çāk olub ḳan oldı Ḳovsī ġunçanunĝ baġrı
Bu reng ile ki ben ol leʻl-i gövher-bāra yalvardum

G.322

1. Handa bir derd ehli var bāġ u bahārumdur benüm
Her kimünĝ bir dāġı olsa lālezārumdur benüm

2. Çėşm-i ümmīdüm çırāġıdur yanan pervāneler
Nālė-yi bülbül nesīm-i nov-bahārumdur benüm

3. Leḫt leḫt olmış cigerlerdür kebābum bezmde
Kāse kāse ḫūn-ı dil āb-ı ḫumārumdur benüm

4. Ḳeṭ'-i rāh-ı Ke'bė-yi kūyuñgda tenhāyam velī
Himmet-i erbāb-ı derd ü dāġ yārumdur benüm

5. Ger sen ėy Leylī men-i Mecnūnı zencīr ėtmesen
Şīrler āhū-yı müşkīn tek şikārumdur benüm

6. İltifāt ėtmek ne lāzimdür ṭebībüm özgeye
Her ḳeder dermānuñg olsa derd varumdur benüm

7. Yār n'ėtsüñg n'ėylesüñg eġyār kim her dem beni
Yanduran odlara yanmış rūzgārumdur benüm

8. Ėy belā-yı ehl-i dil bī-çāreyem vėr göñglümi
Kim bu vīrān ėv belālardan ḥiṣārumdur benüm

9. Ger yamandur ḫ̌ārlıġ Ḳovsī sen ėt pervā ki ben
'Āşıḳam 'āşıḳ bu ovc-ı ė'tibārumdur benüm

G.323

1. Ben mest idüm ol mest ile āḫir bėle düşdüm
Düş fikrüme sāḳī ki yaman müşküle düşdüm

2. Pervāne vü bülbül kimi bī-tāb degüldüm
Bilmem n'içün oddan oda dilden dile düşdüm

3. Ḳüdsīler ile 'ālem-i eḳdesde gezerken
Yā Reb n'ėlemişdüm ki bu āb u gile düşdüm

4. Nā-cinslerüñg ṣöḥbetini benden ėşit kim
Ben bir nėçe gün bir nėçe huşyār ile düşdüm

5. Ol kūyı dėdüm terk ėleyem terk-i ser ėtdüm
Çün öz gücüm ile ėle durdum bėle düşdüm

6. Mecnūn olub ol Leylī-yi 'ālem ṭelebinde
Ėvden ėve çölden çöle ėlden ėle düşdüm

7. Ṣordı ki benüm derdüme Ḳovsī nėce düşdüñg
Baş ḳoydum ayaġına ki sāḳī bėle düşdüm

G.324

1. Sanma kim Mecnūn kimi āhūlaruñg dustaḳıyam
Ben eli ḳanlu gözi ḳanlularuñg dustaḳıyam

2. Görmemişsen ḫūblardan pī̂ç ü tāb-ı zülf ü ḫeṭ
Bil ki men zāhid olardan bularuñ̂ dustaḳıyam

3. Bir gün ol bī-reḥmden bir gūşė-yi çėşm istedüm
'Ömrlerdür gūşė-yi ebrūlaruñ̂ dustaḳıyam

4. Ḫāl-ı rüḫsārı beni yıḫdı müselmānlar görüñ̂
Rūm içinde göz göre Hindūlaruñ̂ dustaḳıyam

5. Mende çün Ḳovsī kimi ol dil-rübā dil ḳoymamış
Bilmenem yā Reb n'içün dil-cūlaruñ̂ dustaḳıyam

G.325

1. Her çend gėçdi bülbül yüz reng ile bahārum
Bir nāle ile yėtdi encāma rūzgārum

2. Geldi vü gėtdi sāḳī eyyām-ı nov-bahārum
Bir sāġer ile ẓālim sındurmaduñ̂ ḫumārum

3. Tā iltifāt odına yandurmaġ ola mümkün
Lāyiḳ degül teġāfül ėy āteşīn 'iẕārum

4. 'Ėşḳ içre āftābam ammā senüñ̂ yanuñ̂da
Ėy kāş kī olaydı bir ẕerre ė'tibārum

5. Ben handa şehr handa ėy Leylī aç ayaġum
Kim āhūlar çekerler çöllerde intiẓārum

6. Başum alub çıḫardum dünyā-yı bī-vefādan
Olsaydı öz elümde bir leḥẓe iḫtiyārum

7. Bir 'ömr ben yanınca odlara mėḥnet ile
Bir gün n'olurdı yā Reb yansaydı rūzgārum

8. Ėy nāle tār u pūdum ol bezmde daġıtma
Kim başa savururlar pervāneler ġübārum

9. Sen vėrmeyince sāḳī bir sāġer öz elüñ̂den
Deryālar ile dolmaz pėymānė-yi ḫumārum

10. Ol rūzgārdan kim Mecnūn salub gėdübdür
Deşt-i cünūn çekübdür pėyveste intiẓārum

11. Ben bilmenem tekellüf her kim ḳonaġum olsa
Mėy-ḫāneler ėvümdür vīrāneler ḥiṣārum

12. Ḳovsī bu ol ġezeldür kim söylemiş Füżūlī
Hā bėyle mėḥnet ile gėçsüŋ mi rūzgārum

G.326

1. Ḫezān feṣlinde girdüm bāġa yād-ı nov-bahār ėtdüm
Sirişk-i al ile ol ser-zemīni lālezār ėtdüm

2. Ne güller dermedüm her berg-i zerd ü sürḫden sāḳī
Ḫezān bāġında yāduŋgla senüŋ sėyr-i bahār ėtdüm

3. Daġıtdı her nehāl öz sürḫ ü zerdin men de yāduŋgla
Dil-i ṣed-pāremüŋ her pāresin bir yol niṣār ėtdüm

4. Ne bāġ u āşyān ḳėydinde ḳalmışsan ki ben bülbül
Vücūdum tār u pūdın gülsitān tek tār u mār ėtdüm

5. Yolum ger rövżė-yi riżvāna düşse göŋglüm eglenmez
Ser-i kūyına yāruŋ ol zamāndan kim güẕār ėtdüm

6. Feġānumdan ḳızardı le'l tek ol sebz-i teh gülgūn
Şerār-ı āh-ile ebr-i bahārı şö'le-bār ėtdüm

7. Dėdüm bir nāle ile bülbülüŋ Ḳovsī alım göŋglin
Feġān kim ol belā-kėş 'āşıḳuŋ derdin hėzār ėtdüm

G.327

1. Ben āḫir göŋglümi çün zülfine ėy yār baġlardum
Ezelden kāş kī Ṣen'ān kimi zünnār baġlardum

2. Elinde 'āciz oldum el götürdüm öz ḫarābemden
Ki ben sėyl-āb ögin ėy beḥr-i lengerdār baġlardum

3. Ayaġdan saldı mīnā tek beni pėymānė-yi çėşmüŋ
Ki ben gerdūn elin ėy sāḳī-yi ḫūn-ḫ̆ār baġlardum

4. Nevā-yı nālemi ger anlasaydı kim ne ḳānūndur
Çalardı çerḫ ol ṭenbūrı kim ben tār baġlardum

5. Haçan tesbīḥe zāhid 'āşıḳ-ı ḥėyrān göŋgül baġlar
Elüm dutsaydı ėy bī-'āḳibet zünnār baġlardum

6. Ḫeberdār olmadum göz 'āriżüŋ evvel gören yėrde
Ki ben ol reḫneni her reng ile kim var baġlardum

7. Hemān sen yandururdun͡g gön͡glümi odlara sīnemde
Eger ben göz yolın ėy āteşīn-rüẖsār baġlardum

8. Delerdi sīnemi gön͡glüm benüm pėykān kimi Ḳovsī
Eger ben ʻėşḳ rāzından leb-i iẓhār baġlardum

G.328

1. Ger felek cövrinden ėy nėy āh u feryād ėylerem
Kāfirem ger yār ėden bī-dāddan dād ėylerem

2. Nėy kimi çün bī-nevālar nālesin yād ėylerem
Sen tek ėy bülbül dilüm dutduġca feryād ėylerem

3. ʻÖmrümi her çend dem urduġca ber-bād ėylerem
Nėy kimi dilsizlere bir nāle imdād ėylerem

4. Āh kim daġlarda sėyl-āb ėyleyen şīven gibi
Hīç kim reḥm ėylemez her çend feryād ėylerem

5. Bir cünūn ser-geştesi derd ehli yoḳdur şehrde
Ben varub ṣeḥrālara Mecnūnı ustād ėylerem

6. Çün göz ü gön͡glümde senden ġėyri yoḳdur hīç kim
Her kimi yād ėylesem sāḳī seni yād ėylerem

7. Neġmė-yi ter bilmenem her çend bülbüller kimi
Nāle ile gāh gāh öz gön͡glümi şād ėylerem

8. Dūstlar bir dem götürmez ol ẖarāb ābādlıġ
Gön͡glümün͡g vīrānesin her çend ābād ėylerem

9. Gerçi Ḳovsī ġėyrsen sen hem velī bī-çāresen
Bir sifāriş ger elümden gelse imdād ėylerem

G.329

1. Yoẖ özümden ẖeberüm nėy kimi tā var es̱erüm
Yanaram şemʻ kimi yoẖdur özümden ẖeberüm

2. Ġunça-yı lāle kimi baġludur aġzum ammā
Görünür perdede ẖūn-ı dil ü dāġ-ı cigerüm

3. Yandurur nālem ü hīç vech ile teḳṣīr ėtmez
Ḫār u ẖes mi bilür ol şöʻle benüm bāl u perüm

4. Cüst ü cūyında anuñg gerçi itürdüm özümi
Benüm ol gövher-i yėk-dāne itürmez neẓerüm

5. Gėtdüm ü bir yėre yėtdüm ki bu ṣeḥrālarda
İsteyenler beni Mecnūndan alurlar ẖeberüm

6. Gerçi eḥvāl-ı ẖarābum sañga pūşīde degül
Göñglümüñg ḥālını bir ṣorginen ėy dīdelerüm

7. Ser-i sevdā-zede efsūn ile gelmez özine
Yėri ėy dāġ-ı cünūn vėrmeginen derd-i serüm

8. Ḳovsī bu ol ġezel-i neġz-i Füżūlīdür kim
Nece āh ėylemeyim āh yanubdur cigerüm

G.330

1. Ėyle kim ben olmışam ser-mest, huşyār olmanam
Yüz ḳiyāmet gelse vü gėtse ẖeberdār olmanam

2. Ėyle ser-mestem ki tīġ-i ġemze ile ẖūblar
Yüz ṭerefden yarsalar baġrum ẖeberdār olmanam

3. Ėyle kim ben uymışam ẖˇāb u ẖeyāl-ı yār ile
Var özüñg incitme ėy nāṣėḥ ki bīdār olmanam

4. Bir nigāh-ı gūşė-yi çėşm ile tā alduñg beni
Satsalar bin Yūsuf-ı Mıṣri ẖerīdār olmanam

5. Tā esīr ėtmiş beni çīn-i kemend-i kākülüñg
Çekseler zencīre yüz yandan giriftār olmanam

6. Gerçi ben bir müşt ẖākam sīm ü zerdür özgeler
Her metāʻ içün olar tek ẖerc-i bāzār olmanam

7. Ėtmişem her ṣāf u dürdi bir birinden imtiyāz
Yāra eġyār olmanam eġyār ile yār olmanam

8. El götür ėy Berhemen yüz salma ėy zāhid ki ben
Ṣėyd-i dėyr ü Keʻbe vü tesbīḥ ü zünnār olmanam

9. Bir avuc topraġumı kūyında ėylerdüm nişār
Ger bileydüm kim ġübār-ı ẖāṭır-ı yār olmanam

10. Gerçi Ḳovsī saldı zeẖm-i ẖūn-çėkān işden beni
Tā elüm var oynaram ḳanumla bī-kār olmanam

G.331

1. Ayaġdan gerçi ferḳ olmaz benüm ḫorşīd tek başum
Yėter ammā benümle menzile bir günde yoldaşum

2. Çekende ṣūretüm ger istese çeksüñ göñgül ṭerḥin
Gerek ėtsüñ benüm kipriklerümden ḫame neḳḳāşum

3. Bañga hem-kāse olmaġ isteyen bī-derd bilsüñ kim
Şehīd-i ʻėşḳem ü ḳan ile yoḳrulmış benüm aşum

4. Feġān ėtmez beni ḫālī havā-yı ʻėşḳden nėy tek
Dem-ā-dem nālė-yi bī-cā ʻebeṣ aġrıtmasuñ başum

5. Sañga bir nāle imdād ėylerem her çend kim bülbül
Henūz azdur eger aġlar benümçün yār u yoldaşum

6. Bañga gövher degül meḳṣūd ammā var ümmīdüm kim
Ferāmūş ėtmesüñ topraġumı ebr-i göher-pāşum

7. Yüz ildür kim bañga ḫorşīd iḳbāl ėylemiş Ḳovsī
Egerçi ḳeṭrė-yi şebnemden eksükdür benüm yaşum

G.332

1. Ėtmedüñ endīşe ėy gerdūn feġānumdan benüm
Ẓāhiren dolmış ḳulaġuñ el-emānumdan benüm

2. Ben ölenden ṣoñra benden ėy hümā endīşe ḳıl
Kim anuñ pėykānı çıḫmaz üstüḫˇānumdan benüm

3. Ṣübḥ-i veṣl ü şām-ı hicrān nāle vü āh ėylerem
Nėy kimi bir meṭleb anlanmaz feġānumdan benüm

4. Ėylerem üftān u ḫīzān hem-ʻinānlıġlar sañga
Ger nişānuñ var ṣebā serv-i revānumdan benüm

5. Gerçi her bīmāruñ eḥvālın bilürler nebżden
Derdümi anlar ṭebībüm üstüḫˇānumdan benüm

6. Pādşāh-ı mülk-i feḳrem her yana ʻezm ėylesem
Dövlet ü iḳbāl ayrılmaz ʻinānumdan benüm

7. Meġz-i cānum yandurubdur feḳr dutmañ ḫˇār onı
Kim hümā ister seʻādet üstüḫˇānumdan benüm

8. Pīç ü tāb-ı şerm-i veṣlüñ mende çün cān ḳoymadı
Bilmenem yā Reb ne ister hicr cānumdan benüm

9. Çünki ḥėyret el ayaġum baġlamış zencīr ile
Ėy ḥayā sen hem ne dutmışsan ʻinānumdan benüm

10. Ėy niṣān-ı ḫān-mānum isteyen bī-derdler
Ėylemiş pervāz ʻenḳā āşyānumdan benüm

11. Bu kemāl-ı żeʻf ile görmek beni āsān degül
Kim hümā gāhī göz örter üstüḫˇānumdan benüm

12. Ger bu reng ilen mėy-i gülgūn alur benden beni
Sāḳīyā ḳalmaz es̱er nām u niṣānumdan benüm

13. Göñglümi ol āstān şövḳiyle gözden salmışam
Kūyuñg artuḳdur bañga öz ḫān-mānumdan benüm

14. Nov-bahār-ı āb-ı rūyuñgdandur ėy nāz-āferīn
Ger bahār eyyāmı ẓāhirdür ḫezānumdan benüm

15. Gėçmek olmaz nā-tevānlardan ne yüzden nāvekünĝ
Yan vėrür ėy şeḫ kemān gėçdükde yanumdan benüm

16. Tīġüñge ger cān nis̱ār ėtsem ger imsāk ėylesem
Her günāh ėtsem gėç ammā gėçme ḳanumdan benüm

17. Ḳovsī andan ġėyri kim göñglüm onuñg yanındadur
Hīç kim vāḳif degül yaḫşı yamanumdan benüm

G.333

1. Ne bir gün rāḥatum vardur ne bir dem ṣebr ü ārāmum
Bu reng ilen benüm yā Reb n'ola āḫir ser-encāmum

2. Feġān kim tā men-i nā-dān ḳaradan aġı ferḳ ėtdüm
Ne doġrı ṣübḥdür ṣübḥüm ne bellü şāmdur şāmum

3. Dolubdur çoḫlaruñg pėymānesi ėy dil şitāb ėtme
Ki çerḫ-i seng-dil bir yėrde āḫir doldurur cāmum

4. Nedür tedbīr çün her başda var bir ʻeḳl ėy Mecnūn
Ki bir āhū-yı veḥşīdür benüm göñglümde ārāmum

5. Sözüñg tā müddeʻādur hīç vech ilen sözüm bilmem
Dehānuñg çün murādumdur bu yüzden yoḫdur ārāmum

6. Sen ėy bād-ı ṣebā çün dil bilürsen meṭleb anlarsan
Duʻādan ġėyri yoḫdur ol gül-i bī-ḫāra pėyġāmum

7. Murādum bādė-yi gülgūn degül sāḳī özüñgsen sen
Hemān sen ol zamān kim göñglüm alduñg vėrdiler kāmum

8. Men-i deryā-kėşi mėy-ḫāneler mest ėylemez ammā
Tebessümden tekellümden benüm leb-rīz olur cāmum

9. Beni her çend güm-nām ėtdi ʻėşḳ āvāzesi Ḳovsī
Ümīdüm var meḥebbet-nāmeden meḥv olmasuñg nāmum

G.334

1. Nā-tevānlıġlar benüm ez bes eritmiş pėykerüm
Ėyler aġırlıġ bañga ser-bār tek bāl u perüm

2. Ben daḫı ʻüşşāḳ içinde n'ola ger mümtāz olam
Dil-rübālar arasında çün ʻelemdür dilberüm

3. Şemʻ-i her pervāneyem tā şemʻüñge pervāneyem
Tūtiyā-yı dīdė-yi eḥbābdur ḫākisterüm

4. Ben müheḳḳer ẕerreyem ėy māh sen ḫorşīdsen
Olmasa ger pertöv-i ḥüsnüñg görünmez pėykerüm

5. Kövkeb-i iḳbālumı sanmañg ḳaradur çerḫde
Kim olur perverde ol ḫākister içre eḫgerüm

6. Gün fürūġından olur tek s̱ābit ü seyyār meḥv
Cism ü cānum ʻėşḳden yanmış daġılmış leşkerüm

7. Sengsār ėylerdi çerḫ-i teng-çėşm āyīnemi
Şükr kim sīm-āb tek gözden nehāndur cövherüm

8. Āh bilmem n'ėyleyim bir bėyle kāsid mülkde
Kim göz örtüb hīçe hem satsam girāndur gövherüm

9. Ḳovsī ol reʻnā ġezālıdur Füżūlīnüñg bu kim
Şāh-ı mülk-i mėḥnetem dutmış cahānı leşkerüm

G.335

1. Āh bilmem n'ėyleyim kim yārdan ayrılmışam
Yār-ı şīrīn-kār-ı ḫoş-güftārdan ayrılmışam

2. İltifāt ėyler miyem ėy nāzenīnler sizlere
Men ki bir nāz-āferīn dildārdan ayrılmışam

3. Āh kim cāndan olur tek cism-i ġem-perver cüdā
Benden ayrılmış göñ͡gül ben yārdan ayrılmışam

4. Gel ḳefes çākından ėy bülbül hem-āvāz ol bañ͡ga
Kim senüñ͡g tek men de bir gülzārdan ayrılmışam

5. Gel bu külden savur ėy pervāne sen hem başa kim
Men daẖı bir āteşīn-rüẖsārdan ayrılmışam

6. N'ola dutsam şīşeye mīnā-yı gerdūn ḳanını
Nīm-mestem sāḳī-yi ẖūn-ẖ̌ārdan ayrılmışam

7. Çėşmüme şāẖ-ı gül-i bī-ẖār, nūk-ı ẖārdur
Tā men ol serv-i sebük-reftārdan ayrılmışam

8. Bir zamān ḳoymazsız ėy ġemler girībānum benüm
Bu bañ͡ga yėtmez mi kim ġem-ẖ̌ārdan ayrılmışam

9. Benden ögren seẖt-cānlıġ şīvesin Ḳovsī ki ben
‘Ömrlerdür kim dil ü dildārdan ayrılmışam

G.336

1. ‘Ömrler baġrumı mīnā kimi ḳan ėylemişem
Kim onı sāḳī ayaġına revān ėylemişem

2. Hīç kim göñ͡glümi bilmez kim aparmış ammā
Ben anuñ͡g aġzına bir ẕerre gümān ėylemişem

3. Dil-nişīn nāveküñ͡gi kimse benüm tek tanımaz
Ki anuñ͡g zeẖmini yüz yėrde nişān ėylemişem

4. Kime kim neḳd-i revānum diyesen tapşuraram
Ki sañ͡ga neẕr onı ėy serv-i revān ėylemişem

5. ‘Ėşḳden ġeyri ki Ferhād ėşidür şuġlı onuñ͡g
Daẖı ‘ālemde ne yaẖşı ne yaman ėylemişem

6. Basmışam baġruma pėykānuñ͡g ile zeẖmin anuñ͡g
Birinüñ͡g dil birinüñ͡g adını cān ėylemişem

7. Bir nefes fāriġ oturmaz benüm āzārumdan
Bilmenem çerẖ ile Ḳovsī ne yaman ėylemişem

G.337

1. Bu aġır derd ile ser-geşte vü bī-ṣebr ü bī-tābam
Eger deryā-yı bī-pāyānam ammā ʻėyn-i gird-ābam

2. Ḥübāb-ı bī-beṣer tek ẖod-nümālıġ menden ummanġ kim
Eger gövher hem olsam öz yanumda ḳeṭrė-yi ābam

3. Eger rīg-i revān tek teşne-çėşmem sāḳīyā ammā
Ḫeyāl-ı leʻl-i nābunġdan senünġ yāḳūt-ı sīr-ābam

4. Eger cān çıẖsa tenden ėy ṭebīb-i derd-i bī-dermān
Kim olmaz iżṭirābı nebżümünġ ez bes ki bī-tābam

5. Gelür zinhāra daġ u daş menden nov-bahār olgec
Meni Mecnūna benġzetmenġ ki men hem-çėşm-i sėyl-ābam

6. Ne bilsünġ cövherüm ol kim anunġ rüẖsārı yanında
Fürūġum ẓāhir olmaz şemʻ-i rūz u ṣübḥ-i mehtābam

7. Mėy-i gülgūn sen iç defʻ-i ġem-i dünyā içün Ḳovsī
Ki men eşk-i revāndan pādşāh-ı ʻālem-i ābam

G.338

1. Bu ṣeḥrālarda ger ẖār-ı müġīlāndan cefā gördüm
Seni ėy Keʻbė-yi meḳṣūd ẖoş gördüm ṣefā gördüm

2. Sipėhr-i sifleden ʻömrümde tā gördüm cefā gördüm
Ne bir mėhr āftābından ne māhından vefā gördüm

3. Hemīn iksīr tek bir ad ėşitdüm āşnālıġdan
Ḥeḳīḳet menzilinde kāfirem ger āşnā gördüm

4. Meḥebbet ṣāf u bī-ġeş kīmyādur düşse bil ḳedrin
Ki çoḳ bī-müddeʻālar çėhresinde müddeʻā gördüm

5. Cahān ẖelḳinden ummanġ eşk ü āh ėy ehl-i dil kim men
Anunġ şāh u gėdāsın bendė-yi āb u havā gördüm

6. Bes ol genc-i nehān kim aẖtarurlar handadur yā Reb
Ki her vīrāneye baş çekdüm onda ejdehā gördüm

7. Dolanım başına ol mest-i nāzunġ kim anunġ Ḳovsī
Seg-i kūyına ger bir mėhr gösterdüm vefā gördüm

G.339

1. ‘Āşıḳam ben dövlet ü māl u menālı n'ėylerem
Berg ü berden yummışam göz şāẖ u bālı n'ėylerem

2. Yėg gelür bir ġunça-yı mestūr yüz gülden baṅga
Yār-ı ṣāḥib-dil gerek ṣāḥib-cemālı n'ėylerem

3. Handa olsam būy-ı gül tek rövżė-yi kūyuṅdayam
Nāme vü pėyġām içün bād-ı şimālı n'ėylerem

4. Sebzeler üstinde şebnemden doyubdur gözlerüm
Ḥüsn-i me‘nī isterem ben ẖeṭṭ ü ẖālı n'ėylerem

5. İsterem veṣlüṅ ki yāduṅ āşnā olmaz baṅga
Ger ẖeyāluṅ rām ola bezm-i viṣālı n'ėylerem

6. Sen nefes çaġ ėyle ėy nėy ger usanduṅ nāleden
Ben havā-yı kūy-ı ‘ėşḳem ė‘tidālı n'ėylerem

7. Ger vėrürsen dövlet-i dīdār-ı cānān vėr felek
Yoḳsa ben mėhmān-ı feḳrem mülk ü mālı n'ėylerem

8. Tār u pūdı ‘ālemüṅ efsāne vü nėyreng imiş
Ben bu bāṭil ẖˇāb u bī-ḥāṣil ẖeyālı n'ėylerem

9. Leẕẕet-i dīdārdan Ḳovsī baṅga ḥėyret yėter
Elde tā āyīne var āb-ı zülālı n'ėylerem

G.340

1. Sanma göṅglüm tek benüm derd ehli çoḳ var ėy ḥekīm
Var ammā az düşer bir bėyle bīmār ėy ḥekīm

2. Ḳorẖum oldur kim ṭebībüm el çeküb bī-kār ola
Yoḳsa pinhān derdümi ėylerdüm iẓhār ėy ḥekīm

3. Anlamaz her kimse dilsiz ẖestenüṅ īmāsını
Taṅgrı içün olginen menden ẖeberdār ėy ḥekīm

4. Ger davādur cām-ı mėy evvel beni mest ėyle kim
İçmek olmaz bėyle acı suyı huşyār ėy ḥekīm

5. Gerçi müşküldür bu ḳānūn tārını sāz ėylemek
Odlu nebżümden benüm el çekme zinhār ėy ḥekīm

6. Ėt ‘elācun̂g var ise dermān sun bīmārun̂ga
Kim beni bir özge derd ėtmiş giriftār ėy ḥekīm

7. Lāf besdür ger ‘elācın Ḳovsī-yi bī-çārenün̂g
Ėylesen ėyler Felāṭun ‘ecze iḳrār ėy ḥekīm

8. Her çend bilmezem [?] ol bī-tāb ḳedrin şīşe tek
Dīv elinden ḳurtarub dapşur dil-i zār ėy ḥekīm[105]

G.341

1. Her çend bezm-i veṣlde cānāna yėtmişem
Tā cānı tapşurınca an̂ga cāna yėtmişem

2. Tā ‘ezm-i kūyun̂g ėylemişem bir ümīd ile
Evvel ḳedemde rövżė-yi rižvāna yėtmişem

3. Her çend bilmenem dil-i bī-tāb ḳedrini
Yüz genc gėçmişem ki bu vīrāna yėtmişem

4. Sėyl-i bahār gerdüme yėtmez şitābdan
Āsūdeyem henūz ki ‘ümmāna yėtmişem

5. Ger yana yana başun̂ga dönsem ‘eceb degül
Pervāneyem ki şem‘-i şebistāna yėtmişem

6. Minā-yı çerẖ başı yėtişmez ayaġuma
Ki ẖāk-ı pāy-ı sāḳī-yi dövrāna yėtmişem

7. Çoḳ ebr tek kenārda göz yaşı tökmişem
Tā beḥr içinde gövher-i ġelṭāna yėtmişem

8. Zinhār göz götürmeginen ḳanlu dāġdan
Kim men bu şem‘ ile meh-i Ken‘āna yėtmişem

9. Tā oldı dāġ lāle kimi dil-nişīn ban̂ga
Ḳovsī şüküfteyem ki gülistāna yėtmişem

G.342

1. Anun̂g ḳeddin nehāl-ı ‘ömr-i cāvdāna benzetdüm
Sözin āb-ı ḥayāt u le‘l-i nābın cāna benzetdüm

2. Anun̂g cān tāzelerken nūk-ı müjgānın ẖeṭā ḳıldum
Ki zehr-i çėşm ile sīr-āb olan pėykāna benzetdüm

[105] Bu beyit yalnız İstanbul nüshasında var. Bu beyti de dil incelemesinin dışında tuttuk.

3. Ezel başdan bu sehvi ėtdi Mecnūn sanma kim yalḳuz
Gözin āhūya cānānuñ men-i dīvāne benzetdüm

4. Gözüm her göz yumub açınca od yandurduġındandur
Ki ṣübḥ-i veṣlüñi berḳ-i sebük cövlāna benzetdüm

5. Senüñ ėy şāh̲-ı gül serv-i revānuñ intiẓārında
Bu bāġuñ şebnemin göz, sebzesin müjgāna benzetdüm

6. Eger ẓāhirde göñlüm teng-ẓerf ü mest ü rüsvādur
Onı bir genc-i gövher yaşuran vīrāna benzetdüm

7. Murādum meṭlebüm pervāne göñlin şād ḳılmaġdur
Eger her şöʻleni ol āteşīn cövlāna benzetdüm

8. Gözüm her çend sīr-āb oldı sāḳī doymadı göñlüm
Bu vīrān olmışı deryā-yı bī-pāyāna benzetdüm

9. Ḳed-i mövzūnuñga Ḳovsī uyub meḥv olduġındandur
Ki her bir miṣreʻin meʻnīde bir dīvāna benzetdüm

G.343

1. Mende cān olsaydı ėy ḳātil nis̱ār ėtmez midüm
Mende cism olsaydı bir avuc ġübār ėtmez midüm

2. Gėçdügi-çün rūzgārum ʻėşḳ-i h̲oş-fercām ile
Ger dilüm dutsaydı şükr-i rūzgār ėtmez midüm

3. Yār olub dövlet eger düşsėydi bir gün fürṣetüm
Saḳlayınca cānumı teslīm-i yār ėtmez midüm

4. Men ki h̲āk-ı āstānuñ ih̲tiyār ėtdüm senüñ
İh̲tiyār olsaydı terk-i ih̲tiyār ėtmez midüm

5. H̲ūn-ı dil kėyfiyyetin ger bilmesėydüm ġunça tek
Gülmaġ u açılmaġı ben hem şüʻār ėtmez midüm

6. Şemʻ-i şām-ı hicr eger yandurmasaydı cānumı
Āftāb-ı veṣlüñe bir gün nis̱ār ėtmez midüm

7. Ḳoysa idi sende ās̱ār-ı vücūd üftādeliġ
Ben seni Ḳovsī özüm tek h̲āksār ėtmez midüm

G.344

1. Olmaduñ mesrūr tā men zār u giryān olmadum
H̲āṭıruñ cemʻ olmadı tā men perīşān olmadum

2. Lāle tek ėy ġunça sensiz oddadur ne‘lüm ki ben
Gül kimi açılmadum gülşende ḫendān olmadum

3. Yıḫdı bir genc-i revān öz cüst ü cūyından beni
Yoḳsa sėyl-āb-ı ḥevādis̱ birle vīrān olmadum

4. Her gėce bin yol döner pervāne şem‘ün͡g başına
Veh ki ben bir gün anun͡g bezminde mėhmān olmadum

5. Öldürür āḫir beni bir gün bu ḥesret kim san͡ga
Cānumı tapşurmadum kūyun͡gda ḳurbān olmadum

6. Dönmedi re’yümle gerdūn olmadı kāmumca beḫt
Şükr kim hīç vech ile memnūn-ı dövrān olmadum

7. Düşmen-i nā-merd ile perḫāş ḳılmaġ nengdür
Ben anun͡gçün çerḫ ile dest ü girībān olmadum

8. Neḳd-i ‘ömrüm ṣerfesiz ḫerc ėyledüm bāzārda
Sen tek ėy Mecnūn eger ṣerf-i biyābān olmadum

9. Ḳoyma ėy ḫorşīd-veş gözden beni şebnem kimi
Men ki her nov-gül temāşāsında ḥėyrān olmadum

10. Sāye tek her çend yėksān olmışam topraġ ile
Āh kim pāmālun͡g ėy serv-i ḫürāmān olmadum

11. Her ḳeder Ḳovsī ṭebīb-i ‘ėşḳ iḳbāl ėyledi
Başladum derd ile ben meftūn-ı dermān olmadum

G.345

1. Her çend gön͡gülden yėtişür derd-i girānum
Öldürdi ṭebībüm beni çėşm-i nigerānum

2. Ġovġā-yı ḳiyāmet güni hem vėrmeyecaġdur
Ger bėyle beni elden alur serv-i revānum

3. Ger bėyle gelür tīr-i sitem ḳaşun͡g ucından
Ḳalmaz dil-i bī-tāb kimi nām u nişānum

4. Ben daḫı bu gülzārda bir nāle çekerdüm
Bülbül kimi bir gül ger ėşitsėydi feġānum

5. Öz cānum içün āh u feġān ėylemenem ben
Feryād eger vėrmeye derdin ala cānum

6. Her çend dehān ėtdi beni mūy-miyān tek
Ammā yėne yoḫdur bulara hī̂ç gümānum

7. Yüz şükr ki ger żeʻf beni saldı ayaġdan
Kuyına revān ėtdi yėne eşk-i revānum

8. Yandursa beni şemʻ tek ol gül ne ʻeceb kim
Ne el ne ayaġum ne sözüm var ne zebānum

9. Ėy derdüme bīhūde vėren müjdė-yi dermān
Bī-derd ṭebībüm ne bilür derd-i nehānum

10. Ben āyīne tek sāde-dil ü pāk-żemīrem
Yaḫşı vu yaman cümle bilür yaḫşı yamanum

11. Bu żeʻf ile Ḳovsī beni yazılara salmaz
Ger mūr dilin bilse Süleymān-ı zamānum

G.346

1. Sāḳīyā pervānė-yi şemʻ-i şeb-i hicrānuñgam
Düşdüm ėy bī-derd ayaġdan men ki ser-gerdānuñgam

2. Keʻbė-yi kūyuñg ṭevāfından beni menʻ ėtme kim
Her ḳeder olsam żeʻīf āḫir senüñg ḳurbānuñgam

3. Müddet-i ʻėyd-i viṣālum göz yumub açıncadur
Sen bahār u ben senüñg berḳ-i sebük-cövlānuñgam

4. N'ola ger yėtsem senüñg pā-būsuñga kākül kimi
Men ki bir ʻömr-i ebeddür zār u ser-gerdānuñgam

5. Ėy ṭebīb-i derd-i bī-dermān ʻelācuñg var ise
N'ėyleyim ben kim esīr-i pencė-yi müjgānuñgam

6. Ḳoyma minnet ger dil-i bī-tābı teʻmīr ėylesen
Kim bu vīrān ėv senüñgdür ben senüñg mėhmānuñgam

7. Bes ki ėy ebrū-kemān sensiz gülüb açılmanam
Merdüm-i ʻālem sanurlar ġunça-yı pėykānuñgam

8. Derd-mendem men işüm yoḫdur gül ü gülzār ile
Nāle çek bülbül ki meḥv-i nāle vü efġānuñgam

9. Her özin bilmezden umduñg derd ü yanduñg aġladuñg
Ben senüñg Ḳovsī kebāb u dāġuñgam büryānuñgam

G.347

1. ‘Ömrlerdür yār içün pāmāl-ı eġyār olmışam
Āh kim āḫir ġübār-ı ḫāṭır-ı yār olmışam

2. Yaḫşılar ḳurbıyla sözdür söz ‘ezīz olmaġ ki men
Ol gülüñg dāmānını tā dutmışam ḫār olmışam

3. İçmenem öz iḫtiyārum birle zāhid bāde kim
Sāḳī ėyler bī-ḫeber tā men ḫeberdār olmışam

4. Secdė-yi büt hem bañga ėy Berhemen mümkün degül
Bėyle kim men meḥv-i pīç ü tāb-ı zünnār olmışam

5. Ėy Mesīḥā el götür zinhār başumdan ki men
Çoḳ davālar ėtmişem żāyė‘ ki bīmār olmışam

6. Cismüm olmış gövher-i eşküm kimi bir ḳeṭre su
Bes ki men şermendė-yi ebr-i göher-bār olmışam

7. Sėyr-i gülşen yalḳuz ėtsüñg bülbül-i şeydā bu il
Kim men-i nālān-ı ser-gerdān giriftār olmışam

8. Gelmemiş ṣübḥ-i ḳiyāmet yėtmemiş şām-ı ecel
Bilmenem sāḳī neden sanmış ki huşyār olmışam

9. ‘Ėşḳ fermānındadur Ḳovsī ‘inānum āh kim
Keştī-yi bī-lenger-i deryā-yı ḫūn-ḫˇār olmışam

G.348

1. Ezel başdan ki neḳd-i cānumı cānāna tapşurdum
Anuñg derd ü belāsın cümle yıġdum cāna tapşurdum

2. Göñgül vėrdüm ġemine derdine dāġına ḫoş-ḥālam
Ki genc-i rāygān aldum añga vīrāne tapşurdum

3. Yaḫam bir leḥẓe ḳurtulmaz kėş-ā-kėşden ne ḥāṣil kim
Bu keştīnün girībānın dutub ṭūfāna tapşurdum

4. Anuñg ḫāk-ı derin öz gözlerümden saḫlaram ben kim
Eger düşmenlerüm cān istedi merdāne tapşurdum

5. Bileydüm kāş ġemmāz olduġın āyīnenin ol gün
Ki ben yāruñg ḫeyālın dīdė-yi ḥėyrāna tapşurdum

6. Per-i pervāne tek her kiprigüm bir şö‘ledür tā men
‘İnānın gönĝlümünĝ ol āteşīn cövlāna tapşurdum

7. Meḥebbetden görünĝ yaḫşı yamanın gönĝlümünĝ kim ben
Özüm çıḫdum aralıġdan ėvi mėhmāna tapşurdum

8. Daġıldı tār u pūdum tā dil-i ṣed-pāremi yıġdum
Anunĝ her pāresin bir nāvek-i müjgāna tapşurdum

9. N'olaydı neḳd-i cānum tapşuraydum ėyle kim Ḳovsī
‘İnān-ı iḫtiyārum sāḳīye mestāne tapşurdum

G.349

1. Men ki senden neẓāre isterdüm
Ciger-i pāre pāre isterdüm

2. Gözlerünĝ cān dilerdi ammā ben
Ḳaşlarunĝdan işāre isterdüm

3. Bulmaġa veṣl-i ḫal-ı rüḫsārunĝ
Tanĝrıdan bir sitāre isterdüm

4. Şö‘le şö‘le od urdı ḫermenüme
‘Ėşḳden bir şerāre isterdüm

5. Görürem kimlerünĝ yüzin ben kim
Öz gözümden kenāra isterdüm

6. Sāḳī ile müvāfiḳ olmaġ içün
Şişemi seng-i ḫāre isterdüm

7. İmdi derd ile bismilem Ḳovsī
Gėtdi ol gün ki çāre isterdüm

G.350

1. Cāna doydum bilmenem eġyār elinden n'ėyleyim
Ger bulardan hem göz örtem yār elinden n'ėyleyim

2. Cür‘e cür‘e zehr-i ḳātil kāse kāse ḫūn-ı dil
İçmeyim ger sāḳī-yi ḫūn-ḫ̌ār elinden n'ėyleyim

3. İncimiş acı davālardan ṭebībüm söyle kim
Ben bu dil-bilmez dil-i bīmār elinden n'ėyleyim

4. Ḳānė‘ olmaz günde yüz bin yol beni yandurmaġa
Çerḫ-i nā-inṣāf-ı āteş-bār elinden n'ėyleyim

5. Ėy benüm āh-ı şerer-bārumdan ikrāh ėyleyen
Yanmayım ol āteşīn-rüḫsār elinden n'ėyleyim

6. El ayġum baġlar ondan baş vėrür ṣeḥrālara
Bī-ḥeḳīḳet bī-mürüvvet yār elinden n'ėyleyim

7. Rūzgārum dūd-ı āhından ḳaradur Ḳovsīnüñ
Bilmenem yā Reb ben ol bīmār elinden n'ėyleyim

G.351

1. Gelüñ ėy ehl-i ṭereb sāġer-i mėy nūş ėdelim
İki dünyāsını bir yėrde ferāmūş ėdelim

2. ‘Eḳlümi hūşumı ol sāḳī alubdur ki diyer
Hūş çün kimsede yoḫ biz kimi bī-hūş ėdelim

3. Nėce bir ṣebr gelüñ nālė-yi mestāne ile
Ġunça tek bāġda bülbülleri ḫāmūş ėdelim

4. Yıġıluñ bezmde yėk-reng olalım sāḳī ile
Kim ki huşyār ola evvel onı medhūş ėdelim

5. Ḥėyfdür kim yuḫuya ṣerf ola eyyām-ı bahār
Yaḫşıdur tövbeni biz ḫˇāb-ı ferāmūş ėdelim

6. Gėceler ḫˇāba uyınca uyalım sāḳīye biz
Kesb-i fėyż-i neẓer-i ṣübḥ-i bīnāgūş ėdelim

7. Ger kenār ėylese sāḳīden ü mėyden Ḳovsī
Onı ḫemyāze ile ser-be-ser āġūş ėdelim

G.352

1. Bādė-yi nāb, güvārā baña olmaz n'ėylim
Her ḳeder ḳan içerem göñglüm açılmaz n'ėylim

2. Ger ėdüb reḥm ṭebībüm baña ġem-ḫˇār olsa
Bilse bir derdümi yüz derdümi bilmez n'ėylim

3. Āstīn silse gözüm yaşını hicrān gėcesi
Göñgül āyīnesinüñ zengini silmez[106] n'ėylim

[106] Bazı nüshalarda: bilmez

4. Benüm eḥvālumı ‘ėşḳ içre ṣoran hem-demler
Var derd-i dilüm ammā dile gelmez n'ėylim

5. Beni gül sėyrine teklīf ėdüb āvāre ḳılan
Gözüm açılsa benüm göñglüm açılmaz n'ėylim

6. Bañga hicrān gėcesi cānı yanan pervāne
Bī-zebānlar dilin ol şem‘ ki bilmez n'ėylim

7. Ėy ki meḳṣūd sañga Ḳovsīni öldürmekdür
Seẖt-cāndur gėçünür derd ile ölmez n'ėylim

G.353

1. Ėy ẖeṭüñgle ‘āriżüñg reyhān u nesrīnüm benüm
Ḫāl-ı sebzüñg merdüm-i çėşm-i cahān-bīnüm benüm

2. ‘Ėşḳden ol ḥüsn miḳdārınca bī-tāb olmışam
Var idi her çend öz ḳedrümce temkīnüm benüm

3. Ėy bañga teklīf-i istiġnā ėden ṣāḥib-ẖired
Mėyldür menden teġāfül mėhrdür kīnüm benüm

4. Ol tebessüm-āferīn lebler revādur ger ala
Acı acı sözler ile cān-ı şīrīnüm benüm

5. Ser-girān gėçsen bañga ėy dil-rübā bī-cā degül
Kim ne ‘eḳlüm var ne ṣebrüm var ne temkīnüm benüm

6. Āh kim Mecnūn olub ṣeḥrāya düşdüm bilmedüm
‘Eḳl umar dīvāneden āhū-yı müşkīnüm benüm

7. Şūrlar Ferhād tek ben hem salurdum ‘āleme
Ger bañga bir özge yüz vėrsėydi şīrīnüm benüm[107]

8. ‘Āşıḳam öz derd-i ‘ėşküm ḥüsn-i rūz-efzūnına
Dūd-ı āhumdur kemend-i zülf-i pür-çīnüm benüm

9. Derd ü dāġumdan su’āl ėt olma ġāfil kim dolar
Lālė-yi sīr-āb ile dāmān-ı gül-çīnüm benüm

10. Sāḳī-yi ter-dest elinden almamışken bir ayaġ
Gėtdi elden ‘eḳlüm ü īmānum u dīnüm benüm

[107] Bazı nüshalarda: Ger bañga yüz vėrse idi le‘l-i Şīrīnüm benüm

11. Çerḫ-i ḫūn-ḫˇāruñ baş endürmez ḫeṭ-i fermānına
Sen dėsen ger Ḳovsī-yi miskīne miskīnüm benüm

G.354

1. Müḳīm-i Ke'be vü ser-geşṭė-yi büt-ḫānedür göñlüm
Bu yüzdendür ki gāhī şem' ü geh pervānedür göñlüm

2. Viṣāluñdan içer hem bāde hem ḳan gözlerüm sāḳī
Ḫeyāluñdan senüñ hem genc ü hem vīrānedür göñlüm

3. Nigāh-ı zīr-çėşmüñden, leb-i şīrīn-kelāmuñdan
Özin bilmez sözin żebṭ ėylemez dīvānedür göñlüm

4. Benüm yoḫdur mėy-i gül-fāma zāhid reġbetüm ammā
Ḫarāb-ı pīç ü tāb-ı nālė-yi mestānedür göñlüm

5. Senüñ mėhrāb-ı ebrū, le'l-i nābuñ ārzūsından
Çırāġ-ı mescid ü pervānė-yi mėy-ḫānedür göñlüm

6. Dutub ārām bir dem onda ol bī-derd eglenmez
Bilür gūyā ki vīrān olmalu ġem-ḫˇānedür göñlüm

7. Özüm ben nā-ḫudāyam gözlerüm deryā-yı bī-pāyān
Ṣedefdür sīne Ḳovsī gövher-i yėk-dānedür göñlüm

G.355

1. Ol sitem-ger dilberüñ cövrince ėḥsān görmişem
Derdini çoḫ çekmişem derdince dermān görmişem

2. Rūz-ı meḥşerden 'ebeş ḳorḫutma ėy vā'iẓ beni
Ben mükerrer ṣübḥ-i veṣl ü şām-ı hicrān görmişem

3. Bu çemende senden özge bir nehāl-ı dil-nişīn
Görmesüñ çėşmüm ger ėy serv-i ḫūrāmān görmişem

4. 'Ömrlerdür kim dem-ā-dem sīnemi çāk ėylerem
Men ki senden bir güẕer (gezer?) çāk-ı girībān görmişem

5. Ger öterse rūzgārum pīç ü tāb ilen n'ola
Kim kemend-i kākül ü zülf-i perīşān görmişem

6. Bāver ėtmem göñlümi her çend te'mīr ėyledüñ
Ben bu vīrān olmışı ez bes ki vīrān görmişem

7. Bir yėre mümkün degül cem' ėyleye zencīr-i zülf
Bes ki Ḳovsī göñlümüñ ḥālın perīşān görmişem

G.356

1. ‘Ėşḳün͡gde ger yüz il yanar olsam ki yanmanam
Ėy ġem-güsār usansa ġemün͡g ben usanmanam

2. Ėy bir zamān dilinde beni yād ḳılmayan
Hansı nefes ki ben seni gön͡glümde anmanam

3. H̱oş vėrdüm arẖa sāyė-yi dīvārun͡ga senün͡g
Ben kim doḳuz ḥiṣārına çerẖün͡g dayanmanam

4. Bes kim bu ẖelḳ gön͡gli ile ḳövli bir degül
Görsem ki ve‘de üste gelürsen inanmanam

5. Nāṣėḥ ban͡ga neṣīḥet-i bī-cā ne fā’ide
Öldürseler beni bu yuẖudan oyanmanam

6. ‘Ėşḳ ehli ad ėdüb beni ‘ėyb ėyleyen feḳīh
‘Ėşḳün͡g şehīdiyem hünerümden utanmanam

7. Ėy söyleyen ki ‘ėşḳi nehān saẖla ẖelḳden
Ben bu günāhı ‘erṣė-yi meḥşerde danmanam

8. Pervāne tek dönüb yanaram şāmlar velī
Gör ṭālė‘i ki başun͡ga bir gün dolanmanam

9. Dėrler ki gūşė-yi neẓerün͡g var Ḳovsīye
Gāhī bunı inanuram ammā inanmanam

G.357

1. Cānānumun͡g riżāsını ben cāndan isterem
Öz meṭleb ü murādumı cānāndan isterem

2. Me‘ẕūr dut gön͡gülden eger göz götürmenem
Ol genc-i rāygānı bu vīrāndan isterem

3. Her çend açıldı ġunça-yı gül ben göz açmadum
Ammā telāfī ol gül-i ẖendāndan isterem

4. Bī-mėhr ḥüsnden dilerem pīç ü tāb-ı ‘ėşḳ
Ol derd neş’esini bu dermāndan isterem

5. Dörd olsa gözlerüm ‘eceb olmaz ki mütteṣil
Āyīnė-yi viṣālun͡gı dört yandan isterem

6. Āsāyiş-i ebed dilerem derd-i ʻėşḳden
Bād-ı murād mövcė-yi ṭūfāndan isterem

7. Bir āşnā ki Keʻbė-yi meḳṣūda Ḫıżr ola
Ḳovsī ġerīb-i ḫāk-ı Ḫorāsāndan isterem

G.358

1. Senüñ tā ḳāmet-i mövzūnuña meḥv-i nigāh oldum
Ser-ā-pā kākül-i pür-tāb tek bir medd-i āh oldum

2. Degül āsān benüm tek ḫāksār u pāymāl olmaġ
Ki oldı üstüḫ̌ānum tūtiyā tā ḫāk-ı rāh oldum

3. Bu yėtmez mi delīl-i şerm-i ʻėşḳ-i ṣāf-gövher kim
Bañа sen ėyledüñ yüz bin cefā ben ʻüẕr-ḫ̌āh oldum

4. Ser-ā-pā ʻüẕr-i teḳṣīrem günehkāram günāhum bu
Ki bī-teḳṣīr ayaġdan başa-din ʻüẕr-i günāh oldum

5. Sanurlar seng-i sevdāyam görenler pėykerüm bes kim
Gögerdüm ṭeʻne daşından, sefīd oldum siyāh oldum

6. Degül ṭūl-ı emel sīnemde ger var ārzūlar kim
Ḳanatsız ḳuşlar içün āşyān tikdüm penāh oldum

7. Bañа her çend Ḳovsī kimse menzilden nişān vėrmez
Ġenīmetdür bu hem kim ḳüdretümce ṣerf-i rāh oldum

G.359

1. Ser-geşte göñglümi iki dünyāya vėrmenem
Ḥeḳḳā ki men bu ḳeṭreni deryāya vėrmenem

2. Tesḫīrüme kemend-i meḥebbet gerek ki men
Dil ḫeṭṭ-i sebz ü zülf-i semen-sāya vėrmenem

3. Ṣeḥrāya baş vėrür beni Leylī bilür meger
Kim ben ʻinān her āhū-yı reʻnāya vėrmenem

4. Zeḥmet çeküb ʻelācuma seʻy ėyleyen ṭebīb
Gėt gėt ki men bu derdi Mesīḥāya vėrmenem

5. Topraġa mest olub tökerem cürʻe cürʻe mėy
Kim bir piyāle zāhid-i ḫod-re’ye vėrmenem

6. Gülzārdan benüm ġereżüm gül degül ki men
Bir ʻendelībi yüz gül-i reʻnāya vėrmenem

7. Ḳovsī eger bin il çekerem cān ḫumār ile
Yüz suyı cām-ı bī-ġeş-i ṣehbāya vėrmenem

G.360

1. Sāḳīyā yėksān dut āġāz ile encāmum benüm
Her ḳeder bī-hūş olam leb-rīz vėr cāmum benüm

2. Göñglümüñ ārāmı sensen sen benüm göñglümdesen
Bes n'içün yā Reb ne ṣebrüm var ne ārāmum benüm

3. Var ümīdüm pīç ü tābından kemend-i nālenüñ
Vara vara āhū-yı meḳṣūd ola rāmum benüm

4. Ṭürrė-yi zer-tārı ėyler dūd-ı āh-ı şöʻle-bār
Kākülüñ sevdāsı ėy şemʻ-i gül-endāmum benüm

5. Yanmayım oddan oda n'ėylim ki dāġ-ı ʻėşḳ ile
Şemʻ iken pervānelenmiş yār-ı ḫod-kāmum benüm

6. Āh kim öz ṭāḳetin bir yėrde vėrmiş ġārete
Ol ki tedrīc ile tārāc ėtdi ārāmum benüm

7. Ẕerreyem her çend ammā āftāb-ı şöhretem
Tā anuñ leʻlinde Ḳovsī neḳşdür nāmum benüm

G.361

1. Ėy kāş ʻėşḳi evvel bāzīçe sanmasaydum
Tā vara vara āḫir odlara yanmasaydum

2. Dün başuña dönerken ḫ̌āb u ḫeyāl içinde
Ėy kāş oyanmasaydum ėy kāş oyanmasaydum

3. Ḳılmazdı ġėyret-i ʻėşḳ āḫir beni fesāne
Mecnūn ḥikāyetin ben efsāne sanmasaydum

4. Tėz cānı tapşururdum tėz kāmumı alurdum
Endīşe çekmesėydüm bī-cā utanmasaydum

5. Rüḫsār-ı zerd birle rüsvā-yı ḫelḳ olurdum
Ḫūn-ı cigerle her dem gül tek boyanmasaydum

6. Olmaz ki merg yādı telḫ ėtmesüŋ ḥayātı
Ėy kāş veṣl içinde hicrānuŋ anmasaydum

7. Yā Reb n'olurdı Ḳovsī her ṭifl-i bī-temīzüŋ
Mėhrine uymasaydum ʻehdin inanmasaydum

G.362

1. Elüŋden içse idüm cām u bāde ḳansa idüm
Ayaġuŋ öpse idüm başuŋa dolansa idüm

2. Döne döne dolanub şemʻe yandı pervāne
N'olurdı men daḫı bir bėyle odda yansa idüm

3. Emānet ile baŋa dūst ʻėşḳi tapşurdı
Ḫiyānet idi eger ben bu şuġlı dansa idüm

4. Zamān zamān eṡer-i nāle vü feġānumdan
Usandı ḫelḳ-i cahān kāş ben usansa idüm

5. Diyerler idi ki mėhr ü vefāya rāġibsen
Birin inanmaz idüm ger birin inansa idüm

6. Yoḫ idi hīç ġemüm ḫˇāb-ı mergden Ḳovsī
Bu yuḫudan göz açub ʻāḳibet oyansa idüm

G.363

1. ʻÖmrlerdür yollar üste zār u nālān ḳalmışam
Ėy ṣebā yol bilmenem hīç yana ḥėyrān ḳalmışam

2. Ėy biraz ėḥsān ile ʻālemleri teʻmīr ėden
Ben ne teḳṣīr ile yā Reb bėyle vīrān ḳalmışam

3. Var iken cān cānumı cānāna ḳurbān ėtmedüm
İmdi elden fürṣetüm gėtmiş peşīmān ḳalmışam

4. Şemʻ tek bir āftābuŋ ḥesretiyle ṣübḥedin
Şöʻle-nūş u sīne büryān, dīde giryān ḳalmışam

5. Leʻl-i nāb u zülf-i pür-tābına īṡār olmaġa
Ġunça tek cemʻ olmışam gül tek perīşān ḳalmışam

6. Bir yuḫaru baḫginen zinhār ėy mėʻmār hėy
Gör ne yoldan el ayaġ altında vīrān ḳalmışam

7. Rū-be-rū oldı senüŋle Ḳovsī vü āb olmadı
Ol sınuḳ āyīnenüŋ tābına ḥėyrān ḳalmışam

G.364

1. Bir ʻömrdür ki āteş-i hicrānda ḳalmışam
Bī-reḥm yār hīç dėmez handa ḳalmışam

2. Her handadur özin yėtürür cān-ı bī-nefes
Bād-ı murād bilse ne ṭūfānda ḳalmışam

3. Dünyā ėvinde handa benüm göñglüm eglenür
Bir genc içün bu çölde bu vīrānda ḳalmışam

4. Pervāne şemʻe yandı vu yėtdi murādına
Bī-çāre men ki āteş-i hicrānda ḳalmışam

5. Yüz yol yėtişdi menzile menden sorāġ alan
Ėy Ḫıżr ben henūz biyābānda ḳalmışam

6. Sāḳī şerāb-ı nāz ile ez bes ki mestdür
Bilmez özin meni ne bilür handa ḳalmışam

7. Ḳovsī sipāh-ı ʻėşḳde bir hem-neberd yoḫ
Yalḳuz bu gün ʻelem kimi mėydānda ḳalmışam

G.365

1. Cism-i zārumdan benüm hicrān ne ister bilmenem
Bu sınuḳ keştīden ol ṭūfān ne ister bilmenem

2. Mende yoḫ hīç ārzū göñglüm hemān bī-tābdur
Zeḫm yoḫdur sīnede pėykān ne ister bilmenem

3. Çėşm-i ḫūn-ḫ̌āruñg senüñg cismümde çün ḳan ḳoymadı
Ḳanı dolmış dīdė-yi giryān ne ister bilmenem

4. Kāse kāse ḳan vėrür şükr ėyleyüb nūş ėylerem
Daḫı menden gerdiş-i dövrān ne ister bilmenem

5. Çünki yoḫdur ḥāṣilüm tā iltifāt ėtsüñg bañga
Menden ol berḳ-i sebük-cövlān ne ister bilmenem

6. Her ne var ʻālemde bir birden beter ser-geştedür
Ḳeṭre ʻümmān aḫtarur ʻümmān ne ister bilmenem

7. Lāle ister dāġına merhem nesīm-i ṣübḥden
Aġız açmış ġunça-yı ḫendān ne ister bilmenem

8. ʻĀşıḳun̂g zencīri tār-ı zülf ü kākülden gerek
Riştė-yi zünnārdan Ṣenʻān ne ister bilmenem

9. Cān ẖū cānān mālıdur bes daẖı menden dūstlar
Cān ne ister bilmenem cānān ne ister bilmenem

10. Gövher-i ġelṭān gözi tāc-ı bülend-eẖterdedür
Ḳeṭrė-yi güm-nām-ı ser-gerdān ne ister bilmenem

11. ʻĖşḳ ėder gön̂glümde cövlān men ḥerīf-i bismilem
Şeh-sevār-ı ʻerṣė-yi mėydān ne ister bilmenem

12. Ben ẖū tapşurdum an̂ga yüz cāndan artuḳ gön̂glümi
Daẖı cānumdan benüm cānān ne ister bilmenem

13. Ḳaş-ı yayından anun̂g yā Reb bu hamı ḳurb ile
Nāvek-i ber-geştė-yi müjgān ne ister bilmenem

14. Ėy dem-ā-dem ėyleyen teklīf-i mescid Ḳovsīye
ʻĀşıḳ-ı bī-tābda īmān ne ister bilmenem

G.366

1. Nāle ile bes ki yaġma-yı dil ü hūş ėyledüm
Bī-nevā bülbülleri gülşende ẖāmūş ėyledüm

2. İstedüm cānānuma ʻerż ėyleyem eḥvālumı
Düşdi çoẖ söz yāduma ammā ferāmūş ėyledüm

3. Ėy meʻellim sen kimi medresede ben ʻömrler
Ėyledüm meşḳ-i cünūn u adını hūş ėyledüm

4. Ben anun̂gçün olmışam güftārdan bīgāne kim
Her ne ögrendüm hemān sāʻat ferāmūş ėyledüm

5. Ḫeṭṭ-i sebzün̂g ism ü resmi şām-ı rūz-ı veṣl iken
Adını ben meṭleʻ-i ṣübḥ-i bināgūş ėyledüm

6. Her kimün̂g inṣāfı yoẖdur sāḳīyā īmānı yoẖ
Ben dutım kim her ne sen vėrdün̂g ban̂ga nūş ėyledüm

7. N'ola Ḳovsī ger neṣībüm gün-be-gün efzūn ola
Şükrini ėtdüm edā, her nīş kim nūş ėyledüm

G.367

1. Yā Reb ol bī-derdi derdümden ḫeberdār isterem
Bir özi tek yağıya men tek giriftār isterem

2. Yėtmesüñ āsīb-i dövrān nāz-perver cismine
Göñglini ammā że'īf ü zār u bīmār isterem

3. Düşmenini kimse sevmez bilmenem yā Reb n'içün
Ben seni 'ālemce ėy bī-reḥm-i ḫūn-ḫ̌ār isterem

4. İste her bābet ki istersen meni her çend men
Tā cahān vardur seni var isterem yār isterem

5. Olsa ḫerc-i küçe vü bāzār göz yaşum n'ola
Gövher-i sīr-āb varumdur ḫerīdār isterem

6. 'Eḳli nöḳṣān arturur feryād kim bir 'ömrdür
'Ömr neḳdin gün-be-gün ṣerf ėylerem yār isterem

7. Kāfire vardur emān yā Reb nedür dīnüm benüm
Kim bañga zinhār yoḫ her çend zinhār isterem

8. Yollar üste bėyle bī-miḳdār salmazsan beni
Ėy sitem-ger ben seni bilsen ne miḳdār isterem

9. Dāġ-ı 'ėşḳüm var münāsibdür eger ḥüsn istesem
Yanmışam ḫorşīdden ebr-i göher-bār isterem

10. İsterem ben hem namāz u ṭā'et ėy zāhid velī
Mescidi mėy-ḫāne vü tesbīḥi zünnār isterem

11. Sīm-i ḳelb-i nāzı başuñg ṣedḳesi ṣerf ėtme kim
Ben gėdā-yı ṣāf u pākam arı dīnār isterem

12. Ḳovsīye erzānī olsuñg şem'-i bezm-efrūz kim
Tañgrıdan ben dīdė-yi bīdār-ı ḫūn-bār isterem

G.368

1. Ḫeṭüñg sevādına gāhī neẓāre ėylemişem
Bu sürme ile göz ağını ḳara ėylemişem

2. Ne herze riştė-yi tesbīḥi üzmişem zāhid
Ki men bu ḫėyr işe yüz istiḫāre ėylemişem

3. Elümde sübḥė-yi ṣed-dāne şāhidümdür kim
Anuñgla dāġ-ı nehānum şümāre ėylemişem

4. Degül sitāre ki ben nāvek-i feġānum ile
Bütün sipėhri sitāre sitāre ėylemişem

5. Göñgül diyārını ger herc ü merc yıḫsa n'ola
Ki ‘eḳl ḥākimini hī̇ç-kāre ėylemişem

6. Gözüm çırāġı gözüm bes ki eşk ile doludur
Cahānı sėyl dutar tā işāre ėylemişem

7. Neẓāre ḳıl bañga ėy kim yoluñgda çėşmümde
Neẓāre ḳalmamış ez bes neẓāre ėylemişem

8. ‘Ebeṣ yavuncıma Ḳovsī̇ bu diller ile añga
Ki ben anuñg cigerin seng-i ḫāre ėylemişem

G.369

1. Bu[108] gün döne döne añga yalvarabilmenem
Bī̇-çārelıġ yolın men-i bī̇-çāre bilmenem

2. Dinmekde söylemekde yaman ser-girānlanur
Ben n'ėtmişem ne söylemişem yāra bilmenem

3. Her kimseden sorāġ alur olsam sebeb budur
Kim ben özümden özgeni āvāre bilmenem

4. Menden bunuñg anuñg kimi gül dermek umma kim
Dil-ḫeste bülbülüñg cigerin yarabilmenem

5. Bir ‘ömrdür ki cān cigerem derd-i ‘ėşḳ ile
Ondan henūz cānumı ḳurtarabilmenem

6. Bezmüñgde bilmenem özümi ḳılma ‘ėyb eger
Söz bilmenem ṭerī̇ḳėy-i neẓẓāre bilmenem

7. Ḳovsī̇ ne gelse ‘ėşḳde teslī̇m ḳıl ki ben
Ol derde bundan özge daḫı çāre bilmenem

G.370

1. Ḫˇān-ḫˇāh-ı feḳrem ü ṣeḥrā otaġumdur benüm
Çerḫ fānūsumdur ay u gün çırāġumdur benüm

[108] Bazı nüshalarda: bir

2. Gāh eger mėhmān olım kūyuñda minnet ḳoyma kim
Her gėce yüz bin ġem ü derdüñ ḳonaġumdur benüm

3. Āh kim Ferhād tek ʻėşḳinde ol Şīrīn-lebüñ
Bī-sütūn-ı ṣebrümi sandum dayaġumdur benüm

4. Nov-nehālın nālenüñ sīr-āb u ser-sebz ėtmege
Bāġbānumdur ṭebībüm, derd bāġumdur benüm

5. Sāḳī-yi nāz-āferīnüñ minnetinden fāriġem
Kim şerābum ẖūn-ı dil çėşmüm ayaġumdur benüm

6. Dūd-ı āhum sünbülümdür zeẖm-i ẖūn-efşān gülüm
Lāledür çėşmüm sevād-ı dīde dāġumdur benüm

7. Ḫelḳden yaşurmaġa dāġ-ı nehānum ḳarasın
Āhū-yı müşkīn kimi çöller yataġumdur benüm

8. Her yėten bī-meġz çekmez başa ben nūş ėtdügüm
Kim felek ser-pūşum u ʻālem çanaġumdur benüm

9. Ḳovsī olmaz yār-ı bī-pervā bañga reḥm ėtmeye
ʻĖşḳde bī-dest ü pālıġ el ayaġumdur benüm

G.371

1. Ḫezān eyyāmı girdüm bāġa yād-ı nov-bahār ėtdüm
Nevā-yı nāle ile bülbülüñ derdin hėzār ėtdüm

2. Gerek bin cānı teslīm ėylemek cānāna bir yėrde
Feġān kim ben añga bir cānı yüz bin yol niṣār ėtdüm

3. Mükerrer üstüẖ̌ānum sürme oldı meġz-i cānum tek
Ki bu bāzārda āyīnemi ben bī-ġübār ėtdüm

4. Beni göz yaşum ile nālė-yi zārum cavān ėtdi
Bu ebr ü ol nesīm ile ẖezān feṣlin bahār ėtdüm

5. Añga tapşur ʻinānuñ müddeʻālardan kesil kim ben
Özümden ėyledüm ḳeṭʻ-i neẓer tā yārı yār ėtdüm

6. Bañga erbāb-ı dil tapşurdılar genc-i revān Ḳovsī
Özümçün her yėten vīrāneni bes kim ḥiṣār ėtdüm

G.372

1. Nehāl-ı sebz-i bilā-bāruñ isterem n'ėylim
Bu reng ile gül-i rüẖsāruñ isterem n'ėylim

2. Dilümde ‘erż-i niyāz u elümde dāmānuñ
Bėlümde ḥelḳė-yi zünnāruñ isterem n'ėylim

3. Hemīşe serv ile ger ser-girān olım[109] yėri var
Çemende şīvė-yi reftāruñ isterem n'ėylim

4. Benüm su’āluma gāhī cevāb söylemeyen
Ḥedīs̱-i le‘l-i göher-bāruñ isterem n'ėylim

5. Benüm fesāneme iḳbāl ḳılmayan bī-derd
Cevāb-ı çėşm-i füsūnkāruñ isterem n'ėylim

6. Benüm ḳara günüme iltifāt ėylemeyen
Zamān zamān meh-i rüḫsāruñ isterem n'ėylim

7. Nefes nefes beni yüz bin dil ile yalvardan
Sözüñ teṣeddüḳi güftāruñ isterem n'ėylim

8. Gözüm! bu ḥāl ile kim şermden gözüm görmez
Doyınca nė‘met-i dīdāruñ isterem n'ėylim

9. Senüñ ger istemesem çāre derdüñe Ḳovsī
Dil-i şikestė-yi bīmāruñ isterem n'ėylim

G.373

1. İsterem le‘l-i şeker-bāruña ḳurbān olayım
Olayım aġzuña güftāruña ḳurbān olayım

2. Gözüñe ḳaşuña müjgānuña ḫāl u ḫeṭüñe
Ḥüsnüñe rengüñe rüḫsāruña ḳurbān olayım

3. Ḫāl tek dānė-yi tesbīḥüñe cānum ṣedḳe
Zülf tek ḥelḳė-yi zünnāruña ḳurbān olayım

4. Resmdür ḫesteye ‘ālemde teṣeddüḳ ben hem
N'ola ger nergis-i bīmāruña ḳurbān olayım

5. Bir zamān serv-ḳedüñ ṣedḳesi olsuñ ḳoy kim
Dolanım başuña reftāruña ḳurbān olayım

6. Ėy beni bėyle ḳara günlere dāniste salan
Ben senüñ ṭürrė-yi ṭerrāruña ḳurbān olayım

[109] Bazı nüshalarda: olam

7. Ėy beni ḳülzüm-i ḫūn-ḫ̌ārda bī-lenger ėden
Ne göhersen ki ḫerīdāruñga ḳurbān olayım

8. Ne çemendür bu ne şebnem bu ne gövher yā Reb
Ki senüñ ebr-i göher-bāruñga ḳurbān olayım

9. Bu ne güldür bu ne bülbül bu ne ḥüsn ü bu ne ʻėşḳ
Bāġbān bāġuñga gülzāruñga ḳurbān olayım

10. Beni āḫir ne yaman cāna yėtürdüñ Ḳovsī
Ki senüñ yāruñga dildāruñga ḳurbān olayım

G.374

1. Ḫeṭṭ-i sebz ü leb-i ḫendānuñga ḳurbān olayım
Gözüñge ḳaşuñga müjgānuñga ḳurbān olayım

2. Şūr[110] ile ʻālemi leb-rīz ḳılan şīrīn söz
Ne nemeksen ki nemekdānuñga ḳurbān olayım

3. Aduñga yāduñga başdan ayaġa pėykerüñge
Özüñge şövketüñge şānuñga ḳurbān olayım

4. Ėy benüm ḥāluma dāniste nigāh ėylemeyen
Ben senüñ çėşm-i süḫen-dānuñga ḳurbān olayım

5. Ėy benüm gözlerümi yolda ḳoyan bī-pervā
Ben senüñ serv-i ḫürāmānuñga ḳurbān olayım

6. Sen benüm sīnė-yi ṣed-çākumı gözden ḳoyma
Ben senüñ çāk-ı girībānuñga ḳurbān olayım

7. Ḳovsīnüñ ġunça kimi göñglini cemʻ ėyle ki ben
Sünbül-i zülf-i perīşānuñga ḳurbān olayım

G.375

1. Fikr ara her-gāh aġzuñ ġunçasın yād ėylerem
Hīçden yüz nüktė-yi ser-beste īcād ėylerem

2. Bir uşaġuñ ʻėşḳi ile bilmenem öz adumı
Men ki Eflāṭūnı ṭifl ü ṭifli ustād ėylerem

3. Ṣübḥler bülbüllere her çend dem-sāz olmanam
Şāmlar pervāneye yanmaġda imdād ėylerem

---

110 Bazı nüshalarda: söz

4. Ėy teġāfül-pīşe men kim fāriġ olmam nāleden
Ger yėtişsen dāduma gel gör ne bī-dād ėylerem

5. Şāhid-i ṭeb'üm eger yaşursa yüzden perdesin
Leylīni Mecnūn ḳılub Şīrīni Ferhād ėylerem

6. Şād ḳılmaġ kimseni bes kim baṅga merġūbdur
Açılur göṅglüm eger bir kāfiri şād ėylerem

7. Ben göṅgül almaġda Ḳovsī dūst düşmen bilmenem
Her nedür ger Ke'be ger büt-ḫāne ābād ėylerem

G.376

1. Eger bir 'ömr cānānuṅg ḫeyālın cāna tapşurdum
Bi-ḥemdi'llāh ki āḫir cānumı cānāna tapşurdum

2. Ser-i zülfüṅg dutub tesbīḥden zünnārdan gėçdüm
Birini zāhide vėrdüm birin Ṣen'āna tapşurdum

3. Dil-i ṣed-pāremi cem' ėtdi zülfüṅg bir yėre ammā
Kimin neẓẓāreye vėrdüm kimin müjgāna tapşurdum

4. Eger derdüṅg alub vėrdümse göṅglüm ṣerfesiz sanma
Baṅga sen genc vėrdüṅg ben saṅga vīrāne tapşurdum

5. Ḳaşuṅg mėḥrābına kim ḳiblė-yi erbāb-ı ḥācetdür
Baṅga çün şem' meḳdūr olmadı pervāne tapşurdum

6. Ḥesāb-ı derd ü dāġ isterse cānān vāy cānumçün
Ki ben ol seng-dilden her ne aldum cāna tapşurdum

7. Ėdübdür göṅglümi bir ḳeṭre su hīç bir diyen yoḫ kim
Saṅga ėy bī-mürüvvet gövher-i yėk-dāne tapşurdum

8. Eger ser-geşte çoḫ gezdümse vādīlerde ben Ḳovsī
Apardum ḳeṭreni deryā-yı bī-pāyāna tapşurdum

G.377

1. 'Ėşḳ-i deryā-dil ḫeṭerlerde penāhumdur benüm
Ben anuṅg dervīşiyem ol pādşāhumdur benüm

2. Nāle her yėrden durar gözler ser-i kūyuṅg senüṅg
Bu sebebden öz feġānum Ḫıżr-ı rāhumdur benüm

3. Bilmenem ḫeṭṭ-i bināgūş içre ol meh-ṭel'etüṅg
Ḫāldur yā kövkeb-i beḫt-i siyāhumdur benüm

4. Bilmenem ḳonmış ġübār āyīnė-yi rüḫsārına
Yā ḫeṭ-i müşkīn ola yā dūd-ı āhumdur benüm

5. Baġrumı sen ḳan ėdübsen ġėyre töhmet ḳoyma kim
Handa gėtsem çėhrė-yi alun̂g güvāhumdur benüm

6. N'ola olsa cān-ı şīrīnüm belā-gerdān san̂ga
Kim belālardan ser-i kūyun̂g penāhumdur benüm

7. Günde yüz teḳṣīr eger ḳılsam peşīmān olmanam
Kim anun̂g ėḥsānı Ḳovsī ʻüẕr-ḫ̌āhumdur benüm

G.378

1. Mende ėy kāşkī yüz cān ola ḳurbānun̂g olım
Hamı bir bir san̂ga ḳurbān ola ḳurbānun̂g olım

2. Gön̂glümün̂g reḫnelerin dutmaġa ėhmāl ėtme
Ne ki tedrīc ile vīrān ola ḳurbānun̂g olım

3. Göz ü gön̂glüm san̂ga meḥv oldı ise ʻėyb ėtme
Ki gerek āyīne ḥėyrān ola ḳurbānun̂g olım

4. Pāy-būsun̂g gözüm ister gön̂gül andan artuḳ
Ḳorḫaram kim arada ḳan ola ḳurbānun̂g olım

5. Nergis-i mest yaman ḳetlümi te'ḫīre salur
Ḳorḫum oldur ki peşīmān ola ḳurbānun̂g olım

6. Baḫmadun̂g gön̂glüme vü aldun̂g apardun̂g dėmedün̂g
Belke sīnemdeki pėykān ola ḳurbānun̂g olım

7. Ne ḳeder derdün̂g ola Ḳovsīye vėr mümkündür
Ki anun̂g derdine dermān ola ḳurbānun̂g olım

G.379

1. Eġyārum ile yār olıcı yār ile n'ėylim
Ger yār ile teslīm olım eġyār ile n'ėylim

2. Ne derd ḳılur gön̂glümi ḫürsend ne dermān
Sen söyle ṭebībüm ki bu bīmār ile n'ėylim

3. Men kim göher-i beḥr-i girān lenger-i derdem
Her himmeti kūtāh ḫerīdār ile n'ėylim

4. Ger gön̂glümi ḳan ėylemeyim baġrumı büryān
Bes ḳanum içen sāḳī-yi ḫūn-ḫ̌ār ile n'ėylim

5. Dutdum ki ġem ü derdümi pinhān dutım ėlden
Müjgān-ı ter ü āh-ı şerer-bār ile n'ėylim

6. Ḥirmān odına yanmayım ol leblere ḳarşu
Ḫāl ile ḫeṭ ü şö'lė-yi rüḫsār ile n'ėylim

7. Ḳovsī dilerem terk-i 'elāyiḳ ėdim ammā
Tesbīḥi üzim ḥelḳė-yi zünnār ile n'ėylim

G.380

1. Ėy ḫoş ol gün ki gele Yūsuf-ı gül-pīrehenüm
Āyīne-ḫāne ola gūşė-yi beytü'l-ḥezenüm

2. Görünür göñglümüñg eḥvālı ki bu gülşende
Doludur ġunça kimi leḫt-i dil ile dehenüm

3. Gel gül ėy serv-i revān kim cigerüm leḫtinden
Gül-i bī-ḫār ile ferş oldı ser-ā-ser çemenüm

4. Yėne bir ġunça-lebüñg küştesiyem men ki gerek
Meh-i Ken'ān gül-i pīrāhenin ėtsüñg kefenüm

5. Dolanım başuñga cān hem bañga aġırlıġ ėder
Kākülüñg riştesi ez bes ki eritmiş bedenüm

6. Meni derd ėyle że'īf ėtdi ki teṣvīr kimi
Bedenüm pīrehenüm pīrehenümdür bedenüm

7. Şükr yüz şükr ki her çend ġerībem Ḳovsī
Ser-i kūyında anuñg yāduma düşmez veṭenüm

G.381

1. Ol zamāndan kim ser-i kūyuñg mekānumdur benüm
Mesnedüm 'erş ü felekler āstānumdur benüm

2. Bend-bendüm birbirinden ġem degül ayrılsa kim
İżṭirāb ol bezmde ārām-ı cānumdur benüm

3. Cānumuñg cānānı çėşmüm nūrı 'ömrüm ḥāṣili
Göñglümüñg ārāmı ol serv-i revānumdur benüm

4. Göz götürme menden ėy göz merdümi zinhār kim
Men anuñg bīmārıyam ol nā-tevānumdur benüm

5. Ėyle derd ile sızıldar ėyle ėyler nāle nėy
Kim sanasan bend-bend-i üstüḫˇānumdur benüm

6. ‘Ālem-i ẓāhirde ger göz tikmişem mėḥrāba men
Ḥeḳ bilür kim ḳiblem ol ebrū-kemānumdur benüm

7. Ėy ṣoran bī̇gānelerden adumı eḥvālumı
Var ondan ṣor ki nāmumdur nişānumdur benüm

8. Nėy kimi her çend men bī̇-berg ü bār-ı ‘Ālemem
Handa gėtsem āh u nālem armāġanumdur benüm

9. Ḳovsī̇ni saldunĝ ayaġdan imdi dutmazsan elin
Ḳiblegāhum hī̇ç dėmezsen nā-tevānumdur benüm

G.382

1. Ḳoymaz elden ‘ėşḳ dāmānını ‘eḳli var olan
Ėtmez ol ṣehbā-yı bī̇-ġeş terkini huşyār olan

2. Derd ü dāġ-ı ‘ėşḳi menden ṣor ne her bī̇-derdden
Kim ṭebī̇b-i ḥāẕiḳünĝ ḳedrin bilür bī̇mār olan

3. Her gėce bī̇dār ėder feryād ile yüz kimseni
Bir gėce āh u feġānumdan benüm bī̇dār olan

4. Ḥüsn-i bī̇-ġeş ḳarşu ‘ėşḳ-i ṣāf-dil āyī̇nedür
Meḥv-i dūd-ı āh olur her āteşī̇n-rüḫsār olan

5. Feḳr dāmānını elden ḳoyma kim bī̇-behredür
Ḫ̌āb-ı rāḥatdan esī̇r-i dövlet-i bī̇dār olan

6. Ḫāk-ı dāmen-gī̇r-i ‘ėşḳem dil-nişī̇ndür ṣöḥbetüm
Yār olur bir ‘ömr, bir sā‘at benümle yār olan

7. Hī̇ç yoldan çekme ġem Ḳovsī̇ eger bī̇nā isen
Ġem n'içün çeksünĝ ġulām-ı Ḥėyder-i Kerrār olan

G.383

1. Gėdā-yı kūyunĝam baş egmenem gerdūna neḫvetden
Ki yėgdür nāvekünĝ bāl-ı hümā-yı ovc-ı dövletden

2. Ne ḥācetdür banĝa zāhid ḫeber vėrmek ḳiyāmetden
Kim ėtmişdür ḳiyāmetler ḳiyām ol serv-i ḳāmetden

3. Ḫeyālunĝdan perī̇ şī̇şemde var endī̇şem ondandur
Ve-ger-ne ölmeyince dönmenem seng-i melāmetden

4. Yüzünĝle ger müḳābil düşse āyī̇nem ne bākum var
Ki ger āb olsa hem āḫir olur āyī̇ne ḥėyretden

5. Meger ol şeẖ kemānuñg ġunça-yı pėykānı ḳalmışdur
Ki gül gül ḳan aẖar sīnemdeki möhlik cerāḥetden

6. Ṭebībüm ėtmedüñg kem sāyė-yi iḳbāl başumdan
İlāhī düşmesüñg hergiz mizācuñg istiḳāmetden

G.384

1. Veh ki göñglüm reẖnesin bir bir yaşurdum dāġ ilen
Āteş-i sūzānı ẖes-pūş ėyledüm yapraġ ilen

2. Her kimüñg kim göñgli rövşen rūzgārı ḳaradur
Terk-i ʻādetdür sözi aġ üste yazmaġ aġ ilen

3. Ger bilürsen çėşm-i ẖūn-bārum ḳılur ġemmāzlıġ
Bes bu iki reẖneni dut bir avuc topraġ ilen

4. ʻĖşḳ olur bāzīçe, düşmen dāġ, dāġam kim n'içün
ʻÖmrler Ferhād-ı āteş-dest oynar daġ ilen

5. Cām-ı mėyden rūze ger möhr-i leb olsa ġem degül
Kim onı bir gün hilāl-ı ʻėyd açar dırnaġ ilen

6. Savururam başa sensiz her dem öz ẖākisterüm
Ṭifl-i nā-dān tek dem-ā-dem oynaram topraġ ilen

7. Sen anuñgla dinmesen ėy şāẖ-ı gül açılmasan
Açılur mı Ḳovsīnüñg göñgli bahār u bāġ ilen

G.385

1. Ėy bī-ḳerār sīnede neşter misen nesen
Pėykān mısan göñgül misen eẖger misen nesen

2. Bir dem seni ol āteş-i rüẖsār yaẖmadı
Sen ėy ḥicāb sedd-i Sikender misen nesen

3. Reḥm ėylemez feġānuñga ol dil-rübā göñgül
Sen gebr mi fireng mi kāfir misen nesen

4. Hīç kimse sende ėylemez iḳbāl kimseye
Ėy kūy-ı yār ʻerṣė-yi meḥşer misen nesen

5. Kesdüñg çırāġumuñg ışıġın şām-ı hicrde
Ėy dūd-ı nāle gerdė-yi ṣerṣer misen nesen

6. Meḥv ėtdi cāvdān beni şīrīn tekellümüñg
Ėy leʻl-i yār çėşmė-yi Kövs̱er misen nesen

7. Her dem bir özge ṣūret ile baġladuñ gözüm
Ėy āb u reng-i ḥüsn füsūn-ger misen nesen

8. Bir nāle nālem ile hem-āheng ėtmedüñ
Ėy ‘endelīb lāl mısan ker misen nesen

9. Ėy ḳanlu dāġ açılmaduñ efsürdelenmedüñ
Teṣvīr-i berg-i lālė-yi eḥmer misen nesen

10. Her çend yanduñ odlara Ḳovsī usanmaduñ
Āẖir sen ėy ot ėvlü semender misen nesen

G.386

1. İlāhī göñglümi ḳurtar bu ‘ālem mācerāsından
Beni dönder anuñ bīgānesinden āşnāsından

2. İlāhī göñglüm ėt rövşen beni göster baña yā Reb
Anuñ āyīnė-yi deryā-dil-i ‘ālem-nümāsından

3. İlāhī göñglümi öz ‘ėşḳüñ ile ėt leb-ā-leb kim
Usandum ḳedr-bilmezler ġem ü derd ü belāsından

4. İlāhī rövşen ėyle çėşmümi öz ẖāk-ı rāhuñdan
Ki yėgdür zülf ü ẖeṭṭüñ sürmesinden tūtiyāsından

5. Havālandur beni erbāb-ı dil ovc-ı meḳāmında
Bu dūn fiṭretlerüñ ḳurtar ser-i kūy-ı havāsından

6. Mükedder ėyledi āyīnemi ġeflet tozı yā Reb
Ḫeberdār ėt beni öz Ke‘bė-yi kūyuñ ṣefāsından

7. İlāhī bir meḳām ėt Ḳovsī-yi bī-çāreye rūzī
Ki yėg gelsüñ aña derdüñ senüñ ġėyrüñ davāsından

G.387

1. Ėy ebr-i āteşīn vereḳ-i gül misen nesen
Ėy berḳ medd-i nālė-yi bülbül misen nesen

2. Ėy ebr-i āteşīn vereḳ-i gül misen nesen
Yā mövc-i ẖūn-ı dīdė-yi bülbül misen nesen

3. Ėy şām ėder ḳara ‘elemüñ tīre ‘ālemi
Sen hicr leşkerine ḳaravul mısan nesen

4. Ėy bār-ı dil ẖemīdesi ebrū-yı pür-girih
Bāzū-yı āhenīn-i teġāfül misen nesen

5. Ėy bir avuc ġübārumı bin yana daġıdan
Sėyl-āb-ı ḫ̱ān-mān-ı teḥemmül misen nesen

6. Ėy ḫ̱āl u ėy tereşşüḥ-i ḫ̱oy ėy ʿiẕār-ı yār
Şebnem misen gül-āb mısan gül misen nesen

7. Ėy nīm ḳeṭre ḫ̱ūn ki gönĝül ḳoyduñ aduñnı
Kūh-ı şekīb ü beḥr-i teḥemmül misen nesen

8. Her bir nefesde tāzelenür nükhetüñle cān
Ėy dūd-ı āh destė-yi sünbül misen nesen

9. Ḳeddüñ büküldi olmadı kem yaşı gözlerüñ
Ḳovsī bu ḳanlu çaylara sen pül misen nesen

G.388

1. Beni yalḳuzladı derd ü belā-yı yār bir yandan
Sipėhr endīşesi bir yandan u eġyār bir yandan

2. İki yandan urarsan tīġ bes n'içün bülend olmış
Ṣedā-yı āferīn bir yandan u zinhār bir yandan

3. Beni teklīf ėden gülzārdan ṣeḥrāya bilmez kim
Dutar dāmānumı gül bir ṭerefden ḫ̱ār bir yandan

4. Kėş-ā-kėş āteşinde ol kebāb-ı ḫ̱ām-sūzam men
Kim onı mest bir yandan çeker huşyār bir yandan

5. Meger kāfī degül ol seng-dil gönĝlüm şikestinde
Ki sen hem havladuñ (?) ėy çerḫ̱-i bī-zinhār bir yandan

6. Nėce ben olmayım rüsvā kim ėyler şerḥ-i eḥvālum
Bir üzden reng-i zerd ü āh-ı āteş-bār bir yandan

7. Beni yandurdı bir yandan nevā-yı şöʿle-bār-ı nėy
Şerāb-ı pāk-sūz-ı sāḳī-yi ḫ̱ūn-ḫ̱ˇār bir yandan

8. Cünūn şehbāzıyam şehr ile ṣeḥrā iki bālumdur
Der ü dīvārlar bir yandan u kuhsār bir yandan

9. Bināsın gönĝlümüñ sīm-āb ėderken nā-şekībālıġ
Teġāfül birle yıḫ̱ma sen hem ėy dildār bir yandan

10. Beşīretsizlerüñ ṭeʿniyle baġrum dāġ iken Ḳovsī
Feġān kim başladılar pend ülü'l-ebṣār bir yandan

G.389

1. Ėy ban̂ga bāġ u bahārı bend ü zindān ėyleyen
Özgeye dünyānı ser-tā-ser gülistān ėyleyen

2. Ėy ḳefesde bülbül-i ḫoş-lehceni dilsiz ḳoyan
Bir nėçe dilbilmez ile sėyr-i bostān ėyleyen

3. Ėy tekellümden iki gül yapraġın īcād ėden
Hīç yėrden ḳanlu baġrın bülbülün̂g ḳan ėyleyen

4. Ėy nesīm-i lehcė-yi güftār ile bülbül kimi
Ġunçanun övrāḳını gül tek perīşān ėyleyen

5. Ėy ėden şām-ı ġerībān şem‘-i bezm-efrūzumı
Gün çırāġın dāġ-ı ‘ālem-sūz-ı hicrān ėyleyen

6. Ėy öten bizden ṣebā tek rūy-ı āteş-nāk ile
Su kimi topraḳ ile ‘üşşāḳı yėksān ėyleyen

7. Ėy ḳoyan dermān bir özge derd-i bī-dermān adın
Adumı bed-nām ėdüb derdüme dermān ėyleyen

8. İster olsun̂g bādė-yi gül-reng ister ḫūn-ı dil
Her nedür leb-rīz vėr ėy baġrumı ḳan ėyleyen

9. Düşmesün̂g hicrāna yā Reb āteş-i hicrān ile
Ḳovsīnün̂g baġrın kebāb u dāġ u büryān ėyleyen

G.390

1. Nėçe gündür gözlerüm meḥrūmdur dīdārdan
Ėtme nōmīd ėy felek hīç bülbüli gülzārdan

2. Ėy gül-i ter ḳoyma gözden müdde‘āsız bülbüli
Gerçi ‘ėyn-i müdde‘ādur her ne gelse yārdan

3. Yandurur göz perdesin sāḳī ḫeyāl-ı ‘āriżün̂g
Tā neler görmiş niḳāb ol şö‘lė-yi rüḫsārdan

4. Bundan özge kim meni rüsvā-yı āfāḳ ėyledi
Görmedüm bir özge te’s̱īr āh-ı āteş-bārdan

5. Nāmuma yā Reb ne yazsun̂glar kirāmu’l-kātibīn
Ėtmek olmaz ferḳ çün tesbīḥümi zünnārdan

6. Ger alur gön̂glüm eger almaz ne vech ilen ki var
Ḳibleden dönsün̂g yüzi her kim döner dildārdan

7. Açmanam Ḳovsī gözüm ḫelvetde hem ez bes meni
Āh u efġānum utandurdı der ü dīvārdan

G.391

1. Müselmānlar men-i nā-kām çekdüm yār hicrānın
İlāhī dutmasuñ hīç kāfirüñ hicrān girībānın

2. Beni her leḥẓe bir nāṣī ṭebībe yār yalvardur
Meger gönderdügi derdüñ özi bilmez mi dermānın

3. Olubdur pāre pāre bülbülüñ baġrı ki ʻāşıḳdur
Ne yüzden ėylemiş ṣed-çāk gül hem öz girībānın

4. Ne oḫ kim bü'l-heves ṣėydine ḳedrin bilmeyüb atsan
Dutar ėy seng-dil bu ʻāşıḳ-ı bī-çārenüñ yanın

5. Bu bir bayram iki oldı men-i nā-kāma tā bildüm
Kim ister Keʻbė-yi kūyuñ żeʻīf ü zār ḳurbānın

6. Olubdur būtesi ol nāzenīnüñ hansı sengīn-dil
Ki bī-reḥmāne bizden dönderübdür nūk-ı müjgānın

7. Senüñ Ḳovsī ne bilsüñ sözlerüñ ol ṭifl-i mekteb kim
Felāṭūn anlamaz bīmār-ı derd-i ʻėşḳ heẕyānın

G.392

1. Geh zülfüñi geh kākülüñi şāne ḳılursan
Her dem beni bir reng ile dīvāne ḳılursan

2. Ne göñglümi alduñ ne gözüm yaşını sildüñ
Bī-derd meger ʻālemi vīrāne ḳılursan

3. Ben ʻėşḳ odına bin yanaram biri yanınca
Her şemʻi yaḫarsan beni pervāne ḳılursan

4. Ol ḥelḳė-yi zülfüñ yėne başında bir iş var
Ėy vāy baña kim beni dīvāne ḳılursan

5. Ėy göñglümi yapmaġda ėden nāz u behāne
Bismi'llāh eger bir daḫı vīrāne ḳılursan

6. Gül şemʻini ger reşk odına bėyle yaḫarsan
Vara vara bülbülleri pervāne ḳılursan

7. Mehtābda mėy vėr ḳara günlülere sāḳī
Ay hālesini çün ḫeṭ-i pėymāne ḳılursan

8. Yaẖşı vu yaman uydı ḳamu yuẖuya Ḳovsī
Veḳtidür eger nālė-yi mestāne ḳılursan

G.393

1. Ṣübẖ-i viṣāl içün gezerem şem'-i dāġ ilen
Ol āftābı aẖtaruram bu çırāġ ilen

2. Göz yaşı ile sīnė-yi pür-dāġı beslerem
Bu lālezāra su vėrürem ol bulaġ ilen

3. Bir ẓālimüñ ki arẖası var 'ālemi yıẖar
Olmış bir ėvlü çāh-ı zeneẖdān buẖaġ ilen

4. Ḳan içe içe yaşlu gözüm le'lüñgi görer
Kim şem' çek çek ile yanar duzlu yaġ ilen

5. Yaẖşı metā' içinde yaman gerçi ẖerc olur
Ṣerf ėtme acı sözleri datlu dodaġ ilen

6. Bezm-i viṣālda yaşur üzden niḳābuñgı
Yüzsizliġ ėyleme göze ḳarşu ḳonaġ ilen

7. Zühd ehli ḳorẖudan çekinür bezm-i bādeden
Her ḳatı başlu elleşebilmez ayaġ ilen

8. Çerẖ-i ẖesīs el vėrene vėrmez āstīn
Ḳalmış çemende ġunça dutulmış demāġ ilen

9. Tapduġda şem'-i veṣlin anuñg göz götürme kim
Kimse gėçen güni tapabilmez sorāġ ilen

10. Ḳābil ḳulaġda gövher olur yaẖşı söz ki ben
Bu nükteni ṣedefden ėşitdüm ḳulaġ ilen

11. Sen Ḳovsīnüñg ḥayātda ḳedrini bilmedüñg
Çoẖ ḳebri üste aẖtaracaġsan çırāġ ilen

12. Bu ol ġezel cevābı ki Aḳa Reżī dėdi
Bu yolı başa aparuram bir ayaġ ilen

G.394

1. Kimdür ol bī-bāk yaġma-yı dil ü hūş ėyleyen
Göñglini ẖelḳüñg alan sā'at ferāmūş ėyleyen

2. Bir iki egricenüñg 'ünvān-ı ẖeṭṭ adın ḳoyan
Sāde-dil 'āşıḳları egrilere tuş ėyleyen

3. Geh girüb mescidlere öz ḳaşını mėḥrāb ėden
Geh şerāb öz ṭāḳ-ı ebrūsın anub nūş ėyleyen

4. Şem‘ tek hī̂ç yanmayan dilsizlerüñ̂ eḥvālına
Bir nėçe dilbilmezüñ̂ ḥerfin dür-i gūş ėyleyen

5. Bilmeyüb öz ḳedrini eġyār ile hem-bezm olan
Sādelıġdan şö‘lė-yi deryāsını ẖes-pūş ėyleyen

6. Sebzenüñ̂ başın yėtürmiş iftiẖār ilen göge
Ol bėhiştüñ̂ sebzesin ẖeṭṭ-i bināgūş ėyleyen

7. Bilmenem bilmiş ḳara günlülerüñ̂ ḥālın meger
Gėce tek ṣübḥ-i bināgūşın siyeh-pūş ėyleyen

8. N'ola ger bir gėce çėşmüm şem‘ini rövşen ḳıla
Ol ḳiyāmet ṣübḥinüñ̂ adın bināgūş ėyleyen

9. ‘Āḳibet Ḳovsī̂ kebāde ėyledi ẖemyāzeden
Ḳāmetüm yayın ayaġdan başa āġūş ėyleyen

G.395

1. Gerçi bilmez zülfüñ̂ eḥvālum perī̂şān olduġın
Leblerüñ̂den ṣor ki bilmiş baġrumuñ̂ ḳan olduġın

2. Beẖye vü merhem cefāsın çekmez idüm ‘ömrler
Bilse idüm zeẖm-i nāsūrumda pėykān olduġın

3. Görmek istersen men-i dī̂vānenüñ̂ eṭvārını
Berḳ ẖendān olduġın gör ebr giryān olduġın

4. Olduġı-çün çöl kimi bir sen tek āhū meskeni
Ėyledüm me‘lūm göñ̂glüm şehri vī̂rān olduġın

5. Ėtmeyim mi że‘f-i rūz-efzūna yüz bin şükr kim
Kimse görmez göñ̂glümüñ̂ ‘ėşḳüñ̂de nālān olduġın

6. Ėyledüm öz eşk-i sürẖ ü reng-i zerdümden ḳiyās
Nov-bahār ilen ẖezān dest ü girī̂bān olduġın

7. Sen özüñ̂ bilmezsen ammā nergis-i mestüñ̂ bilür
Ḳovsī̂nüñ̂ göñ̂gli kebāb u dāġ u büryān olduġın

G.396

1. Cahāna şūr salmış duzlu güftāruñ edālardan
Seni ėy cān-ı şīrīn saḫlasuñ Tañrı belālardan

2. İşüm pėyveste būy-ı zülfüñ almaġdur ṣebālardan
Gėdālıġ ėylerem ez bes ki dervīşem gėdālardan

3. Ḫeberdār olmayan mė'rāc-ı me'nīden ne bilsüñ kim
Senüñ yėrden göge var imtiyāzuñ dil-rübālardan

4. Güneş iḳbālını gör ḳeṭrė-yi şebnemle kim ḥüsnüñ
Yėtişse 'erşe başı göz götürmez bī-nevālardan

5. Kerem ḳıl riştė-yi medd-i nigāhuñ kesme benden kim
Üzüldi riştė-yi cān tā üzüldüm āşnālardan

6. Havā-yı nefse zinhār ėy Züleyḫā ḳoyma 'ėşḳ adın
Ki ḥüsn-i pāk çekmez dāmenin bī-müdde'ālardan

7. Añga neḳd-i ḥayātuñ öz elüñgle tapşur āzād ol
Ki ben düşdüm belāya her ḳeder ḳaçdum belālardan

8. Göñgül āyīnesin göz n'ola çalsa daşdan daşa
Ki ferż-i 'ėyndür ḳeṭ'-i te'elluḳ ḫod-nümālardan

9. Nigāh-ı āşnādan veḥşet-i tīr ėylerem Ḳovsī
Ėşitdüm bes ki men bīgāne sözler āşnālardan

G.397

1. Eger götürse benüm mehveşüm niḳāb üzinden
Revān olur 'ereḳ-i şerm āftāb yüzinden

2. Yėter bir ovca ki gün başı āstānına yėtmez
Hilāl ẕerrece ger bulsa āb u tāb yüzinden

3. Nigeh şerāre olur, merdümek sipend bu yüzden
Dolarsa su gözine ḫelḳüñ āftāb yüzinden

4. Neẓīr ḥüsnüñge yoḫ kim ezel müḥerriri yazmış
Bu nüsḫeni nėçe yüz münteḫeb kitāb yüzinden

5. Bin il müṭāli'e her nöḳṭesinde ėylemek azdur
Kitāb-ı ḥüsnüñge çoḫ baḫdum intiḫāb yüzinden

6. Ne mende var ne gün ü ayda ḫāk-būsuñga cür'et
Olur bu durmaġ u düşmaġlar iżṭirāb yüzinden

7. Ne yüzden ola ciger ḳanı bilmenem bu ne sirdür
Aẖar mı ḳan bir avuc kül olan kebāb yüzinden

8. Senüñgle var sözüm çoẖ feġān ki hī̇ç dinebilmem
Ḥicāb bir yana, dutmaz dilüm şitāb yüzinden

9. Benümle birce söz Allāh içün müvācihe söyle
Çinān-çi lāyiḳ-i lüṭf olmasam ʻitāb yüzinden

10. N'ola ki dünyā vu ʻuḳbāda bī-niyāz ola Ḳovsī
Zekāt-ı ḥüsnüñgi vėrsen oñga niṣāb yüzinden

G.398

1. Ne ḳanlar ola ki dil içmemiş ʻiẕāruñg elinden
Neler ki görmemiş ola göz intiẓāruñg elinden

2. Ne fitne kim ola ḳaş u gözüñg olur añga bāʻiş
Neẓersiz ol kim ėder nāle rūzgāruñg elinden

3. Yüñgül ḳılur yükini gerçi dağıdub telef ėyler
Göñgül ʻebeṣ doludur çėşm-i eşk-bāruñg elinden

4. Birisi dağların ėyler benüm kimi kemerin ẖem
Bu dāġlar ki benüm var rūzgāruñg elinden

5. Kebāb u leẖt-i ciger kāse kāse ḳan mėy-i eḥmer
Ġerīb neş'esi var her ne gelse yāruñg elinden[111]

6. Buyurma nāle sitem ėtme çoḳ ki ḳapuñga her gün
Sipėhr dāda gele Ḳovsī-yi figāruñg elinden

G.399

1. Sāḳīyā ėyle benüm cāmumı pür-ẖūn pür-ẖūn
Ėtmedi çėhremi çün bādė-yi gülgūn, gülgūn

2. ʻĖşḳ ehlinde gerek ḥövṣele deryā deryā
Ne ḳeder şūr-ı cünūn üz ḳoya hāmūn hāmūn

3. Diyerem nāle vü āh ėyle ki cānān cānān
Ġem güni ẖelḳ diyen yėrde ki gerdūn gerdūn

4. ʻĖşḳ ṣerrāfı ḳılur nāle ki bīnā bīnā
Çaḳurur ḥüsn ẖerīdārı ki meġbūn meġbūn

[111] Tahran Milli ve Melik 4621 nüshalarından aktarıldı.

5. ‘Eḳl ister ola dīvānė-yi Leylī Leylī
‘Ėşḳ yanında gerek Leylī-yi Mecnūn Mecnūn

6. Banĝa artuḳ gelür ol ḳāmet-i re‘nā re‘nā
Yėg bilür mertebė-yi miṣre‘-i mövzūn mövzūn

7. Ola bir gün diye ol māh ki Ḳovsī Ḳovsī
Söyleyen veḳtde derd ehli ki Mecnūn Mecnūn

G.400

1. Bėyle mest olduġumı sāḳī-yi ḫūn-ḫˇār ne bilsünĝ
Ben özüm bilmenem eḥvālumı dildār ne bilsünĝ

2. Nāle iẓhār ḳılur meṭlebini bülbül-i mestünĝ
Men ki lālam dilümi ol gül-i bī-ḫār ne bilsünĝ

3. Ben özüm söylemedüm ol hem özi ṣormadı ḥālum
Bes bu reng ile ġem-i derdümi ġem-ḫˇār ne bilsünĝ

4. Teşne-leb ḥālını sīr-āb teṣevvür ėdebilmez
Ger dėsem bin dil ile rāz-ı dilüm yār ne bilsünĝ

5. ‘Ömrler gövher alub satmayan ehl-i neẓer olmaz
Ṭifldür ṭifl gönĝül ḳedrini dildār ne bilsünĝ

6. Vėrse ger rüḫṣet-i neẓẓāre temāşā ėdebilmem
Reviş-i sėyr-i çemen mürġ-i giriftār ne bilsünĝ

7. Eşk-i çėşmüm yügürür ḫˇār u ḫecil her yana Ḳovsī
Belī öz ḳiymetini gövher-i şehvār ne bilsünĝ

G.401

1. Nevā-yı nālem ile oldunĝ ėy eṡer düşmen
Belī olur hüner ehliye bī-hüner düşmen

2. Egerçi doġrıya meşhūrdur zavāl olmaz
Feġān ki dūstları doġrı söz ėder düşmen

3. Tamām-ı ‘ālem ile sīne-ṣāf u yėk-rengem
Daḫı benümle olur mı ḥerīf her düşmen

4. Cahānda her kişi öz ekdügin biçer āḫir
Nedāmetini yaman sözlerin çeker düşmen

5. Ḥesūd öz cigerin doġrar u içer ḳanın
Bu işde düşmenine ėylemez ciger düşmen

6. Fütādelıġ siperin salma çekme endīşe
Ki hīç bu me'rekede baġlamaz kemer düşmen

7. Dil-i dü-nīm ile iki cahān ḥerīf olmaz
Bulur mı Ḳovsī-yi bī-çāreye ẓefer düşmen

G.402

1. Ėy binā-yı 'ehdi bī-dād ile ber-bād ėyleyen
El vėrüb eġyār ile 'üşşāḳa bī-dād ėyleyen

2. Ėy beni yıḫmaġda hem her dem ėden istādelıġ
Bī-tekellüf özgenüñ göñglini ābād ėyleyen

3. Ėy beni yandurmaġa eflāk olanda şö'le-bār
Dem-be-dem bir ṭerf-i dāmān ile imdād ėyleyen

4. Nālė-yi āteş-fişān ile tutuşdum nėy kimi
Hīç ṣormazsan ki kimdür munca feryād ėyleyen

5. Göñglümi ol zülf ḳėydinden ṣebā ḳurtara gör
Kim bu iş ecrini bulmaz bin ḳul āzād ėyleyen

6. Yoḳ bañga bir hem-nefes 'ālemde kim yoḳ ben kimi
Bir daḫı bī-dād hicrinden anunñ dād ėyleyen

7. Yād ėden çoḳdur beni ol āşnādan āh kim
Yoḳ beni yanında bir teḳrīb ile yād ėyleyen

8. Ėylemiş Ferhād u Mecnūn vārişi Ḳovsī beni
Kimini Mecnūn ėdüb kimini Ferhād ėyleyen

G.403

1. Ėy sünbül-i zülf ol gül-i rüḫsāra düşersen
Öz başuñga fikr ėt ki ayaġlara düşersen

2. Zinhār elüñge āyīne ėy seng-dil alma
Öz cānuñga reḥm ėyle ki odlara düşersen

3. Te'ḫīr ü şekībüñ daḫı güncāyişi yoḳdur
Ger fikr-i davā-yı dil-i bīmāra düşersen

4. Ger vėrse göñgül ṭāḳet-i neẓẓāre firībüñ
Zinhār añga aldanma ki zinhāra düşersen

5. Ben dām-ı belāyam yėri benden ḥeẕer ėyle
Kim odıma ėy Ḳovsī-yi bī-çāre düşersen

G.404

1. Cān sözüng̑ ḳurbānı ėy īcād-ı güftār ėyleyen
Kim dehānung̑dur senüng̑ yoḫdan beni var ėyleyen

2. İsterem kim kākülüng̑den üzmesüng̑ cān riştesin
Bir birine şem‘ ile pervāneni yār ėyleyen

3. Var ümīdüm ėtmeye nōmīd ol gülden beni
‘Ālemi gülzār ėden bülbülleri zār ėyleyen

4. Hīç lefẓ olmaz libās ol me‘nī-yi bīgāneye
Bilmenem yā Reb ne söyler ‘ėşḳi iẓhār ėyleyen

5. Gerçi nāḳiṣdür vücūdum fėyżsiz olmaz vücūd
Göz götürme benden ėy yoḫdan beni var ėyleyen

6. Nāle ger imdāduma her leḥẓe her dem yėtmese
Hāl-ı zārumdan seni kimdür ḫeberdār ėyleyen

7. N'ola yā Reb ḥāl ėvinde açsa bir gün söz başı
Ḳovsī-yi āteş-zebānı meḥv-i güftār ėyleyen

G.405

1. Ḳoydum elden iki ‘ālemde ne kim var etegin
Bėyle merdāne dutar kim ki dutar yār etegin

2. Söylemeng̑ derdümi zinhār Mesīhāya ki ben
Ölürem ḳoymanam elden dil-i bīmār etegin

3. Nisbetüng̑ hīç güle yoḫdur senüng̑ ėy gül ki dutar
Güllerüng̑ bülbül-i şeydā kimi her ḫār etegin

4. Göng̑lümi dāġlarung̑ dutdı vu tesḫīr ėtdi
Ėyle kim sikke dutar dirhem ü dīnār etegin

5. Ḳanı öz boynına mīnā kimi ol seng-dilüng̑
Kim olub mest dutar sāḳī-yi ḫūn-ḫ̌ār etegin

6. Nėce Mecnūn ile Ferhāda diyerler ‘āşıḳ
Ki dutubdur biri ṣeḥrā biri kuhsār etegin

7. Gözümi veṣl güni ḥėyret eger baġlamasa
Dutaram pencė-yi müjgān ile dildār etegin

8. Beni çün elden ayaġdan aparur ḫ̌āb-ı ‘edem
Ne ümīd ile dutım dövlet-i bīdār etegin

9. Dutabilmez etegin çerḫ-i müʻellā Ḳovsī
Kim ki ṣidḳ ile dutar Ḥėyder-i Kerrār etegin

G.406

1. Ḫelīl gülşeni içre nehāl-ı dil-kėşsen
Egerçi ʻālem-i ẓāhirde neḫl-i āteşsen

2. Senüñ yanında mėy-i lālegūn nedür sāḳī
Ki sen ben istedügüm ṣāf u pāk u bī-ġeşsen

3. Feġān ki şekveye oḳşar bu reng söz verne
Egerçi ḫāksan ėy ʻėşḳ meḥż āteşsen

4. Hemīşe istedügüñ derd ü dāġ yėtdi saña
Henūz ėy dil-i ḫūnīn n'içün müşevveşsen

5. Seni ben oḳşadayım hansı yaya ėy ebrū
Ki sen kemān-ı felek tek hemīşe pür-kėşsen

6. Egerçi şāḫ-ı gül ü serv-i nāz reʻnādur
Boyuñ belāsın alım yüz olarca ser-kėşsen

7. Diyār-ı ʻėşḳde Ḳovsī ki toprağı ḳandur
Saña yaman dėmek olmaz yaman belā-kėşsen

G.407

1. Aparmışdur beni bir yėrde ol serv-i revān menden
Ne istersiz diyüñ ėy dūstlar ummañ yalan menden

2. Bu yoldan kim yėrüñ boş ḳalmasuñ ṣeḥrāda ėy Mecnūn
Gelür bir gün ki ḳalmaz sen kimi nām u nişān menden

3. Beni hicrāna yandurma hemīn daḫı sen ėy gerdūn
Sitem senden teḥemmül menden ü tāb u tevān menden

4. Bu ṣeḥrālarda ėy eḥbāb itersiz gelmeñ ardumca
Ḳalursız varı bī-nām u nişān ṣormañ nişān menden

5. Üzüldi cānum u cismüm per-i kāh oldı mėḥnetden
Ne istersen ne vėrdüñ almaduñ ėy āsmān menden

6. Hedef tek başum olsuñ tercümān kütāhlıġ ėtsem
Gel ėy ebrū-kemān mėydāna oḫ senden nişān menden

7. Benümçün ḥeḳ bilür kim ʻömr-i cāvīdāndan artuḳdur
Eger neḳd-i ḥayātum alsan ėy serv-i revān menden

8. Yazılmışdur ezel başdan benüm anlumda bir mişre‘
Ki senden ėy hümā iḳbāl u müşt-i üstüẖˇān menden

9. Ġübār-ı rāhuñgam ėy cān-ı şirīn cism-i zārum bu
Ḫürām-ı bī-ṣedā senden nigāh-ı bī-zebān menden

10. Bahār-ı āb-rūyuñg pertövinden olmış ėy sāḳī
Ser-ā-ser ‘ālemi me‘nī, bahār-ı bī-ẖezān menden

11. Dilüm yoẖdur benüm ėy nėy sañga hīç nisbetüm yoẖdur
Vėrübdürler bañga derd ü alubdurlar feġān menden

12. Temevvüc çaġıdur ėy beḥr-i māl-ā-māl-ı reḥmet hėy
‘eṭā-yı bī-cehet senden günāh-ı bī-kerān menden

13. Günehkāram men ammā sen tereḥḥüm kānısan kesme
Teveccüh bābını ėy Ke‘bė-yi emn ü emān menden

14. Ümīdüm var Betūluñg ẖānedānından ümīdüm kim
Teveccüh kesmesüñg ol meẖzen-i genc-i nehān menden

15. Cigergāh-ı Ḥesenden isterem kim iki ‘ālemde
Ḫebersiz olmasuñg ol ḳiblegāh-ı ins ü cān menden

16. Ümīdüm var yėtişsüñg Kerbelā deştine topraġum
Alanda vėrdügi cānını ol cān-ı cahān menden

17. Bañga şāh-ı vilāyet Ḥėyder-i Ṣefder yėter Ḳovsī
Eger gerdūn-ı bī-zinhār ėşitmez el-emān menden

G.408

1. Sehldür tesẖīr ḳılmaġ ser-be-ser dünyā yüzin
Pādşāh oldur ki Mecnūn tek dutar ṣeḥrā yüzin

2. Ėy ki dutmış pertövüñg ẖorşīd tek dünyā yüzin
Ẕerrece gör arada bir gün bu ẖāk-ı pā yüzin

3. Olmışam bir Leylī-yi nāz-āferīn Mecnūnı kim
İtleri topraġa sürter āhū-yı re‘nā yüzin

4. Ol ḥicāb-ālūd gül rüẖsārı görsüñg görmeyen
Perdė-yi ebr içre ẖorşīd-i cahān-ārā yüzin

5. Ėy firengī ḥüsnlü bu reng ile kim mende var
Görmek olmaz hīç gebr ü kāfir ü tersā yüzin

6. Dūstlar ol nī̇m-rengüñ̂ bes ki men yėk-rengiyem
Gözlerüm mümkün degül görsüñ̂ gül-i re'nā yüzin

7. Bü'l-heves ger 'ėşḳden lāf ursa dut me'ẕūr kim
H̱ār u ẖes hem mövc tek dutmaġ diler deryā yüzin

8. Bilmenem yā Reb ne söyler sebz-i teh gülgūnuma
Her gören ġāfil bu reng ilen men-i şeydā yüzin

9. 'Ālemi Mecnūn ėdübdür ḥüsni yüz min perdede
Āh eger meḳdūr olaydı görmek ol Leylā yüzin

10. Her ẖes ü ẖāra teḥemmül ėyleyen deryā kimi
Gövher-i sī̇r-āb ile āẖir dutar dünyā yüzin

11. Dī̇dė-yi āhū bi-'ėynih dāġ-ı berg-i lāledür
Bes ki Ḳovsī̇ dūd-ı āhum yaşurur ṣeḥrā yüzin

G.409

1. 'Ėşḳ deryāsında övreng-i sipėhr-i bī̇-sükūn
Bir kef-i bī̇-meġz-i deryā bir ḥübāb-ı ser-nigūn

2. Ol leb-ā-leb süfreden kim ben onuñ̂ mėhmānıyam
Çerẖdür bir sī̇nī̇ vü ẖorşī̇ddür bir ṭās-ı ẖūn

3. Yėr gök ü gök yėr gerek me'kūs ṣedr ü āstān
Öz yėrinde cā-be-cā eglense her 'ālī̇ vü dūn

4. H̱ˇār baẖmañ̂ ger że'ī̇fem kim bükülmiş ḳāmetüm
Ḥelḳė-yi zencī̇r-i Mecnūndur ėy erbāb-ı cünūn

5. Ėy sözi Şī̇rī̇n benüm Ferhāda yoḳdur nisbetüm
Kim senüñ̂ müjgānuñ̂ga bir leḥẓe dözmez Bī̇-sütūn

6. Olmasuñ̂ meġlūb-ı dehr ėy dūst eḥbābuñ̂ velī̇
Yā Reb olsuñ̂ düşmenüñ̂ eḥvālı gün günden zebūn

7. Bes degül mi zī̇r-dest ü pāymāl ėtmek beni
Bir yuẖaru baẖginen ėy çerẖ-i dūn-ı ser-nigūn

8. Gelse ol serv-i sehī̇ bes handa yā Reb eglenür
Sī̇nedür ṣeḥrā-yı āteş dī̇dedür deryā-yı ẖūn

9. Ol ẖes ü ẖāṣāk tek kim sėyl fermānındadur
Bir zamān öz ḥāluma Ḳovsī̇ beni ḳoymaz cünūn

G.410

1. Sāḳī-yi ḫūn-ḫˇār kimdür baġrumı ḳan ėyleyen
Dīn alan dil vėrmeyen yaġma-yı īmān ėyleyen

2. Mümkün olmaz kim ḫes ü ḫāşākı od yandurmasun̂g
İḫtiyār ilen degül ol berḳ-cövlān ėyleyen

3. Dil-rübālıġ siz daḫı ėylersiz ammā özgedür
Ėy firengī-zādeler ol nā-müselmān ėyleyen

4. Tan̂grı içün günde bir yol dūstlar kimdür beni
Ol firengün̂g Ke'bė-yi kūyında ḳurbān ėyleyen

5. Bilmenem yā Reb ne oddur 'ėşḳ-i meġz-efrūz kim
Arturur ol derd-i bī-dermānı dermān ėyleyen

6. Aç tebessümden tekellümden dutulmış gön̂glümi
Ėy ḥevāsum ġunçasın gül tek perīşān ėyleyen

7. İntiẓārun̂g perdė-yi çėşmümde pinhān ėylemiş
Berḳ-i 'ālem-sūzı ebr altında pinhān ėyleyen

8. Le'l-i nāb u 'āriż ü çėşm ü nigāhun̂gdur senün̂g
Ḳan içürden ḳan içen ḳan aġladan ḳan ėyleyen

9. Yaşururlar bülbülün̂g Ḳovsī nevā-yı nālesin
Bes ki var gülşende bī-āheng efġān ėyleyen

G.411

1. Sāḳīyā mėy vėr ki baġrun̂g ben kimi ḳan olmasun̂g
Kākülün̂g tek ḫāṭır-ı cem'ün̂g perīşān olmasun̂g

2. Olmasun̂g kem hergiz ol serv-i revānun̂g sāyesi
Yā Reb ol mėḥrāb-ı ebrū ṭāḳ-ı nisyān olmasun̂g

3. Cān ḫū yoḫdur nā-tevānlıġdan men-i bī-tābda
Kim diyem her yėrde cānān olmasa cān olmasun̂g

4. Bir gön̂gül kim olmış ėy genc-i revān mesken san̂ga
İsterem sėyl-āb-ı teşvīş ile vīrān olmasun̂g

5. Kim ki bilmez zemzem-i eşk-i revān kėyfiyyetin
'Ėşḳ-i pākun̂g Ke'bė-yi kūyında ḳurbān olmasun̂g

6. Yandı baġrum 'endelīb-i bī-nevānun̂g ḥālına
Kim yolında hīç esīrün̂g ḫār-ı hicrān olmasun̂g

7. Çerḫ ile per-ḫāş Ḳovsī neng-i himmetdür banğa
Kimse nā-merd ile yā Reb merd-i mėydān olmasunğ

G.412

1. Gözüm her çend ḳanlar tökdi çerḫünğ odlu dāġından
Bi-ḥemdi'llāh ki āḫir yandı şem'üm gün çırāġından

2. Ne meḥv olmışsan ėy şebnem gül ü ḫorşīd arasında
Ki görsen göz götürmezsen onunğ semīn buḫaġından

3. Ṣedefde dānė-yi gövher dişünğle beḥs̱ ėder ammā
Gerekdür kim bunı deryā çıḫarsunğ öz ḳulaġından

4. Bināgūş u ḫeṭṭ-i sebzünğ ne benzer şübḥe kim ṣübḥünğ
Temīz olmaz ḳarası ḳarasından aġı aġından

5. Bu gülzār içre ėy gül-pīrehen şebnem ḫeyāl ėtme
Ki düşmiş ġunça bī-ḫod ḳan aḫar her dem demāġından

6. Bulanur çünki su ser-çėşmeden şāhid ne lāzimdür
Ki rövşendür benüm ḥāl-ı dilüm çėşmüm bulaġından

7. Şerāb-ı lālegūn pür-zūrdur me'ẕūr dut sāḳī
Eger ferḳ ėylemez öz başını Ḳovsī ayaġından

G.413

1. Gönğlümdeki murādum ėy yār sen bilürsen
Her dil ki bilmenem ben dildār sen bilürsen

2. Her çend bī-zebānam leb-rīz-i el-emānam
Ben mest-i cāvdānam huşyār sen bilürsen

3. Ben sanma mėy-perestem sāḳīden ötrü mestem
Ben bir binā-yı pestem mė'mār sen bilürsen

4. Ġemzenğ atanda bir oḫ ḳaşunğ yayın çeker çoḫ
Gönğlümde tāb ger yoḫ ger var sen bilürsen

5. Gelmez feġān elümden 'üẕr iste ḳātilümden
Ėy nėy benüm dilümden yalvar sen bilürsen

6. Ger gönğlümi alursan ger yüz çin öldürürsen
Dildār sen bilürsen ġem-ḫ̌ār sen bilürsen

7. Ḳovsī senünğ ḫarābunğ içmiş senünğ şerābunğ
Olmış senünğ kebābunğ ḫūn-ḫ̌ār sen bilürsen

G.414

1. Gözlerüŋ bīmārıyam sāḳī ki bīmār olmasuŋ
Çėşm-i mestüŋden siyeh-mestem ki huşyār olmasuŋ

2. Bėyle kim men görmişem zülfüŋ göŋüller kişverin
Ėyle dutsuŋ kim ḫeṭ-i müşkīn ḫeberdār olmasuŋ

3. Ėt ḳefes çāḳından ėy bülbül benümle nāle kim
Göŋlüm olmış bir gülüŋ dustaḳı kim ḫˇār olmasuŋ

4. Ger Berehmen derd bilmez bütlerüŋ meftūnıdur
Dil bilür bilmezlere kāfir giriftār olmasuŋ

5. Öz gözümle dūstlar görmeŋ beni zinhār kim
Hīç düşmen ben kimi ḫˇār olmasuŋ zār olmasuŋ

6. Ben ne derdüm söyleyim sāḳī ki ḥālı her kimüŋ
Çėhresinden bellüdür her çend iẓhār olmasuŋ

7. Dānė-yi merdüm şikār-ı ḫāl u dām-ı zülfüŋe
Ḥeḳ bilür ādem degül her kim giriftār olmasuŋ

8. Sözlerüŋ gövherdür ėy göz baġlayan sāḥir senüŋ
Bī-beṣīretler aŋga yā Reb ḫerīdār olmasuŋ

9. Çoḫlaruŋ var Ḳovsīden ġėyri senüŋ ammā anuŋ
Senden özge kimsesi ger var ise var olmasuŋ

G.415

1. Hicrān güni sūz-ı dil ü tāb-ı cigerümden
Pervānelenür şem'-i felek bāl u perümden

2. Bilmek dil-i bīmār mizācını çoḫ işdür
Bi'llāh ṭebībüm nėcesen derd-i serümden

3. Görmez gözüm ėy merdüm-i çėşm-i nigerānum
Ger şem'-i cemāluŋ ola ġāyib neẓerümden

4. Men daḫı bir ümmīd ile ḫāk-ı rehüŋ oldum
Ėy serv derīġ ėtmeginen sāye serümden

5. Eġyār çeker zeḥmet-i bī-cā ne bilür kim
Yüz dutmaz ayırmaġ beni öz dīdelerümden

6. Ėy çerḫ-i denī pās-ı edeb saḫlaginen kim
Durmaz daḫı her kim ki düşübdür neẓerümden

7. Kem dutmaginen kövkeb-i beẖt-i siyehüm kim
Endī̇şe ḳılur berḳ-i belā ol şererümden

8. Yandurmadı hī̇ç kimse men-i zārı ki cismüm
Od dutdı semender kimi öz bāl u perümden

9. Her bir müje bir nī̇ş-i reg-i ebr-i belādur
Ėy şem‘ ẖeber ṣormaginen çėşm-i terümden

10. Pūşī̇de degül ḥāl-ı ẖarābum san̂ga ammā
Hī̇ç vech ile gūyā ẖeberün̂g yoẖ ẖeberümden

11. Ḳovsī̇ bu hemāndur ki dėmiş sāḥir-i māhir
Ger yaġmasa ḥesret yaġışı çėşm-i terümden

G.416

1. Cümlė-yi ‘ālem ban̂ga eġyār olubdur yār içün
Āh kim eġyārum olmış yār hem eġyār içün

2. Gün-be-gün düşdüm gözinden ‘āḳibet şebnem kimi
Men ki ẖ̌ār-ı ‘ālem oldum ol gül-i bī̇-ẖār içün

3. Kāse kāse ḳan içüb odlara saldum gön̂glümi
Tā kebāb ėtdüm müheyyā sāḳī̇-yi ẖūn-ẖ̌ār içün

4. El götürdüm sübḥe vü seccādeden Ṣen‘ān kimi
Ėy firengī̇-zādeler bėl baġladum zünnār içün

5. ‘Ömrümi ṣerf-i hüner ḳıldum bu kāsid mülkde
Kim hüner teḥṣī̇l ėderler dirhem ü dī̇nār içün

6. Ş̱ö‘lė-yi hicrān beni yandurdı āẖir āh kim
Saẖlamışdum cānumı ol āteşī̇n-rüẖsār içün

7. Çėşm-i şūr-ı çerẖ-i mī̇nā-reng Ḳovsī̇ bāde tek
Telẖ-kām ėtmiş beni bir şūẖ-ı şī̇rī̇n-kār içün

G.417

1. Ėy benüm ẕülm ile gön̂glüm kişverin vī̇rān ėden
Dem-be-dem bir özge nėyreng ile baġrum ḳan ėden

2. Ėy beni bin derd ü dāġ ile ferāmūş ėyleyen
Bī̇-tekellüf her yėten bī̇-derde yüz dermān ėden

3. Ėy beni gözden ḳoyan aẖşamadin pervāne tek
Tār u pūdum ṣübḥedin şem‘-i şeb-i hicrān ėden

4. Ėy dem-ā-dem ṭifl-i bāzī-gūş-ı bī-pervā kimi
Bī-sebeb yüz zeḥmet ile yapduġın vīrān ėden

5. Var cürmüm bilmenem yā Reb bileydüm kāşkī
Kim bu reng olmaz sezāvār-ı teġāfül ḳan ėden

6. Gūşė-yi çėşm-i tereḥḥüm kesdi menden ʿāḳibet
Rūz-ı evvelden beni şermendė-yi ėḥsān ėden

7. H̱ūb ḳurubdur ṭāḳ-ı ebrū tek teġāfül yayını
Sīnemi āmāc-gāh-ı nāvek-i müjgān ėden

8. Ger ṭebīb-i lüṭfüñ iḳbāl ėtse yā Reb çaġıdur
Kim ne bir derdüm ṣoran vardur ne bir dermān ėden

9. Nāẖun-ı seʿy ile Ḳovsīnüñ açılmaz ʿüḳdesi
Sen yėtiş feryāda ėy her müşküli āsān ėden

G.418

1. Çıẖanda cān-ı ḥezīn cism-i nā-tevānumdan
H̱edengi çıẖmaz anuñ meġz-i üstüẖˇānumdan

2. Ne ẖˇāb-ı nāza uyubsan çemende ėy gül kim
Oyandı ġunça-yı teṣvīr el-emānumdan

3. Feġān ki bī-per ü bī-bāllıġ ġeminde iken
Zamāne ėyledi āvāre āşyānumdan

4. Gėder ki ėyleye dermānum arturur derdüm
Meger ṭebībüm usanmaz menüm feġānumdan

5. Ümīd ü bīm ile bülbül tek ötmez eyyāmum
Eger bahārumı ferḳ ėylesem ẖezānumdan

6. Şeb-i viṣālumı zinhār dūstlar ṣormañ
Bu gün ki şemʿ kimi od çıẖar zebānumdan

7. Neṣīb-i düşmen-i ẖūn-ẖˇārum olmasuñ yā Reb
Bu ġem ki yėtdi bañga yār-ı mėhrbānumdan

8. Bu ol ġezel ki Füżūlī beyān ėder Ḳovsī
Zamān zamān tökülen ḳeṭre ḳeṭre ḳanumdan

G.419

1. H̱elḳ yā Reb āẖiret daşını atmışlar n'içün
Dīn ü dil neḳdin fenā dünyāya satmışlar n'içün

2. Menzil-i meḳṣūd kim bir iki gām artuḳ degül
Bī-ṭerīḳetler kėş-ā-kėşden uzatmışlar n'içün

3. Ḫelḳe kim gerdūnı pāmāl ėylemek meḳdūr ola
Ḥirṣ ile Ḳārūn kimi topraġa batmışlar n'içün

4. Nūr u ẓülmet bir degül ʻėşḳ özgedür ʻeḳl özgedür
Bir biriyle ḫelḳ ṣāf u dürdi ḳatmışlar n'içün

5. ʻĖşḳ tīġinden eger meʻşūḳ fāriġ-bāl ise
Bes ḳızıl ḳan ile gül reḫtin boyatmışlar n'içün

6. Nāleden bī-ṣerfe bülbüller bu bāġuñ ġunçasın
Köçmaġ içün ḫˇāb-ı rāḥatdan oyatmışlar n'içün

7. Saldı Ḳovsī ʻāleme şūr-ı ḳiyāmet ʻėşḳden
Bilmenem Mecnūn ile Ferhād yatmışlar n'içün

G.420

1. Ṣebr ü ḳerārum aldı bir ārām-ı cān bu gün
Bir yaḫşı yāra göñglümi vėrdüm yaman bu gün

2. Bildüm nigāh-ı gūşė-yi çėşmi ne şīvedür
Meʻlūmum oldı fitnė-yi āḫir-zamān bu gün

3. Ėy kim neṣīb reṭl-i girān ėtdiler sañga
Meḫmūrlardan ötmeginen ser-girān bu gün

4. Bī-intiẓār danla vėrür cürʻe cürʻe mėy
Dövr-i sipėhr her kime içdürse ḳan bu gün

5. Her kim bu gün ne ekse biçer danla bī-gümān
Zinhār ėtme yaḫşılar ile yaman bu gün

6. Bir ḳaşı yay elinde çekersen nedāmetin
Öldürme nāz ile beni ėy şeḫ kemān bu gün

7. Ḳovsī dünen çemen sañga dām-ı belā iken
Yā Reb ne yüzden oldı ḳefes āşyān bu gün

G.421

1. Gel bu mėyden sāḳīyā iç bir nefes ḳan bir zamān
İmtaḥān içün bizüm odlara hem yan bir zamān

2. ʻĀḳibet cānāna teslīm ėyledüm cān neḳdini
Şükr kim kāmumca āḫir döndi dövrān bir zamān

3. Tėz ümīdüm mezre'i sīr-āb olub ser-sebz olur
Ėylesüŋ istādelıġ ėy ebr-i ėḥsān bir zamān

4. Meġz-i cānum yandurur bu sür'et ile āh eger
Öz 'inānın saḳlaya ol berḳ-cövlān bir zamān

5. Ol ki bir 'ömr āteş-i hicrāna yandurmış beni
Çekmesüŋ yā Reb benüm tek dāġ-ı hicrān bir zamān

6. Çekseler inṣāf mīzānında artuḳdur henūz
Ṣübḥ-i veṣl-i cāvdāndan şām-ı hicrān bir zamān

7. Tā nefes vardur seni Ḳovsī unutmaz bir nefes
Sen hem ondan ġāfil olma yād ėdüb an bir zamān

G.422

1. 'Āşıḳ oldum yėŋgi başdan bir perī rüḫsāra men
Mest men bī-'eḳl men divāne men bī-çāre men

2. Bir sipend-i şūḫ yüz mecmerde yanmaġ sėyri var
N'ola vėrsem göŋglümi her günde bir dildāra men

3. İsterem pervāne sūzın sevmişem bülbül sözin
Kim 'inānum vėrmişem ol şem'-i gül-rüḫsāra men

4. 'Āḳibet bir yėrde bī-fikrem ferāmūş ėylerem
Kāş tapşursam ḥayātum neḳdini dildāra men

5. Gözleri ḳan içmek ü ḳan tökmek ister kiprigi
Cānumı bu ḳorḫudan teslīm ḳıldum yāra men

6. Görmedüm bir ẕerre 'ėyb aġzında ol şīrīn-lebüŋ
Diḳḳet ile ėyledüm her çend aŋga neẓẓāre men

7. Nöḳṭė-yi ḥāluŋdan ėy göz merdümi pergār tek
Eşk-rīzān olmışam ser-geşte men āvāre men

8. Şenbe vü ādīne çoḫ gördüm velī gün görmedüm
Tā bu mekteb-ḫānede ferḳ ėtdüm aġ u ḳara men

9. Ėylemez Ḳovsī tedārük bir nefes 'iṣyānumı
'Ömr-i cāvīdān eger ṣerf ėtsem istiġfāra men

G.423

1. Sızıldar üstüḫˇānum bilmem ėy cān sen ne sızlarsan
Yanar berḳ-i belādan ol nėy-istān sen ne sızlarsan

2. Göñ̂gül ẖūn-ı cigerden cām-ı gülgūnuñ̂g leb-ā-lebdür
Bu hamı ʻėyş ile ėy ẖāne-vī̇rān sen ne sızlarsan

3. Bu gün men bī̇-zebānam bend bendüm yansa ʻėyb olmaz
Sañ̂ga mümkündür ėy nėy āh u efġān sen ne sızlarsan

4. Yanarsan meṭlebüñ̂gce ėy sipend-i şūẖ odlarda
Benüm tek görmemişsen dāġ-ı hicrān sen ne sızlarsan

5. Ben ėy nėy olmışam bī̇-tāb öz feryād u nālemden
Bu yanar od beni ėtmiş nėyistān sen ne sızlarsan

6. Gerekdür kim ḳefes ḳėydinde ben feryād ėdem bülbül
Müyesserdür sañ̂ga sėyr-i gülistān sen ne sızlarsan

7. Sınub mī̇nā kimi ben sızlasam bī̇-cā degül Ḳovsī̇
Bükülmiş ḳedd ile ėy ṭāḳ-ı nisyān sen ne sızlarsan

G.424

1. İlāhī̇ göñ̂glümi yā bāde yā ḳan isterem senden
Bu vī̇rān mülki ėy mėʻmār vī̇rān isterem senden

2. Zemī̇n-gī̇r olmışam bī̇-mėhrlikden sāye tek yā Reb
Bu yoldan bir yėgin serv-i ẖürāmān isterem senden

3. Senüñ̂g ben kākülüñ̂g tārına göñ̂glüm baġlaram āẖir
Onı zülfüñ̂g kimi ammā perī̇şān isterem senden

4. Göñ̂gül bir ḳeṭre ḳan artuḳ degül vėrdüm sañ̂ga ammā
Gözüm ol ḳeṭreni deryā-yı ʻümmān isterem senden

5. Ġereż sensen ṭebī̇büm her ne istersem budur vechi
Ki hem derd isterem hem derde dermān isterem senden

6. Bitürmek ḥėyfdür zeẖm-i nümāyānuñ̂g bu yüzdendür
Ki evvel merhem ondan ṣoñ̂gra pėykān isterem senden

7. Diyerler öldürübsen Ḳovsī̇ni hicrān ilen ammā
Anuñ̂g ḳanını ben ėy nā-müselmān isterem senden

G.425

1. Bir sen kimi gül yoẖdur bu güller arasında
Yoẖ ben kimi bülbül hem bülbüller arasında

2. Her çend siyeh-beẖtem bil ḳedrümi yaẖşı kim
Perverde olur dāyim od küller arasında

3. Terk ėtme göz ü göñ̂glüm kim ṣona dutar mesken
Yā çėşmeler üstinde yā göller arasında

4. Geh veṣl beni saḫlar geh hicr ḳılur pinhān
Bu odlaruñ̂g içinde ol küller arasında

5. Ol çėhre midür yā Reb bu kākül-i müşkīn mi
Yā ḳalmış ola nesrīn sünbüller arasında

6. Her çend meh-i Ken'ān ḥüsn ile ser-āmeddür
Lāyiḳdür onı saysan ger ḳullar arasında

7. Ol nė'metüñ̂g ėy bülbül bil ḳedrini şükr ėyle
Feryād nedür kāfir nov-güller arasında

8. Pėyveste olurduñ̂g sen āhūlar ile hem-dem
Men yalḳuzam ėy Mecnūn bu çöller arasında

9. Ol şāh sañ̂ga āḫir bir sāye salur Ḳovsī
Sāyil kimi ḳoy başuñ̂g yat yollar arasında

G.426

1. N'ola ger ferḳ ola nā-merdlerden merd dünyāda
Egerçi bellüdür her merd ü her nā-merd dünyāda

2. Ėderdüm nīk ü bed ferḳin bilürdüm yaḫşılar ḳedrin
Feġān kim açmadum göz bir nefes nā-merd dünyāda

3. İçerler ḫelḳ-i 'ālem sāġer-i zerrīn ile ṣehbā
Bañ̂ga ḳalmış mı eşk-i sürḫ ü reng-i zerd dünyāda

4. Beterdür tīġden bī-āb-rūlar ṣūretin görmek
Ki olsuñ̂g ṭö'mė-yi şemşīr her nā-merd dünyāda

5. Cahānda būy-ı derd ü dāġ hīç bir kimseden gelmez
Anuñ̂gçün gün görürler merdüm-i bī-derd dünyāda

6. Yėtişmez mėhr-i 'ālem-tāba çıḫsa göklere şebnem
Viṣālından gülüñ̂g ger olmaya dil-serd dünyāda

7. Nėce yıġsuñ̂g külüm yā Reb nesīm-i ṣübḥ-i meḥşer kim
Beni yandurdı bī-reḥmāne ol bī-derd dünyāda

8. Olar kim ol ṭebībüñ̂g ḥikmetinden ġāfil olmışlar
Ne bilsüñ̂gler ki 'ėyn-i 'āfiyetdür derd dünyāda

9. Nėce ben bilmeyim Ḳovsī bu vīrān olmışuñ ḳedrin
Ki öz göñglümden ayru bulmadum hem-derd dünyāda

G.427

1. Her çend tīġ kimi ḳedüñ ḫelḳi doġrıya
Doġra ki yoḳ zavāl iki ʻālemde doġrıya

2. Fettān gözüñ oġurladı oġrı nigāhdan
Bin göñgli kim ḥelāldür oġrıdan oġrıya

3. Müjgān dėmeñ añga ki men-i sāde oġradum
Bir çalıcı ḥerāmīye bir egri oġrıya

4. Yā Reb doyınca bir daḫı ol ḳanlumı görim
Kim öte ḳan dutanlara doġrıya doġrıya

5. Ḳovsī kimi ḳiyāmetedin tanımaz özin
Ol Türk-i mest her kime bir ḳatla oġrıya

G.428

1. Yėter mi riştė-yi cān gövher-i yėgānesine
Ki gün kemendi anuñ yėtmez āstānesine

2. Men-i müḥeḳḳeri ṣėyd ėtdi ol hilāl-ebrū
Ki çerḫ reşk aparur yayına nişānesine

3. Nedür ḥayāt u dil ü dīn ki ėtmeyim bir bir
Fedā kirişmesine nāzına behānesine

4. Ḥerāmī göñglüme tapşurdı zer-nişān oḫlar
Ki her birisi deger pādşāh ḫezānesine

5. N'ola feġānum ėşit sen ki gül ḳulaġ olmış
Ayaġdan başadin bülbülüñ terānesine

6. Ġem-i beden yėter ėy dil ki nov-bahār gėçer
Vėrince mürġ-i çemen rövneḳ āşyānesine

7. Eger ḫeber bula ḳuş güşė-yi ẕövḳdin Ḳovsī
Belā-yı dāmı ėder iḫtiyār dānesine

G.429

1. Bir ʻömr baġladum neẓerüm meh-liḳālara
Ṣerf ėyledüm gözüm ışıġın tūtiyālara

2. Saldı tekellümüng̃ beni aġzung̃ ḫeyālına
Çoḳlar düşer söz üste görünmez belālara

3. Bizden esirgeme diler isen beḳā-yı ḥüsn
Nė'metden ol ḳalur ki vėrürler gėdālara

4. Yād ėtmaġ āşnāları 'ėyb olmaz ėy ṣebā
Söyle bizümle yādlanan āşnālara

5. Āḫir ḫeyāl-ı mūy-miyānung̃ senüng̃ beni
Oġratdı göz göre ne görünmez belālara

6. Ol cism-i nā-tevān bu reg ü üstüḫˇān mıdur
Yā bir ġübār ḳonmış ola būryālara

7. Nem yėrde nemlü perde çürür sermedin güne
Vechi budur ki göz tikerem dil-rübālara

8. Yay arḫasın çevürmedin almaz nişānını
Ḳovsī du'āda arḫa çevür müdde'ālara

G.430

1. Ger cān dilerse le'l-i lebüng̃ cānum üstine
Dil ister ise dīdė-yi giryānum üstine

2. Gözden ne görmiş ola dil-i pāre pāre kim
Ṣef baġlamış gelür ṣef-i müjgānum üstine

3. Tebḫāl olur sitāreleri mėhr ilen felek
Bir el basarsa sīnė-yi sūzānum üstine

4. Ter-dāmenem cahānda velī bī-te'ellüḳem
Dünyā tozı yapuşmadı dāmānum üstine

5. Lengerlü tīġden nėce zeḫmüm göz örte kim
Şebnem girāndur ol gül-i ḫendānum üstine

6. Topraġdan beni götüren ḫāksār olur
Toz ḳondı bes ki gövher-i ġelṭānum üstine

7. Ḳovsī dėmem lebinden anung̃ ol gerek bang̃a
Düşnām u būse her ne gelür cānum üstine

G.431

1. Müyesser oldı bu gün veṣl-i yār kāmumca
Açıldı ġunça vu oldı bahār kāmumca

2. Henūz azdur eger şükr ėdem ḳiyāmetedin
Ki bir gün oldı benüm rūzgār kāmumca

3. Fürūġ-ı veṣlden otlandı şem‘-i müjgānum
Gül ėtdi ‘āḳibet ol nūk-ı ẖār kāmumca

4. İlāhī nālem ile şām-ı hicr yanmayasan
Ki döndüng̑ ėy felek-i bī-medār kāmumca

5. Ḫeṭā diyer ol ki diyer bir gül ile yaz olmaz
Ki oldı bir nefes ol nov-bahār kāmumca

6. Bir arẖa kim gele su var ümīd bir de gele
Olursa ‘ömr, olur bir de yār kāmumca

7. Senüng̑ murāduŋ̑ ile oldı ger zamān Ḳovsī
Benüm de bir gün olur rūzgār kāmumca

G.432

1. Sözüm yoẖdur felek ger baẖmasa gözden aẖan yaşa
Budur ḳorẖum kim ol sėyl-i belā bu körpiden aşa

2. Nigāh u dīde bir birin unutdı sen niḳāb açgec
Belī meḥşer güni kimdür baẖan her yāra yoldaşa

3. Birin zāhid birin mėḥrāb sandum cānı tapşurdum
Emānet mi vėrürdüm ol ḥerāmī göz bėle ḳaşa

4. Bu yüzden dutmanam yaşum ‘inānın kim degül kāmil
Biri kim degmemiş ‘ālemde başı daşdan daşa

5. Te‘eccüb yoḳ çekerse göng̑lüme göz tīġ-i müjgānın
Ki dāyim dehrde ḳan yuddurar ḳardaş ḳardaşa

6. N'ola ger bulmasa teġyīr zāhid göng̑li ḥüsnüng̑den
Ne te’s̱īr ėylesüng̑ ẖorşīd-i rövşen-ger ḳara daşa

7. Şikeste Ḳovsīye gösterme istiġnā yüzin munca
Kiçikdür ẓerf odın çoḳ güclü ėtme olmaya daşa

G.433

1. Baẖan kimdür gül ü gülzāra ol rüẖsār olan yėrde
Ḫes ü ẖāşāka kim iḳbāl ėder gülzār olan yėrde

2. Ġem-i ‘ėşḳüng̑ beni dünyā ġeminden fāriġ ėtmiş kim
Şerer bī-dest ü pādur berḳ-i bī-zinhār olan yėrde

3. Anuñ yanında ėy göz tökme eşk ü içme ḳan ėy dil
Mėy ü sāġer ne lāzim sāḳī-yi ḫūn-ḫ̌ār olan yėrde

4. Belādur iḫtilāṭ-ı merdüm-i efsürde-dil vā‘iẓ
Beni mėy-ḫāneler mest ėylemez huşyār olan yėrde

5. Ben elden gėtmişem ėy ḫūblar menden ne istersiz
Ki himmet ehli hergiz yoḫ dėmezler var olan yėrde

6. Beni ger ṣūret-i dīvār ėder ḥėyret ġenīmetdür
Ki düşmez yāduma eġyār hergiz yār olan yėrde

7. Göñgülden iş gelür her çend ṣūret nā-tevān olsa
Beden bī-kārdur ammā göñgül bīmār olan yėrde

8. Mėy-i gül-fām olanda tā dilüm var hāy u hūyum var
Velī aġzum açılmaz zāhid istiġfār olan yėrde

9. Ḫoş ol sā‘at ki çėşm-i zeḫm içün bī-tāblıġ Ḳovsī
Sipend ėtsüñ beni ol āteşīn-rüḫsār olan yėrde

G.434

1. Neşāṭ-ı mėy ġenīmetdür ġem-i hicrān olan yėrde
Ḫumār-ālūde ṣehbā şükrin ėyler ḳan olan yėrde

2. Ḫeyāluñ sīnede göñglüm ayaġ altındadur sāḳī
Oturmaz ṣedrde ėv ṣāḥibi mėhmān olan yėrde

3. Cünūna teng-nā-yı küçe vü bāzār āfetdür
Benüm cövlānumı görmek gerek mėydān olan yėrde

4. Dėme berḳ-i bahārāndur ki ebr-i dūd-ı āhumdan
Şererlerdür çıḫan ol āteşīn cövlān olan yėrde

5. Ben ol miḳdār veḥşet ėylerem eġyār yanından
Ki ārām ile göñglüm eglenür cānān olan yėrde

6. Refīḳinden olur yaḫşı yamanı her kimüñ ẓāhir
Ki zencīr ile eglenmez melek, şeyṭān olan yėrde

7. İlāhī pencesi mercān kimi öz ḳanına batsuñ
Elinden öz giribānın ḳoyan dāmān olan yėrde

8. Ayaġdan ger salur salsuñ beni bu że‘f-i rūz-efzūn
Ten ü cān olmasuñ olsuñ göñgül vīrān olan yėrde

9. Bu żeʻf ile benüm ḳeddüm nėce ẖem bolmasuñ Ḳovsī
Sipėhr-i seẖt-bāzū ḳāmeti çövgān olan yėrde

G.435

1. Bi-ḥemdi'llāh yatubdur sīnem içre dāġ, dāġ üste
Belī meşhūr sözdür ol meṡel kim yaġ yaġ üste

2. Ḳaradur rūzgārı her kimüñ kim göñgli rövşendür
Bilür her ṭifl-i mekteb kim yazılmaz aġ, aġ üste

3. Ḳiyāmet hem olursa durmanam ol serv ayaġından
Sañga erzānī bülbül gül gül üste bāġ bāġ üste

4. Ayaġdan salmayub mīnā-yı gerdūn möhletüm vėrse
Yüz il el baġlaram ḳullıġda sāḳī bir ayaġ üste

5. Ne te'ṡīr ėylesüñ yā Reb ne vech ilen görünsüñ kim
Felekde yulduzum bir lāledür bir ḳarlu daġ üste

6. Dėme kim bilmenem ʻėşḳüñgde derd ü dāġ ḳedrin kim
Göñgül titrer gözüm pervāneler tek bu çırāġ üste

7. Ne gülşendür bu bir gülşen ki tā işler gözüm Ḳovsī
Hemīn bülbül görer bülbül yanında zāġ zāġ üste

G.436

1. Sipend-i bī-ṣedāyam şöʻlė-yi āvāz olan yėrde
Nėyem nėy āteş-i berg ü nevāyam sāz olan yėrde

2. Bu dilsizler dilin her çend nėy hem menden ögrendi
Nevā-yı nālemi görmek gerek dem-sāz olan yėrde

3. Ben ol bī-bāl u per mürġem ben ol bī-dest ü pā ṣėydem
Ki pervāz ėylemez rūḥum meger şehbāz olan yėrde

4. Anuñ yanında siz pāmālsız ėy serv-ḳāmetler
Görünmez sebzė-yi ẖˇābīde serv-i nāz olan yėrde

5. Teveccüh şöʻlesi sūzende-terdür ser-girānlıġdan
Ḥeḳīḳet ʻāleminde nāz yoẖdur nāz olan yėrde

6. Senüñ dövrüñde kāfir bütlere īmān getürmez kim
Füsūn u sėḥr bāṭil nāmedür ėʻcāz olan yėrde

7. Meḥebbet ʻāleminden dūstlar her meʻnī üz vėrse
Diyüñ kim göñglüm eglenmez bu sözler az olan yėrde

8. Sanur bülbül beni bī-bāl u per ammā ne bilsüñ kim
Yüz il pervāz ėder şövḳ ehli hem-pervāz olan yėrde

9. Añga eḥvālumı sen ėy nigāh-ı ‘ecz şerḥ ėt kim
Dilüm dutmaz benüm çėşm-i süẖen-perdāz olan yėrde

10. Ne bilsüñ ‘endelīb āyīnedür gül-çėhreler göñgli
Ki feryād u feġān ėyler nefes ġemmāz olan yėrde

11. Ümīdüm var şehīd-i Kerbelādan bir neẓer Ḳovsī
Ṣef-i meḥşerde her yaẖşı yaman mümtāz olan yėrde

G.437

1. Teşnė-yi gülzār u dāġ-ı lālezāram āh āh
Teẖtė-yi meşḳ cünūn-ı nov-bahāram āh āh

2. Sėyl vīrān ėyleyen ėv ḳābil-i te‘mīrdür
N'ėyleyim ben kim ẖarāb-ı rūzgāram āh āh

3. Ḳüdretüm yoẖ çerẖ ėvinden başum alub çıẖmaġa
Bir üzi baġlu gözi baġlu şikāram āh āh

4. Nāleden ẖālī ḳılur gāhī sipend öz göñglini
Āh kim men bī-zebānam bī-ḳerāram āh āh

5. Ėyle kim sėyl-āb öginde ẖār u ẖes pāmāl olur
Pāymāl-ı giryė-yi bī-iẖtiyāram āh āh

6. Ṣėyd eger yüz yėrde zencīr olsa mümkündür ẖelāṣ
Men giriftār-ı kemend-i zülf-i yāram āh āh

7. Ḥėyf Ḳovsī ẖerc-i ṣübḥ-i pīç ü tābam ḥėyf ḥėyf
Āh n'ėylim şem‘-i şām-ı intiẓāram āh āh

G.438

1. Ḫefīf ü ẖˇārdur her çend bülbül ẖār yanında
Anuñ pervāzını görmek gerek gülzār yanında

2. Yėten bī-derde derd-i dil dėmeñ kim zehr-i ḳātildür
Mėy-i gül-reng-i leẕẕet-āferīn huşyār yanında

3. Serāb-ı ẖüşk tek zāhid beni ger hīçe hem almaz
Girāmī gövherem deryā-yı lengerdār yanında

4. Dözer mi sīnė-yi sūzānına ẖorşīd ‘üşşāḳuñ
Ki gerdūn bir tütündür āh-ı āteş-bār yanında

5. Ferāmūş ėylesem dünyā vu mā-fī-hānı ‘ėyb olmaz
Benüm kim yādum u hūşum ḳalubdur yār yanında

6. Ḳara günlülerüñ ḫorşīd-i ‘ālem-tābdur göñgli
Ne ḥācet şem‘-i meḥfil dīdė-yi bīdār yanında

7. Mėy-i gül-fāmdan sāḳī beni mest ėyledi Ḳovsī
Ki āb-ı Kövs̱er içsüñ sāḳī-yi ebrār yanında

G.439

1. Aġarmaz (?) bü'l-heves, ‘ėşḳ ehli ḫˇār u zār olan yėrde
Nedür zāġ u zeġen miḳdārı bülbül ḫār olan yėrde

2. Bañga her bir sözi bin yol dėmek sāḳī henūz azdur
İşāret yaḫşıdur ammā ṭeref huşyār olan yėrde

3. Diyerler ḫelḳ kim dermānı var ‘ālemde her derdüñ
Ṭebībüm bes nedür dermān göñgül bīmār olan yėrde

4. Benüm şebnem kimi dünyāda āsāyiş gözüm yoḳdur
Umar mı kimse rāḥat çerḫ-i āteş-bār olan yėrde

5. Temennā ėylemeñ ėy ḫūblar dil-germlıġ menden
Ki men pervāneyem ol āteşīn-rüḫsār olan yėrde

6. Gözümden yār hergiz ġāyib olmaz tā görim ġėyri
Dėmeñ kim göñglüm eglenmiş benüm eġyār olan yėrde

7. Ne bākum var benüm gerdūn-ı mīnā-fāmdan Ḳovsī
Ki dövrān yārdur sāḳī benümlen yār olan yėrde

G.440

1. Saldı ol serv-i revān sāye havā-ḫˇāhlara
Ayaġı baġlulara elleri kūtāhlara

2. Ḳanı öz boynınadur gėçmeyen öz ḳanından
Ger nigāhuñ düşe meḥşer güni ḫūn-ḫˇāhlara

3. Kākülüñ fikrine ben ėyle ki çulḳaşmış idüm
Çıḫar idüm göge yapuşsa idüm āhlara

4. Sāyė-yi lüṭf salur başuma bir ser-kėş kim
Boyın egmez ser-i kūyında gėdā şāhlara

5. ‘Ālemüñ derd-i seri ‘eḳl imiş ėy bī-ḫodlar
Bunı benden ėşidürsiz diyüñ āgāhlara

6. Ėy ceres her ḳedem öz başına reh-zen çaġurur
Kim ki bu vādīde yol göstere güm-rāhlara

7. Her ḳeder yandurur od şām-ı ġerībān Ḳovsī
Vėrürem şem‘ kimi arẖa seḥergāhlara

G.441

1. Kūyında yāruñ itler yėtmez bañga vefāda
Kim bend-i pīrehendür boynumdaki ḳilāde

2. Dövr-i rüẖüñde ẖeṭṭüñ var özge āb u tābı
Kim sebzesiz çemendür rüẖsār-ı ṣāf u sāde

3. Ger mėhrüñi yaşurmaġ möhr-i leb olmasaydı
Ḫākisterin sipėhrüñ nālem vėrürdi bāda

4. Pervāne ḳānė‘ olsa meh-tāb şem‘i besdür
Tā var yād-ı veṣlüñ düşmez viṣāl yāda

5. Yandurdı meġz-i cānum nėy şem‘ tek ne bilsüñ
Kim tāb-ı nāle olmaz ‘üşşāḳ-ı bī-nevāda

6. Tesẖīr-i eşk ü āh ėt āb u havāya uyma
Kim bāġ-ı dehr ḳalmaz dört feṣl bir havāda

7. Boynumda ẖoş-nümādur zencīr yoḳsa Ḳovsī
Bir it ki ẖū salubdur ḥācet degül ḳilāde

G.442

1. Hanı menden diyen ol serv-i sehī-bālāya
Ki kėş-ā-kėş ne revādur bu bükülmiş yaya

2. ‘Āşıḳ oldum yėne bir şem‘-i sehī-ḳāmete kim
Meh-i tābānı begenmez güne salmaz sāye

3. Derd sevdā-geriyem ‘ėşḳ iledür bāzārum
Var başumdan savul ėy ‘eḳl-i tünük-sermāye

4. Çekmez el nāṣėḥ-i bī-derd girībānumdan
Ne vėrübdür alabilmez men-i ġem-fersāya

5. Ḥerf-i ġemmāz meger vėrdi dehānuñ ẖeberin
Ki vücūdum yėne pėyġām aparur ‘enḳāya

6. Sebze tek men de bir ümmīd ile pāmāl oldum
N'ola ėy serv-i revān başuma salsan sāye

7. Yėri yanumda çoḫ ėy sėyl-i bahārān daşma
Ki bu bir ḳeṭre boyın egse eger deryāya

8. Bilmenem dehrde yā Reb ne vefā görmiş ola
Biri kim göñ̂glini baġlar bu fenā dünyāya

9. Güvenür ḳeṣrine ėyvānına dünyāsı olan
Ḫāne ber-dūş gezen ʻerş iledür hem-sāye

10. Nāz ėder ẕerreye ḫorşīd meger bilmez kim
Pest olduġca bu mėʻrācda artar pāye

11. Boyamış yazı yüzin lālesitān sanma ki ben
Gösterüb dāġumı ḳan aġladuram ṣeḥrāya

12. Ḳatlanur cism gözüm yaşına ḥėyrānam kim
Dözer ol pestce dīvār bu daşḳun çaya

13. Gėceler nālė-yi dil-sūz-ı belādur yā Reb
Olmasuñ̂ ʻāşıḳ ile kāfir olan hem-sāye

14. Gül-rüḫ-i serv-ḳedüm cāmė-yi elvān n'ėyler
Ki yėter ḫūn-ı dil-i Ḳovsī añ̂ga pirāye

G.443

1. Ėy vāy ki elden gėderem yār gelince
Dilden düşerem başuma dildār gelince

2. Her kim ne bilür ben kimi mėy ḳedrini kim ben
Ḳanlar içerem sāḳī-yi ḫūn-ḫ̌ār gelince

3. Meʻẕūr dutuñ̂ ger bu ḫumār ile çemende
Ṣebr ėylemenem ebr-i göher-bār gelince

4. Yā Reb bu ḳeder yol ki beni żeʻf aparubdur
Gelsėydi ṭebībüm men-i bīmār gelince

5. Pervāne kimi günlerüm ez bes ki ḳaradur
ʻÖmrüm yėter encāma şeb-i tār gelince

6. Feryād ki sėyl-āb-ı sebük-sėyr-i ḥevādiṡ
Daġıtdı beni üstüme mėʻmār gelince

7. Elbette neşāṭ öldürecaġdur beni Ḳovsī
Her çend ġem öldürmese ġem-ḫ̌ār gelince

G.444

1. Ṭebībüm başuma bir gün gelür va'llāh bi'llāh
Banĝa tapşurduġı cānı alur va'llāh bi'llāh

2. Diyerler ḥālumı ṣormaz ṣorar bir özge dildür bu
Sanurlar derdümi bilmez bilür va'llāh bi'llāh

3. Beni ėy şūḫ-ı sengīn-dil ki tīġünĝçün helāk oldum
Sen öldür yoḳsa ḥesret öldürer va'llāh bi'llāh

4. Benüm her çend gönĝlüm rövżė-yi riżvāndan açılmaz
Eger sen açılursan açılur va'llāh bi'llāh

5. Diyerler ʻömr-i müsteʻcel gėder gelmez ne sözdür bu
Ki sen gelsen gėçen günler gelür va'llāh bi'llāh

6. Sen al ėy iltifāt-ı yār menden neḳd-i cānum kim
Teġāfül ondan ötrü yalvarur va'llāh bi'llāh

7. Elünĝ rengīndür ėy bülbül ayaġ altına baḫmazsan
Telāfīler tedārükler olur va'llāh bi'llāh

8. Gözüm, her çend Ḳovsī derdini pinhān dutar senden
Ḫeberdār ol kim ol bī-derd ölür va'llāh bi'llāh

G.445

1. İstemez mi ol sitem-ger kim beni şād ėyleye
Gönĝlümi teʻmīr ėde yüz Keʻbe ābād ėyleye

2. Yıḫduġı-çün gönĝlümi küffāra vācibdür gerek
Yā beni āzād ėde yā bin ḳul āzād ėyleye

3. Pādşehler ėylemezler özleri cellādlıġ
Tā felek vardur ne lāzim yār bī-dād ėyleye

4. Her ele yüz tīġ dutmaġ hansı ḳātilden gelür
Çėşm-i mestünĝ ėtdügin ḥāşā ki cellād ėyleye

5. Olmasunĝ yā Reb ferāmūş ol mürüvvet-pīşe kim
Bī-mürüvvet yārumı görgec beni yād ėyleye

6. Ėylese bīmār ʻėşḳünĝ derd ėder dermānını
Ḳorḫum oldur kim ṭebībüm terk-i bī-dād ėyleye

7. Bādė-yi gülgūnca kėyfiyyet vėrür her-gāh kim
Sāḳī-yi nāz-āferīn Ḳovsī beni yād ėyleye

G.446

1. Men ki elden gėtdüm ol serv-i revān gel gör gele
Ḳalmadın cān mende ol ārām-ı cān gel gör gele

2. Acı ėtmişken bu gün ṣefrā-yı hicrān aġzumı
Dūstlar ol dilber-i şīrīn-zebān gel gör gele

3. Gelmemişken kimsede ārām u ṭāḳet ḳoymadı
Ol belā-yı cān-ı ʻāşıḳ nāgehān gel gör gele

4. Ėylemişken nāvek-i hicrān müşebbek sīnemi
Nāgehān bir gūşeden ol şeḳ kemān gel gör gele

5. Aġlamaġ ḳan ėylemekdür dūstlar ol bezmde
Göz yolından eşk sėyl-ābı-yla ḳan gel gör gele

6. Cānumı hicrān odı yandurmamışken pāk u ṣāf
Üstüme ol āteş-i āteş-nişān gel gör gele

7. Hamı yandan derd ü ġem Ḳovsī alurken cānumı
Bir ṭerefden ol ḥayāt-ı cāvdān gel gör gele

G.447

1. Feġān ki dāġ-ı dil efsürdelendi yār gelince
Bu gül açıldı vu daġıldı nov-bahār gelince

2. Yėtince yār, beni intiẓār cāna yėtürdi
Berāta vėrdi ẖezān ḥāṣilüm bāhār gelince

3. Dėme ki ḳurtaruram intiẓārdan gelür olsan
Ki gözlerem yoluñı çėşmüme ġübār gelince

4. Ne berḳ var şeb-i hicrān ne şemʻ bes bu ne oddur
Ki yandurur beni ol āteşīn ʻiẕār gelince

5. Gelende yār üzülür medd-i nāle riştesi veh kim
Kemend-i fürṣetüm elden gėder şikār gelince

6. Bu pīç ü tāb ile mümkün midür üzülmeye cānum
Kėş-ā-kėş-i şeb-i hicrān gėdince yār gelince

7. Bu növʻ kim onı elden nevā-yı bülbül aparmış
Gelüb bahār gėçer Ḳovsī-yi figār gelince

G.448

1. Ḳan içme göñgül sāḳī-yi ẖūn-ẖˇār gelince
Ṣebr ėyle gözüm növbet-i dīdār gelince

2. Elbette bu yol ʻerż ėderem derd-i nehānum
Ġem salmasa dilden beni ġem-ẖˇār gelince

3. Güller düşecaġdur gözüme ẖūn-ı cigerden
Gül sėyrine ol nov-gül-i bī-ẖār gelince

4. Feryād ki hicrān beni ber-bād ėdecaġdur
Ol āteş-i sūzān-ı şerer-bār gelince

5. Ėy vāy ki ḥėyret beni dilden salacaġdur
Ol nūş-leb-i āyīne-rüẖsār gelince

6. Efsūs ki ḥesret meni menden alacaġdur
Bāzāruma ol arıca dīnār gelince

7. Birdür bañga merhem gele yā gelmeye Ḳovsī
Kim tāzelenür yaralarum yār gelince

G.449

1. H̱eyāl-ı ʻāriżüñg kim veṣldür hicrān libāsında
Vėrür her dem bañga ṣehbā-yı bī-ġeş ḳan libāsında

2. Viṣāl ilen ʻelāc-ı ʻėşḳ-i rūz-efzūn degül mümkün
Davā-yı nā-münāsib derddür dermān libāsında

3. Ne meʻnīdür bu yā Reb kim men-i ḥėyrānda cān ḳalmaz
Görende özgeni hem nāgehān cānān libāsında

4. Bu ṣūret-ẖānede her ṣūret-i bī-cāna aldanma
Ki çoḳdur bü'l-hevesler ʻāşıḳ-ı ḥėyrān libāsında

5. Leb-i ẖendān ara berḳ-i belā mestūrdur ammā
Nehāndur ebr-i reḥmet dīdė-yi giryān libāsında

6. Ṭemeʻ kes māl u cāhından cahānuñg kim sañga gerdūn
İçürdür ẖūn-ı nā-ḥeḳ nėʻmet-i elvān libāsında

7. Tevāżüʻ ber-ṭeref Ḳovsī meḥebbet ittiḥādından
Ser-i kūyuñgda ṣāḥib-ẖānedür mėhmān libāsında

G.450

1. Pėyveste ḫār olur gül-i ḫendān ilen bėle
Ṣübḥ-i viṣāl öter şeb-i hicrān ilen bėle

2. Cānāna cānı vėrmez isem vechi var ki ben
Çoḫ derd ü dāġ beslemişem cān ilen bėle

3. Bir gün bunı vu bir gün onı vėrse ġem degül
Dövrān bañ̂a şerāb vėrür ḳan ilen bėle

4. Dervīşe ḫˇār baḫma ki Ḳur'ānda ṣebtdür
Mūr-ı żeʻīfüñ̂ adı Süleymān ilen bėle

5. Yėr ḳalmadı ki gezmedüm ü yārı bulmadum
Dėyr ü ḥeremde gebr ü müselmān ilen bėle

6. Öldür beni vü göñ̂lümi al kim bu Keʻbede
Ḥācī gerek fedā ola ḳurbān ilen bėle

7. Yā Reb lebüñ̂ ne sėḥr ile bir yėrde cemʻ ėder
Āb-ı ḥayātı āteş-i sūzān ilen bėle

8. Ḳorḫum budur ki çün çıḫa pėykānı yaradan
Cān-ı żeʻīf çıḫmaya pėykān ilen bėle

9. Dünyāda daḫı cennet olurmış ki bir nefes
Durdum oturdum āḫiri cānān ilen bėle

10. Ḳovsīni yalḳuz ol iki üç ẓālim öldürür
Çėşm ü neẓāre nāvek-i müjgān ilen bėle

G.451

1. Ḥüsn ʻėşḳ ile berāberdür giriftār olmasa
Kim göher ḫāk ile yėksāndur ḫerīdār olmasa

2. Ėyleme ikrāh menden kim ṭebīb-i ḥāẕiḳüñ̂
Ḳedri nā-meʻlūmdur her yėrde bīmār olmasa

3. Dānė-yi ḫāluñ̂ ḳılur zühhādı fāriġ sübḥeden
Riştė-yi zülfüñ̂ yėter tersāya zünnār olmasa

4. Rūz-ı hicrān ummasuñ̂ menden meḥebbet kimse kim
Ḳaynamaz ḳanum benüm tā çėşm-i ḫūn-ḫˇār olmasa

5. Tār u pūdum bir birinden ayrılur sīm-āb tek
Māyė-yi ārāmum ol āyīne-rüḫsār olmasa

6. H̱ermen-i ümmīdüme öz şö'lė-yi āhum yėter
S̱ābit ü seyyārdan gerdūn şerer-bār olmasa

7. 'Ėşḳ terkin ėtmeyen bilmez bu dövlet pāyesin
Mestlıġ ḳedrin ne bilsüñ kim ki huşyār olmasa

8. Üzdi cānum riştesin ġem kimse āġāh olmadı
Vāy yüz min vāy cānān hem ẖeberdār olmasa

9. Bes ki müddetlerdür ögrenmiş kemend-i zülf ile
Baş ḳoyar ṣeḥrālara Ḳovsī giriftār olmasa

G.452

1. Ṣebā sen 'erż ḳıl bir reng ile eḥvālumı yāra
Velī yavuncıya yavuncıya yalvara yalvara

2. Sañga ol ḳāmet-i mövzūn ile mümkün degül hem-tā
Belī möḥtāc olur mı miṣre'-i sencīde tekrāra

3. Eger mö'min eger kāfir esīr-i tār-ı zülfüñgdür
Kimi tesbīḥe oḳṣatmış onı vu kimi zünnāra

4. Gel ėy nov-ẖeṭ revā görme ki sensiz bėyle gülşende
Çeküb her sebze bir tīġ-i cefā vu baġrumı yara

5. Ölüb ḳurtardı öz cānın 'eceb bī-derd imiş Mecnūn
Yeḳīn kim derd bilmez bėyle derde isteyen çāre

6. H̱eṭ ü ẖāluñgdan özge kim ḳaradur rūzgārum tek
Kimüñg ben tek günin ẖorşīd-i tābān ėylemiş ḳara

7. Zebān-ı ḥāl ile ṣordum lebüñgden ḳanlumı Ḳovsī
Dėdi gözdür dėdüm sözdür dėdi neẓẓāre neẓẓāre

G.453

1. Benümle sāḳī-yi gül-çėhre yār ola ne ola
Başumda sāyė-yi ebr-i bahār ola ne ola

2. Bahār feṣli murādınca bülbülüñg geldi
Benüm de kāmum ile rūzgār ola ne ola

3. Egerçi göñglüm ėvin yıẖdı yaẖdı yandurdı
Bu derd tā ki cahān var var ola ne ola

4. Ḳerār u ṣebrüm alan nāzenīnüm öz göñglin
Benüm kimi utuzub bī-ḳerār ola ne ola

5. Ḳavurdı bağrumı reşk āteşi budur derdüm
Ki ġėyr ġėyr oluban yār yār ola ne ola

6. Bu āb u reng ile ger sen güle güle gelesen
Gülüb çemen açılub gül bahār ola ne ola

7. Müşevveşem bu cehetden ki neḳd-i cānum an̂ga
Nis̱ār olmaya yā Reb nis̱ār ola ne ola

8. Yaman ḳavurdı meni āftāb-ı mėy Ḳovsī
Başumda sāyė-yi ebr-i bahār ola ne ola

G.454

1. Zīnhār atma sitem daşını dīvānelere
Ki perīler yıġılubdur bu perī-ḫānelere

2. ʻĖşḳ her çend gezer ḥüsn diyüb ḳapu ḳapu
Öz ayaġıyla gelür genc bu vīrānelere

3. Göz ü gön̂glüm seni ėy Leylī-yi āfāḳ ister
N'ola ger bassan ayaġun̂ bu siyeh-ḫānelere

4. Zülf ü kākül sözi ile gėcemi ṣübḥ ėderem
Ṭifl-i nā-dān kimi ögrenmişem efsānelere

5. Bu ḫumār ile n'ola bāde içün yalvarsam
Boyı mīnā özi sāḳī gözi mėy-ḫānelere

6. Ḳaralubdur bir iki şemʻe gözün̂ meḥfilde
Ötmemişsen şeb-i mehtābda vīrānelere

7. Gül degül şemʻ degül Ḳovsīye menẓūr ammā
Ṣübḥ bülbüllere benzer gėce pervānelere

G.455

1. ʻÖmrler ḫūn-ı dil içdüm gül ʻiẕārum senden ötrü
Āḫiri daġlara düşdüm lālezārum senden ötrü

2. Sīnemi oḫlar delübdür ḳanlu pėykānlar ḳalubdur
Cānumı ġemler alubdur ġem-güsārum senden ötrü

3. ʻĀşıḳ olan gėçer ėlden baş u cāndan, cān u dilden
Dāmenün̂ tek gėtdi elden iḫtiyārum senden ötrü

4. Gözlerüm ḳan-ile doldı bilmenem gön̂glüme n'oldı
Kākülün̂ tek ḳara oldı rūzgārum senden ötrü

5. Ḳovsī ile hem-dem oldum hem-dem-i derd ü ġem oldum
Ḫˇār u zār-ı ʻālem oldum nāzlu yārum senden ötrü

G.456

1. Dilden dile düşdüm dil-i dīvāneden ötrü
Urdum özümi odlara pervāneden ötrü

2. Bī-ṭāḳet olur ʻāşıḳ içün ḥüsn-i ze-ber-dest
Sėyl-āb düşer daġlara vīrāneden ötrü

3. Benzetme beni bülbül-i bī-derde ki nėy tek
Dilden düşerem nālė-yi mestāneden ötrü

4. Bir avuc unumdan benüm eflāk ne ister
Dėrler ki degirmen dolanur dāneden ötrü

5. Ṣeyyād kimi āhū-yı reʻnā ṭelebinde
Ḳovsī dolanur meʻnī-yi bīgāneden ötrü

G.457

1. Yıḫar vīrānemi gerdūn sanur kim ḫān-māndur bu
Ne bilsüñ kim ḳanatsız ḳuşlar içün āşyāndur bu

2. Müselmānlar leb-i mėygūna aldanmañ ki ḳandur bu
Göñgül yaḫşılara zinhār vėrmeñ kim yamandur bu

3. Yıġub dāmānuñı ʻāşıḳdan ėy serv-i revān ötme
Ki ḥüsnüñ çaġı bėş gündür öter genc-i revāndur bu

4. Diyerler kim nişān bulmaġ dehānuñdan müyesserdür
Ġeleṭdür iftirādur meḥż sözdür bu yalandur bu

5. Gėçer müjgānlaruñ daşdan çekende göz ḳaşuñ yayın
Egerçi bir ḫemīde oḫdur ol bir nā-tevāndur bu

6. Beni mest ėtdi dövr-i ḫeṭṭüñ ėy bed-mest huşyār ol
Bahār ise bañga ammā sañga feṣl-i ḫezāndur bu

7. Diyerdüm kim senüñ mūy-miyānuñ var ola ammā
Yėtişdüm ol ḫeyāluñ sirrine meḥż gümāndur bu

8. Bahār ötmaġdadur Ḳovsī gözüñ aç ġunça tek uyma
Yėtişür köçmaġa növbet sañga hem-kārvāndur bu

G.458

1. Düşübdür ḫeste göñglüm benden ü ben yārdan ayru
İlāhī düşmesüñg kāfir, dil ü dildārdan ayru

2. İlāhī aġzı şīrīn olmasuñg ẕövḳ-i viṣāl ile
Ḥayātum telḫ ėden ol le'l-i şeker-bārdan ayru

3. Ḳılur gülşende gül yanında bülbül nā-şekībālıġ
Nėce ṣebr ėyleyim ben ol gül-i rüḫsārdan ayru

4. Çemen ṣeḥninde ḫūn-ı mürde tek efsürdedür, sāḳī
Şerāb-ı lāle-reng ol nergis-i ḫummārdan ayru

5. Gül ü gülşenden ėy bülbül cüdā düşdüñgse şükr ėt kim
Benüm tek düşmedüñg ol serv-i ḫoş-reftārdan ayru

6. Göñgül hem-rāzlardan bes ki görmiş bī-mürüvvetlıġ
Şeb-i hicrān içer ḳan dīdė-yi bīdārdan ayru

7. Neşāṭ-ı veṣl umar bī-derd olanlar kim benüm Ḳovsī
Ḳaradur rūzgārum āh-ı āteş-bārdan ayru

G.459

1. Ḫeberdār olginen mīnā degül sāḳī göñgüldür bu
Aġır ḳiymetlüdür her çend gövher tek yüñgüldür bu

2. Degül müjgānlarumda leḫt leḫt olmış ciger kim ben
Meḥebbet gülşeninden dermişem bir deste güldür bu

3. Bilür her çend göñglüm ḥālını ol āhū-yı re'nā
Velī Mecnūn olanlar yėg bilürler kim ne çöldür bu

4. Doludur dāmenüm ėy bāġ-bān ammā cidāl ėtme
Buñga dėrler ciger pergālesi bir özge güldür bu

5. Benüm mėy-ḫāneden ėy zāhid-i ġāfil yolum urma
Ḥeẕer ḳıl benzemez şemşīr-i lengerdāra yoldur bu

6. N'içün ėy āteşīn-rüḫsār bilmezsen göñgül ḳedrin
Ki ṣāḥib-dil yanında tūtiyādur gerçi küldür bu

7. Olur meḳdūr Ḳovsī saḫlamaġ sėyl-āb ögin ammā
'İnānın dutmaġ olmaz hīç vech ilen göñgüldür bu

G.460

1. ʻİnānum aldılar elden dil-i zār ayru yār ayru
Meni dīvāne ėtmişler ḫezān ayru bahār ayru

2. Cigergāhum sökerler tāb u ṭāḳet menden isterler
Sipėhr ayru şeb-i hicrānuñg ayru rūzgār ayru

3. Ḫezān feṣlinde bülbül gūş senden el-emān menden
Ki ayru şīvedür ṣebr ü teḥemmül zīnhār ayru

4. Ḫeyāl-ı ʻāriżüñg göñglümde pinhān dāġ köksümde
Meni mest ėyledi sėyr-i gül ayru lālezār ayru

5. Bu il yā Reb ne güller dermesüñg gülzārdan bülbül
Eger ben ayru töksem göz yaşı ebr-i bahār ayru

6. Nėce ḫāmūş olım ėy ġunça sen tek men bu gülşende
Ki menden nāle ister bülbül ayru nov-bahār ayru

7. Boyuñgdan ayru neḳş-i pāy tek elden gėder Ḳovsī
Ḫürāmuñgdan senüñg ėy āhū-yı merdüm-şikār ayru

G.461

1. Şerābuñg bağrı ḳandur sāḳī-yi ḫūn-ḫˇārdan ötrü
Kebāb olmış kebāb ol āteşīn-rüḫsārdan ötrü

2. Diyerdüm kim dutım dāmenüñg ėy serv-i revān ötsen
Feġān kim gėtdüm elden şīvė-yi reftārdan ötrü

3. N'içün irşāduma bėl bağlamazsan ėy Berehmen kim
Üzüldi riştė-yi cānum benüm zünnārdan ötrü

4. Añga artar mürüvvet ʻāleminde yüz bin ümmīdüm
Eger yüz ġem girībānum dutar ġem-ḫˇārdan ötrü

5. Ḫes ü ḫāşāk dutmaz şöʻlė-yi bī-bāk dāmānın
ʻEbeṣ dutmış ġübār āyīnemi eġyārdan ötrü

6. Hüner tek düşmen olmaz ėy hünerver hān ḫeberdār ol
Ki şemʻi yandururlar dīdė-yi bīdārdan ötrü

7. Benüm tek hīç kim pervāne vü bülbül dilin bilmez
Ki ben odlara yandum ol gül-i rüḫsārdan ötrü

8. Bu ol şīrīn ġezeldür kim dėmiş bir söz bilen Ḳovsī
Ḥeḳīḳetsiz mürüvvetsiz vefāsız yārdan ötrü

G.462

1. Hīç bilmenem ne ʻāriż, yā Reb ne rengdür bu
Bi'llāh küfr olur mı dėrsem firengdür bu

2. Ger dīn ü dil aparsa ol ḫeṭṭ ü ḫāl senden
Zinhār aparma adın zāhid ki nengdür bu

3. Çün ʻeḳl ü dīn alurlar ṣeḥrāya baş vėrürler
Gül-çėhreler bilürler resm-i firengdür bu

4. Dünyā bir ejdehā vu dūd-ı demi felekdür
Leyl ü nahār sanmaŋ mār-ı dü-rengdür bu

5. Gelmezsen ʻöhdesinden çerḫ ile ėtme perḫāş
Ṣülḥine hem inanma kim pīş-cengdür bu

6. Gerdūn-ı dūn feżāsın dāru's-sürūr sanma
Kim ehl-i dil yanında kām-ı nehengdür bu

7. Ḳovsī ġübār-ı ġemden ḫeṭ göŋglüm ėtdi sāde
Āyīnesine ġėyrüŋ her çend zengdür bu

G.463

1. Dīdė-yi ümmīd kim dīdāruŋ ėyler ārzū
Tūtiyā-yı ḫeṭṭ-i ʻenber-bāruŋ ėyler ārzū

2. Ḳeṭrė-yi şebnem degül kim gül ser-ā-pā gūş olub
Göz tiköbdür aġzuŋga güftāruŋ ėyler ārzū

3. Sīnesin ėyler müşebbek ḫār ḫār-ı iştiyāḳ
Kim ki ben tek nāvek-i ḫūn-ḫˇāruŋ ėyler ārzū

4. Olmasuŋ mı şerḥe şerḥe bir şikāruŋ baġrı kim
Cövher-i şemşīr-i lengerdāruŋ ėyler ārzū

5. Göŋglüm ėy ḳātil benüm ol ṣėyd-i nāvek-ḫürdedür
Kim ölince tīġ-i bī-zinhāruŋ ėyler ārzū

6. Ėy büt-i Çīn n'ola ger ḳullıġda ben bėl baġlasam
Kim Berehmen hem senüŋ zünnāruŋ ėyler ārzū

7. Ḫermenümde dāneler olmış sipend-i bī-ḳerār
Bes ki her dem ebr-i āteş-bāruŋ ėyler ārzū

8. Çün semender-ṭīnet ü pervāne-meşrebdür göŋgül
Yana yana şöʻlė-yi rüḫsāruŋ ėyler ārzū

9. Ėtmesüñ̂ mi ārzū Ḳovsī bükülmiş ḳedd ile
Serv-i re'nā hem senüñ̂ reftāruñ̂ ėyler ārzū

G.464

1. 'Āşıḳ sen olduñ̂ ėy dil-i şeydā men olmalu
İnṣāf vėr sen olmalusan yā men olmalu

2. Çoḳlar havā-yı 'ėşḳ ile dīvāne oldılar
Yalḳuz bu işde olmışam ammā men olmalu

3. Zeẖmüm yėtürse çerẖ-i şerer-bāra el-'eṭeş
Tīġüñ̂ añ̂ga ger ėyleye pervā men olmalu

4. Ėy nāle pīç ü tāb kemendinden el götür
Rām olmasa ol āhū-yı re'nā men olmalu

5. Ger sende ṣidḳ-i niyyet ola āb olur serāb
Sen iste ger bulunmasa 'enḳā men olmalu

6. Öldürmeyince 'āşıḳı derd-i girān rikāb
Dermāna vāḳif olsa Mesīḥā men olmalu

7. Sen tīġ çekme ḳetline zinhār Ḳovsīnüñ̂
Öldürmese onı bu temennā men olmalu

G.465

1. Ne ġem ger her nefes ẖūn-ı dil içsem 'ādetümdür bu
N'ola ölsem dirilsem dem-be-dem ẖāṣiyyetümdür bu

2. Beni sāyemden olmaz ferḳ ḳılmaġ bes ki pāmālam
Belī fermān-revā-yı mülk-i feḳrem şövketümdür bu

3. 'İnānumdan dutar eşk-i revānum ḳeṭ'-i rāhuñ̂da
Bañ̂ga temkīn satar sīm-āb ṣebr ü ṭāḳetümdür bu

4. Biyābān-ı cünūn mülküm, palās-ı feḳrdür mālum
Yıġılmış derd ü dāġuñ̂ başuma cem'iyyetümdür bu

5. N'ola ger ẖāksār u nā-tevān u pāymālam kim
Diyār-ı 'ėşḳde mė'rāc-ı şān u şövketümdür bu

6. Kemāl-ı ẖ̆ārlıġ ovc-ı ḳebūl-ı 'ėşḳdür Ḳovsī
Sanurlar ẖelḳ kim nöḳṣān-ı ḳedr ü ḳiymetümdür bu

G.466

1. Sanursan ẖāk-ı rāh ammā benüm ẖākisterümdür bu
Ḫeyāl-ı neḳş-i pā ėylersen ammā pėykerümdür bu

2. Gön̂gül bī-tābdur, men ṣāf-dil, eşk-i revān ġemmāz
Özüm āyīneyem sīm-ābum oldur cövherümdür bu

3. Özün̂g bil cism ü cān-ı zār ile ėy serv-i nāz ammā
Dil-i bī-tābumı sındurma kim bāl u perümdür bu

4. Feġān u nāle vü āh u ġem ü derd ü belā sanma
Ki tesẖīr ėtmege gerdūn ḥiṣārın leşkerümdür bu

5. Sipėhrün̂g gerdişinden özgeler endīşe çeksün̂gler
Ben ol deryā-kėşem kim bir müḥeḳḳer sāġerümdür bu

6. Alursan gön̂glümi vīrān ėdersen hīç dėmezsen kim
Ne lāzim çal u çap ėtmek benüm öz kişverümdür bu

7. Görersen yollar üste Ḳovsīni dāniste baẖmazsan
Dėmezsen bī-vefā kim bir ḳedīmī çākerümdür bu

G.467

1. N'ola bī-teḳrīb eger ėylersem iẓhār ārzū
Nov-niyāzam ʻėşḳde gön̂glümde çoḳ var ārzū

2. Ben kimi tā cān u dilden kimse bī-zār olmaya
Cān u dilden ėylemez ʻālemde dildār ārzū

3. Ārzūlar derd ü ġemdür bėyle ġemler defʻine
Sāḳī vü ṣehbādan özge ėtme zinhār ārzū

4. Bes ki bir ṣāḥib-beṣīret dehr bāzārında yoẖ
Yūsuf-ı gül-pīrehen ėtmez ẖerīdār ārzū

5. ʻĖyb olmaz ārzū meʻẕūr dutsun̂glar meni
Ḳılsa ḥesret gözlerüm meṭlebce dīdār ārzū

6. Geh tebessüm geh tekellümden gülistān olmaġa
Baġrumı ḳan ėtdi ėy leʻl-i şeker-bār ārzū

7. Ben bu ḥāl ilen nėce yā Reb çekim hicrān yükin
Kim olubdur żeʻf elinden gön̂glüme bār ārzū

8. Bes ki Ḳovsī ārzū dört yandan almış çevremi
Fürṣetüm yoẖdur ėdem cānāna iẓhār ārzū

G.468

1. Ne lebdür veh ne aġızdur bu yā Reb veh ne sözdür bu
Iraġ olsun͡g yaman gözden ne müjgāndur ne gözdür bu

2. O rüẖsār ile ḳarşu āb olmaz durduġı yėrde
Ne yüzdür bu gözüm āyīnede yā Reb ne yüzdür bu

3. Dem-ā-dem ḥesretün͡gden baġrumun͡g ḳan olduġı vechin
İnanur gözlerün͡g ammā lebün͡g sanur ki sözdür bu

4. Degül nöḳṣān iki dünyāya alsan ʻāşıḳun͡g gön͡glin
Men ü Tan͡grı vu mīẓān-ı meḥebbet kim ucuzdur bu

5. Eger gerdūna Ḳovsī ʻecz ėdüb yalvarsa ʻėyb olmaz
Kim ol bī-çāre bir yalḳuz belā-kėşdür doḳuzdur bu

G.469

1. Gördüm yuẖuda yārı ʻeceb yār imiş yuẖu
Çėşm ü çırāġ-ı dövlet-i bīdār imiş yuẖu

2. Ondan nigār-ẖānė-yi Çīn oldı gözlerüm
Peh peh ne āb u renglü gülzār imiş yuẖu

3. Veṣlün͡gle tā ḳara gėcemi rövşen ėyledi
Bildüm ki nūr-ı dīdė-yi bīdār imiş yuẖu

4. Ben ẖüşk-kāmı ėyledi sīr-āb-ı cāvdān
Āb-ı ḥayāt-ı teşnė-yi dīdār imiş yuẖu

5. Gösterdi ʻeks-i çėhrė-yi cānānı bī-ḥicāb
Āyīnedār-ı şöʻlė-yi rüẖsār imiş yuẖu

6. Ḳovsī getürdi başuma āẖir ṭebībümi
Dāru'ş-şefā-yı ʻāşıḳ-ı bīmār imiş yuẖu

G.470

1. Esīr-i ʻėşḳ olanlar yėtişdi yār harāy
Ḫezān şikesteleri geldi nov-bahār harāy

2. Yėtişdi bülbül-i dil-ẖestenün͡g harāyına gül
Yėtiş yėtiş bu günümde harāy yār harāy

3. San͡ga gözüm ışıġı ʻerż-i ḥāl ėtmek içün
Bir ittifāḳ ile hem olmadum düçār harāy

4. Ne ḥāl-ı zārumı ṣorduŋ̂ ne göŋ̂lümi alduŋ̂
Boyuŋ̂ belāsın alım gėçdi rūzgār harāy

5. Beni bu günde salub yār gėçdi ʻömr kimi
Harāy kim yoẖ imiş ʻömre ėʻtibār harāy

6. Seni bu reng ile gülşende görmeyen ne bilür
Ki ben kimi neden ötrü ḳılur hėzār harāy

7. Nevā-yı nāle sevenler dilüm açıldı gelüŋ̂
Cünūn esīrleri geldi nov-bahār harāy

8. Yolında durmaġ idi meṭlebüm ḳiyāmetedin
Feġān ki yıẖdı beni derd-i intiẓār harāy

9. Yėtürdi şemʻine pervāne neḳd-i cān Ḳovsī
Ben öz müḥeḳḳerümi ėtmedüm niṣār harāy

G.471

1. Baġrumı ḳan ėtdi dövrān nālė-yi ser-şār hėy
Cānumı yandurdı gerdūn āh-ı āteş-bār hėy

2. Cāna yėtdüm pīç ü tāb-ı hicrden ėy yār hėy
Gėtdüm elden ėy dolanım başuŋ̂ga dildār hėy

3. İltifāt ėt sāḳī-yi ebrār Ḥėyder ʻėşḳine
Baẖ ayaġuŋ̂ altına ėy sāki-yi ẖūn-ẖˇār hėy

4. Gerçi ber-bād ėyledüŋ̂ pervāne tek ẖākisterüm
Ḫām-sūzam şemʻ tek ėy āteşīn-rüẖsār hėy

5. Gėtdi ol günler ki tesbīḥ ile hem-destān idüm
Gel bu gün növbet senüŋ̂dür ḥelḳė-yi zünnār hėy

6. ʻİrżini derd ehlinüŋ̂ yıẖduŋ̂ diyār-ı ṣebrde
Nālė-yi cān-sūz besdür ėy dil-i bīmār hėy

7. Sen ki yėtdüŋ̂ lüṭf ile her şūre-zāruŋ̂ ġövrine
Yėt benüm hem daduma ėy ebr-i gövher-bār hėy

8. Ekdi biçdi her kimüŋ̂ toẖm-ı ümīdi var idi
Gėtdi fürṣet gėçdi dövrān dīdė-yi ẖūn-bār hėy

9. Gėçme benden ki mürüvvetden niṣānuŋ̂ var ise
Kim bulunmaz ben kimi virāne ėy mėʻmār hėy

10. Yaẖşıdur bī-keslerüŋ gāhī yėtişmek ḥālına
Ḳovsī-yi bī-çāre hem bī-yārdur ġem-ẖ̌ār hėy

G.472

1. Göz ü göŋlüm gibi sāḳī severem mīnānı
Ki anuŋ cümleden artuḳ baŋa ḳaynar ḳanı

2. ʻÖmrlerdür ėderem dānė-yi ẖāluŋ veṣfin
Men ki bir nöḳṭede tefsīr ėderem Ḳur'ānı

3. ʻĖşḳ bir şöʻlė-yi oddur ki anuŋ her şereri
Baş vėrür ẖermenüme berḳ-i sebük-cövlānı

4. Veṣlüŋi buldum u meʻlūm ėleyüb şükr ėtdüm
Ki senüŋ derdlerüŋ olmaz imiş dermānı

5. Gerçi eġyār meḥebbetden olurlar mānėʻ
İltifāt ėylemeyüb öldüre gör şeyṭānı

6. Dolanub yanmaġa pervāneden eksük degülem
Dolanım başuŋa ḳurtar men-i ser-gerdānı

7. Çekdi mīzān-ı neẓer bir ser-i mū ferḳ ėtmez
Zülf ü ẖāl u ẖeṭ ile dīn ü dil ü īmānı

8. Bü'l-heves tek eṡer-i dāġ degül sīnemde
Yıġılur lāle kimi bir yėre baġrum ḳanı

9. Ḳovsī bu ol ġezel-i neġz-i Füżūlīdür kim
Yėne dövr ėtdi perīşān men-i ser-gerdānı

G.473

1. Tā ovc dutdı bülbül-i destān-serā sesi
Gāhī gelür ḳulaġuma bir āşnā sesi

2. Nālem göŋüller açdı vu göŋlüm açılmadı
Nėy ʻüḳdesin ẖaçan açar öz dil-güşā sesi

3. Ėtdi beni delük delük ol ġemze bī-ẖeber
Çıẖmaz gelen zamānda ẖedeng-i ḳeżā sesi

4. Her kimse ṭebl-i köçüŋ ėşitmez sesin ki gül
Varı ḳulaġdurur aŋa yėtmez ṣebā sesi

5. Lövṣ-i ġereżden arınuban ėyle nāle kim
Te'ṡīr ėder bu ḳapuda bī-müddeʻā sesi

6. Birdür bañ̂ga ki kölgesi başumdan aşmasuñ̂
Ol nāveküñ̂ ḳıjultusı bāl-ı hümā sesi

7. İḫfā-yı rāz-ı dil beni rüsvā-ter ėtdi kim
Dil yıġmaġ ile artuḳ ucaldı derā sesi

8. Rehzen bu yolda Ḫıżr libāsında ön vėrür
Ḳovsī nėce temīz bula reh-nümā sesi

G.474

1. Ḳurtar ėy ḥėyret belā-yı veṣl ü hicrāndan beni
Kim yaman yalḳuzladı her biri bir yandan beni

2. Bėyle ger vėrsen yėle ol ṭerf-i dāmāndan beni
Bes senüñ̂ zülfüñ̂ bulur ėy dil-rübā handan beni

3. Cānumı tapşurdı tā le'l-i leb-i cān-beḫşüñ̂ge
Ėyledüm me'lūm kim 'ėşḳüñ̂ sever cāndan beni

4. 'Ömrler ṣerf ėtmişem tā dutmışam dāmānını
Tañ̂grı içün ėy felek ayırma cānāndan beni

5. Tökmek içün ḳanumı yėrden göge minnet ḳoyar
Ol gül-i re'nā sanursan ḳurtarur ḳandan beni

6. Gerçi yoḳdur bėlde zünnār elde tesbīḥüm benüm
Ehl-i me'nī ėylemezler ferḳ Ṣen'āndan beni

7. Ḥüsn yā Reb bes degül mi 'ālemi yandurmaġa
Kim çıḫarmış 'ėşḳ-i 'ālem-sūz bir yandan beni

8. Dur vėr ėy Mecnūn özüñ̂ inṣāf kim ben dinmenem
Ger sayarlar 'ėşḳde evvel seni andan beni

9. Çetr-i ebrū, ferş-i sebze, cūş-ı gül, nėyreng-i mėy
Havladılar (?) seng-diller dörtlü dört yandan beni

10. Ėtmek içün Türk neẓmi-yle müseḫḫer 'ālemi
Tapdılar erbāb-ı me'nī bilmenem handan beni

11. Bilmenem kim yėrdeyem yā gökdeyem Ḳovsī kimi
'Ėşḳ īcād ėylemiş ḫˇāb-ı perīşāndan beni

G.475

1. Bülbül benüm efġānuma ḳatlanmadı uçdı
Yarım gėce ġunça yuḫudan durdı vu köçdi

2. Ben tāk tiküb mėy yėrine ḫūn-ı dil içdüm
Sözdür bu ki her kimse ne ekdi onı biçdi

3. Hicrān gėcesi geldi yėne başuma ėy vāy
Her çend yaman gėçdi günüm şükr ki gėçdi

4. Ḳurtulmadı yā Reb cigerüm ḳanı ne sirdür
Her çend ki göz tökdi ayaġa gön̂gül içdi

5. Veṣf-i rüḫ-i gül-rengin anun̂g başladı Ḳovsī
Gülzārda bülbül yėne gül defterin açdı

G.476

1. Gėç teġāfül birle benden ėy ėden şeydā beni
Kim bu günde görmesün̂g hīç kāfir ü tersā beni

2. Zülf tek çulḳaşdum ol mūy-miyānun̂g fikrine
Saldı bir ince ḫeyāla bu uzun sevdā beni

3. Mest olan sāḳī elinden şīşeni almaġ gerek
Gön̂glümi al kim yaman aldı bu istiġnā beni

4. Düşdüm ü durdum yolun̂gda her ḳeder mīnā kimi
Bir ayaġ topraġına yėtürmedi ṣehbā beni

5. Żeʿf-i rūz-efzūn ėder ger bėyle pinhān cismümi
Sen tek ėy Mecnūn çoḳ ister az tapar ṣeḥrā beni

6. Ḳeṭreyem her çend ammā var san̂ga bir niṣbetüm
N'ola ḳurtarsan bu vādīlerde ėy deryā beni

7. Ḥācīler bayramıdur sen daḫı ʿüşşāḳun̂g birin
Keʿbė-yi kūyun̂gda ḳurbān ėtginen ammā beni

8. Çerḫ yayın çenber ėtdüm ḳüvvet-i teslīm ile
Yüz yıḫıldı durdı bir yol yıḫmadı mīnā beni

9. Tā ayaġa başumı yėtürmedi rām olmadı
Ḥelḳė-yi dām ėyledi ol āhū-yı reʿnā beni

10. Ėtdi Ḳovsī cövherüm pėydā beni āyīne tek
Her ḳeder sīm-āb tek beḫt ėtdi nā-pėydā beni

G.477

1. Sen ki saldun̂g çöllere Mecnūn tek ėy Leylā beni
Ḳoyma kim ṣėyd ėylesün̂g her āhū-yı reʿnā beni

2. Yüz ḫeṭā ḳılsam ümīdüm var göñgülden salmasuñ
Salsa gözden yüz gezer (?) ol nergis-i şehlā beni

3. Āḫir ėy ʻėşḳ-i sitem-ger göñglümi vėrdüñ añga
Dėmedüñ kim öldürer ẓālim bu bī-pervā beni

4. Özge ḳedri var ne ḳalsa dūstlardan yādgār
N'ola ger Mecnūndan artuḳ istese ṣeḥrā beni

5. Tā bilübsen kim senüñ cövrüñden ėy māh incimem
İncidürsen bu sebebden her nefes bī-cā beni

6. Ḳanlu isterler kebābı rindler mėy-ḫˇāreler
Çoḳ daḫı yandurmagil ėy mest-i bī-pervā beni

7. Var ümīdüm kim elümden sāḳī-yi Kövs̱er duta
Her ḳeder salsa ayaġdan günbed-i mīnā beni

8. Āstānuñdan senüñ öz āstānuñ isterem
Ḳovsī tek mehcūr ḳoyma bėyle yā Mövlā beni

G.478

1. Her çend hīçe satdı ise āsmān beni
Ol Yūsufam ki bir daḫı satmaz alan beni

2. Ėy żeʻf vara vara nehān ėtme pėykerüm
Kim bir gün aḫtarur yėne gözden salan beni

3. Ėy dest ü tīġi tünd, degül meṭlebüm ḥayāt
Tañrı içün göz açmaġa ḳoy bir zamān beni

4. Müṭrib yėter ki mende feġān hūş ḳoymadı
Sāḳī yėtiş kim aldı bu sāġer yaman beni

5. Gel yėñgi ilde bir nėçe ḳul başuñga çevür
Evvel beni yėne beni āḫir hemān beni

6. lā-yeʻḳilem ben öz sözümi bilmenem velī
Ṣor ḥālum özgeden ki bilürler cahān beni

7. Her çend kim sitemger ise düşmesüñ özi
Bī-dād ėdüb bu günlere yā Reb salan beni

8. Her zeḫm çėşm-i ḥesret olur özge zeḫm içün
Bir ʻömr būte ėtse ger ol şeḳ kemān beni

9. Ḳovsī meger duta elümi ṣāḥibü'z-zamān
Kim saldı çoḳ ayaġlara dövr-i zamān beni

G.479

1. Żeʻf-i ġeminde ol kemerüñ ṣorma ḥālumı
Bir mūy pīç ü tāba salubdur ḫeyālumı

2. Her neḫl egerçi başın eger berg ü bārdan
Bī-berg ü bārlıġ benüm egdi nehālumı

3. ʻĖşḳ āteşinde ṣūret-i ḥālum ṣoran benüm
Gör yār ṣūretini ḳiyās ėyle ḥālumı

4. Gel gel ki sensiz ėy gül-i reʻnā ḳefes kimi
Sındurdı teng-nā-yı çemen şāḫ u bālumı

5. Çulḳaşmaġ isterem bėline tār-ı zülf tek
Sevdāyīyem görüñ bu ḫeyāl-ı muḥālumı

6. Ḳovsī bu vechden ki var ol ḳaşa nisbetüm
Gerdūnuñ āftābına vėrmem hilālumı

G.480

1. Ėtdügüñ cövri baña ʻemden ḳılayduñ kāş kī
Öz dilüñ ėy ṭifl-i dilbilmez bileydüñ kāş kī

2. Handa kim ben gelsem ondan sen gėdersen nāz ile
Ben özümden gėtdügüm yėrde geleydüñ kāş kī

3. Aġız açub açmaduñ bir dem göz ü göñglüm benüm
Ėy göz ü göñglüm benüm sen açılayduñ kāş kī

4. Cövr dāyim olsa yėgdür lüṭf-i bī-encāmdan
Gözlemezsen çün beni gözden salayduñ kāş kī

5. Dūstlar yanında ölmekden beterdür ḫˇārlıġ
Göñglümi çün almaduñ cānum alayduñ kāş kī

6. Tā göreydüñ kim neler hicrān getürmiş başuma
Ėy sitem-ger gėtdügüñ sāʻat geleydüñ kāş kī

7. Cām elüñden çekmedi her çend çekdüñ dāmenin
Munca cān çekmek nedür Ḳovsī öleydüñ kāş kī

G.481

1. Yüz vėreli yüzüñ̂deki ḫāl u ḫeṭüñ̂ neẓāresi
Gözlerümüñ̂ biri bire ḳarışur ağı ḳarası

2. Sīnem ėvi sipėhrdür şem‘-i ḫeyāluñ̂ ay u gün
Ḳanlu dögünlerüm anuñ̂ her biri bir sitāresi

3. Ben nėce yā Reb anlayım ḳaş ile göz dilini kim
Ol ṣenemüñ̂ çeker beni bin yana her işāresi

4. Bin gül-i eşk saçdı göz bir gül-i veṣl dermedi
Oldı bahār-ı ‘ömrümüñ̂ lālesi ḳanlu yarası

5. Çerḫ kimine āyīne kimine ḳara daşdur
Kövkeb ü mėhr ü māh anuñ̂ cövheri vü şerāresi

6. ‘Ėşḳde tā ben ėtmedüm sīne siper belālara
Dāġ-ı çırāġı yanmadı işlemedi sitāresi

7. Ḳovsī çāre (?), düşmenüñ̂ dāġ-ı nehānın anladuñ̂
Çāre nedür ṭebīb eger bitmelü olsa yarası

G.482

1. İstedüm hergāh le‘lüñ̂ veṣlini ṣehbā gibi
Bağrumı ḳan ėyledüñ̂ bir al ile mīnā gibi

2. Nāmė-yi e‘mālum ez bes doldı veṣf-i zülf ile
Baş çıḫarmaz hīç kim andan ḫeṭ-i tersā gibi

3. Āhen ü fūlādı od ser-kėşlıġ ile yumşadur
Ḫūbları rām ėylemez yalvarmaġ istiġnā gibi

4. Kimse sāġer tek baş endürmez ḫeṭ-i fermānuñ̂ga
Pāk-dāmenler ayaġın öpmesen mīnā gibi

5. Sīneni çoḳ dāġlara ḳarşu siper ḳılmaġ gerek
Tā senüñ̂le ülfet āhūlar duta ṣeḥrā gibi

6. Ḳanı ḳaynar bāde tek ol le‘l-i sīr-ābuñ̂ sañ̂ga
Ger sen odlu kūrelerde ḳaynasan mīnā gibi

7. Munca her daşdan daşa sėyl-āb tek degmez başuñ̂
Ger ayaġuñ̂ yıġsan öz dāmānuñ̂ga deryā gibi

8. Yėtmeyen söz sūzına şūrın ne bilsüñ̂ me‘nīnüñ̂
Aġzı şīrīn ėylemez ḥelvā dėmek ḥelvā gibi

9. Göz yumub açınca gövherler dutar dünyā yüzin
Her ẖes ü ẖāra teḥemmül ėyleyen deryā gibi

10. Ben gibi Ḳovsī yėterdi ‘erşe bülbül nālesi
Olsa idi şāẖ-ı gül ol ḳāmet-i re‘nā gibi

G.483

1. Zencīr ḥelḳesi bañga dīvāneler gibi
Yėgdür ki ẖelḳ ṣöḥbeti ferzāneler gibi

2. Zülf ile kākülinden anuñg dil götürmenem
Yüz yėrde yarsalar cigerüm şāneler gibi

3. Ger şem‘-i bezmüm olsa daẖı serv-i ḳāmetüñg
Ṭāḳet gerek dolanmaġa pervāneler gibi

4. Ẓāhirde gerçi olmamışam āşnā sañga
Me‘nīde baẖma kem bañga bīgāneler gibi

5. Her çend reşk-i büt-kededür göñgli Ḳovsīnüñg
Bin neḳş yoḳdur onda ṣenem-ẖāneler gibi

G.484

1. Bir zamān al göñglüm ėy dildār başuñg ṣedḳesi
Gel ki elden gėtdi ol bīmār başuñg ṣedḳesi

2. Że‘f-i rūz-efzūn beni sāḳī zemīn-gīr ėyledi
Dut elümden tā ayaġuñg var başuñg ṣedḳesi

3. Ol ḳeder sā‘at ki çėşmüm şem‘ini rövşen ḳılam
Durginen ėy āteşīn-rüẖsār başuñg ṣedḳesi

4. Bir daẖı yaẖşı degül yıẖmaġ felek yıẖmışların
Baẖ ayaġuñg altına ėy yār başuñg ṣedḳesi

5. Ebr-i gövher-bār tek çün sāye salduñg başuma
Gėçme tėz ėy tīġ-i lengerdār başuñg ṣedḳesi

6. Ḳoyma gözden ebr tek odlara yanmış dānemi
Yazuġam ėy berḳ-i bī-zinhār başuñg ṣedḳesi

7. Durginen sen bir zamān sen daẖı bir dem gėtginen
Yār başuñg ṣedḳesi eġyār başuñg ṣedḳesi

8. İntiẓārın çekmişem bir ‘ömr ėy ḥėyret anuñg
Olma bir dem perdė-yi dīdār başuñg ṣedḳesi

9. Ėy ṭebīb ol cān-ı şīrīn olmaya dil-gīr ola
Ėyleme derdüm an͡ga iẓhār başun͡g ṣedḳesi

10. Ol zamān kim benden ol serv-i sehī-bālā öter
Çekme baş ėy āh-ı āteş-bār başun͡g ṣedḳesi

11. Bī-kesem ol seng-dil tek çekme destümden benüm
Sen daḫı dāmānun͡g ėy kuhsār başun͡g ṣedḳesi

12. Çekse ġėyret gül ayaġından beni ṣeḥrālara
Dāmenümden dutginen ėy ḫār başun͡g ṣedḳesi

13. Nāṣėḥā vėrmez tesellī bėyle sözler ʻāşıḳa[112]
Var başumdan savul ėy bī-ʻār başun͡g ṣedḳesi

14. Cānibinden bir nėçe dilsizlerin ėy dan yėli
Düş ayaġına onun͡g yalvar başun͡g ṣedḳesi

15. Bir gėce ger olsa Ḳovsī şemʻ bālīnün͡g ṭebīb
Ėtme çoḳ telvāse ėy bīmār başun͡g ṣedḳesi

G.485

1. Ḫūb yėtişdün͡g yaḫşı aldun͡g gön͡glümi ėy yār hėy
Ėy dolanım başun͡ga ėy nāzenīn dildār hėy

2. Āb-ı ḥėyvān rūḥ-ı Ḳüdsī yā Mesīḥāsan nesen
Her nesen cānum fedā olsun͡g san͡ga ėy yār hėy

3. Cāvdān yansun͡g çırāġ-ı dövletün͡g ḫorşīd tek
Rövşen ėtdün͡g çėşmümi ėy āteşīn-rüḫsār hėy

4. Çekmedin ebr-i bahārun͡g minnetin reḥmet san͡ga
Sebz ḳıldun͡g dānemi ėy berḳ-i bī-zinhār hėy

5. Aġız açub ġunça tek açdun͡g göz ü gön͡glüm benüm
Öz sözün͡g tek ʻāşıḳı hīç yėrden ėtdün͡g var hėy

6. Beḥr-i reḥmet mövce geldi el-ʻeṭeş besdür gön͡gül
Āb-ı Kövs̱er başdan aşdı mürġ-i āteş-ḫ̌ār hėy

7. Ḳanumı mėy baġrumı ḳan gön͡glümi ėtdün͡g kebāb
Çėşm hėy neẓẓāre hėy ėy şöʻlė-yi rüḫsār hėy

[112] Tahran Milli nüshasında bu mısra: nėce bir vėrmaġ tesellī veṣl yādı-yla gön͡gül

8. Servi ḳıldun͡g pāy-bend ü bülbüli lāl ėyledün͡g
Şīvė-yi reftār hėy ėy lehcė-yi güftār hėy

9. Gerçi bin yol şem‘ tek öldüm dirildüm şermden
Yaḫşı girdün͡g ḳanuma ėy ṭāḳet-ı dīdār hėy

10. Fāriġ ėtdün͡g mergden Ḫıżr u Mesīḥā tek beni
Ėy ḥayāt-ı cāvdān ser-çėşmesi güftār hėy

11. Dūst öldürdi beni ėy düşmen ölmek çaġıdur
Yār yandurdı beni yan imdi ėy eġyār hėy

12. Ben unutsam ‘āşıḳam ammā unutman͡g siz beni
Ke‘be hėy büt-ḫāne hėy tesbīḥ hėy zünnār hėy

13. Ger saḳalmaġ gön͡gli dėrdün͡g Ḳovsī olmaz olmasun͡g
Çün ṭebībün͡g ḳarşu geldi besdür ėy bīmār hėy

G.486

1. Eġyār dutdı çevremi cānān harāy hāy
Aldı bu derdler beni dermān harāy hāy

2. Bī-tāb iken dolanmaġa başına sāḳīnün͡g
Saldı ayaġdan beni dövrān harāy hāy

3. Zinhār tā dilüm dutar u gözlerüm görer
Bir dem yėtiş harāyuma cānān harāy hāy

4. Ėy serv ḥesret ile kemān oldı ḳāmetüm
Bir ḳatla olmadum san͡ga ḳurbān harāy hāy

5. Hicr ü ḫumār u medrese künci esīriyem
Sāḳī vü cām u ṣeḥn-i gülistān harāy hāy

6. Zāġ u zeġenden oldı çemen teng ġunçaya
Gül-ban͡g-ı ‘endelīb-i ḫoş-elḥān harāy hāy

7. Kāfirdür ol egerçi müselmān uşaġıdur
Tersā harāy hāy müselmān harāy hāy

8. Gön͡glüm dutuldı ḫāk-ı veṭenden yaman benüm
Ėy Meşhed-i ġerīb-i Ḫorāsān harāy hāy

9. Zengār-ı ġem göz āyīnesin dutdı Ḳovsīnün͡g
Ėy ḫāk-ı sürme-ḫīz-i Ṣifāhān harāy hāy

G.487

1. İster gözüm ki göstere dildāra gön͡glümi
Kimdür ki bir yėre yıġa ṣed-pāre gön͡glümi

2. Nī tābı var viṣāla ne hicrāna ṭāḳeti
Saldı felek ne odlara bī-çāre gön͡glümi

3. Bilmem ki handa buldı senün͡g mest gözlerün͡g
Mėy-ḫāneler sebū-kėşi āvāre gön͡glümi

4. Ėy şem‘ sen ki meḥrem-i bezm-i viṣālsan
Zinhār bir sifāriş ėle yāra gön͡glümi

5. İmdād ḳara günlülere yaḫşıdur ṣebā
Ol kākül arasında benüm ara gön͡glümi

6. Reḥm ėyle girme ḳanına ol ḳanı dolmışun͡g
Ėy ḫāl vėrme ġemzė-yi ḫūn-ḫ˅āra gön͡glümi

7. Ḳovsī şikāyet özge elün͡gden revā degül
Kim saldı öz gözüm benüm odlara gön͡glümi

G.488

1. Baġrumun͡g ġunçasını ḥesret ile ḳan ḳılıcı
N'ola ger ḳanum ile ėtse gül-efşān ḳılıcı

2. Ḳaralur göz, üregüm titrer ü ḳanum ḳaynar
Ele ḳanlu ḳılıcın çün alur ol ḳan ḳılıcı

3. Ne reg-i ebr-i bahār olsa gerek kim ėyler
Ḳanumun͡g ḳeṭrelerin gövher-i ġelṭān ḳılıcı

4. Bülbül ü gül revişi şebnem ü ḫorşīd gibi
Dīdė-yi ḥėyret olubdur beni ḥėyrān ḳılıcı

5. Emegün͡g ėyleme żāyė‘ özün͡ge reḥm ėyle
Ėy ban͡ga reḥm ėleyüb derdüme dermān ḳılıcı

6. Ėy ḳoyan bülbüli pėyveste ḳefes ḳėydinde
Nėce dilbilmez ile sėyr-i gülistān ḳılıcı

7. Ėyle ḳurbān beni kūyun͡gda ki bulmaz bu şeref
İlde bir ḳoç ḳuzını Ke‘bede ḳurbān ḳılıcı

8. Benzemez tīġ-i zebān zeḫmi ḳılıc yarasına
Yaḫar öldürdügini şem‘-i şebistān ḳılıcı

9. Hīç iş dehrde bī-meṣleḥet olmaz Ḳovsī
Ėtmiş ābād cahānı beni vīrān ḳılıcı

G.489

1. Esās-ı tövbė-yi mėy üstüvār bėyle ḳalur mı
Bize müdām ṣüdā'-ı ẖumār bėyle ḳalur mı

2. Gelür bir özge Zamāne döner felek dolanur gün
Reḳībe hā şeref-i ė'tibār bėyle ḳalur mı

3. Şerāb nırẖına ėy bāġbān ki sirke satarsan
Çemen hemīşe bahār u bahār bėyle ḳalur mı

4. Döne döne içürürse beṣīret ehline ḳanlar
Sipėhre hem bu ḳerār u medār bėyle ḳalur mı

5. Libās u ṣūrete meġrūr olub tefāẖür ėdenler
Size bu dövlet-i nā-pāy-dār bėyle ḳalur mı

6. Gėçer teġāfül ėdüb yār nāz ile sañ̂a Ḳovsī
Gėçer bu bir nėçe gün rūzgār bėyle ḳalur mı

G.490

1. Gel öz elüñ̂le rövşen ėyle şem'-i dāġumı
Ėy āftāb bir gėce yandur çırāġumı

2. Hem-çėşmler ẖecāleti sāḳī yaman olur
Mėy ger yoẖ ise ḳan ile doldur ayaġumı

3. Güm-nām ḳıldı bes ki men-i ẖāksārı 'ėşḳ
'Enḳā-yı bī-nişāndan alurlar sorāġumı

4. Çıẖmaz nevā-yı çeng gibi perdeden sesüm
Ustād-ı 'ėşḳ bes ki burubdur ḳulaġumı

5. Tā dāġ ḳanlu zeẖmine kül basdı lālenüñ̂
Reşk āteşi ḳavurdı sızıldatdı dāġumı

6. Oldı füzūn gözüm ışıġı āh u eşkden
Yandurdı ġunça gibi yėl ü su çırāġumı

7. Ser-çėşmeye bulanmaġı suyuñ̂ delīldür
Ḥāl-ı dilüm ṣorınca görüñ̂ göz bulaġumı

8. Bir bezmde ki ferḳ oluna ṣedr ü āstān
Zencīr-i zülf baġlayabilmez ayaġumı

9. Ḳovsī yaḫardı nesl ġemi cāvdān beni
Yandurmasaydı miṣre'-i rengīn çırāġumı

G.491

1. Ger bėhişte māyil olsam kūy-ı yārum bes degül mi
Dūzeḫe ger ḳāyil olsam intiẓārum bes degül mi

2. Deşt ü kūha ger cünūnum olmadıysa reh-nümūnum
Şāhid-i sūz-ı derūnum āh u zārum bes degül mi

3. İstesem bāġ u bahārı cūybārı lālezārı
Sebz-ḫeṭṭüm serv-ḳeddüm gül 'iẕārum bes degül mi

4. Nėce bir nā-mėhrbānlıġ bī-vefālıġ ser-girānlıġ
Ger sezāvār-ı cefāyam rūzgārum bes degül mi

5. Şād u fāriġ çaḳlamışsan kīnüme bėl baġlamışsan
Ėy sipėhr-i bī-mürüvvet bañ̂ga yārum bes degül mi

6. Ger anuñ̂ yanında ḫˇāram itleri-yle sāzgāram
Bu ḳedr kūyında yāruñ̂ ė'tibārum bes degül mi

7. Kām bulmaz ṣöḥbetüñ̂den fāriġ olmaz mėḥnetüñ̂den
Ḳovsīye eġyār cövri ġem-güsārum bes degül mi

G.492

1. Felek kim idi eger yār yārum olsaydı
Ne ġem çekerdüm eger ġem-güsārum olsaydı

2. Bu gün ki ėyledi ḫˇār u ẕelīl 'ėşḳ beni
Ḳapuñ̂da yaḫşı idi ė'tibārum olsaydı

3. Beni yaḫar gėce pervāne reşk odına velī
Benüm de bir günüm ü rūzgārum olsaydı

4. Bu il sañ̂ga içürürdüm ne ḳanlar ėy bülbül
Eger benüm daḫı bir nov-bahārum olsaydı

5. Egerçi rüḫṣet-i iẓhār-ı derd-i dil vėrmez
N'olurdı ger bu günümde düçārum olsaydı

6. Bir özge rāh u reviş iḫtiyār ėderdüm ben
Elümde bir iki gün iḫtiyārum olsaydı

7. Anuñ̂ ḳerārın elinden alurdı temkīnüm
Eger sipendce Ḳovsī ḳerārum olsaydı

G.493

1. Şīrīn uyar lebüñ bėle ẖeṭṭüñ kināyesi
Şānına gökden endi mi ol reḥmet āyesi

2. Meḥşer güni şehīdlere sāye salmanam
Bir gün mezārum üste anuñ düşse sāyesi

3. Aġzuñ vücūdını ėder iṡbāt sözlerüñ
Var olanuñ yoẖa ne ʻeceb yėtse vāyesi

4. Mecnūn cünūn bināsını ger möḥkem ėyledi
Ammā benüm kemālum ile artdı pāyesi

5. Ḳovsī gelende şemʻ gibi yanduñ aġladuñ
Geldi meger sipāh-ı cünūnuñ ṭelāyesi

G.494

1. Her ḳeder yanduñ özüñ reşk ile yandurduñ beni
Ėy sipend ol şemʻ-i meḥfilden utandurduñ beni

2. Bilmez idüm kim bilürsen derd-i bī-dermānumı
Lüṭf ḳılduñ cānumı alduñ inandurduñ beni

3. Ėtmedüñ rövşen sarāyum bir gėce ol şemʻ ile
Yanasan ėy eẖter-i ṭāleʻ ki yandurduñ beni

4. İmdi dönmek çaġıdur ol kec-külāhuñ başına
Ėy felek öz başuma besdür dolandurduñ beni

5. Sen ki ėy göz ḳılmaduñ beẖt-i siyāhum çāresin
Lāle tek al ḳanlara n'içün boyandurduñ beni

6. Tañrı yandursuñ çırāġuñ cāvdān ẖorşīd tek
Kim anuñ bezminde ėy pervāne andurduñ beni

7. Bir birinden ferḳi yoḳdur cān u cānānuñ göñül
Yoḳsa söylerdüm ki cānumdan usandurduñ beni

8. Oldı Ḳovsī pėykerüm bir ḳeṭre su şebnem gibi
Bes ki ol ẖorşīd-i meḥşerden utandurduñ beni

G.495

1. Bañga Mecnūn diyen ol āhū-yı reʻnāyı görsėydi
Beni ḳan aġladan ol nergis-i şehlāyı görsėydi

2. Bañ̂ga her daş baġırlu kim güler giryān gören sā‘at
Elinde sāḳīnüñ̂ cām-ı mėy ü mīnāyı görsėydi

3. İlāhī ol büt-i nāz-āferīn kim ḳan ėder baġrum
Bir özi gibi dilbilmezden istiġnāyı görsėydi

4. Benüm göz yumduġum iki cahāndan men‘ ėden nāṣėḥ
Yumub açınca göz kāş ol gül-i re‘nāyı görsėydi

5. Nėce bī-derd ile gül yapraġı tek ḳavuşan yā Reb
Gözi şebnem gibi yolda men-i tenhāyı görsėydi

6. Benüm tek āyīne baġlardı bin zünnār cövherden
Yüzinde ḥelḳe ḥelḳe ol ḫeṭ-i tersāyı görsėydi

7. Olurdı ḥelḳė-yi gird-ābdan ser-geşte-ter deryā
Bėlinde pīç ü tāb-ı zülf-i ‘enber-sāyı görsėydi

8. Çıḫub ṣeḥrālara āhūları rām ėyleyen Mecnūn
Bu āhūlar kemendinde men-i şeydāyı görsėydi

9. Daḫı meḥşer günin Ḳovsī gözüm görmezdi ḥėyretden
Ḳiyāmetde eger ol ḳāmet-i re‘nāyı görsėydi

G.496

1. Āteşīn-rüḫsārumuñ̂ hercāyīdür neẓẓāresi
Bu sebebden bü'l-heves ilen yėgindür arası

2. Ben kimi yā Reb kimüñ̂ var sen tek āteş-pāresi
Hīç kimüñ̂ var mı senüñ̂ tek ben kimi bī-çāresi

3. Ėy ṭebīb-i bī-mürüvvet ḳoyma merhem kim benüm
Göñ̂glümüñ̂ eglencesidür dāġ u baġrum pāresi

4. Rāżıyam hergiz bañ̂ga ger ėtmez ise iltifāt
Kāş yāruñ̂ düşmesüñ̂ eġyāra hem neẓẓāresi

5. Kimdür ol bī-bāk baġrın ḳan ėden Leylīlerüñ̂
Ben kimem Mecnūn kimi mülk-i cünūn āvāresi

6. Bir felekdür sīnem ü onda ḫeyāluñ̂ ay u gün
Ḳanlu ḳanlu dāġlardur s̱ābit ü seyyāresi

7. Ḫāluñ̂ āḫir tāzeletdi köhne dāġın Ḳovsīnüñ̂
Āh kim nāsūr olur āhū-yı müşkīn yarası

G.497

1. Lüṭf ile ėy āteşīn-rüẖsār āb ėtdüñ̂g beni
Bes ki yüz vėrdüñ̂g bu yüzden hem kebāb ėtdüñ̂g beni

2. Bu ne sirdür kim mėy-i gülgūn elüñ̂gden içmedin
Ėy göñ̂gül eglencesi sāḳī ẖarāb ėtdüñ̂g beni

3. Kārvān-ı ʻėşḳ içinde ẕerrė-yi güm-nām iken
Mėhr ile ėy māh-ı Kenʻān āftāb ėtdüñ̂g beni

4. Pāy-būsuñ̂g ḥesretinden ėy dolanım başuñ̂ga
Kākülüñ̂g tek varı ṣerf-i pīç ü tāb ėtdüñ̂g beni

5. Yüz yaşurma benden ėy genc-i melāḥet çünki sen
Cilvė-yi mestāne sėylinden ẖarāb ėtdüñ̂g beni

6. Alduñ̂g elden gün-be-gün ṣebr ü ḳerār u tābumı
Lāyiḳ-i zencīr-i zülf-i nīm-tāb ėtdüñ̂g beni

7. Ḳovsī-yi ẖem-geştė-yi ser-geştė-yi āvāre tek
Ḥelḳė-yi gird-āb-ı beḥr-i iżṭirāb ėtdüñ̂g beni

G.498

1. Gėde gėde aralıġdan götürmişem özümi
Ki ẖāk-ı pāyına yāruñ̂g yėtürmişem özümi

2. Ölim bu ḥesret ile görmeyim cemāluñ̂g eger
Seni görende gözüm nūrı görmişem özümi

3. Feġān ki aẖtaruram tapmanam ḳiyāmetedin
Bu növʻ kim men-i ḥėyrān itürmişem özümi

4. Gel imdi ėt ben-i meẖmūrı bī-ẖeber sāḳī
Ki sen aparmaġ içün ben getürmişem özümi

5. Sözüm özüm kimi ger nā-mülāyim olsa n'ola
İtürmişem sözümi çün itürmişem özümi

6. Vüṣūl kūyuñ̂ga mümkün degül ẖeyāl ile hem
Düşüb durub yügürüb bes ki yormışam özümi

7. Yėter mi gerdüme bāzīçe ile pervāne
Ki ben lövn lövn odlara urmışam özümi

8. Ayaġ başuñ̂g içün dutma ėy ḥerīf bañ̂ga
Kim öz ayaġum ile ben itürmişem özümi

9. Sen imdi gėt reh-i nāmūs u neng dut Ḳovsī
Ki ben bu merḫelelerden ötürmişem özümi

G.499

1. Żeʻīf ü zerd ėyledi reng-i sebz-i yār beni
Ḫezān müsveddesi ėtdi nov-bahār beni

2. Tereḫḫüm ėt ser-i kūyına ėy nesīm yėtür
Bu gün ki bir per-i kāh ėtdi intiẓār beni

3. Gözüm tek ėyle ciger ḳanı ile möʻtādam
Ki düşmese elüme öldürer ḫumār beni

4. Bir iki gün daḫı mėhmānuñgam senüñg sāḳī
Revā mıdur ki ayaġdan sala ḫumār beni

5. Benümledür iki hem-çėşm ü bülbül ü şebnem
Olar yanında bu gülşende ḫār beni

6. Egerçi sėyl aparur gerd ü ḫāk u ḫāşākı
Ġübār-ı ḫāṭır ėder çėşm-i eşk-bār beni

7. Ḳulaġ ėşitmez ü göz görmez ü dilüm dutmaz
Bu ḳara günlere tėz saldı rūzgār beni

8. Ḳebūl-ı ʻāmm belādur ne çāre ėyler idüm
Ger ėtmesėydi felek ḫelḳe nā-güvār beni

9. Bu ḫāksārlıġa rāżı ėylemiş Ḳovsī
Denāʻet-i heves-i ovc-ı ėʻtibār beni

G.500

1. Hīç yaḫmaz öz eli-yle sīnemde şemʻ-i dāġı
Yandurdı ol beni kim yansuñg anuñg çırāġı

2. Mecnūn-ı ʻėşḳ göñgli mėy-ḫāneler bucaġı
Hem şīrler ėvidür hem āhūlar yataġı

3. Bir yol ėşitmez ol māh efġānumı ne sözdür
Kim güllerüñg hemīşe bülbüldedür ḳulaġı

4. Meġlūb-ı ḥüsndür ʻėşḳ ger Rüstem-i zamāndur
Ferhādı çapdı Şīrīn Ferhād çapdı daġı

5. Ḫeṭ leşkerine çoḳ hem yüz vėrme ėy gözel kim
Bir daḫı yoḳ anuñg tek sulṭān-ı ḥüsne yaġı

6. Şām-ı ferāḳ ḥālın hicrān telāfīsinde
Bir ṣübḥ-dem su’āl ėt ėy gözlerüm çırāğı

7. Ben ‘ėşḳ vādīsinde ser-geşte olmayım mı
Kim bu çölüñ görünmez hīç bir ucı bucağı

8. Her kime dövr-i gerdūn ger bāde vėrdi ger ḫūn
Bir bir benüm başumda sındurdı boş çanağı

9. Aldanma vėrse gerdūn tāc u külāh-ı dövlet
Kim bu ḥerīf oynar pėyveste dağı dağı

10. Ḳeṣdine bir ilandur leyl ü nahār-ı ‘ālem
Her kim ki ferḳ ėyler Ḳovsī ḳaradan ağı

G.501

1. N'ola ol gül bilse ben tek bī-nevālar ḳedrini
Kim bilür bī-müdde‘ā bī-müdde‘ālar ḳedrini

2. Ḳara daş ile göher birdür ḫerīdār olmasa
Pādşāhum bilginen ben tek gėdālar ḳedrini

3. Ben ḥerīf-i dūr-bīnem kimse bilmez ben kimi
Şīve vü ṭerz ü temāşā vu edālar ḳedrini

4. Pādşehler ṣerf ėderler ṣedḳe içün gencler
Bilginen dövletlü sulṭānum gėdālar ḳedrini

5. Hem-nefesler ḳedrini hicrān güni benden ṣoruñ
Düşmeyen deryāya bilmez nā-ḫudālar ḳedrini

6. Şekve hem bir şīvedür ‘ėşḳ ehli içre yoḳsa kim
Bilmeyen ‘āşıḳ degül cövr ü cefālar ḳedrini

7. N'ola vā‘iẓ dönmese kūyuñda itler başına
Ol özin bilmez ne bilsüñ āşnālar ḳedrini

8. Ḫāk-ı rāhuñdan gözüm zühd ehli ėyler ictināb
Kūr-ı māder-zād bilmez tūtiyālar ḳedrini

9. Serv-ḳedler ‘ėşḳinüñ ẕövḳini benden ḳıl su’āl
Yėg bilürler pīrler Ḳovsī ‘eṣālar ḳedrini

G.502

1. Teẕellümden usandum ẓülmden dildār usanmaz mı
Cefā vu cövrden eġyār usandı yār usanmaz mı

2. Usandı bādė-yi gül-rengden mėy-ḫāne ovbāşı
Meger meẓlūmlar ḳanından ol ḫūn-ḫ̌ār usanmaz mı

3. Tutuşdı şem‘ göñ̂gli dem-be-dem pervāne yaḫmaġdan
Bu me‘nīden meger ol āteşīn-rüḫsār usanmaz mı

4. Sipėhr-i āhenīn-dil āteşīn āhumla mūm oldı
Senüñ̂ göñ̂glüñ̂ sitemden āḫir ėy dildār usanmaz mı

5. Çemende cāna yėtdi bāġ-bān bülbül nevāsından
Benüm feryād u āhumdan meger eġyār usanmaz mı

6. Olur āḫir mükerrer ger ḥayāt-ı cāvdān olsa
Bu bī-encām işden ‘āşıḳ-ı bī-‘ār usanmaz mı

7. Yuḫu ‘ālemlere telḫ oldı Ḳovsīnüñ̂ feġānından
Bu ‘āciz nāllıġdan yā Reb ol bīmār usanmaz mı

G.503

1. Göñ̂gül adlu ṣebā kūyında bir dīvāne gördüñ̂ mi
Anuñ̂ bezminde bir bī-bāl u per pervāne gördüñ̂ mi

2. İtürdüm özümi hīç kimse benden bir ḫeber vėrmez
Sen ėy āhū bu ṣeḥrālarda bir dīvāne gördüñ̂ mi

3. Alubdur baş vėrübdür göñ̂glümi ṣeḥrāya bir āhū
Sen ėy sėyl-āb-ı bī-zinhār hīç vīrāne gördüñ̂ mi

4. Benüm tek bėyle bī-tābāne hergiz şem‘e yanmazduñ̂
Meger ol şö‘lė-yi rüḫsārı ėy pervāne gördüñ̂ mi

5. Yaman düşdüñ̂ ayaġdan bilmenem Ḳovsī sañ̂ga n'oldı
Meger ol servden bir cilvė-yi mestāne gördüñ̂ mi

G.504

1. Yā Reb kim ola ṣūret-i bī-cān ėden beni
Her gün bir özge me‘nīye ḥėyrān ėden beni

2. Sėyl-āb tek özi daḫı bilmez ne işdedür
Ez bes öter şitāb ile vīrān ėden beni

3. Eczāmı daḫı ėyleyebilmez yüz ilde cem‘
Bir göz yumub açınca perīşān ėden beni

4. Bilmem bu ėv ṣenem-kede yā Ke‘bedür nedür
Kim gözlerümi baġladı ḳurbān ėden beni

5. Bilmiş ki hī̇ç elde daẖı dutmanam ḳerār
Kim hī̇çe satdı gövher-i ġelṭān ėden beni

6. Hergāh bilse hansı çemen lālezārıyam
Salmaz ayaġlara cigerüm ḳan ėden beni

7. Vėrmez daẖı fişār eger bilse bismilem
Ḳovsī̇ şikār-ı pencė-yi müjgān ėden beni

G.505

1. Yıẖılmış çünki bir sėyl-ābdan vī̇rāneler varı
Bu me'nī̇den severler bir birin dī̇vāneler varı

2. Beni her yėrde kim ol şö'lė-yi rüẖsār yandurdı
Benümçün birce birce yandılar pervāneler varı

3. Su'āl ėtme men-i ser-geşteden Mecnūnuñg eḥvālın
Ki göñglümden ferāmūş oldı ol efsāneler varı

4. Nėce olsuñg ber-ā-ber 'āriżüñgle şem'-i meḥfil kim
Bu oddan bir şerer hem olmaz āteş-ẖāneler varı

5. Vėrür her çend kėyfiyyet şerāb-ı lāle-reng ammā
Gözüñg bir yana sāḳī̇, bir yana mėy-ẖāneler varı

6. Ėderler 'ėşḳde bülbüller ü pervāneler de'vī̇
Sanurlar özlerini āşnā bī̇gāneler varı

7. Benüm göñglümde hem hī̇ç ārzū yoḳdur mı ėy deryā
Ki ebr-i reḥmetüñgden gövher oldı dāneler varı

8. Ne baġlarsan göñgül vī̇rāneye ėy cuġd-ı ġāfil kim
Ḳonaġdurlar fenā dünyāda ṣāḥib-ẖāneler varı

9. Göñgül ol me'nī̇-yi bī̇gānedür āgāh yanında
Ki bir ṣūretdür ondan Ke'beler büt-ẖāneler varı

10. Eger ser-ẖėyldür Mecnūn velī̇ pī̇r-i cünūnam ben
Uşaġlar tek benüm ardumcadur dī̇vāneler varı

11. Sızıldar bir ṭerefde bülbül ü bir yanda nėy Ḳovsī̇
Benüm bāl u perümdür nālė-yi mestāneler varı

G.506

1. Bėyle ger ṣūretde bārī̇k ol nehāl ėyler beni
Że'fden her kim görer me'nī̇ ẖeyāl ėyler beni

2. İsterem hergāh ḥālum söyleyem cānānuma
Bilmenem yā Reb ne me‘nīdür ki lāl ėyler beni

3. Hīç ‘āḳil öz özin dīvāne iẓhār ėylemez
Çöllerüñ ser-geştesi ol nov-ġezāl ėyler beni

4. Her ḳeder kim yėngi aylar bedr olur ẖorşīdden
Ol ḳeder ẖorşīd-i tābānum hilāl ėyler beni

5. Gözden aġlar ẖelḳ ammā ben göñülden aġlaram
Pāymāl ol ḳeṭrė-yi deryā-miṣāl ėyler beni

6. Sen özüñ ḥökm ėt ki ben ėy nāle-fermā n'ėyleyim
Ḫelḳe rüsvā nālė-yi bī-ė‘tidāl ėyler beni

7. Bėyle ger sevdā-yı zülfüñ cismüm ėyler nā-tevān
Vara vara ol kemer tek bir ẖeyāl ėyler beni

8. Ġunça tek bülbül baña bād-ı ṣebā ḥācet degül
Kim nesīm-i nāle hem āşüfte-ḥāl ėyler beni

9. Ol ġezeldendür bu Ḳovsī kim Füżūlī söylemiş
Sāye tek sevdā-yı zülfüñ pāymāl ėyler beni

G.507

1. Ėy odlu nāle kūçe vü bāzār emāneti
Ėy āh-ı āteşīn der ü dīvār emāneti

2. Ėy her kime bir özge ‘elāc ėyleyen ṭebīb
Cān işi sehldür dil-i bīmār emāneti

3. Gül kimi göñli nāzik olur bī-nevālaruñ
Ėy şāẖ-ı gül, bu mürġ-i giriftār emāneti

4. ‘Ömrüm ne günde gėçse benüm ġem degül velī
Ėy kām-beẖş, ṣübḥ-i ezel yār emāneti

5. Mecnūn-ı ‘ėşḳ ayaġını zencīr baġlamaz
Ėy pīr-i dėyr, riştė-yi zünnār emāneti

6. Gülzār-ı ‘ėşḳ rövżė-yi riżvāna benzemez
Ėy bāġ-bān, bu bāġda her ẖār emāneti

7. Cāndan usandum incidüm ez bes ki saẖladum
Gel imdi benden alginen ėy yār emāneti

8. Sīnemde ḳaldı teşne ciger ḳanlu dāġlar
Ėy ebr-i nov-bahār bu gülzār emāneti

9. Kimdür diyen ṭebībüme bir özge reng ile
Kim Ḳovsī-yi şikestė-yi bīmār emāneti

G.508

1. ʻĖşḳinde ol perīnüñ efsāne olmayım mı
Zencīr üzmeyim mi dīvāne olmayam mı

2. Öz rütbesince her kim ẕillet çeker cahānda
Ben genc-i rāygānam vīrāne olmayım mı

3. Ben özgeden özümden öz göñglüm ü gözümden
Ol āşnādan ötrü bīgāne olmayım mı

4. Ol cilve salmasuñ mı her gün beni ayaġdan
Bir bėyle sėyl öginde vīrāne olmayım mı

5. Ėy gülbün-i nezāket her çend bülbülem ben
Sen şemʻ-i meḥfil olsan pervāne olmayım mı

6. Çöllerde varmayım mı Mecnūn ile ser-ā-ser
Dīvāneyem anuñgla hem-ḫāne olmayım mı

7. Leylīlenür ol āhū tedrīc birle Ḳovsī
Ben daḫı vara vara dīvāne olmayım mı

G.509

1. Nā-tevānlıġlar beni sāḳī zemīn-gīr ėyledi
Dīdė-yi ḥėyrān beni hem-çėşm-i teṣvīr ėyledi

2. Cān nis̱ār ėtmekde teḳṣīr ėtmeñ ėy ʻüşşāḳ kim
Yėtmedi meḳṣūdına her kim ki teḳṣīr ėyledi

3. Sökdi pėykān tek cigergāhum benüm her kiprigi
Ol kemān-ebrū nigāhın çün bañga tīr ėyledi

4. Ay u gün tek ḥüsn-i meʻnīsin sen ėtdüñ āşkār
Gerçi her Yūsuf onı bir reng teʻbīr ėyledi

5. Gāh zülfüñ pīç ü tābum vėrdi gāhī kākülüñ
ʻĖşḳ bir dīvāneni yüz yėrde zencīr ėyledi

6. Sāḳī açmaz göñglümi bin cām-ı ḫūn bes kim beni
Mėḥnet-i eyyām-ı ḫūn-āşām dil-gīr ėyledi

7. Ben mükerrer cānumı cānānuma tapşurmaġa
Ėyledüm iḳbāl ammā beẖt teḳṣīr ėyledi

8. Ben ber-ā-ber bilmenem topraġ ile öz ḳanumı
H̱ūn-ı dil topraġumı her çend iksīr ėyledi

9. Çoḳ bañ̂ga ėy serv-i ẖoş-ḳāmet rü'ūnet satma kim
Çoḳları Ḳovsī tek ol re'nā igit pīr ėyledi

G.510

1. Göñ̂gül ol serv-i sebük-sėyr ẖūrāmān oldı
Müjde ėy keştī-yi teslīm ki ṭūfān oldı

2. 'Ālem-i nūrdan īcād olalı ṣübḥ-i viṣāl
Yıġılub ẓülmet-i 'ālem şeb-i hicrān oldı

3. Dil-i bī-tāba ezelden bu gümānum yoẖ idi
Vara vara bu şerer āteş-i sūzān oldı

4. Mende yoẖdur göñ̂gül ėy dīde ki sen gördügüñ̂ ėv
Tapdı bir reẖne vü tedrīc ile vīrān oldı

5. Bu degül müṣḥef-i övrāḳ ki şīrāze ėdim
Cem' olmaz daẖı her dil ki perīşān oldı

6. Dehenüñ̂ nisbeti hīç ġunçaya ėy gül yoẖdur
Ġunça her ẖār ile açıldı vu ẖendān oldı

7. Girdi ebr altına ẖorşīd yüzüñ̂ şerminden
Gözümüñ̂ nūrı kimi perdede pinhān oldı

8. Dem-i şemşīr ile açıldı dutulmış göñ̂glüm
Şükr li'llāh bañ̂ga ol ġunça gülistān oldı

9. Veṣlüñ̂ge teşne-ter oldı seni gördükce gözüm
Bāde ol kāsė-yi varūnda dönüb ḳan oldı

10. Hansı dāġuñ̂ ben ėdim şükrini hansı dil ilen
Ki anuñ̂ her biri bir derdüme dermān oldı

11. Mende mescid gibi teklīf ü tevāżü' yoẖdur
Oldı ėv ṣāḥibi her kim bañ̂ga mėhmān oldı

12. Odlara közlere Ḳovsī su seperken sāḳī
Yėtişince bañ̂ga bir āteş-i sūzān oldı

G.511

1. Diler büt-ḫāneni tersā vu ister Keʻbeni ḥācī
Ser-i kūyun̂gdur ėy reʻnā dil-i bī-tāb mėʻrācı

2. Dėmez hīç kimseye her çend ʻėşḳ anlar dilin ḥüsnün̂g
Belī pervānelerdür şemʻ-i bezm-efrūz dilmacı

3. Çanaġ ilen vėrür her çend gön̂glüm ḳan gözüm doymaz
Müselmānlar ıraġ olsun̂g belādur ḳonşınun̂g acı

4. Ne reʻnā ḳāmetün̂g vardur ki iḳbālun̂g bülend olsun̂g
Ne şīrīndür sözün̂g sāḳī ki aġzun̂g olmasun̂g acı

5. Hemān ister ki başın āstānun̂g daşına ḳoysun̂g
Eger ḳendīl-i ʻerş-i eʻẓem olsa ʻāşıḳun̂g tācı

6. Dem-i Rūḥu'l-ḳüdüs yā āb-ı ḥėyvān ġėyre erzānī
Ki bīmārun̂g senün̂g olmaz Mesīḥ ü Ḫıżr möḥtācı

7. Beni bülbül görende ġunça tek ḫāmūş gülşende
N'ola ger ėtmese iḳbāl kim toḫ tanımaz acı

8. Ne yaḫşı söylemiş Ḳovsī Veḥīd-i ʻālem-i meʻnī
Nigāh-ı bī-muḥābādur dil-i bī-tāb dilmacı

G.512

1. Ḳedrün̂gi bildüm senün̂g ėy dil nis̱ār ėtdüm seni
ʻĀlemün̂g var u yoḫundan iḫtiyār ėtdüm seni

2. Sende yandurdum gön̂gül öz meṭlebümce dāġlar
Ėy zemīn-i sāde āḫir lālezār ėtdüm seni

3. Tanıdım ol gün seni ėy didė-yi eḥbāb kim
Yaḫşı yaḫşı dūstlardan iḫtiyār ėtdüm seni

4. Bir cahān eġyārdan ėy dūst yüz dutdum san̂ga
Fāriġem ėy Keʻbė-yi dil tā ḥiṣār ėtdüm seni

5. Başladum bir nāle ėy gerdūn seni meḥv ėyledüm
Āḫir ėy deryā-yı āteş bir şerār ėtdüm seni

6. Sen hemān meġrūrsan ėy nefs āteşsen nesen
Tā elümden geldi ẓālim ḫāksār ėtdüm seni

7. Tā ėşitdi nālemi ol şāḫ-ı gül bülbül kimi
Nāle ile ėy ḫezān feṣl-i bahār ėtdüm seni

8. Sen hemān gövher niṣār ėtdüñ benüm toprağuma
Her ḳeder ėy ebr-i reḥmet şö'le-bār ėtdüm seni

9. Ḳovsī asdum yayuñı ṭāḳ-ı bülend-i çerḫden
Tā esīr-i gūşė-yi ebrū-yı yār ėtdüm seni

G.513

1. Aparmaz hīç kim elden beni dildārdan ġėyri
Özümden özge nem var yā kimüm var yārdan ġėyri

2. Eger tiksem göñül bāğında yüz bin neḫl-i bār-āver
Biri sebz olmaz ol serv-i sebük-reftārdan ġėyri

3. Ne 'erż ėylersen ėy pervāne şem'-i meclis-efrūzuñ
Beni kim yandurur ol āteşīn-rüḫsārdan ġėyri

4. Ne bī-zinhārsan ėy derd-i bī-dermān-ı hicrān kim
Ėşitmez kimse benden hīç söz zinhārdan ġėyri

5. Şeb-i hicrān benüm her çend dāğum var çırāğum var
Çırāğum yanduran yoḫ āh-ı āteş-bārdan ġėyri

6. Bu bir hem-derd elinden cāna yėtdüm āh n'ėylerdüm
Eger bir kimsem olsaydı dil-i bīmārdan ġėyri

7. Dolanmaġ başuña pervāneler tek yanmaġ u ölmek
Elümden varı mümkündür gele güftārdan ġėyri

8. Benümle kūh-ken dağlarda ger hem-kārdur ammā
Hem-āvāzum bulunmaz sėyl tek kuhsārdan ġėyri

9. Belādur özgeni hem-ḫāne görmek yār ilen Ḳovsī
Bi-ḥemdi'llāh göz ü göñlümde yoḳdur yārdan ġėyri

G.514

1. Olmayınca şerḫe şerḫe ḳanlu bağruñ gül kimi
Hīç kim dutmaz ḳulaġ efġānuña bülbül kimi

2. Ḳoy dolanım başuña ėy seng-dil kākül kimi
Sen ki ḫerc-i pīç ü tāb ėtdüñ beni sünbül kimi

3. Yaḫşı Mecnūnlar görübdür göñlüm ėy Leylī benüm
Olmaġ olmaz 'ālem-i inṣāfda bu çöl kimi

4. Ötse sālik bād-ı ṣerṣerden yėtişmez menzile
Her ayaġ altında pāmāl olmayınca yol kimi

5. Aḫtarub ḫorşīd-i rüḫsāruñ̂g nesīm-i āh ile
Ḫermenin gerdūn-ı ḫūn-ḫˇāruñ̂g savurdum kül kimi

6. Ėyle göñ̂glüm sīr-çėşm ėtmiş men-i deryā-kėşi
Kim gelür deryā-yı eḫżer çėşmüme bir göl kimi

7. Gerçi zencīr-i cünūn Mecnūn ayaġın baġladı
Olmaz ammā Ḳovsīni zencīr ėden kākül kimi

G.515

1. ‘Āşıḳam ‘ālemde bir ‘āşıḳ bulunmaz ben kimi
Çünki ṣūret baġlamaz me‘nīde bir büt sen kimi

2. Ėtmenem endīşe çerḫ-i seng-dilden çün benüm
Ṭe‘ne daşından gögermiş pėykerüm cövşen kimi

3. Dūstsan ėy dūst ammā çėşm-i ḫūn-ḫˇāruñ̂g senüñ̂g
Tīġ-i müjgān ile doġrar baġrumı düşmen kimi

4. Çerḫ urar daşdan daşa her çend feryād ėylerem
Ḳarlu daġlar içre sėyl-āb ėyleyen şīven kimi

5. Gerçi göñ̂glüm bādbān u sīne ḳan deryāsıdur
Her havādan her yana mėyl ėylemez yėlken kimi

6. Ḫermen-i ‘ömrüm niṡār ol berḳ-i bī-zinhāra kim
Her ḫes ü ḫāşāka yaġmaz ebr-i ter-dāmen kimi

7. Ger sen iḳbāl ėtsen ėy Yūsuf ıraġlıġdan ne ġem
Öz işin işler meḥebbet būy-ı pīrāhen kimi

8. Ḳoymaduñ̂g elden ‘inānum tā dolanım başuñ̂ga
Dūstlar hergiz yol urmazlar gözüm düşmen kimi

9. Boynum olmış ḳıl kimi yā Reb n'içün zencīrden
Çünki incitmez bu āhen bend-i pīrāhen kimi

10. Perdė-yi çėşmümde ārām ėtse ol ḫorşīdveş
Bes ki meḥv olmış göñ̂gül görmez gözüm rövzen kimi

11. Olma her dem çerḫ ile ėy tīr-i āhum rū-be-rū
Kim yüzi ol dil-siyāhuñ̂g berkdür āhen kimi

12. Ben daḫı bir nāle imdād ėylerem bülbüllere
Tīre-dil kec neġmeler lāl olsalar sūsen kimi

13. Ḳovsī ol re‘nā ġezālıdur Füżūlīnüñ̂ bu kim
Geh el öpmaġ āstīn tek geh ayaġ dāmen kimi

G.516

1. Eritdi baġrumı ḥesret-i neẓāre hāy harāy
Harāy hāy tebessüm işāre hāy harāy

2. Yėtişdi sāḳī-yi nāz-āferīn yaman ser-ḫoş
Kebāb olan ciger-i pāre pāre hāy harāy

3. Yanub sipend beni reşk dāġı yandurdı
Ne rāhat ile yatubsan sitāre hāy harāy

4. Anuñ̂ kimi ki alurlar araya bīmārı
Eḥāṭe ėtdi beni derd çāre hāy harāy

5. Yėtişdi bir nėçe pervānenüñ̂ harāyına şem‘
Benüm de ḫermenüme bir şerāre hāy harāy

6. Benüm sefīneme gird-āb-ı dil-nişīn oldı
Bu beḥrden yėtişenler kenāra hāy harāy

7. Feġān ki olmaz imiş hīç vech ilen Ḳovsī
‘Elāc-ı nālė-yi bī-iḫtiyāra hāy harāy

G.517

1. Felek-pėymālıġı ėy Nūḥ ṭūfān menden ögrendi
Girān lengerlıġı deryā-yı ‘ümmān menden ögrendi

2. Benüm her müşt ḫākum sėyr ėder bir özge ‘ālemde
Bu ser-gerdānlıġı gerdūn-ı gerdān menden ögrendi

3. Girüb büt-ḫāneye āsān degül zünnār ḳurşanmaġ
Du‘ā tekbīri var kim pīr-i Ṣen‘ān menden ögrendi

4. Şeb-i tārīkden zeng-i küdūret baġlamaz gön̂glüm
Ki ṣėyḳel-gerlıġı ḫorşīd-i reḫşān menden ögrendi

5. Per ü bālum görenler ġunçalanmış sensiz ėy nov-gül
Ne bilsün̂gler ki gül çāk-ı girībān menden örgendi

6. Ban̂ga yol başlayan gülzāra ėy serv-i revān sensiz
Ne bilsüñ̂ kim ṣebā rāh-ı gülistān menden ögrendi

7. Ḳed-i ḫem-geşte ile n'ola ger olsam ‘elem Ḳovsī
Ki öz nām u nişānın ṭāḳ-ı nisyān menden ögrendi

G.518

1. Kenār dutmaġı dī̄vāne menden ögrendi
Yanub dolanmaġı pervāne menden ögrendi

2. Terāne satma ban̂ga ėy sipend kim bülbül
Nevā-yı nālė-yi mestāne menden ögrendi

3. Egerçi çerḫ zemī̄n-gī̄r ḳıldı topraġum
Sipėhr cilvė-yi mestāne menden ögrendi

4. Ġem-i nehānumı zinhār dūstlar ṣorman̂g
Ki genc ḥifẓini vī̄rāne menden ögrendi

5. Feġān ki başun̂ga bir yol dolanmadum sāḳī̄
Egerçi gerdişi pėymāne menden örgendi

6. Füsūn yėter yėri başumdan el götür nāṣėḥ
Ki yüz senün̂g kimi efsāne menden ögrendi

7. Ban̂ga neṣī̄ḥet ėden zühd ehli hem Ḳovsī̄
Temī̄z-i mescid ü mėy-ḫāne menden ögrendi

G.519

1. Yüz vėrdi tā yüzün̂gdeki ḫālun̂g neẓāresi
Ḳarışdı bir bire gözümün̂g aġı ḳarası

2. Ṣübḥ-i viṣāldür şeb-i hicrān nehāyeti
Dāġ işledükce ‘āşıḳun̂g işler sitāresi

3. Şükr ėylerem ki cānum anun̂g ḳebżesindedür
Her çend ıraġdur men ü cānānun̂g arası

4. Ėy mövsüm-i ḫezānda gül ü lāle isteyen
Yėtmez mi bülbülün̂g ciger-i pāre pāresi

5. Zinhār çıḫma ‘ėşḳ arasından ḳıraġa kim
Gird-ābdur bu beḥr-i belānun̂g kenāresi

6. Müjgānlarun̂gdan ėtmedüm ėy ḳātil ėḥtiyāṭ
Sandum ki merhemümdür onun̂g ḳanlu yarası

7. Ėy avı ḳanlu Ḳovsī̄ye ḥācet degül kemend
Kim asdı yayı göz göre ḳaşun̂g işāresi

G.520

1. Rü‘ūnet şāḫ-ı gül ėy serv-bālā senden ögrendi
Ḫürām ėy nāzenīn āhū-yı re‘nā senden ögrendi

2. Bañga bīmār çėşmüñg şedḳesi içün bir nigāh ėyle
Ki dermān ėtmegi yüz bin Mesīḥā senden ögrendi

3. Ne yüzdendür beni gül ġunçası tek bī-zebān ḳoymaġ
Ki bülbül nāleni ėy nāle-fermā senden örgendi

4. Benüm tek şem‘siz pervāneden pertöv derīġ ėtme
Ki sėyr ü dövr, māh-ı ‘ālem-ārā senden ögrendi

5. Bu ṣūret-ḫānede ger me‘nī-yi bīgānedür Ḳovsī
Vefā vu āşnālıġ resmin ammā senden ögrendi

G.521

1. Göñgül ger ‘ömr-i cāvīdān dilersen yār yėtmez mi
Bahār-ı bī-ḫezān istersen ol rüḫsār yėtmez mi

2. Ne lāzim lāle tek ḫūn-ı dil içmek dāġ yandurmaġ
Sañga ol āb u reng ü şö‘lė-yi rüḫsār yėtmez mi

3. Ġereż ger cām-ı mālāmāldan bī-hūş düşmekdür
Nigāh-ı nīm-mest-i sāḳī-yi ḫūn-ḫ̌ār yėtmez mi

4. Eger bülbül kimi elden ayaġdan gėtmek istersen
Ne ḥācet şāḫ-ı gül ol serv-i ḫoş-reftār yėtmez mi

5. Büt-i Çīn bende-perverlıġ ṭerīḳin ondan ögrendi
Bu sözde şāhid-i ḥālum özi dildār yėtmez mi

6. Yaman toz basmış ėy vīrāne rüḫsāruñg nedür ḥāluñg
Meger zinhāruñga sėyl-āb-ı bī-zinhār yėtmez mi

7. Gül ilen cūş urursan daḫı ėy bülbül ne sızlarsan
Ḳulaġ vėrmez mi gül feryāduñga gülzār yėtmez mi

8. Teb ü tābum benüm fāş ėtmege ėy dil ne titrersen
Leb-i teb-ḫāle cūş u āh-ı āteş-bār yėtmez mi

9. Eger Ḥeḳden göz örtüb ḳetlümi inkār ėder ḳaşuñg
Ṭebībüm, çėşm-i mestüñg ėtdügi iḳrār yėtmez mi

10. Dėsem pervāneyem Ḳovsī degül mi şāhidüm şem‘üm
Dėsem şem‘em güvāhum dīdė-yi ḫūn-bār yėtmez mi

G.522

1. Zāhid gerek bu gün göre ol serv-ḳāmeti
Her bī-beṣer ki danla inanmaz ḳiyāmeti

2. N'olur ki şerḥ-i ḥüsnüñ ola dil vereḳ vereḳ
Ḳur'ānda ṣebtdür meh-i Ken'ān ḥikāyeti

3. Her dem bir özge şāḫ-ı gülüñ ḫ˘ār u zār ėder
Bülbül mizācınuñ yoḫ imiş istiḳāmeti

4. Gelmez girān feġānum añga bilse yār eger
Kim şükrdür libāsda 'āşıḳ şikāyeti

5. Bin serv-i nāz nāzı anuñ ḳāmetindedür
Vardur yüzinde yüz gül-i re'nā nezāketi

6. Gül-bañg-ı 'endelīb alur elden 'inān velī
Bendindedür nevā-yı nėyüñ hūş ġāreti

7. Ben başladum ilan sözi tek kākülüñ sözin
Her-çend bilmişem ki bulunmaz nehāyeti

8. Tövfīḳ-i nāle vėr bañga yā Reb ki ṣe'bdür
Zāġ u zeġen şemāteti bülbül ḫecāleti

9. Ḳovsī egerçi cān-ı müḥeḳḳer że'īfdür
Bī-derd kimse bėyle mi saḫlar emāneti

G.523

1. Ėy ki hicrānuñgda ārām u ḳerārum ḳalmadı
Gel ki ṣebrüm gėtdi elden iḫtiyārum ḳalmadı

2. 'Eḳl başdan göñglüm elden gėtdi cānum cismden
N'ėyleyim yā Reb ki esbāb-ı niṣārum ḳalmadı

3. Sen yėtür kūyına yāruñ bir avuc toprağumı
Ėy nesīm-i nāle senden ġėyri yārum ḳalmadı

4. Mėyve içün neḫli ėylerler uşaḳlar sengsār
Saḫla ėy gerdūn elüñ kim berg ü bārum ḳalmadı

5. Ḳanıḳ almazsan gözüm mėy-ḫānelerden şükr kim
Gerdiş-i çėşmüñgle mest oldum ḫumārum ḳalmadı

6. Gözlerüm çoḳ çekdi ḫāk-ı pāyuñga ḥesret velī
Cānumı tapşurdum āḫir intiẓārum ḳalmadı

7. Vara vara gėtdi elden düşdi dilden āh kim
Ḳovsīden hīç bir es̱er ėy gül ʻiẕārum ḳalmadı

G.524

1. İkidür gerçi perī-çėhrelerün̂g güftārı
Bir imiş bunlarun̂g iḳrārı ile inkārı

2. Fikr-i teʻmīre gön̂gül baġlamayan vīrāne
Çekmez endīşe eger sėyl aparur mėʻmārı

3. Ḳefesi gūşė-yi Cennet bilür ol bülbül kim
Doludur sebzė-yi bīgāne ile gülzārı

4. Şeb ü rūzum n'ola yėksān ola bir mülkde kim
İmtiyāz olmaya yārından anun̂g eġyārı

5. Bize tuş gelmedi bir Yūsuf-ı pākīze-göher
ʻÖmrlerdür ki ʻebes̱ beklemişüz bāzārı

6. Derd-i dil şerḥine bir derd bilen yār gerek
Çün sevād ehli bulunmaz ne açım ṭūmārı

7. Ḳovsī bu ol ki Füżūlī dėmiş öz ḥālına kim
Müşterī yoḫ nėce bir bekleyelim bāzārı

G.525

1. Ėy ḫoş ol günler ki gön̂glüm tek ḥiṣārum var idi
ʻEḳl-i her-cāyī kimi dāru'l-ḳerārum var idi

2. Ėy ḫoş ol günler ki bir nāmūs u ʻārum var idi
ʻEḳl ü hūş u ṣebr ü ārām u ḳerārum var idi

3. ʻErż ḳıl menden seg-i kūyına cānānun̂g ṣebā
Kim benüm hem onda bir gün ėʻtibārum var idi

4. Var idi ḫūn-ı dil içmaġlarda ṣebrüm ṭāḳetüm
Her ḳeder deryā idüm ammā ḳenārum var idi

5. Şīşė-yi çerḫ ol mėy-i pür-zūra dözmez āh kim
Sāḳī-yi bī-dil sanur kim iḫtiyārum var idi

6. Ėy cünūn yoḳdur mı ġėyret sende neng olsun̂g san̂ga
ʻEḳl elinde bir günüm bir rūzgārum var idi

7. Yandı sūz-ı sīneden köksümde bir bir āhlar
Gėtdi ol günler ki āh-ı şöʻle-bārum var idi

8. Yollar üste bes ki pāmāl olmışam hīç olmışam
Hanı ol günler ki bir avuc ġübārum var idi

9. Şāẖ u bālum n'oldı Ḳovsī yā Reb ol günler hanı
Kim nehāl-ı derd idüm men berg ü bārum var idi

G.526

1. Benüm şūẖ-ı sitemkārum teġāfülden usanmaz mı
Ferāmūş olmayan yārum meni bir ḳatla anmaz mı

2. Mėy-i gül-fām içen mehveş ėden āzār dürdī-kėş
Şerāb-ı ṣāfī-yi bī-ġeş meger bir gün bulanmaz mı

3. Harāyumdan sipėhr-i dūn töker encüm gözinden ẖūn
Usandı cövrden gerdūn henūz ol māh usanmaz mı

4. Tebīb-i fāriġü'l-bālam ki sındurmış per ü bālum
Benüm bilmez mi eḥvālum dėsem yā Reb inanmaz mı

5. Dilinde bülbül-i zārunĝ revādur veṣfi gülzārunĝ
Görende ʻāriżin yārunĝ yüzi yüzden utanmaz mı

6. Gelüb ol serv-i nāz ötdi dil-i bī-tābı meḥv ėtdi
Ḳiyāmet geldi vü gėtdi bu ġāfil hīç oyanmaz mı

7. Nedür teḳṣīrüm ėy kāfir sözi nėyreng özi sāḥir
Bu Ḳovsī başunĝa āẖir dolanur mı dolanmaz mı

G.527

1. Ḥicāb-ı şöʻlė-yi rüẖsārunĝ ėtdi āb beni
Feġān ki perdede yandurdı āftāb beni

2. Henūz kākül-i pür-tābunĝ olmamışdı kemend
Kim ėtdi mūy-miyān ṣerf-i pīç ü tāb beni

3. Banĝa żerūr degül şöʻle şöʻle od sāḳī
Ki ben kebāb oluram ėtmesünĝ[113] kebāb beni

4. Nesīm-i nāle ki ārām-beẖş-i ʻāşıḳdur
Ḳılur sefīnė-yi deryā-yı iżṭirāb beni

---

[113] Bazı nüshalarda: ėtmesen

5. Feġān ki itmiş iken yaẖşılar arasında
Ġem-i Zamāne yaman ḳıldı intiẖāb beni

6. Seni görende sañga yaẖşı mı dėr ne dėr
Gören bu reng ile ėy ẖān-mān ẖarāb beni

7. Çemende ḳeṭrė-yi şebnemden eksügem Ḳovsī
Yėrindedür ki salur gözden āftāb beni

G.528

1. Ümmīdvār ḳılmış iken berg ü ber beni
Cūş-ı bahār ėyledi zir ü zeber beni

2. Yüz yėrde deldi baġrumı elmās-ı imtaḥān
Ol gün ki ėtdi ẖāzin-i ḥikmet göher beni

3. Nālem yėtürdi göklere cismüm ġübārını
Āh u feġān ki ėtdi es̱er bī-es̱er beni

4. Sāḳī ayaġa ḳanumı ger tökmek istesen
Bārī şerāb-ı nāb ile ėt bī-ẖeber beni

5. Bir ʻömr añga kebāb-ı ser-encām vėrmişem
Ser-ẖoş gözüñg henūz sanur bī-ciger beni

6. ʻAşıḳda ʻeḳl ü hūş gerekdür nis̱ār içün
Çoḳ daẖı ėtme bī-ẖeber ėy bī-ẖeber beni

7. Dövr-i zamān u gerdiş-i eflāk n'ėylesüñg
Ḳovsī salubdur öz neẓerüm der-be-der beni

G.529

1. Ṭebībüm bir zamān yā Reb men-i bīmāra yėtsėydi
Bu möhlik derd elinde ölmemişken çāre yėtsėydi

2. Bu oddan kim beni pervāne tek yandurdı ėy bülbül
N'olaydı bir şerer ol şemʻ-i gül-rüẖsāra yėtsėydi

3. Yanardı ʻömrler her çend bī-bāk u sitem-gerdür
Eger eḥvālumuñg bir şemmesi dildāra yėtsėydi

4. Benümçün ḳan içerdi gerçi daşdur baġrı mīnā tek[114]
H̱umārum ser-güẕeşti sāḳī-yi ẖūn-ẖ̌āra yėtsėydi

[114] Bazı nüshalarda: mīnānuñg

5. Onı yā nāme yā pėyġām ile āgāh ėderdüm ben
Eger bād-ı ṣebā ol serv-i ḫoş-reftāra yėtsėydi

6. Ėderdüm cür'et-i iẓhār-ı derd ü nāle başlardum
Ger ol bī-dādger söz ġövr ėdüb zinhāra yėtsėydi

7. Feġān kim bī-zebānam yoḳsa reḥm ėylerdi yaḫmazdı
Ṣedā-yı el-emānum çerḫ-i āteş-bāra yėtsėydi

8. Dil-i ṣed-pāremüñ her pāresin bir daşa çalmazdı
Eger feryāduma ol seng-dil bir pāre yėtsėydi

9. Bañga reḥm ėyleyüb eḥvāluma aġlardı ḳan Ḳovsī
Feġānum ol fireng-i kāfir-i ḫūn-ḫ˘āra yėtsėydi

G.530

1. Mende yoḳdur hīç cān olsaydı yüz cān kāş kī
Her birin bir reng ile alsaydı cānān kāş kī

2. Rāżıyam yansuñ vücūd-ı bī-vücūdum ḫermeni
Ötmesüñ bī-iltifāt ol berḳ-cövlān kāş kī

3. Ger ḫumār-ālūd ḳalsam ḳalmasam ben sehldür
Sāḳīyā dönsüñ senüñ re'yüñgle dövrān kāş kī

4. Ḫāṭıruñ cem' oldı tā oldum perīşān ḫāṭıruñ
Olmasuñ yā Reb senüñ göñglüñ perīşān kāş kī

5. Olsa ger göñglüm ėvi vīrān ṭebībüm ġem degül
Ḳalmasuñ derdüñ senüñ bī-ḫān u bī-mān kāş kī

6. Tā olaydum belke öz kāmumca pāmāluñ senüñ
Ḫāk-ı rāh olsaydum ėy serv-i ḫürāmān kāş kī

7. Her ne kim sen istemezsen istemez göñglüm benüm
İstesėydüñ dīn ü dil ėy nā-Müselmān kāş kī

8. Düşdüm ol gün kim senüñ zencīr-i zülfüñ ḳėydine
Yā Reb olsaydum esīr-i kāfiristān kāş kī

9. Sīneme ger düşse yüz bin reḫne yüz döndermenem
Dönmesüñ pėykānuñ ėy ber-geşte müjgān kāş kī

10. Ol zamān kim var idi cisminde bir cān Ḳovsīnüñ
Ėy kemān-ebrū sañga olsaydı ḳurbān kāş kī

G.531

1. Bülbül benüm harāyuma yėtsėydi kāş kī
Yüz ḳanlu yaramuñ̂ biri bitsėydi kāş kī

2. Bir ġunça ile ʻömrüm öter ʻendelīb tek
Bir ehl-i dil harāyum ėşitsėydi kāş kī

3. Leb-teşne dānemi benüm ebr-i şerer-fişān
Yā Reb bu ser-zemīnde unutsaydı kāş kī

4. Yalḳuz salub beni göz ü göñ̂lümden ol perī
Gėtmiş özi ḫeyālı da gėtsėydi kāş kī

5. Nāḳiṣ ümīdden yėg olur nā-ümīdlıġ
Ser-rişte çün bulunmadı itsėydi kāş kī

6. Bī-berg ü bārlıġ egdi benüm nehālumı
Eyyām-ı nov-bahār tėz ötsėydi kāş kī

7. Her-çend anlamaz dilini kimse Ḳovsīnüñ̂
İẓhār-ı derd içün dili dutsaydı kāş kī

G.532

1. Ṣebr ėyle ʻāḳibet mėy olur ḳan dėdükleri
Ṣübḥ-i viṣāl olur şeb-i hicrān dėdükleri

2. Tā men yėtişmedüm dil-i bī-tāba bilmedüm
Kim genc imiş libāsda vīrān dėdükleri

3. ʻErş-i berīn ġubārın anuñ̂ tūtiyā ḳılur
Her-çend müşt-i ḫākdur insān dėdükleri

4. Bī-şūr sanma ʻāşıḳ eger āremīdedür
Kim ġunçadur bu ḳeṭrede ṭūfān dėdükleri

5. Leʻlüñ̂de cām-ı bāde kimi cemʻdür senüñ̂
Āb-ı ḥayāt u āteş-i sūzān dėdükleri

6. Bezm içre başladum yėne bir odlu nāle kim
Pervānelendi şemʻ-i şeb-istān dėdükleri

7. Ḳovsī gerek ki Keʻbe diyüb iḳtidā ḳıla
Tebriz ḳüllesine Ṣifāhān dėdükleri

G.533

1. ‘Ömrlerdür ṣėyd-i nāvek-ḫürdeyem ṣeyyād hėy
Nī̄m-bismil ḳoyma başun̂g-çün beni cellād hėy

2. Neḳşümi kem dutma dāvumdan benüm göz yumma kim
Ben ḥerī̄f-i pākbāz-ı sādeyem nerrād hėy

3. Bī̄-mürüvvet bī̄-ḥeḳī̄ḳet yār elinden dūstlar
Āh u feryād u feġān hėy dād hėy bī̄-dād hėy

4. Eşk-i şūr ile ‘ebeṣ telḫ ėyleme eyyāmun̂gı
Ḫūblardan kām Şī̄rī̄n olmaz ėy Ferhād hėy

5. Her ḳeder Ḳovsī̄ feġān u nāle vü āh ėylerem
Hī̄ç kim yėtmez benüm feryāduma feryād hėy

G.534

1. Eger sen bėyle beklersen bu rüḫsār ile bāzārı
Ḫerī̄dārāne Yūsuf aḫtarur tapmaz ḫerī̄dārı

2. Dutım kim anlamazsan derd yā dermān esirgersen
Gelüb bir ḫoş dil ile ṣorginen bārī̄ bu bī̄mārı

3. Daḫı meḥşer günin görmez gözi ṭüġyān-ı ḥėyretden
Benüm çėşmümle her kim görse ol āyī̄ne-rüḫsārı

4. Anun̂g bezminde hem bir intihāsız intiẓārum var
Gözüm ez bes ki ‘ādet ėylemiş aḫtarmaġa yārı

5. Çemen sėyrine ‘ezm ėtmiş mi ol gül pī̄rehen yā Reb
Ki bülbül nāleden ḳan aġladur ebr-i göher-bārı

6. An̂ga bir göz yumınca cānı vėrdüm gerçi müşküldür
Belī̄ āsān ėder tövfī̄ḳ iḳbāl ėtse düşvārı

7. Ban̂ga ol seng-dil reḥm ėtmedi her-çend men Ḳovsī̄
Getürdüm nāleden sėyl-āb tek feryāda kuhsārı

G.535

1. ‘Āḳibet yavuncıdur yüz bin dil ile dil beni
Āḫir ol bī̄-derde yalvardur bu lā-ye‘ḳil beni

2. Ḳanı çıḫmaz zeḫmümün̂g yüz ḫencer-i bī̄-dād ile
Ḥesret ile bes ki ḳan aġlatdun̂g ėy ḳātil beni

3. Bes ki yāduñ perdė-yi ḥėyret çekübdür çėşmüme
Āh kim senden yavuḳdur ėyleye ġāfil beni

4. Bilmenem sāġerde mėydür ḫūn-ı dildür yā nedür
Bes ki sāḳī ėtmiş öz rüḫsārına māyil beni

5. Beḥr-i reḥmet sėyl-i eşk-i lālegūn bendindedür
Ėtme ondan bī-neṣīb ėy çėşm-i deryā-dil beni

6. Āh kim bī-ḥāṣilem her-çend berg ü bār içün
Ėtdi dėhḳān-ı ezel meşġūl-ı āb u gil beni

7. Tīşė-yi Ferhād tek ḫem boldı Ḳovsī ḳāmetüm
Bes ki daşdan daşa çaldı çerḫ-i sengīn-dil beni

G.536

1. Gözüm çırāġı sen aġlatma zār zār beni
Ki yollar üste çoḳ aġlatdı intiẓār beni

2. İmām-ı şehre uyub ė'tiḳād ḳılmaz iken
Feġān ki 'ėşḳ fireng ile ėtdi yār beni

3. Boyuñ belāsın alım günde bir ḫürām bañga
Ḳerār vėr özüñge ėyle bī-ḳerār beni

4. Ġübār-ı rāhuñ ile rövşen oldı dīdelerüm
Yėtürdi menzil-i meḳṣūda intiẓār beni

5. Senüñ ḫeyāluñ ile çoḳ[115] unutmışam özümi
Unutma gūşė-yi 'üzletde zīnhār beni

6. Feġān ki zer kimi rengüm saraldı ḥesretden
Henūz ayaġına yār ėylemez nis̠ār beni

7. Ḳaşuñ hilālına Ḳovsī tek uymışam tā ben
Ḫemīde ḳedd ile ṭāḳ ėtdi rūzgār beni

G.537

1. Ne gėtdüñ elden ayaġdan dil-figārum hėy
Sañga ne oldı benüm küll-i iḫtiyārum hėy

2. Belā vu mėḥnete her-çend men sezāvāram
Velī meded günidür dövr-i rūzgārum hėy

[115] Bazı nüshalarda: çün

3. Beni ḥerāret-i ḫorşīd-i ‘ėşḳ yandurdı
Sitādelıġ çaġıdur ebr-i nov-bahārum hėy

4. Benüm peyāmumı ėy pėyk-i eşk yāra yėtür
Ki intiẓār yėter çėşm-i intiẓārum hėy

5. Beni bu ḥāl ile gör kimseye gön̂gül vėrme
Ḳerār u ṣebrüm alan ṣebrüm ü ḳerārum hėy

6. Anun̂g ‘elācını ėtmezsen ėy ṭebīb ammā
Diye diye ḳalasan Ḳovsī-yi figārum hėy

G.538

1. Gėçme menden sāḳīyā serv-i revānun̂g ṣedḳesi
Çekme başumdan ayaġun̂g āstānun̂g ṣedḳesi

2. Görginen çėşmün̂g zekātı rengümi eḥvālumı
Var ise reḥmün̂g ban̂ga reḥm ėyle cānun̂g ṣedḳesi

3. Āşyānsız ḳuşlarun̂g eḥvālına ėy bāġbān
Gāh gāhī iltifāt ėt ḫān-mānun̂g ṣedḳesi

4. Ḫeste-dil bī-çāre bī-berg ü nevā bülbülleri
Yād ėdüb an bir gül ile gülsitānun̂g ṣedḳesi

5. Ötme ġāfil, ġāfil olma pīç ü tābumdan benüm
Üzme cānum riştesin mūy-miyānun̂g ṣedḳesi

6. Bī-zebānlardan su’āl ėtmekde teḳṣīr ėyleme
Ol leb-i cān-beḫşden şīrīn zebānun̂g ṣedḳesi

7. Çoḳ beni Ḳovsī anun̂g yanında rüsvā ėyleme
Olma bī-ārām ol ārām-ı cānun̂g ṣedḳesi

G.539

1. Ėyledi ser-geşte Mecnūndan beter ṣeḥrā beni
Hīç ferḳüm yoḫdur ondan ha onı gör ha beni

2. Veh ki ser-gerdān ėdüb başumdaki sevdā beni
Ėyledi pergār tek kūyun̂gda pā-ber-cā beni

3. Ėy büt-i ḫūn-ḫˇār n'içün tanımazsan sen henūz
Kim bilür bu şehrde her kāfir ü tersā beni

4. Başun̂ga dönmekde bī-tābam nedür tedbīr kim
Ėylemiş ser-geşte ol kāküldeki sevdā beni

5. Zülf-i zencīr ile yüz yėrden dil-i ṣed-pāremi
Bir yėre yıġdun̂g perīşān ėyledün̂g ammā beni

6. Bėyle kim ʿālemde bī-nām u nişānam dūstlar
Ger ben itsem żeʿfden kimdür ḳılan pėydā beni

7. Bir beşīretlü ḫerīdār aḫtarurken dehrde
Aldı menden hīçe Ḳovsī yār-ı bī-pervā beni

G.540

1. Çėşm-i mestün̂g hīç kimde dīn ü īmān ḳoymadı
Dehrde ol nā-müselmān bir müselmān ḳoymadı

2. Mende cānān dūstlar dil ḳoymadı cān ḳoymadı
Gāh eger reḥm üste cānān geldi dövrān ḳoymadı

3. Veṣl yā Reb tā n'ola kim veʿdė-yi dīdār ile
Ārzū gön̂glümde ol serv-i ḫürāmān ḳoymadı

4. Geh teġāfül gāh ülfet her zamān bir reng ile
Hansı gün ol nā-müselmān baġruma ḳan ḳoymadı

5. Gön̂glümi ol sāḥir-i ter-dest-i nėyreng-āferīn
Günde yüz yol yıḫdı ammā yapdı vīrān ḳoymadı

6. Vara vara yıġdı yüz yandan dil-i ṣed-pāremi
Kākülün̂g ser-geşteler cemʿin perīşān ḳoymadı

7. Ḳovsīye iḳbāl ėt ėy kim ebr-i ėḥsānun̂g senün̂g
Kimseni ʿālemde topraġ ile yėksān ḳoymadı

G.541

1. N'ola ger lüṭf ėyleyüb ṣormazsa bir gün ḥālumı
Kim özümden yėg bilür cānān benüm eḥvālumı

2. Ėyleyem kim Leylī ėtmez bir birinden imtiyāz
Çekseler bir ṣefḥede Mecnūn ile tims̱ālumı

3. Ėy gül-i reʿnā ban̂ga sensiz nedür tedbīr kim
Teng-nā-yı gülsitān sındurdı ş̱āḫ u bālumı

4. Ger yanarsa odlara pervāne şemʿ ilen yanar
Yanaram ben şemʿsizliġdan görün̂g eḥvālumı

5. Tāb vėrmiş mū-be-mū ez bes ki çerḫ-i pīr an̂ga
Ger yüz il çeksen üzülmez riştė-yi āmālumı

6. Cān nis̱ār ėtmekde te'h̲īr olsa fürṣet gözlerem
Mende yoh̲dur ṣebr sanmang̑ ṣebrden ėhmālumı

7. Sanma Ḳovsī ḳövlümi kirdārsız te's̱īrsiz
Kim dutarlar ehl-i dil ḥāl ile yėksān ḳālumı

G.542

1. Elinden cāna yėtdüm göng̑lümüng̑ dildār yėtmez mi
Bu vīrān olmışung̑ imdādına mė'mār yėtmez mi

2. Güvāh-ı ḥāl içün çıh̲mazsa pėykānung̑ cerāḥetden
Benüm ḳetlümde çėşmüng̑ ėtdügi iḳrār yėtmez mi

3. Henūz inṣāf ėdüb cövr ü cefādan el götürmezsen
Bu hamı ėtdügüng̑ ėy çerh̲-i kec-reftār yėtmez mi

4. Bu gün menden saralmış rengümüng̑ vechin ṣoran ġāfil
Eger bīnā isen ol şö'lė-yi rüh̲sār yėtmez mi

5. Ne lāzim her yėten bī-derde ėy göz derd iẓhārı
Eger hem-derd istersen dil-i bimār yėtmez mi

6. Bu hamı bu'd ile zinhāra geldi çerh̲-i sengīn-dil
Sang̑a feryādum ėy h̲ūn-h̲ˇār-ı bī-zinhār yėtmez mi

7. Dutubsan yėng̑i başdan 'ėşḳde Mecnūn yolın Ḳovsī
Sang̑a bir 'ömr ol bāzīçe ėy bī-'ār yėtmez mi

G.543

1. Bahār eyyāmı ebr-i dūd-ı āhum şö'le-bār ėtdi
Nesīm-i nāle cismüm pūd u tārın tār u mār ėtdi

2. Felekden bes ki ėtdüm dem-be-dem bī-cā şikāyetler
Beni bir kāfir-i bī-reḥme ol ẓālim düçār ėtdi

3. N'içün 'üşşāḳa ol gül pīrehen lüṭf ėylemez yā Reb
Ki gül bülbüllere gülşende öz neḳdin nis̱ār ėtdi

4. Feġān kim 'ėşḳini bāzīçe sanmışken anung̑ başdan
Meḥebbet vara vara ḳeṭreni sėyl-i bahār ėtdi

5. Benümçün ḳanlu bağrı dāġ olub ebr-i göher-bārung̑
Cahānı ser-be-ser göz yaşı ile lālezār ėtdi

6. Kesüng̑ ėy Ke'be-rov yoldaşlar menden refāḳet kim
Bu çöllerde beni bir āhū-yı re'nā şikār ėtdi

7. Diyerdüm kim bahār eyyāmı Ḳovsī açılur gön͡glüm
Feġān kim bülbülün͡g feryādı bir derdüm hėzār ėtdi

G.544

1. Ne cūşdur ne ḫürūş-ı bahārdur hėy hėy
Ne yaḫşı il ne gözel rūzgārdur hėy hėy

2. Cahānı ėyledi sīr-āb eşk-i gülgūnum
Ne dīdedür bu ne ebr-i bahārdur hėy hėy

3. Ne gül ne sebze ne āb u havā ne bülbüldür
Ne nāledür ne nesīm-i bahārdur hėy hėy

4. Araya aldı beni çār mövce dört yandan
Bun͡ga henūz diyerler kenārdur hėy hėy

5. Yavuḳdur ėyleye mėyl-i şerāb zāhid-i ḫüşk
Ne āb u tāblu ebr-i bahārdur hėy hėy

6. Egerçi ben ṭelebinde ayaġdan düşdüm
Velī gelen öz ayaġı-yla yārdur hėy hėy

7. Sipėhr saḫlayabilmez anun͡g ögin Ḳovsī
Ne odlu nālė-yi bī-iḫtiyārdur hėy hėy

G.545

1. Başum üstinden ṭebībüm gėtme cānun͡g ṣedḳesi
Üzme cānum riştesin mūy-miyānun͡g ṣedḳesi

2. Tā ayaġdan salmamışdur że'f-i rūz-efzūn beni
Ḳoy dolanım başun͡ga serv-i revānun͡g ṣedḳesi

3. Bāl u persiz āşyānsız 'endelībem bāġ-bān
Çoḫ da menden ġāfil olma ḫān-mānun͡g ṣedḳesi

4. Anginen bir destė-yi gül birle öz bīmārun͡gı
Bāġ u būstānun͡g zekātı gülsitānun͡g ṣedḳesi

5. Gūşė-yi 'üzletde güm-nāmun͡g ferāmūş ėyleme
İsm ü resm ü şöhret ü nām u nişānun͡g ṣedḳesi

6. Her ne ėtsen gön͡glüm ile ėyle kim ben ḳılmışam
Ol bir avuc ḳanı ḫāk-ı āstānun͡g ṣedḳesi

7. 'Ėyd-i ḳurbān geldi sen hem nīm-bismil Ḳovsīni
Ke'bė-yi kūyun͡gda ḳurbān ėyle cānun͡g ṣedḳesi

G.546

1. Riştė-yi cānum benüm mūy-miyāndur doġrusı
Pī̄ç ü tāb ol riştede ārām-ı cāndur doġrusı

2. Ėy beni ser-mest ü bī-pervā gören reşk ėyleyen
Bādė-yi gülgūn degül cāmumda ḳandur doġrusı

3. Dem-be-dem ġėyretden ėy hem-çėşmler hicrān güni
Ėylerem iẓhār-ı tāb ammā yalandur doġrusı

4. Gerçi yüz derd ü belā avlaġıdur kūyuñ senüñ
'Āşıḳ-ı bī-tāb içün dāru'l-emāndur doġrusı

5. Ġėyr tek ẓāhirde ben hem dutmışam yüz Ke'beye
Ḳiblė-yi erbāb-ı dil ol āstāndur doġrusı

6. Bir birinden 'ālem-i ṣūretde ger bīgānedür
Ke'be vü büt-ḫāne zāhid töv'emāndur doġrusı

7. Ḫūblar 'ėşḳinde Ḳovsī derd-i ser çoḫdur velī
Yaḫşıdan ḳeṭ'-i neẓer ḳılmaġ yamandur doġrusı

G.547

1. Bañga mümkün degül meḳāl dili
Āh eger olmasaydı ḥāl dili

2. Perdeye meḥrem olmayan ne bilür
Ki ne dildür nėyüñ bu lāl dili

3. Meḥv olub veṣfin ėtmege ḳaşuñ
N'ola ger lāl ola hilāl dili

4. Gerçi sėḥr olsa ėylemez te'ṡīr
Ḥīle vü şėyd ü mekr ü al dili

5. Ėtmez iẓhār rāz-ı kāmil-i 'ėşḳ
Līk ġemmāz olur kemāl dili

6. Berg-i gül özidür dil anlayana
'Endelīb-i şikeste-bāl dili

7. Biri yüz dil bilür velī birdür
Ḳaş ile göz, ḫeṭ ile ḫāl dili

8. Dilüñge āferīn ėderdi eger
Ġunçanuñ olmasaydı lāl dili

9. Ṣūretin me‘nī ėtginen yā Reb
Ḳovsīye dil vėr ondan al dili

G.548

1. N'ola yā Reb eger gele sevdügüm sile eşk-i şerāre-fişānumı
Göre rengümi ṣora ḥālumı vėre derdini ala cānumı

2. Ne ẖuceste mekān ola ol mekān ki yėtince şövḳ-i tamām ile
Ura dāmenin bėle ḳātilüm, çeke tīġini töke ḳanumı

3. Göz ile ḳaşun̂g helākı olım nėce bir gözün̂g nėce bir ḳaşun̂g
Ata bü'l-heveslere nāvekin, dele bağrumı duta yanumı

4. Ḳed-i pür-ẖem ile nefes nefes aluram belāsını ḳāmetün̂g
Ola kim bahāra mübeddel ėde bu nehāl-ı tāze ẖezānumı

5. Ne çıẖar sesi ne revān olur durur, ėyle bes ki ḥėyret ėder
Görür olsa sėyl-i bahār onun̂g, yolı üste eşk-i revānumı

6. San̂ga āh u nālesi ‘āşıḳun̂g, eṡer ėylemez esīrün̂g olım
Kime yalvarım kime ‘ecz ėdim san̂ga vėrdi ‘ėşḳ ‘inānumı

7. Hevesinde ḳaşun̂g hilālınun̂g, menem ol ḳapun̂gdaki Ḳovsī kim
Yorulur ḳolı bükülür bėli çeker olsa sipėhr kemānumı

G.549

1. Bes ki ser-mest ėtdi veṣl eyyāmı dövrānun̂g meni
Sāḳīyā men bī-ẖeber, yandurdı hicrānun̂g meni

2. Günde bin söz ėylerem meşḳ ü velī yėtgec san̂ga
Bir söz ile aldadur çėşm-i süẖen-dānun̂g meni

3. Her havādan bir havā-yı tāze saldı başuma
Ėyledi āẖir şerābī ebr-i ėḥsānun̂g meni

4. Gün çıẖub ‘ālem görür tek ẖoş çıẖartdı perdeden
Āẖir ėy gül-pīrehen çāk-ı girībānun̂g meni

5. Sen de daşdan daşa çalma kim urubdur ‘ömrler
Sāye tek yėrden yėre serv-i ẖürāmānun̂g meni

6. Bilmenem meḳbūl u merdūd olduğın dāġum ki ‘ėşḳ
Başun̂ga çevrülmemişken ėtdi ḳurbānun̂g meni

7. Cem‘ olur dört yanuma eḥbāb bes kim şem‘ tek
Güldürürken ağladur gül-berg-i ẖendānun̂g meni

8. Āfet-i cāndur, belā-yı ḫān-māndur, bād-dest
Geh yıġar geh daġıdar zülf-i perī̄şānuñ̂ meni

9. Ḳaşlaruñ̂ yayına sen kim ṣedḳe ėtdüñ̂ Ḳovsī̄ni
Ėyle başuñ̂ ṣedḳesi zinhār ḳurbānuñ̂ meni

G.550

1. Ol kebābam kim beni yandurmamış köz ḳalmadı
Zeḫm-i ḫūn-efşānuma ṣerf olmamış duz ḳalmadı

2. Āhūlar Mecnūn ile rām oldılar feryād kim
Kimse bu çöllerde benden ġėyri yalḳuz ḳalmadı

3. ʻErż-i ḥāl ėtmek dilerdüm āh kim yėtgec ṭebī̄b
Derdler bir bir ferāmūş oldı vu söz ḳalmadı

4. Tā sen ėy ḫorşī̄d-i tābān rövşen ėtdüñ̂ yėr yüzin
Düşdi gerdūnuñ̂ gözinden gökde yulduz ḳalmadı

5. ʻĖşḳ başdan ḳālıb-ı efsürdemi ḫāk ėyledi
Vara vara ėyle ber-bād ėtdi kim toz ḳalmadı

6. Bes ki bī̄-teḳrī̄b sensiz nāle çekdüm aġladum
Bende ėy göz merdümi göz ḳalmadı söz ḳalmadı

7. Gāh veṣlüñ̂den ṭebī̄büm geh ḫeyāluñ̂dan senüñ̂
Hī̄ç yėrde Ḳovsī̄-yi dil-ḫeste yalḳuz ḳalmadı

G.551

1. Aġlamaġda şemʻ tek her çend ėhmāl olmadı
Reng-i zerdüm eşk-i gülgūn kimi hem al olmadı

2. Oldı ondan ʻāḳibet rengī̄n nigārī̄n ellerüñ̂
Şükr kim ger ḳanumı tökdüñ̂se pāmāl olmadı

3. ʻEşḳ ḳėydi var ʻālemlerce ammā dehrde
Hī̄ç kim ʻāşıḳdan özge fāriġü'l-bāl olmadı

4. Teḫt ü tāca baş eger mi himmetüm kim fekṛde
Eṭles-i gerdūn ki dėrlerdi bañ̂a şāl olmadı

5. Şemʻ tek ḫāmūş isem bezmüñ̂de ḥėyretden n'ola
Kim seni ol çėhre ile gördi kim lāl olmadı

6. Türk nezmi Fārsī̄ lefẓiyle sözler söyledüm
Āh kim bir şemme Ḳovsī̄ şerḥ-i eḥvāl olmadı

G.552

1. Kebāb iken beni sāḳī ḫumār yandurdı
Ḳavurdı baġrumı hicr, intiẓār yandurdı

2. Nefes nefes ne yaman yanmaġa müheyyāyam
Ki lāle tek meni bād-ı bahār yandurdı

3. Feġān ki dözmez iken iżṭirāba veṣl güni
Ferāḳ odında beni intiẓār yandurdı

4. Mürūr ile n'ola nāsūr ola ki dāġ üste
Bu tāze dāġı ḫeṭ-i müşk-bār yandurdı

5. Ne zeḫm ḳaldı ne merhem ne penbe ḳaldı ne dāġ
Ki varumı yoḫumı rūzgār yandurdı

6. Dėdüm sipendden öz göñglümüñ nişānın alım
Yana yana meni ol bī-ḳerār yandurdı

7. Feġān ki tövbem ėvin ḫān-mān-ı ṣebr kimi
Havā-yı ḥövṣele-sūz-ı bahār yandurdı

8. Ḳerār u ṣebrüm ėvin iżṭirāb ėdüb ber-bād
Ḳalanca ḥövṣelemi intiẓār yandurdı

9. Fürūġ-ı ḥüsn-i cahān-sūz ʻėşḳ odındandur
Ki gül çırāġını Ḳovsī hėzār yandurdı

G.553[116]

1. Gėçer bu ḳara gün ėy gül-ʻiẕār bil de ḳalmaz
Boyuñ belasın alım rūzgār bil de ḳalmaz

2. Yėri ʻebes̱ benüm ėy bāġbān ʻinānumı dutma
Ki ben gėçince öter nov-bahār bil de ḳalmaz

3. Benüm murādum ile dönmedise dönmelü gerdūn
Velī döner döner ol bī-medār bil de ḳalmaz

4. Ne iżṭirāb ile kim nov-bahār geldi gėtdi
Gėçer vefā-yı ḫezān hėzār bil de ḳalmaz

[116] Tahran Milli nüshasından aktarıldı. Bu nüshada bu gazelin asıl yeri G.217 gazelinden sonradır.

5. Gėçer bu neçe gün her reviş ki var feġān kim
Bu ḥāla rāẓıyam u rūzgār bil de ḳalmaz

6. Beni ger öldüre ġem, ġem degül şitāb ne lāzim
Kim ėyle ḳalmadı ėy ġem-güsār bil de ḳalmaz

7. Ger aldı derd elüņgden senüņg ḳerāruņgı ḳovsī
'ebeṣ yavuncıma ėy bī-ḳerār bil de ḳalmaz

G.554[117]

1. Göņgül dėdüm saņga kim baġrum oldı ḫūn n'ėylim
Ėşitmedüņg sözüm ėy kāsė-yi ser-nigūn n'ėylim

2. Diye diye varuram ḳebri üste Mecnūnuņg
Ki nov-bahārdur ėy ḳiblė-yi ḥüsnüņg n'ėylim

3. Dönen felek kimi her kim ki pāymālum idi
Bu gün elinde senüņg olmışam zebūn n'ėylim

4. Hemīşe ḳeṭreni gövher ḳılurdı feṣl-i bahār
Su ėtdi gövherümi beḫt-i vājgūn n'ėylim

5. Cahānda āb-ı beḳā ḫıżr elinden almaz iken
Zamān zamān içerem kāse kāse ḫūn n'ėylim

G.555[118]

1. Reng-i zerdüm bādė-yi gülreng-i alumdur benüm
Ger bu reng ilen ölim sāḳī kemālumdur benüm

2. Baş u cān u dil senüņg māluņgdur ammā reḥm ḳıl
Göņglümi sındurma taņgrı-çün ki bālumdur benüm

3. Ehl-i feḳrem, ḫāne ber-dūş-ı fenāyam men velī
Kūy-ı 'ėşḳüņg, derd ü dāġuņg mülk ü mālumdur benüm

4. Ehl-i neḫvet hamı ger çerḫ olsa gelmez gözüme
Ḫaksāram ben ki 'ālem pāymālumdur benüm

[117] Tahran Milli nüshasından aktarıldı. Bu nüshada bu gazelin asıl yeri G.315 gazelinden sonradır.

[118] Tahran Milli nüshasından aktarıldı. Bu nüshada bu gazelin asıl yeri G.349 gazelinden sonradır.

5. Men de mecnūnam velī zencīrümüñ çıḫmaz sesi
Bes ki meḥv-i nālė-yi bī-ė‘tidālumdur benüm

6. Gülsitānı n'ėylerem ėy gülbün-i re‘nā ki ben
Bülbülem bāġ u bahārum öz ḫeyālumdur benüm

7. Ben gėdā-yı kūy-ı ‘ėşḳem çoḳ da kem baḫmañ bañga
Eṭles-i eflāk-ı ‘ālī-ḳedr şālumdur benüm

8. Şām-ı hicrān tīre-rūz ister beni bilmez mi kim
Dāġ-ı ‘ėşḳüñ āftāb-ı bī-zavālumdur benüm

9. Fāl dutdum ‘ėşḳ dīvānında öz eḥvāluma
Her ne Mecnūndan diyerler veṣf-i ḥālumdur benüm

10. Sende ėy āyīne-rū, zeng-i küdūret handadur
Sinė-yi ṣāfuñ senüñ āb-ı zülālumdur benüm

11. Derd vadī, sen de ṣeyyādum, kemendüm pīç ü tāb
Me‘nī-yi bīgāne Ḳovsī nov-ġezālumdur benüm

G.556[119]

1. Meger almazdı cānum firḳet-i cānān teġāfül hėy
Kim olduñ sen de ser-bār-ı şeb teġāfül hėy

2. Elinden her ṭebībüñ ḳurtarursan cān-ı meḥzūnum
Ger öldürsen beni ėy derd-i bī-dermān teġāfül hėy

3. Yėri her kimde görsen ṭāḳet-i bī-dād ėt bī-dād
Ki mende derd-i hicrān ḳoymayubdur cān teġāfül hėy

4. Bu gün ol mest-i bī-pervā kebābuñ ḳanlu ister mi
Ki ėtdüñ bī-sebeb bağrum kebābuñ ḳan teġāfül hėy

5. Teġāfül neġmesin sāz ėylemez cānān eger bilse
Ki besdür Ḳovsīye nā-sāzī-yi dövrān teġāfül hėy

G.557[120]

1. Beni esīr-i zülf-i yār bilmez mi
Şikeste-bāllıġum nov-bahār bilmez mi

[119] Tahran Milli nüshasından aktarıldı. Bu nüshada bu gazelin asıl yeri G.485 gazelinden sonradır.

[120] Tahran Milli nüshasından aktarıldı. Bu nüshada bu gazelin asıl yeri G.492 gazelinden sonradır.

2. sözümi dinlemeyen yoḳ mı özge ile sözi
Gözümi yolda ḳoyan intiẓār bilmez mi

3. Ayaġı altına bir ḳatla baḫmayan yā Reb
Meger murād-ı men-i ḫāk-sār bilmez mi

4. Tereḥḥüm ėylemeyen yārdur felek n'ėtsüñ
Benüm şikestelıġum rūzgār bilmez mi

5. Daḫı ne lāzım aña ʻerż-i ḥāl-ı dil Ḳovsī
Ḳerārūñı alan ėy bī-ḳerār bilmez mi

G.558[121]

1. Ėy bahār-i ʻāriżüñ āyīnė-yi ṣün'-i ilāh
Gövher-i pākuñ delīl ü çėhrė-yi ṣāfuñ güvāh

2. Ṭāhir-ābād ol bėhişt-i ʻedn sensiz bī-gümān
Bend-i zindāndur baña ėy māh-ı kenʻān ḳülle çāh

3. Ḳumrī anda nöḳṭė-yi nūn, serv medd-i nāledür
Sebzė-yi sīr-āb dūd-ı āhum olmış āh āh

4. Lüṭf ėdüb eḥvālumı ṣorsan işümdür bāġda
Cām-ı mėy çekmek mükerrer, ḥebb ü efyūn gāh gāh

5. Yėtmiş iki millet ile hem-şerāb u hem-kebāb
Geh mesīḥī mīzbān u gāh bürcī ḫ̌ān-ḫ̌āh

6. Şem'-i rüḫsāruñ ḫeyālıyla ḫoşam mehtābda
Kim sen ü māh-ı felek pür-nūrsız bī-iştibāh

7. Bir duʻāçı bendeyem ger mescidüm mėy-ḫānedür
Zühdüme sāḳī vü müṭrib, ḥāluma ḳālum güvāh

8. Sāḳīden mestāne āmīn söylemek, menden duʻā
ʻEfv senden, Ḳovsīden pėyveste teḳṣīr ü günāh

9. Yā Reb olsuñ yüzden artuḳ ʻömrüñ, artsuñ dövletüñ
Ben hemīşe sāyė-i lüṭfüñde āmīn yā ilāh

[121] Tahran Meclis nüshasından aktarıldı.

G.559[122]

1. Ėy müfteḫir sücūduñ̂ga ʻerş-iḳtidārlar
Möḥtāc-ı ḫāk-ı der-gehüñ̂ge tāc-dārlar

2. Ėtdükde gök meḳām ėşigüñ̂gde yėr öpmaġa
Bir birine ḳılur yėr ü gök iftiḫārlar

3. Şövḳında pāy-būs-ı şerīfüñ̂g bu ḳapuda
Çoḳdur sipėhr tek dolanan bī-ḳerārlar

4. Reḫşüñ̂g ayaġınuñ̂g tozını sürme ḳılmaġa
Çekmiş ḳeżā gözi ne ḳeder intiẓārlar

5. Bülbüllere beşāret aparsuñ̂g nesīm kim
Ḫelḳinden içdi Ḫıżr suyı nov-bahārlar

6. Teḳdīm içün helāk-ı dem-i tīġüñ̂g olmaġa
Biri biri ilen çekişürler şikārlar

7. Söylerdi ʻeḳl veṣf-i celāluñ̂g ḳeżā dėdi
Kim ėy bu nisbet ile sañ̂ga iftiḫārlar

8. Tekrār-ı ism-i eʻẓem-i eʻlā-yı eḳdes ėt
Tā kāyināt añ̂ga ėtsüñ̂g nis̱ārlar

9. Bu növʻ ile cenābuñ̂ga ėtdi ḫitāb kim
Ėy meḥv şövketüñ̂gde Süleymān-viḳārlar

10. ʻErş-celāl Şāh Ṣefī kim ḥimāyetüñ̂g
Dīn çevresine ḥifẓ ile çekmiş ḥiṣārlar

11. Çerḫüñ̂g gözi senüñ̂g kimi bir daḫı görmemiş
Her çend görmiş ola uluġ kām-kārlar

12. Mėydān güni ki mövc ura deryāy-ı leşkerüñ̂g
Şīr-i jiyān tek öpkelene nām-dārlar

13. Düşmen tamām eger dümūr olsa ki ḳorḫudan
Sīm-āb olur ḳamu bedeninde damarlar

14. Bir nöḳṭe ki dāyirė-yi nisbetüñ̂gdedür
Pergār tek döner başına ėʻtibārlar

15. Şāhā kemīne Ḳovsīyem ü şükr ḥeḳḳe kim

[122] Tahran Meclis nüshasından aktarıldı.

Ṣerf ėylerem du‘ālaruñga rūzgārlar
16. Tā mėhr ü māh sāḥet-i gerdūnda sėyr ėder
Ta var cāvdān bu ḳedīmī ḥiṣārlar

17. Olsuñ binā-yı dövlet-i cāvīdüñ üstüvār
Āsūde ẓill-i me‘deletüñde diyārlar

TERKİB-İ BENDLER

TB.1.1

1. Ėy vāy ki elden gėderem yār gelince
Dilden düşerem başuma dildār gelince

2. Feryād ki sėyl-āb-ı sebük-sėyr-i ḥevādiş̱
Daġıtdı beni üstüme mė'mār gelince

3. Pervāne kimi günlerüm ez bes ki ḳaradur
'Ömrüm yėter encāma şeb-i tār gelince

4. Yā Reb bu ḳeder yol ki beni żeʿf aparubdur
Gelsėydi ṭebībüm men-i bīmār gelince

5. Güller düşecaġdur gözüme ḫūn-ı cigerden
Gül sėyrine ol nov-gül-i bī-ḫār gelince

6. Topraġumı hicrān odı ber-bād ėdecaġdur
Bir gün yol azub ebr-i göher-bār gelince

7. Efsūs ki ḥesret meni menden alacaġdur
Bāzāruma ol arıca dīnār gelince

8. Her çend ki ḥėyret beni dilden salacaġdur
Ol nūş-leb-i āyine-rüḫsār gelince

9. Feryād ėderem kimse eger dāduma yėtse
Nālem sebebin ṣorsa vu feryāduma yėtse

TB.1.2

1. Ol nāşī ṭebībüñ ele düşmezse davāsı
Besdür bañga yüz ben kimine derd ü belāsı

2. Sevdāyī ėdübdür beni ser-geşte ḳılubdur
Başumdaki ol kākül-i pür-tāb havāsı

3. Hansı yüz ile 'āriżine ḳarşu durım kim
Gün güzgüsi hem olmaz anuñ rūy-nümāsı

4. Yā Reb bu ne ḳeddür bu ne reftār kim olmış
Her cilvesi yüz 'āşıḳ-ı bī-tāb bahāsı

5. Ol şāḫ-ı gülüñ yādı ile āh ėderem ben
Çün ovc dutar bülbül-i bī-berg nevāsı

6. Mėydür lebi ammā bu mėyüñ neş’esi cāvīd
Güldür yüzi ammā bu gülüñ var beḳāsı

7. Ger baḫmasa eḥvāluma cānān ne sözüm var
Kim ben kimi çoḳdur ser-i kūyında gėdāsı

8. Kūyında eger eşk ile āhum bėle artar
Ger bāġ u bahāruñ bu ise āb u havāsı

9. Ėy hāy ki bülbül yėne nālān olacaġdur
‘Ālem hamı bir ḳeṭ‘e gülistān olacaġdur

TB.1.3

1. Nolur bañga ger vėrmese ḫemyāze bahārum
Kim neş’e vėrür bādė-yi Şīrāza bahārum

2. ‘Āşıḳ gözine ḳāmet-i re‘nā işin işler
Bes kim getürür serv aġacın tāze bahārum

3. Gül nüsḫesi tek bāl u perüm oldı perīşān
Tā ġunça kimi ėyleye şīrāze bahārum

4. Bir ġunça-lebüñ bülbüliyem ben ‘eceb olmaz
Ger adumı gül defterine yaza bahārum

5. Ben handa bu vīrānede ol handa meger kim
Nāgāh ṣebā tek yolını aza bahārum

6. Sanmañ menem āheng dutan kim getürübdür
Mecnūn-ı że‘īfüñ sümügin saza bahārum

7. Ben bilmenem eḥvālumı her reng ile bilse
‘Erż ėylesüñ ol nov-gül-i ṭennāza bahārum

8. Her çend diyer ‘āşıḳ-ı bī-tāb dilinden
Bülbül teh-i dilden diyer ėy tāze bahārum

9. Yüz bėyle çemen ġunça-yı ḫendānuña ḳurbān
Bin şāḫ-ı gül ol serv-i ḫürāmānuña ḳurbān

TB.1.4

1. Ėy āyine-rū ‘āşıḳ-ı ḥėyrāna neẓer ḳıl
Ḫendān leb ile dīdė-yi giryāna neẓer ḳıl

2. Sen kim mėy-i gül-renge gözüm rāżı degülsen
Cāmumda benüm başuñ̂ içün ḳana neẓer ḳıl

3. Her nė‘mete bir şükr gerek ḳılma teġāfül
Bir özüñ̂e baḫ bir daḫı dört yana neẓer ḳıl

4. Ṣor ḥālumı ammā elüñ̂e āyine hem al
Gör dūd-i dilüm zülf-i perīşāna neẓer ḳıl

5. Gülşende ḳedüñ̂ yādı ile nālem ėşitme
Başuñ̂a dönim serv-i ḫūrāmāna neẓer ḳıl

6. Bülbül kimi gül yüz lövün odlara düşübdür
Öz ‘āriżüñ̂e baḫma gülistāna neẓer ḳıl

7. Ėy gövher-i ġelṭān göz ü göñ̂lümde meḳām ėt
Gör ḳeṭrė-yi ser-geşteni ‘ümmāna neẓer ḳıl

8. Tā rövşen ola dāġ-ı mükāfāt ne oddur
Pervāne ile şem‘-i şebistāna neẓer ḳıl

9. Yandurma benüm cānumı öz cānuñ̂a reḥm ėt
Su sep oduma şem‘-i şebistānuñ̂a reḥm ėt

TB.1.5

1. Ḳurbānuñ̂ olım Ḳovsī-yi mehcūr senüñ̂dür
Şīrīn söz ile ḫelḳe salan şūr senüñ̂dür

2. ‘Āşıḳ ki że‘īf olsa onı yazıya salma
Her çend Süleymān olasan mūr senüñ̂dür

3. Mest olsam u dursam dolanub başuñ̂a ölsem
Teḳṣīrüme ḳalma mėy-i pür-zūr senüñ̂dür

4. Ger öldürür olsan eger eḥyā vėrür olsan
Öz istedügüñ̂ ėyle ki destūr senüñ̂dür

5. Yandursan eger cismümi yandur ne sözüm var
Dīdār senüñ̂ şö‘le senüñ̂ ṭövr senüñ̂dür

6. Yāduñ̂la gözüm merdümidür ḳeṭrė-yi eşküm
Ger var çırāġumda benüm nūr senüñ̂dür

7. Ėy genc-i revān gūşė-yi bī-tūşeden ötme
Gelgil ki bu gencīne vü gencūr senüñ̂dür

8. Her çend ki her gūşede her bāġda ėy gül
Bülbül benem ü ġunça-yı mestūr senüñdür

9. Ben ėylemenem ʻerż-i temennā sözüm anla
Dindürme beni dilsizem ammā sözüm anla

TB.2.1

1. Eyyām-ı bahār oldı feġān başladı bülbül
Bir növʻ ki gül-bañgına meḥv oldı anuñ gül

2. Ġem kişveri göñlüm kimi zīr ü zeber olmış
Tā oldı ṭereb leşkerine sebze ḳaravul

3. Ger ebr-i kerem bėyle yaġar sebzeler üste
Sėyl-āba gėder ḫār u ḫes-i ṣebr ü teḥemmül

4. Mīnā kimi ḳaldurdı ʻelem şāḫ-ı gül ammā
Ḳelbine salur tövbenüñ ol reng-i tezelzül

5. Kim nālė-yi mestānė-yi müṭrib es̱erinden
Yüz yėrden ėder ġunça-yı sīr-āb-ı ḳedeḥ gül

6. Bir bėyle bahār ayı ki hengām-ı ṭerebdür
Sāḳī dolanım başuñga ėy beḥr-i teġāfül

7. Sen bādė-yi gül-reng yėtür tā ḫeberüm var
Kim hūş aparur kākül-i müşkīn kimi sünbül

8. Peh peh bu ne bāġ u bu ne gülşen bu ne güldür
Kim şebnemi göz ġunça-yı sīr-ābı göñüldür

TB.2.2

1. Ṣehbā ḳızarur gül kimi sünbüllere ḳarşu
Sünbül gögerür sebze kimi güllere ḳarşu

2. İs̱ār içün açmış girihin ġunça-yı pür-zer
Kim ʻerż-i tecemmül ḳıla bülbüllere ḳarşu

3. Reşk āteşi dāġ ėtdi beni lāle-ṣifet kim
Nergis n'içün açmış gözini yollara ḳarşu

4. Ol gül beni ger ġunça kimi salmasa dilden
Görmek gerek āhengümi bülbüllere ḳarşu

5. Mėy-h̬āne yolın başladılar ėl sanasan kim
Pervāz ḳılurlar ṣonalar göllere ḳarşu

6. Sāḳī dolanım başuñga ėy şūh̬-ı sitemger
Gör ʻecz ü niyāzum bu teġāfüllere ḳarşu

7. Dur lāle kimi ḳoymaya gör elden ayaġı
Kim yėg görünür sāġer-i mėy güllere ḳarşu

8. Peh peh bu ne āb u bu ne tāb u ne çemendür
Kim h̬ārı anuñg gül h̬es ü h̬āşākı semendür

TB.2.3

1. Ėy ḥüsni firengī ʻErebī h̬ālları Hindū
Reftārı dil-ārā özi nāzik ḳedi dil-cū

2. Yā Reb bu ne nāvek bu ne müjgān-ı resādur
Veh bu ne kemāndur bu ne ebrū bu ne bāzū

3. Ser-geşte ḳılubdur beni ol destė-yi kākül
Gird-āba salubdur beni ol ḥelḳė-yi gīsū

4. Mecnūn ile Ferhād benüm gerdüme yėtmez
Ėy lebleri Şīrīn sözi Leylī gözi āhū

5. Ol çėşm-i siyeh-mest benüm ʻeḳlüm apardı
Meʻẕūram eger ėylemişem cām ile yėk-rū

6. Her-çend ki cām-ı mėy ü gül hūş-rübādur
Sāḳī dolanım başuñga ėy gözleri āhū

7. Ammā nėce eḥvālumı senden yaşurım kim
Dīvāne ėdübdür meni ol nergis-i cādū

8. Peh peh bu ne sāḥir bu ne nergis bu ne gözdür
Kim her müjesi bir dil ü neẓẓāresi sözdür

TB.2.4

1. Yā Reb n'ola ger derdümi cānāna dėsüñgler
Eḥvālumı ol zülf-i perīşāna dėsüñgler

2. Ser-geştelıġı veṣfini bir mūr-ı żeʻīfüñg
Erbāb-ı kerem n'ola Süleymāna dėsüñgler

3. Ol Leylīye ḳurbān oluram ben teh-i dilden
Ḳoy bir nėçe bī-teh bañga dīvāne dėsüñgler

4. Pervāneler ögrendi dönüb yanmaġı menden
Rāżı degülem kim bañga pervāne dėsüñgler

5. Onlar ki diyerler bu ne feryād u feġāndur
Bārī bu sözi ol gül-i ḫendāna dėsüñgler

6. Sāḳī dolanım başuñga ėy ḥövṣele düşmen (?)
Tā ėl sañga genc ü bañga vīrāne dėsüñgler

7. Her yėrde ola dut mėy ü ḳoy zāhid ü vā'iẓ
Dėyr ü ḥerem ü mescid ü mėy-ḫāne dėsüñgler

8. Peh peh bu ne meḥfil bu ne mėy-ḫāne ne mėydür
Kim 'ābidi müṭribdür anuñg vā'iẓi nėydür

TB.2.5

1. Gül-zārda yüz bin dil ile bülbül-i ḫoş-ḫ̌ān
Tekrār ḳılur midḥet-i Nevvāb Zamān Ḫan

2. Gencūr-i hüner dürr-i ḫired meḫzen-i dāniş
Deryā-yı kerem beḥr-i seḫā menbe'-i ėḥsān

3. Ḫulḳ-ı ḥeseni bezm güni ebr-i göher-bār
Mövc-i ġeżebi rezm güni āteş-i sūzān

4. Veṣfinden anuñg 'ācizem ammā dilerem kim
Tā dāyir ola dāyirė-yi 'ālem-i imkān

5. Öz istedügince ola ol 'erş cenābuñg
Sėyr-i felek ü dövr-i zamān gerdiş-i dövrān

6. Her-çend tünük ḥövṣele vü mest ü ḫarābam
Sāḳī dolanım başuñga ėy serv-i ḫürāmān

7. Öz başuñg içün dur bir ayaġ ile elüm dut
Kim elden apardı beni ol mürġ-i ḫoş-elḥān

8. Peh peh bu ne bülbül bu ne efġān ne nevādur
Kim şeddi dü-bālādur anuñg meddi resādur

TB.2.6

1. Ėy kim utanur çerḫ senüñ şānuñı görgec
Kėyvān egilür rif'et-i ėyvānuñı görgec

2. Ger tövsen-i gerdūn-ı sebük-sėyr yėgindür
Ḥėyretde ḳalur sāḥet-i mėydānuñı görgec

3. Gizlense eger beḥr ḥübāb içre revādur
Deryā-yı müḥīṭ-i kef-i ėḥsānuñı görgec

4. Od dutsa ṣebā gerd-i rehüñden 'eceb olmaz
Kim berḳ eriyer āteş-i cövlānuñı görgec

5. Kimdür ki mėy ü sāḳī vü ṣehbā heves ėtmez
'Ėyş ü ṭereb-i bezmüñi dövrānuñı görgec

6. Sāḳī dolanım başuña ėy mest-i güẕāre
Her-çend ötersen men-i nālānuñı görgec

7. Ammā meni gör kim ne ḳeder gėtse ayaġum
Elden gėderem serv-i ḫürāmānuñı görgec

8. Peh peh ne gözel serv-i revāndur bu ne ḳeddür
Kim sāyesi cāndur s̱emeri 'ömr-i ebeddür

TB.2.7

1. Her-çend siyeh mestdür ol nergis-i şehlā
Kesmez neẓerin Ḳovsī-yi kem-ẓerfden ammā

2. Āyinė-yi sīr-ābuñ açar ḥüsn niḳābın
Ger teşnė-yi 'ėşḳ āb-ı ḥayāt ėtse temennā

3. Feryād ki bir vādīye düşmiş güẕerüm kim
Ş̣ūrından anuñ ġunçalanur ḳeṭrede deryā

4. Yā Reb bu ne 'ālem ne tereşşüḥ ne havādur
Bilmem bu ne meḥfil bu ne mėydür bu ne mīnā

5. Yüz şükr kim ėtmiş neẓer-i sāḳī-yi Kövs̱er
Tövfīḳ müyesser bize esbāb müheyyā

6. Bir pāre kebāb u mėy-i gülgūn u men ü sen
Sāḳī dolanım başuña ėy āhū-yı re'nā

7. Bir bėyle gözel feṣl ki leb-rīz-i cünūndur
Gel başuñ̂ içün gel dutalım dāmen-i ṣeḥrā

8. Peh peh bu ne ṣeḥrā bu ne firdövs-i berīndür
Kim avı beşer avçıları āhū-yı Çīndür

TERCİ-İ BENDLER

TC.1.1

1. Ėy hāy kim açıldı yėne ėy hėzār gül
Çėşm-i terümden ėyledi ebr-i bahār gül

2. Ez bes ki āb u tāb ile leb-rīzdür çemen
Sanmaŋ ġerīb eger ola her nūk-ı ḫār gül

3. Ger lāle lāle göz yaşuma baḫmasan n'ola
Kim öz özin ayaġuŋa ėyler niŝār gül

4. Şebnem tek üz yaşurmaġ içün ne'li oddadur
Bes kim yüzüŋden oldı senüŋ şermsār gül

5. Tā olmışam ḫeyāluŋa ėy reşk-i nov-bahār
Tā meḥvem āb u rengüŋe ėy āb-dār gül

6. Ėyler mi ġunça tek beni bīdār 'endelīb
Bülbül kimi ḳılur mı beni bī-ḳerār gül

7. Dövr-i felek bu sür'et ile nennidür baŋa
Sėyl-āb nālesi tene nā-tėnnīdür baŋa

TC.1.2

1. Gül birle ėtdi 'ālemi leb-rīz-i zer bahār
Her bāġ küncin ėyledi genc-i göher bahār

2. Āb-ı revānı ėyledi sīmīn şükūfeden
Toprağı ḳıldı sebze ile müşk-i ter bahār

3. Bī-dest ü pā ḳoyar mı beni ol nigār kim
Gül bergin ėtdi bülbül içün bāl u per bahār

4. Ol gül 'iẕāra ḳarşu meger göŋlüm açıla
Vėrmez tesellī 'āşıḳ-ı bī-tāba her bahār

5. Meḥv-i neẓāre olsa gözüm 'ėyb görme kim
Ondan baŋa ḫeber vėrür ėy bī-ḫeber bahār

6. Vā'iẓ yėter fesāne ki tā ferşdür çemen
Müṭrib çoḳ ėtme nāle ki tā cūş urur bahār

7. Dövr-i felek bu sür'et ile nennidür baŋa
Sėyl-āb nālesi tene nā-tėnnīdür baŋa

TC.1.3

1. Her kim ki ol sitem-ger ile yār ėder beni
Eḥyā vėrür bañ̂ga yoẖ iken var ėder beni

2. Şerm-i neẓārė-yi gül-i rūyuñ̂g nefes nefes
Gel gör ne āb u renglü gülzār ėder beni

3. Bes kim çemende yāduñ̂g ile eşk tökmişem
Her gül ẖeyāl-ı ebr-i göher-bār ėder beni

4. Her-gāh bir göz açmaġa āheng ėder göñ̂gül
Nėyreng-i tāze ṣūret-i dīvār ėder beni

5. Āyīne tek ser-ā-ser-i bāzār-ı dehrde
Ḥėyret bu hamı şuġl ile bī-kār ėder beni

6. Ebr-i bahār u nālė-yi bülbül nesīm-i ṣübḥ
Her-çend leḥẓe leḥẓe ẖeberdār ėder beni

7. Dövr-i felek bu sür'et ile nennidür bañ̂ga
Sėyl-āb nālesi tene nā-tėnnīdür bañ̂ga

TC.1.4

1. 'Üşşāḳa vā'iẓüñ̂g nefesinden ne fāyide
Menzilde kārvān ceresinden ne fāyide

2. İki cahānda zāhide çün mėy ḥerām imiş
Cennet havāsınuñ̂g hevesinden ne fāyide

3. Nāsėḥ müdām tövbeye terġīb ėder beni
Yā Reb añ̂ga bu mültemesinden ne fāyide

4. Bī-kārdur beden dil-i pür-şūr olmasa
Çün 'endelīb yoẖ ḳefesinden ne fāyide

5. Zülfüñ̂g ne lāzim, ėyleye zencīr göñ̂glümi
Ol ṣėyd-i bismilüñ̂g meresinden ne fāyide

6. Ėy hem-sefer benüm kimi bir ṭifl-meşrebe
Bī-derd ṭebl-i köç sesinden ne fāyide

7. Dövr-i felek bu sür'et ile nennidür bañ̂ga
Sėyl-āb nālesi tene nā-tėnnīdür bañ̂ga

TC.1.5

1. Sāḳī getür şerāb içelim hāy hāy ilen
Gėçsün͡g bahārumuz nėce bir āh u vāy ilen

2. Öz sīnem ėtmişem siper ü ḳarşu durmışam
Bir gözleri ḥerāmī ilen ḳaşı yay ilen

3. ʻÜşşāḳ gün görer mi bu dövrānda kim çıẖar
Ol āftāb geh il ilen gāh ay ilen

4. Bir ehl-i dil bilür ne çeker dīdeden gön͡gül
Kim ḳonşı olmış ola gözi ac gėdāy ilen

5. Baẖmazsan eşk-i aluma ėy seng-dil ki ben
Deryāya reẖne salmışam ol ḳanlu çay ilen

6. Meṭleb beni oyatmaġ ise bir usanginen
Aġrıtma ẖelḳ başını Ḳovsī harāy ilen

7. Dövr-i felek bu sürʻet ile nennidür ban͡ga
Sėyl-āb nālesi tene nā-tėnnīdür ban͡ga

TC.2.1

1. Zāhid dolu cāmumda ki leb-rīz-i ṣefādur
Dürd-i mėy-i gül-reng degül āb-ı beḳādur

2. Tesbīḥümi zünnārumı gizletmenem ėlden
Kim terk-i riyā ʻālem-i meʻnīde riyādur

3. Şebnem kimi bir gün gözün͡g aç gör bu çemende
ʻÖmr ėyle öter kim sanasan bād-ı ṣebādur

4. ʻErż ėtdi ṭebīb-i dil-i bīmāra mükerrer
Eḥvālumı sāḳī vü dėdi bāde davādur

5. Gülşende ki her lāle, dolu sāġere benzer
Kāfir nėce meẖmūr gezim gör ne havādur

6. Her-çend şeb-i Cümʻe gerek ṭāʻete meẖṣūṣ
Her-çend ki ādīne güni rūz-ı duʻādur

7. Hėy hėy dolanım başun͡ga ėy sāḳī-yi yaġı
Öz başun͡g içün ḳoymaya gör elden ayaġı

TC.2.2

1. Sāḳī ki yėgin ḳedd ü resā ḳāmeti vardur
Ol ḳāmet-i re'nāya göre himmeti vardur

2. Her-çend lebüñ̂g her kimi öldürse dirildür
Öldürmege 'üşşāḳı 'eceb reġbeti vardur

3. Eşküm göherin bāde kimi tökme ayaġa
Ėy ẓālim anuñ̂g ḳedrini bil ḳiymeti vardur

4. Her bī-teh ü bī-derd göñ̂gül ḳedrini bilmez
Al saẖla bu yāḳūtı ki ẖāṣiyyeti vardur

5. Sīnemde göñ̂gül bādė-yi gül-reng içün oynar
Ḳan içmege her-çend anuñ̂g 'ādeti vardur

6. Her-çend diyerler Remeżān ayı yavuḳdur
Her-çend ki māh-ı Recebüñ̂g ḥörmeti vardur

7. Hėy hėy dolanım başuñ̂ga ėy sāḳī-yi yaġı
Öz başuñ̂g içün ḳoymaya gör elden ayaġı

TC.2.3

1. Ez bes ki bu meḥfilde feġān ėyledi müṭrib
Āyīnemüzi āb-ı revān ėyledi müṭrib

2. Bezm ehlini yandurdı sızıldatdı ḳavurdı
Yaẖşı oẖıdı līk yaman ėyledi müṭrib

3. 'Ömr ėtsüñ̂g ü pīr olsuñ̂g u tapsuñ̂g mezė-yi 'ömr
Kim pīrleri varı cavān ėyledi müṭrib

4. Bir reng tamām ėtdi semā'ı vu revānı
Kim cismümüzi rūḥ u revān ėyledi müṭrib

5. Men hem ėle āheng ile feryād ėledüm kim
Yavuncıdı yalvardı emān ėyledi müṭrib

6. Çün neġmė-yi ter ėtdi vücūdum bir avuc su
Çün nāle ile baġrumı ḳan ėyledi müṭrib

7. Hėy hėy dolanım başuñ̂ga ėy sāḳī-yi yaġı
Öz başuñ̂g içün ḳoymaya gör elden ayaġı

TC.2.4

1. Tā göñglümi āsān aparub müşküle salduñ
Dilden meni salduñ meni dilden dile salduñ

2. Sāḳī dolu mīnānı vu ben ḫāne-ḫarābı
Nėyreng ile sındurduñ ayaġdan bėle salduñ

3. Eglenmiş iken rövżė-yi riżvān arasında
Yā Reb neden ötrü beni āb u gile salduñ

4. Yüz ḥelḳe ėdüb zülf-i perīşānuñı çīn çīn
Her ḥelḳe ile boynuma bir silsile salduñ

5. Ol bādeni kim ʻeḳlümi başdan aparubdur
Dutduñ bañga ben sāde-dili işkile salduñ

6. Her-çend tünük ḥövṣeleyem bezm-i belāda
Her-çend ayaġdan meni bir cām ile salduñ

7. Hėy hėy dolanım başuñga ėy sāḳī-yi yaġı
Öz başuñ içün ḳoymaya gör elden ayaġı

TC.2.5

1. Ol bāġda kim ėyledi Mirzā onı ẓāhir
Mirzā ki anuñ Ḥeḳ leḳebin ėyledi Ṭāhir

2. Ol bāġda kim āyinė-yi dūr-nümādur
Firdövs anuñ tek ola rifʻetde ne ḳādir

3. Teṣvīr ėdebilmez onı yüz reng ile Mānī
Teḳlīd ėdebilmez onı nėyreng ile sāḥir

4. Hīç ferḳi anuñ rövżė-yi riżvān ile yoḫdur
Ol cennet-i ġāyibdür ü bu cennet-i ḥāżır

5. Dünyāda bu rifʻetde mekān kim ėşidübdür
Kim ʻālime menẓūr ola vu ʻāleme nāẓir

6. Bir veḳtde kim ebr-i bahār ola göher-bār
Ol bāġda kim bāde çeker mö’min ü kāfir

7. Hėy hėy dolanım başuñga ėy sāḳī-yi yaġı
Öz başuñ içün ḳoymaya gör elden ayaġı

TC.2.6

1. Ol bāġda kim ėyledi Tebrizi gülistān
Ol bāġ ki bir gūşesidür rövżė-yi rıżvān

2. Bir ḥeddi Sehend olmış u bir ḥeddi Urumı
İki yanı Sürḫābdur ol kūh-ı bedeḫşān

3. Fevvāreleri çėşmė-yi ḫorşīde töker su
Deryāçeleri reşkile deryāya vėrür ḳan

4. Mīnā-yı mėy ü lāle vü ḫeşḫāş u şeḳāyiḳ
Bir reng bular ėtdiler ol bāġı çırāġān

5. Kim pertöv-i ḫorşīd kimi bāġ fürūġı
Ėtdi felekün̂g s̱ābit ü seyyārını pinhān

6. Ol bāġda kim göller ėder beḥr-i göher-ḫīz
Bir veḳtde kim ebr-i bahār ola dür-efşān

7. Hėy hėy dolanım başun̂ga ėy sāḳī-yi yaġı
Öz başun̂g içün ḳoymaya gör elden ayaġı

TC.2.7

1. Ol bāġda kim ḳüllesi eflāka çeküb ser
Ol ḳülle de kim var, sipėhr ile berāber

2. Cūş-ı gül ü nesrīn ü reyāḥīn ü ḳerenfil
Dünyā yüzini ėyledi rengīn ü mü'eṭṭer

3. Peh peh ne gözel servleri var bu bāġun̂g
Kim fāḫtesi kerkes-i gerdūn ile oynar

4. Gül būteleri dil-kėş ü ʻerʻerleri mövzūn
Cennet yolıdur çār ḫiyābānı ser-ā-ser

5. Āḫir nėce huşyār oturım ben bu çemende
Kim ġunçası mīnā kimidür lālesi sāġer

6. Ol ḳülle de kim bāġ kenārında düşübdür
Dört cānibi bī-şübhe sekiz cennete benzer

7. Hėy hėy dolanım başun̂ga ėy sāḳī-yi yaġı
Öz başun̂g içün ḳoymaya gör elden ayaġı

TC.2.8

1. Müṭrib bėle gül-zār-ı ṭereb-ḫāne gerekdür
Mėy-nūş ile kim nālė-yi mestāne gerekdür

2. Hem me'bedi hem mėy-kedesi var bu bāġuñ
Kim özgeye mescid bize mėy-ḫāne gerekdür

3. Her neḫl bu gül-zārda bir Leylīye benzer
Her kim ki ne Mecnūn ola dīvāne gerekdür

4. Bu āb u havādan ki vėrür 'āşıḳa eḥyā
Var cānumuz ammā bize cānāne gerekdür

5. Ol bāġda ben sīnemi ṣed-çāk ėderem kim
Sünbüllerinüñ kākületine şāne gerekdür

6. Bir feṣlde kim sebze siler zeng göñgülden
Ol bāġda kim bülbüli, pervāne gerekdür

7. Hėy hėy dolanım başuñga ėy sāḳī-yi yaġı
Öz başuñ içün ḳoymaya gör elden ayaġı

TC.2.9

1. Hicrān sitemi baġrumı ḳan ėyledi ėy vāy
Ėy dilber-i hercāyī-yi ḫūn-ḫ̌ār meded hāy

2. Ḳovsī nėce dursuñ ḫem-i ebrūlara ḳarşu
Ol bāzū-yı pür-zūr ile n'ėtsüñ bu sınuḳ yay

3. Ez-bes ki erindüm leb-i le'lüñ hevesinden
Deryā-yı müḥīṭ oldı göñgül dīdelerüm çay

4. Mīnā kimi n'olur bu sınuḳ göñglümi alsan
Bir sāġer-i leb-rīz ile ėy kāfir-i ḫod-re'y

5. Gel gel ki içüb mėy döşenek (?) berg-i ḫezān tek
Bir bāġda kim bād-ı bahār ola semen-sāy

6. Mehtābda var ṣāf mėyüñ özge ṣefāsı
Dėrler ki yavuḳdur ola on dört gėcelik ay

7. Hėy hėy dolanım başuñga ėy sāḳī-yi yāġı
Öz başuñ içün ḳoymaya gör elden ayāġı

TC.3.1

1. Getür sāḳī ḳedeḥ kim nov-bahār-ı ʻėyş ü ʻişretdür
Bu günden bėyle cūş-ı ʻėşḳ ü ṭüġyān-ı meḥebbetdür

2. Bu gün kim cām-ı gülden bañg-ı nūş-ā-nūş urur bülbül
Mėy-i gül-rengden her kim ki ġāfil, mest-i ġefletdür

3. Vėrür bād-ı bahār emvāta eḥyā ṣübḥ-dem sen hem
Oyaġ ol fürṣeti fövt ėtme kim fürṣet ġenīmetdür

4. N'ola ger cām u mīnādan düşerse ʻāleme ġovġā
Ki bu ḫorşīd-i meḥşer ol ḳiyām ėtmiş ḳiyāmetdür

5. Getür ṣehbā ki bāḳīdür ṣelāḥ u tövbenüñ çaġı
Bu bėş gün kim ḳelem yoḫdur bize eyyām-ı möhletdür

6. Uġurlu Ḫan Ziyād oġlı Müṣāḥib rūzgārında
Ki ḫāk-ı reh-güẕārı sürmė-yi çėşm-i beṣīretdür

7. Bi-ḥemdi'llāh ki dūd-ı āhumuz ebr-i bahār oldı
Ḳaradan çıḫdı daġ u bāġ u ṣeḥrā lālezār oldı

TC.3.2

1. Getür sāḳī şerāb u vėr bañga emvāta eḥyā tek
Leb-i cān-beḫşüñgi menden derīġ ėtme Mesīḥā tek

2. Ne ḫoş güller düşübdür çėşmüme gülzārdan sensiz
ʻEcāyib dāġlar var lāleden sīnemde ṣeḥrā tek

3. Beni meʻẕūr dut ger olmışam mest isterem senden
Vefā kim adı var yoḫdur özi ʻālemde ʻenḳā tek

4. N'ola ger reşkden bülbül töküb göz yaşı ḳan aġlar
Ki meḥv olmış güle şebnem bi-ʻėynih çėşm-i bīnā tek

5. Benüm tek n'ola ger mestāne söyler bülbül ü ḳumrī
Ki gül cām-ı mėy-i gülgūn kimidür, serv mīnā tek

6. Uġurlu Ḫan Ziyād oġlı Müṣāḥib rūzgārında
Ki dāniş gövher ile var māl-ā-māl deryā tek

7. Bi-ḥemdi'llāh ki dūd-ı āhumuz ebr-i bahār oldı
Ḳaradan çıḫdı daġ u bāġ u ṣeḥrā lālezār oldı

TC.3.3

1. Getür sāḳī ḳedeḥ kim ārzū baġrum kebāb ėtmiş
Mėy-i gül-reng ġėyri vü beni ḥesret ḫarāb ėtmiş

2. Benüm göz yaşumı zinhār ġövr ėt ser-girān baḫma
Ki sūz-ı dil anuñ her ḳeṭresin bir le'l-i nāb ėtmiş

3. Benüm her miṣre'-i āhum urur dīvān ilen pehlū
Ki dīvān-ı ḳiyāmetden beni 'ėşḳ intiḫāb ėtmiş

4. O günler kim gėçübdür tövbe vü zühd ü vere' birle
Feġān kim ḫāmė-yi teḳdīr 'ömrümden ḥesāb ėtmiş

5. Bahār eyyāmı olma nālė-yi mestāneden ġāfil
Ki reḥmet nālesin mestüñ du'ā-yı müstecāb ėtmiş

6. Uġurlu Ḫan Ziyād oġlı Müṣāḥib rūzgārında
Ki her bir ẕerreni şefḳet göziyle āftāb ėtmiş

7. Bi-ḥemdi'llāh ki dūd-ı āhumuz ebr-i bahār oldı
Ḳaradan çıḫdı daġ u bāġ u ṣeḥrā lālezār oldı

TC.3.4

1. Getür sāḳī şerāb-ı nāb kim 'ömrüñ hėzār olsuñ
Açılsuñ ġunçalar tek ḫāṭıruñ dāyim bahār olsuñ

2. Ayaġdan düşmişem dutsan elümden bir ayaġ ile
İlāhī başadin eyyām-ı 'ėyşüñ pāy-dār olsuñ

3. Bañga müşkül gėçer dövrān ḳedeḥsiz ėyle āsān kim
Binā-yı ḫāṭır-ı müşkül-pesendüñ üstüvār olsuñ

4. Ḳara dünlerde ḳeṭ'-i rāh ėderken tövsen-i 'ömrüm
Getür gülgūn-i mėy kim ebreşüñ, gerdūn-sevār olsuñ

5. Kemend-i pīç ü tāb-ı riştė-yi sāz olmadın müṭrib
Muḥāl-ı 'eḳldür ol āhū-yı re'nā şikār olsuñ

6. Uġurlu Ḫan Ziyād oġlı Müṣāḥib rūzgārında
Ki olsuñ dövlet ile cāvdān tā rūzgār olsuñ

7. Bi-ḥemdi'llāh ki dūd-ı āhumuz ebr-i bahār oldı
Ḳaradan çıḫdı daġ u bāġ u ṣeḥrā lālezār oldı

TC.3.5

1. Getür sāḳī ḳedeḥ vėr kim bu dövrān yaẖşı dövrāndur
Göñ̂güller ġunçası açılmaġa ‘ālem gülistāndur

2. Pey-ā-pey dut ayaġuñ̂ ṣedḳesi tėz gėçme menden kim
Ḥayāt onsız bañ̂ga müşkül gelür ger ġėyre āsāndur

3. Behiṣt-i neḳd olubdur gerçi ‘ālem lāleden gülden
Velī ṣehbā-yı gülgūn olmayınca bend ü zindāndur

4. N'ola Tebrizi ger Ḳovsī bėhişte iẖtiyār ėtse
Kim anuñ̂ ẖāk-ı pākı sürmė-yi çėşm-i Sifāhāndur

5. Havā-yı Gence ol firdövs-i s̱ānī var başumda
Feġān kim nā-tevānlıġ mānė‘ ü cem‘üm perīşāndur

6. Uġurlu H̱an Ziyād oġlı Müṣāhib rūzgārında
Ki biz anuñ̂ ḳulı ol bendė-yi Sulṭān Süleymāndur

7. Bi-ḥemdi'llāh ki dūd-ı āhumuz ebr-i bahār oldı
Ḳaradan çıẖdı daġ u bāġ u ṣeḥrā lālezār oldı

MÜSEDDESLER

MS.1

1. Gelüñg ėy ehl-i vere‘ ‘āşıḳ u ḫummār olalım
Hamı bir muġ-beçe yanında giriftār olalım
2. Nėy kimi nāle çeküb çeng kimi zār olalım
Nėce bir bėyle gözel feṣlde huşyār olalım
3. İçelim bir nėçe gün bāde vü ser-şār olalım
Bize yār olmasa sāḳī biz añga yār olalım

MS.2

1. Cāmlar zehr ile memlüv şeb-i hicrān içdük
Ėyledük tövbe eger göz göre pinhān içdük
2. Her ne kim vėrdi bize sāḳī-yi dövrān içdük
Bu fenā dehrde besdür bu ḳeder ḳan içdük
3. İçelim bir nėçe gün bāde vü ser-şār olalım
Bize yār olmasa sāḳī biz añga yār olalım

MS.3

1. Nėce bir şām u seḥer ḫˇāb u ḫeyāl ilen öte
Nėce bir eḫter-i mes‘ūd zavāl ilen öte
2. Yüz neşāṭ ile gelüb ‘ömr melāl ilen öte
Ḥėyfdür bėyle bahār ayı bu ḥāl ilen öte
3. İçelim bir nėçe gün bāde vü ser-şār olalım
Bize yār olmasa sāḳī biz añga yār olalım

MS.4

1. Ḫūblar varı çemen sėyrine zinhār gelüñg
Cem‘ oluñg ġunça kimi gül kimi bir dem açıluñg
2. Ėşidüñg bülbülüñg āhengini ḳedrini bilüñg
Dūstlar mövsüm-i gül gėtmedin elden yıġıluñg
3. İçelim bir nėçe gün bāde vü ser-şār olalım
Bize yār olmasa sāḳī biz añga yār olalım

MS.5

1. Yāra cān ėylerük ī̱s̱ār budur niyyetümüz
Dutarük dāmenini yār ola ger dövletümüz
2. Biz anuñ bendesiyük secdesidür ṭā'etümüz
'Ömr eger möhletümüz vėrse felek fürṣetümüz
3. İçelim bir nėçe gün bāde vü ser-şār olalım
Bize yār olmasa sāḳī biz aña yār olalım

MS.6

1. Fāriġ olmañ felek-i mübrimüñ ibrāmından
Hīç kim se'y ile ḳurtulmaz anuñ dāmından
2. Dūstlar dövr-i zamān gerdiş-i eyyāmından
Ėtmemişken bizi bī-hūş ecel cāmından
3. İçelim bir nėçe gün bāde vü ser-şār olalım
Bize yār olmasa sāḳī biz aña yār olalım

MS.7

1. N'ola ger çerḫ ile yėk-rū ḳıluram ben Ḳovsī
Dūst ger yār ola n'ėyler baña düşmen Ḳovsī
2. Büt ile ḫelvet ėden yėrde Berehmen Ḳovsī
Gel ki bir gūşede sāḳī vü men ü sen Ḳovsī
3. İçelim bir nėçe gün bāde vü ser-şār olalım
Bize yār olmasa sāḳī biz aña yār olalım

MUHAMMESLER

MH.1.1

1. Meni hicr ėylemiş zī̇r ü zeber va'llāh bi'llāh
2. Gön̂gül āb u kebāb olmış ciger va'llāh bi'llāh
3. Meḥebbet ḳoymamış menden es̱er va'llāh bi'llāh
4. Diyün̂g menden an̂ga ėy dūstlar va'llāh bi'llāh
5. Yėter ẓālim yėter kāfir yėter va'llāh bi'llāh

MH.1.2

1. Gülün̂g pėyveste gön̂gli açılur feryād-ı bülbülden
2. Ki gön̂gli ġunça olsun̂g bülbüli men' ėyleyen gülden
3. Yıḫubdur ṣebr ėvin 'ėşḳ ü ötübdür iş teḥemmülden
4. San̂ga meḳṣūd eger 'üşşāḳı yıḫmaġdur teġāfülden
5. Yėter ẓālim yėter kāfir yėter va'llāh bi'llāh

MH.1.3

1. Bu kim gön̂glümde od, göz perdesinde teh-be-teh ḳandur
2. Senün̂gle içdüġüm mėydür ki adı āb-ı ḥėyvāndur
3. Egerçi 'āşıḳa me'şūḳdan her derd dermāndur
4. Cefā senden vefādur cövr senden gerçi ėḥsāndur
5. Yėter ẓālim yėter kāfir yėter va'llāh bi'llāh

MH.1.4

1. Seni kim dūr-bī̇nler 'āşıḳ ile ser-girān dėrler
2. Bu ẓāhir ẓülme hī̇ç bilmem n'içün lüṭf-i nehān dėrler
3. Velī̇ eġyār ile var gūşė-yi çėşmün̂g yaman dėrler
4. Nigāhun̂g ṣedḳesi kim fitnė-yi āḫir-zamān dėrler
5. Yėter ẓālim yėter kāfir yėter va'llāh bi'llāh

MH.1.5

1. Meger görmez mi ḥālum çerḫ feryādum ėşitmez mi
2. Tereḥḥüm ėyleyüb bī̇-dādın āḫir, āḫir ėtmez mi
3. Gelüb ṣübḥ-i viṣāl u şām-ı ḫūn-āşām gėtmez mi
4. Benüm nālem ki yėtmez kūyun̂ga eflāka yėtmez mi
5. Yėter ẓālim yėter kāfir yėter va'llāh bi'llāh

MH.1.6

1. Bilür ben tek gezen Mecnūn-ı bī-pervā libāsında
2. Ki Leylī cilve ėyler āhū-yı re'nā libāsında
3. Bu menden şükrdür ger şekvė-yi bī-cā libāsında
4. Bu senden lüṭfdür her-çend istiġnā libāsında
5. Yėter ẓālim yėter kāfir yėter va'llāh bi'llāh

MH.1.7

1. Banĝa her-çend bī-dād ėyler ü imdāduma yėtmez
2. Eger çerḫünĝ bināsın sėyl aparsa yāduma yėtmez
3. Sipėhr-i seng-dil bėş gün eger feryāduma yėtmez
4. Sanursan Ḳovsīnünĝ feryādı bir gün dāduma yėtmez
5. Yėter ẓālim yėter kāfir yėter va'llāh bi'llāh

MH.2.1

1. Ėy şām-ı ġemüm zülf-i perīşānunĝa ḳurbān
2. Ṣübḥ-i ṭerebüm çāk-ı girībānunĝa ḳurbān
3. Sevdā-zede başum ḫeṭ-i fermānunĝa ḳurbān
4. Ėy neḳd-i ḥayātum leb-i ḫendānunĝa ḳurbān
5. Şīrīn sözünĝe le'l-i dür-efşānunĝa ḳurbān

MH.2.2

1. Baḫ bir neẓer-i lüṭf ile sīnemdeki dāġa
2. Reḥm ėyle banĝa ġemzenĝ oḫın atma ḳıraġa
3. Ėy hīçe satan bülbül-i ḫoş-lehceni zāġa
4. Yā Reb ola bir gün kim olam başdan ayaġa
5. Başdan ayaġa serv-i ḫürāmānunĝa ḳurbān

MH.2.3

1. Ėy başum iyesi olayım başunĝa ṣedḳe
2. Hem özünĝe hem yārunĝa yoldaşunĝa ṣedḳe
3. Ėy āhū-yı Çīn daġunĝa vu daşunĝa ṣedḳe
4. Ėy 'eḳlüm ü hūşum gözünĝe ḳaşunĝa ṣedḳe
5. Ḫāl u ḫeṭünĝe çāh-ı zeneḫdānunĝa ḳurbān

MH.2.4

1. Her-çend ġerī̄b ėtdi meni ʻėşḳ veṭende
2. Bir sen kimi nov-gül bulunur hansı çemende
3. Bī̄hūde degül besler isem cānı bedende
4. Ėy kāş ki tük başına bir cān ola mende
5. Tā bir bir ola nāvek-i müjgānuñ̂ga ḳurbān

MH.2.5

1. Her-çend vėrüb derd ü davānı unudarsan
2. Ḳovsī̄ kimi bir sūẖte-cānı unudarsan
3. Ol ʻāşıḳ-ı bī̄-nām u nişānı unudarsan
4. Her-çend ki tėz mėhr ü vefānı unudarsan
5. Ėy bağrı bütün ʻehdüñ̂ge pėymānuñ̂ga ḳurbān

MH.3.1

1. Dānė-yi leb-teşneyem ėy ebr-i gövher-bār hėy
2. Āşyānsız bülbülem ėy şemʻ-i gül-rüẖsār hėy
3. Yüz ġem ü derd ü belā pāmālıyam ġem-ẖ̌ār hėy
4. Cāna yėtdüm pī̄ç ü tāb-ı ʻėşḳden ėy yār hėy
5. Gėtdüm elden ėy dolanım başuñ̂ga dildār hėy

MH.3.2

1. Ehl-i dil kim çėşm-i terden ḳan ḳatarlar aşuma
2. Eşküme sėyl-āb-ı ẖūn u pül dėmişler ḳaşuma
3. Sen ki şemʻ-i bezm tek reḥm ėyleyüb göz yaşuma
4. Ol ḳed-i reʻnā ile her gāh geldüñ̂ başuma
5. Gėtdüm elden ėy dolanım başuñ̂ga dildār hėy

MH.3.3

1. Başumı tā şemʻ tek sevdā odıyla dağladum
2. Gāh bī̄-teḳrī̄b güldüm gāh bī̄-cā ağladum
3. Her ne dutdum destüme dāmān fürṣet çağladum
4. Tā ki durdum ḳullıġuñ̂da el el üste bağladum
5. Gėtdüm elden ėy dolanım başuñ̂ga dildār hėy

MH.3.4

1. Ėy ḫoş ol sā‘at ki şem‘-i bezmüm ol rüḫsār idi
2. Bülbül ü pervāneden meclis dolu eġyār idi
3. Ol nefes kim gūşė-yi çėşmüñ benümle yār idi
4. Sen elüm dutduñ velī ben tā ayaġum var idi
5. Gėtdüm elden ėy dolanım başuña dildār hėy

MH.3.5

1. Ḫestedür Ḳovsī ṭebībüm derd bilmek çaġıdur
2. Çāre ḳılmaġ kām vėrmek göñglin almaġ çaġıdur
3. Çünki gelmek çėşmüm ėyvānında ḳalmaġ çaġıdur
4. İntiẓāruñ çekdüm ü gördüm ki gelmek çaġıdur
5. Gėtdüm elden ėy dolanım başuña dildār hėy

MH.4.1

1. İsterem le‘l-i göher-bāruña ḳurbān olayım
2. Dilüñe aġzuña güftāruña ḳurbān olayım
3. Ḳed-i mövzūnuña reftāruña ḳurbān olayım
4. Nergis-i mest-i füsūn-kāruña ḳurbān olayım
5. Ḫeṭṭüñe ḫāluña rüḫsāruña ḳurbān olayım

MH.4.2

1. Ėy havā-yı ser-i zülfin baña bāl u per ėden
2. ‘Ėşḳ odında perümi bālumı ḫākister ėden
3. Dil-i ṣed-pāremi āb ėyleyen ü gövher ėden
4. Beni bu ḳülzüm-i ḫūn-ḫ̌ārda bī-lenger ėden
5. Ne göhersen ki ḫerīdāruña ḳurbān olayım

MH.4.3

1. N'ola ger el vėre ėy serv-ḳed-i sīm-endām
2. Dolanub başuña öpmaġ ayaġuñ almaġ kām
3. Ėy ki olmış iki zülfüñ her iki ‘āleme dām
4. Ėy benüm şāmumı ṣübḥ ėyleyen ü ṣübḥümi şām
5. Ben senüñ ṭürrė-yi ṭerrāruña ḳurbān olayım

MH.4.4

1. Ol ki bī-derdlerüñ derdine tīmār ėtmiş
2. Beni bu reng ile yüz derde giriftār ėtmiş
3. Ėy ṣebā söyle aña kim beni efgār ėtmiş
4. Ol ki adını ṭebīb-i dil-i bīmār ėtmiş
5. Ki senüñ nergis-i bīmāruña ḳurbān olayım

MH.4.5

1. Serv-ḳedler saña ėy serv-i revānum ṣedḳe
2. Saña ėy serv-i revān rūḥ u revānum ṣedḳe
3. Aduña yāduña nām ile nişānum ṣedḳe
4. Ḫāl olan dānė-yi tesbīḥüñe cānum ṣedḳe
5. Zülf olan ḥelḳė-yi zünnāruña ḳurbān olayım

MH.4.6

1. Dil-i dīvānė-yi bī-bākumı gözden ḳoyma
2. Şö'le çekmiş ḫes ü ḫāşākumı gözden ḳoyma
3. 'Ėşḳ ber-bād ḳılan ḫākumı gözden ḳoyma
4. Sen benüm sīnė-yi ṣed-çākumı gözden ḳoyma
5. Men senüñ nāvek-i ḫūn-ḫ̌āruña ḳurbān olayım

MH.4.7

1. Ėy ki ḥüsn ile yėtürdüñ meh-i Ken'āna neseb
2. Bu ne sözdür ne dehāndur bu ne dişdür bu ne leb
3. Bu ne ḫeṭdür bu ne ḫāl u bu ne ṭovḳ-ı ġebġeb
4. Ne çemendür bu ne şebnem bu ne gövher yā Reb
5. Ki senüñ ebr-i göher-bāruña ḳurbān olayım

MH.4.8

1. Bāġbān bāġuña vu renc aparmış elüñe
2. Neḫlüñe ḥāṣilüñe servüñe vü sünbülüñe
3. Dest-i gül-çīnüñe cīb ü beġel-i pür-gülüñe
4. Lüṭfüñe ḳehrüñe vü zāġuña vu bülbülüñe
5. Gülüñe gülşenüñe ḫāruña ḳurbān olayım

MH.4.9

1. Sen ü şīrīn dil ü Ḳovsī vü besī rengīn söz
2. Gāh od yanduran u gāh vėren teskīn söz
3. Āh eger le'lüñ aña ėylemeye telḳin söz
4. Şūr ile 'ālemi leb-rīz ḳılan şīrīn söz
5. Ne nemeksen ki nemek-zāruña ḳurbān olayım

MH.5.1

1. Beni salduñ ayaġdan ėy sebük-cövlān günāhum ne
2. Elümden dutmaduñ ėy sāḳī-yi dövrān günāhum ne
3. Ezelden mėy vėrüb āḫir vėrürsen ḳan günāhum ne
4. Viṣāl eyyāmın ėylersen şeb-i hicrān günāhum ne
5. Günāhum ne dolanım başuña cānān günāhum ne

MH.5.2

1. Teh-i mīnāda tā mėy var ola baġrumdaki ḳan tek
2. Ne lāzim ḫūn-ı dil vėrmek men-i meḫmūra dövrān tek
3. Mükerrer tār u pūdum daġıdub zülf-i perīşān tek
4. Vefā ḳānūnınuñ tārını üzdüñ riştė-yi cān tek
5. Günāhum ne dolanım başuña cānān günāhum ne

MH.5.3

1. Bir iki gün benümle bī-tekellüf durduñ oturduñ
2. Dönüb topraġumı bī-dād ile eflāka savurduñ
3. Melāmet tīġini çekdüñ teġāfül yayını ḳurduñ
4. Ne bir gün rengümi gördüñ ne bir yol ḥālumı ṣorduñ
5. Günāhum ne dolanım başuña cānān günāhum ne

MH.5.4

1. Özüñ sen yaḫşısan ammā yamandur bėyle başuñçün
2. Cefā vu cövr senden 'ėybdür terk ėyle başuñçün
3. N'içün vīrānumı yā Reb vėrürsen sėyle başuñçün
4. Eger var ise cürmüm bilmenem sen söyle başuñçün
5. Günāhum ne dolanım başuña cānān günāhum ne

MH.5.5

1. Beni çün 'āḳibet Ḳovsī kimi cāndan usandurduñ
2. Ezel başdan n'içün bes cānumı alduñ inandurduñ
3. Ḳılurken ṣāf döndüñ çeşmė-yi 'ėyşüm bulandurduñ
4. Çırāġum yandururken dāġum üste dāġ yandurduñ
5. Günāhum ne dolanım başuña cānān günāhum ne

MURABBALAR

MR.1

1. Göñglüm ister kim ola ol āteşīn-rüḫsār u men
Fürṣet-i ʿerż-i niyāz u ḫelvet-i dīdār u men
2. Nov-bahār u ʿendelīb ü gūşė-yi gül-ẕār u men
Ebr-i gövher-bār u sāḳī vü şerāb u yār u men

MR.2

1. İkimüz ol mehveş ile bir ḳedeḥden mest olek
Bir nehāluñ sāyesinde eglenüb pā-best olek
2. Baġlarük gerdūn elin ger bir nefes hem-dest olek
Ebr-i gövher-bār u sāḳī vü şerāb u yār u men

MR.3

1. Ol bañga menẓūr añga sėyr-i çemen menẓūr ola
Engel ü bīgāne nā-pėydā vu meḥrem dūr ola
2. Müṭrib-i ḫoş-lehçe vü çeng ü nėy ü ṭenbūr ola
Ebr-i gövher-bār u sāḳī vü şerāb u yār u men

MR.4

1. Biz diyār-ı ʿėşḳde çėşm ü çırāġ-ı ʿālemük
Bir cahān endūh ile bī-bāk u rind ü bī-ġemük
2. Saḫlasuñ Tañgrı yaman gözden ki yaḫşı hem-demük
Ebr-i gövher-bār u sāḳī vü şerāb u yār u men

MR.5

1. Berg ü bār ilen müheyyādur bahāruñ tūşesi
Bir ṭeref gül ḫermeni bir yanda sünbül ḫūşesi
2. Künc-i dėyr ü Berhemen, zühhād u mescid gūşesi
Ebr-i gövher-bār u sāḳī vü şerāb u yār u men

MR.6

1. Biz kimüz ṣūretde vü meʿnīde lāyiḳ dūstlar
Dūstlıġ deʿvīsi ėtmeklerde ṣādıḳ dūstlar
2. Bir biriyle az düşer biz tek müvāfiḳ dūstlar
Ebr-i gövher-bār u sāḳī vü şerāb u yār u men

MR.7

1. Ėy ḫoş ol sāʿat ki bizden germ ola bāzār-ı ʿėşḳ
Adumuzdan sikkė-yi rāyic bola dīnār-ı ʿėşḳ
2. Ḳovsī vü tekrār-ı şeʿr-i ḥālı vu iẓhār-ı ʿėşḳ
Ebr-i gövher-bār u sāḳī vü şerāb u yār u men

RUBAİLER[123]

R.1

1. Ėy ‘ėşḳ emānetinde sirdaşum gül
Gel ėy delülikde yār u yoldaşum gül
2. Mecnūna yėtersen söyle ėy bād-ı ṣebā
Ḳovsī dėdi ėy oẖşama ḳardaşum gül

R.2

1. Reḥm ėyle Ḫudāyā ben-i bed-kirdāra
Müstövcib-i dūzeẖ ü sezā-yı nāra
2. Her çend ki ben tövbe ėdüb sındurdum
Möḥtāc degül reḥmetüñ istiġfāra

R.3

1. Ḳovsī kimi bu dehrde bī-‘ār olmaz
Dām-ı ġem-i dünyāya giriftār olmaz
2. Köç çaġıdurur çalındı kūs-ı rėḥlet
Ġeflet yuḥusından gözi bīdār olmaz

R.4

1. Bir Berhemenem dehrde dėyrüm yoẖdur
Mėy-ẖānede hem girift ü gīrüm yoẖdur
2. Her çend ‘eṣā ḳedd-i kemāna reh olur
Ne fāyide şiḳḳümde çūb u tīrüm yoẖdur

R.5

1. Ḳovsī dėmek eş‘ār-ı mükerrer besdür
Dil āyinesin ėtme mükedder besdür
2. Ḳıl tövbe ümīdvār ol lüṭf cehete (?)
Övṣāf-ı mėy ü sāḳī vü sāġer besdür

[123] R.1 yalnız Tebriz ve Meclis nüshalarında, R.2-R.11 yalnız Tiflis (sayfa kenarında) ve İstanbul nüshalarında R.12 ise yalnız Tiflis nüshasında (sayfa kenarında) bulunmaktadır.

R.6

1. Ṣād ėt dil-i ġem-nākı müşevveş ḳılma
Gül-zār-ı cemāluñ̂g bañ̂ga āteş ḳılma
2. Bir bağrı şikeste yaya benzer ḳedümüz
Reḥm ėyle añ̂ga çoḳ da kėş-ā-kėş ḳılma

R.7

1. Şerḥ-i dilini Ḳovsī çü teḳrīr ėtmez
Cānāneye cān vėrmege teḳṣīr ėtmez
2. Me'şūḳa 'eyāndur 'āşıḳuñ̂g eḥvālı
Ḥāl-ı dilini nāmede teḥrīr ėtmez

R.8

1. Vīrāne göñ̂gül ḫānesi te'mīr olmaz
Yüz cövr ü cefā çekerse teġyīr olmaz
2. İncitme beni çoḳ ḥeẕer ėt āhumdan
Meşhūr durur kemān ki bī-tīr olmaz

R.9

1. Ḳovsī nėçe gün dehrde olduñ̂g mėhmān
Endūh u ġem ü mėḥnet içürdi sañ̂ga ḳan
2. Ādem çü olur pīr olur ḳeddi dü-tā
Sen ṭifl-i że'īf iken ḳedüñ̂g oldı kemān

R.10

1. Ḳovsī o zamān ki basdı dünyāya ḳedem
Geldi çü vücūda buraḫub ketm-i 'edem
2. Teṣvīrini çekende ḳeżā neḳḳāşı
Bār-ı ġem ü mėḥnetden ėdüb ḳeddini ḫem

R.11

1. Bir nėçe rubā'ī bu ḥezīn ėtdi reḳem
Ḳovsī adına libāsda (?) çekdi ḳelem
2. Ḫelḳ içre bu bī-bežā'etüñ̂g şöhreti yoḫ
Bu şehrde eş'ārı anuñ̂g oldı 'elem

R.12

1. Temāşālar tamām oldı sefer necdi gerek ola
Götürmek tūşeler bundan 'emeller kim gerek ola
2. Riżā-yı Ḥeḳ yėg olur ger yėtse ol meḳbūl dergāha
[?] va'llāhī bi'llāhī serīr-i selṭenet şāha

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SÖZLÜK

A

āb: F. Su G.10-2

ā. ėt-: Erit- G.527-1

ā. ol-: Eri- G.306-6

ā. u havā: Su ve hava, iklim G.172-5

ā. u reng: Parlaklık, güzellik, tazelik, süs G.118-2

ā. u tāb: Çok süslenmiş, uzun uzadıya geniş G.34-1

ā.-ı beḳā: Hayat suyu, kalıcılık ve ölmezlik suyu, bengi su G.18-4

ā.-ı ḥayāt: Hayat suyu, kalıcılık ve ölmezlik suyu, bengi su G.65-4

ā.-ı ḥėyvān: Hayat suyu, kalıcılık ve ölmezlik suyu, bengi su G.148-2

ā.-ı Ḫıżr: Hz. Hızır'ın içtiği bengi su G.195-5

ā.-ı kövs̱er: Kevser suyu, cennette bulunan ırmağın suyu G.248-7

ā.-ı revān: Akar su, akan su TC.2.3-1

ā.-ı rūy: Yüz suyu, şeref, haysiyet, namus G.9-6

ābād: F. Şen, bayındır G.85-6

āb-dār: F. Sulu TC.1.1-5

'ābid: A.Tanrıya tapan, ibadet eden TB.2.4-8

ābile: F. Sivilce, çıban G.53-6

āb-rū: F. Yüzsuyu, şeref, haysiyet, namus G.136-4

āb-rūy: F. Yüzsuyu, şeref, haysiyet, namus G.128-8

ac: Aç G.511-3

acı: Acı G.340-4

a. söz: Onura dokunan, gönlü inciten söz G.393-5

'āciz: A. Güçsüz, beceriksiz G.327-2

aç-: Aç- G.84-3

açıl-: Açıl-, içi açıl-, sevin- G.221-3

açuḳ: Açık G.285-9

ad: Ad, ün

a. ėt-: Ünlü et- G.356-6

a.-ın apar-: An-, zikret- G.462-2

a.-ını bed-nām ėt-: Rezil et-, adını kirlet- G.389-7

a.-ını dut-: Adını an- G.97-3

a.-ını ḳoy-: Adını koy-, ad tak-, isim koy- G.394-2

Ādem: A. Hz. Adem G.5-2

ādem: A. İnsan, kişi G.134-8

ādemī: F. İnsan G.221-3

'ādet: A. Görenek, alışkanlık G.384-2

'ā. ėyle-: Alış- G.534-4

'ā. vėr-: Alıştır- G.102-8

ādīne: A. Cuma günü G.422-8

āfāḳ: A. Ufuklar, dört bir taraf, dünya G.100-3

āferīn: F. Okşama, alkışlama, beğenme sözü, yaşa, varol G.77-3

ā. ėt-: Alkışla- G.198-7

āfet: A. Bela, yıkım, kıran, çok kötü, hastalık, son derece güzel G.434-3

ʻāfiyet: A. Sağlık, esenlik G.426-8

āftāb: F. Güneş G.102-7

āftāblan-: Güneş ol- G.66-2

aġ: Beyaz G.23-7

a. ėt-: Ağart-, beyazlat- G.157-9

a. u ḳara: İyi kötü G.176-8

aġac: Ağaç TB.1.3-2

āgāh: F. Bilir, bilgili, uyanık G.89-8

ā. ol-: Bilgi edinmiş ol- G.89-8

aġar-[1]: ak ol-, beyazlaş- G.307-6

aġar-[2]: yüksel- G.439-1

āġāz: F. Başlangıç, başlama G.360-1

āgeh: F. Bilir, bilgili, uyanık G.193-7

aġır: Ağır G.303-3

aġır ḳiymetlü: Çok değerli G.459-1

aġırla: Ağırlık olarak G.35-6

aġırlıġ ėt-: Ağır ol-, ağır gel- G.380-5

aġız: Ağız G.468-1

a. aç-: Konuş- G.213-7

a. yum-: Sus- G.97-10

a.-ına ḳıfl ur-: Sustur- G.108-3

aġla-: Ağla- G.303-8

aġlat-: Ağlat- G.38-4

aġrıt-: Ağrımasına yol aç- G.308-15

aġulu: Ağılı, zehirli G.266-5

āġūş: F. Kucak G.351-7

ā. ėyle-: Kucakla- G.394-9

āh: **1.** Ah, of G.9-9

2. (ünlem) Of G.25-7

3. Rüzgar G.219-1

ā. āh: (ünlem) Of of G.437-1

ā. u efsūs: Ne yazık G.235-9

ā. u feġān: İnilti G.153-6

ā. u nāle: Ah deyip inleme G.42-9

ā. u vāy: Ah, vay TC.1.5-1

ā.-ı seḥer: Sabah rüzgarı G.219-1

aḫ-: Ak- G.29-5

āhen: F. Demir G.482-3

āheng: F. Kasıt, niyet, çalgılı eğlence G.97-11

ā. dut-: Ezgi oku- TB.1.3-6

ā. ėt-: Karar ver-, yönel- TC.1.3-4

āhenīn: F. Demirden yapılmış, pek sağlam G.108-3

āhenīn-dil: F. Acımasız, zalim G.184-5

āheste: F. Yavaş G.29-3

aḫıt-: Akıt- G.65-6

āḫir: A. 1. Son G.17-7

2. (ünlem) Sonunda G.7-5

ā. ėt-: Son ver- MH.1.5-2

ā. ḳıl-: Son ver-

ā. nefes: Son nefes, son soluk G.225-10

ā. ol-: Bit- G.276-2

ā. zamān: Dünyanın sonu G.136-3

āḫiret: A. Ahret, öbür dünya G.419-1

aḫşam: Akşam G.417-3

aḫtar-: Ara- G.53-1

āhū: F. Ceylan G.129-5

āhū gözlü: Ceylan gözlü G.292-3

Aḳa Reżī: Kişi adı G.393-12

ʻāḳibet A. ʻāḳıbet: Akıbet, sonuç, sonunda G.23-8

ʻāḳibet-bīn: F. İleri görüşlü, sonunu evvelden gören G.218-6

ʻāḳil: A. Akıllı, uslu G.183-4

al[1]: kırmızı G.32-5

a. ḳanlara boyandur-: Al kanlara boya- G.494-5

al[2]: aldatma, düzen, tuzak, hile G.72-3

al-: Satın al- G.59-5

aldan-: Aldan- G.449-4

aldat-: Aldat- G.52-4

ʻālem: A. Dünya G.1-3

ʻā.-i imkān: Tanrının yarattığı evren TB.2.5-4

ʻā.-i meʻnī: Gözle gördüğümüz alemin dışındaki mana alemi G.46-3

ʻā.-i ṣūret: Dış dünya G.235-10

ʻā.-i ẓāhir: Dış dünya G.102-6

ʻālem-ārā: F. Dünyayı süsleyen G.520-4

ʻālem-gīr: F. Dünyayı kaplayan, dünyaya yayılan G.105-3

ʻālem-nümā: F. Dünyayı gösteren G.386-2

ʻālem-sūz: F. Dünyayı yakan G.410-7

ʻālem-tāb: F. Dünyayı aydınlatan, dünyayı parlatan G.290-5

ʻālī: A. Yüce, ulu G.409-3

ʻālī-ḳedr: F. Yüksek değerli G.213-6

ʻālim: A. Bilen, bilgili TC.2.5-5

Allāh: A. Tanrı G.200-7

A. Allāh: Şaşkınlık ifadesi G.240-2

A.-ı seversiz: Dilek ifadesi G.134-3

alt: Alt G.80-7

āmāc-gāh: F. Amaç yeri, nişan tahtası G.417-7

āmāl: A. Dilekler, arzular G.541-5

āmīn: A. Tanrım kabul eyle G.558-8

āmīziş: F. Uyuşma, karışma, kaynaşma G.316-7

ammā: A. Ancak G.4-7

ān: A. An, dem G.88-2

an-: An-, zikret-, hatırla- G.35-6

analan-: Ana ol- G.239-6

ancaḳ: Ancak G.243-10

anda: **1.** Onda G.558-3

2. Ondan dolayı G.6-2

3. Ondan sonra G.474-8

andan: Ondan G.47-2

andur-: **1.** Andır- G.494-6

2. Anlat- G.222-5

anı: Onu G.233-7

anl: Alın G.94-5

anla-: Anla- G.77-8

anlan-: Anlaşıl- G.332-3

anlar: Onlar G.112-1

anuñg: Onun G.26-9

apar-: **1.** Götür- G.45-7

2. Kazan-, başar- G.320-2

ʿār: A. Utanma, haya G.525-2

ʿā. ėt-: Utan- G.106-12

ʿā. gel-: Utanç ver- G.16-4

ara: Orta, ara, arası G.33-7

a.-da ḳan ol-: Savaş çık- G.378-4

a.-dan götür-: Yok et-, ortadan kaldır- G.304-17

a.-ya al-: Kuşat-, etrafını sar- G.516-4

ara-: Ara- G.487-5

aralan-: Aralık ol- G.66-10

aralıġ: orta, ara

a.-lıġdan çıḫ-: Ortadan kaybol-, canını kurtar- G.348-7

a.-lıġdan götür-: Ortadan kaldır-, yok et- G.498-1

ārām: F. Sükun, huzur, güven G.72-1

ā. bul-: Dinlen-, avun- G.291-6

ā. dut-: Dinlen- G.299-4

ā. ėt-: Dinlen-, huzur bul- G.515-10

ā.-ı cān: Gönül rahatı, sevgili G.149-6

ā.-ı dil: Gönül rahatı, sevgili G.224-2

ārām-beḫş: F. Dinlendirici, dinlendiren, dindiren G.527-4

araş-: Ara- G.119-8

āremīde: F. Yatmış, dinlenen G.532-4

arḫ: Ark, arık, su yolu G.431-6

arḫa: Arka, dayanak G.245-9

a. çevür-: Sırtını dön-, yüzünü çevir-, ilişkiyi kes- G.429-8

a. vėr-: Arka ver-, dayan-, güven- G.356-3

arḫalu: Arkalı, dayanağı olan G.171-3

arı: Temiz, arınmış, katışıksız G.123-7

arın-: Arın-, temizlen- G.473-5

arıt-: Arıt-, temizle- G.212-12

ʿārī: A. Arı, temiz G.276-9

ʿārif: A. Bilgili, irfan iyesi, anlayışlı, sezgili, kavrayışlı G.224-4

ʿāriyet: A. Eğreti, ödünç, ödünçleme G.78-8

ʿāriż A. ʿārıż: Yüz, yanak G.18-5

armaġān: F. Hediye, ödül G.381-8

ʿārsız: Utanmaz G.224-13

art: Art, arka G.303-5

art-: Art- G.64-2

artuḫ: Artık, daha çok G.7-1

artuḳ: **1.** Artık, fazla, daha çok G.46-2

2. Daha G.46-4

a. ėt-: Artır- G.251-16

a. ėyle-: Çoğalt- G.222-4

artur-: Artır- G.64-5

ārzū: F. Dilek G.23-5

a. ėyle-: Dile- G.135-9

āsān: F. Kolay G.12-8

ās̱ār: A. İzler G.343-7

āsāyiş: F. Barış, huzur, düzenlilik, güvenlik G.357-6

asıl-: Asıl-, sark- G.234-3

asılu: Asılı G.97-9

āsīb: F. Zarar, yıkım, bela, vuruş, yara G.367-2

āsmān: F. Gökyüzü G.42-10

āstān: F. Kapı eşiği G.141-5

āstāne: F. Eşik G.428-1

āstīn: F. Yen, giysi kolu G.352-3

a.-den el çıḫar-: Belir- G.276-5

āsūde: F. Sessiz, dingin, huzurlu G.559-17

āsyā: F. Değirmen G.117-1

aş: Yemek

aş-: Sınırını aş-, çok ol- G.432-1

aşaġa: Aşağı, aşağıya G.55-2

ʿāşıḳ: A. Aşırı seven, vurgun, tutkun G.10-4

ʿāşıḳāne: F. Sevgi ile, aşığa yaraşır biçimde G.63-7

āşkār: F. Belli, açık

ā. ol-: Belli olmak, ortaya çıkmak, belirginleşmek G.297-4

āşnā: F. Aşina, bildik, tanıdık G.13-1

ā. ol-: Tanış ol- G.13-7

ā. yėt-: Tanıdık çık- G.49-1

āşnālan-: Tanış ol- G.58-3

āşnālıġ: Tanıma, tanışıklık G.338-3

āşūb: F. Kargaşalık, düzensizlik, karışıklık G.134-3

āşüfte: F. Perişan, karmakarışık G.190-6

āşüfte-ḥāl: F. Düzensiz, karmakarışık, perişan, sıkıntılı G.506-8

āşyān: F. Kuş yuvası, ev G.45-4

ā. tik-: Yuva yap- G.358-6

āşyāne: F. Kuş yuvası, ev

āşyānsız: Yuvasız G.538-3

at: At G.127-5

at-: At- G.454-1

ata: Baba G.239-6

āteş: F. Ateş G.265-8

ā.-i dūzeḫ: Tamu ateşi G.240-1

ā.-i hicrān: Ayrılık acısı G.24-6

ā.-i sūzān: Yakıcı ateş G.450-7

āteş-bār: F. Ateş saçan G.32-5

āteş-dest: F. Eli çabuk G.384-4

āteş-fişān: F. Ateş saçan G.402-4

āteş-ḫāne: F. Ateşe tapanların tapınağı G.172-1

āteş-ḫ˅ār: F. Ateşten beslenen, şefkatsiz, zalim G.133-3

āteşīn: F. Ateşli G.1-9

āteşīn-cövlān: F. Hızlı G.272-8

āteş-ʿinān: F. Çabuk G.156-1

āteşīn-'iẕār: F. Yüzü ateşli G.447-4

āteşīn-ruḫsār: F. Yüzü ateş gibi G.222-10

āteş-nāk: F. Ateşli G.389-6

āteş-nişān: F. Ateşi söndüren, ateşli G.446-6

āteş-pāre: F. Ateş parçası, ateş koru, köz G.158-5

āteş-perest: F. Ateşe tapan G.172-1

āteş-zebān: F. Ateş dilli, çok dokunaklı söz söyleyen G.108-10

av: Av G.519-7

āvāre: F. İşsiz güçsüz, başıboş, aylak G.68-3

ā. ol-: Yerinden yurdundan ol-, uzaklaş, kaybol- G.209-5

āvāz: F. Ses, okuma G.33-1

ā. ėt-: Oku-, çağır- G.33-1

āvāze: F. Şöhret, ün G.333-9

avçı: Avcı G.64-9

avlaġ: Av yeri G.546-4

ay: **1.** Ay, dünyanın uydusu G.96-2

2. Ay, yılın on iki bölümünden biri G.297-5

a. hālesi: Ay çevresinde görülen parlak daire, ayla, ağıl G.392-7

a. ilen: Ayda bir kez TC.1.5-3

ayaġ[1]: ayak G.29-4

ayaġ[2]: içki bardağı G.69-4

a. altına baḫma-: Ezilmişlere ilgi gösterme- G.444-7

a. altında pāmāl ol-: Ezil-, hırpalan- G.514-4

a. çek-: Ayağını çek-, gitme-, içki iç- G.245-13

a. ḳoy-: Bir yere git-, ayak bas- G.272-2

a.-a dur-: Ayağa kalk- G.171-8

a.-a düş-: Ezil-, horlan-, saygınlığını yitir- G.141-5

a.-a sal-: Değer verme- G.55-2

a.-dan başa: Tepeden tırnağa, büsbütün G.29-4

a.-dan düş-: Çok yorul- G.503-5

a.-dan sal-: Yor-, içkiden bıktır- G.11-6

a.-ı altına baḫ-: Kendisinden aşağıları say-, ezilmişlere ilgi göster- G.557-3

a.-ın çek-: Ayak çek-, ilişkiyi kes- G.538-1

a.-ın öp-: Ayağını öp-, yalvar- G.482-4

a.-ına düş-: Yalvar- G.14-2

a.-ına nişār ėyle-: Uğrunda feda et- TC.1.1-3

a.-ından elini ferḳ ėtme-: Sıradan şeyleri birbirinden ayırt edeme- G.272-3

a.-ını aç-: Gitmesini sağla- G.325-5

a.-ını bağla-: Aşık et-, tutsak et-, engel ol- G.514-7

a.-ını bas-: Bas-, ayak bas- G.454-3

a.-ını dāmānına yıġ-: Uzak dur- G.482-7

ayağı bağlu: Tutsak G.440-1

āye: A. Ayet, Kuran'ın her bir cümlesi, açık delil G.136-2

ayıl-: Ayıl-, kendine gel- G.297-4

ayır-: Ayır-, uzaklaştır- G.474-4

āyīn: F. Dini tören G.118-4

āyīne: F. Ayna G.9-6

āyine: F. Ayna TB.1.4-4

āyīne-dār: F. bir şeyin özelliklerini gösteren, ayna olan, ayna tutan, berber G.84-7

āyīne-ḫāne: F. Aynalarla yapılmış bir bina G.380-1

āyīne-rūy: F. Yüzü ayna gibi parlayan G.555-10

āyīne-rüḫsār: F. Yüzü ayna gibi parlayan G.22-6

ayrıl-: Ayrıl- G.312-2

ayru: **1.** Ayrı G.48-1

2. Başka G.89-1

a. düş-: Ayrı düş-, ayrı kal- G.48-1

az: Az G.83-5

a. düş-: Az rastlan-, az karşılaşıl- G.302-10

āzād: F. Serbest, kurtulmuş, salıverme

ā. ėyle-: Kurtar-, serbest bırak- G.445-2

ā. ol-: Kurtul- G.396-7

āzāde: F. Bağlardan kurtulmuş, serbest G.10-6

āzār: F. İncitme G.246-6

B

bā: A. Be harfi G.270-3

bāb: A. **1.** Bölüm, husus G.217-2

2. Kapı G.163-5

3. Yakışır, uygun G.313-6

bābet: A. Çeşit, sınıf, cins, tür G.118-1

bād: F. Rüzgar G.54-2

b.-ı ḫezān: Sonbahar yeli G.78-6

b.-ı ṣebā: Saba rüzgarı G.13-1

b.-ı ṣerṣer: Sarsar yeli, gürültü ile gelen pek soğuk rüzgar, kasırga G.9-9

b.-ı şimāl: Kuzeyden esen rüzgar G.339-3

bād-āver: F. Rüzgar tarafından getirilmiş, kolay elde edilmiş G.212-7

bād-bān: F. Yelken G.515-5

bād-dest: F. Yoksul, tutumsuz, savurgan, faydasız G.549-8

bāde: F. Şarap, içki G.23-4

b. çek-: İçki iç- TC.2.5-6

bād-pāy: F. Ayağı çabuk olan G.109-1

bā‘iş: A. Sebep G.34-1

baġ: Bağ, ilmik

bāġ: F. bağ, bostan G.84-4

bāġ-bān: F. Bahçıvan, bağcı G.19-2

bağır: Bağır G.26-2

b.-ı bütün: Güvenilir MH.2.5-5

b.-ı ḳan ol-: Tasalan-, üzül- G.321-9

b.-ı kebābı: Tasa, sıkıntı G.186-2

b.-ı pāresi: Ciğer parçası G.496-3

b.-ı suya dön-: Sabırsızlan-, özlemle bekle- G.173-4

b.-ı yan-: Acı- G.411-6

b.-ın āb ėt-: Bir arzu veya istek için beklet- G.212-12

b.-ın ḳan ėt-: Üz-, kederlendir-, ıstırap ver- G.184-1

b.-ın kebāb ėt-: Üz-, kaygılandır- TC.3.3-1

b.-ına bas-: Bağrına bas-, sevgiyle kucakla-

b.-ını del-: Yen-, yenilgiye uğrat-, üz-, sıkıntı ver- G.528-2

b.-ını doġra-: Üz- G.185-6

b.-ını erit-: Bir şeyin özlemiyle yak- G.516-1

b.-ını ḳan ėyle-: Üz-, kederlendir-, ıstırap ver- TC.2.9-1

baġla-: **1.** Kuşan- G.327-5

2. Ört-, kapa-, kapat- G.327-6

baġlu: Bağlı, kapalı G.329-2

baẖ-: Bak- G.37-1

b. baẖa ḳal-: Baka kal-, şaşır- G.207-21

bahā: F. Paha, değer G.48-5

b. vėr-: Değer ver- G.135-8

bahār: F. İlk bahar G.6-3

b. ayı: İlkbahar ayı TB.2.1-6

b. feṣli: İlkbahar mevsimi G.42-10

b.-ı ʻömr: Ömrün baharı, gençlik G.12-5

bahārān: F. bahar çağı G.434-4

bahār-istān: F. Yeşil ve çiçekli yer G.95-4

bā-ẖeber: F. Heberli, belgili G.263-5

baẖışlu: Bakışlı G.36-3

bāhir: A. Açık, belli, üstün G.1-2

banĝ: Ses, haykırma G.182-3

b. ur-: Bağır-, haykır- TC.3.1-2

bāk: F. Korku G.70-3

bāḳī: A. Geride kalan, arta kalan, sonsuz TC.3.1-5

baḳla-: Bağla- G.257-6

bāl: F. Kanat G.13-8

b. u per: Kol kanat G.24-6

b. u per aç-: Kol kanat aç-, uç-, canlan- G.283-5

b. u per vėr-: Güç ver-, güçlü yap- G.217-5

bāl u persiz: Kolsuz kanatsız G.166-6

bālā: F. Yukarı, yüksek

bālā-dest: F. Güçlü, daha yüksek G.8-2

bālā-nişīn: F. Saygı değer, ulu G.141-5

bāliġ-neẓer: F. Olgun, yetişmiş görüşlü G.181-9

bālīn: F. Yastık, koltuk G.484-15

bām: F. Dam, çatı G.254-3

bār: F. **1.** Yük G.467-7

2. Meyve, ürün G.151-5. krş. ber

b.-ı dil: Gönül yükü, tasa G.387-4

b.-ı ġem: Yük gibi olan tasa R.10-2

b.-ı ẖāṭır: Gönül yükü, sıkıntı G.15-6

b.-ı şerm: Utanma yükü, utanç G.255-6

bār-āver: F. Yemiş veren, verimli G.262-4

bārī: F. Hiç değilse G.32-4

bārīk: F. İnce G.506-1

bārsız: Meyvesiz G.224-4

bas-: Bas-, koy- G.10-8

bāṭil A. bāṭıl: Geçersiz, yalan, çürük G.261-2

bāṭin A. bāṭın: İç, iç yüz, gizli G.235-2

baş: Baş G.95-2

b. çek-: **1.** Uğra- G.338-6

2. Yüksel- G.280-5

b. çıḫar-: Anla-, çöz- G.315-1

b. eg-: Boyun eğ-, uy- G.271-5

b. endür-: Baş indir-, boyun eğ- G.154-1

b. ḳoy-: Yönel-, git- G.172-9

b. vėr-: **1.** Akıt-, kılavuz yap- G.78-4

2. Salı ver-, bırak-, kılavuz yap- G.350-6

b.-a apar-: **1.** Geçin-, sona erdir- G.393-12

2. Sür-, sürdür-, geçir- G.74-6

b.-a çek-: Tamamıyla iç- G.28-3

b.-a düş-: Anla- G.29-7

b.-a küller savur-: Ağla-, inle-, yas tut- G.62-2

b.-dan: İlk baştan G.320-2

b.-dan aş-: Sınırını aş-, çok ol- G.485-6

b.-dan ėyle-: Başından sav- G.222-10

b.-ı ‘erşe yėtiş-: Yüksel-, yücel- G.396-4

b.-ı daşdan daşa deg-: Çok belalarla ve kötülüklerle karşılaş- G.432-4

b.-ı daşlara deg-: Çok kötülüklerle karşılaş-, başarısızlıkla karşılaşarak pişman ol- G.53-9

b.-ı ḳoy yat-: Yat-, uyu- G.425-9

b.-ı üsti: Baş ucu G.545-1

b.-ın alub çıḫ-: Başını alıp git-, çekip git- G.247-5

b.-ın daşlara çal-: Mahvet-, pişman et- G.321-5

b.-ın göge yėtür-: Yücelt-, yükselt- G.394-6

b.-ına çevrül-: Başına çevril-, başına dön- G.549-6

b.-ına çevür-: Etrafına topla- G.478-5

b.-ına dolan-: Okşa-, ağırla-, çok sev-, kaygılan-, çok ilgi göster- G.198-5

b.-ına dolandur-: Başına döndür- G.494-4

b.-ına dolanım: Sevgiyle yalvarma, rica etme ifadesi G.106-3

b.-ına dön-: Çok sev-, okşa-, ağırla-, kaygılan- G.14-2

b.-ına fikr ėt-: Başının çaresine bak- G.403-1

b.-ına gel-: **1.** Baş ucuna gel-, uğra-

2. Karşılaş- G.475-3

b.-ına getür-: Karşılaştır-, uğrat- G.480-6

b.-ına küller ḳıl-: Başına kül savur-, delir-, ağla-, inle- G.320-4

b.-ına sāye sal-: İzle-, koru- G.130-6

b.-ına yığıl-: Başına toplan- G.465-4

b.-ından aş-: Sınırını aş-, çok ol- G.119-5

b.-ından çıḫar-: Unut- G.266-2

b.-ından el götür-: Rahat bırak- G.347-5

b.-ından kem ėtme-: **1.** Eksik olma-, her zaman var ol- G.383-6

2. Baştan eksik etme-, her zaman bulundur- G.286-2

b.-ını ağrıt-: Belaya sok-, eziyet et- TC.1.5-6

b.-lar germ ol-: Bir işle uğraş-, öfkeli, neşeli, sarhoş G.106-5

b.-uñ içün: Başın için, yemin ifadesi G.120-7

b.-uñ ṣedḳesi: Yemin ifadesi G.549-9

b.-uña dönim: Sevgi, yalvarma ve rica ifadesi G.98-2

b.-uñgçün: Yemin ifadesi G.102-8

b.-umdan yėri: Başımdan git, beni yalnız bırak G.518-6

başla-: Başla- G.106-3

bat-: Bat-, saplan- G.274-5

bāver: F. İnanma

b. ėt-: İnan- G.355-6

bayram: Özel olarak kutlanan gün G.109-9

bāzār: F. Pazar G.53-10

b. germ ol-: İyi satış yap- MR.7-1

bāzīçe: F. oyuncak, eğlence G.65-3

bāzīçe-ḫāne: F. Eğlence yeri G.130-2

bāzī-gūş: F. Şen, serseri G.252-2

bāzū: F. Pazı, güç G.314-5

bed: F. Kötü G.67-5

bedeḫşān: F. Al renkte olan değerli süs taşı TC.2.6-2

beden: A. Vücut, gövde G.256-2

bed-kirdār: F. Kötü iş yapan, suçlu R.2-1

bed-ḳumār: F. Çok şerli, kumarda hile yapan G.207-6

bed-mėhrlik: Sevgisizlik, vefasızlık G.268-6

bed-mest: F. Çok esrik G.457-6

bed-nām: F. Adı kötüye çıkmış olan G.109-3

bedr: A. Dolunay G.506-4

beġel: F. Koltuk, kucak MH.4.8-3

begen-: Beğen- G.442-2

behāne: F. Yalandan özür, ileri sürülen sözde sebep G.63-3

bėhişt: F. Cennet G.16-2

beḥr A. baḥr: Deniz G.84-1

b.-e düşüb çıḳ-: Güçlüklerle karşılaş- G.284-8

b.-i müḥīṭ: Okyanus G.129-8

b.-i ʻümmān: Umman denizi G.295-6

beḥs̱ A. baḥs̱: Bahis, konu

b. et-: Tartış-, çekiş-, uğraş- G.88-2

beḫt: F. Baht, talih, alın yazısı, uğur G.25-5

b.-i resā: İyi baht, çok uğurluluk G.11-3

b.-i siyāh: Talihsizlik G.377-3

b.-i vājgūn: Talihsizlik, ters talih G.554-4

beḫye: F. Bahye, dikiş, teyel, oyulgalama G.64-3

beñzet-: Benzet- G.337-5

beḳā: A. Kalıcılık, ölmezlik G.37-6

beḳāsız: Ölümlü, kalımsız G.316-6

bekle-: Bekle-, gözle- G.524-5

bėl: Bel G.548-7

b. baġla-: **1.** Güven- G.88-6

2. Kararlaştır-, hazırlan-, giriş-, el at- G.491-5

belā: A. İçinden çıkılması güç, sakıncalı durum G.9-9

b.-lara oġrat-: Belalara düşür- G.429-5

b.-ya düş-: Belaya uğra- G.249-2

b.-ya gel-: Belasını bul- G.44-2

belā-gerdān: F. Tasa ve sıkıntıyı savan G.11-2

belā-kėş: F. belalı G.326-7

bėle: **1.** Bile, ile TC.2.8-1

2. Bile, ve G.432-3

3. Birle, birlikte G.450-6

4. Böyle G.323-5

5. Dahi, da TC.2.4-2

belī: A. Evet G.67-8

belke: F. Belki, ihtimal, şüphesiz G.92-2

bellü: Belli G.89-3

ben: Ben, kişi zamiri G.339-4

b.-i menden apar-: Kendinden geçir- G.407-1

b.-üm gözümde: Bence G.182-2

bend: F. Bent, bağlanmış, bağ, ip, zincir, kilit, hapis G.92-1

b. bendi: Her bölümü, her parçası G.200-5

b. ėyle-: Tutsak et-, bağla- G.257-1

b.-i pīrāhen: Gömlek bağı G.515-9

b.-i pīrehen: Gömlek bağı G.441-1

b.-i üstüḫ˅ān: Kemiklerin her parçası, kemiklerin eklemleri G.381-5

bende: F. Kul, köle G.4-7

b.-yi fermān: Emir kulu, söz dinleyen G.156-6

bende fermān: F. Buyruk, kölenin uyması gereken buyruk G.257-5

bende-perver: F. Köle besleyici G.184-2

bende-perverlıġ: Köle besleme G.184-2

benze-: Benze- G.84-7

benzet-: Benzet- G.342-1

ber: F. Meyve, ürün. krş. bār

b. vėr-: Meyve ver-, ürün ver- G.151-9

berāber: F. Aynı düzeyde G.9-5

berāt: A. Resmi belge, imtiyaz belgesi, ayrıcalık fermanı G.5-2

ber-bād: F. Kötü, bozuk, yok olmuş G.261-4

b. ėyle-: Yok et-, boz- TB.1.1-6

berehmen: F. Puta tapan, ateş ile puta tapan kimselerin bilginleri G.184-2

berg: F. Yaprak, düzen G.58-7

b. ü bār: Yaprak ve meyve, ürün G.13-9

b. ü ber: Yaprak ve meyve, ürün G.92-1

b. ü nevā: Mal, mülk, azık, maaş, düzen G.13-4

ber-geşte: F. Geri dönmüş, tersine dönmüş, yüz çevirmiş G.365-13

berglen-: Yapraklan- G.64-6

berhemen: F. Puta tapan, ateş ile puta tapan kimselerin bilginleri G.215 -2

berīn: F. En yüksek TB.2.7-8

berk: Pek, sert, katı G.515-11

berḳ: A. Elektrik, yıldırım G.37-3

berḳ-cövlān: F. Hızlı, hızlı at G.27-2

berḳ-‘inān: F. Hızlı, hızlı at G.52-5

ber-ṭeref: F. Kaldırma, giderme, bir yana atılmış, ortadan çıkmış G.449-7

bes: F. **1.** Pes, öyle ise G.24-8

2. Yeterli G.2-3

besī: F. birçok MH.4.9-1

beṣīret A. baṣīret: Basiret, göz açıklığı, inceden inceye etraflı derin görüş, ön görüş, seziş G.93-7

beṣīretlü: Basiretli, uzağı görebilen, güçlü sezişli G.539-7

beṣīretsiz: Basiretsiz G.96-5

besle-: Besle- G.450-2

bester: F. Bister, yatak, döşek G.185-2

bėş: Beş TC.3.1-5

b. gün: Birkaç gün G.127-5

beşāret: A. Sevinçli haber

b. apar-: Sevinçli haber ver- G.559-5

beşer: A. İnsanoğlu, insan TB.2.7-8

beter: F. Daha kötü G.27-2

Betūl: A. Hz. Fatma G.407-14

beyān: A. Bildirme, söyleme, açıklama G.108-1

b. ėt-: Bildir-, söyle-, anlat- G.63-7

beyāż: A. Beyaz G.114-1

bėyle: Böyle G.26-6

beytü'l-ḥezen A. beytü'l-ḥazen: Tasa ve mutsuzluk evi G.136-7

beẕl: A. Esirgemeden verme

b. ḳıl-: Esirgemeden ver- G.1-4

bezm: F. İçki meclisi, dost toplantısı G.19-4

bezm-efrūz: F. Toplantıyı aydınlatan G.367-12

bıçaġ: Bıçak G.245-8

b. aġzını açma-: Asla konuşma- G.245-8

bī-āb-rū: F. Şerefsiz, saygısız, alçak G.426-4

bī-āheng: F. Düzensiz, uyumsuz G.410-9

bī-'āḳibet: F. Sonu kötü, talihsiz G.327-5

bī-'ār: F. Hayasız, utanmaz G.502-6

bī-ārām: F. Huzursuz G.21-7

bī-bāk: F. Korkusuz G.70-3

bī-bāl u per: F. Kolsuz kanatsız G.113-3

bī-behre: F. Nasipsiz, yoksun G.151-3

bī-berg: F. Düzensiz, yoksul TB.1.2-5

b. ü bār: Yoksul G.381-8

b. ü ber: Yoksul G.308-12

b. ü nevā: Düzensiz, azıksız G.538-4

bī-berglıġ: Yoksulluk G.130-3

bī-beṣer: F. Kör G.337-2

bī-beṣīret: F. Basiretsiz G.65-5

bī-beżā'et: F. Parasız, yoksul R.11-2

bī-bunyād: F. Temelsiz G.22-5

bī-cā: F. Yersiz G.62-5

bī-cān: F. Cansız G.504-1

bī-cehet: F. Sebepsiz, boşuna G.407-12

bī-ciger: F. Korkak, ciğersiz, yüreksiz G.71-3

biç-: Biç-, ekini kes- G.401-4

bī-çāre: F. Çaresiz, zavallı G.39-5

bī-çārelıġ: Çaresizlik, zavallılık G.203-7

bī-dād: F. Adaletsizlik G.31-5

b. ėt-: Zulmet- G.149-4

b. ėyle-: Zulmet-, adaletsizlik yap-, feryat et- G.375-4

bī-dād-ger: F. Zalim, sitem eden G.40-7

bī-dāġ: F. kedersiz, tasasız G.224-6

bīdār: F. Uyumayan, uyanık G.25-5

b. ėt-: Uyandır- G.382-3

b. ḳıl-: Uyandır- G.222-4

b. ol-: Uyan- G.208-2

b. tut-: Uyanık tut-, uyanık bulundur- G.221-10

bī-davā: F. İlaçsız, çaresiz G.82-4

bī-demāġ: F. keyifsiz, soluk, sıkılmış G.107-7

bī-derd: F. Dertsiz G.25-6

bī-dermān: F. ilaçsız, çaresiz G.31-4

bī-dest ü pā: F. Güçsüz, yeterliksiz, başarısız, şaşkın, başı boş G.133-4

bī-dil: F. Yüreksiz, aşık, tutkun, tasalı, deli, bilgisiz, korkak G.71-3

bī-ʿeḳl: F. Akılsız G.59-6

bī-emān: F. Amansız, güvensiz, acımasız, cana kıyıcı G.203-7

bī-encām: F. Sonsuz G.46-6

bī-eṡer: F. Etkisiz G.528-3

bī-eşk: F. Göz yaşısız G.224-6

b. ḳoy-: Göz yaşısız bırak- G.185-4

bī-ėʿtidāl: F. Ölçüsüz, aşırı G.506-6

bi-ʿėynih A. bi-ʿaynih: Aynen, olduğu gibi G.1-3

bī-fikr: F. Düşüncesiz, önlemini almayan G.422-4

bī-fürūġ: F. Işıksız G.295-7

bīgāne: F. Yabancı, ilgisiz G.44-6

b. ėyle-: Başkalaştır-, yabancılaştır- G.158-4

bīgānelen-: Yabancılaş- G.239-7

bīgānelıġ: Yabancılık, düşmanlık G.172-2

bī-ġem: F. Üzüntüsüz, tasasız G.212-6

bī-ġeş: F. Temiz, duru, katışıksız G.109-8

bī-ġübār: F. Tozsuz, topraksız G.371-3

bī-gül: F. Gülsüz G.199-7

bī-gümān: F. Kuşkusuz G.223-2

bī-günāh: F. Suçsuz G.176-3

bī-güneh: F. Suçsuz G.221-6

bī-ḫān u bī-mān: F. Evsiz barksız

b. ḳal-: Evsiz barksız kal- G.530-5

bī-ḫān-mān: F. Kimsesiz G.229-4

bī-ḫār: F. Dikensiz G.32-1

bī-ḥāṣil: F. Verimsiz G.143-3

bī-ḫeber: F. Habersiz, bilgisiz G.24-3

bī-ḫeberlıġ: Bilgisizlik G.298-3

bī-ḥeḳīḳet: F. Gerçek dışı G.533-3

bi-ḥemdi'llāh A. bi-ḥamdi'llāh: Tanrıya teşekkür ifadesi G.137-4

bī-hemtā: F. Eşsiz, benzersiz G.96-1

bī-ḫezān: F. Hazansız G.407-10

bī-ḥicāb: F. Örtüsüz, yalın G.469-5

bī-ḫod: F. Kendinden geçmiş, sebepsiz, boşuna, istemeyerek G.71-3

bīhūde: F. Beyhude, boşuna G.106-14

bīhude: F. Beyhude, boşuna G.260-8

bī-ḫumār: F. Esrik olmayan G.262-1

bī-hūş: F. Akılsız, sersem, bunak, bayılmış, deli, esrik G.24-3

bī-hüner: F. Hünersiz G.401-1

bī-iḫtiyār: F. Elinde olmadan G.7-2

bī-ikrāh: F. Tiksinmeden, isteyerek G.194-6

bī-iltifāt: F. İlgisiz G.530-2

bī-intiẓār: F. Çarçabuk, beklemeden G.420-4

bī-iştibāh: F. Yanlışsız, kuşkusuz G.558-6

biñg: Bin G.7-7

bī-kār: F. İşsiz, boş G.79-6

b. ḳal-: İşsiz kal- G.221-4

bī-ḳedr: F. Bi-kadr, değersiz G.281-2

bī-kenār: F. Sınırsız G.84-1

bī-kerān: F. Sınırsız, sonsuz G.407-12

bī-ḳerār: F. Kararsız, huzursuz, sükun bulmaz G.41-7

bī-kes: F. Kimsesiz

bī-ḳiymet: F. Değersiz G.312-4

bil-: **1.** Anla- G.146-3

2. Bil- G.40-2

3. San- G.118-6

bilā-bār: A. Meyvesiz, verimsiz, ürünsüz G.51-3

bildir-: Bildir- G.74-4

bī-lenger: F. Çapasız G.347-9

bilindür-: Bilindir- G.249-8

bi'llāh: A. Tanrı için, yemin etme ifadesi G.153-4

bīm: F. Korku G.158-2

bīmār: F. Hasta G.13-5

b. ol-: Hasta ol-

bī-medār: F. Yörüngesiz, düzensiz, gayesiz G.64-10

bī-meġz: F. Beyinsiz, akılsız G.370-8

bī-mėhr: F. Sevgisiz, şefkatsiz G.180-3

bī-me'nī: F. Anlamsız, içi boş G.261-5

bī-meṣleḥet: F. Doğru olmayan, uygunsuz, amaçsız, faydasız G.488-9

bī-meṭleb: F. Maksatsız, amaçsız G.237-2

bī-meze: F. Çerezsiz, tatsız G.150-6

bī-miḳdār: F. Değersiz G.212-7

bī-miṣāl: F. Benzersiz G.1-9

bī-muḥābā: F. Düşüncesiz, edepsiz, korkusuz G.511-8

bī-müdde'ā: F. İddiasız G.338-4

bī-mürebbī: F. Eğiticisiz G.239-6

bī-mürüvvet: F. Mürüvvetsiz G.138-2

bī-mürüvvetlıġ: Mürüvvetsizlik G.212-2

bin: Bin G.26-3

b. reng: Bin çeşit G.106-1

b. yol: Bin kez G.2-4

binā: A. Yapı, ev G.41-6

bīnā: F. Gören G.60-6

binā-gūş: F. Kulak tozu, kulak memesi G.394-8

bī-nām u nişān: F. Adsız, sansız G.539-6

bī-nefes: F. Nefessiz G.364-2

bī-neṣīb: F. Nasipsiz, paysız, talihsiz G.535-5

bī-nevā: F. Zavallı, yoksul, sessiz G.13-2

bī-nevālıġ: Zavallılık, yoksulluk, sessizlik G.64-6

bī-nifāḳ: F. Nifaksız G.169-2

bī-nisbet: F. Oransız, ölçüsüz G.86-7

bī-nişān: F. İzsiz, belirtisiz G.108-9

bī-niyāz: F. Gereksinimi olmayan G.397-10

bī-nūr: F. Nursuz, ışıksız G.222-6

bī-pāyān: F. Sonsuz G.240-4

bī-per ü bī-bāllıġ: Kolsuzluk kanatsızlık G.418-3

bī-perde: F. Örtüsüz, açık G.17-8

bī-pervā: F. Korkusuz, gözü pek G.30-1

bir: Bir, aynı G.356-4

b. ʿālem: Çok G.140-5

b. birden: Birbirinden G. 200-5

b. bire: Birbirine G.95-2

b. bire ur-: Karıştır- G.29-6

b. biri: Birbiri G.505-1

b. cahān: Bir dünya, çok fazla G.512-4

b. çin: Bir kez G.113-5

b. daḫı: Bir daha G.215-6

b. dāne: Bir tane G.8-3

b. de: Bir daha G.431-6

b. dem: Bir an G.146-1

b. deste: Bir demet G.114-3

b. dut-: Aynı tut-, birbirinden ayırma-, aynı kefeye koy- G.213-2

b. göz yumınca: Aniden, hemen G.186-2

b. göz yumub açınca: Bir göz kapayıp açınca, bir an G.249-1

b. gündeyem kim: Öyle bir durumdayım ki G.9-9

b. havur: Bir hovur, biraz, bir an G.74-6

b. ḥesābda: Aynı oranda G.4-5

b. iki: Birkaç G.1-2

b. ḳatla: Bir kez G.95-3

b. leḥẓe: Bir an G.78-3

b. meḳāmda: Aynı katta G.4-5

b. mū: Bir tel, çok az G.233-6

b. müşt: Bir avuç G.330-6

b. nėçe: Birkaç G.20-5

b. nefes: Biraz, bir an, durmadan, kesintisiz G.231-1

b. növʿ: Öylesine, bir biçimde G.140-3

b. ʿömr: Ömür boyu G.528-5

b. özge: Bir başka G.153-9

b. pāre: **1.** Bir parça, bir takım G.158-5

2. Bütünüyle, sürekli G.10-7

b. reng: Bir çeşit, bir türlü, öyle G.30-4

b. reng ile: Bir türlü, bir çeşit, öylesine, bir biçimde G.392-1

b. reviş kim: Nitekim, öyle ki, nasıl ki G.164-2

b. şemme: Çok az G.529-3

b. ṭeref-den: Bir yandan, hem de G.388-3

b. üzden: Bir yandan G.388-6

b. veḳt: Bir zaman TC.2.6-6

b. yana: Bir tarafa, sayılmazsa G.397-8

b. yana çıḫ-: Bir yere git- G.121-6

b. yandan: Bir taraftan, hem de G.388-1

b. yėrde: **1.** Bir zaman G.422-4

2. Toplam, hepsini, bütünüyle G.165-3

b. yėre yėt-: Birine ulaş-, yararlı ol- G.210-1

b. yėre yėtiş-: Bir mevki kazan-, birine ulaş- G.162-5

b. yėre yıġ-: Bir yere topla- G.277-2

b. yol: Bir kez G.3-7

b. zamān: Bir süre G.11-7

b. ẕerre: Biraz G.269-6

b.-az: Biraz G.363-2

b.-ce: Biricik G.397-9

b.-ce birce: Bir bir, birer birer G.505-2

bir ėvlü: Bir evde oturan, arkadaş G.63-6

bī-reḥm: F. Acımasız G.31-3

bī-reḥmāne: F. Acımasızca G.37-1

biri: Bir kimse G.176-8

b. bire: Biri birine G.481-1

b. biri: Birbiri G.559-6

birle: İle G.12-8

birlıġ: Birlik G.247-1

bī-ṣāḥib: F. İyesiz G.286-5

bī-sāḫte: F. Süsü ve yalanı olmayan, yalın, gösterişsiz G.40-2

bī-sebeb: F. Sebepsiz, boşuna, yok yere G.42-9

bī-ṣebr: F. Sabırsız G.337-1

bī-ṣedā: F. Sessiz G.407-9

bī-s̱emer: F. Ürünsüz, verimsiz G.24-1

bī-ṣerfe: F. Faydasız, yararsız, anlamsız, boşuna G.198-2

bismil: A. Boğazlanmış, kesilmiş G.17-4

bismi'llāh: A. Tanrının adıyla G.2-1

bī-sükūn: F. Sükun bulmaz, durmaz, hareketli G.409-1

Bī-sütūn: F. Ferhad'ın yardığı dağın adı G.138-9

bī-şermāne: F. Utanmazcasına G.76-5

bī-şibh ü mis̱āl: F. Benzersiz G.2-4

bī-şūr: F. Coşkusuz, heyecansız G.532-4

bī-şübhe: F. Kuşkusuz TC.2.7-6

bit-[1]: bit-, yetiş- G.203-8

bit-[2]: Yaranın kapanması veya iyileşmesi G.202-4

bī-tāb: F. Takatsiz, güçsüz G.17-5

bī-tābāne: F. Sabırsızlıkla, sabırsızca G.172-7

bī-ṭāḳet: F. Sabırsız G.456-2

bī-tedbīr: F. Tedbirsiz G.105-4

bī-te'ellüḳ: F. Bağlı olmayan G.430-4

bī-te'eyyün: F. Belirsiz, geçersiz G.286-6

bī-tefāvüt: F. Farksız G.191-2

bī-teh: F. Dipsiz, asılsız G.62-1

bī-tekellüf: F. Gösterişsiz, yalansız G.94-6

bī-teḳrīb: F. Nedensiz G.467-1

bī-teḳṣīr: F. Kusursuz, suçsuz G.358-4

bī-temīz: F. İyiyi kötüden ayıramayan

bī-ṭerīḳet: F. Manevi yolda yürümeyen G.419-2

bī-tīr: F. Oksuz R.8-2

bī-tūşe: F. Azıksız G.225-4

bitür-: Kapat-, iyileştir-

bī-vech: F. Nedensiz, sebepsiz G.265-4

bī-vefā: F. Vefasız G.62-1

bī-vefālan-: Vefasız ol- G.58-4

bī-vefālıġ: Vefasızlık G.159-6

bī-vücūd: F. Varlıksız G.530-2

biyābān: F. Çöl, kır G.121-6

bī-yār: F. Yarsız G.471-10

biz: Biz G.225-2

bī-zār: F. Bıkmış, usanmış G.467-2

bī-zavāl: F. Sonsuz, ölümsüz, bengi G.555-8

bī-zebān: F. Dilsiz G.59-1

bī-zinhār: F. Amansız, güvensiz, vefasız G.25-3

bol-: Ol-, bulun- MR.7-1

bostān: F. Bostan, bahçe G.389-2

boş: Boş, dolu olmayan G.245-12

boy: Boy G.454-5

b.-ın belāsın alım: Sevgi ifadesi G.129-2

boya-: Boya-, boya sür- G.442-11

boyan-: Boyan- G.361-5

boyandur-: Boyandır-, boya-, bula- G.494-5

boyat-: Boyat-, boya sürdür- G.419-5

boyın: Boyun G.442-7

b. eg-: Boyun eğ-, uy- G.440-4

boyla-: Ölç- G.263-9

boylaş-: Ölçüş- G.23-1

böhtān: A. bühtān: Kara çalma, yalan, iftira G.17-8

bölük: Bölük, kısım G.158-1

börk: Başlık G.29-2

böyük: Büyük G.4-5

bu: Bu G.49-1

b. cehetden: Bundan dolayı G.453-7

b. gün: Bugün G.420-7

b. gün danla: Bugün yarın G.62-3

b. günlere sal-: Bu durumlara düşür- G.478-7

b. hamı: Bu kadar çok G.229-5

b. ḳeder: Bu kadar TB.1.1-4

b. növ‘: Böyle G.161-7

b. növ‘ ile: Böyle, bu biçimde G.559-9

b. reng: Böyle G.24-10

b. reng ile: Böyle, bu kadar G.119-2

b. resm ile: Bu usul ile, böyle G.66-1

b. sāmān ile: Bu biçimde, böyle G.146-3

b. sebebden: Bu sebepten G.61-3

b. ṭürfe: Şaşılacak şey, yeni şey G.55-4

b. vechden: Bundan dolayı G.42-1

b. yėrde: Burada G.132-9

b. yoldan: Bu yüzden G.407-2

b. yüzden: Bundan dolayı G.140-6

b.-ñġa: Buna G.459-4

bucaġ: Uç, bucak G.500-2

bu‘d: A. Uzaklık G.542-6

budaḳ: Dal G.33-2

buḫaġ: Sakak, çene altı G.288-6

bul-: Bul-, elde et-, sağla- G.450-5

bulaġ: Pınar G.61-2

bulan-: Bulan- MH.5.5-3

bulaş-: Bulaş- G.119-4

buraḫ-: Bırak- R.10-1

būryā: F. Hasır G.48-6

būse: F. Öpücük, öpme, öpüş G.430-7

būstān: F. Bostan, bahçe G.545-4

būte: F. Amaç, nişan atılacak yer G.478-8

2. Dal, budak TC.2.7-4

būy: F. Koku G.298-6

buyur-: Buyur- G.199-5

bük-: Bük-, eğ- G.311-7

bükül-: Bükül-, eğil- G.387-9

bülbül: A. Bülbül TC.3.1-2

bülend: F. Yüksek G.10-6

b. ol-: Yüksel-, uza- G.194-2

bülend-eḫter: F. Talihli, kutlu, mutlu G.365-10

bü'l-heves: A. Heves ve isteği çok G.496-1

bünyād: F. Temel, yapı G.195-3

b. ḳıl-: Başla- G.162-7

bürcī: A. Mısır memluklarından olan bürci memluklar, köle, kul G.558-5

bürhān: A. Burhan, kanıt G.2-1

büryān: F. Kızartılmış, kebap G.85-2

büt: F. Put, güzel, sevgili G.56-5

b.-i Çīn: Çin güzeli G.125-1

büt-ḫāne: F. Putların konulduğu yer G.4-4

büt-kede: F. Puthane, puta tapınılan yer G.65-8

bütün: Bütün, eksiksiz, hepsi G.17-1

C

cā-be-cā: F. Yeri değiştirilmiş G.409-3

cāh: A. Makam, mevki, değer G.175-6

cahān: F. Cihan, dünya G.1-2

c.-ı dut-: Dünyayı ele geçir-, her yana yayıl- G.45-3

cahān-ārā: F. Dünyayı süsleyen G.408-4

cahān-bīn: F. Dünyayı gören G.353-1

cahān-sūz: F. Dünyayı yakan, güneş G.235-2

cāhil: A. Bilgisiz G.60-1

cām: F. Ayak, mey bardağı G.10-5

c.-ı bāde: İçki bardağı G.168-4

c.-ı cahān-nümā: Dünyayı gösteren kadeh G.247-4

c.-ı mėy: İçki bardağı G.104-3

c.-ı mėy çek-: İçki iç- G.558-4

c.-ı şerāb: İçki bardağı G.298-5

cāme: F. Elbise, giysi G.7-1

cān: F. Ruh G.1-6

c. al-: **1.** Öldür- G.127-1

2. Kendinden geçir-, aşırı çekici ol- G.36-3

c. apar-: **1.** Öl- G.85-1

2. Yaşa-, kurtul- G.264-5

c. bāzārı: Herkesin kendi canının kaygısına düştüğü ve kendini kurtarmaya çalıştığı bir durum

c. çek-: Öl- G.42-14

c. çıḫ-: Öl- G.314-4

c. neḳdi: En değerli olan şey G.155-7

c. pāresi: Can parçası G.125-2

c. riştesi: Vücudu birbirine bağlayan bağ G.179-5

c. u dilden: İçten, yürekten G.3-8

c. vėr-: 1. Canı feda et- G.123-3

2. Dirilt- G.184-8

3. Öl- G.208-7

c.-a doy-: Canından bez- G.350-1

c.-a minnet: Sevinme ifadesi G.124-4

c.-a yėt-: Bık-, usan- G.32-1

c.-a yėtiş-: Usan- G.220-10

c.-a yėtür-: Bıktır-, usandır- G.173-1

c.-dan: İçtenlikle G.474-3

c.-ı bī-nefes: Aciz, beceriksiz, biçare, zavallı G.230-3

c.-ı cahān: Dünyanın ruhu, sevgili G.407-16

c.-ı çıḫ-: Öl- G.73-5

c.-ı üzül-: Çok yorul-, yıpran-, gücünü yitir- G.248-3

c.-ını al-: Öldür-, hayatına son ver- G.480-5

c.-uñ ṣedḳesi: Yemin ifadesi G.538-2

cānān: F. Sevgili G.43-4

cānāne: F. Canan, sevgili, gönül verilmiş G.172-1

cān-beḫş: F. Hayat bağışlayan, can veren G.33-5

cān-fişānlıġ: Çok çalışma, özveri G.247-2

cānī: A. Cinayet işleyen

c. düşmen: Pek düşman, cana kasteden düşman G.59-6

cānib: A. Yan, yön, taraf G.99-5

c.-in dut-: Yan tut- G.99-5

cā-nişīn: F. Birinin yerine geçen G.3-6

cān-sūz: F. Can yakıcı G.471-6

cavān: F. Genç G.44-8

cāvdān: F. Daimi kalacak olan, sonrasız G.16-2

cāvīd: F. Sonu olmayan, sonsuz G.559-17

cāvīdān: F. Daimi kalacak olan, sonrasız G.422-9

cāvidān: F. Daimi kalacak olan, sonrasız G.82-2

ce‘be A. ca‘be: Ok torbası, kutu G.257-9

cebin: A. Alın G.77-4

cefā: A. Büyük sıkıntı, üzgü, eziyet, zulüm G.98-1

c. çek-: Eziyet çek- R.8-1

cefā-cū: F. Cefa arayan, eziyet yapan G.30-4

cefā-pīşe: F. Zalim, üzüntü veren G.51-6

cehd: A. Çaba, çabalama G.313-2

cehennem: A. Tamu G.195-7

cehet: A. Cihet, yan, yön G.150-5

celāl: A. Ululuk, yücelik G.559-7

cellād: A. Ölüm cezası verilenleri öldüren kişi G.20-2

cem': A. Toplama, toplam, toplanmış G.68-6

c. ol-: Bir yere toplan- G.91-2

cemāl: A. Yüz güzelliği G.33-4

cem'iyyet: A. Cemiyet, topluluk G.38-3

c.-i ḫāṭır: Dikkat toplaşımı G.72-1

c.-i perīşān ol-: Dağıl- G.286-1

c.-in perīşān ėt-: Dağıt- G.266-1

cenāb: A. Hazret G.104-13

cennet: A. Cennet, uçmak G.51-4

cerāḥet A. cerāḥat: Yara G.383-5

ceres: A. Çan G.41-7

ceste ceste: F. Yavaş yavaş, parça parça, azar azar G.178-3

cevāb: A. Yanıt G.127-3

c.-ın vėr-: Yanıtla- G.127-3

cezbe: A. Bir duygu veya bir inanışın etkisiyle aşırı ölçüde coşup kendinden geçme durumu G.71-4

cīb A. Ceyb: Yaka MH.4.8-3

cidāl: A. Savaşma, çekişme, mücadele, çarpışma

c. ėt-: Savaş-, çekiş-, mücadele et-, çarpış- G.459-4

ciger: F. Ciğer, yürek G.42-12

c. ėyle-: Cesaret et-, yüreklen- G.401-5

c. ḳanı: Ciğer kanı, tasa, sıkıntı G.499-3

c. kebāb ol-: Sıkıntı içinde ol- MH.1.1-2

c. leḫti: Ciğer parçası G.234-3

c. olma-: Kork- G.211-3

c. pāreleri: Ciğer parçaları G.121-5

c.-in ḳan ėt-: Kaygılandır-, uz- G.216-1

ciger-gāh: F. Ciğerin bulunduğu yer, sine G.407-15

ciger-ḫˇār: F. Tasa çeken, sıkıntılı, alçak G.163-6

cilve: A. Kırıtma, naz, görünme, belirme, yansıma, ortaya çıkma, tecelli G.130-1

c. ėyle-: Kırıt-, naz yap- MH.1.6-2

cilve-gāh: F. Cilve yeri, kırıtma yeri G.129-5

cism: A. Cisim, beden, gövde G.121-4

cövher A. cevher: **1.** Cevher, değerli taş, inci G.37-5

2. Öz G.307-1

cövlān A. cevelān: Dolaşma, dolanma, gezinme, koşuşturma G.2-3

c. ėt-: Cevelan et-, koşuştur-, dolan- G.2-3

cövr A. Cevr: Cefa, eziyet, sıkıntı, üzüntü, zulüm G.69-8

cövşen: F. Savaş giysisi G.515-2

cūd: A. Cömertlik G.2-6

cuġd: A. Baykuş G.307-7

cūş: F. Coşma, kaynama, taşma G.92-4

c. ur-: Kaynaş-, karış-, coş-, sinirlen-, tasalan- TC.1.2-6

c.-dan düş-: Çoşma-, kaynama- G.230-6

c.-ı bahār: İlkbahar çoşkusu G.528-1

c.-ı nov-bahār: İlkbahar coşkusu G.207-3

cūybār: F. Irmak, ırmak kenarı G.207-4

cüdā: F. Ayrı, ayrılmış G.335-3

c. düş-: ayrı düş- G.458-5

cüdālıġ: Ayrılık, ayrılmışlık G.169-7

Cüm'e A. Cum'a: Cuma günü TC.2.1-6

cümle: A. Bütün, hep, herkes G.3-9

cünūn: Delilik G.44-9

cür'e cür'e A. cür'a cür'a: Yudum yudum, içim içim G.232-1

cür'et: A. Yüreklilik, ataklık, cesaret G.39-1

c. ėt-: Cesaret et-,korkmadan giriş- G.529-6

cürm: A. Suç G.126-7

cüst-ü-cū: F. Araştırma, arama G.99-11

cüst-ü-cūy: F. Arayıp sorma, araştırma, arama G.329-4

Ç

çaġ: **1.** Sağ G.22-7

2. Zaman, dönem G.75-3

ç. ėyle-: Dinç ve sağlıklı et- G.230-1

çaġur-: Çağır- G.440-6

çāh: F. Kuyu G.558-2

ç.-ı ġebġeb: Çene çukuru G.315-1

ç.-ı zeneḫdān: Çene çukuru G.118-1

çāk: F. Yırtık, yarık, çatlak G.39-2

ç. ėyle-: Yırt- G.84-3

ç.-ı girībān: **1.** Yaka yırtmacı, yaka G.85-7

2. Yaka yırtmak G.517-5

ç.-ı sīne: Yaka yırtmacı, yaka G.60-3

çāker: F. Kul, köle G.466-7

çaḳla-: Sağ ol- G.491-5

çaḳur-: Çağır- G.399-4

çal: Çalma, yağmalama

ç. u çap ėyle-: Çalıp çap-, koştur-, yağmala- G.466-6

çalıcı: Hırsız G.427-3

çalın-: Vurarak ses çıkartıl- R.3-2

çanaġ: Çukurca kap G.245-12

çap-: **1.** Akın et-, soy-, yağmala- G.500-4

2. Del-, yar- G.500-4

3. Koştur- G.127-5

çār ḫem: F. Dört büklüm, güreşte bir taktik G.96-6

ç. bol-: Dört büklüm ol- G.96-6

çār ḫiyābān: F. Meydan, dört yol, kavşak TC.2.7-4

çāre: F. Çözüm yolu G.13-3

ç. ėyle-: Çare et-, çare bul-, kurtuluş yolu bul- G.215-4

ç.-sin ḳıl-: Çaresini bul- G.494-5

çārelen-: Çözül- G.66-3

çār-mövce: F. Dört dalga, tufan, deniz tufanı G.116-4

çaş-: Şaş-, şaşır- G.29-1

çāşni: F. Lezzet, tat, tadımlık G.97-2

çay: Irmak TC.1.5-5

çėhre: F. Yüz, sima G.38-3

çek-: **1.** Çek-, yürüt- G.90-7

2. Çiz-, resim yap- G.90-7

3. Eziyet çek-, sıkıntı çek- TC.1.5-4

4. Katlan- G.90-4

5. Tart- G.421-6

çek çek: Yansıma sesi G.393-4

çekin-: Çekin-, kaçın- G.393-7

çekiş-: Çekiş- G.91-3

çemen: F. Çimen G.7-3

çenber: F. Halka, kasnak

ç. ėt-: Halka yap- G.476-8

çeng: F. Çalgı aletlerinden, bir saz çeşidi G.194-1

çep: F. Sol

ç. ü rāst: Sağ ve sol, sürekli G.97-1

çerḫ: F. Çark, tekerlek, felek, gök, dönen, talih G.6-6

ç.-e çek-: Bile- G.233-6

ç.-i Çāçī: Türkistan'da Çaç şehrinde yapılan ünlü yay G.96-6

ç.-i felek: Gökyüzü, talih G.117-1

ç.-i gerdān: Dönen gök, felek G.268-9

ç.-i gerdūn: Gök, felek G.123-1

ç.-i kec-reftār: Uyumsuz G.542-3

ç.-i mīnā-reng: Mavi gök G.416-7

çėşm: F. Göz G.2-7

ç. aç-: Fırsat bul-, kendine gel-, uyan- G.157-1

ç. ü çırāġ: Görme kaynağı G.36-5

ç.-i bīnā: Aydın ve gören göz G.125-5

ç.-i görmesüñ: Gözü tutulsun, kargış ifadesi G.355-3

ç.-i mest: Esrik göz G.150-3

ç.-i şūr: Kötü göz, kutsuz göz, kıskanç göz G.141-8

ç.-i ter: Ağlar göz G.85-2

ç.-i zeḫm: Nazar değme G.433-9

ç.-in çırāġı: Göz ışığı G.69-4

ç.-in merdümi: Gözbebeği G.238-2

ç.-ine düş-: Gözüne çarp- TC.3.2-2

ç.-ümde: Gözümde, bana göre G.303-4

çėşme: F. Pınar G.5-4

ç.-yi ḥėyvān: Bengi suyun pınarı G.213-3

ç.-yi ḫorşīd: Güneş yuvarlağı, güneş'in uzaktan düz görülen yüzü, günesin parıltısı G.164-2

ç.-yi kövs̱er: Kevser pınarı G.385-6

ç.-yi sīm-āb: Cıvalı ve öldürücü pınar G.250-9

çetr: F. Gölgelik, şemsiye G.257-5

çevre: Çevre, dolayı G.95-7

ç.-sini dut-: Etrafını sar-, etrafını al- G.486-1

çevür-: Çevir- G.244-3

çıḫ-: Çık- G.1-3

çıḫar-: Çıkar- G.474-7

çıḫart-: Çıkar- G.549-4

çırāġ: F. Çıra G.15-1

ç.-ı dāġ: Sıcak çıra G.70-1

ç.-ı yansun̂g: Ocağı sönmesin, alkış ifadesi G.500-1

ç.-ın yandur-: Mutlu et, ocağını aydınlat-, neslini devam ettir- G.513-5

ç.-ının ışıġın kes-: Ocağını söndür- G.385-5

çırāġān: F. Etrafı aydınlatma, şenlik, Kandil donanması G.121-5

Çīn: Çin, ülke adı G.76-8

çīn: F. Kıvrım, büklüm, çatıklık, buruşukluk, düğüm G.50-7

ç. çīn: Buruşuk, kıvrımlı G.186-5

ç.-i cebīn: Alın buruşukluğu G.17-6

çin: Kez, sıra, doğru G.21-4

çinān-çi: F. Öyle ki, eğer G.397-9

çoḫ: Çok G.57-4

çoḳ: Çok G.12-3

çöl: Çöl G.108-4

ç.-lere sal-: Yurdundan yuvasından et- G.477-1

çövgān: F. Çevgan, cirit oyunlarında atlıların birbirlerine attıkları değnek G.69-9

çūb: F. Ağaç değnek, sopa R.4-2

çulḳaş-: Birbirine karışmak, kucaklaş- G.479-5

çü: F. Ne zaman ki R.7-1

çün: F. **1.** Çünkü, şu sebepten ki G.63-5

2. Eğer G.130-3

3. Gibi G.280-4

4. Ne zaman ki G.131-1

çürü-: Çürü-, bozulup dağıl- G.429-7

D

da: Da, de G.531-4

dad: Tat G.111-8

dād: F. Adalet, doğruluk, sızlanma G.137-1

d. bī-dād: Feryat, figan, inleme, bağırıp çağırma G.137-1

d. ėyle-: Adaletli davran-, feryat et- G.328-1

d. u bī-dād: Feryat, figan, inleme, bağırıp çağırma G.301-3

d.-a gel-: Feryat et-, bık-, usan- G.398-6

d.-ın vėr-: Hakkını ver-, haklı olduğunu onayla-, adaletli davran- G.314-8

d.-ına yėtiş-: İmdadına yetiş- G.375-4

dad-: Tad- G.52-2

d.-a getür-: İnlet-, bıktır-, usandır- G.301-3

dād-h̆āh: F. Adalet isteyen G.9-3

dadlu: Tatlı G.7-2

daġ: Dağ, yer çıkıntısı G.12-4

d.-lara düş-: Evinden yurdundan ol- G.455-1

dāġ: F. Kızgın bir demirle vurulan damga, iyileştirmek için vücudun hastalıklı bölümünde kızgın bir araçla yapılan yanık, iz, sıcaklık, çok sıcak, büyük üzüntü, acı G.25-6

d. çek-: Acı çek- G.421-5

d.-ı dil: Gönül yarası G.39-3

d.-ı hicrān: Ayrılık acısı G.423-4

d.-ı nehān: Gizli yara, iç acısı, iç sıkıntısı G.370-7

d.-ını baġrına bas-: Yürekten yaralan-, özlemini çek- G.297-2

dağı: Da, daha, artık G.500-10

dağıl-: Dağıl- G.291-5

dağıt-: Dağıt- G.38-3

dāġla-: Yak-, acı ver- MH.3.3-1

dāġ-perdāz: F. Acıyı gösteren G.305-19

daḫı: **1.** Artık G.173-1

2. Dahi, daha, da, hatta G.17-2

dāḫil: A. **1.** Dahil, dahi G.270-5

2. İç, içeri, içinde G.122-9

d.-i eġyār: Yabancılar içinde G.122-9

daldalan-: Arkalan- G.58-2

dām: F. **1.** Tuzak G.48-3

2. Evcil hayvan G.44-5

d. çek-: Tuzak kur- G.144-4

d. ile ded: Evcil ve yabanı hayvanlar G.44-5

dāmān: F. Etek G.76-7

d. destine dut-: Sığın-, uy-, yönel-, yardım iste- MH.3.3-3

d.-ı ele düş-: Kavuş- G.264-4

d.-ı elinden dut-: Yardım et- G.270-6

d.-ı ṣeḥrā: Çöl tarafı G.115-1

d.-ın dut-: Engel ol-, başvur-, katıl-, sığın- G.461-5

d.-ını ḳoyma-: Eteğini bırakma-, bırakma- G.382-5

d.-ını yıġ-: Yüz çevir-, çekin-, ilişkiyi kes- G.457-3

damar: Damar G.559-13

dāmen: F. Etek G.21-3

d. ter ol-: Kirlen-, günah işle- G.211-2

d. ur-: Körükle- G.15-4

d.-i ṣeḥrā: Çöl tarafı G.295-1

d.-in bėle ur-: Hazırlan-, giriş- G.548-2

d.-in çek-: Ayrıl-, salıver-, bırak, uzak dur-, yüz çevir- G.480-7

d.-in dut-: Engel ol-, başvur-, katıl-, sığın- TB.2.7-7

d.-in yıġ-: Yüz çevir-, çekin- G.255-4

dāmen-gīr: F. Eteğe yapışan, etek tutan, engel G.60-2

dāmen-kėşān: F. Salınarak, kırıtarak, büyüklenerek G.170-6

dan-: İnkar et- G.35-5

dan: tan, sabah esen serin esinti

d. yėli: Tan yeli, sabah esen serin esinti G.484-14

dānā: F. Bilici, bilgin G.9-8

dāne: F. Kuş yemi, tohum, çekirdek, tahıl, tane G.63-1

d. göher: İnci tanesi G.134-4

d.-yi gövher: İnci tanesi G.412-3

d.-yi ḫāl: Ben tanesi G.80-8

d.-yi tesbīḥ: Tespih tanesi G.373-3

dānelen-: Tane ol- G.239-3

dāniste: F. Bilerek, bile bile, isteyerek G.297-6

dāniş: F. Bilim, bilgi TB.2.5-2

danla: Sabah, yarın G.155-4

dapşur-: Tapşır-, emanet et- G.340-8

dār: F. Asmak için dikilen direk G.22-5

dāru'l-emān A. dārü'l-emān: Güvenli ev G.13-3

dāru'l-ḳerār A. dārü'l-ḳarār: Huzur yeri, karar yeri, ahret G.525-1

dāru's-sürūr A. dārü's-sürūr: Sevinme yeri, cennet G.462-6

dāru'ş-şefā A. dārü'ş-şifā: Şefa yeri, iyileşme yeri, hastane G.13-3

dāstān: F. Destan, hikaye G.149-7

daş: Taş G.35-6

d.-a çal-: **1.** Bile- G.233-6

2. Mahvet-, yok et- G.104-6

d.-dan daşa çal-: Yok et- G.29-1

d.-ını at-: Bitir-, unut- G.419-1

daş bağırlu: Taş yürekli, acımasız G.41-2

daş-: Taş- G.29-3

daşḳun: Taşkın G.37-6

daşla-: At-, dök- G.95-1

datlu: Tatlı G.393-5

dāv: F. Nerd oyunundaki sıra G.276-5

d. çek-: Nerd oyununda sırası geldiği zaman oyna- G.276-5

davā A. devā: İlaç, çare G.13-5

d. vėr-: İyileştir- G.135-1

da'vā: A. İddia, sav G.261-5

d.-yı bī-me'nī: Saçma iddia G.261-5

Dāvūd: Hz. Davut G.43-7

dayağ: Dayanak, arka G.245-9

dayan-: **1.** Katlan- G.146-1

2. Yaslan- G.356-3

dāyim A. dāim: Devamlı, sürekli G.72-5

dāyir A. dāir: Dair, dönen G.1-2

d. ol-: Düzene konul-, kurul-, çevril- TB.2.5-4

dāyire A. dāire: Daire, çember, alan G.559-14

dė-: De-, söyle- G.51-2

diye diye ḳal-: Sözünü dinleteme- G.537-6

debistān: F. Mektep, okul G.137-2

ded: F. Yabani hayvan G.44-5

d. ü dām: Yabanı ve evcil hayvanlar G.62-4

def: F. Tef, zilli bir kasnağa geçirilmiş kursak zarından oluşan çalgı G.131-1

def': A. Savma, savuşturma G.28-5

d. ėyle-: Sav-, savuştur- G.28-5

d. ol-: Savuş-, çekilip git- G.34-4

defter: A. Defter G.276-4

deg-: Eş değerde ol- G.145-2

degirmen: Değirmen G.456-4

degül: Değil G.2-2

dehān: F. Ağız G.110-3

dehen: F. Ağız G.510-6

dėhḳān: F. Ekinci, çiftçi, köylü, köy ağası G.535-6

d.-i ezel: Cennetin kapıcısı G.535-6

dehr: A. Çok uzun zaman, dünya, devir G.19-2

del-: Del- G.80-10

delīl: A. Kanıt G.42-7

delü: Deli G.320-1

delük: Delik G.473-3

delülik: Delilik R.1-1

dem: F. Nefes, soluk, an, uç G.1-4

d. ur-: **1.** Konuş- G.195-9

2. Nefes çek-, soluk al- G.328-3

d.-i cān-behş: Can veren nefes G.278-2

d.-i ʿĪsī: Hz. İsa'nın can veren nefesi G.261-4

d.-i Rūḥu'l-Ḳüdüs: Hz. Cebrail'in nefesi G.511-6

d.-i şemşīr: Kılıç ucu G.510-8

d.-i tīġ: Kılıç ucu G.91-3

dem-ā-dem: F. Sık sık G.3-6

demāġ: F. burun G.49-1

d. çaġ: Sağlıklı, neşeli G.285-5

d.-ı yan-: Arzusuna ulaşama-, umutsuzluğa düş-, çok acı çek- G.164-5

dem-be-dem: F. Sık sık G.2-5

dem-sāz: F. Uygun, sırdaş, arkadaş G.33-3

denāʿet: A. Alçaklık G.499-9

denī: A. Alçak, kötü, kişiliksiz G.415-6

der: F. Kapı G.122-6

der-: Derle, kopar-, topla- G.122-7

derā: F. Çan, çıngırak G.473-7

der-be-der: F. Yaşayışı ve davranışı düzensiz G.24-7

d. düş-: Yurdunda yuvasından ol G.24-7

d. sal-: Yurdunda yuvasından et- G.528-7

derd: F. Dert, kaygı, tasa, hastalık, üzüntü G.25-6

d. bil-: Acı çekmiş ol- G.524-6

d.-i çek-: Kaygılan-, acı çek-, acıya katlan- G.170-5

d.-i dil: Gönül tasası G.32-1

d.-i dil ėt-: Acısını paylaş-, dertleş- G.210-9

d.-i girān: Ağır acı G.345-1

d.-i hicr: Ayrılık acısı G.263-8

d.-i ser: Sıkıntı, baş ağrısı G.56-1

d.-i ser çek-: Dert ve sıkıntı çek-, rahatsız ol- G.296-7

d.-i ser vėr-: Sıkıntı ver- G.86-1

d.-ine düş-: Derdine düş, tutul- G.323-7

derd-mend: F. Tasalı, kaygılı, dertli G.346-8

derd-senc: F. Derdi ölçen G.305-19

der-gāh: F. Eşik R.12-2

der-geh: F. Eşik G.559-1

derīġ: F. Esirgeme

d. ėt-: Esirge- G.19-3

dermān: F. İlaç, çare G.20-3

d. ėt-: İyileştir-

ders: A. Ders, okulda öğretilen bilgi

d.-in revān ėyle-: Dersini ezberle- G.198-5

derūn: F. İç, içeri G.491-2

dervīş: F. Kimsesiz, yoksul, eren G.44-1

deryā: F. Deniz G.1-5

d. deryā: Çok, geniş G.399-2

d.-yı eḫżer: Yeşil deniz, gök G.514-6

d.-yı müḥīṭ: Okyanus TB.2.6-3

d.-yı ‘ümmān: Umman denizi G.27-3

deryā-çe: F. Göl, küçük deniz TC.2.6-3

deryā-dil: F. Gönlü geniş, her şeyi hoş gören G.226-2

deryā-kėş: F. Çok içki içen G.219-6

deryālan-: Deniz ol- G.66-4

deryā-mis̱āl: F. Deniz gibi G.506-5

dest: F. El G.305-15

d. ü girībān ol-: Duçar ol-, tutul-, yakalan- G.170-5

d.-inden çek-: Onu bırak- G.484-11

destān-serā: F. Hikaye ve destan anlatan G.473-1

destār: F. Sarık, mendil G.219-5

dest-bürd: F. Üstünlük, çalma, hırsızlık G.118-3

deste: F. Demet, tutam, takım G.387-8

destūr: F. İzin, buyruk TB.1.5-4

deşt: Çöl, bozkır G.44-9

de‘vī A. da‘vī: İddia, sav G.261-2

dėyr: A. Kilise, manastır G.117-5

dırnaġ: Tırnak G.384-5

dīdār: F. Yüz, çehre, görme, görüşme G.51-4

dīde: F. Göz G.3-3

diḳḳet A. diḳḳat: Dikkat, uyanıklık, incelik G.422-6

diḳḳetlü: Dikkatli, özen gösteren G.93-3

dil[1]: dil, tat alma organı G.267-7

d. aç-: Konuş-, cesaretle konuş-, yalvar- G.206-3

d. anla-: Anlayışlı ol-, kavra- G.297-3

d. bil-: Anlayışlı ve çabuk sezişli ol- G.111-4

d. tök-: Dil dök-, yalvar- G.319-5

d. vėr-: Söz ver-, söz hakkı ver- G.59-1

d. yıġ-: Sus- G.473-7

d.-den dile düş-: Dilden dile dolaş-, ünlü ol- G.323-2

d.-den dile sal-: Dilden dile düşür- TC.2.4-1

d.-den düş-: Yorul- G.523-7

d.-den sal-: Yor- G.17-1

d.-e gelme-: Anlatılama- G.352-4

d.-i dut-: Konuşabil-, dili var- G.531-7

d.-i dutma-: Dili tutul-, konuşama- G.264-3

d.-i lāl ol-: Dili tutul- G.249-4

d.-in kes-: Sus- G.272-6

d.-ine gel-: Söyle-, istemeden söyle- G.17-8

d.-ini lāl ėyle-: Sustur- G.304-2

d.-ler dutul-: Konuşama- G.97-3

d.-lere sal-: Dillere düş-, konuşulacak konu yap- G.210-2

dil[2]: F. Yürek G.10-3

d. götür-: Unut- G.483-2

d. olma-: Kork- G.211-3

d. oyna-: Keyiflen-, sevin- G.131-1

d. ü demāġ: Heves, takat G.285-2

d. sındur-: Kalbini kır-, incit- G.466-3

d.-i dü-nīm: İkiye bölünmüş yürek, ıstıraplı ve ürkmüş yürek G.401-7

d.-i ḫūnīn: Üzülmüş ve darılmış yürek G.406-4

d.-i zār: Tasalı gönül, zavallı gönül G.340-8

dil-ārā: F. Gönül süsleyen, sevindirici, sevgili TB.2.3-1

dil-ber: F. Gönül alan güzel G.38-9

dil-cū: F. Gönül çeken, gönül arayan G.324-5

dil-dāde: F. Aşık G.284-2

dil-dār: F. Birinin gönlünü almış, sevgili G.22-7

dil-dārlıġ: Sevgili olma, gönül alma G.104-6

dile-: İste- G.26-1

dil-figār: F. Üzüntülü, düşünceli, dağınık G.537-1

dil-germ: F. İstekli, umutlu G.217-5

dil-germlıġ: İsteklilik, umutluluk G.217-5

dil-gīr: F. Gönle sıkıntı veren, gönlü tutulmuş, gücenmiş olan, kırgın G.105-6

d. ol-: Kırıl- G.484-9

dil-güşā: F. Gönül açan G.9-2

dil-güşālıġ: İç açıcılık G.169-8

dil-ḫeste: Gönlü yaralı G.470-2

dil-kėş: F. Gönül çeken G.406-1

dilleş-: Karşılıklı tatlı tatlı söyleşmek G.23-1

dilmaç: Dilmaç, çevirici G.177-6

dil-nişīn: F. Gönülde yer tutan G.1-6

dil-rübā: F. Gönül alan, gönül kapan G.324-5

dil-rübālıġ: Gönül alma, gönül kapma G.33-5

dil-serd: F. Umutsuz, isteksiz G.426-6

dil-serdlıġ: Umutsuzluk, isteksizlik G.17-9

dil-siyāh: F. Kötülük isteyen, kötü yürekli, dugusuz G.515-11

dilsiz: Suskun, utangaç TB.1.5-9

dil-sūḫte: F. Yüreği yanmış, tasalı G.121-7

dil-sūz: F. Gönül yakan, yürek yakıcı G.442-13

dil-teng: F. Gönlü darda olan, sıkıntılı G.194-9

dimāġ: A. Beyin, akıl, zihin G.294-5

dīn: A. Din G.1-1

d. apar-: Dinden çıkar- G.462-2

din-: Konuş- G.148-3

dīnār: A. Eskiden kullanılan altın para G.212-5

dindür-: Konuştur-, avut- G.255-2

dinle-: Dinle- G.210-7

dīr-āşnā: F. Çabuk kaynaşmayan G.169-9

direḫşān: F. Dırahşan, parlak, parlayan G.177-3

dirhem: A. Bir tür gümüş para G.405-4

diri: Diri, yaşayan G.320-1

diril-: Diril- G.465-1

dirilt-: Dirilt- G.184-4

dīrīn: F. Eski G.208-2

diş: Diş G.55-3

dīv: F. Dev, şeytan G.273-5

dīvān: A. Şiir kitabı, yüksek idare meclisi G.13-2

dīvāne: F. Deli G.11-9

d. ėt-: Deli et-, çılgına çevir- TB.2.3-7

d. ḳıl-: Delirt- G.161-1

dīvānelen-: Delir- G.239-1

dīvār: Duvar G.22-4

diyār: A. Ülke

dodaġ: Dudak G.393-5

doġra-: Doğra-, keserek parçala- G.20-2

doġrı: Doğru G.106-4

doḳuz: Dokuz G.356-3

dol-: Dol- G.353-9

dolan-: Dön-, dolan- G.14-5

dolaş-: Birbirine karışararak güç çözülür duruma gel-, sarıl- G.119-1

doldur-: Doldur- G.69-4

dolu: Dolu TC.2.4-2

doy-: Doy-, kan-, usan- G.235-8

dögün: Yara G.52-5

dön-: **1.** Değiş- G.510-9

2. Dön-, dolaş- G.10-4

3. Sap-, yüz çevir-, vazgeç- G.91-9

dönder-: Çevir- G.386-1

dörd: Dört G.357-5

dört: Dört G.33-1

d. cānib: Dört taraf, dört yan TC.2.7-6

d. yan: Dört traf, her yan G.544-4

dörtlü dört yan: Dört taraf, her yan G.474-9

döşen-: Yere seril- TC.2.9-5

dövlet A. devlet: Mutluluk, talih, büyüklük, mal, servet, güç, iktidar, erk G.13-8

d.-i bīdār: Bahtlı, bahtı açık G.405-8

dövletlü: Kutlu, erkli, varlıklı G.501-4

dövr A. devr: **1.** Devir, dönem G.177-5

2. Etraf, çevre G.117-3

d.-i dövrān: Zaman, talih G.123-1

d.-i felek: Göğün ve dünyanın dönmesi G.155-5

d.-i gerdūn: Gök ve yıldızların dönmesi, dünya G.257-4

d.-i rūzgār: Tali, kader, şans, dünya dönemi G.57-1

d.-i rūḫ: Yüzün etrafı G.441-2

d.-i sipėhr: Gök dönmesi, dünya dönemi G.130-1

d.-i zamān: Tali, kader, şans G.110-6

dövrān A. devrān: Devran, devir, felek, zaman, dünya G.17-3

d. gėç-: Zaman geç- G.471-8

döz-: Bekle-, katlan- G.24-6

du'ā: A. Tanrı'ya yalvarma, yakarma G.12-1

du'āçı: Tanrıya yalvaran kimse G.558-7

dūd: F. Duman G.25-7

dūdmān: F. Hanedan, sülale, ev G.193-2

dūn: A. Alçak, aşağılık G.116-6

dūn-fiṭret: F. Aşağılık G.386-5

dūn-himmet: F. Gayretsiz, himmetsiz, aşağılık, nankör, cimri G.144-3

dūn-perver: F. Kötü kimseleri koruyan G.61-6

dur-: **1.** Dur- G.46-3

2. Kalk- G.47-9

d.-maġ u düş-: Düşüp kalk- G.397-6

d.-ub otur-: Vakit geçir-, arkadaşlık et- G.166-5

dūr: F. Uzak

d. ol-: Uzak ol-, uzak düş- G.141-8

dūr-bīn: F. Uzak gören G.501-3

dūr-gerd: F. Uzaklarda dolaşan G.228-1

dūr-nümā: F. Uzağı gösteren TC.2.5-2

dūst: F. Arkadaş, dost G.123-8

dustaġ: Tutsak G.138-1

dūstlıġ: Dostluk G.89-4

dut-: **1.** Sun- G.77-3

2. Tut-, ele geçir- G.405-4

3. Var say- G.203-4

dutul-: Canı sıkıl- G.207-14

duz: Tuz G.52-2

dūzeḫ: F. Tamu G.241-5

dūzeḫ-fürūz: F. Cehennemi alevlendiren G.116-2

duzlu: Tuzlu, sevimli, şirin G.7-2

dü-bālā: F. İki kat G.23-4

düçār: F. Tutulmuş, yakalanmış G.16-8

d. ol-: Tutul-, yakalan- G.157-7

dügün: Düğüm G.207-13

dükān A. dükkān: İş yeri, satış yeri

d. baġla-: Kazancını kes-, yararını engelle- G.266-1

dümūr A. dumūr: Körelme, yok olma

d. ol-: Körel-, yok ol- G.559-13

dün: **1.** Dün G.309-4

2. Gece TC.3.4-4

dünen: Dün G.319-6

dünyā: A. Dünya G.96-5

dür, dürr: F. İnci G.280-4, G.1-5

dürd: F. Tortu, çöküntü G.330-7

d.-i mėy: İçki tortusu G.114-4

dür-dāne: F. İnci tanesi G.81-10

dürdī-kėş: F. İçki içen G.526-2

dürd-kėş: F. İçkinin tortusuna kadar içen, içki içen G.28-7

dür-efşān: F. İnci saçan TC.2.6-6

dü-reng: F. İki renkli G.462-4

düş-: **1.** Düş-, yere seril- G.323-5

2. Oturup kalk-, birlikte ol- G.323-4

3. Rastlanıl-, karşılaşıl- G.338-4

düşmen: F. Düşman G.6-6

d. ol-: Düşman ol- G.5-7

d.-i cān: Can düşmanı G.139-8

düşnām: F. Sövme G.97-2

düşvār: F. Güç, zor G.159-6

dü-tā: F. İki kat, iki büklüm G.13-9

düz: Doğru G.45-1

düz-: Diz- G.257-2

E

ebced-ḫ͘ān: F. Ebced okuyan, mektebe yeni başlayan, acemi G.137-2

ebed: A. Sonsuz, sonsuzluk G.317-5

ebedī: A. Sonsuz, ölümsüz, bengi G.251-17

‘ebeṣ: A. Abes, gereksiz, yersiz, boş, boşuna

‘e. yėre: Boşuna G.63-5

ebleh: A. Budala, aptal G.179-2

ebr: F. Bulut G.1-5

e.-i ėḥsān: Lütuf bulutu G.170-8

ebrār: A. İyiler, özü sözü doğru olanlar G.438-7

ebreş: A. Alaca benekli at G.230-3

ebrū: F. Kaş G.66-1

e.-ya çīn ur-: Somurt-, suratını as- G.288-1

ebrū-kemān: F. Yay gibi kaşları olan G.123-9

‘ecāyib A. ‘acāib: Benzeri görülmeyen, şaşırtıcı TC.3.2-2

ė‘cāz A. i‘cāz: Mucizelik, şaşırtmak G.436-6

ė. ėt-: Mucize yarat-, şaşır- G.33-5

ė‘cāz-āferīn: F. İ‘caz-aferin, mucize yaratan G.2-1

‘eceb A. ‘aceb: Şaşma, hayret verici, hayret ifadesi G.142-2

ecel: A. Tanrı tarafından takdir edilen ölüm vakti G.256-4

ecr: A. Ücret, karşılık G.233-4

‘ecz A. ‘acz: Güçsüzlük, beceriksizlik, iktidarsızlık, yapamamak G.33-6

‘e. ėt-: Dile- G.104-4

eczā: A. Bölümler, parçalar G.504-3

e.-yı terkīb: Vücudun parçaları G.100-2

edā: A. Naz, kırıtma, anlamlı iz, im G.301-7

e. ėt-: Borcunu öde-, öde- G.366-7

edeb: A. Edep, incelik G.271-6

‘edem A. ‘adem: Yokluk, olmama, bulunmama G.207-6

‘edn A. ‘adn: Oturulan yer, sonrasız G.558-2

efġān: F. Figan, ağlayıp inleme G.299-1

e. çek-: İnle- G.90-5

efgār: F. Yara, yaralı, incinmiş

e. ėt-: incit-, üz-, yarala- MH.4.4-3

eflāk: A. Felekler, gökler G.63-1

Eflāṭun: A. Ünlü yunan filozofu G.137-2

efsāne: F. Söylence

efsūn: F. büyü G.7-4

efsūs: F. **1.** Özleyiş, pişmanlık G.243-12

2. Yazık G.235-9

e. ḳıl-: Üzül-, alay et- G.265-5

efsürde: F. Soluk, donmuş G.133-3

efsürde-dil: F. Kalbi donmuş, gücenmiş G.433-4

efsürdelen-: Sol-, don- G.447-1

‘efv A. ‘afv: Bağışlama G.558-8

efyūn: F. Afyon, haşhaş sütünün birikmesinden ibaret bir madde G.254-5

efzūn: A. Fazla, çok G.243-11

e. ol-: Art- G.221-6

eg-: Eğ- G.59-9

eger: F. **1.** (bağlaç) Ya, ise de G.52-1

2. Eğer G.12-6

eger ne: F. Yoksa G.176-9

egerçi: F. Gerçi, ise de G.3-9

egle-: Avut-, oyala- G.60-2

eglen-: Avun-, oyalan-, durup dinlen-, otur-, egleş- G.15-3

eglence: Eğlence G.497-2

egri: **1.** Doğru olmayan, hırsız G.427-3

2. Düz olmayan, eğri G.29-2

egrice: Az eğri olan G.46-4

eġyār A. aġyār: Yabancılar G.22-4

eḥāṭe A. iḥāṭa: Kuşatma, sarma, çevirme G.129-7

eḥbāb A. aḥbāb: Sevilenler, dostlar G.13-7

'ehd A. 'ahd: Ahit, ant, söz verme, sözleşme G.269-2

eḫger: F. Ateş koru, köz G.128-9

ehl: A. Ehil, yabancı olmayan, dost, sahip, becerikli G.58-9

e.-i dīd: İleri görüşlü, güçlü sezişli olanlar G.209-6

e.-i dil: Gönül ehli, maneviyata çok değer veren G.12-11

e.-i feḳr: Yoksul G.555-3

e.-i ḥāl: Eğlenmeyi seven kişi G.163-5

e.-i heves: Heves ve isteği çok, nefsin arzusuna uyan G.273-4

e.-i neẓer: Güzellerde gözü olan G.400-5

e.-i ṣefā: Kalbi temiz, saf G.205-1

e.-i vere': Dinine bağlı MS.1-1

ėhmāl A. ihmāl: Boşlama, ilgi göstermeme, önem vermeme G.541-6

ė. ėt-: İhmal et-, boşla-, önem verme- G.31-1

ė. ḳıl-: İhmal et- G.145-4

Eḥmed-i Muḫtār: F. Hz. Muhammed G.104-12

ėḥsān A. iḥsān: İyilik etme, bağışta bulunma G.2-5

ė. ėt-: İyilik et-, bağışta bulun- G.2-5

eḫter: F. Yıldız, talih, baht G.89-7

ėḥtirāz A. iḥtirāz: Çekinme, sakınma, kaçınma G.46-4

ėḥtiyāṭ A. iḥtiyāṭ: Önlem alma, sakınma G.519-6

eḥvāl A. aḥvāl: Haller, durumlar R.7-2

eḥyā A. iḥyā: Diriltme G.1-4

e. bul-: Diril- G.228-2

e. vėr-: Dirilt- TC.3.2-1

eḫżer A. aḫżar: Yeşil, yemyeşil G.66-6

ejdehā: F. Ejderha, büyük yılan G.172-6

ek-: Ek-, toprağa tohum at- G.475-2

'eḳd A. 'ıḳd: Gerdanlık, boyna takılan takı G.134-4

'e.-i gövher: İnci dizecek iplik, boyna takılan takı G.9-1

eḳdes A. aḳdes: En kutsal G.323-3

'eḳīḳ A. 'aḳīḳ: Çoğunlukla kırmızı renkte olan yüzük gibi takılarda kullanılan bir süs taşı G.239-3

ʻeḳīḳī A. ʻaḳīḳī: Akikten G.239-3

ʻeḳl A. ʻaḳl: Akıl G.43-7

ʻe. ü hūşı al-: Kendinden geçir-, şaşırt- G.226-5

ʻe.-i meʻāş: Dünyada geçim işini düşünen güç G.220-8

ʻe.-i nāḳiṣ: Aklı az G.262-7

ʻe.-ini apar-: Aklını al-, şaşırt-, hayran et- TB.2.3-5

ʻe.-ini başdan apar-: Aklını baştan al-, şaşırt-, hayran et- G.320-2

ʻeks A. ʻaks: Yankı, yansıma G.131-8

eksük: Eksik G.26-7

el: El G.38-8

e. ayaġ altında: Kötü durumda, ezilmiş G.363-6

e. ayaġ baġla-: Engel ol- G.52-4

e. ayaġ çal-: Çabala-, can çekiş- G.302-7

e. ayaġın itür-: Heyecandan kendini yitir- G.33-6

e. baġla-: Bağlan- G.435-4

e. benümdür dāmān sāḳīnüñ: Dayanacak noktası, sığınacak yer ve yardım umulacak kişi sevgilidir G.271-7

e. çek-: Bırak-, vazgeç- G.147-2

e. el üste baġla-: Divan dur- MH.3.3-4

e. götür-: Bırak-, vazgeç- G.330-8

e. vėr-: **1.** El sıkış-, iş birliği yap- G.402-1

2. Elverişli ol-, işe yara-, baş ver-, ol-, gerçekleş- G.75-6

e.-den al-: Yok et- G.345-2

e.-den apar-: Yok et-, kendinden geçir- TB.2.5-7

e.-den ayaġdan apar-: Kendinden geçir- G.270-6

e.-den ayaġdan gėt-: Kendinden geç-, aşık ol-, yok ol- G.23-4

e.-den gel-: Becer- G.31-1

e.-den gėt-: **1.** Yok ol- G.36-1

2. Elden çık-, yitiril- G.353-10

e.-den ḳoy-: Bırak- G.11-1

e.-e al-: Ele al- G.181-8

e.-e düş-: Ele geç- G.114-6

e.-e getür-: Kazan-, elde et- G.139-5

e.-i dut-: Eli tut-, elinden gel- G.89-2

e.-i kūtāh: Yoksun, güçsüz, zayıf G.171-5

e.-i rengīn: Eli kanlı G.444-7

e.-i uzun: Zalim, sataşan G.175-2

e.-in ayaġdan ferḳ ėtme-: Sıradan şeyleri birbirinden ayırt edeme- G.264-4

e.-in baġla-: Üstün gel-, engelle- G.327-3

e.-in dut-: Yardım et- G.55-5

e.-in saḫla-: Dur-, yaptığı işi durdur- G.523-4

e.-inde ʻāciz ol-: Karşısında hiçbir şey yapama-, çaresiz kal- G.327-2

e.-inden al-: Yoksun bırak- G.234-2

e.-inden gel-: Becer-, gücü yet- G.328-9

e.-inden ḳurtar-: Yakasını kurtar-, sıkıntısından kurtar- G.556-2

e.-leri kūtāh: Güçsüz, yoksun, aciz G.440-1

e.-ünĝ teṣeddüḳi: Eline sağlık G.285-7

ėl: Yabancı, ülke, halk G.31-8

e'lā A. A'la: Daha iyi, pek iyi G.213-6

'elāc A. 'ilāc: İlaç, çare, önlem, derman G.175-3

ė'lām A. i'lām: Bildirmek, belli etmek, anlatmak G.142-7

'elāmet A. 'alāmet: Belirti G.102-1

'elāyiḳ A. 'alāiḳ: Alakalar, bağlı olunan şeyler G.379-7

elbette: A. Kesinlikle G.164-7

ėlçi: Elçi, yalvaç G.261-6

ėle: öyle TC.2.3-5

ėle-: Eyle- TC.2.3-5

'elem A. 'alem: Bayrak G.10-11

elem: A. Acı, üzüntü, dert, keder G.42-5

el-emān: A. Güven, güven ve yardım dileme G.42-8

e. ėyle-: Sığınma ve güven dile- G.198-7

el-'eṭeş A. el-'aṭaş: Susuzluk, susuzum G.464-3

eli ḳanlu: Eli kanlı, eli kana bulanmış G.324-1

'Elī A. 'Alī: Hz. Ali G.4-6

elif: A. Elif harfi gibi düz G.7-3

e.-ler çek-: Elif harfi biçiminde dağla- G.155-3

'ellāme A. 'allāme: Çok bilgili G.142-5

elleş-: Çalış-, uğraş-, tutuş-, savaş- G.393-7

elmās: A. Değerli bir taş G.528-2

elvān: A. Çeşit çeşit, renkli, süslü G.442-14

e'māl A. a'māl: Yapılan işler G.233-4

emān: A. Güvenlik ve yardım dileme, aman, ünlem G.64-3

e. ėyle-: Sığınma ve güven dile- TC.2.3-5

e. vėr-: Koruma, fırsat ver-, zaman ver- G.256-4

emānet: A. Birisine koruması için verilen şey G.362-3

emānet-dār: F. Kendisine bir şey emanet edilen kimse, emanetçi G.69-2

'emden A. 'amden: Bile bile, isteyerek G.480-1

emek: Emek, özenli çalışma G.488-5

'emel A. 'amel: Yapılan iş, çalışma, uygulama G.188-2

emn: A. Güvenli

e. ü emān: Güvenli G.407-13

emr: A. Buyruk G.1-2

e.-i muḥāl: Olanaksız iş G.266-2

emvāt: A. Ölüler G.184-5

en-: İn- G.493-1

ėn-: İn- G.200-4

en'ām: A. Bahşiş G.135-6

'enber A. 'anber: Güzel kokulu bir madde

'enber-bār: F. Anber saçan G.463-1

'enber-bīz: F. Anber saçan G.47-2

'enberīn: F. Anberin, güzel kokulu G.1-10

'enber-sāy: F. Anber gibi, anber ezen G.495-7

enbiyā: A. Peygamberler G.3-2

encām: F. İşin sonu, gelecek G.17-7

e.-a yėt-: Son bul- G.325-1

encüm: A. Yıldızlar G.111-9

endām: F. Vücut, beden, boy bos G.51-3

endāze: F. Ölçü G.133-5

ʻendelīb A. ʻandelīb: Bülbül G.13-1

endīşe: F. Düşünce, kaygı G.40-4

e. çek-: Endişe et-, kaygılan- G.273-6

endūh: F. Kaygı, sıkıntı, tasa, üzüntü MR.4-1

engel: F. Engel MR.3-1

engūr: F. Üzüm G.8-3

ʻenḳā A. ʻanḳā: Anka kuşu, sanal bir kuş G.11-8

erācīf: A. Uydurma sözler G.151-9

erbāb: A. Sahipler G.280-4

e.-ı ʻeḳl: Akıllı G.218-6

e.-ı dāniş: Bilgi sahipleri G.72-2

e.-ı dil: Sezgili, kavrayışlı, uyanık G.80-9

e.-ı ḥācet: İhtiyaç sahibi G.48-5

e.-ı havā: Nefsin arzusuna uyanlar G.273-4

e.-ı heves: Heves ve isteği çok G.105-5

e.-ı himmet: Cömert ve himmetli insanlar G.226-2

e.-ı ḫired: Düşünce iyesi G.193-3

e.-ı kerem: El açık insanlar TB.2.4-2

e.-ı meʻnī: Din adamı G.163-3

e.-ı ṭereb: Şarkıcı, çalgıcı, şenlendiren G.273-1

ʻErebī A. ʻArabī: Araba mensup TB.2.3-1

ʻereḳ A. ʻaraḳ: Ter G.134-4

ʻereḳ-efşān: F. Ter saçan G.18-5

ʻereḳ-nāk: F. Terlemiş, ter içinde kalmış G.193-6

eren: İyi yetişmiş kişi, yiğit, ermiş, evliya G.107-5

ʻerʻer A. ʻarʻar: Servi TC.2.7-4

erġevān: F. Erguvan, kırmızımtrak bir çiçek G.128-5

eri-: Eri- G.306-3

erin-: Eri- G.306-6

erit-: Erit- G.85-3

ervāḥ: A. Ruhlar G.3-2

ʻerṣe A. ʻarṣa: Yer, toprak, alan, meydan G.69-9

ʻe.-ye getür-: Meydana getir- G.101-7

ʻe.-yi meḥşer: Mahşer çölü G.385-4

ʻerş A. ʻarş: Göğün en yüksek katı G.4-3

ʻe.-i berīn: Göğün en yüksek tabakası G.2-4

ʻerş-āşnā: F. Göğe tanıdık, göğe yakın G.48-1

ʻerş-celāl: F. Felek kadar ulu ve yüce G.559-10

ʻerş-iḳtidār: F. Çok güçlü, felek kadar güçlü G.559-1

ʻerż A. ʻarż: Sunma G.23-5

ʻe. ėt-: Sun-, söyle- G.448-2

ʻe. ėyle-: Sun-, söyle- G.14-1

ʻe.-i ḥāl: Durumunu sunma G.203-9

ʻe.-i ḥāl ėt-: Durumu anlat-, yakın- G.550-3

ʻe.-i meṭleb: Meseleyi söyle- G.67-9

ʻe.-i temennā: Dilek sunma G.138-5

erzānī: F. Bahşiş G.196-3

ʿeṣā A. ʿaṣā: Baston

esās: A. Temel G.262-13

esbāb: A. Sebepler, araçlar, gereçler G.523-2

es̱er: A. **1.** Etki G.24-1

2. İz, im, belirti G.24-10

3. Yapıt G.181-2

e. ėt-: Etkile- G.289-1

e. ėyle-: Etki yap- G.16-3

e. ḳal-: İzi kal- G.523-7

e. ḳoy-: İz bırak- MH.1.1-3

eṣḥāb A. aṣḥāb: Ashap, sahipler G.225-1

e.-i ḫired: Akıllılar G.273-7

esīr: A. Tutsak G.57-2

e. düş-: Esir düş-, tutsak ol- G.176-2

e. ol-: Tutsak ol- G.133-1

esirge-: Bir şeyi yapmaktan veya vermekten kaçın- G.88-3

ʿesker A. ʿasker: Asker, er G.284-4

eṣl A. aṣl: Asıl, temel G.12-1

esrār: A. Sırlar, gizler G.104-11

eşʿār: A. Şiirler R.5-1

ėşik: Eşik G.559-2

ėşit-: İşit-, dinle- G.32-1

eşk: F. Göz yaşı G.10-2

e. tök-: Gözyaşı dök-, ağla- G.433-3

e.-i revān: Akan gözyaşı G.129-7

ʿėşḳ A. ʿaşḳ: Aşk, sevgi G.1-6

eşk-bār: F. Çok gözyaşı döken G.54-1

eşk-rīzān: F. Ağlar, göz yaşı döken G.422-7

ėt-: Yap-, et- G.216-4

ʿeṭā A. ʿaṭā: Verme, bağışlama, lütuf G.4-6

etek: Etek

e. çek-: **1.** Boş ver-, bırak-, ayrıl- G.254-6

2. Kırıt-, kibirlen-, büyüklen- G.114-7

e.-in çek-: Ayrıl-, salıver-, bırak, uzak dur-, yüz çevir- G.208-6

e.-in dut-: Engel ol-, başvur-, katıl-, sığın- G.405-9

e.-in elden ḳoy-: Bırak- G.405-1

e.-in ḳoyma-: Bırakma- G.171-5

eṭfāl: A. Çocuklar G.131-3

ėʿtibār A. iʿtibār: Değer, saygınlık, kredi G.62-2

ė. ėyle-: Say-, değer ver-, dikkate al- G.134-2

ėʿtidāl A. iʿtidāl: Ilımlılık, ölçülülük G.339-6

ėʿtiḳād A. iʿtiḳād: İnanç, inanma G.536-2

ėʿtimād A. iʿtimād: Güvenme

ė. ėt-: Güven- G.11-5

eṭles A. aṭlas: Üstü ipek altı pamuk kumaş G.286-8

eṭrāf: A. Çevre, yanlar G.244-2

eṭvār: A. Tavırlar, davranışlar G.395-3

ėv: Ev G.42-14

evvel: A. İlk, ilkin, önce G.45-1

e. ü āḫir: Hep G.230-5

ėy (çağırma ünlemi): Hey G.1-1

ė. başuñġa dolanım: Sevgi ifadesi MH.3.1-5

ė. gözüm: Sevgi ifadesi G.122-8

ėy hāy (ünlem): F. Eyvah TB.1.2-9

ėy ḫoş: F. Ne güzel, ne iyi G.38-7

ėy ḫoşā: F. Ne güzel, ne iyi G.22-5

ėy kāş: F. Keşki G.68-1

ė. kī: Keşki G.325-4

ėy vāy: Eyvah G.106-7

2. Yazık G.392-4

ʿeyān A. ʿayān: Belli, açık seçik G.128-1

ʿeyār A. ʿayār: Altın, gümüş gibi madenlerden yapılmış şeylerin saflık derecesi G.91-7

ʿėyb A. ʿayb: Ayıp, utanılacak kusur G.23-6

ʿė. ėyle-: Ayıpla-, kına- G.356-6

ʿė. gör-: Kusura bak- TC.1.2-5

ʿė. ol-: Utanç ver-, ayıp sayıl- G.272-9

ʿėyd A. ʿıyd: Bayram G.94-7

ʿė.-i ḳurbān: Kurban bayramı G.190-7

ėyle: Öyle G.37-7

ė. ki: Nitekim G.112-8

ėyle-: Et-, yap- G.216-5

ʿėyn A. ʿayn: Kendisi, aslı G.66-4

ʿėynü'l-yeḳīn A. ʿaynü'l-yaḳīn: Gözle görülür gibi kesin G.1-3

ʿėyş A. ʿayş: Yaşayış, yaşama, dirilik G.268-1

ėyvān: F. **1.** Köşk, saray G.442-9

2. Teras, sundurma G.15-6

eyyām: A. Devirler, günler G.48-7

ʿeyyār A. ʿayyār: Dolandırıcı, çevik G.221-1

ez bes: F. O kadar, o denli G.32-2

eʿżā A. aʿżā: Bedenin uzuvları G.109-3

ezel: A. Öncesizlik G.90-3

ezelī: A. Başlangıcı olmayan G.251-17

eʿẓem A. aʿẓam: Çok büyük, en büyük, daha büyük G.511-5

ʿeẓīm A. ʿaẓīm: Büyük G.4-3

ʿezīz A. ʿazīz: İzzetli, sevgili, sayın G.70-4

ʿezm A. ʿazm: Azim, niyet G.22-8

ʿe. ėt-: Bir işteki engelleri yenmeye karar vermiş ol-, niyet et- G.22-8

F

fāḫte: F. Kumru kuşu TC.2.7-3

fāl: A. Fal G.155-3

f. dut-: Fal aç- G.555-9

fānūs: A. İçinde mum yakılan büyük fener, camlı mahfaza G.209-2

fāriġ: A. Vazgeçmiş, çekilmiş, rahat G.8-3

f. ol-: Vazgeç-, çekil-, el çek- G.147-2

fāriġ-bāl: F. Gönlü rahat G.121-2

fāriġü'l-bāl: A. Başı dinç, huzuru yerinde, gönlü rahat G.240-2

Fārsī: F. Farsça G.551-6

fāş: F. Ortaya çıkmış, ortaya dökülme

f. ėt-: Açığa vur-, ortaya dök- G.521-8

fedā: A. Uğruna verme G.3-1

feġān: F. Figan, çığlık, inilti G.23-7

f. başla-: İnle- G.149-1

fehm: A. Anlama, Anlayış

f. ėt-: Anla-, kavra- G.288-2

feḫr A. faḫr: Övünme

f. ėt-: Övün- G.151-4

feḳīh A. faḳīh: İslam hukukunu bilen G.356-6

feḳr A. faḳr: Yoksulluk G.551-4

felāḫen: F. Sapan, taş atmaya özgü alet G.131-7

Felāṭun: A. Eflatun, ünlü yunan filozofu G.162-3

felek: A. Gök, dünya, baht G.1-2

felek-peymā: F. Gökte yürüyen, uçan G.168-7

felek-pėymālan-: Gökte yürü-, uç- G.166-4

felek-peymālıġ: Gökte yürüme, uçma G.517-1

fenā: A. Yokluk, geçicilik, kötü, ölümlülük G.134-2

ferāġet A. ferāġat: Vazgeçme, el çekme, istirahat, dinlenme, huzur, dinç G.72-2

ferāḳ: A. firāḳ: Ayrılık, ayrılma G.23-8

ferāmūş: F. Unutma G.351-5

f. ėyle-: Unut- G.351-1

ferār A. Firar: Kaçma G.207-16

ferd: A. Tek, bir, kişi G.228-4

f.-i evvel: İyi ve eşsiz şey G.272-4

Ferhād: F. Şirin'e aşık olan Ferhad TB.2.3-4

ferḳ A. farḳ: Ayrım G.426-1

f. ėt-: Fark et-, ayırt et-, sez-, seç- G.264-4

f. ḳıl-: Fark et-, ayırt et- G.291-4

fermān: F. Buyruk G.65-1

fermān-revā: F. Padişah, hükümdar G.136-1

ferş: F. Döşeme, halı G.169-6

feryād: F. **1.** Bağırıp çağırma G.12-7

2. (ünlem) Figan G.185-2

f.-a gel-: Bağırıp çağır- G.12-7

f.-a getür-: İnlet-, bağırt-, usandır- G.534-7

f.-a yėt-: Yardımına koş- G.177-5

f.-a yėtiş-: Yardım et- G.417-9

f.-ı resā: Yetişen ve yüksek bağırma G.48-2

f.-ına yėt-: Yardım et- G.33-3

feryād-res: F. Yardıma gelen G.96-4

ferzāne: F. Bilgin, seçkin G.483-1

ferż A. farż: Gerekli

f.-i 'ėyn: Vacib-i ayni, herkes için gerekli G.396-8

fesāne: F. Masal, söylence G.63-2

feṣl A. faṣl: Mevsim G.44-8

f.-i bahār: İlk bahar mevsimi G.554-4

f.-i ḫezān: Sonbahar mevsimi G.110-8

feth: A. açmak

f.-i bāb: Kapı açmak G.131-2

fettān: A. Fitneci, karıştırıcı G.136-3

fevvāre: A. Fıskiye, su fışkırtan şey TC.2.6-3

fėyż: A. Bolluk, verimlilik, ilerleme, çoğalma, manevi gıda G.47-2

fežā: A. Uzay, ortam G.21-1

figār: F. Üzülmüş, yorgun, yaralı, yara G.398-6

fikr: A. Fikir, düşünce G.33-3

f. ėyle-: Düşün- G.131-6

f.-ine çulḳaş-: Fikrine dal- G.476-2

f.-ine düş-: Düşün-, hatırla- G.323-1

firdövs A. Firdevs: Cennet, büyük bahçe G.2-6

fireng: F. Hıristiyan G.19-5

firengī: F. Batılı, Hıristiyan TB.2.3-1

firengī ḥüsnlü: Batılı yüzlü G.408-5

firengī-zāde: F. Hıristiyan çocuğu G.79-2

firīb: F. Aldatma

f.-in vėr-: Aldat- G.403-4

firḳet A. Firḳat: Ayrılış, ayrılık G.556-1

fişār: F. Sıkan, sıkma

f. vėr-: Bas-, bastır-, sık- G.504-7

fitne: A. Karışıklık, kargaşa G.26-8

fovc fovc A. fevc fevc: Dalga dalga, akın akın G.284-3

fūlād: F. Çelik G.482-3

fulān A. fülān: Falan kişi G.14-1

fünūn: A. Fenler, ilimler, hünerler G.137-6

fürṣet A. fırṣat: Uygun zaman, uygun durum veya koşul G.50-4

f. çaġla-: Fırsat bekle-, fırsat kolla MH.3.3-3-

f. düş-: Fırsat düş-, elverişli durum oluş- G.218-1

f. gėt-: Fırsatı yitir-, fırsatı kaçır- G.471-8

f. gözle-: Fırsat bekle-, fırsat kolla- G.541-6

f. vėr-: Fırsat ver- G.134-6

f.-i elden gėt-: Fırsatı yitir-, fırsatı kaçır G.363-3

f.-i fövt ėt-: Fırsatı kaçır- TC.3.1-3

fürūġ: F. Aydınlık, ışık G.46-9

f. bul-: Işıklan, aydınlan- G.189-6

füsūn: F. Büyü G.436-6

füsūn-ger: F. Büyüleyici, büyücü G.385-7

füsūn-kār: F. Büyülü, büyüleyici G.51-1

füsürde: F. Soluk, donmuş G.64-7

fütāde: F. Zavallı, düşmüş G.24-9

fütādelıġ: Düşmüşlük, zavallılık G.401-6

Füżūlī: A. Fuzuli, Türk şairi G.38-9

füzūn: A. Çok, fazla

f. ol-: Çoğal-

G

ġāfil: A. İyi düşünmeyen, uyanık olmayan, bilgisiz, dalgın, aymaz G.25-5

ġ. ol-: İhmal et-, habersiz ol-, fırsatı boşuna harca- G.168-7

gāh: F. Bazen G.1-10

g. gāh: Bazen, ara sıra G.328-7

g. gāhī: Bazen, ara sıra G.90-7

g.-da bir: Ara sıra G.39-4

gāhī: F. Bazen, ara sıra G.354-1

gāhvāre: F. Beşik G.80-2

gām: F. Adım G.419-2

ġāret: A. Yağma, talan, çapul G.522-6

ġ.-e vėr-: Yağmalat- G.360-6

ġāyib A. ġāib: Göz önünde bulunmayan, görünmeyen, kaybolmuş olan G.415-3

ġāyibāne: F. Görünmeksizin, yüz yüze olmadan, gizliden G.287-3

ġebġeb A. ġabġab: Çene altı G.8-1

gebr: F. Ateşe tapan G.309-2

gėc: Geç G.45-1

gėce: Gece G.7-6

gėç-: **1.** Geç-, aş- G.50-3

2. Taşın-, bulaş- G.50-1

3. Vazgeç- G.130-5

gėçün-: Geçin- G.236-4

gėdā: F. Dilenci G.3-8

gėdālıġ: Dilencilik G.159-2

gėdāy: F. Dilenci TC.1.5-4

ġeflet A. ġaflet: Vurdumduymazlık G.25-5

geh: F. Ara sıra G.1-10

gehī: F. Ara sıra, bazen G.289-7

gel-: **1.** Elinden gel-, becer- G.124-3

2. Gel-, var- G.79-2

3. Kaynaklan-, meydana gel- G.79-1

ġeleṭ A. ġalaṭ: Yalnış G.457-4

ġelṭān: F. Yuvarlanan, tekerlenen, yuvarlak G.67-8

ġem A. ġam: Gam, tasa, üzüntü G.5-7

ġ. çek-: Gam çek-, dert çek-, düşünceye dal- G.104-12

ġem-fersā: F. Tasadan yıpranan G.442-4

ġem-güsār: F. Tasayı gideren, dert ortağı, arkadaş G.70-5

ġem-ḫ̮ᵛāne: F. Tasa yeri G.354-6

ġem-ḫ̮ᵛār: F. Gam ortağı, şefkatli G.104-4

ġemmāz A. ġammāz: Söz taşıyıcı, ara bozucu, gözle işaret eden, göz süzen, sevgilinin gözü G.348-5

ġem-nāk: F. Tasalı R.6-1

ġem-perver: F. Tasayla yetişen, çok tasalı G.335-3

ġemz A. ġamz: Süzgün bakış, kaşla, gözle işaret G.191-4

ġemze A. ġamze: Yan bakış, süzgün bakış G.37-7

genc: F. Gömülü hazine G.10-9

g.-i revān: Yer altında hareket eden Karun'un hazinesi G.81-5

Gence: F. Gence şehri TC.3.5-5

gencīne: F. Hazine, değerli mücevherlerin saklandığı yer TB.1.5-7

gencūr: F. Hazineci, hazine koruyucusu TB.1.5-7

ġenī A. ġanī: Zengin, varlıklı G.92-1

ġenīmet A. ġanīmet: Bir rastlantı sonucu ele geçen kazanç veya imkan G.74-7

ġ. bil-: Fırsat bil-, fırsattan yararlan- G.182-3

ger: F. **1.** (bağlaç) Ya, ise de G.98-2

2. Eğer G.1-9

ġerbāl A. ġırbāl: Elek, kalbur G.53-6

ger-çi: F. Öyle ise de, her ne kadar G.91-8

gerd: F. Toz, toprak G.15-2

g.-i reh: Yolun tozu, yol yorgunluğu, yolculuktan dönen kişinin giysisinde olan toz, uğur TB.2.6-4

g.-ine yėtme-: Tozuna yetişme-, birinin düzeyine ulaşama- G.15-2

gerde: F. Gerd, toz toprak G.385-5

gerdiş: F. Dönüş, çevrilme, dolaşma G.41-8

g.-i dövrān: Zamanın dönüşü G.19-4

g.-i felek: Kaza, kader, talih G.120-7

g.-i gerdūn: Dünyanın dönüşü G.100-5

gerdūn: F. Dönen dünya, gök, felek G.2-3

g.-ı gerdān: Dönen dünya G.231-7

g.-ı mīnā-fām: Mavi gök G.439-7

gerdūn-sevār: F. Göklerde yolculuk yapan TC.3.4-4

gerek: Lazım, gerek G.445-2

ġereż A. ġaraż : Amaç G.80-6

ġerīb A. ġarīb: **1.** Kimsesiz, yabancı, zavallı, gurbette olan G.177-7

2. Yadırganan şey, hayret verici, tuhaf G.55-1

ġ.-i ḫāk-ı Ḫorāsān: Horasan'ın yabancısı olan İmam Rıza G.357-7

ġ.-i Ḫorāsān: Horasan'da kimsesiz olan İmam Rıza G.177-7

ġerībāne: F. Kimsesizlere yakışır biçimde G.304-11

germ: F. Sıcak G.61-5

g. ol-: Isın- G.290-6

gėrü: Geri

g. al-: Geri al- G.35-5

gėt-: Git- G.200-2

getür-: Getir- G.469-6

gėy-: Giy- G.286-8

ġėyr A. ġayr: Başkası G.52-1

ġėyret A. ġayret: Çalışma, kıskanma, çekememe, koruma G.102-7

ġeyūr A. ġayūr: Çok çalışkan, dayanıklı, çok gayretli G.135-6

gez-: Gez- G.376-8

ġezāl A. ġazāl: **1.** Ceylan G.12-11

2. Gazel, bir şiir türü G.245-13. krş. ġezel

ġeżeb A. ġażab: Öfke, kızgınlık TB.2.5-3

ġezel A. ġazel: Bir nazım biçimi G.12-11. krş. ġezāl

gezer: Kez G.477-2

ġıya: Kıyasıya, sert G.48-5

ġ. baḫ-: Öfkeyle, öldüresiye, kıyasıya bak- G.48-5

gibi: Gibi G.483-5

gil: F. Çamur, toprak G.255-5

gir-: Gir- G.510-7

gīrā: F. Çekici, etkili G.40-2

girāmī: F. Saygın, ulu G.438-3

girān: F. **1.** Pahalı, ağır G.26-7

2. Kötü koku G.78-3

g. gel-: Ağır gel-, dokun- G.522-4

girān lenger: F. Ağır çapalı, ağır G.250-2

girān rikāb: F. Yerinde direnen, düşmana saldıran G.464-6

girān-bahā: F. Pahalı, değerli G.251-14

girānlıġ: Ağırlık G.517-1

gird-āb: F. Suların dönerek çukurlaştığı yer G.495-7

gird-bād: F. Dönerek çevrinti ile esen siddetli rüzgâr, kasırga G.41-9

girībān: F. Yaka G.84-3

g. çāk ol-: Ağla- G.321-9

g.-ın dut-: Yakala-, yakasından yapış-, bırakma- G.461-4

g.-ın elinden ḳoy-: Yakasını bırak- G.434-7

g.-ın ḳoy-: Yakasını bırak- G.335-8

g.-ın ṣed-çāk ėyle-: Yakayı yırt-, yas tut-, ağla- G.391-3

g.-ından el çek-: Yakasını bırak, bırak- G.442-4

girift: F. Tutma, yakalama

g. ü gīr: Soruşturma, azarlama, çekiştirme R.4-1

giriftār: F. Tutulmuş, yakalanmış G.25-2

girih: F. Bağ, düğüm G.207-4

g.-in aç-: Sorununu çöz- G.207-13

girih-gīr: F. Kıvrımlı, düğümlü G.62-7

girih-güşā: F. Düğüm açan, bağı çözen, sorunları çözen G.251-11

giryān: F. Ağlayan, ağlar G.65-1

giryānlıġ: Ağlar olma G.72-4

girye: F. Ağlama, gözyaşı G.92-4

g. et-: Ağla- G.57-7

gīsū: F. Uzun saç TB.2.3-3

gītī-nümā: F. Dünyayı gösteren G.205-1

giyāh: F. Bitki, taze ot G.58-2

gizlen-: Saklan- TB.2.6-3

gizlet-: Sakla-, gizle- TC.2.1-2

ġovġā: F. Kavga G.41-4

ġ. düş-: Kavga çık- TC.3.1-4

ġovġālu: Kavgalı G.94-6

göger-: Yeşer-, geber- G.207-7

gögert-: Yeşert- G.9-6

göher: F. Gevher, cevher, değerli taş G.10-9. krş. gövher

göher-bār: F. Gevher, cevher saçan G.10-2

göher-ḫīz: F. İnci saçan, inci kaynağı TC.2.6-6

göher-pāş: F. İnci saçan, inci serpen G.331-6

göñül: Gönül G.16-8

g. āb ol-: Kork-, özlemle bekle-, bir şey için sabırsızlan- MH.1.1-2

g. al-: Sevgisini kazan- G.67-1

g. apar-: Gönül alıp götür-, kendisine aşık et- G.100-3

g. baġla-: Sev-, aşık ol- G.442-8

g. dügünleri: Sıkıntılar G.207-13

g. götür-: Unut- G.221-2

g. ḳan ėle-: İncit-, üz- G.65-6

g. ḳan iç-: Tasalan- G.448-1

g. vėr-: Aşık ol-, sev-, razı ol- G.457-2

g.-den gel-: İste-, dile- G.433-7

g.-den sal-: Unut- G.477-2

g.-i açıl: Sevin-, açıl- G.34-2

g.-i dutul-: Sıkıl- G.486-8

g.-i düz ol-: Gönlü doğru ve temiz veya uygun ol- G.242-3

g.-i ġübārı: Gönül tozu, gücenme, kaygı G.278-7

g.-i iste-: Arzu et-, iste- G.181-5

g.-i perīşān ol-: Kederlen-, tasalan-, kaygılan- G.271-1

g.-i ʻüḳdesin aç-: Gönül tasasını gider-, rahatlat- G.291-3

g.-i yumşan-: Acı- G.194-4

g.-in vėr-: Aşık ol-, razı ol- G.74-1

g.-inden ḫeber vėr-: Gönlüne göre hareket et- G.252-6

g.-ine deg-: İncit-, kır-, gücendir- G.65-7

g.-ini aç-: Sevindir-, açıl- G.194-9

g.-ini al-: Kendine aşık et- G.165-3

g.-ini elinden al-: Kendisine aşık et- G.114-2

g.-ini kebāb ėt-: Yüreğini yak-, üz- G.485-7

g.-ini odlara sal-: Tasa ve sıkıntı çek- G.416-3

g.-ini su ėyle-: Özlem ateşiyle yak-, bir arzu için sabırsızlandır- G.289-3

g.-ini tapşur-: Aşık ol-, tutul- G.271-2

g.-ini yıḫ-: Kalbini kır- G.218-7

g.-inin tozı: Gücenme, kaygı G.304-19

gök: Gök G.409-3

g.-lere çıḫ-: Göklere yüksel-, uğraş-, zahmet çek- G.440-3

göl: Göl, durgun su örtüsü G.514-6

gönder-: Gönder-, yolla- G.254-9

gör-: Gör- G.210-6

görset-: Göster- G.257-3

görün-: Görün- TB.2.2-7

göster-: Göster- G.94-3

götür-: **1.** Götür-, ulaştır- R.12-1

2. Kaldır- G.95-5

gövher: F. Gevher, cevher, değerli taş, inci G.6-2. krş. göher

g.-i ġelṭān: Yuvarlak inci G.213-6

g.-i sīr-āb: Yetişmiş inci G.274-8

g.-i şehvār: Padişaha yakışan inci, değerli inci G.400-7

g.-i yėk-dāne: Eşsiz inci, değerli G.253-7

gövher-bār: F. İnci saçan G.32-5

ġövr A. ġavr: Bir şeyin dibi, derinlik G.181-3

ġ. ėt-: İnceden inceye araştır-, incele- G.181-3

ġ.-ine yėt-: Bir şeyin dibine ulaş- G.471-7

göz: Göz G.547-7

g. aç-: Fırsat bul-, kendine gel-, uyan- G.50-4

g. açub yumınca: Göz açıp kapayınca, bir an G.129-1

g. çırāġı: Göz ışığı G.24-5

g. ėt-: Gözet-, ilgilen- G.199-2

g. gör-: Gör- G.499-7

g. göre: Açık, belli G.204-3

g. götürme-: Sürekli bak G.221-2

g. göz: Delik deşik G.59-2

g. ḳaral-: Gözü karar-, başı dön-, kork- G.48-4

g. ḳulaġ ol-: Koru- G.272-1

g. merdümi: Gözbebeği G.22-2

g. nūrı: Göz ışığı G.51-5

g. ört-: Vazgeç- G.46-8

g. perdesi: Göz perdesi G.61-5

g. tik-: Göz dik-, dikkatlice ve gözü almadan bak-, umut bağla- G.165-2

g. üste ḳoy-: Göz için harca-, değer ver-, koru- G.314-2

g. yum-: Önem verme-, vazgeç- G.83-4

g. yumub aç-: Göz kapayıp aç-, bir an G.50-4

g.-den ėt-: Gözünü çıkar-, ilgilenme- G.199-2

g.-den ḳoy-: İlgilenme-, önem verme- G.302-7

g.-den revān ėyle-: Gözden kaçır- G.310-1

g.-den sal-: Unut-, uzaklaştır- G.478-2

g.-i ac: Aç gözlü TC.1.5-4

g.-i doyma-: Çok istekli olup fazlasını iste-, aç gözlülük et- G.511-3

g.-i gör-: Gör-, anla- G.251-7

g.-i odını al-: Cesaretini kır-, korkut- G.258-4

g.-i var: Umudu var, peşindedir G.258-7

g.-i yollarda ḳal-: Birini özlemle bekle- G.141-10

g.-in ḳarası: Gözün siyah noktası G.157-9

g.-in ört-: Göz yum-, vazgeç-, önem verme- G.141-6

g.-in yaşını sil-: Avut- G.308-4

g.-inden düş-: Önceki itibarını kaybet- G.550-4

g.-ine düş-: Gözünde belir- TB.1.1-5

g.-ine gelme-: Umrunda olma-, etki etme- G.555-4

g.-ini aġ ėt-: İncit-, rahatsız et- G.176-8

g.-ini bağla-: Aldat-, göz boya- G.414-8

g.-leri āhū: Ceylan gözlü TB.2.3-6

g.-lerini yolda ḳoy-: Beklet-, özlet- G.374-5

g.-üm: Ey gözüm, sevgi ifadesi G.77-5

g.-üm çırāġı: Sevgi ifadesi G.150-3

g.-üm dutsun̂: Kargış ifadesi G.238-7

g.-üm ışığı: Sevgi ifadesi G.107-1

g.-üm nūrı: Sevgi ifadesi G.60-4

g.-üm yoḳdur: Ummuyorum G.439-4

göz yaşı: Göz yaşı G.38-2

g. ile besle-: Çok ağla- G.393-2

g. tök-: Ağla- G.341-7

g.-na baḫ-: Acı- G.198-7

gözel: Güzel G.1-10

gözle-: **1.** Bekle- G.141-1

2. Dikkatle bak- G.94-7

ġulām: A. Kul, köle G.382-7

ġunça: F. Gonca, sevgilinin ağzı G.9-2

ġ.-yı gül: Gül goncası G.61-1

ġunçalan-: Gonca gibi ol- G.36-7

ġunçalat-: Gonca durumuna getir- G.65-5

ġunça-leb: F. Dudağı gonca gibi olan sevgili G.48-2

ġurūr: A. Kendini beğenme, büyüklenme G.135-7

gūş: F. Kulak G.394-4

g. ol-: Kulak as-, dinle- G.463-2

gūşe: F. **1.** Üstü örtülü dokunaklı söz G.301-7

2. Köşe, bucak G.2-7

g.-yi çėşm: Göz bucağı, yan bakış, biraz ilgi G.68-2

g.-yi ḫelvet: Isız köşe G.293-5

g.-yi naẓer: Yan bakış, biraz ilgi G.356-9

g.-yi ʿüzlet: Issız köşe G.9-7

gūy: F. Bir çeşit oyun topu, yuvarlak şey G.69-9

gūyā: F. **1.** Sanki G.79-2

2. Söyleyen, söyleyici G.78-8

ġübār A. ġubār: Toz G.43-2

ġ. dut-: Toz bas-, toz kon- G.461-5

ġ.-ı ḫāṭır: Yürek tozu, gücenme, kaygı G.78-6

ġ.-ı rāh: Yolun tozu, yol yorgunluğu, yolculuktan dönen kişinin giysisinde olan toz, uğur G.536-4

ġ.-ın başa savur-: Yas tut-, ağla- G.325-8

ġ.-ını göklere yėtür-: Yok et- G.528-3

ġübār-ālūd: F. Toza bulanmış, tozlu G.43-2

güc: Güç G.323-5

g. gel-: Zor gel- G.106-11

güclü: Güçlü G.106-8

güdāẕ: F. Yakan, eriten G.109-8

güftār: F. Söz G.31-2

g.-a gel-: Söze başla- G.33-5

güftārsız: Konuşmayan, suskun G.224-9

gül: F. Gül, çiçek R.1-2

g. ayağı: Gül yanı G.484-12

g. ḫermeni: Sevgili MR.5-1

g.-i ḫendān: Gülen, açılan gül G.17-6

g.-i rüḫsār: Gül yanak G.216-6

g.-i ter: Taze gül G.69-2

gül-: Gül- G.221-3

gül-āb: F. Gül suyu G.128-2

g.-ını dut-: Gülün suyunu çıkar- G.45-5

gül-banĝ: F. Yüksek ses G.522-6

gül-berg: F. Gül yaprağı G.18-5

gül-bün: F. Gül kökü, gül budağı, gül ağacı G.77-1

gül-çėhre: F. Gül yüzlü G.140-5

gül-çīn: F. Gül toplayan, gül devşiren G.179-7

güldür-: Güldür- G.69-7

gül-efrūz: F. Gülü parlatan, gülü yakan G.81-3

gül-efşān: F. Gül saçan G.234-3

gül-endām: F. Gül tenli G.360-4

gül-fām: F. Gül renkli G.100-4

gül-geşt: F. Gül gezintisi G.89-5

gül-gūn: F. Gül renkli G.6-4

gül-istān: F. Gül bahçesi, güllük G.18-7

gül-'iẕār: F. Gül yüzlü TC.1.2-4

gül-pīrehen: F. Gömleği gül gibi yumuşak ve ince, ince ve yumuşak tenli G.274-5

gül-reng: F. Gül renkli G.32-5

gül-rūḫ: F. Gül yanaklı G.67-8

gül-rūḫsār: F. Gül yüzlü G.529-2

gül-sitān: F. Gül bahçesi, güllük G.128-8

gül-şen: F. Gül bahçesi, güllük G.13-1

gül-zār: F. Gülbahçesi, gül tarlası G.18-1

gümān: F. Tahmin, sanmak, kuşku G.210-3

g. ėt-: Zannet-, san- G.237-2

g. ėyle-: San-, tahmin et-, şüphelen- G.184-5

güm-nām: F. Adı sanı kaybolmuş, unutulmuş G.187-7

güm-rāh: F. Yolunu şaşırmış, doğru yoldan sapmış G.440-6

gün: **1.** Yaşayış, durum G.95-5

2. Gün, gündüz, 24 saat G.137-1

3. Güneş G.96-2

g. çıḫ-: Güneş doğ- G.316-2

g. gör-: İyi yaşa- G.39-4

g. günden: Günden güne G.409-6

g.-de: Her gün G.2-4

g.-i gėç-: Yaşa-, hayat sür- G.475-3

g.-i günden yėg ol-: Durumu gittikçe iyileş- G.292-5

g.-in ḳara ėt-: Yaşayışını kötü et-, hayatını mahvet-, yaşamını karart- G.242-4

günāh: F. Suç G.558-8

g.-ından gėç-: Affet-, bağışla- G.302-6

günbed-i mīnā: F. Gök G.477-7

gün-be-gün: F. Günden güne G.64-7

güncāyiş: F. Sığma, kapsama gücü G.173-1

günehkār: F. Suçlu G.358-4

güneş: Güneş G.396-4

gürīz: F. Kaçma G.171-3

güstāḫ: F. Küstah, saygısız G.38-1

güvāh: F. Şahit, gören, bilen, tanıyan G.521-10

güvārā: F. Hazmı kolay olan, tatlı G.352-1

güven-: Güven-, güven duy- G.182-7

güy-: Güt-, bekle- G.52-5

güẕār: F. Geçiş, geçilecek yer G.144-4

g. ėt-: Geç- G.326-5

güẕāre: F. Aşırı G.80-3

güẕer: F. Kez G.355-4

g. ėt-: Geç- G.289-4

g.-i düş-: Tesadüfen geç-, uğra- TB.2.7-3

güzgü: Ayna TB.1.2-3

H

ha (bağlaç): Ha G.11-4

hā (ünlem): Ha G.207-22

ḫ͏ˇāb: F. Uyku G.25-5

ḫ.-a uy-: Uyu- G.351-6

ḫ.-ı ġeflet: Gaflet uykusu G.146-1

ḫ.-ı perīşān: Korkunç uyku, karabasan G.474-11

ḫ.-ı rāḥat: Huzurlu ve sıkıntısız uyku G.419-6

ḫˇābīde: F. Yatmış G.102-2

ḥācet: A. Gereklilik, ihtiyaç G.2-2

ḥācet-revā: F. İhtiyacı gideren G.48-5

ḥācī: A. Hacı, hacca gitmiş olan G.450-6

ḥ.-ler bayramı: Kurban bayramı G.476-7

haçan: Ha çağ, ne zaman G.66-10

ḫaçan: Ne zaman G.45-4

ḫˇāh (bağlaç): F. İster, ya G.69-7

ḫāk: F. Toprak G.88-5

ḫ.-a düş-: Öl- G.228-5

ḫ.-ı āstān: Eşik toprağı G.545-6

ḫ.-ı der: Eşik toprağı G.308-3

ḫ.-ı pā: Ayak toprağı, tozu G.205-5

ḫ.-ı pākına düş-: Ayağına kapan- G.180-3

ḫ.-ı pāy: Ayak altındaki toprak, toz G.341-6

ḫ.-ı rāh: Yolun tozu, yol yorgunluğu, yolculuktan dönen kişinin giysisinde olan toz, uğur G.188-7

ḫ.-ı reh-güẕār: Geçtiği yolun tozu, yol yorgunluğu, yolculuktan dönen kişinin giysisinde olan toz, uğur TC.3.1-6

ḫ.-ı veṭen: Vatan toprağı G.486-8

ḫāk-būs: F. Ayağı altındaki toprağı öpme G.397-6

ḥākim: A. Her şeye hükmeden, yargıç G.368-5

ḫākister: F. Kül G.185-5

ḫ.-in bāda vėr-: Yok et- G.441-3

ḫ.-in başa savur-: Yas tut-, ağla- G.384-6

ḫ.-ini göklere savur-: Yok et-, ocağını söndür- G.20-6

ḫāksār: F. Toprak gibi, perişan halli, düşmüş, fakir, biçare G.70-6

ḫ. dut- (öz özlerin ḫāksār dut-): Alçak gönüllü ol- G.80-9

ḫ. ėyle-: Torağa düşür-, rezil et- G.512-6

ḫāksārlıġ: Perişanlık, düşmüşlük, fakirlik, biçarelik G.91-5

ḥāl: A. Durum G.14-3

ḥ. dili: Gerçekliği anlatan durum ve görünüş G.547-1

ḥ.-ı perīşān ol-: Durumu kötü ol- G.293-3

ḥ.-ına yėtiş-: Durumunu öğren-, ilgilen- G.471-10

ḫāl: F. Ben G.1-10

ḫ.-ı Hindū: Siyah ben G.268-7

ḫ. u ḫeṭ: Süs, nakış, ben ve yüz çizgisi G.107-2

ḫ. u ḫeṭṭ: Ben ve yanaklardaki tüyler G.64-8

ḥālā: A. Hala, henüz, şimdi G.11-5

hāle: A. Ay çevresinde görülen parlak daire, ayla, ağıl G.292-4

ḫālī: A. Boş G.60-3

ḫ. ėt-: Boşalt- G.331-4

ḫām: F. Pişmemiş, olgun olmayan, deneyimsiz G.111-10

ḫāme: F. Kalem G.95-4

ḫ.-yi ḳüdret: Kudretin kalemi G.7-3

hamı: Hep, hepsi, her, hem, herkes G.192-4

h. yan: Her yan G.446-7

h. yėr: Her yer G.241-6

ḥammāl: A. Yük taşıyan adam G.130-3

ẖām-sūz: F. Dışı yanmış ancak içi pişmemiş olan G.388-4

hāmūn: F. Bozkır, düz ova G.399-2

ẖāmūş: F. Susmuş, sönmüş G.245-10

hān (ünlem): F. Evet G.222-13

ẖ̆ān: F. Sofra G.245-12

handa: Nerde G.321-2

ẖāne: F. Ev G.81-2

ẖāne ber-dūş: F. Evsiz, yoksul G.442-9

ẖānedān: F. Sülale, aile G.407-14

ẖāne-ẖarāb: F. Evi yıkılmış, evsiz barksız kalmış, perişan G.68-3

ẖāne-perdāz: F. Evi boşaltan, ev yıkıcı G.50-5

ẖāne-vīrān: F. Evi yıkılmış, felakete uğramış G.423-2

ẖāne-zād: F. Efendisinin evinde doğmuş olan köle çocuğu, yerli G.282-4

ẖ̆ān-ẖ̆āh: F. Sofra isteyen, konuk G.558-5

ẖ.-ı feḳr: Yoksulluk sofrasını isteyen G.370-1

hanı: Hanı G.261-1

ẖān-mān: F. Ev bark, ev ve onun eşyası G.61-6

ẖān-mān-ẖarāb: F. Evi barkı yıkılmış G.306-2

hansı: **1.** Hangi G.126-7

2. Hangisi G.156-4

ẖansı: Hangi G.49-1

ẖār: F. Diken G.32-1

ẖ. u ẖāşāk: Diken ve yonga, çerçöp G.166-6

ẖ. u ẖes: F. Har u has, ot kırıntısı, çalı çırpı, çerçöp G.41-6

ẖ.-ı müġīlān: Deve dikeni G.338-1

ẖ̆ār: F. Önemi olmayan, aşağı G.24-9

ẖ. baẖ-: Hor bak-, aşağıla- G.59-9

ẖ. dut-: Hor gör- G.124-8

ẖār ẖār: F. Titreme, kalp çarpıntısı, heyecan, istek, bağlılık, heves G.171-9

ẖārā: F. Sert taş, kaya G.66-5

ẖarāb: A. Viran, ıssız, yıkık, perişan G.70-3

ẖ. ėt-: Boz- G.497-5

ẖ. ol-: Yıkıl-, perişan ol-, bozul-, esri- G.133-1

ẖarābāt: A. Yıkıntılar, içkili eğlence yeri, meyhane G.53-7

ẖarābe: A. Şehir veya ev yıkıntısı, yıkıntı G.306-2

harāy: F. **1.** Bağırıp çağırma, çığlık, inilti G.59-1

2. Ey vah G.80-2

h.-ına yėt-: Yardım et- G.516-5

harāy hāy: F. Ey vah G.486-1

ẖ̆ārlıġ: Aşağılık, aşağılanma G.208-6

ẖārelen-: Taş gibi ol- G.66-5

ẖāṣ: A. Özgü G.48-3

ẖ. ėt-: Ayır- G.48-3

ḥāṣil: A. Ürün, sonuç G.56-5

ḫāṣiyyet: A. Hasiyet, özellik, özel fayda G.465-1

ḥāşā: A. Asla, kesinlikle G.445-4

ḥāşā li'llāh: A. Asla, Tanrı göstermesin, Allah korusun G.185-4

ḫāşāk: F. Çöp, süprüntü, yonga G.50-5

Ḥātem: A. Cömertliğiyle tanınmış bir kişi G.197-6

ḫātem: A. Mühür, üstü mühürlü yüzük G.237-3

ḫāṭır: A. Gönül, fikir, birine karşı duyulan saygı, sevgi G.64-11

ḫ.-ı açıl-: İçi açıl-, sevin- TC.3.4-1

ḫ.-ı cem': Başı dinç, huzuru yerinde, gönlü rahat G.226-7

ḫ.-ı cem' ol-: Emin ol-, sakinleş- G.530-4

ḫ.-ı cem'i perīşān ol-: Huzuru ve rahatı bozul- G.411-1

ḫ.-ın cem' ėyle-: Emin et-, sakinleştir- G.277-4

ḫ.-nişān ėt-: Hatırlat-, uyar- G.237-5

havā A. hevā: **1.** Durum, ortam, çekicilik G.147-4

2. İstek, eğilim, arzu, şevk G.23-6

h.-yı nefs: Nefsin gelip geçici istekleri, nefsin zararlı ve günah olan arzuları G.165-7

h.-yı sefer: Yolculuk arzusu, isteği G.211-7

havā-ḫ˘āh: F. Arkadaş, yandaş G.440-1

havālan-: Havalan-, hava akımıyla yer değiştirmek G.58-2

havla-: Saldır- G.474-9

hāy (ünlem): F. Vah, ey TC.2.9-1

h. hāy: Coşku TC.1.5-1

h. hāy-ı nāle: İnilti sesi G.93-6

h. u hūy: F. Gürültü sesi G.433-8

hāy harāy: F. Ey vah G.516-1

ḥayā: A. Utanma, ar, namus G.21-2

ḥayāt: A. Yaşam G.5-4

ḥ. vėr-: Yaşat- G.5-1

ḥāyil A. ḥāil: Engel G.69-6

ḥāżır: A. Göz önünde bulunan, görünen, anık TC.2.5-4

ḥāẕiḳ A. ḥāẕıḳ: İşini iyi bilen, uzman G.382-2

ḫāzin: A. Hazine koruyucusu, bekçi G.217-10

ḥebb A. ḥabb: Tohum, dane, yuvarlak ilaç, bir içimlik afyon G.558-4

ḫeber A. ḫaber: Haber, bilgi G.68-8

ḫ. ṣor-: Haber al, sor- G.219-9

ḫ. vėr-: Haber ver-, bildir- G.11-9

ḫeber-dār: F. Haberli, bilgili G.25-1

ḫ. ėt-: Haber ver-, bildir- G.142-9

ḫebersiz: Habersiz, bilgisiz G.195-6

ḥebīb A. ḥabīb: Sevgili G.22-3

ḫecālet A. ḫacālet: Utanç, utanma G.13-9

ḫ.-ler çek-: Utan- G.224-5

ḫecil A. ḫacil: Utanmış, utanan G.400-7

ḫeclet A. ḫaclet: Utanma, arlanma G.47-5

ḥed, ḥedd A. ḥadd: Sınır, çizgi TC.2.6-2

ḥ.-den aş-: Sınırını aş-, çok ol- G.119-5

hedef: A. **1.** Amaç G.87-4

2. Nişan tahtası G.407-6

ḫedeng: F. Kayın ağacından yapılmış ok G.50-6

ḥedīs̱ A. ḥadīs̱: Yeni söz, bilgi, söz, anlatı, olay G.372-4

ḫefīf A. ḫafīf: Ağır olmayan, aşağılık, değersiz G.438-1

ḥeḳ A. ḥaḳḳ: **1.** Tanrı, her şeyi hakkıyla yaratan G.212-7

2. Doğru, gerçek G.8-6

ḥeḳ-güẕār: F. Hakkını tanıyan, şükreden G.180-5

ḥeḳīḳet A. ḥaḳīḳat: Gerçek, doğru, öz G.133-4

ḥeḳīḳetsiz: Gerçek dışı G.461-8

ḥekīm: A. Doktor, hikmet iyesi G.340-1

ḥeḳīr A. ḥaḳīr: Aşağı görülen, değersiz G.262-3

ḥ. baḫ-: Aşağıla-, küçümse-, hor gör- G.301-10

ḥeḳḳā A. ḥaḳḳā: Gerçekten G.223-4

helāk: A. Yıkılma, bitme, mahvolma G.262-1

h. ėt-: Öldür-, ortadan kaldır-, aşırı derecede yor- G.145-4

h. ol-: Öl-, yok ol- G.91-3

ḥelāl: A. Dinen yapılmasına izin verilen G.7-2

ḥ. olsunĝ: Helal olsun, bir şeyi gönüllü verme ve övme ifadesi G.7-2

ḫelāṣ A. ḫalāṣ: Kurtulma, kurtuluş G.437-6

ḥelāvet A. ḥalāvet: Sevimlilik, tatlılık G.47-6

Ḫelīl A. Ḫalīl: Dost, Hz. İbrahim G.406-1

Ḫelīlü'llāh A. Ḫalīlü'llāh: Hz. İbrahim G.192-2

ḫelḳ A. ḫalḳ: **1.** Yaratma, yaratılış G.559-5

2. Halk, topluluk G.24-9

ḫ. ėt-: Halk et-, yarat- G.1-5

ḫ. ėyle-: Yarat- G.255-5

ḥelḳe A. ḥalḳa: Daire biçiminde olan şey G.495-6

ḥelvā: A. Helva G.482-8

ḫelvet A. ḫalvet: Issız yer, tek başına kalmak G.138-7

ḫ. ėt-: Biriyle tek başına kal-, birlikte ol- MS.7-2

hem: F. **1.** Hem de, de, bir de G.80-4

2. (bağlaç) Hem, ve G.79-3

3. Aynı, -deş

ḫem: F. Eğri, bükülmüş G.30-6

ḫ. bol-: Bükül-, eğil- G.535-7

ḫ. ḳıl-: Eğ-, bük- G.233-7

hem-āheng: F. Uygun, denk G.385-8

hemān: F. **1.** Aynı, o (sıfat) G.141-10

2. Hemen, derhal, o anda, çarçabuk, öylece, böylece G.42-9

hemānā: F. Sanki, güya, aynen, tıpkı G.241-1

hem-āvāz: F. Sesleri birbirine uygun, birlikte ezgi okuyan, arkadaş G.280-6

hem-bezm: F. Arkadaş G.394-5

hem-cinslıġ: Aynı cinsten olma G.276-7

hem-çėşm: F. Rakip, yarışan G.86-5

hem-dem: F. Arkadaş G.86-1

hem-derd: F. Aynı dertte olan G.84-10

hem-dest: F. El ele, birlikte, ortak G.199-5

hem-destān: F. Aynı sözleri söyleyenler, aynı düşüncede ve aynı fikirde olan, sırdaş G.208-5

ẖem-geşte: F. Bükülmüş G.59-9

hem-ẖāne: F. Ev arkadaşı, arkadaş G.508-6

hem-ẖānelen-: Ev arkadaşı ol- G.239-4

ẖemīde: F. Kambur, eğrilmiş, bükülmüş G.106-14

hemīn: F. **1.** Bu (sıfat) G.150-5

2. Şimdi, işte G.31-8

3. Yalnız, yalnız bu G.197-6

hem-ʿinān: F. Yol arkadaşı, yoldaş, birlikte G.228-4

hemīşe: F. Sürekli, her zaman G.279-7

hem-kār: F. Aynı işi yapan G.513-8

hem-kārvān: F. Aynı kervanda olanlar G.457-8

hem-kāse: F. Arkadaş, dost G.331-3

hem-kebāb: F. Kebap arkadaşı G.558-5

hem-neberd: F. Savaş arkadaşı, rakip G.228-5

hem-nefes: F. Arkadaş G.222-1

hem-nefessiz: Arkadaşsız G.90-5

hem-pervāz: F. Birlikte uçan G.436-8

hem-piyāle: F. İçki arkadaşı, arkadaş G.227-4

ḥemrā A. ḥamrā: Daha, pek çok kızıl, kırmızı G.23-1

hem-rāz: F. Sırdaş, arkadaş G.458-6

hem-reḳṣ: F. Oyun ve dans arkadaşı G.131-3

hem-sāye: F. Komşu G.442-9

hem-sefer: F. Yol yoldaşı G.24-4

hem-sevād: F. Eğitim düzeyleri ayna olan G.277-8

hem-şerāb: F. İçki arkadaşı G.558-5

hem-tā: F. Eş, benzer G.452-2

hem-tālu: Boylu poslu G.96-1

hem-vār: F. Uygun, daima G.222-7

ẖemyāze: F. Esneme G.351-7

ẖ. vėr-: Esnet- TB.1.3-1

hem-zebān: F. Aynı dili konuşan G.247-1

hem-zencīr: F. Aynı zincire bağlanmış deliler G.239-4

hem-zūr: F. Aynı güçte G.91-1

ḥenā A. ḥınā: Kına G.109-9

ẖencer A. ẖancer: Hançer G.535-2

ẖendān: F. Handan, gülen, güler yüzlü G.67-1

ẖendānlıġ: Handanlık G.72-4

ẖende: F. Gülme, gülüş

ẖ.-yi zīr-leb: Yavaş gülme, gülümseme G.297-1

hengāme: F. **1.** Patırtı, gürültü, kavga G.142-2

2. Zaman, an, sıra, çağ G.130-2

henūz: F. Henüz G.42-13

her: F. Her, bütün, hep G.71-1

h. bābet: Her çeşit, nasılsa G.367-4

h. bir: Her bir, ayrı ayrı, hepsi G.131-5

h. biri: Her biri, ayrı ayrı, hepsi G.47-3

h. dem: Her zaman G.3-4

h. gāh: Her zaman G.15-6

h. geh: Her zaman G.314-7

h. handa: Her yerde G.121-7

h. ḳeder: Ne kadar G.64-2

h. kim: Herkes G.41-3

h. miḳdār: Ne kadar, her ne kadar G.281-2

h. ne: Her ne kadar G.191-2

h. ne var: Herşey G.182-1

h. ne varumdur: Her neyim var G.140-6

h. nefes: Her solukta G.21-4

h. öten yėten: Her gelip geçen insan, her önüne gelen G.206-3

h. reng ile: Nasılsa, her türlü TB.1.3-7

h. reng ile kim var: Her nasılsa G.327-6

h. reviş ki var: Nasılsa G.57-5

h. vechilen kim var: Nasılsa G.102-4

h. veḳt ola: Her vakit, her zaman G.27-5

h. zamān: Sürekli, daima, sık sık G.156-1

her çend: F. Öyle ise de, her ne kadar, gerçi G.3-4

ḥerām A. ḥarām: Dince yasak olan G.174-4

ḥerāmī A. ḥarāmī: Haydut, hırsız G.427-3

ḥerāret A. ḥarāret: Sıcaklık, ısı G.189-4

ḫerc A. ḫarc: Harç, harcama

ḫ. ėt-: Harca-, kullan-, tüket- G.514-2

ḫ. ol-: Harcan-, kullanıl-, tüken- G.300-7

herc: F. Karışıklık, gürültü

h. ü merc: Darma dağınık, allak bullak, karmakarışık G.41-4

her-cāyī: F. Aşkta değişken, vefasız, dönek, orospu G.525-1

ḥerem A. ḥarem: Yasak kılınmış mukaddes olan şey, herkesin giremeyeceği yer, kadınlara özgü yer G.263-2

ḥerf A. ḥarf: Söz G.297-3

hergiz: F. Asla G.4-3

h. el ayaġ olsuñ: El ayaksızdır, beceriksizdir G.272-7

ḫerīdār: F. Satın alan G.25-6

ḫerīdārāne: F. Almak amacıyla G.534-1

ḥerīf A. ḥarīf: Meslektaş G.276-5

ḥerīm A. ḥarīm: Kutsal tutulan, korunulan yer, herkesin girmesi yasak yer, avlu G.311-3

ḥerīṣ A. ḥarīṣ: Açgözlü, istekli G.202-2

ḫermen: F. Taneleri başaklarından ayrılmamış tahıl yığını G.88-6

herze: F. Boşuna, anlamsız, faydasız G.251-1

herze-derā: F. Anlamsız ve saçma sapan sözler konuşan G.97-10

herze-gerd: F. Boş dolaşan, kararsız, sebatsız, vefasız, dönek G.54-2

herze-meres: F. Boş dolaşan köpek G.24-7

ḫes: F. Ot kırıntısı, çerçöp

ḫ. ü ḫār: Ot kırıntısı, çalı çırpı, çerçöp G.122-7

ḫ. ü ḫāşāk: Çerçöp G.50-5

ḫ.-pūş ėyle-: Gizle-, sakla- G.384-1

ḥesāb: A. Sayı, sayma G.376-6

ḥ. ėt-: Say- TC.3.3-4

ḥ. kitāb: Düşünüp taşındıktan sonra yapılan hesap G.149-5

ḥ.-da: Düşünülen şey G.279-4

ḥ.-da yoḫdur: Düşünülen şeylerin dışındadır G.279-4

ḥesed A. ḥased: Kıskançlık G.106-5

Ḥesen A. Ḥasan: İmam Hasan G.407-15

ḫesīs A. ḫasīs: Alçak, değersiz, cimri G.116-6

ḥesret A. ḥasret: Özlem G.22-6

ḥ. çek-: Hasret çek-, özle-, arzula- G.523-6

ḫeste: F. Hasta G.17-9

ḫeste-dil: F. Tasalı, sıkıntılı G.538-4

ḫeste-nisbet: F. Hasta soylu G.109-5

ḥesūd A. ḥasūd: Kıskanan G.132-7

ḫeşḫāş A. ḫaşḫāş: Kapsüllerinden afyon çıkarılan bir tür bitki TC.2.6-4

ḥeşr A. ḥaşr: Ölümden sonra dirilip bir yere toplanma G.168-2

ḫeṭ A. ḫaṭṭ: Yüzün çizgisi, sevgilinin yanaklarındaki tüyleri, sakal G.224-7. krş. ḫeṭṭ

ḫ. es̱eri: Yüz çizgisinin izi G.64-11

ḫ. ü ḫāl: Süs, nakış, yüz çizgisi ve ben G.199-5

ḫ.-i fermān: Buyruk veya hüküm içeren yazı MH.2.1-3

ḫ.-i müşkīn: Siyah çizgi, yüzün siyah tüyleri G.216-6

ḫ.-i sebz: Yeşil çizgi, sevgilinin yanaklarında yeni terleyen tüyleri, sakal G.64-5

ḫeṭā A. ḫaṭā: Yanlış, yanılgı, yanılma, suç G.342-2

ḫ. ḳıl-: Yanlış yap- G.342-2

ḫeṭer A. ḫaṭar: Tehlike, uçurum, korku G.211-1

ḫeṭṭ A. ḫaṭṭ: Çizgi, yanaklardaki tüyler, sakal G.1-10. . krş. ḫeṭ

ḫ. ü ḫāl: Süs, nakış, yüz çizgisi ve ben G.48-6

ḫ.-i sebz: Yeşil çizgi, sevgilinin yanaklarında yeni terleyen tüyleri, sakal G.47-5

ḥevādis̱ A. ḥavādis̱: Hadiseler, olaylar G.179-6

ḥevās A. ḥavās: Duyumlar, duygular G.244-1

ḥ.-ı perīşān ėt-: Duyumları boz-, zihni karıştır- G.244-1

heves: A. Geçici istek G.21-2

h. ėt-: İste-, dile- TB.2.6-5

heves-pīşe: F. Heves ve isteği çok G.106-13

hėy (ünlem): Hey G.471-1

h. hėy (ünlem): Hey hey G.544-1

ḫeyāl A. ḫayāl: Hayal, düş, imge, zihinde tasarlanan, canlandırılan ve gerçekleşmesi özlenen şey G.63-6

ḫ. ėyle-: Bir şeyi zihinde tasarlayıp canlandırmak, san- G.76-6

ḫ.-a sal-: Düşünce ve hayale daldır- G.476-2

ḥėyder A. ḥaydar: Hz. Ali G.471-3

ḥ.-i kerrār: Hz. Ali G.104-13

ḥ.-i ṣefder: Hz. Ali G.407-17

ḥėyf A. ḥayf: **1.** Haksızlık, insafsızlık, yazık G.232-3

2. (ünlem) Yazık! G.249-1

ḥėyif A. ḥayıf: Yazık G.95-3

ḫeyl A. ḫayl: Leşker, ordu, at sürüsü, atlı sürüsü, bölük, takım, boy, oymak G.234-5

ḫėyr A. ḫayr: Hayırlı, uğurlu, yararlı G.176-5

ḫ. iş: Uğurlu iş G.176-5

ḥėyrān: A. ḥayrān: Şaşırmış, çok tutkun G.37-9

ḥ. ėt-: Şaşırt- G.504-1

ḥ. ol-: Şaşır- G.311-1

ḥėyret: A. ḥayret: Şaşkınlık, şaşırma G.548-5

ḥ.-de ḳal-: Şaşır- TB.2.6-2

ḥ.-den ḳurı-: Şaşır-, donup kal- G.194-8

hėzār[1]: F. Bülbül G.41-1

hėzār[2]: F. Bin G.77-1

ḫezān: F. Sonbahar G.41-1

ḫ. feṣli: Sonbahar mevsimi G.9-5

ḫezāne A. ḫazāne: Devlet parasının saklandığı yer G.63-5

ḫezef A. ḫazef: Topraktan yapılan çanak çömlek G.222-12

ḥeẕer A. ḥaẕer: Sakınma, çekinme G.403-5

ḥ. ėt-: Çekin-, sakın-, kaçın- G.250-4

ḥezīn A. ḥazīn: Hüzünlü, üzüntülü, acıklı G.77-9

ḥeżret A. ḥażret: Saygı ifadesi G.225-10

heẕyān: A. Saçmalama, sayıklama G.73-6

Ḫıżr: A. Hz. Hızır G.128-4

Ḫ. suyı: Bengi su G.559-5

Ḫ.-ı rāh: Rehber, önder, kılavuz G.175-7

ḥicāb: A. Örtü G.156-8

ḥicāb-ālūd: F. Örtünmüş, örtülü G.408-4

hicr: A. Ayrılık G.5-6

hicrān: A. Ayrılık G.9-9

h. gėcesi: Ayrılıkla geçirilen gece G.87-9

h. odı: Ayrılık acısı G.121-3

h.-a düş-: Ayrılık acısını çek- G.389-9

h.-ın çek-: Ayrılık acısını çek- G.391-1

hīç: F. Asla, hiçbir, hiçbir suretle G.11-8

h. kim: Hiç kimse G.26-2

h. ol-: Yok ol- G.143-4

h. olmasa: Hiç değilse, en azından G.224-11

h. vech ile: Asla, hiçbir biçimde G.48-6

h. yėrde: Asla G.89-4

h. yėrden: **1.** Boşuna, boş yere G.82-3

2. Yokluktan G.133-9

h. yoldan: Asla G.288-7

h.-e al-: Önem verme-, ilgi gösterme- G.208-4

h.-e sat-: Çok ucuza sat-, değer verme- MH.2.2-3

hīç-kāre: F. İşsiz güçsüz, bir işe yaramayan, değersiz G.66-6

hīç-kārelen-: İşe yarama- G.66-9

ḫidmet: A. Hizmet, emek G.257-4

ḫ. ėt-: Hizmet et-, birinin yararına çalış- G.257-4

ḥifẓ A. ḥıfẓ: Koruma, saklama G.518-4

ḥikāyet: A. Hikaye, öykü G.63-2

ḥikmet: A. Bilgelik, felsefe, gizli sebep, faydalı söz, bilgi G.217-10

hilāl: A. Ayça, yeni ay, genç ay, yeni ay şekli G.94-5

h.-ı ‘ėyd: Bayram edileceğinin anlaşılmasına sebeb olan hilal G.384-5

hilāl-ebrū: F. Kaşları ayça gibi olan G.428-2

hilālī: A. Yeni ay biçiminde olan G.96-6

ḥīle: A. Hile, düzen, aldatma G.547-4

ḫilḳet A. ḫilḳat: Yaratılış G.243-8

ḥimāyet: A. Koruma G.559-10

himmet: A. Çalışma, emek, gayret G.58-6

h.-i kūtāh: Aşağılık, iyi düşünmeyen G.379-3

Hindū: F. Hintli, köle, siyah G.324-4

ḫīre: F. Kamaşık, donuk göz G.189-8

ḫired: F. Akıl G.240-7

ḥirmān: A. Yoksunluk, umutsuzluk G.379-6

ḥirṣ A. ḥırṣ: Aç gözlülük, aşırı düşkünlük G.419-3

ḥiṣār: A. Kuşatma, kale, sığınacak yer G.16-9

ḥ.-lar çek-: Korumaya al- G.559-10

ḫitāb: A. Söz söyleme, konuşma

ḫ. ėt-: Seslen-, söz yönelt- G.559-9

ḫiyābān: F. Cadde, iki tarafı ağaç dikili yol, bahçe yolu G.213-4

ḫiyānet A. ḫıyānet: Kutsal sayılan şeylere el uzatma, güveni kötüye kullanma G.362-3

ḫod: F. Kendi, de G.195-4

ḫod-kām: F. Bencil, kendi bildiğine giden, büyüklenen, kibirli, inatçı, bahtlı, mutlu G.62-2

ḫod-nümā: F. Gösteriş meraklısı G.308-6

ḫod-re’y: F. Kendi bildiğine giden, kendi düşüncesiyle iş gören TC.2.9-4

ḫorşīd: F. Güneş G.21-3

ḫorşīd-veş: F. Güneş gibi G.344-9

ḫoş: F. **1.** İyice, iyi, güzel G.52-3

2. Ne güzel, ne iyi, ne hoş G.5-1

ḫoş-cövlān: F. İyi koşuşturan G.213-4

ḫoş-elḥān: F. Güzel ve tatlı okuyan TB.2.5-7

ḫoş-fercām: F. Sonu iyi, talihli G.343-2

ḫoş-güftār: F. Güzel konuşan G.335-1

ḫoş-güvār: F. Sindirimi kolay, tatlı G.171-8

ḫoş-ḥāl: F. Durumu iyi, sevinçli, mutlu G.348-2

ḫoş-ḫ̆ān: F. Güzel okuyan TB.2.5-1

ḫoş-ḫeṭ: F. Güzel çizgili genç G.257-2

ḫoş-ḫürām: F. Güzel yürüyüşlü, iyi davranışlı G.287-6

ḫoş-ḳāmet: F. Boyu posu güzel G.509-9

ḫoş-kemer: F. Beli güzel, ince bel G.207-4

ḫoş-lehce: F. Tatlı dilli, tatlı sözlü G.389-2

ḫoş-nesīm: F. Güzel kokulu G.300-1

ḫoş-nümā: F. Güzel görünen G.441-7

ḫoş-reftār: F. Güzel davranışlı, yürüyüşü gidişi güzel G.274-4

ḫoy: F. Ter G.239-3

ḫoy-efşān: F.Ter saçan G.282-6

ḥökm A. ḥükm: Hüküm, karar, emir, yargı G.237-3

ḥ. ėt-: Yargılama sonunda bir kanıya var- G.506-6

ḥ.-i daşa işle-: Sözü geç- G.270-2

ḥörmet A. ḥürmet: Saygı G.245-5

ḥövṣele A. ḥavṣala: Takat G.41-6

ḥövṣelesiz: Takatsiz, sabırsız G.262-13

ḥövṣele-sūz: F. Havsala ve takati kaldıran G.5-5

ḫū: **1.** F. Ahlak, tabiat, adet

2. Berkitme edatı G.172-1

ḫ. sal-: Alış- G.314-6

ḫūb:F. iyi, güzel G.330-2

ḫūblıġ: İyilik, güzellik G.142-1

ḫuceste: F. Uğurlu, kutlu G.5-5

Ḫudā: F. Tanrı G.251-7

Ḫudāyā: F. Ey Tanrı R.2-1

ḫuld: A. Sonsuz, cennet G.181-4

ḫulḳ: A. Huy

ḫ.-ı ḥesen: İyi huy TB.2.5-3

ḫum: F. Küp, şarap küpü G.230-6

ḫumār: A. İçki veya uyku sersemliği G.6-1. krş. ḫummār

ḫ. çek-: Humara katlan- G.292-8

ḫ. sındur-: Esrikliği aradan kaldır- G.258-3

ḫumār-ālūd: F. Baygın, şaşkın, kendinden geçmiş G.530-3

ḫumār-ālūde: F. Kendinden geçmiş, şaşkın G.46-5

ḫum-ḫāne: F. Meyhane, şarap küplerinin konulduğu yer G.163-4

ḫummār A. ḫumār: Esrik G.199-1. krş. ḫumār

ḫūn: F. Kan G.100-6

ḫ. içürt-: Tasa ve sıkıntı ver- G.449-6

ḫ.-ı ciger: Ciğer kanı, tasa G.12-8

ḫ.-ı dil: F. Yürek kanı, tasa, üzüntü G.72-2

ḫ.-ı dil iç-: Üzül-, tasalan-, acı ve sıkıntı çek- G.455-1

ḫ.-ı dil vėr-: Sıkıntı ver- MH.5.2-2

ḫ.-ı mürde: Donmuş kan G.458-4

ḫūn-āb: F. Kanlı su, kanlı gözyaşı G.83-7

ḫūn-ābe: F. Kanlı su, kanlı gözyaşı G.205-3

ḫūn-āşām: F. Kan içici, kan içen G.509-6

ḫūn-bahā: F. Kan bedeli G.301-9

ḫūn-bār: F. Kan saçan G.22-1

ḫūn-çėkān: F. Kendisinden kan akan G.330-10

ḫūn-efşān: F. Kan saçan G.140-2

ḫūn-germ: F. Kanı sıcak, şefkatli, merhametli G.167-2

ḫūn-ḫ̌ār: F. Kan içici G.9-4

ḫūn-ḫ̌āre: F. Kan içici, zalim G.158-7

ḫūnīn: F. Kana bulanmış, kanlı G.192-2

ḫ.-ciger: Ciğeri kanlı G.289-5

ḫ.-dil: Yüreği kanlı G.297-1

ḫūn-rīz: F. Kan dökücü, kan döken, kan akıtan G.221-1

ḫūrveş: F. Hur gibi, huri gibi, cennet kızı gibi G.47-9

hūş: F. Akıl, fikir, zeka G.351-2

h.-dan gėt-: Bayıl-, kendinden geç- G.84-5

h.-ını al-: Aklını başından al-, kendinden geçir-, şaşırt- G.253-8

h.-ını apar-: Bayılt-, kendinden geçir-, şaşırt- TB.2.1-7

hūş-rübā: F. Aklı baştan alan TB.2.3-6

huşyār: F. Ayık, uyanık, akıllı G.25-5

ḥużūr: A. Baş dinçliği, gönül rahatlığı, dirlik, birinin yanında bulunma G.171-4

ḥübāb A. ḥabāb: Su üzerinde olan kabarcık G.259-3

hücūm: A. Saldırı, saldırış G.96-4

hümā: A. Saadet, mutluluk kuşu G.13-8

hüner: F. Beceri, ustalık G.24-9

h. ehli: Hünerli G.401-1

hüner-ver: F. Hünerli, becerikli G.461-6

ḫürām: F. Salınma, salınarak yürüme G.51-3

ḫürāmān: F. Hıraman, salınarak yürüyen G.17-2

ḫürde-bīn: F. İnce şeyleri gören, geleceği için endişe eden G.212-3

ḫürde-dān: F. İncelikleri anlayan, bilen G.247-7

ḫürsend: F. Sevinçli, neşeli, memnun, tokgözlü G.379-2

ḫürūş: F. Coşma, bağırma, inleme G.544-1

ḥüsn: A. Güzellik, iyilik G.399-4

ḫüşk: F. Kuru, kurumuş G.60-3

ḫüşk-kām: F. Boğazı kurumuş, susuz G.469-4

ḫüşk-leb: F. Dudağı kurumuş, susamış G.168-6

ḫüşū‘ A. ḫuşū‘: Sevgiyle karışık korku G.43-4

Ḫüten: Huten, Türküstan’da olan bir vilayet G.12-11

hüveydā: F. Açık, apaçık, belli G.111-5

ḫüżū‘ A. ḫużū‘: Alçak gönüllü olma G.43-4

I

ılḳar: Akın G.196-8

ıraġ: Uzak G.12-3

ı. ol-: Uzak ol-, uzak düş- G.141-8

ı. olsuñ: Uzak olsun, Tanrı korusun G.141-8

ıraġlıġ: Uzaklık G.515-7

ışıġ: Işık G.490-6

ı. vėr-: Işık saç- G.232-2

İ

‘ibādet: A. Tanrıya tapınma G.251-7

ibrām: A. Canı sıkma, usandırma MS.6-1

‘ibret: A. Bir olaydan, kötü bir durumdan ders alma G.107-10

icābet: A. Çağrısını kabul etme, kabul edilme, duanın Kabulü G.219-1

īcād: A. Yoktan var etme, yoktan yaratma G.231-9

ī. ėt-: Yarat- G.1-11

ī. ḳıl-: Yarat- G.162-2

ictināb: A. Sakınma, kaçınma, Uzak olmak G.247-3

iç: İç, içeri G.66-8

iç-: İç- G.37-1

içdür-: İçir- G.420-4

içre: İçre, içinde G.89-6

içün: İçin G.2-2

içür-: İçir- G.243-6

içürt-: İçir-, içirt- G.410-8

idbār: A. Geriye git-, talihsizlik G.102-4

iftiḫār: A. Övünme, kıvanma, kıvanç, övünç G.394-6

iftirā: A. Kara çalma, bühtan G.188-5

igit: Yiğit G.29-1

iḫfā: A. Saklama, gizleme G.473-7

iḫlāṣ: A. Temiz sevgi ve yürekten bağlılık, doğruluk G.225-10

iḫtilāṭ: A. Karışmak, karışıp görüşmek G.62-4

iḫtiṣār: A. Kısa kesme, kısaltma G.285-2

iḫtiṣāṣ: A. Uzmanlaşma

i. bul-: Uzmanlaş- G.4-3

iḫtiyār: A. **1.** İrade, kendi isteğiyle seçme ve hareket etme, isteme G.16-1

2. Yetki G.104-2

i. elinden al-: Yetkisini al-, kendinden geçir-, gücünü tüket- G.258-1

i. ėt-: Seç-, üstün tut- G.5-2

i. ėyle-: Seç- G.428-7

i. ḳıl-: Seç-, doğru bul- G.157-2

i. vėr-: İzin ver-, yetki ver- G.104-12

i.-ı elden gėt-: Yetkisini kaybet-, kendinden geç-, gücü tüken- G.455-3

iḳbāl: A. Birine doğru dönme, baht, istek G.40-5

i. ėt-: Birine doğru dön- G.211-4

i. ėyle-: Birine doğru dön- G.86-2

i.-ı bülend ol-: Mutlu ol-, yolu açık ol- G.511-4

iki: İki G.94-5

i. ʿālem: Dünya ve ahret G.53-10

i. cahān: Bu dünya ve öbür dünya G.495-4

i. dünyā: Bu ve öteki dünya G.301-3

i. üç: İki üç, birkaç G.450-10

iki yüz: İki yüz G.319-5

iḳlīm: A. Ülke G.72-6

ikrāh: A. Tiksinme, iğrenme

i. ėt-: Tiksin-, iğren- G.148-6

iḳrār: A. Açıktan söylemek, saklamayarak söyleme G.524-1

i. ėt-: Açıkça söylemek, kabul etmek G.542-2

iksīr: A. Değersiz madenleri altına dönüştüren ilaç, az bulunan şey G.338-3

iḳtidā: A. Uyma, tabi olma G.532-7

il: Yıl G.15-2

i. ilen: Yılda bir kez TC.1.5-3

ilāh: A. Tanrı G.558-1

ilāhī: A. Ey Tanrım G.25-2

ilan: Yılan G.45-6

ile: **1.** İle G.165-7

2. Ve G.52-3

ilen: İle G.106-7

‘illet: A. Sebep, hastalık G.34-3

ilticā: A. Sığınma G.4-3

iltic ālan-: Sığın- G.58-9

iltifāt: A. Yüzünü çevirip bakma, ilgi gösterme, saygı gösterme, iyilik etme G.272-6

i. ėyle-: İlgilen-, saygı göster-, iyilik et-

iltifāt-āmīz: F. İyilik ve ilgiyle karışık G.184-7

īmā: A. İşaretle anlatmak, dolayısıyla anlatma G.191-4

imām: A. Namaz kıldıran kimse, önder G.536-2

īmān: A. İnanç G.2-4

ī. getür-: İnan- G.436-6

imdād: A. Yardım G.133-9

i. ėyle-: Yardım et- G.9-2

i.-ına yėt-: Yardım et- G.542-1

imdi: Şimdi G.69-9

īmen: A. Güvenli G.15-1

imkān: A. Olanak G.259-7

imsāk: A. Bir şeyden el çekme

i. ėyle-: Kendini tutmak, bir şeyden el çekme G.295-6

imtaḥān A. imtiḥān: Sınav, sınama G.528-2

i. ėyle-: Sına-, dene- G.184-4

imtiyāz: A. Ayrıcalık, benzerlerinden ayrılmak G.142-9

i. ėt-: Ayır- G.541-2

‘inān: A. Dizgin G.228-4

‘i. elden al-: Gücünü ve yetkisini al- G.522-6

‘i. vėr-: Yetkisine bırak- G.359-3

‘i.-ın saḳla-: Durdur-, engelle- G.421-4

‘i.-ını dut-: Engelle- G.459-7

‘i.-ını elden ḳoy-: Kendi haline ve yetkisine bırak- G.515-8

inan-: İnan-, benimse-, güven- G.32-3

inandur-: İnandır- G.494-2

ince: İnce G.476-2

inci-: Ağrı, gücen-, incin-, darıl- G.25-6

incin-: Üzüntü duy-, gücen-, kırıl- G.109-5

incit-: İncit-, acıt- G.477-5

inen: İle G.260-6

inkār: A. Yadsıma, gizleme, inanmama, tanımama G.524-1

inḳilāb A. inḳılāb: Değişme, dönüşme G.281-5

ins: A. İnsan

i. ü cān: İnsan ve cin G.407-15

i. ü cinn: İnsan ve cin G.294-8

inṣāf: A. Merhamete, vicdana veya mantığa dayanan adalet G.59-8

i. ėt-: Acı-, hakkını tanı- G.114-7

i. vėr-: İnsaf et-, acı-, hakkını tanı- G.185-3

insān: A. İnsan G.532-3

inşā: A. Yazı yazma G.94-6

i.-lar düz-: Yazı yaz- G.94-6

intihā: A. Son G.104-8

intiḫāb: A. Seçme, seçim G.304-14

i. ḳıl-: Seç- TC.3.3-3

intihāsız: Sonsuz G.88-4

intiẓār: Bekleme G.6-1

i. çek-: Bekle-, gözle- G.157-8

i. vėr-: Beklet- G.157-8

irşād: A. Doğru yolu gösterme G.461-3

'irż A. 'ırż: Namus, onur

'i.-ini apar-: Onurunu ayaklar altına al- G.308-5

'i.-ini yıḫ-: Onurunu ayaklar altına al- G.471-6

'Īsā: A. Hz. İsa G.228-4

Īs̱ār: A. İkram, bahşiş, kendi muhtaç olduğu halde bahşiş verme G.153-4

is̱bāt: Kanıtlama G.261-5

ise: İse G.176-3

İṣfahān: F. İsfahan şehri G.237-7

'Īsī: A. Hz. İsa G.3-5

'Īsī-dem: F. Nefesi Hz. İsa'nın nefesi gibi ölüleri dirilten G.256-2

İslām: A. İslam dini G.47-4

ism: A. Ad

i. ü resm: Ad, san, ün G.366-5

i.-i e'ẓem: Tanrının en büyük adı G.559-8

isrāf: A. Savurganlık, tutumsuzluk, boş yere harcama G.222-3

issi: Sıcak G.13-6

istādelıġ: Dayanma, direnme G.402-2

iste-: İste G.30-6

istė'dād A. isti'dād: Yetenek G.142-5

ister (bağlaç): Ya G.389-8

istiġfār: A. Tanrı'dan suçlarının bağışlanmasını dileme, tövbe etme G.433-8

istiġnā: A. Gönül tokluğu, nazlanma G.106-1

istiḫāre: A. Kuran ve tespih gibi şeylerin aracılığıyla bir işin hayırlı olup olmayacağını öğrenmek G.80-8

istiḳāmet: A. Doğruluk, namuslu hareket, direniş, dayanma G.99-4

i.-den düş-: Doğruluktan sap- G.383-6

i.-siz düş-: Doğruluktan sap- G.224-7

'iṣyān: A. Baş kaldırma, uymama G.126-7

iş: İş G.392-4

i. öt-: Sınırı aş- MH.1.2-3

i.-den sal-: Boz-, yıprat- G.330-10

i.-i yoḫdur: İlgilenmiyor G.346-8

i.-in işle-: İşini gör-, etkisini göster- G.515-7

işāre A. işāret: Anlamlı iz, im, belirti G.75-4. krş. işāret

i. ėyle-: Buyur-, belirt-, işaret ve imle anlat- G.368-6. krş. işāret

işārelen-: Belirlen- G.66-1

işāret: A. Anlamlı iz, im, belirti, bir şeyi yüz hareketleriyle gösterme G.212-3. krş. işāre

i. ḳıl-: Belirt-, göster-, bir şeyi, bir durumu el, yüz hareketleriyle anlat-, göster- G.225-8

işkil: Şüphe, hile, güçlük, engel, ayak bağı, sürgü TC.2.4-5

i.-e sal-: Zora düşür-, engelle karşılaştır- TC.2.4-5

işle-: **1.** Etkile-, etkisini göster- G.519-2

2. İşle-, çalış- G.214-6

'işret: A. İçki, içki içme, içkili toplantı G.257-9

iştiyāḳ: A. Aşırı istek, özleme, arzu duyma G.463-3

'işve: A. Kırıtma, naz G.48-3

it: Köpek G.36-9

it-: Yit-, kaybol- G.407-4

'itāb: A. Azarlama, tersleme, çıkışma G.397-9

itgen: İti, yiti, keskin G.93-8

ittifāḳ: A. Anlaşma, birleşme

i. ile: Rastgele, birdenbire G.470-3

ittiḥād: A. Birlik, birleşme G.449-7

itür-: Yitir-, kaybet- G.329-4

iye: İye, sahip MH.2.3-1

iz: İz, belirti G.52-5

'iẕār: A. Yüz G.1-9

iẓhār: A. Açığa vurma, belirtme, gösterme G.191-4

i. ėt-: Açığa vur-, belirt-, göster- G.31-2

i. ḳıl-: Açığa vur-, belirt-, göster- G.222-11

iżṭirāb A. ıżṭırāb: Istırap, acı, darlık, sıkıntı G.27-1

i. ėyle-: Sabırsızlan-, kaygılan- G.298-4

'izzet: A. Üstünlük, şeref, değer, yücelik, ululuk, kuvvet, saygı G.55-2

'i.-in saḳla-: Değer ver-, saygı göster- G.55-2

J

jiyān: F. Coşmuş, kükremiş, kızgın G.108-4

K

ḳābil: A. Olabilir, mümkün, yakışır, uygun G.99-12

ḳ. düş-: Uy-, uygun düş- G.257-3

kaç-: Kaç-, uzak dur- G.396-7

ḳādir: A. Güçlü, erkli TC.2.5-2

Ḳāf: A. Kaf dağı G.225-4

kāfī: A. Yeterli G.388-5

kāfir: A. Dinsiz G.23-3

k.-em eger bilürem: Biliyorsam kafir olayım G.287-5

kāfir-istān: F. Müslüman olmayanların yaşadığı yer G.293-4

kāfir-kīş: F. Dinsiz G.293-4

kāfūr: A. Kafur ağacından elde edilen ve hekimlikte kullanılan bir madde G.202-4

kāġıẕ: F. Kağıt G.187-2

kākül: F. Erkeklerde alnın üzerine sarkıtılan kısa kesilmiş saç, perçem G.11-3

k.-in tārı: Perçem teli G.424-3

ḳāl: A. Söz G.41-3

ḳal-: Kal-, bitme- G.82-2

ḳaldur-: Kaldır- G.78-2

ḳalḫan: Kalkan G.240-2

ḳālıb: A. Beden, gövde, biçim G.550-5

kām: F. İstek, arzu, dilek, lezzet, ağız, damak G.126-6

k. al-: Amacına ve arzusuna ulaş- MH.4.3-2

k. bul-: Amacına ve arzusuna ulaş- G.491-7

k. vėr-: Amacına ve arzusuna ulaştır- MH.3.5-2

k.-ı neheng: Timsah ağzı G.462-6

k.-ın vėr-: Arzusuna ulaştır- G.333-7

k.-ını al-: Arzusuna ulaş- G.361-4

ḳamaş-: ḳamaş- G.119-6

kām-beḫş: F. Arzusuna ulaştıran G.507-4

ḳāmet: A. Boy G.7-1

kāmil: A. Olgun, eksiksiz G.246-7

kām-kār: F. Dilek ve arzusuna ulaşmış, mutlu, güçlü, başarılı

kām-rānlıġ: İsteğine kavuşmak G.177-1

ḳamu: Kamu, hep, hepsi G.87-1

kān: F. Maden ocağı, kaynak G.407-13

ḳan: Kan G.410-8

ḳ. aġla-: Çok üzül-, yasa bat-, usan- G.288-3

ḳ. aġlat-: Canından bezdir-, zulmet-, dert veren G.167-1

ḳ. dut-: Kan al- G.45-1

ḳ. ėyle-: Kanat-, öldür- G.65-6

ḳ. iç-: **1.** Çok tasa ve sıkıntı çek- G.458-6

2. Kan dök-, zulmet- G.410-8

ḳ. içdür-: Tasa ve sıkıntı ver- G.420-4

ḳ. içürt-: Tasa ve sıkıntı ver- G.410-8

ḳ. tök-: Kan dök-, zulmet- G.422-5

ḳ. yuddur-: Sıkıntı ver- G.94-1

ḳ.-ı dol-: Eceli gel-, ölüm vakti eriş- G.365-3

ḳ.-ı ḳayna-: Heyecanlan-, içi ısın-, kanı çek-, yakınlık duy- G.264-2

ḳ.-ı öz boynına: Ölmesinin sorumluluğu kendisine aittir G.405-5

ḳ.-ına gir-: Kanına gir-, öldür- G.487-6

ḳ.-ına teşne: Kanına susamış G.275-6

ḳ.-ından gėç-: Bağışla-, intikamını alma- G.440-2

ḳ.-ını ayaġa tök-: Kanını yere dök- G.528-4

ḳ.-ını iç-: Kanını iç-, rahatsız et-, ıstırap ver-, sömür-, mahvet- G.221-6

ḳ.-ını şīşeye dut-: Birinin canını boğazına yığ-, sıkıntıya düşür- G.335-6

ḳ.-lar iç-: Tasa ve sıkıntı çek- G.443-2

ḳan-: Kan-, doy-, yetin- G.35-1

ḳanlu: **1.** Kanlı G.5-6

2. Katil G.52-4

ḳ. baġrı: Tasadan kanlı olmuş ciğeri G.543-5

ḳanat: Kanat G.457-1

ḳ.-ı altına al-: Koru- G.237-6

ḳānė‘ A. ḳāni‘: İnanmış, kanmış

ḳ. ol-: İnan-, kan- G.350-4

ḳanıḳ: Kanık G.523-5

ḳ. al-: Kan-, doy- G.523-5

ḳānūn: A. Bir çalgı türü G.340-5

ḳapu: Kapı, eşik G.3-4

ḳ. aç-: Sıkıntıdan kurtar- G.223-2

ḳ. bağla-: Sıkıntı ver- G.223-2

ḳ.-sını aç-: Kabul et-, ilişki kur- G.207-6

ḳara: Siyah G.1-9

ḳ. beḫt: Kötü talih G.208-2

ḳ. dün: Kara gece TC.3.4-4

ḳ. ėt-: Karart- G.387-3

ḳ. yėr: Kara toprak G.230-5

ḳara gün: Üzüntülü, sıkıntılı zaman G.130-5

ḳ.-lere sal-: Kötü duruma düşür-, darlık ve sıkıntı ver- G.373-6

ḳara günlü: Bahtsız, talihsiz G.438-6

ḳaral-: Karar- G.58-5

ḳarala-: Siyah et-, siyah renkle yaz- G.158-2

ḳaralan-: Karar- G.66-8

ḳaralt-: Karart- G.48-4

ḳaranlıġ: Karanlık G.220-10

ḳaravul: Karakol, gözcü, öncü G.387-3

ḳardaş: Kardeş G.432-5

kār-ger: F. İşleyen, etki yapan

k. ol-: İşle-, etki yap- G.13-6

ḳarınça: Karınca G.207-19

ḳarış-: Karış- G.519-1

ḳarlu: Karlı G.12-4

ḳarşu: Karşı G.168-1

ḳ. dur-: Karşı gel- TB.1.2-3

ḳ. gel-: Karşı çık- G.485-13

Ḳārūn: A. Çok zengin olduğu söylenen kişi G.230-5

kārvān: F. Kervan, topluca yolculuk edenler sürüsü G.497-3

kār-zār: F. Savaş, savaş meydanı G.152-6

kāse: F. Çanak G.280-3

k.-yi ser-nigūn: Yoksul, gök G.554-1

kāsid: A. Kesat olan, eksik olan, verimsiz olan, sürümü olmayan G.334-8

kāş: F. Keşki G.29-7

kāş.-kī: Keşki G.378-1

ḳaş: Kaş G.12-1

kāşāne: F. Ev, küçük ev G.2-6

ḳat: Kat G.71-1

ḳat-: **1.** Kat-, ekle- MH.3.2-1

2. Kat-, karıştır- G.419-4

ḳatı: Çok, katı G.93-8

ḳatı başlu: Katı düşünceli, belli ilkelere sıkı sıkıya bağlı olan G.393-7

ḳātil: A. Katil, öldüren G.69-7

ḳatla: Kez G.87-8

ḳatlan-: Katlan- G.274-8

ḳavur-: Kavur- G.288-6

ḳavuş-: Kavuş- G.95-2

ḳāyil A. ḳāil: Söyleyen, inanan, boyun eğmiş, razı olmuş G.69-6

ḳ. ol-: İnan-, razı ol- G.69-6

ḳāyim A. ḳāim: Ayakta duran G.4-2

kāyināt A. kāināt: Var olanların hepsi, yaratıklar, evren, dünya G.559-8

ḳayna-: Kayna- G.77-5

ḳaynaş-: Kaynaş-, birleş- G.95-2

ḳebā A. ḳabā: Giysi G.142-1

kebāb: A. Kebap, yanmış, yanık G.265-8

kebāde: F. Öğretim yayı G.394-9

Ke'be A. Ka'be: Kabe G.71-6

Ke'belen-: Kabe ol- G.58-9

Ke'be-rov: F. Kabeye giden G.84-5

ḳebr A. ḳabr: Kabir, sin G.289-2

kebūd: F. Gök rengi G.43-1

ḳebūl A. ḳabūl: Kabul etme, onaylama G.465-6

ḳ.-ı 'āmm: Herkesin beğenmesi, halkça beğenilecek şey G.499-8

ḳebże A. ḳabża: Kılıç gibi şeylerin tutacak yeri, sap, el, avuç G.519-3

kec: F. Eğri, çarpık

kec-külāh: F. Eğri başlıklı G.494-4

kec-neġme: F. Uygunsuz ve kötü nağmeli G.515-12

kec-neẓer: F. Eğri bakışlı, kıskanç G.150-6

kec-reftār: F. Ters yürüyen, yanlış yolda yürüyen, yanlış davranan G.542-3

ḳed, ḳedd A. ḳadd: Boy G.12-2, G.13-9

ḳedeḥ A. ḳadeḥ: İçki bardağı TB.2.1-5

ḳedem A. ḳadem: Adım G.71-2

ḳ. bas-: Adım at-, bas-, ayak bas- G.97-5

ḳ. evvel: İlk adımda G.121-6

ḳeder A. ḳadar: Denli G.162-4

kedḫudālıġ: Kahyalık, efendilik G.169-6

ḳedīmī A. ḳadīmī: Eski G.466-7

ḳedr A. ḳadr: Kadir, değer G.54-4

ḳ.-ini bil-: Değerini anla- G.501-8

ḳedr-dān: F. Kadir ve kıymet bilen G.8-7

kefen: A. Kefen G.142-2

ḳefes A. ḳafes: Kafes G.57-2

ḳ. çākı: Kafes deliği, kafes yarığı G.414-3

kef[1]: F. köpük

k.-i deryā: Deniz köpüğü G.409-1

kef[2]: F. avuç

k.-i ḫāk: Bir avuç toprak G.228-3

ḳehr A. ḳahr: Aşağılama, ezme, saldırma, öfke, kızgınlık, öç alma MH.4.8-4

kehrübā: F. Saman kapan G.251-18

kelām: A. Söz G.47-6

ḳelb A. ḳalb: **1.** Değiştirme, sahte G.276-81

2. Kalp, yürek G.59-5

ḳelem A. ḳalem: Kalem G.187-3

ḳ. çek-: Sil-, yok et- R.11-1

kem: F. Az, eksik, kötü, aşağı, değersiz G.80-7

k. baḫ-: Azımsa- G.80-7

k. bol-: Azal-, eksil- G.282-1

k. dut-: Küçümse- G.18-6

k. ḳıl-: Azalt- G.48-6

k. ol-: Azal- G.387-9

kemāl: A. Olgunluk, yetkinlik, eksiksizlik G.4-2

kemān: F. Yay G.14-2

k.-ını çek-: Yayın kirişini çek-, ok at-

kemān-dār: F. Yay tutan, yay tutucu G.141-11

kemān-ebrū: F. Kaşları yay gibi olan G.530-10

kem-bahā: F. Ucuz, değeri az G.301-4

kemend: F. Uzakta bulunan herhangi bir şeyi tutup çekmek üzere atılan ucu ilmekli uzun ip, sevgilinin saçı G.48-3

k.-i resā: Uzun ip G.175-2

kemer: F. Bel, bel kuşağı G.54-3

k. baġla-: Bir işe giriş-, savaşa giriş- G.401-6

k.-in ẖem ėyle-: Belini bük-, çökert- G.398-4

kem-ʻeyār: F. Ayarı doğru olmayıp bozuk olan, sahte, hileli, karışık G.276-81

kem-ḥövṣele: F. Tahammülü az olan kişi G.145-1

kemīn: F. Pusu G.225-6

kemīn-geh: F. Pusu yeri, tuzak kurulan yer G.108-4

kemīne: F. Aşağı, eksik G.559-15

kem-neẓẓāre: F. Kötü bakan G.148-5

kem-nigāh: F. Kötü gözle bakan G.58-3

kem-süẖen: F. Az konuşan G.301-1

kem-ẓerf: F. Kem-zarf, sabırsız G.19-7

ḳenāʻet A. ḳanāʻat: Kanıklık, yetinme, fazlasını istememe, kısmetinden fazlasına göz dikmemek G.9-7

ḳ. ėyle-: Yetin- G.321-8

kenār: F. **1.** Kıyı, yan G.75-6

2. Uzak G.349-5

k. dut-: Uzaklaş- G.301-1

k. ėyle-: Uzak dur-, sakın- G.351-7

kenāre: F. Kenar, kucak, uzaklaşma G.176-4

kenārelen-: Kıyı ol- G.66-4

ḳend A. ḳand: Şeker G.21-6

ḳ.-i mükerrer: Tekrarlı şeker, sevgilinin dudağı G.31-8

ḳendīl A. ḳandīl: Aydınlatma aracı

ḳ.-i ʻerş: A. Güneş G.511-5

ker: F. Sağır, işitmez G.385-8

ḳerār A. ḳarār: Sabit ve sakin ol-, sabır G.84-8

ḳ. dut-: Karar dut-, sabit ve sakin ol-, dur- G.11-4

ḳ. u medār: A. Düzen G.489-4

ḳ. vėr-: Karar ver-, yargıya var-

ḳ.-ın al-: Sabrını taşır- G.557-5

ḳ.-ın elinden al-: Sabrını taşır- G.492-7

Kerbelā: A. Hz. Hüseyinin şehit edildiği yer G.109-1

K. deşti: Kerbela çölü G.407-16

kerem: A. El açıklığı, bağış G.102-8

k. ėt-: Bağışta, iyilikte bulunmak, lutfetmek G.75-6

k. ḳıl-: Bağışta, iyilikte bulun- G.102-8

ḳerenfil A. ḳaranfil: Bir çeşit kokulu çiçek TC.2.7-2

kerīm: A. Cömert, ulu, lütfü, ihsanı bol G.130-3

kerkes: F. Akbaba TC.2.7-3

kes-: Kes-, doğra- G.268-8

kesād: A. Durgunluk G.26-7

kesb: A. Kazanma, edinme, işleme, çalışma G.225-2

k. ėt-: Kazan- G.225-2

k.-i feyż ėt-: Nimet ve lütuftan yararlan- G.351-6

ḳeṣd A. ḳaṣd: **1.** Kasıt, niyet, istek G.7-5

2. Saldırma ve öldürmeye kalkışma G.500-10

kesil-: **1.** Dön- G.178-5

2. Kesil-, kırıl- G.76-2

ḳeṣr A. ḳaṣr: Saray G.442-9

kes̱ret: A. Çokluk, bolluk G.225-9

kėş-ā-kėş: F. Çekişme G.17-2

kėş-mekėş: F. Karışıklık, kavga, çekişme G.210-8

ḳeṣṣāb A. ḳaṣṣāb: Kasap, kesici, parçalayıcı G.319-3

keştī: F. Gemi G.60-3

ḳeṭʻ A. ḳaṭʻ: **1.** Geç-, yol al-

2. Kesme

ḳ. ėt-: Katet-, geç-, yol al- G.228-4

ḳ.-i menzil: Yol yürüme G.109-2

ḳ.-i neẓer: Bakma-, ilgiyi kes- G.37-2

ḳ.-i rāh: Yol yürüme G.230-7

ḳ.-i reh: Yol yürüme G.155-5

ḳ.-i teʻellüḳ: İlgileri ve bağları kesme G.396-8

ḳeṭʻe A. ḳıṭʻa: Kıta, ana kara, parça G.87-1

ketm: A. saklamak, gizleme

k.-i ʻedem: Yokluk dünyası R.10-1

ḳeṭre A. ḳaṭre: Damla G.8-1

ḳetl A. ḳatl: Öldürme G.147-7

ḳevī A. ḳavī: Güçlü G.250-3

ḳ. ol-: Güçlü ol- G.194-7

k'ey: F. Ki ey G.54-2

ḳėyd A. ḳayd: Bağ, bağlama, sınırlama, bir yere kapatma G.109-4

ḳ.-ine düş-: Tutsak düş- G.530-8

kėyfiyyet: A. Keyfiyet, kalite, neşe G.28-4

k. vėr-: Neşelendir-, keyiflendir- G.213-3

kėyfiyyet-āferīn: F. Kalite ve neşe veren G.63-4

kėyvān: F. Satürn (zuhal) gezegeni G.2-2

ḳeżā A. ḳażā: Kaza, beklenmedik bela, Tanrı'nın takdirinin ve emrinin yerine gelmesi G.104-12

ḳıfl A. ḳufl: Kilit, sürgü G.108-3

ḳ. ur-: Kilitle- G.108-3

ḳıjultu: Kıj sesi, yansıma ses G.473-6

ḳıl: Kıl, tuy G.515-9

ḳıl-: Yap- G.161-2

ḳılıc: Kılıç G.124-1

ḳıraġ: Kenar, yan G.519-5

ḳ.-a çıḫ-: Kenara çekil- G.519-5

ḳırıl-: Öl- G.272-10

ḳırmızı: A. Kırmızı, al G.52-6

ḳızar-: Kırmızı ol-, kırmızılaşarak piş- G.326-6

ḳızıl: Kızıl, altın renkli G.240-2

ki: F. **1.** Ki G.426-8

2. Nitekim G.64-2

ḳible A. ḳıble: Kabenin bulunduğu yön G.12-1

ḳible-gāh: F. Kıble yeri G.69-3

ḳible-nümā: F. Kıbleyi gösteren G.175-1

kibrīt: A. Kibrit, kükürt G.189-3

kibriyā: A. Büyüklük G.4-1

kiçik: Küçük G.4-5

ḳīl: A. Söz

ḳ. ü ḳāl: Dedikodu G.60-5

ḳilāde A. ḳılāde: Gerdanlık, boyna takılan süs eşyası G.441-1

kilīd: F. Kilit, açar, anahtar G.207-15

kilīsā: F. Kilise G.79-2

kilk: F. Kalem G.1-10

kim: **1.** Çünkü G.20-2

2. Ki G.26-4

3. Kim, herkes G.15-5

kimi: **1.** Gibi G.39-4

2. Bazı, kimisi G.10-1

kīmiyā: A. Üstün özellikler taşıyan çok değerli şey, altın, gümüş G.58-8. krş. kīmyā

kimse: Kimse, her hangi bir kişi TB.1.1-9

kīmyā: A. Üstün özellikler taşıyan çok değerli şey G.12-8. krş. kīmiyā

kīmyālan-: Kimya ol- G.58-8

kīn: F. Gizli düşmanlık G.77-5

kināye: A. Dolaylı olarak anlatılan söz, üstü örtülü dokunaklı söz G.493-1

kīne: F. Kin, garaz G.123-7

kīne-cū: F. Öç almağa uğraşan G.123-7

kiprik: Kirpik G.114-1

kirāmu'l-kātibīn: A. Günahları ve sevapları yazan melekler G.390-5

kirdār: F. Davranış G.25-4

kirdārsız: **1.** Hareketsiz, durgun G.224-9

2. Uygulanmayan söz, söylediklerini uygulamayan, güvenilir olmayan G.541-7

kird-gār: F. Yapan Tanrı G.207-25

kirişme: F. Kırıtma, naz G.34-4

ḳismet A. ḳısmet: Nasip, talih, kader G.100-5

ḳiṣṣe A. ḳıṣṣa: Hikaye G.149-5

kişi: Kişi G.96-5

kişver: F. Ülke G.21-8

kitāb: A. Kitap G.203-2

ḳiyām A. ḳıyām: Ayakta durma, ayaklanma, baş kaldırma, ölümden sonra dirilme G.47-1

ḳ.-ı ḳiyāmet: Kıyametin gerçekleşmesi G.129-3

ḳiyāmet A. ḳıyāmet: **1.** Yaman G.99-2

2. Dünyanın sonu, karışıklık, gürültü G.57-3

ḳ. ėt-: Karıştır- G.57-3

ḳiyāmet-āferīn: F. Kıyamet yaratan G.1-8

ḳiyās A. ḳıyās: Benzetme, karşılaştırma G.66-8

ḳiymet A. ḳıymet: Değer G.67-8

ḳoç: Koç, damızlık erkek koyun G.488-7

ḳol: Kol G.548-7

ḳon-: Kon- G.288-2

ḳonaġ: Konuk, misafir G.61-4

ḳonaġla-: Ağırla- G.97-2

ḳonşı: Komşu G.107-11

ḳorḫ-: Kork- G.308-13

ḳorḫu: Korku G.58-2

ḳorḫulu: Korkusu olan G.56-2

ḳorḫut-: Korkut- G.355-2

ḳoşun: Asker, yan yana durmuş asker dizisi G.44-5

ḳovs A. ḳavs: Yay, eğri

ḳ. u ḳüzeḥ: Gök kuşağı G.233-7

ḳ.-ı ḳüzeḥ: Gök kuşağı G.257-5

Ḳovsī A. Kavsi: Bu Divanın yazarı G.2-7

ḳoy-: Bırak-, koy- G.24-1

ḳ. dursuñ̂: Bırak dursun G.272-10

ḳ. olsuñ̂: Olmasına izin ver, bırak olsun G.19-3

köç-: Göç-, ülke değiştir- R.3-2

köhne: F. Eskimiş G.64-4

köhnelen-: Eski- G.64-4

köks: Göğüs G.460-4

kölge: Gölge G.473-6

k.-si başından aşma-: Koruması altında ol- G.473-6

kömek: Yardım G.206-4

körpi: Köprü G.432-1

kövkeb A. kevkeb: Yıldız G.39-4

ḳövl A. ḳavl: Kavil, söz G.212-1

kövn A. kevn: Varlık, var olmak

k. ü mekān: Kainat, alem, dünya G.108-9

kövs̱er A. kövs̱er: Cennetteki kutsal su TB.2.7-5

köz: Küçük kor parçası, köz G.111-10

küçe: F. Dar sokak G.55-5

kūh: F. Dağ G.76-9

k. kūh: Dağlar kadar, çok G.170-7

k.-ı bedeḫşān: Al dağ, kırmızı dağ TC.2.6-2

kūh-ken: F. Dağ kazan G.111-6

kūhsār: F. Dağlık yer G.41-2

kuhsār: F. Dağlık yer G.53-9

ḳul: Kul TC.3.5-6

ḳulaġ: Kulak G.285-4

ḳ. dut-: Kulak as-, dinle- G.59-1

ḳ. ol-: Kulak as-, dinle- G.82-6

ḳ. vėr-: Dinle- G.182-3

ḳ.-ından çıḫar-: Aklından çıkar-, unut- G.412-3

ḳ.-ını bur-: Kulağını çek-, cezalandır-, sazı akort et- G.273-1

ḳullıġ: Kulluk G.190-7

ḳumrī: F. Kumru kuşu G.558-3

kūr: F. Kör G.48-7

Ḳur'ān: A. Kuran G.1-1

ḳurb: A. Yakınlık G.3-5

ḳ.-ı meḳām: Yakınlık derecesi G.52-7

ḳ.-ı menzil: Yakınlık derecesi, yer, mekan yakınlığı G.228-1

ḳ.-ı menzil bul-: Yakın ol- G.228-1

ḳurbān: A. Kurban, bir gaye uğruna feda olma G.2-7

ḳ. ol-: Kendini feda et- G.87-5

ḳ. olım: Kurbanın olayım, sevgi veya yalvarma ifadesi G.116-5

ḳurbānī: A. Kurbanlık, Kurban edilmek için ayrılmış G.94-7

kūre: F. Demirci ocağı G.482-6

ḳurı-: Kuru- G.24-5

ḳurşan-: Kuşan- G.517-3

ḳurtar-: Kurtar- G.60-5

ḳurtul-: Bit- G.83-2

kūs: F. Kös, davul

k.-ı rėḥlet: Göç davulu R.3-2

ḳuş: Kuş G.44-5

kūtāh: F. Kısa G.171-5

kūtāh-bīn: F. Sonucu göremeyen, basiretsiz, kısa görüşlü G.46-2

kūteh: F. Kısa G.301-8

kūy: F. Semt, mahalle G.21-1

k.-ı muġān: Ateşe tapanların yeri, semti G.263-2

ḳuzı: Kuzu, koyun yavrusu G.488-7

küçük: Küçük G.29-3

ḳüdret A. ḳudret: Güç G.251-12

ḳüdsī A. ḳudsī: Kutsal, yüce G.323-3

küdūret: A. Bulanıklık, koyuluk G.24-2

küffār: A. Kafirler G.445-2

küfr: A. **1.** Örtme, siyahlık G.88-3

2. Tanrıya inançsızlık G.19-5

kül: Kül G.70-6

k.-leri başına savur-: Ağla-, yas tut- G.335-5

külāh: F. Ucu sivri veya yüksek başlık G.234-5

külḫān: F. Hamam ocağı G.272-5

küll: A. Bütün, hep, tüm G.537-1

k.-i kā'ināt: Var olanların hepsi G.5-7

ḳüllāb A. ḳullāb: Çengel, kanca G.300-5

ḳülle A. ḳulle: Dağ tepesi G.532-7

ḳülzüm A. ḳulzüm: Irmak, deniz G.9-4

künc: F. Köşe, bucak G.67-7

k.-i 'üzlet: Issız köşe G.225-9

ḳüṣūr A. ḳuṣūr: Sorun

ḳ. ėylemez: Sorun değil G.178-4

küşte: F. Öldürülmüş G.9-3

kütāhlıġ: kusur G.407-6

ḳüvvet A. ḳuvvet: Güç G.118-5

L

lāf: F. Söz, dedikodu G.118-6

l. ur-: İddia et-, bir sav ileri sür-, boş iddiada bulun- G.408-7

lāġer: F. Zayıf, çelimsiz, etsiz, cılız G.86-3

lāl: F. Dilsiz G.62-1

l. ol-: Dilsiz ol-, dili tutul- G.62-1

lāle: F. Lale G.35-3

l. lāle: Gül gül, ayrı ayrı, dağınık G.189-4

l.-yi eḥmer: Kırmızı lale G.385-9

lāle-gūn: F. Lale renkli G.406-2

lāle-ṣifet: F. Lale gibi TB.2.2-3

lāle-sitān: F. Lelelik G.442-11

lāle-zār: F. Lalelik G.6-4

lā-mekān: A. Yersiz, yurtsuz G.2-3

lā-übālī A. Saygısız, umursamaz G.153-3

lā-ye‘ḳil A. lā-ya‘ḳıl: Akılsız, bilgisiz G.478-6

lā-yezāl: A. Zevalsiz, bitimsiz, yok olmaz G.26-9

lāyiḳ A. lāyıḳ: Yakışan, yakışıklı, hak kazanmış olan G.10-9

lāzim: A. Gerek, gerekli G.26-4

l. ü melzūm: Birbirine bağlı olan iki şey G.190-1

leb: F. Dudak G.5-4

l. baġla-: Konuşma-, sus- G.327-8

l.-i teb-ḫāle: Kabartılı dudak G.521-8

leb-ā-leb: F. Ağzına kadar dolu G.83-7

leb-beste: F. Susmuş, sessiz G.81-3

leb-rīz: F. Ağıza kadar, taşkın G.8-1

l. ḳıl-: Doldur- G.128-5

leb-teşne: F. Susamış G.531-3

lefẓ A. lafẓ: Söz G.66-10

lehce: A. Şive, konuşma tarzı

l.-yi güftār: Dil, konuşma tarzı G.265-2

leḫt: F. Bir şeyin parçası

l. leḫt: Parça parça G.79-5

l.-i ciger: Ciğer parçası G.83-5

leḥẓe A. laḥẓa: An, en kısa zaman G.71-1

l. leḥẓe: Her an G.232-3

leḳeb A. laḳab: Lakap, takma ad TC.2.5-1

le‘l A. la‘l: Al renkli ve değerli bir süs taşı G.10-2

lenger: F. Demir çapa G.9-4

l. sal-: Dur- G.82-9

lenger-dār: F. Çapalı G.274-8

lengerlü tīġ: Ağır veya eğri kılıç G.430-5

leng-lengān: F. Topallayarak G.74-6

leşker: F. Asker, ordu G.272-10

leṭīf A. laṭīf: Yumuşak, inci, hoş, tatlı, güzel G.51-1

leyl: A. Gece G.462-4

l. ü nahār: Gece gündüz G.182-1

Leylā: A. Leyla, Mecnun’un sevgilisi G.408-9

Lėylī: A. Leyla G.7-5

Lėylīlen-: Leyla gibi ol- G.508-7

leẕẕet: A. Tat, zevk, haz G.116-3

leẕẕet-āferīn: F. Tatlı, lezzetli G.438-2

libās: A. Giysi G.72-3

līk: A. Ancak G.547-5

liḳā: A. Yüz, kavuşma G.5-5

līmū: F. Limon G.184-6

livā: A. Bayrak G.4-1

lövḥ A. levḥ: Levha, yazı, resim, manzara G.1-10

lövn lövn A. levn levn: Çeşitli renkleri olan, renk renk G.178-7

lövs̱ A. levs̱: Pislik, kötülük, yara G.473-5

lövün A. levn: Çeşit G.226-8

lüṭf: A. Lutuf, iyilik, bağış G.4-6

l. ėt-: İyilik yap-, ihsan et-, bağışla- G.191-2

l. ėyle-: İyilik yap- G.75-1

M

mācerā: A. Baştan geçen olay G.104-2

mācerālıġ: Baştan geçen olay G.72-7

mādem A. mādām: Madem, çünkü, değil mi ki, devam ettikçe G.97-7

māder: F. Ana, anne G.48-7

māder-zād: F. Anadan doğma, doğuştan G.501-8

mā-fī-hā: A. İçindekiler G.212-5

māh: F. Ay G.18-6. krş. meh

m.-ı Ken'ān: Hz. Yusuf G.26-7

m.-ı Receb: Recep ayı TC.2.2-6

māhir: A. Becerikli G.137-9

māh-veş: F. Ay gibi, güzel G.205-7

māl: A. Varlık, servet, para G.175-6

m. u menāl: Servet, varlık G.302-6

māl-ā-māl: A. Ağzına kadar dolu TC.3.2-6

mānė' A. māni': Engel G.71-4

Mānī: F. Mani, ünlü nakkaşın adıdır G.94-3

mār: F. Yılan G.53-1

mātem: A. Yas G.130-5

māye: F. Töz, öz, temel G.19-1

māyil A. māil: Eğilimi olan G.48-4

me'āl: A. Anlam, kavram, sonuç G.66-10

mebādā: F. Sakın, olmaya ki G.109-5

me'bed A. ma'bed: Tapınak TC.2.8-2

mecāl: A. Güç, fırsat G.23-5

m. bul-: İmkan ve fırsat bul- G.279-6

m. vėr-: Fırsat ver- G.23-5

mecāzī: A. Gerçek olmayan, sanal G.225-2

meclis: A. Toplantı G.34-2

meclis-efrūz: F. Meclisi parlatan, toplantıyı aydınlatan G.513-3

mecme' A. mecma': Toplanılan yer G.123-10

mecmer: A. İçinde tütsü yakılan kap G.28-2

mecmere: A. İçinde tütsü yakılan bakır G.301-5

mecnūn: A. Deli, çılgın, aşık G.555-5

Mecnūn: A. Mecnun, Leyli'ye aşık olan kişi G.157-3

mecrūḥ: A. Yaralı, yaralanmış G.123-9

m. ėyle-: Yarala- G.123-9

medār: A. Dönence, yörünge, düzen, gaye G.64-10

medd: A. İllet harfi, uzatma G.1-1

m.-i 'ömr: Ömrün uzunluğu G.110-1

m.-i āh: Ahın uzunluğu, ahın çokluğu G.79-3

m.-i ėḥsān: İyilik çokluğu G.126-7

m.-i neẓer: Gözün görebildiği kadar göz alımı, göz önünde, istenen şey G.134-1

meded: A. Yardım G.257-7

m. ḳıl-: Yardım et- G.257-7

me‘delet A. ma‘delet: Adalet, doğruluk G.559-17

medhūş: A. Şaşırmış, korkmuş G.351-4

medrese: A. Dershane, okul G.77-9

me‘ellim A. mu‘allim: Öğretmen G.142-5

meftūn: A. Tutkun, fitne ve belaya tutulmuş olan, vurgun G.93-5

meġbūn A. maġbūn: Aldanmış G.101-4

meger: F. **1.** Acaba G.7-5

2. Ancak, oysa ki G.13-7

3. İstisna etme ifadesi G.187-2

meġlūb A. maġlūb: Mağlup, yenilmiş G.409-6

meġrūr A. maġrūr: Kendini beğenmiş, büyüklük taslayan, gururlu G.62-3

meġz: F. **1.** Beyin G.58-5

2. Öz, iç G.371-3

m.-i cān: Ruhun özü G.421-4

m.-i üstüḫ˅ān: Kemik iliği G.418-1

meġz-efrūz: F. Beyni yakan G.410-5

meh: F. Ay G.46-9. krş. māh

m.-i Ken‘ān: Hz. Yusuf G.119-2

meḥcūb A. maḥcūb: Mahcup, utangaç, sıkılgan G.204-3

mehcūr: A. Ayrılmış, uzakta kalmış, ayrı düşmüş, bırakılmış G.67-3

mehd: A. Beşik G.31-7

meḥebbet A. muḥabbet: Sevgi, dostluk G.6-6

meḥebbet-nāme: F. Aşk mektubu, dost mektubu G.333-9

meḥfil A. maḥfil: Toplantı yeri G.28-2

meh-liḳā: F. Ay yüzlü, güzel G.429-1

mėhmān: F. Mihman, konuk, misafir G.69-3

meḥmil A. maḥmil: Deve üzerine konulan sepet G.71-2

meḫmūr A. maḫmūr: Sarhoşluğun sebep olduğu sersemlik içinde olan G.128-4

mėḥnet A. miḥnet: Sıkıntı, tasa G.67-2

m.-in çek-: Sıkıntısını çek- G.90-1

mėḥnet-ābād: F. Üzüntü yeri, dünya G.314-2

mėhr: F. **1.** Güneş G.47-3

2. Mihr, şefkat, muhabbet, sevgi G.33-7

m. ü meh: Güneş ve ay G.142-8

m.-in kes-: Yüz çevir-, sevdiğinden soğu- G.247-3

mėḥrāb A. miḥrāb: Camide imamın namaz kıldırdığı yer G.77-6

m.-ı imāmet: Camide imamın namaz kıldırdığı yer G.47-4

mėhrbān: F. Mihrban, merhamet ve şefkat sahibi G.42-13

meḥrem A. maḥrem: Sırdaş G.187-5

meḥrūm A. maḥrūm: Yoksun G.101-3

meḫṣūṣ A. maḫṣūṣ: Özgü G.142-8

meḥşer A. maḥşer: Kıyametten sonra toplanılan yer G.9-3

m. güni: Mahşer, kıyametten sonra toplanılan gün G.1-8

meh-ṭel‘et: F. Yüzü ay gibi G.377-3

meḥv A. maḥv: Yıkılma, ortadan kalkma, çökme, bozulma, hayran ve şaşkın G.26-9

m. ėyle-: Yok et- G.105-4

m. ḳıl-: Yok et- G.52-1

m. ol-: Yok ol-, hayran ol-, şaşır- G.55-3

meh-veş: F. Ay gibi, güzel G.397-1

meḥż A. maḥż: Katıksız, sadece G.123-5

meḥżer A. maḥżar: **1.** Birçok kimse tarafından imzalı dilekçe G.278-2

2. Hazır olma, huzur yeri, büyük bir kimsenin önü G.226-8

meḫzen A. maḫzen: Hazine odası G.133-6

meḥzūn A. maḥzūn: Üzgün, üzüntülü G.105-8

meḳāl A. maḳāl: Söz, söyleyiş G.547-1

meḳām A. maḳām: Yer, kat, mevki G.52-7

m. ėt-: Yerleş-, durakla-, konakla- TB.1.4-7

mekān: A. Yer, yurt G.381-1

meḳbūl A. maḳbūl: Geçerli G.195-1

meḳdūr A. maḳdūr: Güç, kader

m. ol-: Mümkün ol- G.305-5

mekr: A. Hile, aldatma, düzen G.547-4

meḳṣūd A. maḳṣūd: Kasdolunan, istenilen şey, istek, maksad, niyet, murat G.8-6

m.-ına yėtiş-: Amacına ulaş- G.220-3

mekteb: A. Okul G.176-8

mekteb-ḫāne: F. Okul G.422-8

mektūb: A. Mektup G.44-7

me'kūs A. ma'kūs: Ters, ters çevrilmiş, baş aşağı getirilmiş, uğursuz G.409-3

melāḥet A. melāḥat: Yüz güzelliği, tuzluluk G.243-10

melāl: A. Can sıkıntısı, usanç, üzüntü, hüzün, dert G.54-6

melāmet: A. Kınama, ayıplama, azarlama, çıkışma G.99-7

melek: A. Melek, manevi varlık G.47-9

melek-liḳā: F. Melek yüzlü G.98-7

melūl: A. Usanmış, bıkmış, bezmiş, üzüntülü G.57-5

me'lūm A. ma'lūm: Belli G.110-5

m. ėt-: Belirle- G.188-4

mė'mār A. mi'mār: Bina tasarımcısı G.68-3

memlüv A. memlū: Doldurulmuş, dolu MS.2-1

memnūn: A. Sevinçli, kıvançlı, minnet altında bulunan

m. ėt-: Sevindir-, kıvanç ver-, minnettar et- G.100-2

m. ol-: Sevin-, kıvan-, bir iyiliğe karşı kendini borçlu say- G.344-6

me'mūr A. ma'mūr: Bayındır G.137-4

me'mūre A. ma'mūre: Bayındırlık, bayındır yer G.307-2

memzūc: A. Bitişik, karışmış, birlik olmuş G.290-6

men: Ben G.50-6

m.-i menden al-: Kendinden geçir- TB.1.1-7

men': A. Yasaklama, engelleme G.26-4

m. ėt-: Yasakla-, engelle- G.26-4

menāl: A. Ele geçirilen şey G.302-6

menbe' A. menba': Kaynak TB.2.5-2

me'nī A. ma'nī: **1.** İş, konu, husus G.210-4

2. Ma'na, içyüzü, anlam G.9-8

m.-yi ḥėyret: Şaşkınlık işi G.210-4

me'nī-āferin: F. İçyüzü, anlam ve mana yaratan G.1-11

menṣeb A. manṣıb: Mansıp, makam G.175-5

Menṣūr A. Manṣūr: Yardım görmüş, üstün gelen, Mansur-i Hallac asılan bir ünlü mutasavvıf G.284-7

menzil: A. Konak, bulunan yer, mevki, aşama G.24-4

m.-e yėtiş-: **A**macına ulaş- G.364-5

menẓūr A. manẓūr: Maksut, istenilen şey, arzu, gaye G.65-9

m.-ı neẓer: Görmeye ve ilgiye yakışan, beğenmeye uygun G.81-7

mė'rāc A. mi'rāc: Miraç, göğe çıkma G.2-2

mercān: A. Deniz hayvanı, denizden elde edilen bir süs maddesi G.434-7

merd: F. Mert, sözünün eri G.43-6

m.-i me'reke: Savaş eri, savaş arkadaşı, karşı savaşçı G.112-8

m.-i mėydān: Savaş eri, savaş arkadaşı, karşı savaşçı G.118-6

merdāne: F. Yiğitce G.247-4

merdūd: A. Kabul edilmemiş, geri döndürülmüş, kovulmuş, geçersiz G.43-6

merdüm: F. **1.** İnsan, topluluk G.96-5

2. Göz bebeği G.414-7

m.-i çėşm: Göz bebeği G.415-3

merdümek: F. Göz bebeği G.397-3

merdüm-şikār: F. İnsanları avlayan G.460-7

me'reke A. ma'reke: Çarpışma yeri, savaş meydanı G.301-5

m.-yi hāy hāy: Savaş ve gürültü meydanı G.301-5

meres: A. Boyna takılan ip G.24-7

merg: F. Ölüm G.361-6

merġūb: A. Rağbet edilen, istenilen, aranan, arzu edilen G.62-4

merhem: A. Yara ilacı, acıyı teskin eden şey, derdi gideren G.25-6

me'rifet A. ma'rifet: Bilgi, uzmanlık, edep, incelik G.225-2

merḳed A. merḳad: Mezar G.3-3

merkez: A. Bir şeyin ortası G.11-4

mertebe: A. Aşama, derece, rütbe G.4-2

Meryem: A. Hz. İsa'nın annesi G.3-5

mescid: A. Secde yeri, küçük cami G.77-6

meẟel: A. Örnek alınacak söz, atasözü G.435-1

mes'ele: A. Sorun, düşünülecek konu G.251-2

Mesīḥ: A. Hz. İsa G.511-6

Mesīḥā: A. Hz. İsa G.1-4

mesīḥī: A. Hıristiyan G.558-5

mesken: A. Oturulan yer, ev

m. dut-: Yerleş- G.15-6

m. ėyle-: Yerleş- G.180-6

meskenet: A. Yoksulluk G.234-5

meṣleḥet A. maṣlaḥat: İş, husus, önemli iş, dirlik, düzenlik G.287-5

m. bil-: Uygun gör-, işi bil- G.287-5

m. gör-: Doğru bul-, uygun gör- G.176-5

mesned: A. Dayanacak yer, makam G.225-1

mesrūr: A. Sevinçli G.344-1

mest: F. Sarhoş, kendinden geçmiş, esrik G.30-5

mestān: F. Çok sarhoş, esrik G.82-8

mestāne: F. Sarhoşcasına, kendinden geçmişçesine G.100-6

mestūr: A. Örtülü, kapalı, gizli G.339-2

mes'ūd: A. Bahtlı, kutlu MS.3-1

meş'el A. meş'al: Aydınlatıcı alet, kandil, ucunda ateş yanan değnek G.189-7

meşġūl: A. Bir işle uğraşan

m. ėt-: Yaptır-, uğraştır- G.535-6

m. ol-: Uğraş- G.221-4

Meşhed: A. Meşhet şehri G.486-8

meşhūr: A. Ünlü, bilinen G.112-7

m.-ı āfāḳ: Dünya ünlüsü G.219-5

meşḳ: A. El alıştırması G.47-7

m. ėyle-: Alışmak veya öğrenmek için çalış- G.366-3

meşşāṭa: A. Süsleyen G.37-9

me'şūḳ A. ma'şūḳ: Sevgili G.70-2

metā': A. Mal, elde bulunan varlık G.3-4

meṭle' A. maṭla': Başlangıç G.87-10

meṭleb A. maṭlab: İstenilen şey, istek, bahis, mesele G.98-4

m. al-: İsteğe ulaş- G.138-5

meṭlūb A. maṭlūb: İstenilen, aranılan G.76-4

mėy: F. Şarap, içki G.7-2

m.-i eḥmer: Kırmızı şarap G.398-5

mėydān: A. Alan G.2-3

m. çek-: Atlamak için kendini toplayıp arkaya git- G.90-7

m. güni: Savaş günü G.109-10

mėy-gūn: F. Şarap renkli, kırmızı G.46-5

mėy-ḫāne: F. İçki yeri G.47-4

mėy-ḫāneçi: Meyhaneci, meyhane işleten kimse G.186-4

mėy-ḫ̬āre: F. İçki içen G.477-6

mėy-kede: F. İçki satılan ve içilen yer, içki yeri G.5-3

mėyl: A. İstek, yönelme G.145-2

m. ėt-: Dile-, iste-, yönel- G.145-2

mėy-nūş: F. İçki içme, içki içen TC.2.8-1

mėy-perest: F. İçkiyi düşkün G.413-3

mezār: A. Kabir, ziyaret yeri, sin G.189-1

meze: F. İçki içilirken yenilen yiyecek, tat G.38-7

meẕellet: A. Alçalma, bayağılaşma, alçaklık G.225-7

meẕheb: A. Gidilen yol, dinde farklı görüşler G.19-5

meẓher A. maẓhar: Bir şeyin göründüğü çıktığı yer, gösteren, belirleyen G.251-20

meẓlūm A. maẓlūm: Zulüm görmüş, sessiz, uysal, boynu bükük G.42-4

meẓlūmāne: F. Zulüm görmüşçesine, sessizce G.37-7

meżmūn A. mażmūn: Anlam, kavram G.142-6

mezre‘ A. mezra‘: Tarla G.421-3

me‘zūl A. ma‘zul: İşinden çıkarılmış, kovulmuş G.175-4

me‘ẕūr A. ma‘ẕūr: Mazereti olan, mazeretli G.27-3

m. dut-: Mazur gör-, mazeretini geçerli say-, özürünü Kabul et- G.143-5

midḥet A. midḥat: Övme TB.2.5-1

mīhmān: F. Konuk, misafir G.141-4

miḳdār: A. Nicelik, değer G.111-11

millet: A. İnsan topluluğu, ulus, herkes G.558-5

mīm: A. Mim harfi G.270-3

mīnā: F. Şişe, cam, şarap şişesi G.8-3

m.-yı çerḫ: Mavi gök G.341-6

m.-yı mėy: Şarap şişesi TC.2.6-4

minber: A. Camide hutbe okunan yer G.52-3

minḳār: A. Kuşların gagası G.142-4

minnet: A. İyiliğe karşı duyulan şükür hissi, başa kakma G.90-6

m. çek-: Yapılan bir iyiliğe karşı kendini borçlu say- G.90-6

m. ḳoy-: Yapılan bir iyiliği başa kak- G.346-6

mirzā: F. Büyük kimselerin çocuğu, bir soyluluk sanı, hesapçı, yazar, katip G.30-4

Mirzā: F. Mirza Tāhir Vahīd Kazvini TC.2.5-1

mis: F. Bakır G.58-8

mis̱āl: A. Tasvir, resim, betim G.90-3

m. çek-: Resim çiz- G.90-3

miskīn: A. Yoksul, zavallı G.55-5

Mıṣr A. Mıṣr: Mısır, ülke adı G.330-4

mıṣre‘ A. mıṣra‘: Mısra G.7-7

m.-i resā: Açık, anlaşılır, yeterli ve tam

miyān: F. Orta, bel, ara G.110-3

mizāc: A. Huy, doğa, yaratılış G.169-4

mīzān: A. Terazi, ölçü G.2-1

mīzbān: F. Ev sahibi, misafir kabul eden kimse G.130-3

mıżrāb A. mıżrāb: Çalgıç, telli çalgıları çalmaya yarayan ağaç G.194-1

mö‘cüz A. mu‘ciz: Mucize G.23-8

mö‘cüz-encām: F. Mucize gösteren G.47-6

möḥkem A. muḥkem: Sağlam G.195-3

möhlet A. mühlet: Bir işin yapılması için verilen süre, vade G.94-2

m. vėr-: Zaman ver-, süre tanı-, fırsat ver- G.94-2

möhlik A. mühlik: Öldürücü, tehlikeli G.268-2

möhr: F. Mühür, damga G.45-2

m.-i leb ol-: Ağzını kapat- G.384-5

möhre: F. Mühre, nerd oyunundaki taşlar G.176-9

möhrlen-: Damgalan- G.210-4

möḥtāc A. muḥtāc: Muhtaç, gereksinimi olan G.4-5

mö’min A. mü’min: İnançlı G.452-3

mö‘tād A. mu‘tād: Alışılmış, alışmış G.499-3

mövc A. mevc: Dalga G.116-2

m. ur-: Dalgalan- G.83-4

m.-e gel-: Dalgalan- G.485-6

mövce A. mevce: Bir dalga G.21-7

mövclen-: Dalgalan- G.131-8

mövḳūf A. Mevḳūf: Bağlı G.142-7

mövlā A. mevlā: Sahip, efendi, Hz. Ali, Tanrı G.477-8

mövsüm A. mevsim: Mevsim G.182-3

mövzūn A. mevzūn: Biçimli, düzgün, oranlı, uyumlu G.7-1

mū-be-mū: F. Tel tel, kıl kıl, inceden inceye G.232-4

muġ-beçe: F. Ateşe tapanın çocuğu, meyhane çırağı MS.1-1

muḥāl: A. Olanaksız G.195-3

m.-ı ʻeḳl: Akılca olanaksız, mantıksız TC.3.4-5

muḳtedā: A. Kendisine uyulan, önde giden G.159-7

muḳtedālıġ: Önderlik G.159-7

mūm: F. Bal mumu, yumuşak G.200-3

m. ol-: Mum gibi yumuşa- G.259-6

mūmyā: F. Uzun müddet çürümemesi için ilaçlanmış ölü, çok zayıf kimse G.59-3

munca: Bunca G.35-1

munda: Bunda, burada G.195-6

mundan: Bundan G.25-1

mūr: F. Karınca G.9-6

murād: A. Arzu, istek, gaye G.3-6

m.-ı dil: İstek, arzu G.197-6

m.-ına yėt-: Arzu ve isteğine ulaş- G.364-4

mūsiḳār: F. Mizmar düdüğü, kaval, dervişlere mahsus bir saz G.274-1

mūy: F. Saç, saç teli G.479-1

mūy-miyān: F. Kıl gibi ince bel G.36-2

mübeddel: A. Değişmiş, değiştirilmiş

m. ėt-: Değiştir- G.548-4

mübīn: A. Apaçık G.1-1

mübrim: A. Can sıkan, açgözlü, ağır hasta G.48-7

mücrim: A. Suçlu G.302-6

müdām: A. Sürekli G.78-1

müdārā: A. Katlanma, hoşgörü, uyma, yumuşaklık G.296-7

m. ėyle-: Katlan-, uyum sağla- G.296-7

müddeʻā: A. İleri sürülerek savunulan düşünce, sav G.12-1

müddeʻālan-: İddia et- G.58-1

müddet: A. Süre, zaman G.346-3

müʻellā A. muʻallā: Yüce, yüksek G.405-9

müʻenber A. muʻanber: Güzel kokulu G.38-3

müʻeṭṭer A. muʻaṭṭar: Güzel kokulu TC.2.7-2

müflis: A. İflas etmiş, parası pulu kalmamış kimse G.218-4

müfte: F. Bedava, beleş G.226-5

müftehir: A. Övünen G.559-1

müḫāliṭet A. müḫālaṭat: Karışma, güzel uyuşma, anlaşma G.251-17

müḥeḳḳer A. muḥaḳḳar: Az, küçük, alçak, aşağılık G.2-6

mühendis: A. Hendeseci G.94-5

müḫenneṡ A. muḫanneṡ: Kadınlaşmış erkek G.72-3

müḥerrir A. muḥarrir: Yazar, yazan G.397-4

müheyyā: A. Hazır G.115-3

müḫteṣer A. muḫtaṣar: Kısaltılmış, az, küçük, değersiz G.2-6

müjde: F. Muştu, sevinçli haber G.220-6

m. vėr-: Muştala-, sevinçli haberi ver- G.203-5

müje: F. Kirpik G.179-1

müjgān: F. Kirpik G.85-1

müḳābil A. muḳābil: Karşı, karşılığı G.71-6

m. düş-: Yüz yüze gel- G.383-4

mükāfāt: A. Karşılık, ödül veya ceza G.188-2

müḳārin A. muḳārin: Bitişik, yakın G.94-5

müḳeddem A. muḳaddem: Önceki, öncül G.3-2

mükedder: A. Siyah, acılı, üzüntülü G.386-6

mükerrem: A. Saygıdeğer G.3-8

mükerrer: A. Yinelenmiş G.222-5

müḳerrer A. muḳarrer: Kararlaşmış, kesinlik kazanmış G.21-4

müḳeyyed A. muḳayyed: Kayıtlı, bağlı, sınırlı G.267-4

müḳīm A. muḳīm: Oturan, eğleşen, ikamet eden, yerleşik G.354-1

mülāyim: A. Uygun, yumuşak huylu, yavaş kimse G.62-5

mülk: A. Mal, yer, bina G.60-2

m. ü māl: Mal mülk, yer ve varlık G.555-3

m.-i Süleymān: Süleyman'ın ülkesi G.294-8

mültemes: A. Dilek TC.1.4-3

mümkün A. mümkin: Olanaklı G.67-6

mümtāz: A. Ayrı tutulmuş, üstün tutulmuş, seçkin G.33-7

münāsib: A. Uygun, yakışır G.277-9

münḥeṣir A. münḥaṣır: Tekelleşmiş olan, yalnız birinin olan, özel olarak ayrılan G.4-6

münteḫeb A. müntaḫab: Seçilmiş G.397-4

mürde: F. Ölü, ölmüş G.209-2

mürġ: F. Kuş G.67-7

mürġ-zār: F. Çayırlık, çimenli ve sulak yer G.236-4

mürūr: A. Geçip gitme G.64-4

m. ile: Gittikçe, yavaş yavaş, azar azar G.64-4

mürüvvet: A. Yiğitlik, cömertlik, iyilikseverlik G.4-6

mürüvvet-pīşe: F. Yüce gönüllü, yiğit G.445-5

müṣāḥibet A. muṣāḥabet: Konuşma, görüşme, arkadaşlık G.251-17

müseḫḫer A. musaḫḫar: Emir altında, esir alınan G.9-8

müsellem: A. Doğruluğu kabul edilmiş G.247-7

müselmān: A. Müslüman G.19-5

m. ėyle-: Müslümanlaştır- G.215-2

müselmānlıġ: Müslüman olma durumu G.72-7

müselmān-zāde: F. Müslüman çocuğu G.215-2

müselsel: A. Birbirine bağlı, arka arkaya gelen G.260-8

müṣevvir A. muṣavvir: Tasvir eden, nakkaş G.47-7

müṣḥef A. muṣḥaf: Cilt, kitap G.510-5

müstecāb: A. Kabul olunmuş TC.3.3-5

müste'cel A. müsta'cel: Acele yapılması gereken, acele eden, çabuk, ivedi G.25-3

müsteġnī A. müstaġnī: Doygun, gözü ve gönlü tok G.261-3

müstövcib A. müstevcib: Uygun, yaraşır R.2-1

müsvedde: A. Yazı taslağı, karalama G.499-1

müşebbek: A. Şebeke biçimine sokulmuş, ağ ve kafes gibi örülmüş olan G.184-6

müşeḫḫeṣ A. müşaḫḫaṣ: Somut, belli G.238-7

müşevveş: A. Karmakarışık, düzensiz anlaşılmaz G.222-9

müşk: F. Misk, ceylanın karın derisi altındaki bir bezden çıkarılan güzel kokulu madde G.184-7

müşk-bār: F. Güzel kokulu madde saçan G.64-8

müşkīn: F. Mis (misk) gibi, güzel kokulu G.1-10

müşkül A. müşkil: Zor iş, sorun G.69-6

m. aç-: Sorunu çöz- G.207-25

m. gel-: Zor gel-, güç gel- G.215-3

m.-e düş-: Zor duruma düş- G.323-1

m.-e sal-: Zor duruma düşür- TC.2.4-1

m.-in aç-: Sorununu çöz- G.318-8

müşkül-pesend: F. Güç beğenen, titiz TC.3.4-3

müşt: F. Avuç G.517-2

m. gerd: Bir avuç toz toprak G.228-3

m.-i ġübār: Bir avuç toz toprak, dünya G.229-7

m.-i üstüḫ˅ān: Bir avuç kemik G.117-2

müştāḳ: A. Çok istekli, özleyen G.312-1

müşterī: A. Alıcı G.524-7

müṭāli'e A. müṭāla'a: İrdeleme, inceleme, düşünme, okuma G.397-5

müṭrib A. muṭrib: Şarkıcı, çalgıcı, şenlendiren G.14-4

mütteṣil A. muttaṣıl: Bitişik, aralıksız, sürekli G.71-6

müvācihe A. müvācehe: Karşı, ön, yüzleşme G.397-9

müvāfiḳ A. muvāfıḳ: Uygun G.76-8

m. ol-: Uy-, uyum sağla- G.349-6

müyesser: A. Kolaylıkla ortaya çıkan, mümkün, olanaklı G.13-4

m. ol-: Kolaylıkla elde edil-, nasip ol-, mümkün ol- G.13-4

müżāyiḳe A. müżāyaḳa: Sıkıntı, darlık, esirgeme G.147-7

müżṭerib A. mużṭarib: Mustarip, acı çeken, sıkıntılı, ıztırap çeken G.35-4

N

nāb: F. Katıksız, arı, katışıksız G.17-1

nā-cavān-merd: F. Kötü yürekli, aşağılık, zalim, acımasız, cimri, eli sıkı G.140-7

nā-cins: F. Cinsi bozuk G.323-4

nāçār: F. Çaresiz, istemeyerek, ister istemez G.44-6

nā-çīz: F. Değersiz G.170-7

nā-dān: F. Bilgisiz G.220-4

nā-dānlıġ: Bilgisizlik, cahillik G.72-2

nāgeh: F. Ansızın, birdenbire G.149-7

nāgehān: F. Ansızın, birdenbire G.446-3

nā-güvār: F. Sindirimi kolay olmayan, tatsız G.171-8

nā-güvārā: F. Hazmı kolay olmayan, tatsız G.65-4

nā-ḫām: F. Pişmiş G.111-10

nahār: A. Gündüz G.462-4

nā-ḥeḳ: F. Haksız, gereksiz G.449-6

nā-hemvār: F. Eğri, uygunsuz

n. söz: Edepsizce ve uygunsuz söz G.222-7

nā-ḫoş: F. Hoş olmayan, kötü G.60-2

nā-ḫudā: F. Dinsiz, gemi kaptanı G.354-7

nāḫun: F. Tırnak G.118-5

nā-inṣāf: F. İnsafsız, adaletsiz G.278-7

nā-kām: F. Talisiz, arzusuna kavuşamayan G.391-1

nā-kes: F. Cimri, alçak G.246-4

nāḳiṣ A. nāḳıṣ: Noksan, eksik G.105-5

nālān: F. İnleyen G.36-9

nāle: F. İnilti, inleme G.8-5

n. başla-: İnle- G.148-3

n. çek-: İnle- G.33-1

nāle-fermā: F. İniltiye hükmeden G.166-1

nāllıġ: İnleme G.502-7

nām: F. Ad, san G.1-7

n. u nişān: Ad, san G.141-3

n.-ı Ḫudā (ünlem): Allah korusun G.20-5

namāz: F. Namaz G.195-1

nām-dār: F. Ünlü G.559-12

nāme: F. Mektup G.17-7

n.-yi e'māl: Dünyada yapılan işlerin karnesi G.155-2

nā-mėhrbān: F. Sevgisiz G.266-7

nā-mėhrbānlıġ: Sevgisizlik G.491-4

nā-me'lūm: F. Belirsiz G.451-2

nā-merd: F. Mert olmayan G.118-6

nā-merdāne: F. Alçakça G.172-4

nāmūs: A. Ar, edep, haya, ırz, temizlik, doğruluk G.153-3

nā-mülāyim: F. Uygun olmayan, çetin, sert G.62-5

nā-mümkün: F. Olanaksız G.21-1

nā-münāsib: F. Uygunsuz G.281-4

nā-müselmān: F. Müslüman olmayan G.27-5

nā-müşeḫḫeṣ: F. Belirsiz, soyut, muğlak G.238-7

nā-müvāfiḳ: F. Uygunsuz

n. düş-: Uygun düşme-, uygun gelme- G.286-8

nā-pākīze-perver: F. Pisleri besleyen G.146-2

nā-pāy-dār: F. Süreksiz, geçici, sebatsız, kararsız, durmaz G.489-5

nā-pėydā: F. Görünmeyen, açıkta değil, belirsiz G.476-10

nār: A. Ateş G.199-3

nār: F. Nar meyvesi G.239-3

nā-resā: F. Yetişmemiş, ham, uygun olmayan, kısa, aşağı, alçak G.44-3

nā-resālıġ: Uygunsuzluk, kısalık G.159-5

nā-revā: F. Yakışıksız, uygun olmayan G.48-3

nā-sāz: F. Uygunsuz, uymaz G.168-5

nā-sāzī: F. Uygunsuzluk, uymazlık G.556-5

nāṣėḥ A. nāṣiḥ: öğüt veren G.28-6

nāṣėḥā A. nāṣiḥā: Ey öğüt veren G.484-13

nāsūr: A. İyileşmeyen yara G.76-3

nā-şād: F. Mutsuz G.314-6

nā-şekībālıġ: Sabırsızlık G.388-9

nāşī: A. Deneyimsiz, beceriksiz G.209-10

nā-şüküfte: F. Açılmamış, taze G.169-8

nā-tėnnī: F. Benzer ve denk olmayan TC.1.1-7

nā-tevān: F. Na-tuvan, güçsüz G.19-1

nā-ümīdlıġ: Umutsuzluk G.531-5

nāvek: F. Ok G.15-3

nāvek-ḫürde: F. Okla yaralanmış olan G.463-5

nāy: F. Nėy G.96-4

nāz: F. Kendini ağıra satma, kendini beğendirmek için takınılan yapmacık cilve, işve G.17-8

n. ėt-: Nazlan-, kırıt- G.33-2

nāz-āferīn: F. Naz yaratan, oynak, çok nazlı G.110-9

nāzenīn: F. Cilveli, oynak, nazlı G.129-4

nāzik: F. İnce TB.2.3-1

nāẓır A. nāẓır: Bakan, gözeten TC.2.5-5

nāzlu: Nazlı, kendini ağır satan G.455-5

nāz-perver: F. Nazla yetişen G.367-2

ne: **1.** Hangi G.41-9

2. Her ne G.65-1

3. Nasıl, nedir, nasıldır G.269-2

4. Ne kadar G.16-8

5. (bağlaç) Ne G.77-1

n. ʻeceb: Şaşılacak bir şey değildir G.345-8

n. ʻėyb: Ayıp olmaz G.23-6

n. bābet kim: Nitekim G.119-6

n. bābet var: Her türlü, nasılsa, kesinlikle G.229-7

n. bilsüñ: Nerden bilsin, bilemez G.68-8

n. bilür: Nerden bilir, bilemez G.35-3

n. fāyide: Ne faydası var G.206-2

n. ḥāṣil: Sonu yoktur, ne faydası var G.56-5

n. ġem: Gam, tasa, üzüntü yoktur G.5-7

n. günde: Ne durumda, nasıl G.507-4

n. gündür: Kaç gündür G.219-1

n. günlere sal-: Kötü duruma düşür- G.203-3

n. ḫoş: Ne güzel, ne iyi G.109-9

n. ḳeder: Ne kadar G.67-6

n. ki: Her ne G.40-3

n. kim var: Hepsi, hepsini G.122-8

n. lāzim: Ne gerek var G.46-3

n. meʻnīden: Niye, neden G.238-1

n. meʻnīye: Ne anlamda G.77-8

n. miḳdār: Ne kadar G.95-7

n. nisbetdür: Ne ilgisi var G.266-3

n. növ': Nasıl G.23-2

n. növ' ki: Nitekim G.189-3

n. növ' kim: Nitekim G.41-6

n. reng ile: Nasıl G.43-3

n. reng ilen: Nasıl, ne biçimde G.188-4

n. revā: Yerinde değil G.17-1

n. reviş var ise: Nasılsa G.250-1

n. sebebden: Neden G.199-7

n. sözdür: Ne demektir G.208-7

n. ṣūretdür: Suret değildir G.243-9

n. vech ilen: Nasıl, ne biçimde G.435-5

n. vech ilen ki var: Nasılsa, her durumda, ne yapıp yapıp, kesinlikle G.100-5

n. vechden: Nasıl, neden G.139-7

n. yėrde: Nerde G.77-3

n. yüzden: Niye G.38-5

n. yüzden ola: Niye G.24-5

n.-den ötrü: Niçin, niye G.320-4

n'ėt-: Ne et- G.369-2

n'ėyle-: Ne yap- G.287-1

n'ola: Ne olur, keşki G.1-11

nebī: A. Peygamber G.2-7

nebż A. nabż: Nabız, atardamarın vuruşu G.196-5

necāt: A. Kurtulma, kurtuluş

n. bul-: Kurtul- G.240-7

n. vėr: Kurtar- G.5-6

necd: A. Kılavuz R.12-1

nėce: Nasıl G.14-5

n. kim: Nitekim G.112-3

nėçe: Kaç G.174-2

nėçük: Neden G.131-8

nedāmet: A. Pişmanlık G.72-5

n.-in çek-: Pişman ol- G.420-6

nef': A. Fayda, yarar G.134-7

nefes: A. Soluk, ses, ezgi G.230-1

n. çaġ ėyle-: Sağlıklı et- G.230-7

n. çek-: Soluk al- G.59-7

n. meddin çek-: Nefes çek-, ezgi oku- G.252-4

n. nefes: Sürekli G.189-3

nefes-gīr: F. Soluğu kesme

n. ėyle-: İncit-, rahatsız et-, soluğunu kes- G.218-4

nefs: A. Can, kişi, kendi, öz varlık, insanı daima kötülüğe ve maddi isteklere sevk eden güç G.165-7

neġme A. naġme: Ahenk, güzel, uyumlu ses, ezgi G.107-7

n.-yi ter: Yeni ve güzel ezgi G.107-7

neġz: F. Güzel, iyi G.308-15

nehāl: F. Nihal, fidan G.1-11

nehān: F. Nihan, gizli, saklı G.31-8

n. dut-: Gizle- G.1-9

nehānī: F. Nihani, gizli, saklı G.110-4

nehāyet A. nihāyet: Nihayet, son, sonunda G.522-7

nehīb: A. Korku G.23-2

neẖl A. naẖl: Hurma ağacı G.4-1

neẖvet A. naẖvet: Büyüklenme, böbürlenme G.383-1

neḳd A. naḳd: Para olarak bulunan servet, peşin ödeme G.10-3

n.-i cān: En değerli olan şey G.27-5

n.-i rūḥ: En kıymetli olan şey G.3-7

neḳḳāş A. naḳḳāş: Nakış yapan, süsleyen, bezekçi G.90-3

neḳṣ A. naḳṣ: Eksiklik G.109-5

n.-i ʻömr: Ömrün azlığı, ömrü azaltan G.139-8

neḳş A. naḳş: **1.** Nakış, resim, bezek G.12-3

2. Nerd oyununda taşların üzerindeki benler, nerd oyununda el G.533-2

neʻl A. naʻl: Ayağa giyilen tahta ayakkabı veya hayvanların ayağına çakılan demir G.230-7

n.-i odda: Nalı ateşte olan, sıkıntılı, ıztırap çeken, huzursuz G.230-7

n.-in varūn ur-: Nalı ters çakmakla izini kaybet-, aldat- G.230-7

nelü: Neden G.320-4

nem: F. Rutubet, az yaşlık, hafif ıslaklık G.282-7

nemek: F. Tuz G.211-5

nemek-çėş: F. Tadına ve tuzuna bakma, tatma, tat, çok az G.165-6

nemek-dān: F. Tuzluk, tuz kabı G.165-6

nemek-zār: F. Tuzla MH.4.9-5

nėʻmet A. niʻmet: İyilik, giyecek ve yiyecek gibi şeyler, rızk G.52-2

n.-i elvān: Çeşitli nimetler G.243-1

nemlü: Nemli, biraz ıslak G.429-7

neng: F. Ayıp, utanma G.24-9

n. olsun̂g: Kargış ifadesi G.525-6

nenni: Beşik TC.1.1-7

nergis: F. Bir çiçek, mahmur bakışı andırır G.22-1

n.-i bīmār: Süzgün ve sarhoş göz G.74-2

n.-i cādū: Büyüleyici göz, sevgilinin gözü TB.2.3-7

n.-i meẖmūr: Süzgün ve sarhoş göz G.128-6

n.-i mest: Sevgilinin süzgün gözleri G.378-5

n.-i şehlā: Sevgilinin gözü G.477-2

nerm: F. Yumuşak G.66-5

nerrād: A. Nerd oynayan G.40-4

neseb: A. Soy

n. yėtür-: Soya çek- MH.4.7-1

neseḳ A. nesaḳ: Tarz, usul, yol, biçim, üslub G.67-9

neṣīb A. naṣīb: Pay, kısmet G.16-5

neṣīḥet A. naṣīḥat: Öğüt G.196-9

n. ėt-: Öğüt ver- G.102-5

nesīm: A. Hafif yel, esinti. G.24-7

n.-i ṣübḥ: Sabah esintisi G.1-4

nesl: A. Kuşak, döl G.490-9

nesrīn: F. Yaban gülü G.353-1

neṣrü mine'llāh A. naṣru mine'llāh: Tanrı'nın yardımı G.4-1

neste: Nesne G.204-3

neşāṭ: A. Sevinç, neşe, şenlik G.57-5

neş'e: A. Keyif, sevinç G.23-4

n. vėr-: Sevindir, mutlu et- TB.1.3-1

neşter: F. Ameliyat bıçağı G.385-1

netīce: A. Sonuç G.18-4

nevā: F. Azık, rızık, mal varlığı, ses, Türk müziğinde bir makam adı G.59-1

n.-sı ovc dut-: Sesi yüksel- TB.1.2-5

n.-yı çeng: Çenk sesi G.490-4

n.-yı nāle: İnleme sesi G.401-1

n.-yı nėy: Ney sesi G.522-6

nevālan-: Varlıklı ol-, zenginleş- G.58-7

nevāsızlıġ: Zavallılık, yoksulluk, sessizlik G.96-4

Nevāyī: F. Türk şairi Nevayi G.221-10

Nevvāb Zamān Ḫan: Kişi adı TB.2.5-1

nėy: F. Ney, bir üfleme çalgısı G.8-4

nėy-istān: F. Kamışlık, sazlık G.73-1

nėyreng: F. Düzen, hile, aldatmaca G.159-1

nėyreng-āferīn: F. Aldatıcı, büyücü G.540-5

nezāket: F. İncelik, naziklik G.251-5

neẓāre: A. Bakma, seyretme G.5-4. krş. neẓẓāre

n. ėyle-: Bak-, seyret- G.368-7

n.-si dön-: Bakma- G.203-6

neẓer A. naẓar: Bakma, göz atma G.24-2

n. sal-: Bak-, göz at- G.60-3

n.-in baġla-: Gözü ayırmadan bak- G.429-1

n.-in kes-: Bakma-, ilgi gösterme- TB.2.7-1

n.-inden düş-: Gözden düş- G.16-4

neẓer-gāh: F. Bakacak yer, görüntü yeri G.289-2

neẓersiz: Basiretsiz, sağgörüsüz G.398-2

neẓīr A. naẓīr: Benzer, eş G.397-4

neẓm A. naẓm: **1.** Düzen G.93-7

2. Şiir, dizili olan şey G.65-9

nez̠r: A. Adak, adama

n. ėyle-: Ada- G.336-4

neẓẓāre A. neẓāre: Bakma, seyretme G.28-1. krş. neẓāre

n.-si düş-: Gözüne takıl-, gözüne çarp- G.496-4

nırḫ: F. Narh, resmi fiyat G.59-5

nī (bağlaç): F. Ne G.243-1

n'içün: Niçin G.22-2

n. ki: Nitekim G.55-1

n. kim: Çünkü, nitekim G.179-4

nifāḳ: A. Anlaşmazlık, ara bozma, iki yüzlülük G.160-3

nigāh: F. Bakış G.26-3

n. ėyle-: Bak- G.238-7

n.-ı zīr-çėşm: Gözaltından çaktırmadan bakma G.354-3

nigār: F. Resim, sevgili G.102-6

nigār-ḫāne: F. Resim ve heykel sergisi G.292-9

nigārīn: F. Bezenmiş, süslü, sevgili G.551-2

nigār-istān: F. Resim ve heykel sergisi G.225-3

nigeh: F. Bakış G.239-2

nigeh-bān: F. Gözcü, gözetici, bekçi G.48-4

nigerān: F. Istıraplı, endişeli, bekleyen G.345-1

nigīn: F. Yüzük, yüzükteki değerli taş G.1-7

nik: F. İyi G.67-5

n. ü bed: İyi ve kötü G.233-5

niḳāb: A. Yüz örtüsü, peçe G.34-4

n.-ın aç-: Yüzünü göster-, gerçek yüzünü göster- G.207-5

n.-ın götür-: Yüzünü göster- G.95-5

n.-ını üzden yaşur-: Yüzünü göster-, gerçek yüzünü göster- G.393-6

nīm: F. Yarım G.387-7

nīm bismil: F. Yarı boğazlanmış, kesilmiş G.84-9

nīm ḫām: F. Yarı pişmiş G.248-6

nīm-ḫˇāb: F. Yarı uykulu, mahmur, süzgün G.80-3

nīm-mest: F. Yarı sarhoş, sarhoşça G.8-2

nīm-neẓer: F. Biraz ilgi gösterme G.54-1

nīm-reng: F. Rengi az, soluk renk, eksik G.78-6

nīm-tāb: F. Yarı kıvrık G.497-6

niṣāb: A. Bir malın zekatını vermek üzere varılması gereken miktar, istenilen had, ölçü miktarı G.397-10

nis̱ār: A. Saçmak, feda etme G.16-1

n. ėt-: Saç-, feda et- G.99-6

n. ėyle-: Saç-, feda et- G.20-3

nisbet: A. **1.** Göre G.2-6

2. Bağ, bağlantı, ilgi, oran, yakınlık, akrabalık, soy G.559-14

n. ilen: Sanki G.29-2

n. vėr-: Nispet ver-, eşit tut-, oranla- G.37-4

nisyān: A. Unutma G.305-17

nīş: F. İğne, diken, ağı G.68-9

nişān: F. **1.** Amaç, vurulması istenen nokta G.141-11

2. İz, belirti G.108-9

n. bul-: İzini bul- G.457-4

n. dut-: İz bırak- G.45-2

n. ėyle-: İz bırak-, işaretle- G.198-3

n. vėr-: İzini göster-, göster- G.127-2

n.-ını al-: Hedef al- G.429-8

nişāne: F. Hedef, hedef alma G.428-2

nişīmen: F. Oturacak yer

n. ėyle-: Otur-, kon-, konakla- G.257-1

niyāz: F. Yalvarma, gereksinim G.176-1

niyyet: A. Niyet, kalbin bir işe yönelmesi G.99-9

nizāʿ: A. Çekişme, bozuşma, kavga G.262-5

niẓām: A. Düzen G.4-2

nīze: F. Mızrak G.109-10

nōmīd: F. Umutsuz G.390-1

nov: F. Yeni

nov-bahār: F. Nevbahar, ilkbahar, yenibahar G.6-5

nov-ġezāl: F. Genç ceylan G.506-3

nov-gül: F. Nevgül, yeni açılmış gül G.122-7

nov-ḫeṭ: F. Sakalı yeni çıkmış genç G.53-6

nov-ḫīz: F. Genç, yeni yetişmiş, yeni çıkmış G.177-2

nov-nehāl: F. Yeni fidan, delikanlı G.132-3

nov-niyāz: F. Yeni yetme, öğrenci, acemi G.467-1

nöḳṣān A. noḳṣān: Eksik, eksiklik G.74-4

n. bul-: Eksil-, azal- G.194-2

n. yėt-: Zarar gel-, zararı dokun- G.217-7

n. yėtiş-: Zarar gel-, zararı dokun-, kusurluluk ve eksiklik ol- G.272-9

nöḳṭe A. noḳṭa: **1.** Benek G.226-8

2. Konu G.397-5

növbet A. nevbet: Sıra G.42-6

n. yėt-: Sırası gel- G.42-6

n. yėtiş-: Sıra gel- G.457-8

növ‘ A. nev‘**:** Çeşit, tür

n.-i insān: İnsanlık, bütün insanlar G.243-8

Nūḥ: A. Hz. Nuh peygamber G.36-6

nūk: F. Nevk, sivri uç G.64-7

n.-ı ḫār: Diken ucu G.292-2

n.-ı müjgān: Kirpik ucu G.124-1

nūn: A. Nun harfi, ne harfi G.558-3

nūr: A. Işık G.263-2

n.-ı çėşmüm: Göz ışığı, sevgi ifadesi G.22-4

n.-ı dīde: Göz ışığı G.135-9

nūrānī: A. Işıklı, parlak G.52-6

nuṣret: A. Yardım

n.-i vėr-: Yardımcısı ol- G.284-7

nūş: F. Tatlı şerbet gibi içilecek şey G.68-9

n. ėyle-: Afiyetle iç- G.99-7

nūş-ā-nūş: F. İçe çe, afiyet olsun sözü TC.3.1-2

nūş-leb: F. Tatlı dilli, içilecek olan ve tatlı dudaklı G.448-5

nuṭḳ: A. Söyleyiş G.1-11

nüdretlü: Seyrek, az G.93-8

nükhet: A. Koku G.49-1

nükte: A. İnce anlamlı söz G.51-2

n. dut-: Ayıbını söyle- G.51-2

nükte-perdāz: F. Nükteli ve ince söz bulup söyleyen, zeki, çabuk sezişli G.230-1

nümāyān: F. Açık, görünen, parlayan G.190-1

nüsḫe A. Nüsḫa: **1.** Yazılı şey, yazılı bir şeyden çıkarılan suret G.397-4

2. Reçete G.79-7

O

o: **1.** (sıfat) O, ol R.10-1. krş. ol

2. (zamir) O, ol

o.-ñga: Ona G.82-7

o.-lar: Onlar G.225-11

o.-nca: O denli G.25-2

o.-nda: Orada G.61-3

o.-ndan: Onun için G.142-3

ocaġ: Ocak G.61-6

od: Ateş G.28-2

o. dut-: Ateşlen-, alevlen- G.415-8

o. ur-: Ateşe ver- G.203-1

o. yandur-: Ateş yak- G.303-2

o.-a düş-: Ateşe düş- G.306-6

o.-dan oda düş-: Tehlikelerle karşılaş- G.323-2

o.-dan oda yan-: Ateşlere düş-, ıstıraplar çek- G.360-5

o.-ına yan-: Birinin ateşine yan-, başkası için belaya gir-, birinin aşkıyla yan- G.306-7

o.-lara düş-: Ateşe düş-, tehlikelerle karşılaş- G.300-6

o.-lara sal-: Ateşlere at-, zor duruma düşür- G.145-5

o.-lara ur-: Ateşe at-, tehlikelere at- G.456-1

o.-lara yan-: Ateşlerde yan-, sıkıntı çek- G.541-4

oġra-: Uğra-, karşılaş- G.427-3

oġrat-: Uğrat- G.429-5

oġrı: Uğru, hırsız G.427-2

oġrı-: Uğra-, çal- G.427-2

oġul: Oğul G.48-7

oġurla-: Çal- G.427-2

oḫ: Ok G.87-4

o. yaydan çıḫ-: Artık geri dönmeyecek bir şey yap- G.268-9

oḫı-: Oku- TC.2.3-2

oḫşa-: **1.** Ağla- R.1-2

2. Benze- G.6-3

oḳşa-: Benze- G.43-7

oḳşat-: Benzet- G.71-6

ol: O G.2-3. krş. o

o. növ': Öyle, öylesine G.119-6

o. reviş kim: Nitekim, nasıl ki G.222-11

ol- : Ol-, varlık kazan-

o.-a ki: Keşki G.3-3

on dört: on dört TC.2.9-6

on dört gėcelik ay: Dolun ay, güzel TC.2.9-6

orta: Orta G.69-6

ot: Od, ateş

otaġ: Oda G.97-5

otla-: Ateşe ver- G.259-2

otlan-: Ateşe yan- G.312-7

ovbāş A. evbāş: Terbiyesiz, aşağılık kimse G.502-2

ovc A. evc: Doruk, yüce G.13-8

o. dut-: Yüksel- G.473-1

o.-a yėt-: Zirveye ulaş- G.397-2

ovc-pervāz: F. Yüksekte uçan G.50-6

ovḳāt A. evḳāt: Vakitler G.253-3

oyaġ: Uyanık, ayık G.272-3

oyan-: Uyan- G.25-5

oyat-: Uyandır- G.419-6

oyna-: Oyna-, eğlen- G.330-10

oyun: Oyun G.130-2

Ö

ög: Ön G.84-2

ö.-in baġla-: Önünü kes-, durdur-, engelle- G.327-2

ö.-in saḫla-: Önün al-, durdur- G.84-2

ö.-in saḳla-: Önünü al-, önünü kes-, durdur- G.270-8

ögren-: Öğren- G.366-4

ögret-: Öğret- G.37-7

‘öhde A. ‘uhde: Sorumluluk G.268-3

‘ö.-sinden çıh-: Başar- G.268-3

‘ö.-sinden gel-: Uhdesinden gel-, başar- G.462-5

öl-: Öl-, yaşamaz ol- G.485-9

öldür-: Öldür-, yaşamına son ver- G.420-6

ölü: Ölü, artık yaşamıyor olan G.320-1

ölüm: Ölüm G.88-4

‘ömr: A. Ömür, yaşam, yaşama süresi G.18-1

‘ö. ėt-: Yaşa- TC.2.3-3

‘ö. ėyle-: Yaşa- G.78-3

‘ö.-i Ḫıżr: bengi suyundan içen Hz. Hızır’ın uzun ömrü G.128-4

‘ö.-inden ḥesāb ėt-: Ömründen say- TC.3.3-4

ön: ön

ö. vėr-: Kılavuzluk yap- G.473-8

öp-: Öp- G.210-10

öpkelen-: Öfkelen-, kız- G.559-12

ört-: Ört-, kapa-, kapat- G.207-17

öt-: Geç- G.29-2

ötrü: Ötürü G.456-3

ötür-: Geçir- G.498-9

övrāḳ A. evrāḳ: Yapraklar, kağıtlar G.27-1

ö.-ın perīşān ėyle-: Dağıt- G.277-2

övreng: F. Taht, padişahın tahtı G.194-5

övṣāf A. evṣāf: Nitelikler, övmeler R.5-2

övṣiyā A. evṣıyā: Peygamberin yerine geçenler (imamlar) G.4-2

öz: Kendi G.197-6

ö. ayaġıyla gel-: Kendi isteği ile gel- G.454-2

ö. bābı: Kendine yakışır, kendine uygun G.313-6

ö. günine ḳal-: Kendini korumaya çalış- G.206-4

ö. ḥālına ḳoyma-: Kendi haline bırakma- G.409-9

ö. iḫtiyārı birle: Kendi isteğimle G.347-3

ö. ḳederince: Kendine göre, gücü yettiğince, gücü yettiği kadar G.207-19

ö. odına yan-: Bile bile tehlikeye atıl- G.304-18

ö. özine: Kendi kendine G.9-4

özge: Başka, bambaşka G.51-1

özi: Kendi G.8-8

ö.-nden bī-ḫeber: Kendinden habersiz G.183-2

ö.-nden gėt-: Kendinden geç- G.211-7

ö.-ne gel-: Kendine gel-, aklı başına gel- G.329-7

ö.-ni itür-: Kendini kaybet-, şaşır- G.265-6

P

pā: F. Ayak G.12-3

pā-ber-cā: F. Ayağı yerde olan, değişmeyen, durağan G.539-2

pā-best: F. Ayağı bağlı, hareketsiz MR.2-1

pā-būs: F. Ayağı öpme G.2-2

pādşā: F. Padişah G.246-7

pādşāh: F. Devlet başkanı, hükümdar G.4-7

pādşeh: F. Padişah G.501-4

pāk: F. **1.** Pek, berk, hep G.388-7

2. Temiz, arı G.3-1

pāk-bāz: F. Oyunda her şeyini kaybeden, temiz oynayan, doğru aşık G.533-2

pāk-dāmān: F. Temiz ve namuslu G.136-5

pāk-göher: F. Asil, temiz soylu G.263-7

pāk-gövher: F. Asil, temiz soylu G.214-2

pākīze: F. Temiz, arı, katıksız

pākīze-dāmān: F. Namuslu G.125-5

pākīze-göher: F. Temiz soylu G.524-5

pākīze-gövher: F. Asil, temiz soylu G.166-2

pāk-sīret: F. Temiz ahlaklı G.102-6

pāk-sūz: F. Pek yakıcı G.388-7

pāk-żemīr: F. Temiz düşünceli G.345-10

palās: F. Keçi kılından dokunmuş kaba kilim, yaygı G.465-4

pāmāl: F. Ayak altında kalmış, mahvolmuş, sürünmüş G.92-5

p. ol-: Ayak altında kal-, mahvol-, sürün- G.143-4

pāre: F. Parça G.20-2

pārelen-: Yırtıl-, kırıl- G.66-1

pārsā: F. Dinine bağlı G.159-4

pārsālıġ: Günahtan kaçınma G.159-4

pās: F. Gözetleme, bekleme

p.saḫla-: Koru-, gözle- G.415-6

pās-bān: F. Gece bekçisi, bekçi G.26-8

pāy: F. Ayak

pāy-bend: F. Ayakbağı, engel, koruyan, bağlı G.485-8

pāy-būs: F. Ayak öpen, ayak öpme G.559-3

pāy-dār: F. Sürekli, sabit, sağlam TC.3.4-2

pāye: F. Aşama, derece, temel G.130-7

pāymāl: F. Ayak altında kalmış, mahvolmuş, sürünmüş G.105-7

p. ėyle-: Ayaklar altına al- G.118-3

peh peh (alkışlama ünlem): F. Ne güzel G.469-2

pehlivān: F. Güreşçi, güçlü, yiğit G.111-2

pehlū: F. Yan

p. ur-: Eşlik et-, eşit ol- TC.3.3-3

pejmürde: F. Solgun, solmuş G.70-1

penāh: F. Sığınma, sığınılacak yer G.358-6

penbe: F. Pamuk G.164-1

pence: F. Pençe, yırtıcı hayvanların ön ayaklarının parmaklarıyla tırnakları G.36-3

pend: F. Öğüt G.32-8

p. vėr-: Öğüt ver- G.224-13

per: F. Kanat G.348-6

p. ü bālın sındur-: Kol kanadını kes-, kimsesiz ve yardımsız bırak-, güçsüz duruma düşür- G.526-4

p.-i kāh: Saman çöpü G.251-18

perdāz: F. Düzenleyen, düzeltici, parlatan G.33-4

p. ėt-: Parlat- G.33-4

perde: F. **1.** Bir müzik parçasını oluşturan seslerden her birinin kalınlık veya incelik derecesi G.22-3

2. Perde, örtü G.429-7

p. dut-: Ört- G.48-4

p.-yi dām: Tuzak örtüsü G.53-5

pergāle: F. Parça, ayrılmış bölüm G.459-4

pergār: F. Pergel, daire çizmeğe özgü alet G.11-4

perḫāş: F. Savaş, kavga, azarlama, tersleme, darılma, katılık G.172-4

p. ėt-: Kavga et- G.160-7

perī: F. Melek, cin, dev G.166-7

perī-çėhre: F. Peri yüzlü, güzel yüzlü G.524-1

perī-ḫāne: F. Melekler ve güzeller evi G.81-6

perī-rüḫsār: F. Melek gibi güzel yüzlü G.422-1

perīşān: F. Dağınık, düzensiz, karmakarışık G.27-1

p. ėyle-: Dağıt- G.65-2

p. ḫāṭırı ol-: Sıkıntısını çek-, üzgün ve tasalı ol- G.530-4

perīşānlıġ: Perişan olma durumu G.72-1

perī-veş: F. Peri gibi, çok güzel G.243-10

per-şikeste: F. Kırık kanatlı, üzgün, kaygılı, tasalı G.298-7

pertöv: F. Pertev, ışık G.1-3

p. sal-: Işık saç-, parla- G.214-5

p.-i mehtāb: Ay ışığı G.83-4

pervā: F. Korku, ilgi G.30-1

p. ėyle-: Kork-, önem verme-, ilgilenme- G.241-4

pervāne: F. Kelebek G.11-7

pervānelen-: Kelebek gibi ol- G.36-5

pervāne-meşreb: F. Kelebek huylu, kelebek yaradılışlı G.463-8

pervāz: F. Uçmak G.312-3

p. ėt-: Uç- G.15-2

perverde: F. Yetişmiş, beslenmiş, korunmuş G.334-5

p.-yi nė'met: Naz içinde büyümüş G.67-4

pes: F. Öyle ise G.277-6

pest: F. Alçak, aşağı, hafif G.8-2

peşīmān: F. Pişman, yaptığı bir işe üzülen G.87-8

peşīmānlıġ: Pişmanlık G.72-5

peyām: F. Haber, başkasından alınan bilgi G.75-1

p. yėtür-: İletiyi ulaştır- G.174-1

pey-ā-pey: F. Birbiri ardınca, birbirinin arkasından TC.3.5-2

pėydā: F. Açık, belli G.1-1

p. ėt-: Ortaya çıkar- G.476-10

pėyġām: F. Peyam, haber, başkasından alınan bilgi G.44-7

p. apar-: Haber veya bilgi götür- G.442-5

pėyk: F. Haber ve mektup getirip götüren G.44-7

pėykān: F. Okun ucundaki sivri demir G.36-8

p. çek-: Oku yaradan çıkar- G.156-7

pėyker: F. Yüz, çehre, beden, gövde G.334-1

pėymān: F. Ahd, yemin, ant G.260-5

pėymāne: F. Büyük kadeh, şarap bardağı G.20-5

pėyvend: F. Bağ, ilgi G.248-3

pėyveste: F. Sürekli, bitişik G.11-1

pīç: F. Büklüm, kıvrım, dolaşık

p. ü tāb: **1.** Büklüm, kıvrım, dolaşık G.34-1

2. Istırap ve sıkıntı G.88-7

p. ü tāba sal-: Sıkıntıya düşür- G.54-3

pille: F. Derece, merdiven basamağı G.68-6

pīne: F. Yama G.261-3

pinhān: F. Gizli G.24-3

p. dut-: Gizli tut-, gizle- G.122-8

p. ėt-: Gizle- G.111-7

pīr: F. **1.** Öncü, şeyh G.137-2

2. Yaşlı G.44-8

p. ol-: Yaşlan- TC.2.3-3

p.-i çerḫ: Zuhal, satürn gezegeni G.168-4

p.-i Ken‘ān: Hz. Yakup G.167-8

p.-i muġān: Zerdüştilerin büyüğü, meyhaneci G.264-3

p.-i Ṣen‘ān: Şeyh San‘an G.78-9

pīrāhen: F. Gömlek G.380-4. krş. pīrehen

pirāye: F. Süs G.442-14

pīrehen: F. Gömlek G.380-6. krş. pīrāhen

pīş-ā-pīş: F. Önce gelen, öncül G.78-1

pīş-ceng: F. Savaş öncüsü G.462-5

pīşvā: F. Önder G.4-4

piyāle: F. İçki bardağı G.108-7

poz-: Boz, sil- G.187-5

pozul-: Bozul- G.88-7

pūç: F. Boş, içi boş G.259-3

p. ėt-: Boşa harca-, yok et- G.286-7

pul: F. Para G.306-5

pūşīde: F. Örtülü, gizli G.212-12

pül: F. Köprü G.299-7

p. baġla-: Köprü yap- G.303-7

pür-çīn: F. Çok buruşuk, çok bükülmüş ve karışık G.55-2

pür-dāġ: F. Çok tasalı G.84-3

pür-gerd: F. Çok tozlu G.225-5

pür-girih: F. Çok düğümlü G.387-4

pür-gül: F. Gül dolusu MH.4.8-3

pür-ḫem: F. Çok bükülmüş G.548-4

pür-ḫumār: F. Çok esrik G.139-7

pür-ḫūn: F. Kan dolu G.124-7

pür-iżṭırāb: F. Istırap dolu, çok sıkıntı G.131-1

pür-kėş: F. Çok çekilmiş G.406-5

pür-nem: F. Çok ıslak G.3-3

pür-nūr: F. Çok ışıklı, çok parlak G.558-6

pür-şūr: F. Çok çoşkulu TC.1.4-4

pür-tāb: F. Çok kıvrımlı, çok dolaşık G.163-2

pür-zer: F. Çok altınlı TB.2.2-2

pür-zūr: F. Güçlü G.10-5

püşt: F. Arka, sırt G.257-5

R

rāh: F. Yol G.130-3. krş. reh

r. u reviş: Yol, yöntem, biçim G.492-6

rāḥat: A. Huzur, kolay, sıkıntısız, üzüntüsüzlük G.194-3

rāh-nümā: F. Kılavuz G.175-7

rām: F. Boyun eğme

r. ėyle-: Boyun eğdir- G.7-5

r. ol-: Boyun eğ-, itaat et- G.140-1

rāygān: F. Bedava G.348-2

rāz: F. Sır, giz, gizem G.50-2

r.-ı dil: Yürekte gizli tutulan sır G.215-4

rāżı: A. Memnun, uygun bulan, benimseyen G.11-7

Reb: A. Rab, besleyen, yetiştiren Tanrı G.24-1

re'd A. ra'd: Gök gürültüsü G.42-10

ref': A. Kaldırma G.34-4

refāḳet A. refāḳat: Arkadaşlık G.543-6

r. kes-: Arkadaşlığı boz-, ayrıl- G.543-6

refīḳ: A. Arkadaş G.140-1

reftār: F. Salınarak yürüyüş, yürüyüş, davranış TB.2.3-1

reg: F. Damar G.109-3

r.-i ebr: Buluttan beliren çizgi G.415-9

reġbet A. raġbet: İstek, arzu G.32-4

reh: F. Yol G.304-4. krş. rāh

r. dut-: Yönel-, izle- G.498-9

reh-güẕār: F. Yol üstü, geçilen yol G.80-3

reḥm A. raḥm: Acıma G.31-3

r. üste gel-: Acı- G.540-2

reḥmet A. raḥmet: Acıma, esirgeme, koruma, yarlıgama G.99-10

reḫne: F. Rahne, gedik, yarık, delik G.59-2

r. düş-: Delin- G.530-9

r. sal-: Yar-, boz-, karıştır- G.59-2

r. tap-: Delin- G.510-4

r.-ni dut-: Deliği kapat- G.384-3

reh-nümā: F. Kılavuz G.251-21

reh-nümūn: F. Yol gösterici, kılavuz G.491-2

reh-rov: F. Yol giden, yolcu G.272-3

reḫş: F. Rahş, gösterişli ve güzel at G.559-4

reḫşān: F. Rahşan, parıltılı, ışıltılı, parlayan, aydınlatan G.517-4

reḫt: F. Ev eşyası, giysi G.419-5

reh-zen: F. Haydut, yol kesen G.440-6

re'iyyet A. ra'iyyet: Birinin idaresine bağlı olanlar, halk G.272-9

reḳem A. raḳam: Yazı yazma

r. ėt- (ėyle-): Yaz- R.11-1

reḳīb A. raḳīb: Rakip, yarışan, bir yarışta, aynı şeyi elde etmeye uğraşan G.207-14

reḳṣ A. raḳṣ: Dans etme, oynama

r. èyle-: Dans et-, oyna- G.131-4

Remeżān A. Ramażān: Ramazan ayı TC.2.2-6

reml: A. Kum falı G.202-2

remz: A. İşaretle anlatma, gizli ve kapalı söyleme G.191-4

re'nā A. ra'nā: **1.** Gevşek, hafif, aşağılık, zayıf G.59-9

2. İyi, güzel G.11-1

re'nālan-: Zayıfla- G.59-9

renc: F. Sıkıntı, zahmet, ağrı, sızı G.194-3

r. apar-: Acı ve sıkıntıya katlan-, emek ver-, didin- MH.4.8-1

reng: F. Renk G.6-4

r. ḳoy-: Reng bırak- G.157-6

reng-āmīz: F. Renk renk, çeşitli renkli, nakkaş, bezekçi G.47-5

rengīn: F. Renkli, boyalı, güzel, süslü G.55-4

r. èt-: Boya-, süsle- G.123-12

r. söz: Tatlı söz MH.4.9-1

resā: F. Yetişen, yetişkin, yüksek, uygun G.12-2

resālan-: Resa ol- G.58-6

resīde: F. Ulaşmış, yetişmiş, olgunlaşmış G.174-5

resm: A. Usul, tavır, davranış, adet, alışkanlık, görenek G.58-4

reşk: F. Kıskanma G.20-6

r. apar-: Kıskan- G.428-2

reṭl A. raṭl: Bir sıvı ölçeği, büyük kadeh

r.-i girān: F. Büyük içki bardağı G.141-1

revā: F. Yakışır, uygun, yerinde G.17-1

r. gör-: Uygun bul- G.317-2

revāc: A. Değer, sürüm, geçerlik G.159-4

r. vèr-: Değerli, sürümlü ve geçerlikli yap- G.159-4

revān: F. **1.** Çabuk G.77-4

2. Giden, akan, akıcı G.10-2

3. Ruh, can G.229-1

r. èt-: Akıt- G.237-1

r. èyle-: **1.** Akıt- G.204-5

2. Gönder- G.310-1

reviş: F. Biçim, üslup, tutum, davranış G.37-2

re'y: A. Görüş, düşünce G.126-1

reyāḥīn: A. Reyhanlar, fesleğen denilen kokulu otlar G.55-1

reyhān: A. Fesleğen, güzel kokulu bir süs bitkisi G.353-1

rezm: F. Savaş TB.2.5-3

ridā: A. Örtü, belden yukarı örtülen şey G.4-4

rif'et A. rif'at: Yükseklik, yücelik TB.2.6-1

rīg-i revān: F. Çölde rüzgarla savrulan kum G.207-7

rikāb: A. Özengi, büyük bir kimsenin huzuru, önü G.210-10

rind: F. Aldırışsız, dünya işlerini hoş gören, dış görünüşü laubali olduğu halde, aslında kamil olan kimse, uyanık, zalim, hileci G.168-4

rişte: F. Tel, iplik, bağ G.123-4

r.-yi cān: Vücudu birbirine bağlayan bağ G.25-2

r.-yi tesbīḥ: Tespih ipliği G.22-8

riyā: A. Özü sözü bir olmamak, gösteriş, iki yüzlülük G.56-1

riyāż: A. Bahçeler, ağaçlık çimenlik yerler G.115-7

riyāżet: A. Dünya lezzetlerinden ve rahatından sakınma G.109-3

riżā A. rıżā: Razı olma, isteme, istek, memnunluk, hoşnutluk G.104-5

r.-sın riżāsına vėr-: Birinin isteğini kabul et- G.304-11

r.-sını vėr-: Razı ol-, kabul et-, uygun gör- G.104-5

r.-yı Ḥeḳ: Tanrının rızası R.12-2

rizḳ A. rızḳ: Azık, yiyecek içecek sey G.36-4

riżvān A. rıżvān: Cennet

r.-unĝ rövżesi: Cennet bahçesi G.260-3

rövneḳ A. Revnaḳ: Süs, parlaklık, göz alıcılık, güzellik G.47-3

r. vėr-: Parlaklığını artır-, güzelleştir- G.428-6

rövşen: F. Ruşen, aydın, parlak, açık G.31-7

r. ėt-: Ruşen et-, aydınlat- G.7-6

rövşen-ger: F. Aydınlatan, parlatan G.432-6

rövşen-re'y: F. Aydın düşünceli, ileri görüşlü G.37-9

rövże A. ravża: Çayırlık, güllük G.167-7

r.-yi riżvān: Ravza-i rıdvan, cennet G.2-6

rövzen: F. Revzen, duvar deliği, pencere G.165-2

rubā'ī: A. Rubai R.11-1

rū-be-rū: F. Yüze yüz G.284-2

rūḥ: A. Ruh, tin G.3-1

r.-ı Ḳüdsī: Hz. Cebrail G.485-2

r.-ı revān: Aziz can G.87-5

Rūḥu'l-emīn A. Rūḥü'l-emīn: Hz. Cebrail G.1-4

Rūḥu'l-ḳüdüs A. Rūḥü'l-ḳudüs: Hz. Cebrail G.511-6

Rūm: A. Anadolu, beyaz tenli G.324-4

rūy: F. Yüz G.21-3

rūy-nümā: F. Yüzünü gösteren TB.1.2-3

rūz: F. **1.** Gün, 24 saat G.355-2

2. Gündüz, sabahtan akşama dek G.337-6

r.-ı meḥşer: Mahşer günü G.355-2

r.-ı veṣl: Kavuşma günü G.290-4

rūze: F. Oruç G.384-5

rūz-efzūn: F. Gün geçtikçe artan G.316-8

rūzgār: F. Devir, dünya, talih G.16-7

r. gėç-: Zaman geç- G.57-4

r.-ı ḳara: Yaşayışı kötü olan G.142-8

r.-ın ḳara ėyle-: Yaşayışını yok et- G.67-3

rūzī: F. Rızık, azık, kısmet, nasip G.72-2

r. ėt-: Nasip et- G.386-7

r. ol-: Kısmet ol- G.115-3

rüḫ: F. Ruh, yüz, yanak G.68-5

rüḫsār: F. Ruhsar, yüz G.32-3

rüḫṣet A. ruḫṣat: İzin, müsaade G.8-8

r. vėr-: İzin ver- G.111-8

Rüstem: F. Bir yiğitin adı G.266-6

Rüstem-ṣifet: F. Rüstem gibi savaşçı, yiğit, kan dökücü G.228-5

rüsvā: F. Rezil, kepaze, ayıpları meydana çıkarılmış G.105-3. krş. rüsvāy

rüsvālıġ: Rüsva olma durumu G.105-3

rüsvāy: F. Rezil, kepaze, ayıpları meydana çıkarılmış G.268-2. krş. rüsvā

rütbe: A. Basamak, derece, mertebe G.3-9

rü'ūnet A. ru'ūnet: Bezenme, süslenme, bencillik, büyüklenme, böbürlenme G.51-3

r. sat-: Büyüklen-, böbürlen- G.509-9

S

sā'at: A. **1.** Saat, zaman G.366-4

2. Saatı gösteren alet G.79-4

ṣabāḥ: A. Sabah G.139-6

s̱ābit: A. Durağan G.39-3

saç-: Saç- G.245-10

sāde: F. Yalın, süssüz G.441-2

sāde-dil: F. Temiz yürekli, saf, bön, kolay aldanan G.218-5

sādelıġ: Saflık, yalınlık G.394-5

sāde-ṣūret: F. Erkek sevgili G.244-5

ṣādıḳ: A. Doğru, samimi, doğru sözlü G.181-2

ṣāf: A. Katışıksız, arı G.16-3

ṣ. u dürd: Katışıksız ve katışıklı G.419-4

ṣāf-dil: F. Gönlü saf, kalbi temiz G.224-5

ṣāf-gövher: F. Asil, yaratılışı temiz, temiz soylu G.186-3

ṣāfī: A. Katışıksız, katıksız, duru G.526-2

saġ: Sağ, sağlam G.272-10

sāġer: F. Sagar, içki bardağı G.8-1

s. çek-: İçki iç- G.272-2

s.-i mėy: İçki bardağı G.30-3

s.-i teb-ḫāle: İçki üzerinde olan kabarcık G.189-2

sāḥet A. sāḥat: Saha, alan, avlu, eşik G.559-16

ṣāḥib: A. Sahip, iye

ṣāḥib-cemāl: A. Güzel yüzlü, güzel G.339-2

ṣāḥib-dil: F. Çok anlayışlı ve sezgili, kavrayışlı, uyanık G.133-6

ṣāḥibe'z-zamān: A. Şiilere göre 12 imamın sonu Hz. Mehdi G.42-14

ṣāḥib-ḫāne: F. Ev iyesi G.172-8

ṣāḥib-ḫired: F. Akıllı, bilici G.353-3

ṣāḥib-nevā: F. Varlıklı, sesli G.13-2

ṣāḥib-neẓer: A. Görüşü ve düşüncesi güçlü olan G.86-5

ṣāḥibü'z-zamān: A. İmam Mehdi G.478-9

ṣāḥib-zamān: A. Şiilere göre 12 imamın sonu Hz. Mehdi G.256-7

sāḥir: A. Büyücü G.137-9

saḫla-: **1.** Tut-, durdur- G.84-2

2. Sakla-, alıkoy-, koru- G.87-4

3. Sakla-, gizle- G.348-4

saŋga: Sana G.2-1

saḳ: **1.** Sağ, sağlam, esen G.89-4

2. Sağ, sol karşıtı G.47-9

saḳal-: Sağal-, iyileş- G.485-13

saḳın-: Sakın-, çekin- G.266-5

sāḳī: A. İçki toplantılarında içki dağıtan kimse G.5-5

sāḳīyā: A. Hey saki, ey saki G.8-1

saḳla-: **1.** Gizle-, sakla- G.205-1

2. Koru- G.98-7

sal-: At-, düşür- G.10-5

s.-ub gėt-: Çekip git- G.325-10

sālik: A. Bir tarikat yolunda olan G.56-2

san-: San- G.42-10

san ki: Sanki G.257-6

sancıl-: Saplan-, bat- G.200-3

s̱ānī: A. İkinci TC.3.5-5

saral-: Sarar- G.536-6

sarāy: F. Saray, ev G.494-3

sat-: Sat- G.518-2

sataş-: Sataş- G.119-7

savuġ: Soğuk G.13-6

savul-: Savul-, uzaklaş- G.442-3

savur-: Savur- G.62-2

say-: Say-, var say-, hesaba kat- G.133-8

sāye: F. Gölge G.13-8

s. sal-: İlgi göster- G.425-9

sāye-bān: F. Gölgelik G.131-6

sāyil A. sāil: Dilenci G.425-9

sāz: F. Çalgı G.33-1

s. ėt-: Çalgıyı çal-, çalgıyı kur- ve çalmaya hazırla- G.33-1

s. ėyle-: Hazırla-, düzenle-, bir çalgıyı doğru ses vermesi için ayarla- G.340-5

sāz-gār: F. Uygun, uyumlu G.491-6

se‘ādet A. sa‘ādet: Mutluluk, kutluluk, kut G.332-7

ṣe‘b A. ṣa‘b: Çetin G.245-4

ṣebā A. ṣabā: Sabahleyin gün doğusundan esen hafif ve yumuşak rüzgar G.12-9

s̱ebāt: A. Yerinden oynamamak, kararlı olmak G.182-7

sebeb: A. Araç, neden G.63-3

ṣebr A. ṣabr: Sabır, acıya katlanma G.8-2

ṣ. ėyle-: Katlan- G.17-5

s̱ebt: A. Yazma, yazılmış G.450-4

sebū: F. Testi G.108-6

sebū-kėş: F. Testi taşıyan, içki içen G.292-8

sebük: F. Hafif, yeğni, çabuk

sebük-cövlān: F. Hızlı, hızlı yürüyen G.37-3

sebük-‘inān: F. Çabuk koşan G.128-7

sebüklıġ: Hafiflik, bayağılık, güçsüzlük, onursuzluk G.249-6

sebük-reftār: F. Hızlı G.335-7

sebük-sėyr: F. Hızlı G.443-6

sebz: F. Yeşil G.4-1

s. ḳıl-: Yeşert- G.485-4

s. ol-: Yeşer- G.94-4

sebze: F. **1.** Buğday renkli, esmer G.47-7

2. Yeşillik, göverti, göveri G.6-4

sebz-ḫeṭṭ: F. Yeşil çizgili G.491-3

sebz-pūş: F. Yeşil giyinen G.19-2

seccāde: A. Namazlık G.416-4

secde: A. Tanrı için yere kapanış G.158-7

ṣed: F. Sad, yüz G.39-2

ṣedā A. ṣadā: Ses G.8-4

ṣ. çıḫ-: Ses çık-, ses oluş- G.280-6

ṣ. göklere çıḫ-: Çok bağırıp çağır- G.268-5

ṣ. vėr-: Ses çıkar-, ses yap- G.135-1

ṣ.-sı çıḫma-: Sesi çıkma- G.104-6

ṣed-berg: F. Yüz yapraklı G.74-3

sedd: A. Engel, baraj G.9-6

s.-i Sikender: İskender bu köprüyü yaparak halkı Yecüc Mecüc'un zulmünden kurtarmıştır. G.21-2

ṣedef A. ṣadef: İnci kabuğu G.46-1

ṣedḳe A. ṣadḳa: Sadaka, yoksullara yardım olarak karşılıksız verilen şey G.18-7

ṣedr A. ṣadr: Ön, baş, ileri, oturulacak yerlerin en iyisi G.141-5

ṣed-pāre: F. Sad-pare, yüz parça G.10-7

ṣef A. ṣaf: Sıra, dizi G.160-5

ṣ. baġla-: Sıraya dizil- G.430-2

ṣefā A. ṣafā: Eğlence, gönül şenliği, gönül rahatlığı ve sevinçlilik G.205-1

ṣ. vėr-: Haz ver-, lezzet ver- G.135-5

sefāhet A. sefāhat: Aptallık, düşüncesizlik G.59-6

sefer: A. Yolculuk, bir yerden bir yere gitme G.134-2

ṣefḥe A. ṣafḥa: Sayfa G.51-5

sefīd: F. Ak, beyaz G.358-5

sefīne: A. Gemi G.75-6

ṣefrā A. ṣafrā: Öd, öddeki acı sıvı, sıkıntı G.21-6

seg: F. Köpek G.56-4

seḫā: A. Cömertlik, bağışlama TB.2.5-2

ṣehbā A. ṣahbā: Şarap, kırmızı şarap G.8-3

Sehend: Tebriz yakınlıklarındaki Sehend dağı TC.2.6-2

seḥer: A. Tan, tan ağartısı MS.3-1

seḥer-gāh: F. Tan yeri, sabah zamanı G.440-7

sehī: F. Düz, doğru G.158-6

sehī-bālā: F. Düz boylu G.11-2

sehī-ḳāmet: F. Boyu düz G.303-6

sehl: A. Kolay G.507-2

ṣeḥn A. ṣaḥn: Avlu G.177-2

sėḥr A. siḥr: Büyü G.33-5

s. ėt-: Büyüle- G.108-7

ṣeḥrā A. ṣaḥrā: Çöl, kır G.9-3

ṣ.-lara çıḫ-: Çöllere git- G.495-8

ṣ.-lara düş-: Evinden yurdundan ol- G.282-4

ṣ.-ya düş-: Çöllere düş-, evinden ol-, yurdundan ayrı düş- G.353-6

ṣ.-yı Kerbelā: Kerbela çölü G.44-9

sėḥr-āferīn: F. Büyücü G.276-6

ṣeḥrā-neverd: F. Çölde dolaşan, göçebe G.228-1

seḫt: F. Zor, güç, çetin, katı

seẖt-bāzū: F. Güçlü G.144-6

seẖt-cānlıġ: Dayanıklı, dirençli G.335-9

seẖt-kemān: F. Boylu boslu, güçlü kimse, yiğit, okçu G.145-2

sehv: A. Yanlış, yanılma G.314-1

seḳf A. saḳf: Dam, çatı, tavan G.108-3

s.-i felek: Gökyüzü G.108-3

sekiz: sekiz

s. cennet: Sekiz cennet TC.2.7-6

ṣelā A. ṣalā: Çağırma

ṣ. vėr-: Çağır- G.135-6

ṣelāḥ A. ṣalāḥ: Düzelme, iyileşme, iyilik TC.3.1-5

selām: A. Selam, esenleme G.43-4

s. yėtür-: Selam söyle- G.174-1

semā: A. Gök G.56-5

semā': A. Şarkı, musiki dinleme, Mevlevilikte musiki eşliğinde dönme TC.2.3-4

s. ėyle-: Musiki dinle-, Mevlevilikte musiki eşliğinde dön- G.22-3

semen: F. Yasemin TB.2.2-8

semend: F. Çevik ve güzel at G.2-3

semender: F. Ateşte yaşayıp beslenen hayvan G.36-4

semender-meşreb: F. Semender huylu, semender yaradılışlı G.100-2

semender-ṭīnet: F. Semender huylu, semender yaradılışlı G.463-8

semen-sāy: F. Yasemine dokunarak kokusunu yayan TC.2.9-5

s̱emer: A. Ürün, verim G.312-1

s̱. vėr-: Ürün ver-, meyve ver- G.183-3

semīn: A. Etli, besili, semiz G.412-2

s̱emīn: A. Değerli G.1-5

semūm: A. Sam yeli, yakıcı rüzgar G.261-4

sen: Sen G.4-1

s̱enā: A. Övme G.279-7

s̱enā-ḫ̬ān: F. Alkışlayan, öven G.279-7

Ṣen'ān A. Ṣan'ān: Şeyh Sa'nan G.270-4

sencīde: F. Ölçülmüş, tartılmış, yerinde G.93-6

ṣendel A. ṣandal: Güzel kokulu sert bir ağaç, baş ağrısı için iyi gelir G.64-1

ṣenem A. ṣanem: Put, güzel, sevgili G.161-1

ṣenem-ḫāne: F. Put hane, tapınak G.483-5

ṣenem-kede: F. Put hane, tapınak G.251-6

seng: F. Taş G.91-5

s.-i ḫārā: Sert taş, kaya G.259-6

s.-i ḫāre: Pek sert taş, kaya G.80-5

s.-i sevdā: Akrep ağısını gideren taş G.358-5

seng-bār: F. Taş yağan G.16-9

seng-dil: F. Taş yürekli, acımaz G.12-4

sengīn: F. Ağır, taştan olan G.76-5

sengīn-dil: F. Taş yürekli, acımasız G.32-3

seng-lāḫ: F. Taşlık yer G.127-5

seng-sār: F. Taşlama, taşa tutma, insanı taşlayarak öldürme

s. ėt-: Taşla-, taşa tut-, insanı taşlayarak öldür- G.153-7

s. ol-: taşlan-, taşa tutul- G.276-9

sep-: Serp-, saç- G.510-12

ser: F. **1.** Baş G.42-3

2. Kast, niyet G.211-7

s. çek-: Yüksel- TC.2.7-1

s. ü kār: İş güç, ilgi G.65-2

s.-i bāzār: Pazar başı G.68-8

s.-i kūy: Semt, mahalle başı G.5-2

s.-i mū: Kıl ucu, pek az şey G.472-7

s.-i müjgān: Kirpik ucu G.121-5

s.-i rāh: Yolunun üstü, bir kimsenin geçeceği yol G.225-7

s.-i rāh-ın dut-: Durdur-, yolunu bekle- G.188-6

s.-i sėyr: Gezme niyeti G.211-7

s.-i zülf: Saçın ucu G.376-2

ser-: Ser-, as- G.429-7

serā: F. Ev, saray, köşk, G.233-8

serāb: F. Çöllük arazide, ışık kırılması sonucu görülen aldatıcı gerçek olmayan hayal, ılgım G.46-6

ser-āmed: F. İleri gelen, başta bulunan, üstün G.425-6

ser-ā-pā: F. Baştan ayağa kadar, bütün olarak G.192-7

ser-ā-ser: F. Baştan başa, büsbütün TC.2.7-4

ser-bār: F. Ekleme, katma, ek G.238-8

ser-be-ser: F. Baştan başa G.77-9

ser-beste: F. Başı bağlı, gizli, kapalı, örtülü G.375-1

ser-bülend: F. Yüce, başı yüksek G.105-7

ser-cūş: F. Kaynar sıvının başı

s.-ı ṣehbā: Katışıksız şarap G.278-5

ser-çėşme: F. Su başı, pınar G.60-4

serd: F. Soğuk

ser-dār: F. Ordu komutanı, askerin başı G.272-10

serd-mėhr: F. Sevgisiz, acımasız G.210-5

ser-encām: F. Bir işin sonu G.333-1

ṣerf A. ṣarf: Harcama, tüketme, kullanma G.53-1

ṣ. ėt-: Harca-, tüket-, kullan- G.53-1

ṣ. ėyle-: Harca-, tüket-, kullan- G.222-3

ṣerfe A. ṣarfe: Fayda, yarar G.218-6

ṣerfesiz: Faydasız, yararsız, anlamsız, boşuna G.248-1

ser-gerdān: F. Başı dönmüş, şaşkın, başıboş G.146-3

ser-gerdānlıġ: Başı dönmüşlük, şaşkınlık G.517-2

ser-geşte: F. Başı dönmüş, hayrette kalmış G.44-4

ser-girān: F. Başı ağır, çok sarhoş, kızgın, öfkeli, büyüklenen G.42-3

ser-girānlan-: Büyüklen-, büyüklük tasla- G.369-2

ser-güẕeşt: F. Serüven, baştan geçen haller G.32-1

ser-ḫėyl: F. Kervan başı, başkan G.505-10

ser-ḫoş: F. Sarhoş, esrik G.516-2

serīr: A. Padişahlık tahtı G.234-5

s.-i selṭenet: Padişahlık tahtı R.12-2

ser-kėş: F. İsyan eden, başıbozuk, başına buyruk, güçlü, parlayan G.47-1

ser-māye: F. Ana para, mal G.134-7

s. ḳoy-: Yatırım yap- G.134-7

ser-māyesiz: Ana parasız, malsız G.269-6

ser-menzil: F. Durak yeri G.91-7

ser-mest: F. Esrik, sarhoş G.77-4

ser-nigūn: F. Baş aşağı olmuş, tersine dönmüş, bahtsız G.111-3

ser-pence: F. Pençe, güç G.71-3

s. sal-: Pençe at- G.71-3

ser-pūş: F. Kapak G.370-8

ser-pūşīde: F. Üstü örtülü, kapalı G.254-7

ṣerrāf A. ṣarrāf: Para işleri ile uğraşan, kuyumcu G.399-4

ser-rişte: F. İp ucu

s. bulun-: İpucu bulun-, amaca ulaş-, çare bulun- G.531-5

ser-sebz: F. Yemyeşil G.151-9

ṣerṣer A. ṣarṣar: Sarsar yeli, gürültü ile gelen pek soğuk rüzgar, kasırga G.143-4

serserī: F. Başıboş, umursamaz, yüzeysel G.97-7

ser-şār: F. **1.** Ağzına kadar dolu G.68-2

2. Sınırı aşan, esrik MS.1-3

serv: F. Servi, selvi G.262-5

s. ayağı: Servi yanı G.435-3

s.-i nāz: Taze servi, dalları yana sarkan servi, bir çeşit güzel servi G.18-2

s.-i revān: Yürüyen servi, sevgili G.310-5

s.-i sehī: Dalları doğru olan selvi G.409-8

serv-bālā: F. Uzun boylu G.79-1

serv-ḳāmet: F. Serv boylu G.99-3

serv-ḳed: F. Boyu servi gibi, uzun boylu, boyu düzgün ve biçimli G.312-5

serv-ḳedd: F. Serv gibi boy G.100-1

ser-zemīn: F. Ülke G.2-6

ses: Ses G.53-3

s. ėyle-: Ses yap- G.29-1

s. vėr-: Ses yap-, ses çıkar- G.8-4

s.-i çıḫma-: Sesi çıkma-, sus- G.490-4

sev-: Sev-, gönül ver- G.59-6

s.-dücek: Sevgili G.65-8

s̱evāb A. s̱avāb: Doğru, doğruluk G.316-9

sevād: A. **1.** Karaltı halinde görülen kalabalık, insanlar G.278-3

2. Karartı G.142-6

3. yazı, yazı karalama G.277-8

s. ehli: Yazı ehli, eğitimli G.524-6

s.-ı e'ẓem: Büyük şehir, Mekke G.197-7

sevdā[1]: F. **1.** Aşırı ve güçlü tutku G.23-6

2. Sūd, kar, fayda, kazanç G.198-1

sevdā[2]: A. Siyah G.268-3

sevdā-ger: F. Ticaret yapan G.442-3

sevdālu: Siyah G.44-4

sevdāyī: F. Sevdalı, tutkun, vurgun G.149-7

sevdā-zede: F. Tutkun, deli G.329-7

se'y A. sa'y: Çaba, emek, çalışma, çabalama G.233-4

ṣėyd A. ṣayd: Av, avlanma G.17-4

ṣ. ėt-: Avla- G.50-6

ṣėyḳel-gerlıġ: Yaldızcılık, parlatıcılık G.517-4

sėyl: A. Sel G.27-6

s. apar-: Sel götür-, sele kapıl- MH.1.7-2

s.-e vėr-: Sele kaptır- MH.5.4-3

sėyl-āb: F. Sel suyu G.21-7

sėyr: A. Bakma

s. ėt-: Bak- G.59-5

ṣeyyād A. ṣayyād: Avcı g.40-1

seyyār: A. Gezegen, dolaşan, gökte veya güneş etrafında dolaşan yıldız G.63-1

seyyāre: A. Gezegen, dolaşan, gökte veya güneş etrafında dolaşan yıldız G.39-3

sezā: F. Karşılık R.2-1

sezā-vār: F. Uygun, yakışır G.417-5

sıġ-: Sığ- G.224-10

sın-: Kırıl- G.10-5

sına-: Sına-, dene- G.97-9

sındur-: Kır- G.59-3

sınuḳ: Kırık G.9-6

s. göñ̂ül: Kırılmış gönül, tasalı G.251-6

sızılda-: Sızla-, inle- G.381-5

sızıldat-: Sızlat-, inlet- G.490-5

sızla-: Sızla-, inle- G.274-1

sī: F. Otuz G.277-2

ṣidḳ A. ṣıdḳ: Doğruluk G.257-6

ṣ.-i niyyet: Niyetin doğruluğu G.464-5

Ṣifāhān: F. İsfahan G.220-11

sifāriş: F. Sipariş, ısmarlama G.328-9

s. ėle-: Ismarla- G.487-4

s. ėyle- : Ismarla- G.3-7

sifle: Alçak, zelil, terbiyesiz G.144-3

ṣīġe A. ṣīġa: Biçim, yol, çeşit G.87-8

Sikender: F. İskender G.9-6

sikke: A. Madeni para, akçe G.212-5

s.-yi rāyic: Revaçta ve sürümlü para MR.7-1

sil-: Sil- G.288-3

silsile: A. Zincir, dizi G.4-2

sīm: F. Gümüş G.18-6

sīmā: F. Yüz, çehre, beniz G.191-4

sīm-āb: F. Gümüş renginde bir element, cıva, cıva gibi hayasız, ıstıraplı, korkak G.163-3

s. ėt-: Istırap ver-, titret- G.388-9

sīm-ber: F. Göğsü gümüş gibi olan G.97-5

sīm-endām: F. Gümüş tenli MH.4.3-1

sīmīn: F. Gümüşten, gümüş gibi TC.1.2-2

sīn: A. Sin harfi G.270-3

sīne: F. Göğüs, gönül, yürek G.9-3

s. siper ėt-: Göğüs ger-, belaların karşısında diren- G.481-6

s. vėr-: Göğüs ver- G.181-3

s.-sine daş ur-: Birinin tarafını tut-, savun- G.235-9

s.-sini çāk ėyle-: Yakayı yırt-, ağla-, inle-, yas tut- G.355-4

s.-sini ṣed-çāk ėt-: Yakayı yırt-, yas tut-, ağla- TC.2.8-5

s.-yi ṣed-çāk: Aşığın yanmış yüreği, yastan yırtılmış yakası, incinmiş, gücenmiş Kalbi G.374-6

sīne-ṣāf: F. Doğru, doğru sözlü, gönlü saf G.401-3

sīnī: F. Büyük tepsi G.409-2

sipāh: F. Asker, leşker, ordu G.171-3

sipėhr: F. Gök G.19-4

sipend: F. Üzerlik G.28-2

siper: F. Arkasına saklanılacak şey G.190-2

s. ḳıl-: Siper et-, korunmak için öne sür- G.117-7

s. sal-: Yenil-, kaç-, teslim ol- G.172-4

sir: A. Sır, giz G.397-7

sīr: F. Tok, doymuş, kanmış

sīr-āb: F. Kanmış, suya kanmış, taze G.12-9

s. ėyle-: Suya doyur-, doyur- G.271-7

sīr-āheng: F. Sesi yüksek G.194-7

sīr-çėşm: F. Gözü tok G.514-6

sirdaş: Sırdaş R.1-1

sīret: A. Bir kimsenin içi, ahlakı G.286-8

sirişk: F. Gözyaşı G.55-4

sirke: F. Sirke, üzüm suyu G.305-8

sirr: A. Sır, giz G.55-3

sitādelıġ: Dayanma, direnme G.537-3

sitāre: F. Yıldız G.176-9

sitārelen-: Yıldız ol- G.66-2

sitāre-sūḫte: F. Yıldızı yanık, bahtsız G.112-4

sitem: F. Çıkışma, eziyet, haksızlık, zulüm G.6-2

sitem-ger: F. Haksızlık ve zulüm yapan G.9-4

sitem-kār: F. Sitem eden, haksızlık ve zulüm yapan G.112-5

sitīz: F. Kavga, çekişme G.140-7

siyāh: F. Siyah G.171-1. krş. siyeh

siyāh-ḫeyme: F. Karanlık ve uğursuz çadır G.197-7

siyāh-mest: F. Çok esrik, çok sarhoş G.157-5

siyeh: F. Siyah G.81-2. krş. siyāh

siyeh-beḫt: F. Bahtsız, talihsiz, mutsuz G.315-3

siyeh-ḫāne: F. Siyah ev, kutsuz ev, çadır, hapishane G.454-3

siyeh-mest: F. Çok esrik, çok sarhoş G.181-9

siyeh-pūş: F. Siyah giymiş, siyaha bürünmüş G.394-7

siz: Siz G.485-12

ṣoñ͡gra: Sonra G.35-5

sol: Sol, sağ karşıtı G.47-9

sorāġ: F. Arama, iz G.43-5

s.-lar dut-: Sor-, ara-, izini sür- G.97-7

ṣona: Suna, erkek ördek G.129-8

ṣor-: Sor- G.35-6

ṣovt A. ṣavt: Ses G.42-10

ṣōḥbet A. ṣoḥbet: Görüşüp konuşma G.67-7

sök-: Sök-, parçala- G.509-3

söyle-: Söyle- G.558-8

söz: Söz, yalan söz G.374-2, G.217-6

s. andur-: Söz anlat- G.222-5

s. bil-: Anla-, söz anla- G.123-12

s. çek-: Laf al- G.123-3

s. ḳoy-: Söz bırak- G.255-2

s.-ini aç-: Söz aç-, konuş- G.207-9

s.-ini itür-: Konuşurken yanlış yap-, sözü unut- G.498-5

s.-ünĝ doġrısı: Gerçeği söylemek gerekirse, doğrusu G.181-4

söz başı: Önsöz, giriş G.203-2

s. aç-: Söz aç-, konuşmaya başla- G.207-9

su: Su G.42-12

s. ol-:eri-, utan- G.262-3

s. vėr-: Suvar- G.393-2

s.-ya dön-: Eri- G.24-5

su'āl: A. Soru G.74-4

s. ėt-: Sor- G.74-4

s. ėyle-: Sor- G.119-7

sūd: F. Kar, kazanç G.134-7

sūhān: F. Törpü

s.-ı rūḫ: Can törpüsü, canı inciten G.102-5

sūḫte-cān: F. Belalı, haksızlığa uğramış MH.2.5-2

sulṭān: A. Padişah, hükümdar G.40-3

s.-ı Kerbelā: Hz. İmam Hüseyin G.251-12

Sulṭān Süleymān: A. Süleyman şah, II. Şah Safī TC.3.5-6

sulu: Sulu G.320-5

sun-: Sun-, aktar- G.340-6

sūrāḫ: F. Delik, gedik

s. sūrāḫ ol-: Delik deşik ol- G.183-5

ṣūret: A. **1.** Biçim, görünüş G.25-4

2. Yüz G.90-3

ṣ. baġla-: Tasarlan-, hayal edil-, bulun-, mümkün ol- G.102-6

ṣ. tap-: Gerçekleş- G.72-1

ṣ.-i dīvār: Resim, tasvir G.122-4

ṣ.-i eḥvāl: Durumun nasıl olduğu G.155-1

ṣ.-i var: Uygundur G.172-2

ṣūret-āferīn: F. Yaratan G.77-7

ṣūret-ārā: F. Biçim, görünüş ve yüz süsleyen G.1-10

ṣūret-bīn: F. Bir şeyin yalnız dışına bakan, görünüşe bakan G.74-7

ṣūret-ḫāne: F. Puthane, görünüş dünyası G.261-5

susa-: Susa- G.60-1

sūsen: F. Bir süs bitkisi, zambak G.515-12

sūz: F. Yakan, yanma, tutuşma, sıcaklık G.64-4

s.-ı dil: Yürek yanıklığı, ıstırap G.415-1

sūzān: F. Yakan, yakıcı, ateşli, sıkıntılı, acılı G.17-9

sūzende: F. Yakan, yakıcı G.66-5

ṣūbḥ A. ṣubḥ: Sabah G.5-6

ṣ.-i ḥeşr: Öldükten sonraki diriliş sabahı G.165-6

ṣ.-i ṣādıḳ: Tan yerinin ağarması, ikinci sabah G.195-4

ṣübḥ-dem: F. Sabah vakti G.500-6

sübḥe A. sübḥa: Çekilen tespih, tespih tanesi, dua, nafile namazı G.53-5

s. fālı: Tespih falı G.53-5

s.-yi ṣed-dāne: Yüz taneli tespih G.238-5

sücūd: A. Secde etmek G.43-4

ṣüdā‘ A. ṣudā‘: Baş ağrısı G.489-1

süfre: A. Sofra G.135-6

süḫen: F. Suhan, söz G.150-7

süḫen-dān: F. Söz bilir, söz sahibi, güzel söz söyleyen G.20-7

süḫen-perdāz: F. Güzel ve düzgün söz söyleyen G.436-9

süḫen-sāz: F. Söz söyleyen G.20-7

sükūt: A. Susma, sessizlik G.75-3

Sülėymān: A. Hz. Süleyman G.1-7

Sülėymān-viḳār: F. Hz. Süleyman gibi yüce ve ağırbaşlı, yüce G.559-9

ṣülḥ A. ṣulḥ: Barış, uyuşma G.462-5

sülūk: A. Bir yolu izle-, bir tarikata bağlan-, bir yola gir-, manen yüksel- G.58-4

sümük: Kemik G.58-5

ṣün‘ A. ṣun‘: İş, yapmak G.107-8

sünbül: F. Başak, sümbül çiçeği, güzellerin saçı G.62-7

s. ḫūşesi: Sümbül salkımı, sümbül başağı MR.5-1

sür‘et A. sür‘at: Hız, çabukluk, ivinti TC.1.1-7

sürḫ: F. Kırmızı, al G.212-11

Sürḫāb: F. Tebriz'de olan bir dağ TC.2.6-2

sürme: Sürme, kirpik diplerine sürülen siyah boya G.58-5

sürme-gūn: F. Sürme renkli G.221-10

sürme-ḫīz: F. Sürme saçan, sürme kaldıran G.486-9

sürt-: Sür- G.408-3

süt: süt

s. vėr-: Süt ver-, besle- G.48-7

Ş

şād: F. Neşeli, sevinçli G.40-5

ş. ḳıl-: Sevindir- G.162-1

şādmān: F. Mutlu, sevinçli G.28-5

şāgird: F. Çırak, öğrenci G.209-6

şāh: F. Hükümdar G.4-5. krş. şeh

ş.-ı Ḫorāsān: İmam Rıza G.167-7

ş.-ı merdān Ḥėyder-i Ṣefder: Çok yiğit olan Hz. Ali G.140-7

ş.-ı Necef: Hz. Ali G.130-6

ş.-ı vilāyet: Hz. Ali G.16-9

şāḫ: F. Dal G.42-6

ş. u bāl: F. Kol kanat G.59-3

ş.-ı gül: Gül dalı, sevgili G.19-2

ş.-ını sındur-: Boynuzunu ve kanadını kes-, güçsüz duruma düşür- G.541-3

Şāh Ṣefī: II. Şah Safī, Şah Süleyman G.559-10

şāhā: F. Ey padişah G.559-15

şāh-bāz: F. Çevik, cesur, beyaz doğan kuşu G.279-5

şāhid: A. Tanık, gören G.111-10

şāhīn: F. Doğana benzer yırtıcı bir kuş G.305-11

şāḫ-sār: F. Dallık, ağaçlık G.64-6

şāl: F. Değerli bir yün kumaş G.286-8

şām: F. Akşam G.5-6

ş.-ı ġerībān: Kimsesizlerin gecesi, birisinin ölümünün ilk gecesi ailesi için G.389-5

ş.-ı hicr: Ayrılık gecesi G.385-5

ş.-ı hicrān: Ayrılıkla geçirilen gece G.27-6

şān: A. Şan, ün G.4-3

şāne: F. Tarak G.158-6

ş. ḳıl-: Tara- G.161-1

şānelen-: Tarak gibi ol- G.239-1

şāyiste: F. Uygun, yaraşır G.248-7

şeb: F. Gece G.117-4

ş.-i hicrān: Ayrılıkla geçirilen gece G.31-3

ş.-i mehtāb: Ay parlayan gece G.300-3

ş.-i veṣl: Kavuşma gecesi G.285-6

şebāne: F. Geceye ait, gece zamanı G.63-4

şeb-istān: F. Yatak odası G.36-5

şebnem: F. Çiy G.18-5

şebnem-zāde: F. Çiyden türeyen G.106-6

şedd: A. Uzatarak nağme okuma TB.2.5-8

ş. ėt-: Uzatarak nağme oku- G.14-4

şefīḳ: A. Şefkatli, acıması olan, esirgeyici G.285-6

şefḳet A. şefḳat: Sevecenlik, acıma ve sevgi duygusu G.37-1

şeh: F. Şah, hükümdar, sultan G.35-6. krş. şāh

şehādet A. şahādet: Tanrı için öl- G.66-7

şeh-bāz: F. Çevik, cesur, beyaz doğan kuşu G.36-3

şehīd: Şehit, Tanrı için ölen G.57-3

ş.-i Kerbelā: İmam Hüseyin G.436-11

şeḫ-kemān: F. Yayı katı olan okçu, güçlü G.190-7

şehlā: A. Ela göz, koyu mavi göz, tatlı şaşı, çok güzel G.79-2

şehr: F. Şehir G.73-2

şeh-sevār: F. İyi ata binen yiğit kimse G.177-4

şeng̃: F. Neşeli, kıvrak, güzel, ince, sevgili, dolandırızı G.284-4

şeḳāyiḳ A. şaḳāiḳ: Güzel bir süs bitkisi TC.2.6-4

şeker: F. Şeker G.195-7. krş. şekker

şeker-bār: F. Şeker saçan G.250-8

şeker-ḫ̆āb: F. Otururken gelen tatlı uyku G.83-3

şekīb: A. Sabır G.66-1

şeḳ-kemān: F. Yayı katı olan okçu, güçlü G.446-4

şekker: F. Şeker G.222-8. krş. şeker

şekker-fişān: F. Şeker saçan G.110-2

şekker-leb: F. Dudağı ballı G.125-7

şekve: A. Şikayet etmek, yakınma G.64-10

şel-āyīn: F. Topal ve sakat gibi G.30-1

şem': A. Mum G.5-6

ş.-i dāġ: Sıcak mum G.245-1

şemātet: A. Başkasının başına gelene sevinmek, ayıplama, azarlama, gürültü G.522-8

şemşīr: F. Kılıç G.105-9

ş.-i lenger-dār: Ağır veya eğri kılıç G.459-5

Şenbe: F. Cumartesi günü G.422-8

şe'r A. şi'r: Şiir okuma, şiir G.97-11

şerāb A. şarāb: İçki, şarap G.5-5

şerābī A. şarābī: İçki içen G.549-3

şerār: A. Kıvılcım G.120-3. krş. şerer

şerāre: A. Kıvılcım G.80-11

şerāre-fişān: F. Kıvılcım saçan G.548-1

şerbet: A. Şekerli içecek G.266-5

şeref: A. Yücelik, büyüklük, değer, onur G.305-7

ş. bul-: Onurlan- G.305-7

şerer: A. Kıvılcım G.529-2. krş. şerār

şerer-bār: F. Kıvılcım saçan G.25-7

şerer-fişān: F. Kıvılcım saçan G.80-11

şerḥ: A. Genişletme, açıklama, izah etme G.108-1

ş. ėt-: Genişlet-, açıkla-, izah et- G.144-5

ş. ü beyān ėyle-: Açıkla- G.310-3

şerḥe şerḥe A. şerḥa şerḥa: Dilim dilim, parça parça G.463-4

şerīf: A. Şerefli, kutsal G.559-3

şerīk: A. Ortak G.198-1

şerm: F. Utanma, haya etme G.21-2

şermende: F. Utangaç, utanmış

ş. ėt-: Mahcup et-, utandır- G.417-6

ş. ol-: Mahcup ol-, utan- G.347-6

şermsār: F. Utangaç, mahcup TC.1.1-4

şėş-der: F. Altı yön, dünya, nerd oyununda olan çıkmaz durum, şaşkın G.40-4

ş.-e düş-: Sorun yaşa- G.207-6

şėyd: A. Hile, aldatma, düzen G.547-4

şeydā: F. Sevgi çılgını, çok tutkun G.53-3

şeydāyī: F. Sevgi çılgını G.62-1

şeyḫ: A. Yaşlı

ş. ü şāb: Yaşlı ve genç G.131-3

şeyṭān: A. Şeytan G.434-6

şeyyād: A. İkiyüzlü, hileci, çok aldatıcı, düzenci G.273-5

şikār: F. Av G.48-3

ş. ėt-: Avla- G.543-6

şikār-efken: F. Avlayan, avcı G.132-8

şikāyet: A. Yakınma, derdini söyleme G.73-2

şikeste: F. Kırılmış, kırık G.93-8

şikeste-bāl: F. Kırık kanatlı, üzgün, kaygılı, tasalı G.175-6

şikeste-ḫāṭır: F. Sıkıntılı, kalbi kırılmış G.271-2

şikestelıġ: Yenilmişlik, yeniklik, kırgınlık G.249-6

şıḳḳ A. şıḳḳ: Yol R.4-2

şimdi: Şimdi G.53-6

şimşād: F. Şimşir ağacı G.158-6

şīr[1]: F. Aslan G.71-3

şīr[2]: F. Süt G.168-4

şīrāze: F. Kitap yapraklarını düzgün tutmaya yarayan ince örülmüş şerit, düzen G.254-2

ş. ėyle-: Şiraze tak- G.254-2

şīrīn: F. Tatlı G.127-1

ş. söz: F. Tatlı söz, açık ve güzel söz G.125-7

şīrīn-kām: F. Damağı ve ağzı tatlı olan, sevinçli, başarılı G.195-7

şīrīn-kār: F. İlginç şeyler yapan G.335-1

şīrīn-kelām: F. Tatlı sözlü, tatlı dilli G.183-6

şīrīn-zebān: F. Tatlı dil, tatlı dilli G.31-2

şīşe: F. Şişe, sırça, camdan yapılmış dar ağızlı uzun kap, içki bardağı G.29-1

şīşe-ḫāne: F. Aynayla işlenilmiş oda G.178-1

şīşe-pāre: F. Şişe parçası G.227-6

şitāb: F. Koşmak, çabukluk, hız G.553-6

ş. ėyle-: Acele et-, hızlan- G.304-7

şīve: F. Tarz, üslup, , söyleyiş, aksan, naz G.10-6

ş.-yi reftār: Davranış biçimi, yürüyüş tarzı G.265-1

şīven: İnleme, sızlanma, yas G.63-2

şöhret: A. Ün, tanınırlık G.266-1

şöʻle A. şuʻle: Alev, yalım G.10-10

ş. çek-: Alevlen-, yan- G.265-3

ş. şöʻle: Alev alev G.206-1

şöʻle-bār: F. Alev saçan G.120-6

şöʻle-nūş: F. Alevi yutma, yanma G.363-4

şövḳ A. şevḳ: İstek G.21-7

şövket A. şevket: Ululuk G.2-3

şuġl: A. İş, meslek G.225-2

şūḫ: F. Şen, nazlı, işveli, açık saçık, hayasız, oynak, yiğit G.39-2

ş. u şeng: Şen, mutlu, ince G.284-4

şūr: F. **1.** Tuzlu, gürültü G.165-6

2. Coşku, karışıklık, kargaşa, heyecan G.8-2

ş. ėt-: Coş- G.17-5

ş. sal-: Gürültü yap-, coştur-, karıştır- G.86-4

ş.-ı ʻėşḳ: Aşk isteği ve coşkusu G.194-9

şūr-beḫt: F. Bahtsız, talihsiz G.278-6

şūre-zār: F. Çorak yer G.471-7

şüʻār A. şiʻār: İz, belirti, nişan, gelenek, iyi alışkanlık G.41-3

ş. ėt-: Gelenek ve alışkanlık hale getir-, G.343-5

şükr: A. Tanrıya teşekkür ifadesi G.8-5

ş. ėyle-: Tanrıya teşekkür et- G.104-11

şükr li'llāh: A. Tanrıya teşekkür ifadesi G.8-2

şükūfe: F. Tomurcuk TC.1.2-2

şükūh: F. Ululuk, celal G.197-7

şüküfte: F. Açılmış, taze, güler yüzlü G.341-9

şümāre: F. sayı

ş. ėyle-: Say- G.368-3

T

tā: F. **1.** Ki, sonuçta G.11-1

2. O zamana kadar ki, dek, değin G.11-5

tāb: F. **1.** Güç, takat G.54-1

2. Kıvrım, dolaşık G.34-1

3. Sıcaklık ve parlama G.24-10

t. u teb: Isıtma ve parlatma G.10-10

t. u tevān: F. Güç, direniş gücü G.407-3

t. vėr-: Bük-, sar-, dola-, kızart- G.36-2

t.-ı ciger: Ciğer ısısı, tutku G.415-1

tābān: F. Işıklı, parlak G.46-9

tāb-dār: F. Büklümlü, kıvrımlı G.93-5

tāc: A. Taç, başa giyilen değerli taşlarla süslü başlık G.263-1

tāc-beḫş: F. Tac-bahş, değerli taşlarla süslü başlık bağışı G.1-7

tāc-dār: F. Taçlı padişah G.559-1

ṭā'et A. ṭā'at: Söz dinleme, ibadet G.37-4

Ṭāhir: A. Mirza Tāhir Vahīd Kazvini TC.2.5-1

Ṭāhir-ābād: F. Yer adı G.558-2

Tanĝrı: Tanrı G.157-2

T. belālardan saḫlasunĝ: Tanrı korusun G.396-1

T. ėvi: Kabe G.123-7

T. ḳonağı: Tanrı misafiri, Tanrı konuğu G.107-8

T. yaman gözden saḫlasunĝ: Tanrı kötü gözden korusun! MR.4-2

tāk: F. Üzüm ağacı G.475-2

ṭāḳ: A. Yüksek yer, bina kemeri, yay biçiminde olan tavan, eyvan, gök G.512-9

ṭ.-ı ebrū: Kaşın eğriliği G.394-3

ṭ.-ı nisyān: Unutkan, unutmanın sonu G.305-17

ṭāḳet A. ṭāḳat: güç G.16-7

talaş: Dalma, çabalama, uğraşma G.178-9

ṭālė' A. ṭāli': Kısmet, talih G.133-8

tamām: A. **1.** Bütün, hepsi G.171-2

2. Tüm, eksiksizlik G.4-2

t. ėt-: Bitir- TC.2.3-4

t.-ı 'ālem: Bütün dünya G.401-3

tamġala-: Damgala- G.198-3

tanı-: Tanı- G.427-5

tap-: Bul- G.70-6

tapşur-: Emanet et- G.16-1

tār: F. **1.** Bir çalgı türü G.50-7

2. Karanlık G.117-4

3. Tel G.194-7

t. u mār: Dağınık, karmakarışık G.41-6

t. u pūd: Enine ve boyuna atılan iplik, arsak ve argaç, çözgü ve atkı, her şeyin temeli G.11-7

t.-ı kākül: Alın saçının teli G.238-5

t.-ı müjgān: Kirpik teli G.50-2

t.-ı zülf: Saç teli G.248-3

tārāc: F. Yağma, talan, çapul G.140-6

t. ėt-: Yağmala-, talan et- G.140-6

tārīk: F. Karanlık G.119-4

tār-mār: F. Dağınık, karmakarışık G.262-13

ṭās: A. İçki veya su kabı G.409-2

tay: Denk G.21-3

tāze: F. Taze G.77-2

t. ėt-: Yinele- G.235-5

tāzele-: Yinele- G.342-2

tāzelen-: Yinelen- G.64-1

tāzelet-: Yinele-, yinelet- G.496-7

teb: F. Isı, sıcaklık, sıtma

t. ü tāb: Yanma, tutuşma, sıcaklık, sıkıntı, sızı G.521-8

t.-i ʿėşḳ: Aşkın acısı G.320-5

ṭebʿ A. ṭabʿ: Tabiat, huy, yaradılış G.64-7

tebāh: F. Mahvolmuş, yıkılmış, bozuk G.306-2

tebessüm: A. Gülümseme G.97-2

tebessüm-āferīn: F. Gülümseme yaratan, gülümseyen G.237-2

teb-ḫāl: F. Dudak kabartısı G.320-5

teb-ḫāle: F. Dudak kabartısı, içki kabarcığı G.189-2

ṭebīb A. ṭabīb: Hekim G.53-3

teʿbīr A. taʿbīr: Yorumlama, anlatma

t. ėyle-: Yorumla-, anlat- G.509-4

ṭebl A. ṭabl: Davul

ṭ.-i köç: Göç zamanı çalınan davul G.473-4

Tebriz: Tebriz şehri G.220-11

tecellī: A. Belirme, görünme, ortaya çıkma G.113-3

tecemmül: A. Güzelleşme, süslenme, süs TB.2.2-2

tecrīd: A. Soyutlama, yalnız bırakma, dünya alakalarını kalpten çıkarıp Tanrı'ya yönel- G.228-4

tedārük: A. Hazırlama, sağlama, karşılama G.91-1

tedbīr: A. Düşünme, önlem, amaca uygun olarak işi yürütme, kararlaştırma G.34-4

teʿeccüb A. taʿaccüb: Şaşma, şaşakalma G.432-5

te'emmül: A. İyice düşünme G.298-3

t. ėyle-: Derin derin düşün- G.6-1

teʿeyyün A. taʿayyün: Belirme, görünme, belli başlı ve geçerli insanlardan olmak G.172-8

tefāḫür A. tefāḫur: Övünme G.489-5

tefāvüt: A. Ayırıcı özellik, farklılık G.153-1

t. ėyle-: Fark et-, farklılık göster- G.272-5

tefsīr: A. Yorumlama, Kuran'ın surelerini açıklama

t. ėt-: Yorumla-, Kuran'ın surelerini açıkla- G.472-2

teġāfül: A. Anlamazlıktan gelme G.17-3

t. ėt-: Anlamazlıktan gel- G.16-5

teġāfül-pīşe: F. İlgisizliği beğenen G.375-4

teġyīr A. taġyīr: Değiştirme, başkalaştırma, bozma G.101-5

t. bul-: Değiş- G.432-6

t. vėr-: Değiştir- G.101-5

teh: F. Dip G.6-4

t.-i dil: Yürekten, içten TB.1.3-8

t.-i mīnā: İçki şişesinin dibi MH.5.2-1

teh-be-teh: F. Derinden derine MH.1.3-1

teḥemmül A. taḥammül: Katlanma G.62-5

t. ėt-: Katlan- G.120-1

t. ėyle-: Katlan- G.149-4

tehī: F. Boş, eli boş

t. ḳoy-: Boş bırak- G.245-12

tehī-dest: F. Eli boş, yoksul G.81-10

te'ḫīr: A. Geciktirme, sonraya bırakma G.212-10

teḥrīr A. taḥrīr: Yazma

t. ėt-: Yaz- G.142-4

teḥṣīl A. taḥṣīl: Elde etme, kazanma G.178-7

teḫt: F. Taht, hükümdar koltuğu G.251-9

t. ü tāc: Hakimiyet, sultanlık G.551-4

teḫte: F. Tahta oyunu, nerd G.176-9

t.-yi meşḳ: Alıştırma tahtası, öğretim tahtası, çok kullanılan şey G.276-4

teḥvīl A. taḥvīl: Belirtme, dönüştürme

t. ėt-: Belirtmek G.142-5

t.-i minnet: A. Başa kakma G.243-6

tek: **1.** Gibi G.1-3

2. Tek, biricik, yalnız G.251-2

tekāhül: A. İhmal G.200-2

teḳāżā: A. İstek G.70-3

tekbīr: A. Tanrıyı ululama, Tanrı büyüktür demek G.517-3

teḳdīm A. taḳdīm: Takdim, sunma G.91-3

teḳdīr A. taḳdīr: Tanrı'nın uygun görmesi, Tanrı'nın isteği, kader TC.3.3-4

tekellüf: A. Güçlüğe katlanmak, gösterişe kapılmak G.94-6

tekellüm: Konuşma, söyleme G.238-4

teḳlīd A. taḳlīd: Taklit, öykünme G.90-3

teklīf: A. **1.** İçten olmayan, resmi davranış G.89-3

2. Önerme, öneri, birinden yapılması zor, eziyetli bir iş isteme, emretme G.65-5

t. ėt-: Öner-, buyur- G.143-2

tekrār: A. Tekrar, bir daha, yine, yeniden G.284-9

t. ėt-: Yeni baştan söyle- veya yap- G.31-6

teḳrīb A. taḳrīb: Yaklaştırma, yaklaşık, neden, biçim G.402-7

teḳrīr A. taḳrīr: Yerleştirmek, kararlaştırmak, anlatma, iyi ifade etmek, bildirmek G.224-10

teḳṣīr A. taḳṣīr: Kusur, suç G.126-7

t. dut-: Suçla-, kusura bak- G.287-5

t. ėyle-: Kıs-, geri kal- G.218-1

t.-ine ḳalma-: Kusuruna bakma- TB.1.5-3

teḳṣīr-pīşe: F. Kusurda bulunan G.4-7

telāfī: A. Eksiği giderme, karşılama, yerine koyma G.357-3

ṭelāye: A. Öncü G.493-5

ṭeleb A. ṭaleb: Talep, isteme, istek G.236-3

telef: Yok et-, yok ol-

t. ėyle-: Yok et-, yıprat-, boş yere harca- G.398-3

telḫ: F. Acı G.46-8

telḫ-kām: F. Damağı acı, kederli, dertli G.278-1

te'līm A. ta'līm: Öğretim G.122-2

telḳin: A. Bir düşünceyi aşılama

t. ėyle-: Bir düşünceyi aşıla- MH.4.9-3

telvāse: F. Çırpınma G.484-15

temāşā: F. Hoşlanarak bakma, seyretme, gezme G.274-3

ṭeme‘ A. ṭama‘: Açgözlülük, aşırı istek G.449-6

temennā: A. Dileme, istek, dilek G.8-8

temevvüc: A. Dalgalanma G.407-12

te‘mīr A. ta‘mīr: Onarma, onarım G.37-6

t. ėyle-: Onar- G.218-3

temīz: A. Ayırt etme, seçme G.67-5

t. bul-: Ayırt et- G.473-8

t. olma-: Ayırt edilme- G.412-4

temkīn: A. Ağır başlılık, usluluk, kudret, kararsızlıktan kurtulup huzur ve sükuna mazhar olmak G.11-4

ten: F. Vücut G.1-6

ṭe‘n A. ṭa‘n: Sözle incitme, azarlama, kötüleme G.388-10

ṭenāb A. ṭınāb: Bağ, ip, Kazığa bağlanan çadır ipi G.131-6

ṭenbūr A. ṭanbūr: Klasik Türk müziğinin başlıca çalgılarından biri G.327-4

ṭe‘ne A. ṭa‘ne: Sövme, yerme, çekiştirme G.515-2

ṭ. ur-: Söv-, çekiştir-, yer- G.260-3

teng: F. Dar, sıkıntılı G.486-6

t. dut-: Zor durumda bırak-, baskı yap- G.210-3

teng-çėşm: F. Cimri, eli sıkı,açgözlü G.278-3

teng-mėydān: F. Dar alan, alanı dar olan G.73-2

teng-nā: F. Dar yer, sıkıntılı yer G.73-2

teng-nāy: F. Dar yer, sıkıntılı yer G.9-3

teng-ẓerf: F. Sabırsız, anlayışsız, budala G.342-6

tenhā: F. Yalnız G.28-3

ṭennāz A. ṭannāz: Herkesle eğlenen, büyüleyici, nazlı, işveli G.50-1

ṭepiş: F. çarpıntı, vuruş

ṭ.-i dil: Kalp çarpıntısı, ıstırap G.160-6

tepren-: Depren-, hareket et-, kımılda- G.84-9

ter: F. Yaş, taze G.9-1

t. ol-: Islan-, yaşar- G.211-2

terāne: F. Ezgi, nağme G.14-4

ṭerāvet A. ṭarāvet: Körpelik, tazelik G.64-5

terbiyet: A. Beslemek, yetiştirmek, büyütmek, eğitim G.243-8

tercümān: A. Çevirici, dilmaç G.407-6

ter-dāmen: F. Suç işleyen G.430-4

ter-demāġ: F. Sarhoş, neşeli, sevinçli G.189-2

ter-dest: F. Eli işe yatkın, eli çabuk, usta, büyücü G.353-10

ṭereb A. ṭarab: Sevinç, şenlik, sevinçlilik G.273-1

ṭereb-ḫāne: F. Şenlik ve eğlence yeri TC.2.8-1

ṭeref: A. ṭaraf **1.** Düşünceleri karşıt olan iki kişiden her biri G.439-2

2. Yan, yön G.105-7

tereḥḥüm A. teraḥḥum: Acıma G.2-7

terennüm: A. Ötme, şarkı söyleme G.253-4

tereşşüḥ A. tereşşuḥ: Sızma, sızıntı G.387-6

ṭerf-i dāmān: F. Eteğin kenarı, eteğin bucağı G.402-3

terġīb: A. İsteklendirme, şevklendirme G.26-4

ṭerḥ A. ṭarḥ: Düzenleme, resim

ṭ.-in çek-: Resim çek-, resim yap- G.331-2

ṭerīḳ A. ṭarīḳ: Yol, yöntem G.24-4

ṭ. dut-: Yönel-, yürü-, izle- G.201-3

ṭerīḳe A. ṭarīḳa: Yol G.369-6

terk: A. Bırakma, salıverme, vazgeçme TC.2.1-2

t. ėyle-: Bırak-, salıver-, vazgeç- G.58-7

t. ü tecrīd: Yalnız bırakma ve soyutlama, dünya alakalarını kalpten çıkarıp Tanrı'ya yönel- G.109-3

t.-in ėt-: Bırak- G.59-8

terkīb: A. Birleştirme, vücut, beden, boy bos G.27-1

terle-: Terle-, ter dök- G.244-2

terlet-: Terlet- G.38-5

terlü: Terli G.255-4

ter-nāy: F. Taze ney G.14-4

ṭerrār A. ṭarrār: Yankesici G.216-3

tersā: F. Hristiyan G.23-3

ṭerz A. ṭarz: Biçim, yöntem G.301-7

ter-zebān: F. Yeni şeyler söyleyen, tatlı dilli G.249-3

tesbīḥ: A. Tespih G.26-6

teṣeddüḳ A. taṣadduḳ: Sadaka verme G.373-4

tesellī: A. Avunma, avuntu, avunç G.207-2

t. vėr-: Teselli et-, avut- G.319-4

teṣerrüf A. taṣarruf: Kullanım, iyelenme

t. ėt-: Bir şeyin iyesi ol- G.142-3

teṣevvür A. taṣavvur: Tasarlama, hayal etme G.400-4

t. ėt-: Zihinde canlandır-, göz önüne getir- G.400-4

tesḫīr: A. Büyüleme, esir etme, emir altına alma G.45-6

t. ėt-: Ele geçir- G.1-7

te's̱īr: A. Etki G.79-3

t. ėyle-: Etkile- G.7-4

te's̱īrsiz: Etkisiz G.222-6

teskīn: A. Sakinleştirme, yatıştırma G.143-2

t. tap-: Sakinleş-, yatış- G.250-6

teslīm: A. Emri altına girme G.9-4

t. ol-: Boyun eğ- G.17-4

teṣvīr A. taṣvīr: Betimleme, resim G.9-2

t. ėt-: Resmini yap- TC.2.5-3

t. ėyle-: Göz önünde canlandır- G.93-3

t.-ini çek-: Resmini yap- R.10-2

teşḫīṣ: A. Tanıma, hastalığın ne olduğunu anlayıp bilme G.142-7

teşne: F. Susamış, pek istekli G.32-6

t.-ter: Daha istekli G.510-9

teşne-ciger: F. İştiyaklı, özleyen, can atan, çok istekli G.211-2

teşne-çeşm: F. Açgözlü, hırslı G.170-8

teşne-leb: F. Dudağı kurumuş, susuz G.6-5

teşvīş: A. Karıştırma, bulandırma G.64-2

t. çek-: Istırap çek- G.137-5

ṭevāf A. ṭavāf: Dönmek G.346-2

tevāżü‘ A. tevāżu‘: Alçak gönüllülük, gösterişsizlik G.89-3

teveccüh: A. Yüzünü çevirme, yönelme, ilgi G.24-2

t. kes-: İlgiyi kes- G.407-14

tevekkül: A. Gerekeni yaptıktan sonra sonucu Tanrıya bırakma, kadere boyun eğme G.218-6

tėz: Tez, çabuk G.84-9

teẓellüm A. taẓallüm: Sızlanma, yanıp yıkılma, ağlaşma, yakınma G.251-12

tezelzül: A. Sarsılma, sallanma G.122-6

t. düş-: Sarsıl-, sallan- G.122-6

t. sal-: Sarsıt-, salla- G.124-3

te‘ẓīm A. ta‘ẓīm: Saygı gösteme, ululama G.257-5

ṭifl A. ṭıfl: Çocuk G.137-2

ṭ.-i debistān: Rütbesi ve makamı olmayan G.277-8

ṭiflāne: F. Çocukçasına, çocuksu G.235-5

ṭifl-meşreb: A. Çocuk huylu, çocuksu TC.1.4-6

tīġ: F. Tığ, kılıç G.38-3

t. çek-: Kılıç çek- G.140-4

t. ur-: Kılıç çal- G.388-2

tik-: **1.** Ağaç ek-, ağaç dik- G.19-2

2. Yap- G.358-6

tikan: Diken G.6-6

tīmār: F. Bakım, hizmet, koruma, kollama G.68-4

t. ėt-: Koru-, kolla-, hastaya bak-, şifa ver-, iyileştir- MH.4.4-1

tims̱āl: A. Resim G.541-2

t.-ını çek-: Resimini yap- G.541-2

tīr: F. Ok G.56-5

tirāş: F. (sakal, bıyık, kıl için) kesme, kazıma

t. ėt-: Saçını kes-, kazı- G.272-10

tīr-bārān: F. Ok yağdıran G.190-2

tīre: F. Karanlık, bulanık, siyah G.387-3

tīre rūz: F. Günü kara, talihsiz, şanssız, bahtsız G.158-2

t. ėyle-: Durumunu kötüleştir- G.158-2

tīre-dil: F. Kötü düşünceli, kaygılı G.515-12

tiryāk: A. Panzehir G.60-6

tīşe: F. Balta, keser G.42-4

titre-: Titre- G.488-2

tofraġ: Toprak G.158-8

toḫ: Tok G.511-7

toḫm: F. Tohum G.471-8

topraġ: Toprak G.25-3

t. ėt-: Toprak dök-, toprak savur- G.95-7

t. ile yėksān ol-: Yerle bir et-, yok et- G.344-10

t.-a tök-: Yere dök- G.359-5

t.-dan götür-: Lütfet-, bağışta ve iyilikte bulun- G.225-7

t.-ını eflāka savur-: Toprağını göğe savur-, yok et-, ocağını söndür- G.288-4

t.-lara düş-: Önünde diz çök-, ayağına kapan- G.321-5

ṭovḳ A. ṭavḳ: Boyuna takılan süs, gerdanlık G.8-1

toy: Düğün G.130-5

toz: Toz, toz toprak G.550-5

t. bas-: Toz bas-, üzerine toz kon- G.521-6

töḥfe A. tuḥfe: Armağan, hediye G.141-7

töhmet: A. suçlama

t. ḳoy-: Suçla- G.377-5

tök-: Dök- G.83-2

ṭö'me A. ṭu'me: Yemek, yem G.426-4

tövbe A. tevbe: Günahı için af dileyip bir daha işlememeye niyetlenme G.72-5

t. sındur-: Suç eşlememesine dair verdiği sözü tutma- R.2-2

t. vėr-: Tövbe ettir-, cezalandır- G.87-8

töv'em A. tev'em: İkiz, eş, benzer G.182-2

töv'emān A. tev'emān: İkizler, eşler, birlikte G.546-6

ṭövf A. ṭavf: Tevaf, dönmek G.241-7

tövfīḳ A. tevfīḳ: Uygun düşürme, başarıya ulaştırma, Tanrı'nın kuluna yardım etmesi G.109-7

t. vėr-: Uygun düşür-, başarıya ulaştır-, Tanrı'nın yardımına kavuş- G.225-9

ṭövr A. ṭavr: Davranış, tavır, gidiş, tarz TB.1.5-5

tövsen: F. Tevsen, yabani at G.2-3

ṭūbā: A. Cennette bulunan ve kökü göklerde dalları aşağıda olan ağaç G.96-1

ṭūfān: A. Şiddetli yağmur ve sel G.46-6

ṭuġrā: Mühür G.1-1

ṭūl: A. Uzunluk, bolluk

ṭ.-ı emel: Dünya sevgisi, dünya hırsı G.358-6

tum-: Şaşır- G.129-1

ṭūmār: A. Dürülüp yuvarlak yapılmış şey, tomar G.196-9

tuş: Denk

t. gel-: Denk gel- G.313-1

tūşe: F. Azık G.130-3

t.-yi rāh: Yol azığı G.269-7

tut-: Tut-, bulundur-, sakla- G.221-10

tūtiyā: A. Sürmenin yapıldığı taşı G.58-5

tūtiyālan-: Tutya ol- G.58-5

tutuş-: Tutuş-, yan- G.402-4

ṭüġyān A. ṭuġyān: Coşma, taşma, azgınlık, sapkınlık G.209-7

tük: Tüy, saç G.307-6

t. aġar-: Yaşlan- G.307-6

tün: Gece G.221-10

tünd: F. Keskin G.314-5

tünd-bād: F. Sert rüzgar, kasırga G.41-6

tünük: F. Az, ince, hafif, sığ G.31-1

tünük ḥövṣele: F. Tahammülü az olan TB.2.5-6

tünük-māye: F. Ana para ve varlığı az olan G.48-3

tünük-sermāye: F. Ana parası az olan G.442-3

tünük-ẓerf: F. Sabırsız G.31-1

ṭürfe A. ṭurfe: Şaşılacak şey G.22-4

Türk: Sevgili G.266-6

T. neẓmi: Türkçe şiir G.474-10

ṭürre A. ṭurre: Alın saçı, saç lülesi, kenar, giysinin kenarı G.186-5

ṭ.-yi ṭerrār: Yüreği çalan alın saçı G.216-3

tütün: Duman G.268-7

U

u: F. Ve G.1-7

uc: Uç G.80-10

u.-ından: Yüzünden, için G.309-2

ucal-: Yücel- G.58-6

ucuz: Ucuz, değersiz G.468-4

uç-: Uç- G.475-1

Uġurlu Ḫan Ziyād oġlı Müṣāḥib: Kişi adı, Karabağ'ın beylerbeyi TC.3.1-6

'uḳbā: A. Ahret, öbür dünya G.168-5

ulduz: Yıldız G.150-2

ulu: Yüce, ulu G.264-3

u. gel-: Ulu ol-, yüce ol- G.320-3

uluġ: Ulu G.559-11

um-: Um-, bekle- G.37-6

un: Un, tahıl tozu G.456-4

unut-: Unut- G.40-1

ur-: Vur- G.108-3

Urumı: Urmiye şehri veya gölü TC.2.6-2

usan-: Bık-, bez- G.25-6

usandur-: Usandır- G.494-7

ustād: F. Üstat, usta, uzman G.40-2

uşaġ: Çocuk G.55-4

uşaḳ: Çocuk G.523-4

utan-: Utan-, çekin- G.361-4

utandur-: Utandır- G.494-1

utuz-: Oyunda yenil-, kaybet- G.453-4

uy-[1]: Uy- G.52-1

uy-[2]: Uyu- G.26-8

uzaḳ: Uzak G.74-6

uzat-: Uzat- G.52-3

uzun: Uzun G.285-2

Ü

ü: F. Ve G.1-6

üç: Üç G.94-5

üftādelıġ: Alçak gönüllülük, alçaklık, güçsüzlük, güçsüzlük G.343-7

üftān F. Düşen, düşerek

ü. u ḫīzān: Düşe kalka G.332-4

'üḳde A. 'uḳde: Düğüm, bağ, içe dert olan şey G.9-1

'ü.-sin aç-: Tasasını gider- G.417-9

ülfet: A. Kaynaşma, alışma, dostluk G.1-6

ü. dut-: Kaynaş-, ilişki kur-, dost ol- G.44-6

ü. kes-: İlişki kurma-, ilişkiyi kes- G.169-2

ülfetlü: Kaynaşan, dost G.313-5

ülü'l-ebṣār: A. Basiret sahipleri, uslu, bilgili G.388-10

'ülüvv A. 'ulüvv: Yükseklik, yücelik

'ü.-i şān: Yüksek şan G.2-1

‘ümde A. ‘umde: İlke, temel fikir G.304-13

ümīd: F. Umut G.3-1. krş. ümmīd

ü. bağla-: Umut bağla-, umut et- G.171-3

ümīd-vār: F. Umutlu G.64-11

‘ümmān A. ‘ummān: Ana deniz, okyanus G.17-5

ümmīd: F. Umid, umut G.69-4. krş. ümīd

ümmīd-vār: F. Umutlu G.528-1

üns: A. alışma, yakınlık

ü. dut-: Yakın ol-, ilişki kur- G.217-3

‘ünvān A. ‘unvān: Ad, san, mektup, kitap vs.’nin başına yazılan yazı G.17-7

ürek: yürek

ü.-i titre-: Üzül-, sıkıntı çek- G.488-2

‘üryān A. ‘uryān: Çıplak G.78-8

üst: Üst G.80-7

üstüḫˇān: F. Kemik G.132-4

üstüvār: F. Dayanıklı, sağlam, güvenilir G.262-11

‘üşşāḳ A. ‘uşşāḳ: Aşıklar, sevenler, Türk müziğinde ana makamlardan biri G.59-1

üz: Yüz, çehre G.64-9

ü. çevür-: Yüz çevir- G.64-9

ü. ḳoy-: Yönel- G.399-2

ü. vėr-: **1.** Baş ver-, gerçekleş- G.70-8

2. İlgi göster- G.150-4

üz-: Kır-, kes-, kopar- G.186-6

‘üzlet A. ‘uzlet: Yalnızlık G.140-5

‘üẕr A. ‘öẕr: Özür, kusur, eksiklik

‘ü. iste-: Özür dile- G.413-5

‘ü.-i günāh: Yaptığı suçtan dolayı özür dileme G.358-4

‘ü.-i teḳṣīr: Yaptığı suçtan dolayı özür dileme G.358-4

üzre: Üstüne, üstünde, üzerinde G.97-5

‘üẕr-ḫˇāh: F. Özür dileyen G.377-7

‘ü. ol-: Özür dile- G.358-3

üzül-: Üzül-, aşındırıl- G.88-7

‘üżv A. ‘użv: uzuv, organ

‘ü. ‘üżv: Bütün uzuvlar G.22-3

V

vācib: A. Yapılması gerekli, zorunlu G.190-2

vādī: A. İki dağ arasındaki geçit, alan G.1-11

vā‘iẓ: A. Öğüt veren G.51-4

vājgūn: F. Ters, tersine dönmüş, uğursuz G.210-6

vāḳif A. vāḳıf: Bilen, haberi olan G.104-11

v. ol-: Vakıf ol-, Bil-, öğren- G.24-3

vālā: F. Yüksek G.72-3

va'llāh bi'llāh: A. Tanrı için, yemin etme ifadesi G.73-6

va'llāhī bi'llāhī: A. Tanrı için, yemin etme ifadesi R.12-2

var: Var, vardır, yok karşıtı G.304-9

v. ol-: Var ol-, sağ ol-, yaşa- G.457-7

v. u yoḫ: Var yok G.84-12

var-: Var-, ulaş- G.106-9

vara vara: Gittikçe, gitgide, yavaş yavaş G.13-5

varı: Hepsi, hep G.3-2

vāriṡ: A. Mirasçı, mirasa konan G.245-6

varūn: F. Ters, uğursuz G.510-9

vāṣıl A. vāṣıl: Ulaşan, erişen-

v. ol-: ulaş-, var- G.259-3

vāy: **1.** Vah, acı G.106-13

2. Yazık, yazıklar olsun G.376-6

vāye: F. Gerekli, arzu, istek, amaç, bilgi, pay G.493-3

v.-si yėt-: Gereksinim duy- G.493-3

ve: A. Ve G.71-2

vech: A. Nitelik, durum, şekil, yüz, neden G.183-3

v.-i budur: Bundan dolayı G.424-5

v.-i nedür: Niçin, neden G.198-3

v.-i var: Bir nedeni var G.20-2

ve'de A. va'de: **1.** Söz verilen şey G.356-4

2. Mühlet, belirli süre G.64-4

vefā: A. Sözünde durma, sevgide durma G.13-6

v. ḳıl-: Yet-, yeterli ol- G.187-2

vefā-dār: F. Vefalı G.104-5

vefālan-: Sözünde dur-, ilgiyi kesme- G.58-4

vefālu: Vefalı G.262-4

ve-ger-ne: F. Yoksa G.48-4

veh: A. **1.** (ünlem) Alkışlama ifadesi G.255-6

2. Vah!, yazık, ay G.43-5

veḥdet A. vaḥdet: Birlik, yalnızlık, teklik, Tanrıyı birle- G.225-9

Veḥīd A. Vaḥīd: Mirza Tāhir Vahīd Kazvini G.272-11

veḥşet A. vaḥşet: Korku G.194-8

v. ḳıl-: Kork- G.195-2

veḥşī A. vaḥşī: Yabanıl G.159-5

veḳt A. vaḳt: Vakit, zaman G.138-5

velī: A. Ancak G.9-8

velīk: A. Ancak G.285-4

vėr-: Ver-, ilet- G.226-4

vėrd: F. vird, Sık sık okunan şey

v.-i zebān: Sık sık tekrar edilen dua, söz, zikir G.144-8

vere' A. vera': Suçtan kaçınma TC.3.3-4

vereḳ A. varaḳ: Yaprak

v.-i gül: Gül yaprağı G.387-1

verne: F. Ve-ger-ne, yoksa G.406-3

veṣf A. vaṣf: Vasıf, nitelik, niteleme, övme G.46-3

v. ehli: Övgüye değer, öven G.256-1

v.-i ḥāl: Durumu niteleme, durumu anlatan G.275-8

veṣiyyet A. vaṣiyyet: Kişinin öldükten sonra yapılmasını istediği şey, öğüt

v. ėt-: Öldükten sonra yapılmasını istemek, öğütle- G.129-6

veṣl A. vaṣl: Kavuşma G.27-6

veṭen A. vaṭan: Yurt, ülke G.162-2

veż' A. vaż': Durum G.9-2

ve'ẓ A. va'ẓ: Vaaz, dini konuşma, öğüt G.52-3

vezīfe A. vazīfe: Görev G.21-4

vezīr: A. Padişah yardımcısı G.251-9

vidā‘ A. vedā‘: Ayrılırken söylenen selamlama sözü, ayrılma, ayrılış G.57-2

v. ėyle-: Vedalaş-, esenleş- G.57-2

vilāyet: A. Bir şeyi elde edip kullanma, hükmü altına almak, beylik, birine kefil olma, dostluk, il, ülke G.284-5

vīrān: F. Yıkık G.10-9

vīrāne: F. Yıkıntı, ören G.53-1

vīrānelen-: Yıkık ol- G.239-5

vişāl: Kavuşma G.23-4

vu: F. Ve G.3-7

vü: F. Ve G.8-3

vücūd: A. Vücut, varlık, gövde G.86-4

v.-a gel-: Var ol- R.10-1

vüs‘et A. vüs‘at: Genişlik G.89-6

vüşūl: A. Kavuşma, ulaşma, erişme, varma, yetişme G.292-7

Y

yā: A. **1.** (çağırma ünlemi) Hey, ey G.2-7

2. (bağlaç) Ya G.11-3

y. Reb: Ey Tanrım! Tanrı'ya yakarış, sesleniş G.123-2

yād[1]: F. Anma, hatır G.11-6

y. ėyle-: An- G.40-1

y.-a düş-: Hatırla-, anımsa- G.441-4

y.-a sal-: Anımsat- G.91-8

y.-ına düş-: Hatırla-, an- G.113-3

y.-ına yėt-: An-, hatırlama- MH.1.7-2

yād[2]: Yabancı G.137-8

y. ėt-: Yabana at-, dışla-, yabancı say- G.402-7

yād-gār: F. Hatıra, bırakılan anı G.91-8

yādlan-: **1.** Yabancılaş-, dışlan- G.58-3

2. Anıl- G.13-7

yaġ: Yağ G.189-6

yaġ-: Yağ- G.83-1

yaġı: Düşman G.107-3

yaġış: Yağış, yağmur G.415-11

yaġma: Yağma, çapul, talan G.229-2

yaġmur: Yağmur G.83-1

yaḫ-: Yak-, tutuştur- G.490-9

yaḫa: Yaka G.45-7

y.-sı ḳurtul-: Canı kurtul-, kurtul- G.348-3

y.-sından el götür-: Rahat bırak- G.306-7

yaḫşı: İyi G.42-11

y. günler gör-: İyi şeyler yaşa- G.290-4

y. yaman: İyi kötü G.65-8

yāḳūt: A. Değerli bir süs taşı G.10-2

yalan: Yalan, gerçek olmayan G.457-4

yalḳuz: **1.** Yalnız, fakat G.28-1

2. Yalnız, tek G.86-1

y. ḳoy-: Yalnız bırak- G.255-3

y. sal-: Yalnız bırak- G.531-4

yalḳuzla-: Yalnızlaştır-, yalnız bırak- G.388-1

yalvar-: Yalvar- G.74-1

yalvart-: Yalvart- G.535-1

yaman: Kötü G.42-11

y. ėt-: Kötülük yap- G.420-5

y. ėyle-: Kötülük yap- G.204-4

y. göz: Kötü göz, kutsuz göz, kıskanç göz G.141-8

y. gözden ıraġ olsunĝ: Tanrı kötü gözden korusun! G.272-1

y. neẓer: Kötü göz, bela G.98-7

yamanlıġ: Kötülük G.247-3

yan: Yan, yön, taraf G.332-15

yan-: Yan- G.96-2

yandur-: Yandır-, yak- G.80-4

yap-: Yap-, oluştur- G.212-2

yapuş-: Yapış- G.13-2

yār: F. Dost, sevgili G.6-6

y. ol-: Dost ol- G.123-8

yar-: Yar-, del- G.42-4

yara: Yara, acı G.519-6

y.-sını bitür-: Yarasını kapat-, iyileştir- G.243-9

yaralan-: Yaralan- G.66-7

yaraş-: Yakış- G.119-2

yarım: Yarım G.475-1

yārlıġ: Sevgili ve dost olma G.5-7

yāsemīn: F. Güzel kokulu ve beyaz veya sarı çiçek açan sarmaşık ağaççık G.77-1

yaş: Göz yaşı G.95-6

yaşıl: Yeşil G.233-7

yaşın-: Saklan- G.36-3

yaşur-: Gizle- G.19-5

yat-: Yat-, uyu- G.272-9

yataġ: Bir şeyin çok bulunduğu yer, yuva G.107-5

yavuḳ: Yakın G.189-5

y. gel-: Yaklaş- G.189-5

yavuncı-: Yakınarak yalvar- G.319-7

yavuncıt-: Yalvart- G.535-1

yavuz: Yaman G.114-6

yay: Yay G.59-9

y.-ın çek-: Yayın kirişini çek-, ok at- G.457-5

y.-ını ḳur-: Yayı hazırla- G.288-1

y.-ını ṭāḳ-ı bülend-i çerḫden as-: Büyüklük iddiasında bulun- G.512-9

yaz: İlkbahar G.50-3

yaz-: Yaz- G.278-2

yazı: Kır G.112-6

y.-lara sal-: Yerinden yurdundan et- G.345-11

y.-ya buraḳ-: Yabana at- G.277-4

yazıl-: Yazıl- G.435-2

yazulu: Yazılı G.263-7

yazuġ: Yazık, zavallı G.318-3

yė-: Ye- G.206-1

Ye'cūc: A. Yecüc Mecüc Kuranda sözü edilen düzen tanımaz bir topluluk G.21-2

yed: A. El

y.-i beyżā: Beyaz el, Hz. Musa'nın mucize olarak gösterdiği parlak eli G.276-6

yėddi: Yedi G.150-2

yėg: Yeğ, daha iyi, daha üstün, daha uygun G.45-5

y. bil-: Daha iyi bil- G.200-7

y. gel-: İyi gel- G.7-7

yėgāne: F. Biricik, tek G.63-6

yėgin: Üstün, hızlı G.78-5

yėñgi: Yeni

y. ay: Yeni ay, ayça, hilal G.29-2

y. başdan: Yeni baştan, yeniden G.422-1

y.-den: Yeniden G.149-7

yeḳīn A. yaḳīn: Kesin bilgi, kesinlikle G.1-3

yėk-reng: F. Bir renkte olan, dönek olmayan G.30-4

yėk-rū: F. Bir yüzlü

y. ėyle-: Arkadaşlığı ve ilişkiyi kes- TB.2.3-5

yėksān: F. Bir, düz G.25-3

y. dut-: Aynı tut-, birbirinden ayırma- G.360-1

y. ḳoy-: Aynı kefeye koy- G.123-5

Ye'ḳūb A. Ya'ḳūb: Hz. Yakup G.258-7

yėl: Rüzgar G.38-6

y.-e vėr-: Dağıt-, yok et- G.81-4

yėlken: Yelken G.515-5

yėne: Yine G.20-3

ye'ni A. ya'ni: Yani G.59-8

yėr: **1.** Durum, konum G.77-1

1. Yer, ülke G.215-2

y. öp-: Saygıyla eğil-, secde et-, yere kapan- G.559-2

y. yüzi: Yeryüzü G.550-4

y.-den bit-: Aniden ortaya çık- G.252-2

y.-den ėyle-: Görevinden mahrum et- G.136-6

y.-den göge: Yerden göğe, pek çok G.243-2

y.-den yėre ur-: Yerden yere çal-, yok et-, hırpala- G.549-5

y.-i boşdur: Boşluğu duyulmaktadır, yokluğu hissediliyor G.296-4

y.-i var: Uygundur G.20-4

y.-in dut-: Yerini al-, yerine geç-, karşıla- G.203-5

y.-inde: Uygun G.5-3

y.-ini dut-: Yerine geç- G.46-5

yėri-: Yürü-, defol- G.77-6

yėrlü: Yerli G.132-4

y. yėrden: Her yerden G.273-1

yėt-: **1.** Gel-, var- G.49-1

2. Yeterli ol- G.48-3

yėtiş-: Var-, ulaş- G.24-4

yėtmiş iki: Yetmiş iki G.558-5

yėtür- : Ulaştır- G.43-4

yıġ-: Topla- G.41-7

yıġıl-: Toplan-, toplaş- G.187-4

yıḫ-: Yık- G.388-9. krş. yıḳ-

yıḫıl-: Yıkıl- G.476-8. krş. yıḳıl-

yıḳ-: Yık- G.113-6. krş. yıḫ-

yıḳıl-: Yıkıl- G.55-4. krş. yıḫıl-

yoġ: Yok G.147-6

yoḫ: Yok, var karşıtı G.17-7

y. ėyle-: Yok et-, ortadan kaldır- G.25-4

y. yėr: Yokluk G.238-4

yoḳ: Yok, var karşıtı G.500-5

yoḳrul-: Yoğrul- G.331-3

yol: **1.** Kez G.350-4

2. Yol G.74-6

3. Yöntem G.104-6

y. apar-: Yol yürüt-, yol kılavuzluğu yap- TB.1.1-4

y. az-: Yolunu kaybet- G.56-3

y. bul-: Ulaş- G.138-7

y. göster-: Kılavuzluk et G.440-6

y. ur-: Yol kes-, soy-, engel ol- G.515-8

y.-a düş-: Yola koyul- G.174-1

y.-ı düş-: Yolu düş- G.239-5

y.-ın başla-: Yolunu tut-, yönel- TB.2.2-5

y.-ın dut-: Yolunu tut-, bir kimseyi izle- G.542-7

y.-ın gözle-: Yolunu bekle- G.192-1

y.-ın ögren-: Yöntemin öğren- G.285-4

y.-ını az-: Yolunu kaybet- TB.1.3-5

yoldaş: Arkadaş G.84-5

yor-: Yor- G.74-6

yort-: Koştur- G.74-6

yorul-: Yorul- G.548-7

yu-: Yıka-, suda temizle- G.206-2

yuḫaru: Yukarı G.409-7

yuḫu: Uyku G.53-2

y.-dan bīdār ol-: Uyan- G.308-8

yulduz: Yıldız G.47-3

yum-: Yum-, kısarak kapa- G.207-25

yumşan-: yumuşan-, yumuşak duruma gel- G.194-4

yumşat-: Yumuşat- yumuşak duruma getir- G.482-3

yurd: Yurt, vatan, yaşadığı yer G.288-2

Yūsuf: A. Hz. Yusuf G.125-5

Yūsuf-nijād: F. Hz. Yusuf soylu G.237-4

yuva: Yuva, ev G.42-7

yügür-: Koş-, saldır G.273-4

yüngül: Hafif, ağır karşıtı G.303-3

yük: Yük G.96-6

y.-in çek-: Yükünü taşı-, katlan- G.467-7

yüz[1]: Yüz sayısı G.558-9

y. çin: Yüz kez G.244-3

y. reng: Çeşit çeşit G.194-8

yüz[2]: Yüz, çehre G.288-6

y. çevür-: Yüz çevir-, ilgiyi kes- G.126-9

y. dönder-: Yüz çevir- G.148-7

y. dut-: **1.** Yapıl-, sona er- G.415-5

2. Yüz tut-, yönel- G.167-3

y. ḳoyma-: Yüz bırakma-, utandır-, yönelme- G.255-1

y. sal-: Dile-, yalvar- G.330-8

y. ṣür-: Saygıyla eğil- G.170-9

y. sürt-: Yüz sür-, huzurunda eğil- G.290-5

y. vėr-: **1.** Baş ver-, gerçekleş- G.99-11

2. İlgi göster- G.87-3

y.-in dönder-: Yüz çevir- G.102-9

y.-in gör-: Karşılaş- G.349-5

yüz bin: Yüz bin, çok TB.2.5-1

y. yol: Yüz bin kez, defalarca G.371-2

yüz suyı: Şeref, haysiyet, namus G.359-7

y.-nı tök-: Kimseyi rezil et-, kimseyi aşağıla-, yalvarıp yakar- G.212-5

yüz min: Yüz bin G.228-2

yüzsiz: Utanmaz, sıkılmaz, çekinmez G.393-6

Z

zāġ: F. Karga G.67-7

zāhid: A. Din için dünyayı önemsemeyen G.26-4

z.-i ḫüşk: Kaba sofu, cahil zahit G.189-3

ẓāhir: A. **1.** Açık, belli G.1-2

2. Görünüş G.59-7

ẓ. ol-: Görün-, belirlen- G.111-9

ẓāhir-bīn: F. Dış yüzüne önem veren G.219-5

ẓāhiren: A. Görünüşte, görünüşe göre G.82-3

zāl: F. Yaşlı, eski, dünya, Rüstem'in babası G.228-5

z.-ı dünyā: Eskimiş dünya G.266-6

ẓālim: A. Kıyıcı, zulmeden, acımasız G.29-5

zamān: A. Zaman G.1-2

z. zamān: Zaman zaman, ara sıra G.362-4

zamāne: A. Çağ, devir G.42-14

zār: F. **1.** İnleme, inilti G.26-5

2. İnleyen, sesle ağlayan G.22-3

ẕāt: A. **1.** İye, Tanrı G.3-5

2. Öz, kendi G.1-3

zavāl A. zevāl: Sona erme, yok olma, bozulma G.401-2

zavāllu: Zavallı, mutsuz G.315-3

żāyė' A. żāyi': Yitmiş, kaybolmuş olan, yitik, kayıp, yararsız, boş, Yok olmuş, elden çıkmış, zarar, ziyan G.222-10

ż. ėyle-: Boz-, yok et-, yitir-, boş yere harcamak G.222-10

zebān: F. Dil G.41-3

z. zeḫmi: Sövme, çıkışma, azarlama, dokunaklı söz, kınama G.488-8

z.-ı ḥāl: Durum ve görünüş G.195-8

z.-ın aç-: Konuş-, konuştur- G.207-15

ze-ber-dest: F. En üstün, galip G.456-2

żebṭ A. żabṭ: **1.** İdaresi altına almak G.30-5

2. Sıkıca tutmak, kaydetmek G.32-1

zebūn: F. Zayıf, güçsüz, aciz G.210-6

że'f A. ża'f: Zaaf, güçsüzlük G.31-4

ẓefer A. ẓafer: Savaşta kazanılan başarı, utku G.401-7

ẓ. bul-: Yen-, savaşta üstün gel- G.401-7

zeġen: F. Çaylak G.67-7

zeḫm: F. Zahm, yara G.9-1

z.-i nāsūr: İyileşmeyen yara G.395-2

z.-i nümāyān: Açık, görünen yara G.17-4

zeḥmet A. zaḥmet: Sıkıntı, güçlük, yorgunluk, eziyet G.99-11

z. çek-: Zahmet et-, emek ver- G.144-2

zehr: F. Zehir, ağı G.60-6

żeʿīf A. żaʿīf: Güçsüz G.40-1

żeʿīfāne: F. Aciz ve güçsüz bir biçimde G.220-4

zekāt: A. Müslümanların kırkta bir oranında fakirlere yaptığı yardım G.5-3

ẕelīl: A. Alçak, aşağı, aşağılanan G.279-1

zemīn: F. Yer G.1-2

zemīn-gīr: F. Toprağa yapışan, yatalak G.155-7

z. ol-: Yerden kalkama- G.114-4

zemīnī: F. Yere mensup G.141-6

zemzem: A. Kabe'deki kutsal sayılan su G.282-3

zemzeme: A. Nağme, ezgi, yavaş sesle türkü ve şarkı söylemek G.301-12

zencīr: F. Zincir G.66-1

z. ėt-: Zincirle-, zincire bağ- G.156-5

z.-e çek-: Zincire bağ- G.161-1

zeng: F. Pas G.24-2

z. baġla-: Pas tut- G.517-4

z. bas-: Pas tut- G.24-2

zengār: F. Pas G.212-12

z. dut-: Pas tut- G.277-7

zer: F. Altın G.185-7

z. ü sīm: Altın ve gümüş G.197-6

zerd: F. Sarı G.32-5

żerer A. żarar: Kötü sonuç G.134-7

ż. vėr-: Zarar ver-, zararı dokun- G.217-6

ż. yėt-: Zarar gel-, zararı dokun- G.217-3

ẓerf A. ẓarf: Kap G.8-1

zer-nişān: F. Kakma altınla yapılan işleme, süs G.428-4

ẕerre: A. Çok küçük parçacık G.170-7

zerrīn: F. Altından yapılmış, altın renkli G.131-6

zer-tār: F. Altın telli, altınla işlenmiş G.360-4

żerūr A. żarūr: **1.** Zerir, kör G.57-7

2. Zorunlu, gerekli G.527-3

żerūret A. żarūret: Gereklilik, zorunluluk, ihtiyaç

ż. düş-: Gerek-, ihtiyaç ol-, yeri gel- G.222-3

ẓill A. ẓıll: Gölge G.559-17

ẕillet: A. Aşağılık, horluk, alçaklık G.508-2

ẕ. çek-: Kötü durumda yaşa-, aşağılan- G.508-2

żimn A. żımn: Dolayısıyla anlatılan G.1-1

zindān: F. Karanlık yer altı hapishanesi G.148-4

zinhār: F. **1.** Güven, güvenlik G.367-7

2. Sakın, asla G.28-7

3. Şikayet, yakınma G.32-7

z. iste-: Güven iste-, sığın- G.367-7

z.-a düş-: Bık-, usan- G.403-4

z.-a gel-: Bık-, usan- G.117-6

zīr: F. Alt, aşağı

z. ü zeber: Altüst, darmadağın G.134-5

zīr-çėşm: F. Göz altı G.354-3

zīr-dest: F. El altında bulunan aciz, yenilmiş, bağlı, tabi G.409-7

zirėh: F. Savaş giysisi G.291-1

ziyān: F. Zarar G.134-7

zūr: F. Güç

z.-ı bāzū: Pazı gücü, güç G.214-4

zülf: F. Saç lülesi G.48-3

z.-i perīşān: Dağınık saç G.132-6

z.-i resā: Uzun ve uygun saç G.48-3

z.-in yıġ-: Saçlarını topla- G.266-1

Ẕülfiḳār: A. Hz. Ali'nin iki çatallı kılıcı G.207-14

ẓülm A. ẓulm: Zulüm, haksızlık, eziyet G.57-6

ẓ. ėt-: Zulmet-, eziyet et- G.9-4

ẓülmet A. ẓulmet: Karanlık G.419-4

ẓülmet-serā: F. Karanlık evi G.61-3

zünnār: A. Papaz kuşağı G.118-4

SONUÇ

17. yy.’ın ikinci yarısında yaşayan Kavsi Tebrizi, Türk divan edebiyatının büyük şairlerindendir. Bazı araştırmacıların sandığı gibi onun adı Alican değildir. Kavsi Tebrizi’nin adı Saib Tebrizi’nin Beyaz’ı, Tezkire-i Nasrabadi, Seyyid Azim Şirvani’nin Tezkiresi ve Muhammet Ali Terbiyet’in yazdığı Danişmendan-ı Azerbaycan gibi eserlerde geçmektedir.

Hacimli ve çoğu gazellerden oluşan Türkçe Divanda toplam 4891 beyitten oluşan 559 gazel, 2 terkibibent, 3 terciibent, 7 müseddes, 5 muhammes, 14 murabba ve 12 rubai bulunmaktadır. Bizim verdiğimiz metin, son çalışma olan M. Çakır’ın metnine göre önceki gazeller içinde 82 ek beyit, 59 beyitten oluşan 7 ek gazel, bir ek rubai yani toplam 143 beyit fazladan şiir içermektedir. Eklediğimiz bu şiirler 4 yeni nüsha yani Tahran/Meclis, Tahran/Melik 4621, Tahran/Melik 5604 ve Tahran Milli Ktp. Nüshalarına ulaşmamızla mümkün olmuştur. Güvenilir olmayan ancak bazı fazladan şiirler içeren İstanbul nüshasının yanlışlarının bir kısmı ulaştığımız bu yeni nüshalarla düzeltilse de, diğer yanlışlarının düzeltilmesi yeni nüshaların bulunup incelenmesiyle gerçekleşecektir.

Tahran Milli Ktp. Nüshası, Divanın daha da hacimli olabileceğini göstermektedir, çünkü başka nüshalarda bulunmayan birçok beyit ve gazel, seçmeler biçiminde oluşturulan bu nüshada bulunmaktadır. Bu nüshanın başka nüshalarda bulunmayan beyitleri ve 5 tane fazladan gazeli, onun diğer nüshalardan farklı bir yazmadan istinsah edildiğini göstermektedir. Tahran/Meclis nüshasında ise diğer nüshalarda bulunmayan 2 gazel fazladan bulunmaktadır.

Kavsi divanında bazı farklı yazılış özellikleri görülmektedir. Buna örnek olarak 3.Ş emir ekinde olan n sesinin ñg ile yazılması, ancak 2.Ş şart ekinde olan n sesinin ñg ile yazılmamasını gösterebiliriz.

Kavsi'nin Türkçe divanında Osmanlı sahasında yazılan eserlerin etkisiyle birlikte daha çok Azerbaycan Türkçesi özellikleri görülmektedir. Örneğin ünlü ile biten sözcüklerde yükleme halinin daha çok -nI eki ile yapılması, ögz. için -(y)Ub ekinin yaygın olarak kullanılması, zarf-fiil yapımında -(y)AndA, -(y)AndAn ṣoñgra, -duġda, -dükde gibi eklerin kullanılışı, sözcük başında yaygın t>d değişimi, sözcük sonunda tonlu ünsüzlerin bulunabilmesi, sözcük başı y düşmesi, sözcük içinde ve sonunda yaygın ḳ>ḫ ve ḳ>ġ değişimi, dönüşlülük zamiri için öz sözcüğünün kullanılması, 1.Ş Geniş zaman olumsuzu için -mAn ekinin kullanılması, AzT'nin birçok deyimi ve atasözleri ve AzT'ne özgü sözcükleri sayabiliriz.

EAT'nden farklı olarak bazı ses özellikleri de görülmektedir. Mesela -(y)AlIm Ç.1.Ş emir eki ve -(y)Im, -AyIm T.1.Ş emir eki hep düz ünlülü olarak görülmektedir. -lU i.i.y.e hep yuvarlak ünlülü yazılırken -sIz i.i.y.e hep düz ünlülü olarak yazılmıştır.

-(y)Acaġ gelecek zaman eki, -lıġ i.i.y.e ve bazen de ad-eylem yapan -maġ ekinde görülen kalın ünlülü biçimler ise Tebriz ağzının etkisinde ortaya çıkmıştır.

Biz bu tez çalışmasında, bulduğumuz yeni nüshaları ve Azerbaycan Türkçesi özelliklerini göz önünde bulundurarak, verdiğimiz metin ve onun dil incelemesi, hayatıyla ilgili verdiğimiz bilgiler ve divanının sözlüğünün Kavsi'nin tanınmasında ve şiirlerinin çözümlenmesinde önemli yer alacağını umuyoruz.

KAYNAKÇA

Abdullayev, Elövset Zakiroğlu: **Türk Dillerinin Tarihsel Gelişme Sorunları**, Ankara, TDK yay. 1996

Ahundov, Ehliman: **Azerbaycan Halk Yazını Örnekleri**, yay.haz.: Tezcan Semih, Ankara, TDK yay., 1978

Akpınar, Yavuz, Efrasiyab Gemalmaz: **Çağdaş Türk Şiveleri Azeri Türkçesi ve Edebiyatı Metinleri**, İzmir, Ege Ün. Edebiyat Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, 1992

Akpınar, Yavuz: "Azeri", **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi,** İstanbul, Dergah yay., C.I, 1982

Akpınar,Yavuz: **Azeri Edebiyatı Araştırmaları**, İstanbul, Dergah yay., 1994

Akpınar,Yavuz: "Kavsi Tebrizi", **İslam Ansiklopedisi**, Ankara, TDV yay., C.XXV, 2002

Akpınar,Yavuz: "Kavsi Tebrizi, Alican", **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, İstanbul, Dergah yay., C.V, 1982

Alışık, Gülşen Seyhan: **Türkler**, editör: Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca, Ankara, Yeni Türkiye yay., C.XIX, 2002

Alsancak, Filiz: "Azeri Türkçesi ile Türkiye Türkçesi Arasındaki Morfolojik ve Fonetik Farklar", İstanbul Ün. Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 1990

Altaylı, Seyfettin: **Azerbaycan Türkçesi deyimler sözlüğü,** Ankara, y.y.,

2005

Amid, Hasan: **Ferheng-i Farsi-yi Amid**, Tahran, Emirkebir yay., 1363

Araslı, Hamit, M. Guluzade, M. C. Caferov: **Azerbaycan Edebiyatı Tarihi,** Bakı, Azerbaycan SSR İlimler Akademiyası, C.I, 1960

Araslı, Hamit: **Azerbaycan Edebiyatı Tarihi ve Problemleri**, Bakı 1998, s.569-586

Atalay, Besim: Atalay Besim, **Divanü Lügati't-Türk**, Ankara, TDK yay., 2006

Aydın, Şadi: **İran Kütüphanelerinde Türkçe Yazmalar Kataloğu**, İstanbul, Timaş yay., 2008

Bahadır, Nevvab Sadik Hasan Han: **Tezkire-i Şem'-i Encümen**, yay.haz.: Dr. Muhammed Kazim Kehdui, Danişgah-i Yezd yay., 1386

Banguoğlu, Tahsin: **Türkçenin grameri**, Ankara, TDK yay., 1990

Başoğlu, Ali Selami: "Güney Azerbaycan Şairi Bulud Karaçorlu'nun (Sehend) Nazmında Dil Özellikleri", İnönü Ün. Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Malatya, 2009

Bayatlı, Hidayet Kemal: **Irak Türkmen Türkçesi**, Ankara, TDK yay., 1996

Bayram, Ömer: "Azerbaycan Sahası Tezkireleri ve Seyyid Azim Şirvani'nin Tezkiresi", Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara, 2005

Begdili, Lutfali Beg Azer: **Ateşkede-i Azer**, yay.haz.:Seyyid Ca'fer-i Şehidi, Tahran, Müessese-i Neşr-i Kitab yay., 1337

Blaga, Rafael: **İran Halkları El Kitabı**, y.y., 1997

Bosnalı, Sonel: **İran Azerbaycan Türkçesi Toplumdilbilimsel Bir İnceleme**, İstanbul, Kebikeç yay., 2007

Bozkurt, Fuat: **Türklerin Dili**, Ankara, Kültür Bakanlığı yay., 1999

Buran, Ahmet, Ercan Alkaya: **Çağdaş Türk Lehçeleri**, Ankara, Akçağ yay., 2007

Caferoğlu, Ahmet: **Azerbaycan Dili ve Edebiyatının Dönüm Noktaları**, Azerbaycan Kültür Derneği yay. II, Ankara, 1953

Celal, Mir, Firidun Hüseynov: **Örnekleriyle XX. Asır Azerbaycan Edebiyatı,** yay.haz.: kemal Yavuz, Erol Ülgen), İstanbul, Birleşik Yayıncılık, 2000

Clauson, Sir Gerard: Clauson Sir Gerard, **Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish**, London, Oxford Ün. yay., 1972

Çakır, Mümine: "Kavsi, Hayatı, Edebi Kişiliği ve Divanı (inceleme-tenkitli metin-dizin)", Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara, 2008

Çelebioğlu, Amil: **Kanuni Sultan Süleyman Devri Türk Edebiyatı**, İstanbul, M.E.B. yay., 1994

Çetin, Hasan Ali: "Karabağ Ağzı", Marmara Ün. Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2007

Dağıstani, AliKulı Vale: **Tezkire-i Riyazu'ş-şuara**, yay.haz.: Muhsin Naci Nasrabadi, Tahran, Esatir yay., C.III, Revza-i Kaf, 1384

Danişpejuh, Muhammed **Nüsha-ha-yi Hatti: Defter-i Heftom**, Tahran,

Taki, İrec Efşar: Danişgah-i Tahran yay., 1353

Demirçizade, Abdülezel: **Müasir Azerbaycan dili: fonetika, orfoepiya, orfoqrafiya**, Bakü, Şerq-Garb, C.I, 2007

Demirçizade, E.: **Azerbaycan Edebi Dili Tarihi Hulasaları 20. Asra Kadar**, Bakü, XMQ yay., 1938

Deny, Jean: **Türk Dili Grameri: Osmanlı Lehçesi**, çeviren: Ali Ulvi Elöve, İstanbul, Maarif Vekaleti yay., 1941

Develi, Hayati: **Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyıl Osmanlı Türkçesinde Ses Benzeşmeleri ve Uyumlar**, Ankara, TDK yay., 1995

Develi, Hayati: **Osmanlı Türkçesi Kılavuzu 2**, İstanbul, Kesit yay., 2009

Devellioğlu, Ferit: **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat**, Ankara, Aydın Kitapevi yay., 2007

Devletabadi, Aziz: **Serayendigan-i Şiir-i Farsi Der Kafkas**, Tahran, Bünyad-i Mevkufat-i Dr. Mahmud Efşar, 1370

Devletabadi, Aziz: **Sühanveran-i Azerbaycan: Ez Katran Ta Şehriyar**, Tebriz, Sütude yay., 1377

Deyhim, Muhammet: **Tezkire-i şuara-yı Azerbaycan**, Tebriz, y.y., C.II, 1367

Dilaçar, Agop: "Azeri Türkçesi", **Türk Dili Belleten Dergisi**, Ankara, Seri 3, Sayı 14-15, 1950, S.57-80

Dilaçar, Agop: **Türk Diline Genel Bir Bakış**, Ankara, TDK yay., 1964

Dilçin, Cem: **Yeni Tarama Sözlüğü,** Ankara, TDK yay., 1983

Doerfer, Gerhard: "İran'da Bir Dilbilim Araştırma Gezisi Üzerine

Rapor", **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten Dergisi**, Ankara, TDK yay., 1973-74, S.195-198

Doerfer, Gerhard: "İran'da Türkler", **Türk Dili Dergisi**, Ankara, TDK yay., Sayı 431, 1987, S.242-251

Doerfer, Gerhard: "İran'daki Türk Dilleri", Türk **Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten Dergisi**, Ankara, TDK yay., 1969, S.1-11

Doğan, Levent: **Çağdaş Türk Lehçeleri El Kitabı**, İstanbul, Kriter yay., 2007

Duman, Musa: **Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyılda Ses Değişmeleri**, Ankara, TDK yay., 1995

Ercilasun, Ahmet Bican: **Türk Dili Tarihi**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2004

Ercilasun, Ahmet Bican: **Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü**, Ankara, Kültür Bakanlığı yay., 1992

Ercilasun, Ahmet Bican: **Türk Lehçeleri Grameri**, Ankara, Akçağ yay., 2007

Ercilasun, Ahmet Bican: **Kars İli Ağızları: Ses Bilgisi**, Ankara, Gazi Ün. yay., 1983

Ercilasun, Ahmet Bican: **Türk Dünyası Üzerine İncelemeler**, Ankara, Akçağ yay., 1997

Ergin, Muharrem: **Azeri Türkçesi,** İstanbul, İstanbul Ün. Edebiyat Fak. yay., 1971

Ergin, Muharrem: **Türk Dil Bilgisi,** İstanbul, İstanbul Ün. Edebiyat Fak. yay., 1962

Ertaylan, İsmail Hikmet: **Azerbaycan Edebiyatı Tarihi**, 2 c., Bakü, Azer Neşr, 1928

Gece, K. Mehmet: "Serap Ağzı", Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler

Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 1985

Genceli, Turhan: "Safeviler devleti ve Türk dili", **Tribün dergisi**, İsveç, Sayı 4, 1999, s.73-79

Gökdağ, Bilgehan Atsız: **Salmas Ağzı**, Çorum, KaraM yay., 2006

Gülensoy, Tuncer, Ebulfez Kuluyev Amanoğlu, Paki Küçüker: **Nahçıvan Ağzı**, Ankara, TDK yay., 2009

Gülensoy, Tuncer: **Türkiye Türkçesindeki Türkçe sözcüklerin köken bilgisi sözlüğü**, Ankara, TDK yay., 2007

Hadi, İsmail: **Dil Deniz: Etimolojik Sözlük**, Tebriz, Ahter yay., 1386

Hadi, İsmail: **Türki Hüner Est**, Tebriz, Ahrar yay., 1374

Hasanov, Kasım, Kamil Aliyov, Feridun Celilov: **Azerbaycan Dilinin Grameri**, yay.haz.: Adil İrşadifer, Tebriz, Telaş yay., 1370

Hayyampur, Abdürresul: **Ferheng-i sühanveran**, Tebriz, 1340

Hemraz, Rıza: "İncelikler Şairi Tebrizli Kavsi", (Çevrimiçi) http://www.rezahamraz.com/fa/index.php?option=com_content&task=view&id=258&Itemid=2, 1389

Hey'et, Cevad: **Azerbaycan Edebiyatı Tarihine Bir Bakış**, Tahran, 1376

Hey'et, Cevad: "Yeni Tapıntı: Baltazar Sparwenfeld Mecmuası", **Varlık Dergisi**, Tahran, Sayı 82-3, 1370, s.3-13

Hidayet, Mahmud: Gülzar-i Cavidan, y.y., C.II, y.t.

Hidayet, Rıza Kulı Han: **Mecmaü'l-fusaha**, Tahran, Emirkebir yay., C.2, 1340

Hüseynzade, Muxtar: **Müasir Azerbaycan dili: morfologiya**, Bakü, , Şerq-

Garb, C.II, 2007

Kaçar, Mücahit: "Divan Şiirinde Erkek Sevgili Tipi ve Şehrengizlerdeki Erkek Güzeller", **İstanbul Ün. Edebiyat Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi**, İstanbul, CXXXVII, 2007

Kafkasyalı, Ali: **İran Türk Edebiyatı Antolojisi**, 2 c., Erzurum, Atatürk Üniversitesi yay., 2002

Karabulut, Alirıza, Ahmet Turan Karabulut: **Mucemu't-tarihu't-turasü'l-islami fi mektebati'l-alem**, Kayseri, Mektebe yay., 2001

Karahan, Leyla: "Türkiye Türkçesi Ağızlarında ş>s Değişmesi ve Çalış Beldesi (-Haymana) Ağzı", (Çevrimiçi) http://www.turkiyat.selcuk.edu.tr/pdfdergi/s13/karahan.pdf, 2007

Karini, Jahangir: "Erdebil İli Ağızları", Gazi Ün. Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara, 2009

Kaşani, Takiye'd-din Muhammed bin Şerefe'd-din Ali Hüseyni: **Hulasatu'l-eşar ve zübdetü'l-efkar** (yazma eser), İran Meclis Kütüphanesi, nr.334

Kavsi: **Divan**, Bakü Fuzuli Adına El Yazmaları Ktp., nr. B-4366(II)

Kavsi: **Divan**, İran-Tahran İslam Şura Meclisi I.Ktp., nr.7082

Kavsi: **Divan**, İran-Tahran Melik Milli Ktp., nr. 4621

Kavsi: **Divan**, İran-Tahran Melik Milli Ktp., nr. 5604

Kavsi: **Divan**, İran-Tahran Milli Ktp., nr.5-10833 (f.833)

Kavsi:	**Divan**, İran-Tebriz Milli Ktp., nr. 356
Kavsi:	**Divan**, İstanbul Ün. Ktp., nr.T.5478
Kavsi:	**Divan**, Londra-British Museum (ADD 7927), Süleymaniye Ktp.'nde bulunan Mikrofilm nr.3513
Kavsi:	**Divan**, Suudi Arabistan Medine Melik Abdul'l-aziz Ktp. (Arif Hikmet Ktp. Mecmuası), nr. 811/186
Kavsi:	**Divan**, Tiflis Gürcistan Devlet Ktp. (Elmler Akademisi Kekelidze adına Elyazmaları Enstitüsü), nr. L 51
Kavsi:	**Divan**, Türkiye-Malatya İl Halk Ktp., nr.252 (daha sonra Konya Bölge Yazma Eserler Ktp. nr.3-252'ye taşındı)
Kavsi:	**Divan**, Türkiye-Süleymaniye Ktp. Yazma Bağışlar, nr.3140
Kerbelai, Hafiz Hüseyin:	**Revzātü'l-cinan ve Cennatü'l-cinan**, yay.haz.: Cafer Sultanu'l-kurai, Tebriz, Sütude yay., 1383
Kerimi, Muhammet Rıza:	**Azerbaycan Edebiyat Tarihi**, Zencan, Yekta Resed yay., C.II, 1384
Kerimov, Paşa, Muhammed Ali Hüseyni:	**XVII Asr Azerbaycan Lirikası (Antologiya)**, Bakü, Nurlan, 2008
Kerimov, Paşa:	**Qövsi Tebrizi Divan**, Bakü, Nurlan, 2005
Kerimov, Paşa:	"Ali Şir Nevayi ve XVII. Yüzyıl Azerbaycan Lirik Şiiri", **Hacettepe Ün. Türkiyat Araştırmaları**, Ankara, Sayı 10, 2009, s.57-67
Khalily, Reza:	"Akaid-i Evliya-i Seb'a: İnceleme-Metin-Dizin", Marmara Ün. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk

Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili Bilim Dalı (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2009

Korkmaz, Zeynep: **Ṣadru'd-dīn Şeyhoğlu: Marzubān-nāme Tercümesi: İnceleme, Metin, Sözlük**, Tıpkıbasım, Ankara, Ankara Ün. Dil ve Tarih Coğrafya Fak. yay., S.123, 1973

Köçerli, Feridun Bey: **Azerbaycan Edebiyatı Tarihi Materyalleri**, Bakü, Azer Neşr, C.I, 1925

Köktekin, Kazım: **Yūsuf-ı Meddāh:Varka ve Gülşah (inceleme-metin-dizin)**, Ankara, TDK yay., 2007

Köprülü, M. Fuad: "Azeri", İslam Ansiklopedisi (MEB), C.II, 1979, s.118-151

Lekehnevi, Aftab Ray: **Riyazu'l-'arifin**, yay.haz.: Seyyid Hisame'd-din Raşidi, Lahur, Merkez-i Tahkikat-i Farsi İran ve Pakistan, C.II, 1361

Meani, Ahmet Gülçin: Meani Gülçin Ahmet, **Tarih-i Tezkireha-yı Farsi**, Tahran, Kitaphane-i Senai yay., C.1, 1363

Muhtaroğlu,Vilayet: **Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi,** Ankara, Kültür Bakanlığı yay., C.I, 1992, s.151

Mümtaz, Selman: **Azerbaycan Edebiyatı: Kavsi**, Bakü, Komünist yay., Sayı 5, 1925

Münzevi, Ahmet: **Fihrist-i nüshaha-yı hattı-yı Farsi**, Tahran, Müessese-i Ferheng-i Mıntıkai, C.III, 1350

Müttaki, Hüseyin: **Kitabşinasi-yi Feharis**, Kum, C.I, 1386

Naini, Muhammed Ali Musahibi: **Tezkire-i Medinetü'l-edeb**, Kitaphane ve Müze ve Merkez-i Esnad-i Meclis-i Şura-yı İslami, 1376

Nasrabadi, Mirza Muhammet Tahir: **Tezkire-i Nasrabadi**, yay.haz.: Vahid-i Destgirdi,Tahran, kitabfuruşi-i furugi, 1361

Nevai, Ali Şir: **Tezkire-i Mecalisü'n-nefais**, yay.haz.: Ali Asgar Hikmet, Tahran, Kitabfuruşi-i Menuçehri yay., 1363

Nevayi, Ali Şir: **Mecalisü'n-nefayis: (**giriş ve metin), yay.haz.: Kemal Eraslan, Ankara, TDK yay., 2001

Nuru'l-hasan **Nigaristan-i Sühan**, Danişgah-i Tahran Merkez Kütüphanesi (yazma eserin fotokopisi), nr.7218

Orucov, Aliheyder: **Azerbaycan Dilinin İzahlı Lügati**, yay.haz.: Behzad Behzadi, İran, Dürsa yay., 1376

Özkan, Mustafa, Hatice Tören, Osman Esin: **Yüksek Öğretimde Türk Dili Yazılı ve Sözlü Anlatım**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2006

Özkan, Mustafa: **Türk Dilinin Gelişme Alanları ve eski Anadolu Türkçesi**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2009

Pirverdioğlu, Ahmet: **Türkler**, editör: Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca, Ankara, Yeni Türkiye yay., C.XIX, 2002

Rafraf, E.: **Azerbaycan Dili ve Edebiyatı Sempozyumu**, Malmoe, Malmoe Ün., 2003

Rahimi, Ferhad: **Türkçenin Mucizesi**, Tahran, Endişe-i No yay., 1386

Reiszade, Seyyide Hamide: **Divan-ı Kavsi**, Tahran, 1376

Rieu, Charles: **Catalogue Of The Turkish Manuscripts İn The British Museum**, Osnabrück, Otto Zeller Verlag, 1978

Rieu, Charles: "Biritiş Müzesindeki Azeri Eserleri", çeviren: Mebrure Rahmi, **Azerbaycan Yurt Bilgisi (Tıpkı Basım)**, Ankara, TDK yay., C.III, 2008

Rüstemova, Azade: **Türk Dünyası Edebiyat Tarihi,** Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı yay., C.VI, 2004

Saba, Muhammet Muzaffer Hüseyin: **Tezkire-i Ruz-i Ruşen**, yay.haz.: Muhammet Hüseyin Rüknzade Ademiyyet, Tahran, Kitabhane-i Razi yay., 1343

Saferli, Aliyar, Halil Yusuflu: **Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi**, Ankara, Kültür Bakanlığı yay., C.II, 1992

Saferli, Aliyar, Halil Yusuflu: **Azerbaycan Edebiyatı Tarihi**, çeviren: Hüseyin Şarki (Soy Türk), Tahran, Rastan yay., C.I, 1376

Safevi, Sam Mirza: **Tuhfe-i Sami**, yay.haz.: Rüknü'd-din Humayunfer, Tahran, Esatir yay., 1384

Sami, Şemseddin: **Kamusü'l-'alam**, 6 c., İstanbul, Mehran Matbaası, 1893

Sami, Şemseddin: Kamus-i Türki, İkdam Matbaası, 1317

Sarıkaya, Mahmut: "Güney Azerbaycan Türkçesi", Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kayseri, 1998

Seyidov, Mirali: **Qövsi Tebrizi**, Bakı, Azerbaycan SSR İlimler Akademiyası yay., 1963

Sultanu'l-kurrai, Muhammed Emin: "Kavsi Tebrizi İn ya An", (Çevrimiçi) http://www.rezahamraz.com/fa/index.php?option=com_content&task=view&id=328&Itemid=2,1389

Sünbühli, Mir Hüseyin Dost: **Tezkire-i Hüseyni**, Lekehnü, 1292

Şemisa, Sirus: **Şahid-bazi Der Edebiyat-i Farsi**, Tahran, Firdevs yay., 1381

Şirinova, Zümrüt: "Azeri Türkçesinde zarf-fiiller", İstanbul Ün. Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2001

Tahrani, Aga Büzürg: **ez-Zeria ila Tasanifi'ş-Şia**, Beyrut, C.IX (3. Kısım), 1970

Taliphanbeyli, Süreyya: "Karabağ-İstanbul Şivelerinin Savtiyat Cihetinden Mukayesesi", **Azerbaycan Yurt Bilgisi Dergisi** (1933 İstanbul), Ankara, TDK yay., C.2, 2008, S.23-31, 65-71, 212-219, 273-277

Terbiyet, Muhammet Ali: **Danişmendan-ı Azerbaycan**, Tebriz, y.y., 1314

Timurtaş, Faruk Kadri: Eski **Türkiye Türkçesi XV. Yüzyıl: Gramer-Metin-Sözlük**, İstanbul, İstanbul Ün. Edebiyat Fak. yay., 1977

Timurtaş, Faruk Kadri: **Osmanlı Türkçesi Grameri III: Eski Yazı ve İmla, Arapça, Farsça, Eski Anadolu Türkçesi**, İstanbul, Alfa yay., 2003

Tuman, Mehmet Nail: **Tuhfe-i Naili**, yay.haz.: Cemal Kurnaz, Mustafa Tatçı, Ankara, Bizim Büro yay., C.II, 2001

Zehtabi Muhammet Taki **İran Türklerinin Eski Tarihi**, yay.haz.: Ferhad Rahimi, İstanbul, IQ yay., 2010

Zehtabi, Muhammet Taki: **İran Türklerinin Eski Tarihi**, 2 c., Tebriz, Ahter yay., C. I, 1377

Zehtabi, Muhammet Taki: **İslam'a Kadarki İran Türklerinin Dili ve Edebiyatı**, Tebriz, Ahter yay. 1380

--- "Qövsi", **Azerbaycan Sovet Ansiklopediyasi**, Bakü,

C.III, 1979

--- “yazar adı: Kavsi”, (Çevrimiçi) https://www. yazmalar.gov.tr, 2011

--- **Türkçe Sözlük,** Ankara, TDK yay., 2005

EKLER

(İran Nüshalarının Birinci Sayfası)

کوزل الرواح رخسارنده کلک صورت آرایک قلور که خال مشکین کاه خط عنبرین پیدا

نهال وادی ایمنده سوز اکاد ایدن یرده

نوا قو سبده فلک نطقی معنی آفرین پیدا

ای لولوب قرآن اعجاز آفرین برهان سنکا مدبسم الله میزان علو شان سنکا

ذات اسکا اول [illegible] یه حاجت که کل معراجیم عمرلر محتاج ایدی پابوس ایچون کیوان سنکا

بس دی کل اول شوکت و شان ایله پولان انکیچ توسن کردون سمند لامکان میدان سنکا

ذات بی شبه و مثالنک بکه عالی قدر در کونده یوز بیک اتار اعرش برین ایمان سنکا

بکه احسان اتیمکه محتاج لطفنک سننک ومبدم احسان اولومان سندن قلور احسان

منظر کاشانه در فردوس نسبت جو بوکا بر محقر سبز بیت روضه رضوان سنکا

کمسیم نغان کوشه چشم ترحم یانبی

ای من بوزیمن من قوسی کیمی پاس سنکا

ای روح پاک عالم و آدم فدا سنکا ای کعبه امید ایکی عالم فدا سنکا

معراج داری تیدیلر اولدکم انیدیلر ارواح انبیای مقدم فدا سنکا

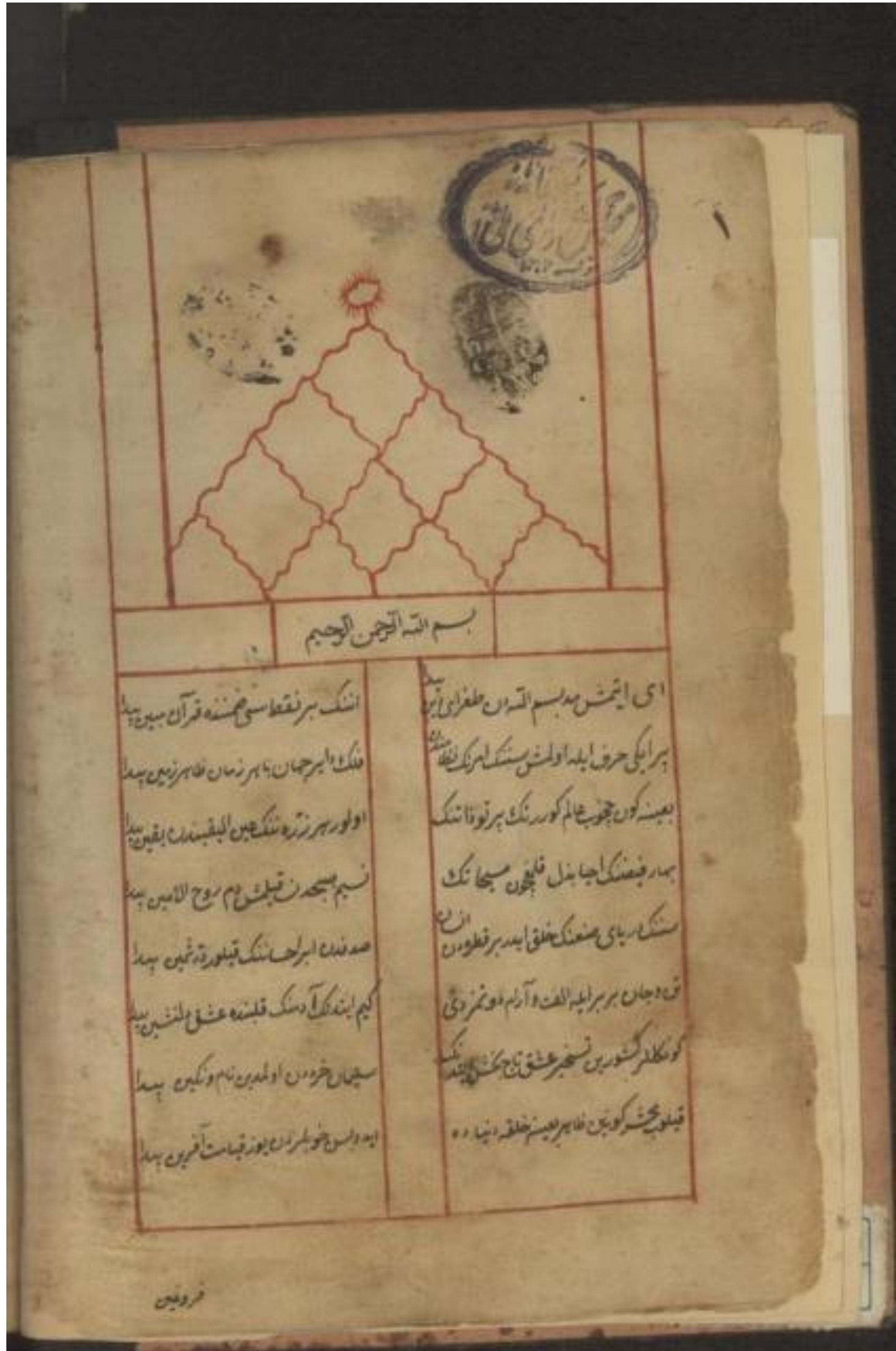
Tahran Milli Ktp. Nüshası, nr.5-10833 (f.833), S.1

Melik Milli Ktp. Nüshası: nr. 4621, S.1

Melik Milli Ktp. Nüshası, nr. 5604, S.1

بسم الله الرحمن الرحيم

İslam Şura Meclisi I.Ktp. Nüshası, nr.7082, S.1

دیوان قدسی

بسم الله الرحمن الرحیم

Tebriz Milli Ktp. Nüshası, nr. 356, S.1